

ELŐTERJESZTÉS

A FEJÉR MEGYE KÖZGYŰLÉS

2022. FEBRUÁR 24-I ÜLÉSÉRE

6.

IKTATÓSZÁM: FMÖ/ 38-2 /2022.

MELLÉKLET: 2 DB

TÁRGY: Javaslát Sárbogárd Város Önkormányzata Fenntartható Városfejlesztési Stratégiájával és TOP Plusz Városfejlesztési Programtervével kapcsolatos szükséges döntések meghozatalára

ELŐTERJESZTŐ: Dr. Molnár Krisztián
közgyűlés elnöke

AZ ELŐTERJESZTÉST KÉSZÍTETTE: Kígyóssy Gábor
területfejlesztési referens

VÉLEMÉNYEZÉSRE MEGKAPTA: -

KÖLTSÉGVETÉSI ÉS PÉNZÜGYI FŐOSZTÁLYAL TÖRTÉNT EGYEZTETÉS: -

TÖRVÉNYESSÉGI VÉLEMÉNYEZÉSRE BEMUTATVA: -

Tisztelt Közgyűlés!

A Fejér Megyei Közgyűlés a 2021-2027-es programidőszakban a megye számára allokált források felhasználásához kapcsolódóan 159/2021. (VIII.30.) határozatában döntött a Fejér Megye Előzetes Integrált Területi Program 2021-2027 című dokumentum (a továbbiakban: FMITP) elfogadásáról, majd 221/2021. (X.28.) határozatában elfogadta az FMITP társadalmasítás utáni változatát.

A Fejér Megye Előzetes Integrált Területi Program 2021-2027 című dokumentum 4. fejezet jelöli ki a fenntartható városfejlesztés célterület alá tartozó városok körét (2 megyei jogú város és a 6 további járásközpont) és forráskeretét.

Ez a városi kör jogosult támogatási kérelem benyújtására a TOP_Plusz-1.3.1-21 kódszámú, „Fenntartható városfejlesztési stratégiák támogatása” pályázati felhívásra.

A kérelem benyújtásához szükséges **Fenntartható Városfejlesztési Stratégia (FVS) és TOP Plusz Városfejlesztési Programterv (TVP) elkészítése** – a városfejlesztési módszertani kézikönyv alapján – és csatolása. A TOP Plusz forrásra tervezett beavatkozási területeknek és céloknak, valamint azok költségtervének illeszkednie kell a megyei önkormányzat területfejlesztési koncepciójához, programjához, valamint a megyei Integrált Területi Programhoz. A stratégia készítése során végzett partnerségi tervezés keretében az FVS-t és TVP-t szükséges a megyei önkormányzat részére megküldeni véleményezésre. A támogatási kérelemhez emellett **szükséges csatolni a megyei önkormányzat ezen dokumentumokra vonatkozóan tett észrevételeit, véleményét (Nyilatkozat).**

Sárbogárd Város Önkormányzata megküldte a Fejér Megyei Önkormányzat részére a TOP_Plusz-1.3.1-21 „Fenntartható városfejlesztési stratégiák támogatása” felhívás keretében támogatási kérelméhez benyújtandó Fenntartható Városfejlesztési Stratégiájának és TOP Plusz Városfejlesztési Programtervének tervezetét (1. melléklet).

A dokumentumokat áttekintve, azokat a mellékelt Nyilatkozatban (2. melléklet) található észrevételekkel javaslatokkal javaslom jóváhagyásra.

Kérem a Tisztelt Közgyűlést, hogy az előterjesztést megtárgyalni és az alábbi határozati javaslatot elfogadni szíveskedjenek.

Székesfehérvár, 2022. február 24.

Dr. Molnár Krisztián s.k.

Határozati javaslat

A Fejér Megyei Közgyűlés megtárgyalta a „Javaslat Sárbogárd Város Önkormányzata Fenntartható Városfejlesztési Stratégiájával és TOP Plusz Városfejlesztési Programtervével kapcsolatos szükséges döntések meghozatalára” c. előterjesztést és az alábbi határozatot hozta:

1. A Közgyűlés Sárbogárd Város Önkormányzata Fenntartható Városfejlesztési Stratégiáját és TOP Plusz Városfejlesztési Programtervét határozat melléklete szerinti tartalommal megismerte.
2. A Közgyűlés a Sárbogárd Város Önkormányzata Fenntartható Városfejlesztési Stratégiájára és TOP Plusz Városfejlesztési Programtervére vonatkozó a határozat melléklete szerinti Nyilatkozatot megismerte és jóváhagyja.
3. A Közgyűlés felhatalmazza Elnökét a Nyilatkozat aláírására és Sárbogárd Város Önkormányzata részére történő megküldésére.

Felelős: Dr. Molnár Krisztián
Közgyűlés elnöke

Határidő: 2022. február 28.

NYILATKOZAT

Alulírott Dr. Molnár Krisztián elnök, a Fejér Megyei Önkormányzat (8000 Székesfehérvár, Szent István tér 9.) képviselőjében Sárbogárd Város Önkormányzata Fenntartható Városfejlesztési Stratégiája (FVS) és TOP Plusz Városfejlesztési Programterve (TVP) kapcsán a **Fejér Megyei Közgyűlés .../2022. (II.24.) határozatában** foglaltak alapján az alábbi nyilatkozatot teszem.

Összességében megállapítható, hogy a dokumentumok a Regionális Fejlesztési Programok Irányító Hatósága által kiadott FVS módszertani kézikönyv és sablonok szerint készültek.

Annak érdekében ugyanakkor, hogy Sárbogárd Város Önkormányzata Fenntartható Városfejlesztési Stratégiája és TOP Plusz Városfejlesztési Programterve megyei területfejlesztési dokumentumokkal való összhangja teljes mértékben biztosított legyen, az alábbi észrevételeket, kiegészítési és pontosítási javaslatok megtétele indokolt.

Megalapozó vizsgálat

Az **1.1. Partnerségi egyeztetés keretei** c. fejezetben szereplő a partnerségi egyeztetést meghatározó dokumentumok között szerepel az alábbi: „Pécs Megyei Jogú Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája, 2014. aktualizálás alatt, 2021.” Kérjük pontosítani, itt vélhetően a Sárbogárdi ITS-ről van szó.

Az **1.2. Partnerség definiálása – Célok-célcsoportok** c. fejezetben (25. oldal) szerepel az alábbi mondat: „A partnerség speciális esete a megyével történő egyeztetés”. Kérjük ennek kiegészítését, hogy konkrétan mit jelent ez (összhangban a TVP 6.a. mellékletével).

2.1.2. A területfejlesztési dokumentumokkal való összefüggések vizsgálata

Az FVS Módszertani Kézikönyv értelmében a helyzetfeltárás fejezetben szükséges „A területfejlesztési dokumentumokkal (Országos Területfejlesztési Konceptióval és a területileg releváns megyei, valamint térségi területfejlesztési koncepciókkal és programokkal) való összefüggések vizsgálata”. Ennek részeként felülvizsgálandó kulcsadat a „Területileg releváns megyei területfejlesztési koncepció és program célrendszere”. Az FVS dokumentum jelen változata csak a Fejér Megye Területfejlesztési Konceptiója 2021-2027 dokumentum célrendszerét vizsgálja, a Szent István Fejlesztés Program – Fejér megye Területfejlesztési Program 2021-2027 dokumentumhoz, illetve célrendszeréhez való illeszkedésre azonban nem tér ki, továbbá nem tartalmaz semmilyen információt a Fejér Megye Előzetes Integrált Területi Program 2021-2027 (a továbbiakban: Fejér Megyei ITP) dokumentumban rögzítettek kapcsán sem.

Megjegyzendő, hogy a megyei területfejlesztési koncepcióban szereplő Mezőföld Program (41. oldal) a járasszékhelyekre nem terjed ki, csak a sárbogárdi és enyingi járások azokon kívüli településeire.

A fejezet nem vizsgálja a **Közép-Duna Menti Kiemelt Térség területfejlesztési dokumentumaival** (helyzetelemzés, fejlesztési koncepció és stratégiai program) való

összefüggéseket. Bár Sárbogárd város nem része a kiemelt térségnek, számos lehetőséget teremthet a város számára (pl. középfokú oktatás, rekreációs és egészségügyi szolgáltatások, élelmiszeripar terén), amelyekre a hivatkozott dokumentumok ki is térnek. Ezért indokolt az ezekhez való illeszkedés vizsgálata. Ezeket az összefüggéseket javasolt a 3.2. Kockázatok és lehetőségek értékelése, illetve az FVS 3.5. Stratégia összhangja más stratégiákkal fejezetbe is beépíteni (76. oldal).

A dokumentum nem tér ki a paksi atomerőmű bővítésére, miközben számos lehetőséget, foglalkoztatási szempontból akár kockázatot is jelenthet a városnak, illetve térségének. Legalább a 3.2. Kockázatok és lehetőségek értékelése c. fejezetben indokolt ezekre kitérni.

A Helyzetfeltárás **2.1.7.2 Térbeli-társadalmi rétegződés, konfliktusok, érdekviszonyok** c. fejezetében szereplő 39. térképen (Sárbogárd városrészei) Sárszentmiklós helyett tévesen Sárszentmárton megnevezés szerepel.

A Helyzetfeltárás **2.1.9 A település gazdasága** c. fejezetét (115. oldal) – különös tekintettel a foglalkoztatottságra – javasolt kiegészíteni a COVID-19 pandémia hatásaival, figyelemmel ennek jelentőségére.

A Helyzetfeltárás **2.1.10.6** fejezetében kérjük pontosítani az alábbi mondatot: „A Fejér megyei önkormányzat fenntartásában áll a város egyetlen középfokú oktatási intézménye, a Sárbogárdi Petőfi Sándor Gimnázium”. A megyei önkormányzatoknak 2012 óta már nincs intézményfenntartó szerepe. Javasoljuk a mondatot összhangba hozni a **2.1.8.3** fejezetben helyesen megfogalmazott alábbi mondattal: „A járás egyetlen középfokú oktatást biztosító intézménye a Sárbogárdi Petőfi Sándor Gimnázium, mely 2012 óta a Magyar Állam fenntartásában üzemel.”

A 2.1.11 fejezetben a TOP teljes megnevezése több helyen is helytelenül, „Területi Operatív Program”-ként szerepel, ezt kérjük pontosítani (Terület- és Településfejlesztési Operatív Program).

Fenntartható Városfejlesztési Stratégia

3.5. A stratégia összhangja más stratégiákkal

Az FVS Módszertani Kézikönyv értelmében a megyei területfejlesztési koncepcióval és programmal való összhang vizsgálata. Az FVS dokumentum jelen változata csak a Szent István Fejlesztés Program – Fejér megye Területfejlesztési Program 2021-2027 dokumentumhoz való illeszkedést vizsgálja, a Fejér Megye Területfejlesztési Koncepció 2030 dokumentummal összhangot a fejezet címe szerint nem. A szövegben ugyanakkor kitér a Fejér Megye Területfejlesztési Koncepciója stratégiai céljaihoz való illeszkedésre, ezért javasolt a fejezet címébe a koncepció szót is beilleszteni.

Az FVS módszertani kézikönyv e pontnál kéri az FVS-ben hangsúlyos hazai ágazati programokhoz – ilyen lehet pl. a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia –, illetve a megyei klímastratégiához való illesztést, ami hiányzik a dokumentum jelen változatából.

TOP Plusz Városfejlesztési Programterv

A **6.1. Megyei önkormányzat bevonása** fejezetben (18. oldal) javasoljuk egy bekezdésben bemutatni, hogy a megyei önkormányzat bevonása hogyan történik.

3. Konkrét beruházások c. fejezet (10. o.)

A TOP Plusz forrásainak terhére tervezett beruházások becsült összköltsége összhangban van a megye által a város részére meghatározott keretösszeggel.

A 4. táblázat elé javasoljuk beilleszteni a TVP sablonban is szereplő, alábbi mondatot:

„A táblázat elkülönítetten tartalmazza az elfogadott TOP PLUSZ forráskeretre, valamint az esetleges tartalékkeretre tervezett projekteket.”

Ugyanitt –a fenti mondat után – javasolt kitérni a színek magyarázatára is.

A táblázat végén – bár a sablon nem kéri – az egyértelműség kedvéért az összes TOP Plusz forráskeret megjelölése javasolt.

A Fejér Megyei ITP végrehajtása szempontjából kockázatot jelent, hogy a TVP **5. Indikátor vállalatok** fejezetében foglaltak szerint a megvalósítandó projektek csak a releváns indikátorok egy részéhez tartalmaznak vállalatot. Ennek értelmében a Sárbogárdon TOP Plusz forrásból megvalósítandó fejlesztések a Fejér Megyei ITP-ben rögzített indikátor vállalatok teljesítéséhez számos esetben nem járulnak hozzá, így például turizmusfejlesztés, zöld és kék infrastruktúra, kerékpáros fejlesztések, gyermekgondozási létesítmények fejlesztése, egészségügyi alapellátás fejlesztése kapcsán sem tartalmaz a TVP a megyei célértékekhez hozzájáruló indikátor vállalatot.

Kérem a fenti nyilatkozatban foglaltak szíves figyelembevételét és átvezetését, melyet követően a Fejér Megyei Önkormányzat egyetértőleg támogatja Sárbogárd Város Önkormányzata átdolgozott Fenntartható Városfejlesztési Stratégiájának és TOP Plusz Városfejlesztési Programtervének a TOP_Plusz-1.3.1-21 Felhívás keretében történő benyújtását. A fenti észrevételekben foglaltak átvezetésének vizsgálatára a TOP_Plusz-1.3.1-21 Felhívásra benyújtandó támogatási kérelem tartalmi értékelése során kerül sor.

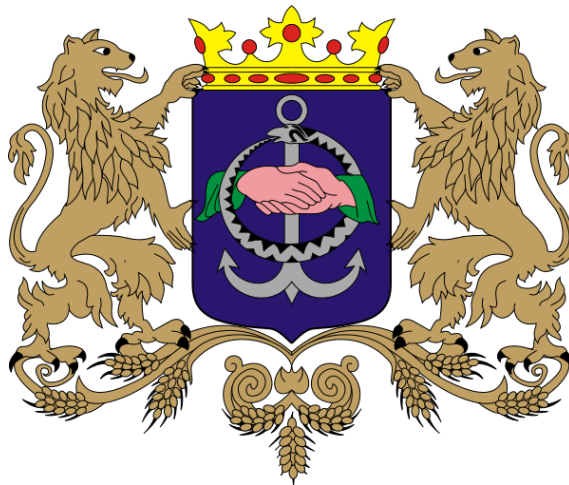
Székesfehérvár, 2022. február 24.

Dr. Molnár Krisztián
elnök

SÁRBOGÁRD VÁROS

Fenntartható Városfejlesztési Stratégia 2021-2027

II. Megalapozó munkarész

Munkaközi változat

2022. február

Tartalom

Ábrajegyzék	5
Táblázatok jegyzéke	10
Vezetői összefoglaló	14
1. A partnerségi folyamat ismertetése az FVS tervezés időszakára vonatkozóan	22
1.1 A partnerségi egyeztetés keretei.....	22
1.2 A partnerség definiálása - Célok - célcsoportok	24
1.3 A partnerségi egyeztetés módszerei, eszközei és felelősei	25
1.4 Partnerségi események	27
1.4.1 A munkacsoportok működése és szerepe	27
1.4.2 A munkacsoportok üléseinek ütemezése.....	28
1.4.3 A Gazdasági Civil és workshop-ok	29
1.4.4 Ütemezés.....	30
2. Megalapozó munkarész: Helyzetfeltárás és helyzetértékelés	31
2.1 Helyzetfeltárás.....	31
2.1.1 Településhálózati összefüggések, a település helye a településhálózatban, térségi kapcsolatok.....	31
2.1.2 A területfejlesztési dokumentumokkal (Országos Területfejlesztési Koncepcióval és a területileg releváns megyei, valamint térségi területfejlesztési koncepciókkal és programokkal) való összefüggések vizsgálata	35
2.1.2.1 Releváns uniós stratégiai dokumentumok	35
2.1.2.2 Releváns hazai stratégiai dokumentumok	36
2.1.3 A területrendezési tervekkel való összefüggések vizsgálata	41
2.1.3.1 Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési terve	41
2.1.3.2 Fejér megye Területrendezési Terve	45
2.1.4 A szomszédos települések hatályos településszerkezeti terveinek - az adott település fejlesztését befolyásoló - vonatkozó megállapításai.....	52
2.1.5 Hatályos településfejlesztési döntések bemutatása	62
2.1.5.1 Sárbogárd Város Területfejlesztési Koncepciójának célrendszere és Integrált Településfejlesztési Stratégiája 2014-2020.....	62
2.1.5.2 Sárbogárd Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája – Antiszegregációs Terv (2011) 65	
2.1.5.3 Sárbogárd Város Helyi Esélyegyenlőségi Programja 2019-2024	66
2.1.5.4 Sárbogárd Város Zöldinfrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási Akcióterve	67
2.1.5.5 Sárbogárd Város Kerékpárforgalmi Hálózati Terve 2020	68
2.1.6 A település településrendezési tervi előzményeinek vizsgálata	69

2.1.6.1	A hatályban lévő településrendezési eszközök	69
2.1.6.2	Véleményezés alatt álló Településszerkezeti Terv és HÉSZ módosítás	71
2.1.6.3	Funkció vizsgálat.....	72
2.1.7	A település társadalma	73
2.1.7.1	Népesedés, korösszetétel, népmozgalom, életminőség	73
2.1.7.2	Térbeli-társadalmi rétegződés, konfliktusok, érdekviszonyok	87
2.1.7.3	Települési identitást erősítő tényezők (történeti és kulturális adottságok, társadalmi élet, nemzetiségi kötődés, civil szerveződések, vallási közösségek stb.).....	92
2.1.8	A település humán infrastruktúrája	101
2.1.8.1	Egészségügy.....	101
2.1.8.2	Szociális ellátás	102
2.1.8.3	Oktatás	104
2.1.8.4	Közigazgatás és egyéb humán közszolgáltatások.....	112
2.1.8.5	Esélyegyenlőség biztosítása	113
2.1.9	A település gazdasága	115
2.1.9.1	A település gazdasági súlya, szerepköre	115
2.1.9.2	A település főbb gazdasági ágazatai, jellemzői	126
2.1.9.3	A gazdasági szervezetek jellemzői, fontosabb beruházásai 2007-2020 között.....	132
2.1.9.4	A gazdasági versenyképességet befolyásoló tényezők (elérhetőség, munkaerő képzettsége, turizmus)	135
2.1.9.5	Ingatlanpiaci viszonyok.....	143
2.1.10	Az önkormányzat gazdálkodása, a településfejlesztés eszköz- és intézményrendszere 149	
2.1.10.1	Költségvetés, vagyongazdálkodás, gazdasági program	149
2.1.10.2	Az önkormányzat területfejlesztési tevékenysége, intézményrendszere	154
2.1.10.3	Gazdaságfejlesztési tevékenység.....	159
2.1.10.4	Foglalkoztatáspolitiká.....	164
2.1.10.5	Lakás- és helyiséggazdálkodás.....	171
2.1.10.6	Intézményfenntartás	174
2.1.10.7	Energiagazdálkodás	175
2.1.11	Településüzemeltetési szolgáltatások, okos város települési szolgáltatások	177
2.1.12	A táji és természeti adottságok vizsgálata.....	181
2.1.12.1	Természeti adottságok	181
2.1.12.2	Tájhasználat, tájszerkezet.....	183
2.1.12.3	Tájtörténeti vizsgálat	183
2.1.12.4	Tájhasználat értékelése	186
2.1.13	Védett, védendő táji-, természeti értékek, területek.....	190

2.1.13.1	Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek	190
2.1.13.2	Nemzeti és nemzetközi természetvédelmi oltalom alatt álló vagy védelemre tervezett terület, érték, emlék	190
2.1.13.3	Ökológiai hálózat	194
2.1.13.4	Tájhasználati konfliktusok és problémák értékelése.....	194
2.1.14	Zöldfelületi rendszer vizsgálata	195
2.1.14.1	A települési zöldfelületi rendszer elemei, zöldinfrastruktúra hálózat	195
2.1.14.2	Zöldfelületi ellátottság értékelése	207
2.1.14.3	A zöldfelületi rendszer konfliktusai és problémái	212
2.1.15	Az épített környezet vizsgálata.....	213
2.1.15.1	Területfelhasználás vizsgálata	213
2.1.15.2	Területfelhasználás vizsgálata azingatlan-nyilvántartási adatok alapján, termőföld esetén a művelési ágak és a minőségi osztályok.....	215
2.1.15.3	Beépítésre szánt és beépítésre nem szánt területek	219
2.1.15.4	Alulhasznosított barnamezős területek	220
2.1.15.5	A telekstruktúra vizsgálata	222
2.1.15.6	Tulajdonjogi vizsgálat	227
2.1.15.7	Az építmények vizsgálata	230
2.1.15.8	Az épített környezet értékei	236
2.1.15.9	Sárbogárd régészeti öröksége	240
2.1.16	Közlekedés.....	270
2.1.17	Közművesítés.....	277
2.1.18	Környezetvédelem (és településüzemeltetés)	302
2.1.18.1	Talaj	302
2.1.18.2	Felszíni és a felszín alatti vizek.....	302
2.1.18.3	Levegőtisztaság és védelme	316
2.1.18.4	Zaj- és rezgésterhelés	321
2.1.18.5	Sugárzás védelem	322
2.1.18.6	Hulladékkezelés.....	322
2.1.18.7	Vizuális környezetterhelés.....	324
2.1.18.8	Árvíz- és belvízvédelem	324
2.1.18.9	Fennálló környezetvédelmi konfliktusok, problémák	324
2.1.19	Katasztrófavédelem (területfelhasználást, beépítést, befolyásoló vagy korlátozó tényezők)327	
2.1.19.1	Földtani adottságok, morfológia	327
2.1.19.2	Építésföldtani korlátok	327
2.1.19.3	Alábányászott területek, barlangok és pincék területei.....	328

2.1.19.4	Csúszás-, süllyedésveszélyes területek.....	328
2.1.19.5	Földrengés veszélyeztetett területei.....	331
2.1.20	Vízrajzi veszélyeztetettség.....	332
2.1.20.1	Árvízveszélyes területek.....	332
2.1.20.2	Belvízveszélyes területek.....	332
2.1.20.3	Mélyfekvésű területek.....	333
2.1.20.4	Árvíz és belvízvédelem.....	334
2.1.21	Egyéb.....	334
2.1.1.1.1	Kedvezőtlen morfológiai adottságok (pl. lejtés, falszakadás).....	334
2.1.1.1.2	Mélységi, magassági korlátozások.....	334
2.1.1.1.3	Tevékenységből adódó korlátozások.....	334
2.1.2	Ásványi nyersanyag lelőhely.....	336
2.1.3	Városi klíma.....	339
2.2	Területi lehatárolás.....	340
3	Helyzetértékelés, szintézis.....	357
3.1	A város irányítási és működési modellje.....	370
3.1.1	Irányítási modell.....	370
3.1.2	Működési modell.....	371
3.1.3	Várostérségi koordináció.....	373
3.2	Kockázatok és lehetőségek értékelése.....	374
3.2.1	Prosperáló város.....	374
3.2.2	Zöldülő város.....	375
3.2.3	Megtartó város.....	376
3.2.4	Digitális város.....	377
3.2.5	Szolgáltató város.....	377

Ábrajegyzék

1. ábra: Járások fejlettségi mutatói Fejér megyében (2019.).....	15
2. ábra: Fenntartható városfejlesztés, Forrás: Pénzügyminisztérium.....	23
3. ábra: Sárbogárd és térsége – kívül a vonzásterületeken.....	31
4. ábra: Lakónépeség Sárbogárd (fő), Adatok forrása: KSH (saját szerkesztés).....	74
5. ábra: Lakónépeség Fejér megye, Adatok forrása: KSH (saját szerkesztés).....	75
6. ábra: Korösszetétel (Forrás: TeIR).....	76
7. ábra: Korfa, (saját szerkesztés) Adatok forrása: KSH.....	77

8. ábra: Kormegoszlás, (Forrás: TeIR).....	78
9. ábra: Kormegoszlás, %, (saját szerkesztés) Adatok forrása: TeIR.....	78
10. ábra: Öregségi mutató, Forrás: TeIR	79
11. ábra: Öregségi mutató térképen, Forrás: TeIR, 2019. évi adat	79
12. ábra: Népmozgalom 2010-2019, Adatok forrása: TeIR (saját szerkesztés).....	80
13. ábra: A lakásállomány alakulása 2001 és 2020 között (db) - Adatok forrása: TeIR (saját szerkesztés)	83
14. ábra: Épített lakások aránya (éves lakásállomány százalékában) Forrás: TeIR	84
15. ábra: A lakások nagyságának alakulása 2012-2020 között	86
16. ábra: Az év folyamán épített lakások összes alapterülete (m ²).....	87
17. ábra: Kisebbségek, Forrás: TiIR.....	95
18. ábra: Vallási megoszlási arány, Forrás: TeIR.....	96
19. ábra: Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek átlagos száma (fő)	103
20. ábra: Működő bölcsődei férőhelyek száma (db), Forrás: TeIR.....	105
21. ábra: Egy működő bölcsődei férőhelyre jutó 0-2 évesek száma (fő) Forrás: TeIR	106
22. ábra: Óvodai férőhelyek száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt) (db), Forrás: TeIR.....	107
23. ábra: Óvodába beírt gyermekek száma (fő), Forrás: TeIR.....	108
24. ábra: Általános iskolai tanulók száma (gyógypedagógiai oktatással együtt) (fő), Forrás: TeIR	109
25. ábra: Általános iskolai feladatellátási helyek átlagos létszáma (fő), Forrás: TeIR.....	110
26. ábra: Nappali tagozatos középiskolai tanulók száma (a hat-, nyolcévfolyamos gimnáziumok megfelelő évfolyamaival együtt) (fő), Forrás: TeIR	111
27. ábra: A helyi gazdasági környezet jellemzői.....	116
28. ábra: Legfeljebb 8 általános iskolát végzett regisztrált munkanélküliek aránya (az összes munkanélküli százalékában).....	117
29. ábra: Ingázók és a településen dolgozók arány (2011), Forrás: TeIR	117
30. ábra: Alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak megoszlása az aktív korúak arányában.....	118
31. ábra: Száz lakosra jutó adófizetők száma (fő), Forrás: TeIR	119
32. ábra: Egy lakosra jutó összes nettó jövedelem (Ft) , Forrás: TeIR.....	119
33. ábra: Az 5 millió Ft feletti adósávon adózók száma száz, 1 millió Ft alatti adósávon adózóra vetítve, Forrás: TeIR	120
34. ábra: Egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték (1000 Ft), Forrás: TeIR.....	120
35. ábra: Egy lakosra jutó jegyzett tőke (1000 Ft), Forrás: TeIR.....	121
36. ábra: 1 főre jutó GDP regionális szinten (ezer Ft) (2000-2019), Forrás: KSH	122

37. ábra: Működő vállalkozások száma különböző nemzetgazdasági ágakban (2000 és 2010), Forrás: TeIR	126
38. ábra: Foglalkoztatottak megoszlási aránya szektorok szerint (2001), Forrás: TeIR	135
39. ábra: Sárbogárd város munkaerő képzettsége 2001 és 2011 Forrás: TeIR.....	138
40. ábra: Vendéglátóhelyek száma (db) Forrás: TeIR.....	140
41. ábra: Összes szálláshely szállásférőhelyeinek száma. Kereskedelmi és magánszállásadás együtt (db) Forrás: TeIR.....	140
42. ábra: Vendégek és vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken (2002-2014) Forrás: KSH	141
43. ábra: Kereskedelmi szálláshelyekhez kötődő mutatók (2004 és 2014) Forrás: TeIR	141
44. ábra: A tárgyévben épített lakások aránya az év végi lakásállományon belül (Forrás: TeIR) ..	147
45. ábra: A száz lakásra jutó lakók száma (Forrás: TeIR)	148
46. ábra: Egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték 1. (1000 Ft) (Forrás: TeIR)	153
47. ábra: Egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték 2. (1000 Ft) (Forrás: TeIR)	153
48. ábra: A Széchenyi 2020 program Fejér megyei pályázók számára megítélt pályázati forrásai, Adatok forrása: palyazat.gov.hu	159
49. ábra: Állandó népesség száma (fő) (Forrás: TeIR)	164
50. ábra: Gazdasági aktivitási mutatók megyék szerint (Forrás: Központi Statisztikai Hivatal)	166
51. ábra: Lakásállomány (db) (Forrás: TeIR).....	172
52. ábra: Az ezer lakosra jutó lakások darabszáma (db) (Forrás: TeIR)	172
53. ábra: Sárbogárd az első (1782–1785) és a második (1819–1869) katonai felmérés szerint (Forrás: https://www.arcanum.com/hu/maps/)	184
54. ábra: Sárbogárd Habsburg Birodalom (1869-1887) - Harmadik Katonai Felmérése (1:25000) és Magyarország Katonai Felmérése (1941) szerint (Forrás: https://www.arcanum.com/hu/maps/).....	185
55. ábra: Területhasználat.....	188
56. ábra: Erdőterületek rendeltetése 2017 (Forrás: TEIR, NÉBIH)	204
57. ábra: Zöld- és Kékinfrastruktúra a belterületeken (Forrás: ZIFFA).....	205
58. ábra: Zöld- és Kékinfrastruktúra a külterületeken (forrás: ZIFFA).....	206
59. ábra: Egy főre jutó zöldterület nagysága (m2) (Forrás: 2021 Lechner Nonprofit Kft., TEIR) ...	211
60. ábra: Művelési ágak megoszlása Forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis	218
61. ábra: Aranykorona érték Forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis	219
62. ábra: Kihasztnátlan egykori laktanya (Forrás: Google map).....	221
63. ábra: Kihasztnátlan egykori laktanya térképe(Forrás: Google map)	221

64. ábra: Örspusztza (Forrás: Google map)	221
65. ábra: Földrészletek rendeltetés és fekvés szerinti megoszlása (forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis)	227
66. ábra: Cifrabolond-vár az erődített teleppel (Légipék) és a Cifrabolond-vár belső része (Civertan).....	242
67. ábra: Cifrabolond vár felmérése (Nováki Gy. felmérése).....	243
68. ábra: A 33. sír kiemelése (SZKIM) és 33. sír részlete a veretekkel (SZKIM)	245
69. ábra: A 33. sír bőr veretes öve (SZKIM) és a 33. sír bőrtarsolya (SZKIM)	245
70. ábra: A 24. sír hajfonatkorongjai	245
71. ábra Hatvan-pusztza földvár (Miklós Zs.) és Hatvan-pusztza földvár (Civertan).....	246
72. ábra: Műemlék és helyi védelem alatt álló építmények Sárbogárd központi belterületén(Forrás: Sárbogárd TAK)	251
73. ábra: Műemlék és helyi védelem alatt álló építmények Sárbogárd központi belterületén(Forrás: Sárbogárd.....	252
74. ábra: Műemlék és helyi védelem alatt álló építmények Sárszentmiklós városrészen(Forrás: Sárbogárd TAK).....	252
75. ábra: Műemlék és helyi védelem alatt álló építmények Sárhatvan városrészen (Forrás: Sárbogárd	253
76. ábra: Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya (%) (Forrás: Lechner Nkft., TeIR).....	277
77. ábra: Háztartásoknak szolgáltatott víz egy lakosra jutó mennyisége (1000 m3) (Forrás: Lechner Nkft., TeIR).....	278
78. ábra: Közcsatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya (%) (Forrás: Lechner Nkft., TeIR)	280
79. ábra: .Közcsatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya a vezetékes ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások százalékában (Forrás: Lechner Nkft., TeIR)	281
80. ábra: Közcsatornahálózat (Forrás: Lechner Nkft., https://ekozmu.e-epites.hu/alkalmazas/lakossag/menu/terkep/tajekoztatas/kozmuterkep)	281
81. ábra: Települési villamosenergia fogyasztás trendek 2010-2019 között (Forrás: Lechner Nkft., TeIR).....	284
82. ábra: Egy lakosra jutó háztartások részére szolgáltatott villamosenergia mennyisége (100 kWh) Sárbogárdon (Forrás: Lechner Nkft., TeIR)	284
83. ábra: Sárbogárd Tesco környékének villamos energia hálózata (Forrás: Lechner Nkft., https://ekozmu.e-epites.hu/alkalmazas/lakossag/menu/terkep/tajekoztatas/kozmuterkep	286
84. ábra: Száz lakásra jutó háztartási gázfogyasztók száma (fő) Sárbogárdon Forrás: Lechner Nkft.,	287
85. ábra: Vezetékes gázfogyasztási trendek 2010-2019 között (Forrás: Lechner Nkft., TeIR)	289

86. ábra: Sárbogárd észak-déli irányú földgázelosztóvezetéke (Forrás: Megye Területrendezési Terve 2020. www.fejer.hu)	290
87. ábra: Sárbogárd belterület vezetékes gázhálózata (Forrás: Lechner Nkft., https://ekozmu.e-epites.hu/alkalmazas/lakossag/menu/terkep/tajekoztatas/kozmuterkep)	290
88. ábra: Távhő és melegvíz trendek 2010-2019 között (Forrás: Lechner Nkft., TeIR)	291
89. ábra: Sárbogárd távhővel ellátott utcái (Forrás: Lechner Nkft., https://ekozmu.e-epites.hu/alkalmazas/lakossag/menu/terkep/tajekoztatas/kozmuterkep)	291
90. ábra: Sárbogárd József Attila rutcai lakótelek távhővel ellátva (Forrás: Lechner Nkft., https://ekozmu.e-epites.hu/alkalmazas/lakossag/menu/terkep/tajekoztatas/kozmuterkep).....	292
91. ábra: A globálsugárzás (MJ/m ²) átlagos évi összege Magyarországon (2000-2009) (Forrás: www.met.hu)	293
92. ábra: Az évi átlagos napfénytartam (óra) Magyarországon az 1971-2000 közötti időszak alapján (Forrás: www.met.hu)	294
93. ábra: Sárbogárd napelempark 0545/2, 5 hrsz-ú telkeken (Forrás: Lechner Nkft., https://ekozmu.e-epites.hu/alkalmazas/lakossag/menu/terkep/tajekoztatas/kozmuterkep).....	296
94. ábra: Sárbogárd napelempark 0238/43,44,45,46 hrsz-ú telkeken (Forrás: Lechner Nkft., https://ekozmu.e-epites.hu/alkalmazas/lakossag/menu/terkep/tajekoztatas/kozmuterkep).....	296
95. ábra: Megújuló energiaforrások hasznosítására javasolt területek (Forrás: Pylon Kft.).....	297
96. ábra: Magyarország 50 C-nál melegebb hévíz feltárására alkalmas területe	298
97. ábra: Magyarország geotermikus energiahordozó hasznosítási lehetősége A Pannon-medencének és régiójának geotermikus hőtérképe (részlet) (Forrás: PannErgy, Portfolio.hu)	298
98. ábra: Magyarországon geotermikus energia lehetőség a felhagyott CH meddő kutak Magyarország CH meddő kútjainak területi megoszlása (Forrás: Pylon Kft. (Szerkesztette 2001-ben)	299
99. ábra: Sárbogárd Internet előfizetési adatai (Forrás: Lechner Nkft., TeIR)	300
100. ábra: Kislók városrész hírközlési hálózata (Forrás: Lechner Nkft., https://ekozmu.e-epites.hu/alkalmazas/lakossag/menu/terkep/tajekoztatas/kozmuterkep)	301
101. ábra: Felszíni víztestek (Forrás: VGT)	303
102. ábra: Felszín alatti víztestek (Forrás: Észak-Mezőföld és Kelet-Bakony vízgazdálkodási Terv)	305
103. ábra: Jelentős légszennyező anyagok városi szintű kibocsátása (Forrás: OKIR)	320
104. ábra: Városi szintű szén-dioxid kibocsátás (Forrás: OKIR).....	320
105. ábra: Elszállított hulladék mennyisége (Forrás: TEIR)	323
106. ábra: Sárbogárd környékének mozgásveszélyes területei. (Forrás: https://map.mbfisz.gov.hu/FDT_veszely_oroszag/	329

107. ábra: Magyarország szeizmikus zónatérképe [8]. Földrengések következtében 50 év alatt, 10%-os meghaladási valószínűséggel, az alapkőzeten várható vízszintes gyorsulás g (gravitációs gyorsulás) egységben.(Forrás: www.foldrenges.hu).....	331
108. ábra: Sárbogárd környékének szeizmikus felmértése. (https://map.mbfisz.gov.hu/szeizmika/.....	332
109. ábra: Sárszentmiklósi riolittufa bánya. Forrás: https://www.google.com/maps/@46.8812235,18.6759972,3699m/data=!3m1!1e3	337
110. ábra: Bányászati termékek.....	338
111. ábra: Sárszentmiklósi riolittufa bánya. Forrás: http://dolomit-group.hu/banyak/sarbogard.html	338
112. ábra: Magyarország járásai kedvezményezettség szerint.....	359
113. ábra: JÁRÁSOK FEJLETTSÉGI MUTATÓI FEJÉR MEGYÉBEN (2019.).....	362
114. ábra: Sárbogárd probléma- és értéktérképe.....	368

Táblázatok jegyzéke

1. Táblázat: Partnerségi egyeztetések lehetséges módszerei, eszközei	26
1. táblázat: Fejér megye területfejlesztési koncepciójának célrendszere.....	41
2. táblázat: Sárbogárd Város Településfejlesztési Koncepciója, célrendszer	64
3. táblázat: A projekt típusok forrásallokációja.....	65
4. táblázat: népesség, terület és népsűrűség.....	73
5. táblázat: Jelenlévő összes népesség (fő).....	73
6. táblázat: Állandó népesség, lakónépesség.....	74
7. táblázat: Népeségtöbblet	82
8. táblázat: Társadalmi és gazdasági mutatók Sárbogárd városrészeiben, Adatok forrása: KSH,2011.	89
9. táblázat: Társadalmi élethez kapcsolódó intézmények Sárbogárdon.....	94
10. táblázat: Egészségügyi ellátáshoz kapcsolódó személyek és szolgáltatások Sárbogárdon.....	102
11. táblázat: Szociális ellátáshoz kapcsolódó intézmények Sárbogárdon.....	103
12. táblázat: Oktatáshoz kapcsolódó intézmények Sárbogárdon	105
13. táblázat: Közigazgatási intézmények Sárbogárdon	112
14. táblázat: Egyéb intézmények Sárbogárdon	112
15. táblázat: Sárbogárdon regisztrált vállalkozások 2014–2020 között	124
16. táblázat: Sárbogárdon működő vállalkozások méret szerint 200, 2010, 2020, Adatok forrása: KSH	124

17. táblázat: Sárbogárdon működő vállalkozások méret szerint 2000, 2010, 2020, Adatok forrása: KSH	125
18. táblázat: A mikro-, kis-, közép- és nagyvállalkozások megoszlása területi alapon	125
19. táblázat: vállalkozások megoszlása nemzetgazdasági ágak szerint, 2014-2019.	129
20. táblázat: A 2007-2013-as EU-s programozási időszak - Sárbogárd	132
21. táblázat: 2004 és 2011 közötti időszakhoz kötődő projektek, a megítélt támogatás és a költség Sárbogárd városára vonatkozóan Forrás: TeIR.....	133
22. táblázat: Széchenyi 2020 fejlesztési program fejlesztési forrásai Sárbogárdon 2014- 2020 ...	134
23. táblázat: Elérhetőségi távolságok (km) (GeoX Kft.), Adatok forrása: TeIR.....	136
24. táblázat: Elérhetőségi távolságok (perc) (GeoX Kft.), Adatok forrása: TeIR.....	137
25. táblázat: A 7 évesnél idősebb népesség legmagasabb iskolai végzettsége, Adatok forrása: TeIR.....	137
26. táblázat: Férőhelykapacitáskihasználtság	142
27. táblázat: Az önkormányzati tulajdonban lévő lakások legfontosabb mutatói (2019) Forrás: TeIR.....	143
28. táblázat: A lakásállomány alakulása 2014 és 2019 között (db) Forrás: TeIR.....	145
29. táblázat: Költségvetési zárszámadás - bevételek teljesítése (ezer Ft-ban)	149
30. táblázat: Költségvetési zárszámadás - kiadások teljesítése (ezer Ft-ban).....	150
31. táblázat: Költségvetés 2021(ezer Ft-ban).....	151
32. táblázat: Adatok forrása: palyazat.gov.hu , Sárbogárd Város Önkormányzata	158
33. táblázat: Vállalkozások megoszlása térségenként	160
34. táblázat: Széchenyi 2020 fejlesztési program fejlesztési forrásai Sárbogárdon, 2014- 2020 ..	163
35. táblázat: Sárbogárd Város állandó lakossága 2019.01.01.....	165
36. táblázat: Foglalkoztatottak és munkanélküliek száma Fejér megyében, Adatok forrása: Központi Statisztikai Hivatal	165
37. táblázat: Gazdasági aktivitási mutatók megyék szerint, Adatok forrása: Központi Statisztikai Hivatal	165
38. táblázat: Foglalkoztatási, munkanélküliségi ráta, valamint aktivitási arányok (Adatok forrása: Központi Statisztikai Hivatal).....	167
39. táblázat: Nyilvántartott álláskeresők száma, Forrás: Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat.....	167
40. táblázat: A Foglalkoztatási Osztály által meghatározott kezdési dátumok és időtartamok, keretlétszámok.....	170
41. táblázat: Az önkormányzati tulajdonú lakások és lakóépületek Sárbogárdon, Forrás: Sárbogárd Város Önkormányzat Képviselőtestületének 53/2015. (XII.22.) önkormányzati rendelete az.....	174

42. táblázat: Energetikai korszerűsítéssel járó városi fejlesztések	176
43. táblázat: Közszolgáltatók Sárbogárdon	178
44. táblázat: Zöldfelületi kataszter -Közpark (forrás ZIFFA)	196
45. táblázat: Zöldfelületi kataszter -Közkert (forrás ZIFFA).....	197
46. táblázat: Zöldfelületi kataszter -Lakóterületi zöldfelület (forrás ZIFFA).....	198
47. táblázat: Zöldfelületi kataszter -Közlekedési zöldfelület (forrás ZIFFA)	198
48. táblázat: Zöldfelületi kataszter -Egyházi intézmények (forrás ZIFFA)	199
49. táblázat: Zöldfelületi kataszter -Temetőkert (forrás ZIFFA)	200
50. táblázat: Zöldfelületi kataszter -Sportpályák (forrás ZIFFA).....	200
51. táblázat: Az önkormányzati és más kezelésben levő óvodák, általános és középiskolák, művelődési ház, könyvtár zöldfelületei.....	201
52. táblázat: Sárbogárd, rendelők	202
53. táblázat: Földrészletek megoszlása fekvés szerint (Forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis).....	216
54. táblázat: Művelési ágak megoszlása (Forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis)	218
55. táblázat: Átlagos aranykorona értékek művelési ágak szerint (Forrás: Állami ingatlan- nyilvántartási térképi adatbázis).....	219
56. táblázat: Földrészletek jellemzői művelési ágak alapján Forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis	225
57. táblázat: Az önkormányzat forgalomképtelen vagyona.....	230
58. táblázat: Az önkormányzat forgalomképes vagyona	230
59. táblázat: Az önkormányzat üzleti vagyona.....	230
60. táblázat: Felszíni víztestek jellemzői (Forrás: VGT3 2018, http://vizeink.hu/vizgyujto-gazdalkodasi-terv-2019-2021/vgt3-vitaanyag/).....	304
61. táblázat: Felszín alatti víztestek jellemzői (Forrás: VGT3 2018, http://vizeink.hu/vizgyujto-gazdalkodasi-terv-2019-2021/vgt3-vitaanyag/).....	306
62. táblázat: Sárbogárdon üzemelő vízbázisok (Forrás: VGT3 2018, http://vizeink.hu/vizgyujto-gazdalkodasi-terv-2019-2021/vgt3-vitaanyag/).....	307
63. táblázat: Szennyvízbevezetők (Forrás: VGT3 2018, http://vizeink.hu/vizgyujto-gazdalkodasi-terv-2019-2021/vgt3-vitaanyag/).....	308
64. táblázat: Települési diffúz terhelés (Forrás: VGT3 2018, Települési Szennyvízelvezetési Információs Rendszer - Települési diffúz szennyezés becsléséhez felhasznált adatok)	308
65. táblázat: Eróziós veszteség terhelési útvonalanként a 2016-2018-as időszak átlagában (Forrás: VGT3 2018)	309

66. táblázat: Összes nitrogén terhelés szennyező útvonalanként a 2016-2018-as időszak átlagában (Forrás: VGT3 2018).....	309
67. táblázat: Összes foszfor terhelés szennyező útvonalanként a 2016-2018-as időszak átlagában (Forrás: VGT3 2018)	310
68. táblázat: PRTR köteles telephelyek és tevékenységek (Forrás: OKIR adatszolgáltatás, 2016-2018)	311
69. táblázat: Működő bánya (Forrás: VGT3 2018, http://vizeink.hu/vizgyujto-gazdalkodasi-terv-2019-2021/vgt3-vitaanyag/)	312
70. táblázat: Meddőhányók és zagytározók (Forrás: VGT3 2018, http://vizeink.hu/vizgyujto-gazdalkodasi-terv-2019-2021/vgt3-vitaanyag/).....	312
71. táblázat: Vízkivételi helyek (Forrás: VGT3 2018, http://vizeink.hu/vizgyujto-gazdalkodasi-terv-2019-2021/vgt3-vitaanyag/).....	313
72. táblázat: Vízbevezetések (Forrás: VGT3 2018, http://vizeink.hu/vizgyujto-gazdalkodasi-terv-2019-2021/vgt3-vitaanyag/)	314
73. táblázat: Felszíni és felszín alatti víztestek állapota (Forrás: VGT3 2018, http://vizeink.hu/vizgyujto-gazdalkodasi-terv-2019-2021/vgt3-vitaanyag/)	315
74. táblázat: Csúszás-, süllyedésveszélyes területek.....	328
75. táblázat: Kerámiaipari nyersanyagok.....	336
76. táblázat: Építési homok és kavics	337
78. táblázat: A stratégia megvalósításának főbb kockázatai	378

Vezetői összefoglaló

Sárbogárd Város előző Területfejlesztési Konceptiója 2016-ban készült, majd ezt követően sor került az Integrált Városfejlesztési Stratégia (továbbiakban: ITS) kidolgozására is. Az új tervezési ciklus (2021-27.) célrendszerét, forrásallokációit figyelembevéve a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos intézményekről szóló 314/2011.(IX.8.) Korm.rendelet 7.§-a alapján Sárbogárd Város Önkormányzat Képviselő-testület által a 177/2016. (X.14) határozatával elfogadott Integrált Településfejlesztési Stratégia áttekintését követően Sárbogárd Város Polgármestere a 103/2021.(VI.11.) vészhelyzeti határozatban az ITS felülvizsgálatáról, aktualizálásáról, azaz módosításáról döntött. A feladattal megbízott szakértőcsapat elvégezte a Területfejlesztési Konceptió és az azt megalapozó Megalapozó tanulmány felülvizsgálatát és módosítását is.

Az ITS a TFK-ban rögzített kiinduló helyzet figyelembevételével határozta meg Sárbogárd város jövőképét (Sárbogárd dinamikusan fejlődő, összetartó és élhető gazdasági központ) és a célrendszerét. Az ITS célja, hogy a koncepció keretében kialakított célrendszer tematikus céljai alapján vezesse le azokat a konkrét beavatkozásokat, projekteket, amelyek a stratégia értelmében megvalósításra kerülnek. A projektek összetételének olyannak kell lennie, amely - többségük megvalósítása esetén - biztosítja, hogy a stratégiai célok is teljesüljenek.

A fenti dokumentumok alapján került sor a Fenntartható Városfejlesztési Stratégia kidolgozására. A tervezés során figyelembe vettük a 2021-2027-es Európai Unió tervezési időszak Fenntartható Város Stratégiájának módszertanát, mely már tartalmazza az új fókuszterületeket is (digitális technológiák, klímavédelem), valamint a megújult Lipcsei Charta és a 2019-ben létrejött az Európai Zöld megállapodás iránymutatásait is. Európa jövőképében az szerepel, hogy a kontinens 2050-re karbonsemlegessé válik.

A 2021-2027-es Európai Unió tervezési időszak fenntartható városfejlesztési forrásait az ERFA rendelet szabályozza. Az ERFA rendelet 11. cikkelye szerint:

(1) A gazdasági, környezeti, éghajlati, demográfiai és társadalmi kihívások kezelése érdekében az ERFA támogatja a városi térségekre, köztük a funkcionális városi térségekre irányuló, területi vagy közösségvezérelt helyi fejlesztési stratégiákon alapuló integrált területfejlesztést (a továbbiakban: fenntartható városfejlesztés).

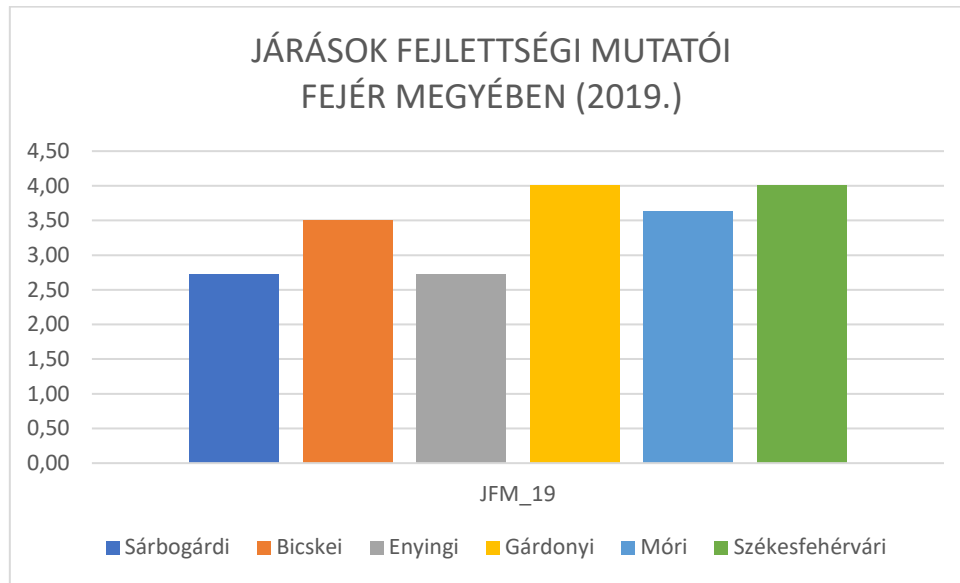
Kiemelt figyelmet igényel a környezeti és éghajlati kihívások kezelése (pl. a 2050-ig megvalósítandó klímasemleges gazdaságra történő átállás), a digitális technológiákban rejlő potenciál innovációs célú kiaknázása és a funkcionális városi térségek fejlesztésének támogatása.

(2) A tagállami szintű ERFA-források legalább 8 %-át fenntartható városfejlesztésre kell fordítani.

(3) A műveleteket a releváns területi hatóságoknak vagy szervezeteknek kell kiválasztaniuk vagy be kell vonni őket a műveletek [projektek] kiválasztásába.

A város 2021-2027. évekre vonatkozó fejlesztési programját több tényező markánsan befolyásolja. Közülük három rendező elv jelenik meg nagy súllyal: a múltból örökölt hiányosságok, problémák kiküszöbölésének szándéka, az elmúlt évtizedekben bekövetkezett hanyatlás megállítását, fejlődési folyamat elindítását szolgáló programok, valamint egy ezt tovább erősítő szempont: Sárbogárdnak saját sorsán túl meg kell felelnie annak a térségfejlesztési követelménynek is, hogy a járás és a tágabb földrajzi környezet fejlődésében kezdeményező és súlyponti szerepet játsszon.

A sárbogárdi járás országos összehasonlításban lényegesen az átlag alatti fejlettséggel rendelkezik.¹ Fejlettségi mutatójának összetételében kedvező hatást gyakorol többek közt a földrajzi- közlekedési elhelyezkedése, a vállalászási sűrűség növekedése, valamint az átlagnál kedvezőbb demográfiai adatok. A megyén belüli mutatók azonban feltűnő kontrasztot mutatnak a két déli járás, a sárbogárdi és az enyingi kárára.²

1. ábra: Járások fejlettségi mutatói Fejér megyében (2019.)

A város kedvező elérhetőségi lehetőségei kétélű fegyverként működhetnek: elősegíthetik a tőkevonást is, de a térségi vonzerők arányaitól függően az erőforrások átvándorlását is előidézhetik az erősebb „mágnesek” irányába. A sárbogárdi járás a gazdaságfejlődést döntő mértékben meghatározó, rendszerváltás utáni újraparaszítási, befektetési időszakban erőforrás-kibocsátóvá vált annak következtében, hogy teherviselő ágazatai – katonai bázisok, elektronikai ipar, mezőgazdasági termékfeldolgozás- megszűntek, foglalkoztatása kiürült, s a környező középvárosi gyűrű újra épülő vonzereje elszívta a befektetéseket, és a közlekedési tengelyek mentén a felszabadult munkaerőt is.

A közlekedési hálózat fejlesztése folyamatban van. Az M8 Fejér megyei szakasza érinti Sárbogárd közigazgatási területét, ennek révén a város bekapcsolódik az európai gyorsforgalmi úthálózatba. A kontinens vasúthálózatának szerepe az EU-ban újraértékelésre került, a nemzetközi hálózat fejlesztése keretében a Budapest- Sárbogárd- Rétság- Dombóvár vonal az V/c páneurópai közlekedési folyosó részeként nagysebességű vonallá válik, Sárbogárd vasúti csomópont szerepe újra felértékelődik. Az autópálya és nemzetközi gyorsvasúti közlekedési folyosó találkozására újra felértékeli város logisztikai pozícióját, lehetővé téve a multimodális szállítást. Ezzel párhuzamosan az alsóbbrendű közutak

¹ <http://eco.u-szeged.hu/download.php?docID=78781>

² https://gvi.hu/files/researches/608/GVI_JFM_2019_tablak_190830.pdf (A korábbi számítások még jelentősebb- 1,8-2-szeres- különbségeket mutattak, a mérséklődés nem a gyors fejlődést, hanem a számítási módszerváltozást tükrözi.)

fejlesztésére is sor kerül, a Sárbogárd- Székesfehérvár és a Sárbogárd- Dunaújváros vonalak korszerűsítése regionális- országos vonatkozásban ugyancsak jelentős javulást jelent.

Az eddigi tapasztalatok alapján a jobb közlekedési kapcsolatok növelik az erőközpontok munkaerő-és tőke-elszívó hatását, következésképp Sárbogárd városfejlesztése szempontjából az előnyeik akkor aknázhatók ki, ha a város és környéke számottevően növeli saját vonzerejét.

A tovább fejlődő közlekedési infrastruktúra tükrében a negatív erőegyensúly csak úgy ellensúlyozható, ha a járás- kiemelten a járásszékhely- olyan befektetéspolitikát képes folytatni, amely -célzott szakmai területeken és sajátos ingatlankínálattal- fel tudja venni a versenyt a megyeszékhely és a környező városgyűrű, tágabb értelemben pedig az ország és Közép-Kelet-Európa konkurenciájával.

A versenyben a legalapvetőbb, bár nem elegendő kínálati elem a fejlesztési (ipartelepítési) tényezőfejlesztés, ezen belül kiemelten az üzleti infrastruktúra és a munkaerő kínálata.

Az új programozási időszak – ha nem is jelenti egy hátrányos korszak garantált lezárását- új lehetőségeket kínál a trend megfordításához.

Sárbogárd hosszú távon akkor válhat esélyessé a megalapozó vizsgálatban feltárt negatív tendenciák megfordítására, ha az egészséges természeti környezet megóvása mellett jó komfortérzetet nyújtó életminőséget és fejlődő gazdaság keretében munkahelyeket tud nyújtani lakosai számára.

A stagnáló gazdaság fellendítése, a munkahelyteremtés olyan alapcélja a városnak, mely nélkül minden egyéb erőfeszítése kudarcra van ítélve, hiszen a helyi lakosok - főként a fiatalok - karrier-és megélhetési lehetőségeért hagyják maguk mögött a várost. A foglalkoztatás bővítése mellett a város agrárhagyományai, az agrárium jövedelemtermelés által biztosított jelentősége és a háztáji gazdálkodás tovább élése a családok életében esélyt nyújt arra, hogy az ételkészítés-előállítás tekintetében minél nagyobb fokú önfenntartásra törekedjen a város. Ennek szellemében az alábbi stratégiai cél megfogalmazására került sor:

„A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés”

A városvezetésnek válaszokat kell találnia arra is, hogyan lehet differenciáltan kezelni a városias és a falusias települési minőségeket, anélkül, hogy a külső városrészek elszlömösödnének, illetve, hogy a vidékies kisvárosi jelleg megtartásával hogyan válhat kényelmes, öko-tudatos várossá a település. Egyik oldalról a dinamikus gazdaságfejlesztés termelő és logisztikai kapacitások letelepítését jelenti, melyek nagyobb tömegű árumozgással, elkerülhetetlen környezetterheléssel és nagyobb személyforgalommal járnak. A másik oldalról a csendes, alacsony stressz-szintű, tiszta levegőt és környezetet feltételező kisvárosi jelleg olyan erősség, amely a zaklatottabb nagyvárosi élet alternatívájaként kínálható. E két, egymás ellen ható tényező összehangolása a komplex fenntarthatóság fontos feltétele. A stratégiai cél megfogalmazása:

„A város differenciált település jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése”

A lakosság eláramlási folyamata a városban maradt munkaerő versenyképességének hátrányos alakulásához vezetett. A környezeti változások szempontjából éppen ennek ellenkezőjére lenne szükség, hiszen a technológiai, innovációs, tudományos trendek azt mutatják, hogy a robotika, az Internet és az informatika minden területet megtermékenyítő fejlődése (IoT, 3D, mesterséges

intelligencia) stb. exponenciális fejlődési trendeket indított el, melyek megnehezítik ugyan az előrelátást, de az a már meglévő munkaerőhiányok és feleslegek alapján is lemérhető, hogy a lakosság intelligenciaszintjének, társadalmi együttélési kultúrájának és a változásokhoz való alkalmazkodóképességének erősen fejlődnie kell. Az ennek szellemében megfogalmazott stratégiai cél:

„Társadalmi megújulás erősítése”

Szerencsés és előrelátó esetben az oktatási- képzési irányokat sikerül az általános trendekkel és a városban és környezetében releváns gazdaság- és intézményfejlődési tendenciákkal összhangba hozni. Ennek keretében az informatikai és nyelvi képzés, ágazati tekintetben az agrárágazati és az ipari-logisztikai parkokban megvalósuló fejlesztések jellege lehet irányadó.

A gazdaságfejlesztés terén, melyhez a leendő szakképzést, a tagozati gimnáziumi képzést, a duális képzést, a részleges felsőfokú képzést és a felnőttképzést igazítani célszerű, a fejlődő logisztikai lehetőségek kiaknázása, innovációs megközelítésben pedig az alapjaiban fejlett, de szűk spektrumú agrárgazdaság perspektíváinak az új fejlődési trendek (egészséges termékek, környezetkultúrára épülő technológiák, minél magasabb fokú termékfeldolgozás és körkörös gazdaság) irányába történő szemléletváltás és nyitás jelenthetnek megbízható és optimizmusra okot adó kitérési irányokat.

Sok múlik azon, hogy az önkormányzat partnerségi, kommunikációs, szakmai tekintetben mennyire lesz képes iniciálni és koordinálni ezeket a változásokat. A megkezdett fejlesztések sikeressége (ipari park, inkubátorház) azt tükrözi, hogy a fejlesztési célokba vetett optimizmus és ambíció nem alaptalan.

A sikeres együttműködések fejlett irányítási-működési rendszert és ehhez illesztett komplex és integrált informatikai (okos város) rendszert feltételeznek. Az integráltság igénye a rendszer sikerességének egyik alapfeltétele, ezért fontos, hogy a rendszer kiépítése a komplex modell kidolgozásával és az integrációt biztosító helyi kormányzási modul felállításával kezdődjön.

A települési fejlesztések sikere nagymértékben függ az információkhoz való hozzájutástól, és ezen szempontból alapvető fontosságú a teljes körben hozzáférhető, az infokommunikációs technológiai eszközök széleskörű használatán alapuló **információs társadalom megvalósítása**. A fejlett információs infrastruktúrával rendelkező település biztosítani képes az önkormányzat és intézményeik, a vállalkozások, a civil szféra és az egyének közötti korszerű elektronikus információcserét, üzleti, közhasznú tranzakciók lebonyolítását. Előnyös, hogy a lakosság kábeltelevíziós bekötöttsége relatíve magas arányú. Az „intelligens környezet” új üzleti lehetőségeket teremt a település és térség vállalkozói számára, egyben javítja a lakosság életminőségét. A lakosság széles körű bevonása mellett az önkormányzat tekintetében elsősorban a belső kommunikációs rendszer fizikai megteremtése és tartalommal való megtöltése a feladat, melynek eredményeképpen lehetővé válik az önkormányzati és települési feladatok közös szakmai munkájának gyorsabb, hatékonyabb ellátása.

Mindezek tükrében **a megyének és a térségnek, és magának a városnak is érdeke, s az adottságok alapján lehetséges egy, az eddigiekhez képest nagyobb léptékű és dinamikusabb fejlődés elindítása Sárbogárdon.**

A stratégia keretében -a Konceptióhoz képest- már nemcsak általában határozzuk meg azt a célrendszert és beavatkozásokat, melyek a negatív trend megfordításához szükségesek, hanem az egyes városrészekre, akcióterületekre vonatkozóan is értelmezzük a beavatkozásokat. Ez azért fontos, hogy a beavatkozások eredményeként érvényre jussanak azok a súlypontozások, amelyeket

a vezetés előnyben kíván részesíteni, ugyanakkor követhetővé teszi azt is, hogy a városrészek egyenletes színvonal irányába fejlődjenek. A városszerkezet erős széttagoltság jellemzi abból adódóan, hogy a város néhány évtizede különálló falvak adminisztratív összevonása révén jött létre történelmi városmag nélkül, s jelentősek a falu jellegű településrészek közti távolságok (van tíz kilométert meghaladó távolságra lévő falu jellegű településrész is). Érthető, hogy a lakosság kötődése még erősebb az eredeti településhez, mint az összevont városhoz, így az integráció és az egységes városidentitás felépítése az egyik legnagyobb és legnehezebb feladat, valamint a fejlesztések, városcélok megfogalmazása során ezt az adottságot figyelembe kell venni.

Ennek tudatában a város olyan fejlesztési programban gondolkodik, amely saját jövőjén túl a térség felemelkedésében is szerepet tud játszani. Térségi tekintetben a versenyképes jövedelmeket nyújtó munkahelyek, az oktatási- képzési lehetőségek, a közszolgáltatási és piaci kereskedelmi, szolgáltatási, rekreációs kínálat bővítése révén javítható a megtartó erő és az élhetőség.

A helyi lakosság szempontjából pedig mindezek felül az élhető, egészséges környezet fejlesztése kap kiemelt hangsúlyt. A programozási időszakban a városvezetés arra törekszik, hogy a település központi területét kettészelő 63-as főút mentén elhelyezkedő városrészek (Bogárd, Alsótöbörzsök, Sárszentmiklós) integrációját és környezeti minőségét magasabb szintre emelje, erősítve a városias jelleget, s egyensúlyt tartva a településrészek között. A következő szakaszban a hangsúlyokat szükséges lesz erőteljesebben elterelni a különálló településrészek felé.

A település érdekében olyan lobbytevékenységet szükséges folytatni, mely a felsőbb döntéshozói szinteken tudatosítja az elmaradás tényei mellett azokat az területi egyenlőtlenséghez vezető okokat, döntésmechanismusokat, amelyeken lehetséges és szükséges változtatni. A pályázati rendszerben elérhető források – a hátrányos helyzetet méltányoló, adott mértékű pozitív megkülönböztetés (szabad vállalkozási zóna, Dél-Fejér térség kedvezményei) mellett is megállapítható, hogy a város és térsége fejlődési potenciálja nem feltétlenül aknázható ki teljes mértékben a szokásos gyakorlattal elérhető források mellett. Ebből egyrészt az a következtetés vonható le, hogy a városfejlesztés keretében a lehető legnagyobb mértékben érdemes törekedni az elérhető pályázati, egyedi kormánydöntésű és piaci fejlesztési források elérésére, különös tekintettel az üzleti infrastruktúra fejlesztésére és a befektetés-ösztönzésre. Külön megemlítést érdemel ezzel összefüggésben, hogy az önkormányzat az oktatás- képzési struktúra tekintetében csak partnerségi együttműködési keretben alkalmazható kezdeményezésekkel élhet, döntési kompetenciákkal nem rendelkezik, ezért a hivatali és kormányzati kapcsolatrendszerben – kellő szakmai megalapozást és a gazdasági partnerek részvételével történő igényfelmérést követően- e törekvéseknek jelentős hangsúlyt érdemes adni.

A belső kommunikáció, PR keretében a civil szervezetekkel együttműködve, széleskörű lakossági tájékoztatás mellett olyan közeget kell teremteni, melyre a kezdeményezőkézség és képesség, valamint az aktivitás a jellemző.

A Fenntartható Városfejlesztési Stratégiában (FVS) a Településfejlesztési koncepció (TFK) és az Integrált városfejlesztési stratégia (ITS) készítése során kialakult, eleve is fenntarthatósági szemléletben kidolgozott célrendszert az FVS követelményrendszerében meghatározott dimenziók mentén mutatjuk be.

A célrendszer és a dimenziók kapcsolata

	Prosperáló	Zöldülő	Digitális	Megtartó	Kiszolgáló
STRATÉGIAI CÉL 1.: A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés	Helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése	Helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése			
	A települési szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése	A települési szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése			
	Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztés	Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztés			Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztés
	A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése	A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése	A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése	A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése	
STRATÉGIAI CÉL 2.: A város differenciált település jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése					A Városközpont és a sárszentmiklósi és alsótöbörzsöki alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése
	Alkalmazkodó, a táj és a hosszútávú erőforrások megőrzését biztosító, fenntartható agrárgazdaság fejlesztése	Alkalmazkodó, a táj és a hosszútávú erőforrások megőrzését biztosító, fenntartható agrárgazdaság fejlesztése			
		Zöld- és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése		Zöld- és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése	

		A környezetterhelések mérséklése, kibocsátás-csökkentés			
STRATÉGIAI CÉL 3.: Társadalmi megújulás erősítése			A város irányítási, működési, szolgáltatási rendszerének fejlesztése és digitalizációja	A város irányítási, működési, szolgáltatási rendszerének fejlesztése és digitalizációja	
				Társadalmi integráció, befogadás	
				Kulturális tőke növelése	
				A lakhatási feltételek fejlesztése	A lakhatási feltételek fejlesztése
				Helyi közösségek erősítése	
HORIZONTÁLIS RÉSZCÉLOK:				Kommunikáció és partnerség fejlesztése a célokkal összhangban	
	A város irányítási, működési, szolgáltatási rendszerének fejlesztése és digitalizációja		Fenntartható, integrált, komplex városirányítási rendszer kidolgozása és megvalósítása		

2. ábra: A célrendszer és a dimenziók kapcsolata

A TFK és az ITS készítése megelőzte az FVS készítés lehetőségét, mivel azonban a városvezetés részéről már sz ITS is olyan megközelítéseket tartalmazott (részben eltérő struktúrában), mint amelyek az FVS-ben is megjelennek, a célrendszernek a fenntarthatósági dimenziókhöz történő illesztése nem igényelte sem a célrendszer átalakítását, sem „erőltetett” megfeleltetések alkalmazását.

A célrendszer alapján prioritások és a hozzájuk kapcsolódó intézkedések azonosítására került sor, melyek áttekintő táblája a 6. fejezetben (Cselekvési terv) található.

A konkrét cselekvések szempontjából megfogalmazott prioritások az alábbiak:

1. A város infrastrukturális, környezeti és digitális feltételrendszerének fejlesztése
2. A helyi társadalom integrációjának és szolgáltatási rendszerének fejlesztése
3. Gazdasági növekedés

Akcióterületi fejlesztések a Belvárosi akcióterületre, az Alsótöbörzsöki akcióterületre, a Sárszentmiklósi akcióterületre, a Pusztægresi akcióterületre és az Iparterületi akcióterületre irányulnak. A hálózatos projektek a település egésze szempontjából fontosak, melyeknek döntő része a város több városrészét is érintő közmű, út és intézményekhez köthető fejlesztéseket tartalmaz. Az ebben a körben található javaslatok közül minden városrészt érinti valamely fejlesztés.

Az akcióterületi beavatkozások és projektek olyan városrészi területekhez kapcsolódnak, ahol célzott területi fejlesztéseket szeretnénk megvalósítani. Sárbogárd központja egyben a járás szolgáltatási központja is. A 2021-27-es fejlesztési ciklusban ennek a területnek a fejlesztése továbbra is a fókuszban marad. Folytatódik a Hősök terének revitalizációja (régii községház épület rekonstrukciója, új közszolgáltatási funkciókkal való megtöltése, a díszter közösségi funkciójának szélesítéséhez szükséges beavatkozások végrehajtása), a város által nyújtott közszolgáltatások minőségének javításához szükséges intézményi infrastruktúra fejlesztése, a szolgáltatások elérést javító utak, járdák korszerűsítése, a várost átszelő főút tehermentesítését célzó beruházás megvalósítása. A városközpont kiterjesztése Alsótöbörzsök irányába folytatódik, az alközponti szerep erősítéséhez kapcsolódóan sor kerül az óvoda korszerűsítésére, valamint a felszíni vízelvezetés problémájának megoldására is. Célja az önkormányzatnak a környezeti terhek csökkentése, az intézmények energetikai korszerűsítése is.

A város megkerülhetetlen problémája, hogy az elmaradottság egy-két területen koncentráltan jelenik meg, melyet a Központi Statisztikai Hivatal feladatai körében mér és kimutat. Pusztægresen és Sárhatvanban van úgynevezett szegregáció által érintett településrész. Az ilyen típusú problémák megoldása érdekében a város már nyújtott be pályázatot és jelen fejlesztési periódusban is tervez pályázatot benyújtani, mivel kötelező feladata a szegregáció megakadályozása és felszámolása.

A program megfelel minden olyan magasabb rendű programnak (EU, Magyarország és Fejér megye szintjén), amelyeknek meg kell felelnünk ahhoz, hogy a projektek támogathatók legyenek. A növekvő feladatok megvalósítására az intézményi szervezeti háttér fejlesztésére lesz szükség, amit a pénzügyi és adminisztratív lehetőségeink keretei közt kell megvalósítanunk. A munkatársak felkészültségére és elkötelezettségére biztosan számíthat a város, valamint egyes projektek keretei közt kisebb nagyságrendben remélhetően létrejönnek olyan szellemi kapacitások, amelyek segítik a többi fejlesztés megvalósulását is, azonban a rendszer koordinációjáért továbbra is az önkormányzat vagy valamely közvetlen szervezete lesz felelős.

1. A partnerségi folyamat ismertetése az FVS tervezés időszakára vonatkozóan

1.1 A partnerségi egyeztetés keretei

Előzmények - stratégiai keret - meghatározó dokumentumok

Sárbogárd Város Önkormányzata 218/2009. (X. 6.) kormányrendelet partnerségi egyeztetésre vonatkozó előírásai alapján teljes körű nyilvánosságot biztosít a stratégiai dokumentumok tervezési folyamatához. A 218/2009. (X. 6.) kormányrendelet (a továbbiakban Korm. rendelet) 13. § (1) bekezdése értelmében a területfejlesztési koncepció és program kidolgozásának része az állampolgárok, az érdekképviselők, a társadalmi szervezetek és a vállalkozások tervezésbe való bevonását részletező partnerségi terv. A 13. § (2) alapján a partnerségi tervben meg kell határozni: 1. a bevonandó célcsoportot, 2. a bevonás tervezett eszközeit és részvételi formáit, 3. a bevonás céljait.

A Fenntartható Városfejlesztési Stratégia kialakítása során tehát az önkormányzat fontos alapelvnek tekinti az állampolgárok, az érdekképviselők, intézmények, társadalmi szervezetek és vállalkozások tervezésbe való bevonása. A széles érintettség biztosítása feltétele a közösségi tervezés megvalósításának annak érdekében, hogy az érintettek minél szélesebb körének problémái, igényei, javaslatai megjelenhessenek a tervezési folyamatban. A stakeholderek véleményeinek beépítése a tervezési folyamatba lehetőséget teremt arra is, hogy az érintettek motiválttá váljanak a stratégia megvalósításában is.

A partnerségi folyamat tervezésekor figyelembe vettük a Fejér Megyei Önkormányzat Területfejlesztési Koncepciójának felülvizsgálatához és Fejér megye területfejlesztési programjának elkészítéséhez kapcsolódó Partnerségi Tervét is, mivel Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 27. § (1) bekezdése szerint a megyei önkormányzat területfejlesztési, vidékfejlesztési, területrendezési, valamint koordinációs feladatokat lát el. A törvény alapján a területfejlesztés vált a megyék (megyei önkormányzatok) egyik legfontosabb feladatává, amelyet a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény (Tftv.) későbbi módosításai tovább erősítettek.

A tervezés során figyelembe vettük a 2021-2027-es Európai Unió tervezési időszak Fenntartható Város Stratégiájának módszertanát, mely már tartalmazza az új fókuszterületeket is (digitális technológiák, klímavédelem).

Figyelmet érdemel a megújult a Lipcsei Charta és a 2019-ben létrejött az Európai Zöld megállapodás is. Európa jövőképében az szerepel, hogy a kontinens 2050-re karbonsemlegessé válik.

A 2021-2027-es Európai Unió tervezési időszak fenntartható városfejlesztési forrásait az ERFA rendelet szabályozza. Az ERFA rendelet 11. cikkelye szerint:

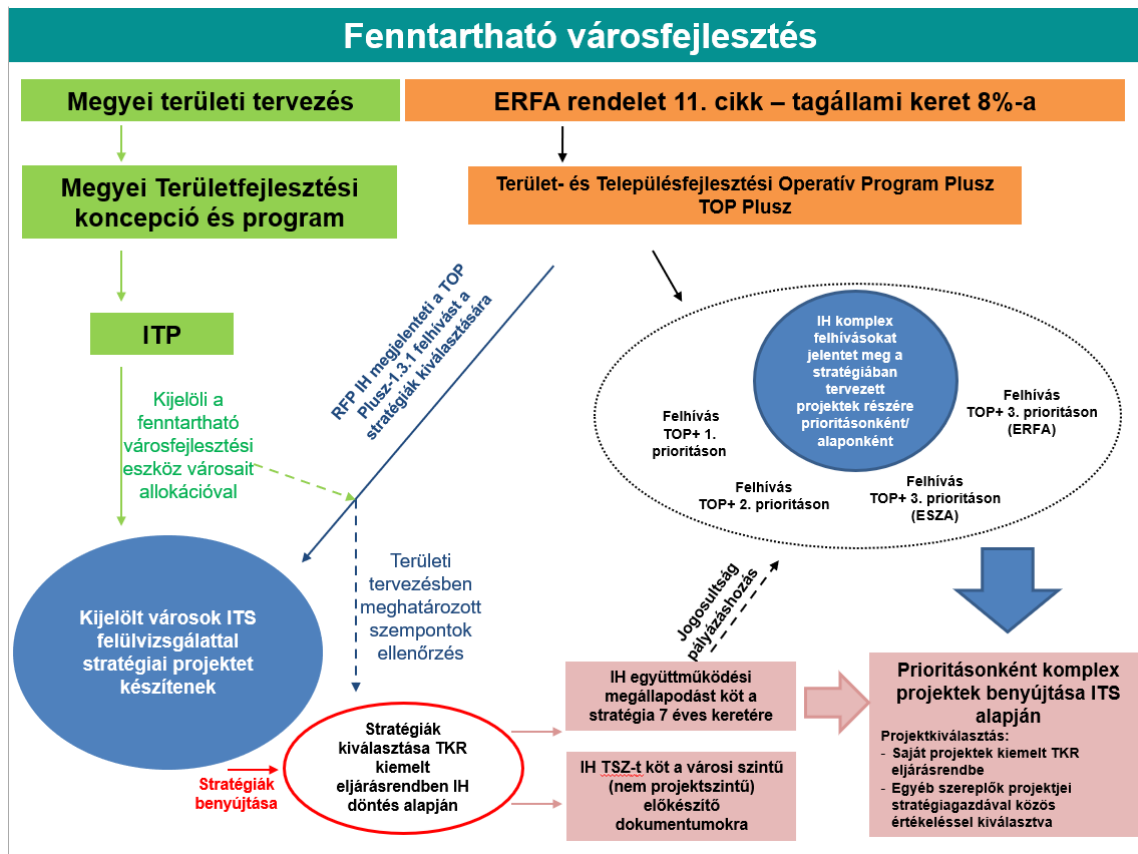
(1) A gazdasági, környezeti, éghajlati, demográfiai és társadalmi kihívások kezelése érdekében az ERFA támogatja a városi térségekre, köztük a funkcionális városi térségekre irányuló, területi vagy közösségvezérelt helyi fejlesztési stratégiákon alapuló integrált területfejlesztést (a továbbiakban: fenntartható városfejlesztés).

Kiemelt figyelmet igényel a környezeti és éghajlati kihívások kezelése (pl. a 2050-ig megvalósítandó klímasemleges gazdaságra történő átállás), a digitális technológiákban rejlő potenciál innovációs célú kiaknázása és a funkcionális városi térségek fejlesztésének támogatása.

(2) A tagállami szintű ERFA-források legalább 8 %-át fenntartható városfejlesztésre kell fordítani.

(3) A műveleteket a releváns területi hatóságoknak vagy szervezeteknek kell kiválasztaniuk vagy be kell vonni őket a műveletek [projektek] kiválasztásába.

A megyei területi és az ERFA rendelet 11. cikkelye alapján a fenntartható várostervezés folyamata a következőképpen alakul:

3. ábra: Fenntartható városfejlesztés, Forrás: Pénzügyminisztérium

A tervezés során kiinduló feltételt jelent Sárbogárd Város Önkormányzatának Területfejlesztési Koncepciója és Integrált Településfejlesztési Stratégiája, mely tervezési folyamat az aktualizálást követően társadalmisítási szakaszban van.

Az Európai Parlament és a Tanács 2021. június 24-i (EU) 2021/1058 rendelete az Európai Regionális Fejlesztési Alapról és a Kohéziós Alapról 11. cikkelye a Fenntartható városfejlesztésről kimondja, hogy az ERFA-források legalább 8%-át fenntartható városfejlesztésre kell fordítani.

A tervezési folyamatban a város széleskörű partnerségre épít, bevonva a város lakosságát, a településen érdekelt gazdasági társaságokat, civil szervezeteket, egyéb közigazgatási szerveket.

A jelen dokumentum célja e széleskörű partnerség kialakításának és lebonyolításának bemutatása.

A partnerségi tervet meghatározó dokumentumok és a partnerségre vonatkozó fejezetek:

- Fenntartható Városfejlesztési Stratégia Módszertani Kézikönyve 2021-27: (Pénzügyminisztérium, 2021.);
- *Kedvezményezettek tájékoztatási kötelezettségei 2021-2027 Széchenyi Terv Plusz arculati kézikönyve* (Id: <https://www.palyazat.gov.hu/mdosult-a-szchenyi-2020-kedvezmnyezetti-arcuati-kziknyv>).
- Sain Mátyás – Rab Judit: Részvételi tervezés a településfejlesztési és rendezési tevékenységekben, Lechner Tudásközpont, 2018
- Pécs Megyei Jogú Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája, 2014. aktualizálás alatt, 2021.

1.2 A partnerség definiálása - Célok - célcsoportok

Az FVS keretében megvalósuló partnerségi egyeztetés arra irányul, hogy a város minél szélesebb körű társadalmi elfogadottsággal rendelkező jövőképet és ehhez tartozó - megvalósítható - célrendszert alakítson ki, és a megvalósítási ciklusban is fenntartsa a széles körű partnerséget.

A partnerségi egyeztetés során az a cél, hogy a város a teljes körű (részvételi tervezés, szakértői tervezés) keretében megismerje a város lakosságának, intézményeinek, civilszervezeteinek, vállalkozóinak igényeit, szükségleteit, problémáit, valamint tudomást szerezzen az érintettek ötleteiről, javaslatairól, beépítse a tervezési folyamatba az érintettek fejlesztési érdekeit annak érdekében, hogy azokat összehangolhassa a város fejlesztési terveivel. A partnerségen alapuló tervezés növeli az érintettek motivációját, valamint saját tevékenységeikkel hozzájárulhatnak a stratégia megvalósításához. Kiemelt figyelmet kell fordítani az esélyegyenlőség területén aktív civilszervezetekre is a célcsoportok bevonásánál.

A partnerek körébe tartoznak az alábbiak:

- a város lakossága (korcsoport specifikus akciók lehetségesek)
- önkormányzati és egyéb, a városban működő közintézmények
- önkormányzati tulajdonú cégek
- a város működtetésében részt vállaló, nem önkormányzati tulajdonú cégek
- helyi vállalkozások és azok érdekvédelmi ill. szakmai csoportjai (pl. vállalkozói klub, kamarák helyi képvisellete)
- civil, nonprofit szervezetek, KLIK, egyházak képviselői (különös tekintettel a feladatellátási szerződés keretében a közfeladatellátásban résztvevő szervezetekre)
- egyéb területi partnerek (pl. nem helyi székhelyű térségi szolgáltatók)
- ingatlanfejlesztők (csak időszakosan vannak jelen és innovációs szempontból fontosak lehetnek),
- várostárségek településeinek releváns szereplői
- együttműködő szakmai, tudományos, társadalmi szervezetek
- nemzetközi partnerek (pl. testvérvárosok)

A partnerség speciális esete a megyével történő egyeztetés.

Alapelvek a partnerség tervezése és megvalósítása során:

Széleskörűség: A partnerség egyik fontos alapelve az, hogy az érintettek köre széles legyen és így reprezentálják a város társadalmi, gazdasági, tudományos, kulturális stb. életét.

Strukturáltság: Az egyes érintett csoportok bevonásakor ügyelni kell arra, hogy szakmailag, illetve területileg jól lehatárolt problémát vitassanak meg, a résztvevők kompetenciáinak megfelelő mélységben. A lakosság bevonásakor különösen fontos ezen alapelv szem előtt tartása, hogy ne legyen parttalan a beszélgetés.

Nyitottság: Célszerű nyitottan meghatározni a partnerek körét, így lehetőséget biztosítani arra, hogy a tervezési munka elindulása után is lehessen csatlakozni.

Hozzáférhetőség: Kiemelten fontos alapelv a hozzáférhetőség biztosítása az információhoz és a részvételhez. Ennek érdekében a partnerségi eseményeket időben kell meghirdetni és az érdemi részvételhez szükséges információkat időben kell rendelkezésre bocsátani. Csak abban az esetben jelent érdemi hozzájárulást az érintettek bevonása, ha megfelelő idő áll rendelkezésre az információ megismerésére, feldolgozására, saját vélemény kialakítására!

Sokszínűség: A városoknak érdemes törődni a sokszínűségben rejlő lehetőségek kiaknázására, így az aktív, kreatív ötletekkel rendelkező csoportok bevonására, ötletpályázat, ötletbörze meghirdetésére, vegyes munkacsoportok felállítására.

Párbeszéd: Fontos, hogy a város folyamatos párbeszédet folytasson a lakossággal és a város széles közvéleménye kapjon rendszeresen visszacsatolást arról, hogy hol tart a tervezési, megvalósítási folyamat, milyen konkrét eredmények mutathatók fel.

Átláthatóság: A város honlapján a tervezésben aktívan résztvevő partnerek körét nyilvánossá kell tenni.

Dokumentáltság: Az egyes partnerségi események dokumentálása – az esemény jellegéhez illeszkedő módon - kötelező!

1.3 A partnerségi egyeztetés módszerei, eszközei és felelősei

A tervdokumentumok készítésének szakaszai, amelynek teljes folyamatára kell a partnerségre vonatkozó szabályoknak és elveknek vonatkoznia:

- Tervezési fázis
- Véleményezési/elfogadási fázis
- Megvalósítási fázis
- Fenntartási fázis.

Az egyeztetés módszerei közül ún. **nyílt egyeztetés** széles körű elérést tesz lehetővé a legismertebb formáinak köszönhetően (elektronikus, online kommunikáció). A www.sarbogard.hu honlapon, a társadalmi egyeztetés számára fenntartott menüpontban a város elérhetővé teszi a társadalmisításra bocsátott dokumentumokat. A széles nyilvánosság (helyi lakosság és az őket képviselő szervezetek) így megismerheti azokat, lehetősége van a hozzászólásra e-mailben vagy a külön e célra létrehozott, fórum

felületen. Azoknak a társadalmi csoportoknak, akik nem rendelkeznek kellő IKT jártassággal vagy elérhetőséggel a hagyományos - papír alapú – elérési módokat biztosítja a város (ingyenes helyi újságban, helyi kábelcsatornán, közfunkciót ellátó intézmények faliújságjain, ötlet/vélemény ládák kihelyezésével, plakátokon stb.)

Az ún. **zárt egyeztetés** lehetősége csak a tervezésben részt vevő, előre meghatározott szakmai munkacsoportok számára adott lehetőség. Írásos (elektronikus vagy nyomtatott), vagy szóbeli formában történik az egyeztetés.

Az információáramlás történhet:

- direkt kapcsolatfelvétellel (az érintettek közvetlen megszólításával, postai vagy elektronikus levéllel);
- nyilvános közzététellel (az érintettek közvetlen megszólítása nélkül pl. sajtóközleményben).

A kommunikáció tárgya lehet:

- az előterjesztett dokumentum megvitatása (véleményezés, vitafórum);
- irányított közös tervezés (műhelytalálkozó, ötletbörze), amelyet pl. kérdőívvel lehet támogatni.

A tervezési szakaszokhoz kapcsolódó feladatok	Közvetlen módszer	Közvetett módszer/eszköz
Tájékoztatás	munkaértekezlet, nyilvános fórum	postai vagy elektronikus levél, sajtómegjelenés (nyomtatott vagy elektronikus), online felület, egyéb kommunikációs technikák (pl. hírlevelek, rádió vagy tévériport stb.)
Információgyűjtés	munkaértekezlet, műhelytalálkozó (workshop),	postai vagy elektronikus levél, online felület, kérdőívezés pl. rendezvényeken
Közös tervezés	munkaértekezlet, munkacsoport megbeszélés, műhelytalálkozó (workshop)	(előkészítő/tájékoztató háttéranyagok kiosztása/megküldése előzetesen nyomtatott vagy elektronikus formában)
Véleményezés	munkaértekezlet, munkacsoport megbeszélés, műhelytalálkozó (workshop)	postai vagy elektronikus levél, online felület
Koordináció	munkaértekezlet, egyeztető fórum	postai vagy elektronikus levél, közös online felület

1. Táblázat: Partnerségi egyeztetések lehetséges módszerei, eszközei

A tervezési folyamat fő felelősei

A tervezés irányítója: Dr. Sükösd Tamás polgármester

A tervezés szakmai irányítója: Novák Kovács Zsolt alpolgármester és Ábrahám Dóra műszaki osztályvezető

Főépítési kapcsolat, Településrendezési ügyek, Partnerség: Békési József Műszaki Osztály

Pénzügyi -gazdasági témakörök: Háriné Németh Ilona gazdasági osztályvezető

Szakma tartalom: Bognár-Dudar Krisztina Gazdasági Osztály

Szervezési feladatok, egyéb dokumentumokkal való összefüggés, adatszolgáltatások, stb: Tóth Teréz Márta szervezési osztályvezető

Főkoordinátor: Varga István pályázati és közbeszerzési referens

A tervezői csapat szakmai irányítója: Ábrahám Dóra műszaki osztályvezető

A tervezésbe bevont vállalkozó: Eco-Cortex Tanácsadó Iroda

A vállalkozó részéről a tervezési folyamat vezetője: Dr. Göndöcs István, az Eco-Cortex Tanácsadó Iroda Kft. tanácsadója

1.4 Partnerségi események

1.4.1 A munkacsoportok működése és szerepe

A szakmai tervezés a Pénzügyminisztérium Fenntartható Városfejlesztési Stratégia városi reziliencia méréséhez igazodik. Az FVS-ben rögzített 5 dimenzió 2 szakmai munkacsoportban jelenik meg. Az 1.számú munkacsoport „Vonzó város” munkacsoport (Kiszolgáló város, a Megtartó város, a Zöldülő város dimenziókhöz), a 2.számú „Fejlődő város” munkacsoport (Prosperáló város és Digitális város dimenziókhöz) létrehozott munkacsoport.

Minden munkacsoport interaktívan működik, azaz a résztvevőknek lehetőségük van párbeszédet folytatni egymással. Minden munkacsoportnak van nevesített szakmai vezetője, aki a tervezés előrehaladásának szakmai tartalmi részéért felelős. A szakmai vezető, aki felelős a munkacsoport összehívásáért, operatív szervezési feladatok ellátásáért.

A szakmai munkacsoportok tagjai lehetnek részben az adott területhez kapcsolódó bizottságok tagjai, részben egyéb külső szakmai partnerek, civil szervezetek.

Munkacsoportok	Felelős/lebonyolító
„Vonzó város” Munkacsoport I. ülés (Kiszolgáló város, a Megtartó város, a Zöldülő város)	szakmai vezető: Békési József (Műszaki Osztály) Tagok:

	<ul style="list-style-type: none"> - Szakács Eszter (Műszaki Osztály) - Ladányi Mászáros Judit (Család- és Gyermejköltségi Szolgálat) - Varga István pályázati és közbeszerzési referens - Novák Kovács Zsolt alpolgármester - Dr. Rauf Éva (Hatósági Osztály)
„Fejlődő város,, munkacsoport (Prosperáló város és Digitális város) (Prosperáló város tematika)	<p><u>szakmai vezető:</u> Varga István pályázati és közbeszerzési referens</p> <p>Tagok:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dr. Sükösd Tamás Polgármester - Nagy László ügyvezető (Szegettkőgenerál Kft) - Dr. Venicz Anita jegyző - Háriné Németh Ilona gazdasági osztályvezető - Bognár-Dudar Krisztina (Gazdasági Osztály)

1.4.2 A munkacsoportok üléseinek ütemezése

Valamennyi munkacsoport **2-2 alkalommal ülésezik**. Először a tervezési munka megkezdésekor majd a felülvizsgált FVS partnerségi egyeztetésének megkezdése előtt véleményezi az elkészült tervezetet.

Időpont	Esemény	Felelős/lebonyolító
2022.február	„Vonzó város” Munkacsoport I. ülés (Kiszolgáló város, a Megtartó város, a Zöldülő város)	szakmai vezető: Békési József
	„Fejlődő város,, Munkacsoport I. ülés (Prosperáló város és Digitális város)	szakmai vezető: Varga István pályázati és közbeszerzési referens
2022. május	„Vonzó város” Munkacsoport II. ülés (Kiszolgáló város, Megtartó város, Zöldülő város, tematika)	szakmai vezető: Békési József

	Munkacsoport II. ülés (Prosperáló város, Digitális város tematika)	szakmai vezető: Varga István pályázati és közbeszerzési referens
--	--	---

1.4.3 A Gazdasági Civil és workshop-ok

Az FVS készítése során a város vezetése a lehető legszélesebb körben be kívánja vonni a sárbogárdi társadalmi, gazdasági élet meghatározó szereplőit, a civil szféra képviselőit. Ezt szolgálja a Gazdasági Workshop, illetve a Civil Workshop megtartása. A workshop-ok célja, hogy a tervezés folyamán a gazdasági, kulturális és civil szektort képviselve érvényesítse azok szempontjait, szándékait.

A Gazdasági Workshop tagjai

A Gazdasági Workshop tagjai a város meghatározó vállalatainak képviselői (pl. a 3 legnagyobb foglalkoztató vállalkozás + a 3 legnagyobb iparűzési adót fizető vállalkozás, + 3 legnagyobb beruházást végrehajtó cég az elmúlt 5 évből).

Civil Workshop tagjai

A Civil Workshop tagjai pedig a város kulturális intézményeinek vezetői, a város jeles művészei, civil szervezetek képviselői.

A város vezetése évek óta rendszeresen konzultál, jellemzően a jelentősebb stratégiai döntések előtt civilekkel és vállalkozókkal; így a 2021-2027-es időszakra készítésre kerülő FVS tervezése során is kiemelt szerepet kapnak.

A workshop-ok üléseinek ütemezése

	Célja	Tervezett időpontja
Civil Workshop	Az FVS célrendszerének és intézkedéseinek kulturális és civil szférát érintő egyeztetése	2022. február
Gazdasági Workshop	Az FVS célrendszerének és intézkedéseinek a vállalkozói szférát érintő egyeztetése	2022. február

Nyitórendezvény

Az FVS készítéséhez kapcsolódó kommunikációs kampány indítása 2022 februárban történik, melynek keretében polgármesteri tájékoztató sajtóközlemény jelenik meg a projekt indításáról az abban résztvevők számára. Az esemény média-nyilvános.

Lakossági fórumok

A lakossági fórumra 2022 tavaszán kerül sor, amelyen az FVS munkaközi anyagának bemutatása történik meg.

Zárórendezvény

A záró rendezvényre 2022. szeptemberében kerül sor. A záró rendezvény keretében a polgármester és a tervezői csapat részletesen bemutatja a meghívott 50 fő részére a felülvizsgált FVS-t. A rendezvényre meghívást kapnak a tervezés folyamatába bevont személyek, a város intézményeinek, gazdálkodó és civil szervezeteinek vezetői.

1.4.4 Ütemezés

A széles helyi nyilvánosságot biztosító, a **lakosság bevonását** célzó partnerségi események ütemezése:

	Célja	Tervezett időpontja
Kérdőívezés	A lakosság és a város intézményeinek körében online kérdőíves felmérés történik az előző ciklus fejlesztéseivel, valamint a 2021-27-es ciklust megelőző fenntarthatósági, klímavédelmi és digitális (okos) technológiák, intézkedéseivel kapcsolatban.	2022. jan. – 2022. tavasza.
Munkaközi lakossági fórum	Az FVS munkaközi verziójának megtárgyalása, elfogadása (Közgyűlési elfogadás előtt)	2022. febr
Zárórendezvény	Az elkészült FVS bemutatása a lakosság részére	2022. szeptember

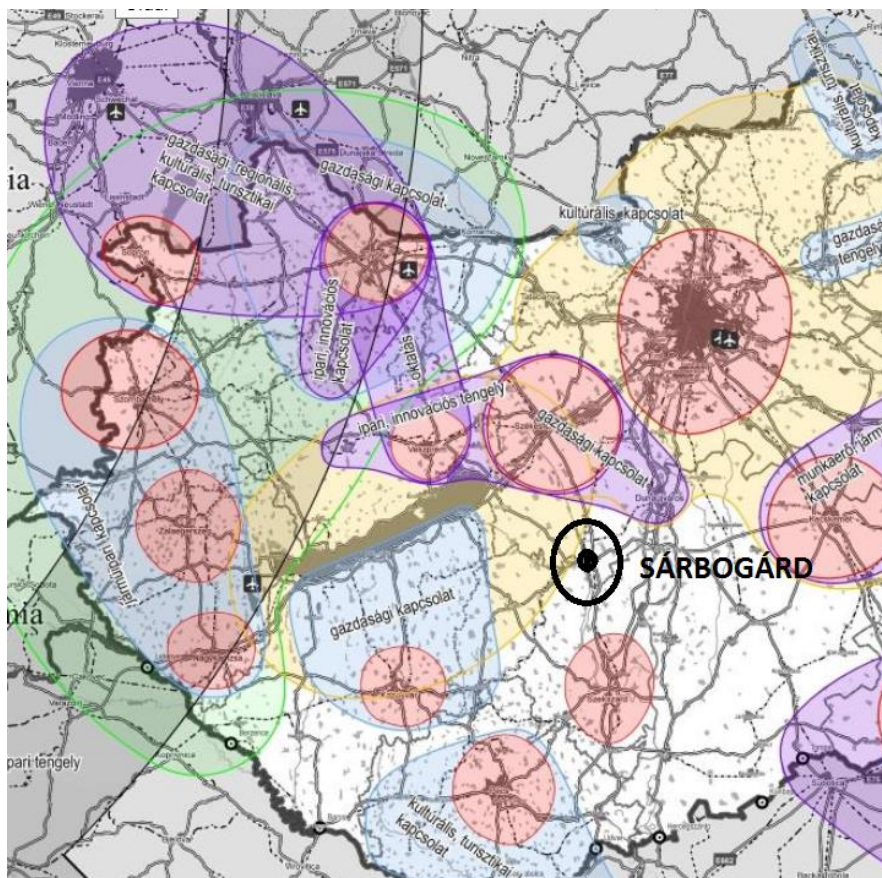
2 Megalapozó munkarész: Helyzetfeltárás és helyzetértékelés

2.1 Helyzetfeltárás

2.1.1 Településhálózati összefüggések, a település helye a településhálózatban, térségi kapcsolatok

Sárbogárd város a 12 településből álló Sárbogárdi járás központja Fejér megyében, a Közép-Dunántúli Régióban. A sárbogárdi járás - az enyingi járással együtt - a megyén belül periférikus helyzetű annak ellenére, hogy a tágabb térség a nemzeti stratégiai fejlesztések szempontjából is exponált helyen helyezkedik el. Közvetlenül érintkezik a Budapest körül kialakult fejlődési gyűrűvel, az M6 és M7 autópályák által közrevett nemzetközi kapcsolati sáv fogja közre. Közvetlen városzomszédjai közül a Dunaújváros–Székesfehérvár közlekedési tengely nemzetgazdasági szempontból és kiemelt fontosságú fejlesztésekkel érintett terület.

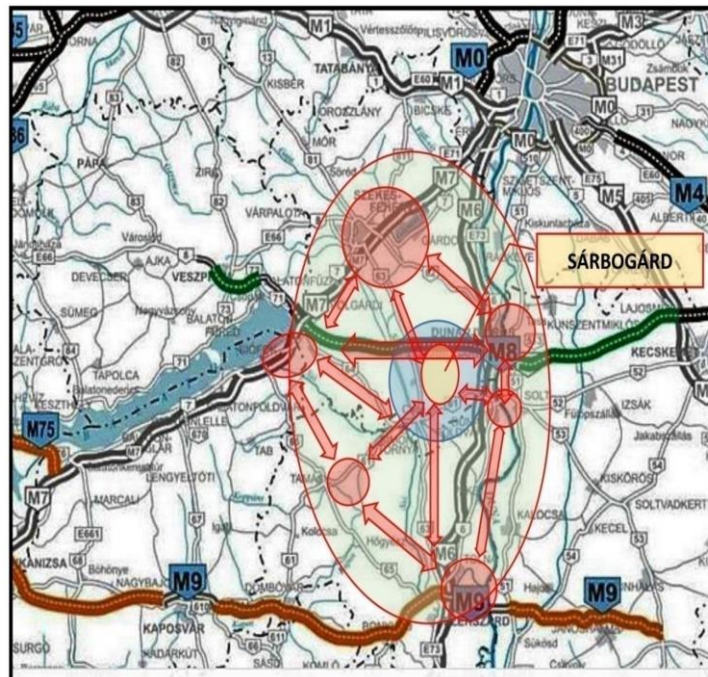
Értelemszerű, hogy a térségben a nagyobb léptékű ipari és képzési hagyományokkal, nagyobb politikai és gazdasági súllyal rendelkező, országos főútvonal, autópálya mellett fekvő városok tökevonzó képessége erősebb volt a rendszerváltást követő gazdasági reorganizáció alatt, mint a Sárbogárd városé, ill. a sárbogárdi járásé, de a sárbogárdi és enyingi terület perifériás helyzetét meghatározó folyamatok ma is tartanak, a szakképzett munkaerő és a lakosság elvándorlása folytatódik.

4. ábra: Sárbogárd és térsége – kívül a vonzásterületeken

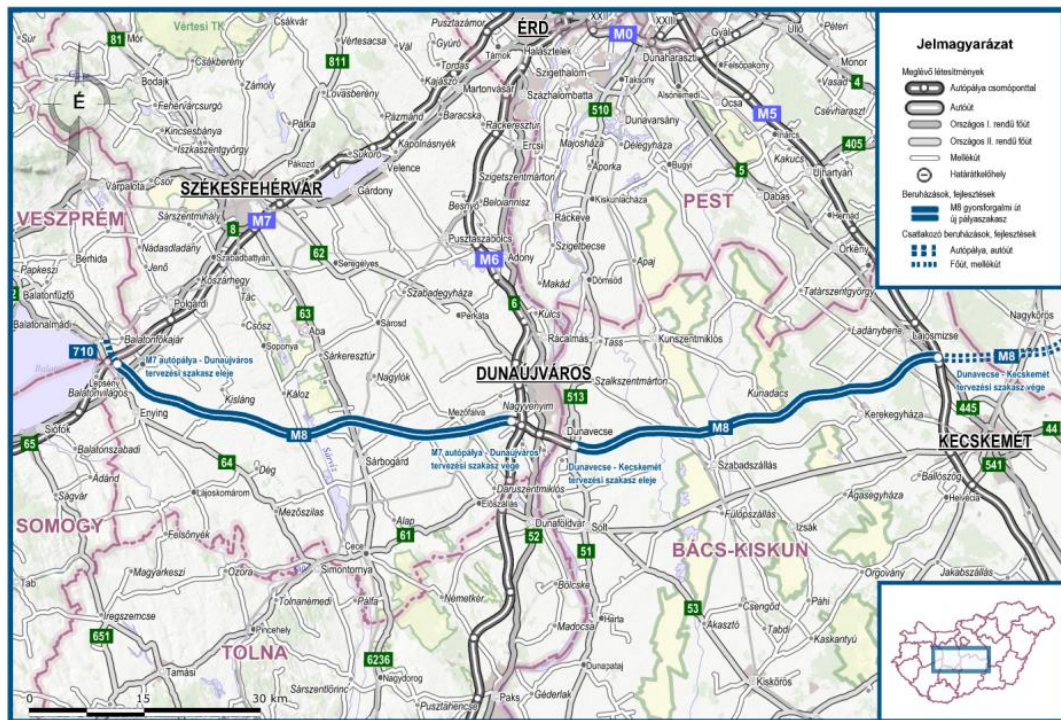
Ugyan a járásra nem jellemző az aprófalvas településszerkezet, de egyre inkább az aprófalvas településekre jellemző gazdasági-szociális problémákkal küzd az itt élő lakosság. A rendszerváltás követő társadalmi gazdasági folyamatok, a termelőszövetkezeti rendszer felbomlása, a nehéz és könnyűipari vállalatok megszűnése, a külföldi befektetések alacsony tőkeereje és száma miatt a járás az elmúlt 20 évben Fejér megye társadalmi, foglalkoztatottsági, gazdasági, infrastrukturális szempontból *hátrányos helyzetű belső periferiájává* vált. A döntően agrárjellegű településeken súlyos gondot jelent a mezőgazdaság gépesítésével, technológiai fejlesztésével együtt járó munkaerő-felesleg munkaerő piaci elhelyezésének ellehetetlenülése, a munkahelyek hiánya. A települések közötti közlekedés nehézségéből adódik, hogy a meglévő munkahelyekhez, az oktatási intézményekhez, szolgáltatásokhoz való hozzáférés is körülményes. Az egyes településeken az intézmények finanszírozási problémái, a szolgáltatások, valamint az infrastruktúra hiányosságai és az önkormányzatok pénztelensége okozza a legnagyobb gondokat. Ezeknek a településeknek a közigazgatási, szolgáltatási központja a járás egyetlen városaként Sárbogárd, melynek a városias jellege az 1986-ban elnyerte a városi rang megszerzése óta csak mérsékelten fejlődött.

Sárbogárd és térsége tehát egyelőre nem tudta kihasználni a megye összességében kedvező geopolitikai helyzetének előnyeit. A várost a nagytérségi közlekedési hálózatába a 63-as számú másodrendű főút kapcsolja be, mely észak felé a megyeszékhellyel, míg déli irányban Szekszárddal biztosítja az összeköttetést. Az M7 és M6 autópályák közelsége a nagy távolságokra való szállítás lehetőségét javítja. Az M8-as gyorsforgalmi országos viszonylatban is hiánypótló transzverzális irány lesz, jelentős területfejlesztő hatással, tervezett csomópontjainak környezete várhatóan felértékelődik. E tengely mentén kialakuló dinamizálódó övezetek lehetnek: Enying-Lepsény, Dunaújváros, Sárbogárd és kisebb mértékben Mezőfalva, Káloz környéke. A másik jelentős tervezett fejlesztés a Komáromot Kisbéren és Székesfehérváron át Sárbogárral összekötő négysávos út lesz.

1. térkép: Sárbogárd, mint fejlődő városgyűrű által körbevett, fejletlen térséget feltáró úthálózati centrum

A jövőben megvalósuló közúti fejlesztések hozzájárulhatnak ahhoz, hogy Sárbogárd térszerkezetben elfoglalt geopolitikai súlya erősödjön.

2. térkép: Az M8-as gyorsforgalmi út tervezett nyomvonala (forrás: nif.hu)

Ezt a folyamatot támogathatják a Fejér megyét érintő vasúti fejlesztések is. Sárbogárd közlekedés földrajzi szempontból fontos vasúti csomópont. A jövőben Fejér megyét érintheti a Közép-Duna menti térség vasúti fejlesztéseinek megvalósulása, amely fejlesztéseket elsősorban a Paks II. atomerőmű építés indokol. Ennek keretében Komárom-Székesfehervár-Sárbogárd-Paks viszonylatban valósulhat meg a jelenleg nagyrészt elavult infrastruktúra fejlesztése. Sárbogárd szempontjából nagyon lényeges javulást jelenthet a Budapest-Pécs vonal fejlesztése is, ennek korszerűsítése folyamatban van, jelenleg már Pusztaszabolcsig kerültek kiírásra a tenderek.

3. térkép: Közép-Duna menti térség vasúti fejlesztése (Dr. Mosóczy László, konferencia előadása: Közlekedésfejlesztés Magyarországon)

A Sárbogárdi járáson belüli közlekedési lehetőségek kedvezőtlen képet mutatnak. A természetföldrajzi adottságok, a Mezőföldre jellemző településszerkezeti fejlődés, a társadalmi-gazdasági adottságok és infrastrukturális feltételek miatt a járásban lévő települések között a tömegközlekedés nehézkes, a járás, főként annak az északi része megyeszékhely központú. A járás délnyugati területén lévő falvakból (pl. Igar, Mezőszilas) nehezen érhető el Sárbogárd, Székesfehérvár vagy Dunaújváros, sőt, a járásközpont és külterületi településrészei közötti közlekedésre is elmondható mindez.

A sárbogárdi járás kedvezőtlen közlekedési helyzetével szorosan összefügg, hogy a járás lakosságának mobilitása nem megfelelő, a munkába járás és a járásközpont szolgáltatásainak igénybevétele nehézkes. A járásban 2011-ben minden második dolgozó ember volt ingázó, országosan csak minden harmadik ember az. 2019-es kérdőíves felmérésünk alapján a válaszadók 51%-a utazik napi szinten. Az ingázás elsősorban Székesfehérvárra irányul, de Sárbogárd és járási települések közötti ingázás is lényeges mértékű. A sárbogárdi oktatási intézményekbe (Sárbogárdi Mészöly Géza Általános Iskola, Sárszentmiklós Általános Iskola, Petőfi Sándor Gimnázium, Kossuth Zsuzsanna Általános Iskola, Szakiskola, Készségfejlesztő Iskola és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény) bejáró tanulók száma alacsony és csökkenő létszámot mutat, viszont a közösségi közlekedés tekintetében továbbra is lényeges célcsoportot jelentenek. A tanulók szállításában fontos szerepe van a helyi autóbusz közlekedésnek és a szerződéses személyszállításnak is.

Összegzően megállapítható, hogy Sárbogárd város térszerkezeti helyzetéből adódóan predesztinált arra, hogy a városiasodás folyamata lendületet vegyen, és mind a városban élő lakosság, mind a városban működő vállalkozások, valamint a vonzáskörzetébe tartozó települések lakosainak számára minden dimenzióban (pl. munkahelykínálat, szolgáltatások biztosítása) valódi centrumként tudjon funkcionálni.

2.1.2 A területfejlesztési dokumentumokkal (Országos Területfejlesztési Koncepcióval és a területileg releváns megyei, valamint térségi területfejlesztési koncepciókkal és programokkal) való összefüggések vizsgálata

2.1.2.1 Releváns uniós stratégiai dokumentumok

2021-2027 közötti időszak kohéziós politikájának prioritásai (a várostérségekre vonatkozó prioritásokkal)³:

1. Versenyképesebb és okosabb Európa
2. Zöldebb, alacsony szén-dioxid kibocsátású Európa – A természet-, a biodiverzitás- és a zöldinfrastruktúra fokozott védelme és megőrzése, **beleértve a várostérségeket**, és a légszennyezés minden formájának csökkentése; A fenntartható **városi multimodális mobilitás** támogatása, törekedve a nettó nulla szén-dioxid kibocsátású gazdasági átmenetre;
3. Összekapcsoltabb Európa a mobilitás fokozásával
4. Szociálisabb és befogadóbb Európa
5. Polgárokhoz közelebb álló Európa (a fenntartható és integrált fejlődés és területek típusok, valamint a helyi kezdeményezések minden formájának előmozdításával) – Támogatva az integrált és befogadó társadalmi, gazdasági és környezeti fejlődést, kulturális-természeti örökséget, fenntartható turizmust és biztonságot a **várostérségekben**;

Nemzeti szinten minimum 8% elkülönített ERDF forrás várostérségekre.

A pénzügyi alapok prioritásai:

- Az ERFA mind az 5 szakpolitikai célkitűzést támogatja, de elsősorban az elsőt és másodikat
- Az ESZA fő prioritása a negyedik
- A KA támogatja a másodikat és a harmadikat
- Az Igazságos Átmenet Alap a meghatározott célkitűzésekhez igazodva nyújt támogatást (a JTF rendelet 8. cikke)
- Az INTERREG programok két további politikai célkitűzéssel rendelkeznek (14. cikk, Interreg szabályozás): „Jobb együttműködésű kormányzás” és „Biztonságosabb Európa”.

Fenntartható városfejlesztés (a javasolt ERFA/CF szabályozás 9 cikkelye alapján)

- A gazdasági, környezeti, klimatikus, demográfiai és társadalmi kihívások kezelésére az ERFA-nak támogatnia kell a területi stratégiákon alapuló, városokra és funkcionális várostérségekre fókuszáló Integrált Területi Beruházásokat.
- Kiemelt figyelmet kell fordítani a környezeti és klimatikus kérdésekre annak érdekében, hogy 2050-re átállás következzen be a klímasemleges gazdaság irányába, az innovációs célú digitális technológia hasznosításával és a funkcionális várostérségek (2 ill. több önkormányzat, amelyek a stratégiában megjelennek, mint nagyvárosi térségek-agglomerációk, ikervárosok, városhálózatok) fejlesztésének támogatásával.

A 2020 utáni időszakra vonatkozó kohéziós politika Európai városi kezdeményezései (European, Urban Initiative – EUI)

³ https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/EC%20DG%20REGIO_Pia%20Laurila.pdf

Célok:

- Az ingerált és részvételi megközelítésen alapuló fenntartható városfejlesztés erősítése
- Erősebb kapcsolódás az uniós szakpolitikákhoz, elsősorban a Kohéziós Politikához.

Kedvezményezettek:

Minden EU várostársé; szolgálja az EU Városi Agendáját/Menetrendjét; a tagállamok kérése esetén a kormányközi együttműködés támogatása városi ügyekben;

Tevékenység típusok:

- Innovatív tevékenységek támogatása
- Kapacitás- és tudásépítés, Területi Hatásvizsgálatok, szakpolitikai- és kommunikációs fejlesztések támogatása

Új Lipcsei Charta: Az európai városok átalakuló képességének ereje

A városi jókormányzás 5 kulcseleme:

- Közjót szolgáló várospolitikai
- Integrált megközelítés
- Részvétel és közös alkotás
- Többszintű kormányzás
- Helyalapú megközelítés

Green deal

Az éghajlatváltozással és környezetkárosodással járó egzisztenciális veszélyek kezelésére született meg az Európai zöldmegállapodás (Green deal), amely az EU gazdaságának modern, erőforrás-hatékony és versenyképes gazdasággá alakulását célozza. Biztosítja, hogy

- az üvegházhatású gázok kibocsátásának mértéke 2050-re nettó nullára csökkenjen;
- a gazdaság növekedése függetlenedjen az erőforrás-felhasználástól;
- az átalakulásnak se az egyének, se a térségek ne legyenek vesztesei.

Tartalma:

- Gazdaságunk és társadalmunk átalakítása
- Fenntartható közlekedés mindenki számára
- A harmadik ipari forradalom élén
- Szennyezésmentes energiarendszer kiépítése
- Épületfelújítás a környezetkímélőbb életmód érdekében
- A természettel karöltve bolygónk és egészségünk védelme érdekében
- Határozottabb globális éghajlat-politikai fellépés

2.1.2.2 Releváns hazai stratégiai dokumentumok

A hazai tervezési folyamat hamarosan zárul, jelenleg is zajlik a Partnerségi Megállapodás és OFTK egyeztetése, valamint az Operatív Programok társadalmasítása, valamint a megyei területfejlesztési koncepciók és programok felülvizsgálata. Ez a fejezet a jelenlegi állapotokat rögzíti.

Partnerségi Megállapodás (PM)

A Partnerségi Megállapodás rögzíti az uniós szakpolitikai céloknak és a hazai fejlesztési céloknak megfelelő forrásfelhasználást, integrálva a releváns hazai fejlesztési dokumentumok, mint az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció és az EU országspecifikus ajánlásai legfontosabb üzeneteit. A PM a programokat a fő tematikus kiadási prioritások köré szervezi, amelyek az éves költségvetésekben is megjelennek. Legfontosabbak a kohéziós célkitűzések, az értékteremtés, a természeti erőforrások és a környezet védelme, valamint a K+F beruházások, amelyek ráfordításait a jelenlegi 1,35%-ról 1,8%-ra tervezik növelni. A dokumentum részleteinek kidolgozása az operatív programokban rögzítik, hat ágazati és egy területi operatív program áll jelenleg társadalmi egyeztetés alatt. A Közös Agrárpolitika külön tervezési eljárással készül.

OFTK (Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció)

A 2021-2037 időszakra vonatkozó nemzeti fejlesztési prioritások: a versenyképes vállalkozások és munkaerő, a növekvő népesség – javuló életminőség, az energiahatékonyság és klíma alkalmazkodás, környezeti minőség, valamint a vonzó és élhető térségek és települések, megfelelő térségi kapcsolatokkal.

Fentieknek megfelelően az OFTK 2030-ra az alábbi átfogó és *specifikus* célokat tűzte ki:

- Értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés
 - Versenyképes, innovatív hálózati gazdaság
 - Életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és ellátás
- Népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom
 - Gyógyító Magyarország, egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság
 - Kreatív tudástársadalom, piacképes készségek, KFI
 - Értéktudatos és szolidáris, öngondoskodó társadalom, romaintegráció
 - Jó állam: szolgáltató állam és biztonság
- Természeti erőforrások fenntartható használata, értékek megőrzése és a környezet védelme
 - Stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata és a környezet védelme
- Térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet
 - Területi versenyképesség és területi felzárkózás, térségi fejlettségi pozíciók javítása
 - Térségi és települési funkciók és térkapcsolatok erősítése
 - Kiemelt területfejlesztési térségek együttműködésen alapuló fejlesztése
 - Makroregionális és határmenti kapcsolatok és funkciók erősítése

A végrehajtás során a következő horizontális fejlesztéspolitikai szempontok érvényesítése szükséges:

- Társadalmi felzárkózás, esélyegyenlőség, családbarát megoldások
- Fenntartható erőforrásgazdálkodás és területhasználat
- Területi kohézió
- Értékmegőrzés a helyi közösség javára, partnerség és hatékony közszolgáltatások

A megyei jogú városokra vonatkozó fejlesztési irányok Székesfehérvárra vonatkozó irányelvei, céljai:

„A meglévő húzóágazatai (elektronika, gépgyártás, jármű- és alkatrészgyártás, anyagtechnológia, élelmiszeripar, logisztika) fejlesztése mellett a következő kitörési pontokkal kívánja fejleszteni jelenleg is erős hazai pozícióját: mechatronika-autóipar, informatika, elektronika, illetve alkalmazott K+F esetében ipar 4.0 automatizáció, digitalizáció, alternatív energia, gazdasági tudományok. Ezek mellett speciális irányultságot mutatnak egészségipar, sport- és rekreációs szolgáltatások, innovációs és kreatív gazdasági ágak, kulturális turizmus fejlesztési tématerületei. A térség kiterjed a közvetlen városi

vonzáskörzeten túl is, pl. Mór és Várpalota-Pétfürdő ipari, a Velencei-tó rekreációs térségére, munkaerőpiaci vonzereje a Dél-mezőföldi térség felé is egyértelműen érzékelhető.”

A közép- és kisvárosok funkcionális fejlesztése terén jelentős helyi szerepük van a gazdasági, munkaerőpiaci, oktatási, egészségügyi, igazgatási szerepkör megfelelő teljesítésében. A 2021-2030 időszak legfontosabb, releváns fejlesztési feladataik:

- „Középvárosok és kisvárosok megyei területfejlesztési programokba illeszkedő, városi és várostérségi funkciók erősítésére fókuszáló fejlesztése célzott fejlesztési forrásokkal, a területfejlesztési programok keretében.
- Középvárosok és kisvárosok fejlesztésének megyei és várostérségi keretekbe illesztése a területfejlesztési tervezés és a kapcsolódó térségi fejlesztések keretében, összehangolás és kapcsolódások megteremtése a megyei, regionális és nagyvárosi fejlesztésekhez és a vidéki térségek fejlesztési beavatkozásaihoz.

„Ágazati prioritások, kapcsolódás az ágazati célokhoz:

- Kis- és középvállalkozások fejlesztése, befektetés ösztönzés, iparfejlesztés.
- Szakképzés, foglalkoztatás, felsőoktatás.
- Térségi közszolgáltatások: köznevelés, egészségügy, kultúra, szociális ellátás.
- Közlekedésfejlesztés: térségi kapcsolatok, várostérségi és városi közlekedés.
- Energiagazdálkodás, klímaalkalmazkodás, környezetvédelem.
- Integrált településfejlesztés, települési infrastruktúra és szolgáltatások.”

Az OFTK tervezet meghatározta az ország megyéire vonatkozó célokat és feladatokat. Fejér megyére az alábbi leírást, illetve prioritásokat tartalmazza a dokumentum:

„Alacsony településszámú (108), kevésbé kistelepülésszerű, Magyarország történelmében jelentős szerepet játszó, kiváló termőhelyi adottságokkal rendelkező, Budapest közelségében, a Mezőföld és a Dunántúli-középhegység határán elhelyezkedő, fontos közlekedési folyosók által átszelt megye. Az M7 autópálya által két részre osztva - gazdasági fejlettségét, foglalkoztatását, infrastruktúrájának állapotát tekintve - fejlettebb északi és hátrányosabb helyzetű déli részre osztható. A multinacionális vállalatok jelenléte, a modern feldolgozó-ipari technológia és a piacgazdaságba való beilleszkedés pozitív hatású, de a hazai kkv-k kapcsolódása nem teljes körű, főleg a megye déli részén. Napjainkban az ipari, technológiai központokban jelentős a szakképzett munkaerő hiánya, míg a hátrányos helyzetű térségekben egyszerre van jelen az álláskereső csökkenő száma és a szakképzett munkaerő hiánya. A gazdasági válság okozta visszaesést követően az egy főre jutó GDP 2014-ben elérte, majd 2015-től meg is haladta az országos átlagot. A havi nettó átlagkeresetet tekintve 2018 I. félévében a megyék közül csak Győr-Moson-Sopron, az egy főre jutó vásárlóerő esetében 2018-ban csak Komárom-Esztergom előzte meg. Foglalkoztatási mutatója a megyék sorában a 7. legjobb, de jelentős területi különbségeket mutat.

Fejlesztési célok és feladatok 2021-2030:

- Győr-Komárom-Kisbér-Mór (13,81. sz. utak; Tatabánya-Oroszlány-Mór új főúti kapcsolat) Székesfehérvár-Dunaújváros-Paks-Kecskemét ipari/logisztikai központok közötti közlekedési hálózatok fejlesztése közlekedésbiztonsági és kapacitásnövelési igények alapján (kiemelten a 81. sz. főút további rekonstrukciója és kapacitásbővítése).

- Nyugat-kelet irányú közlekedési kapcsolatok fejlesztése az M8 autópálya Pentele-híd és M7 autópálya /710 j. út / Veszprém közötti szakaszának kiépítésével (mely kiemelten segítheti a megye déli részének felzárkóztatását), illetve a Székesfehérvár-Veszprém-Boba vasútvonal fejlesztésével (Székesfehérvár és Veszprém közötti egyes szakaszokon kétvágányú pálya megépítésével).
- A Fejér megye klímastratégiájában kijelölt feladatok megvalósítása, különös tekintettel az ÜHG kibocsátás csökkentésére, valamint a fokozódó villámárvíz veszélyeztetettségre, a tartós hóhullámok és aszályos időszakok egészségügyi, valamint mező- és erdőgazdaságot érintő hatásaira való felkészülésre.
- A termőföld és az ivóvízkincs védelme; a Velencei-tó vízminőség védelmi és partfal-rehabilitációs feladatai, a Séd-Nádor-Gaja vízrendszer rehabilitációjának folytatása (kiemelten a Fehérvárcsurgói víztározó kapacitásának bővítése), a természeti értékek megóvása.
- Fenntartható energiamix kialakítása hosszú távú megyei energiamérleg alapján, a megújuló energiaforrások hasznosítási arányának növelésével.
- Ivóvízbázisok fenntartható kezelése, szükséges fejlesztések megvalósítása (kiemelten a Dunántúli-középhegység sérülékeny ivóvízbázisai (Rákhegy/Csór), Duna menti parti szűrésű vízbázisok, talajvíz, egyéb rétegvíz), hatékony szennyvízkezelés biztosítása, a csapadékvíz-elvezetés és víztározás megoldása, öntözési rendszerek fejlesztése.
- A bányászati tevékenységek megszűnésével a Dunántúli-középhegységben újrafakadó karsztforrások által befolyásolt helyi-települési vízrendezési problémák megoldása, a visszatérő vizek védelme és fenntartható felhasználásuk kialakítása.
- Hálózatosodó helyi gazdaságra és együttműködésre építkező gazdaság-, társadalomfejlesztés, a piacokon versenyképes szereplők támogatása, intenzív fejlesztések a K+F sikereit kiaknázó növekedés és a fenntarthatóság érdekében kiemelten a megyei jogú városokban és vonzáskörzetükben, az innováció és a technológiai megújítás központjaiban.
- A két megyei jogú város felsőoktatási színvonalának, bázisainak megtartása, illetve Székesfehérváron a műszaki és gazdasági közép-, duális- és felsőfokú képzés választékának kiszélesítése.
- Integrált megyei turisztikai fejlesztések a turisztikai fejlesztési térségek lehatárolásának figyelembe vételével; a székesfehérvári és pákozdi Nemzeti Emlékhelyek méltó és látogató vonzó kialakítása, a Pannónia Szíve fejlesztési program, a Nemzeti Kastély- és Várprogram, a római kori emlékek turisztikai fejlesztései, az országos kerékpárút törzshálózat elemeinek, illetve az ennek részét nem képező (Bicske-)Tarján-Bajót-Tát-Esztergom és a Velencei-tó–EuroVelo 6.C összekötő szakaszok fejlesztése.
- Az illetékes területi kórház és fekvőbeteg ellátó rendszerhez való kapcsolódás minőségi megvalósítása, a területi szak- és járóbeteg-ellátás teljessé válása.
- A nehéz helyzetű mezőföldi, illetve társadalmi integrációs kihívásokkal küzdő települések komplex szemléletű, tágabb környezetükbe beágyazó, szomszédos megyékkel összehangolt fejlesztése.
- Székesfehérvár merítkezve gazdag szellemi-kulturális örökségéből, vitális XXI. századi urbánus központ a magyarországi modernizációban, gazdasági, innováció-alkalmazó, a fenntarthatóság szempontjait érvényesítő, magas életminőségű vonzó városi célpont.
- Dunaújváros ipari jellegét megtartva és a tudásintenzív és innovatív ágazatokat erősítve, a nagyvállalatok szinergiáját kihasználó gazdasági és térségi központi szerep fejlesztése, a táji, környezeti szempontok figyelembevételével.”

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz (TOP Plusz)

Az operatív program elsődlegesen az Unió által meghatározott *A polgárokhoz közelebb álló Európa* (PO5) szakpolitikai célkitűzéshez kapcsolódik. A program célja, hogy elsődlegesen a helyi önkormányzati fejlesztéseket finanszírozza, valamint szerepet vállal a kiemelt térségek és gazdasági zónák fejlesztésében és az elmaradott térségek felzárkóztatásának támogatásában is.

1. prioritási tengely: Versenyképes megye / Intézkedések: 1.1 Helyi gazdaságfejlesztés támogatása; 1.2 Településfejlesztés, települési szolgáltatások támogatása; 1.3 Helyi és térségi közszolgáltatások támogatása; 1.4 Fenntartható városfejlesztés támogatása

2. prioritási tengely: Térségfejlesztés / Intézkedések: 2.1 Helyi gazdaságfejlesztés támogatása; 2.2 Településfejlesztés, települési szolgáltatások támogatása; 2.3 Helyi és térségi közszolgáltatások támogatása

3. prioritási tengely: Turizmus, helyi turisztikai fejlesztések

4. prioritási tengely: Területi humán fejlesztések

5. prioritási tengely: Budapesti infrastrukturális fejlesztések / Intézkedések: 5.1 Kormányzati hatáskörű kiemelt projektek - zöldfelületi fejlesztések; 5.2 Budapesti önkormányzatokkal egyeztetett tartalom, pályázatos konstrukciók

6. prioritási tengely: Budapesti humán fejlesztések / Intézkedések: 6.1 Az országos humánfejlesztési programok budapesti „elemei”; 6.2 Budapesti önkormányzatokkal egyeztetett tartalom, pályázatos konstrukciók

Fejér megye területfejlesztési koncepciójának célrendszere

Jövőkép 2030: Fejér megye tradicionális társadalmi, kulturális, gazdasági-logisztikai szerepköreinek fenntartható és innovatív fejlesztése							
Átfogó célok	I Gyarapodó, egészséges és összetartó népesség			II Élhető megye és települések		III Innovatív és fejlődő gazdaság	
Stratégiai célok 2021-2027	I.1 Helyi identitás és közösségek megerősítése	I.2 Népesség megtartása és munkaerő minőségi fejlesztése	I.3 Területi különbségek mérséklése, jobban összetartó, szociálisan érzékenyebb megye	II.1 Épített környezet, kulturális értékek megőrzése és fejlesztése	II.2 Természetes környezet megőrzése és a klímaváltozás hatásaival szembeni ellenállóság fejlesztése, zöldebb Fejér megye	III.1 Innováció és kutatási lehetőségek megteremtése, elősegítése, intelligens megye	III.2 Gazdasági környezet fejlesztése
Területi célok 2021-2027	T1 Fenntartható városok		T2 Mezőföld program (Dél-Fejér)		T3 Székesfehérvár; Velencei-tó, Váli-völgy (Pannónia szíve); Vértes és az előbbihez nem tartozó, A Budapest környéke turisztikai térséghez tartozó megyei települések		
Horizontális elvek és célok	<ul style="list-style-type: none"> • Város-vidék együttműködésének erősítése • A fejlesztési programok hatékonyságának növelése • Fenntarthatóság • Esélyegyenlőség • Foglalkoztatás növelése 						

	<ul style="list-style-type: none">• A klímaváltozás és a váratlan események, egészségügyi járványok kedvezőtlen hatásainak mérséklése, ellenállóság fejlesztése
--	---

2. táblázat: Fejér megye területfejlesztési koncepciójának célrendszere

A megye területi céljainak Sárbogárdot érintő fókuszai:

- A *Fenntartható városokra* vonatkozó javaslatok a megyei jogú városokat és a járásközpontokat, köztük Sárbogárdot érintik:
„A városfejlesztés kiemelt szempontja a társadalmi – gazdasági – környezeti értelemben vett fenntarthatóság elve. Ennek letéteményesei a megyei jogú városok és járásközpontok, melyek a közigazgatási és települési hierarchiában betöltött szerepük és az ebből fakadó erősségeik és lehetőségeik, továbbá térszervező képességük által biztosítani képesek a megye településhálózatának többközpontúságát.”
- *Mezőföld Program (Dél-Fejér)* területi fókuszai: „két kedvezményezett járás, a komplex programmal fejlesztendő Sárbogárdi járás és a fejlesztendő Enyingi járás a kedvezményezett járásokról szóló 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet szerint, valamint a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Dunaújvárosi járásba tartozó 3 települése: Daruszentmiklós, Előszállás, Nagykarácsony, az Országgyűlés 12/2020. (V. 5.) OGY határozata a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség területi lehatárolásáról alapján
Fejér megye déli, fejlesztendő térsége az Észak-Tolna és Északkelet-Somogy határos területeivel együtt az ország egyik egységes belső periferiája, ahol a területi kihívások kezelése érdekében FEJÉR MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAM 2021-2027 12 komplex beavatkozásokra, speciális képzési területekre és innovatív foglalkoztatási formák bevezetésére van szükség.”

2.1.3 A területrendezési tervekkel való összefüggések vizsgálata

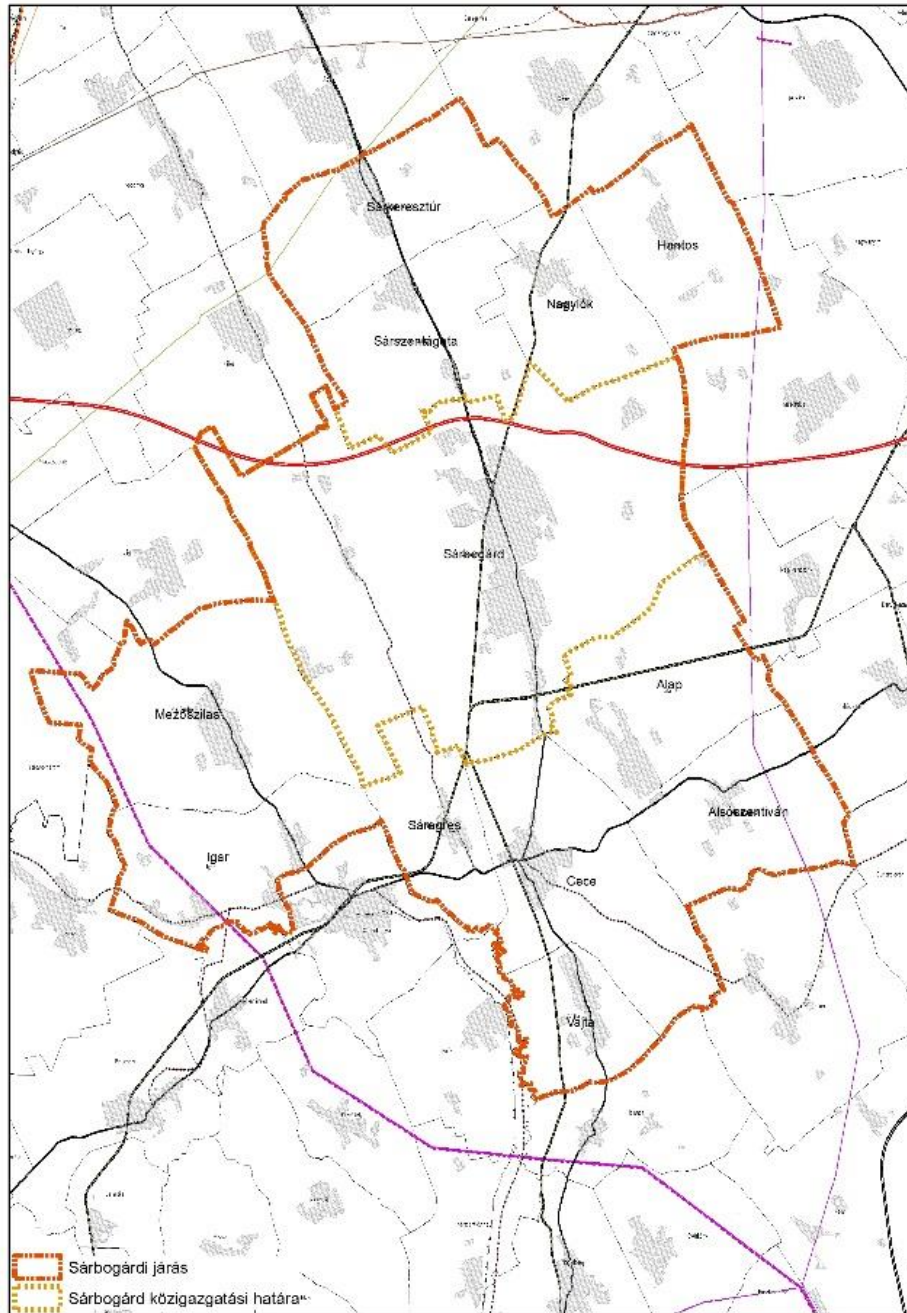
2.1.3.1 Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési terve

Az Országgyűlés 2018. december 12-én elfogadta Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX. törvényt, amelynek területrendezési terveket érintő fejezetei 2019. március 15-től hatályosak.

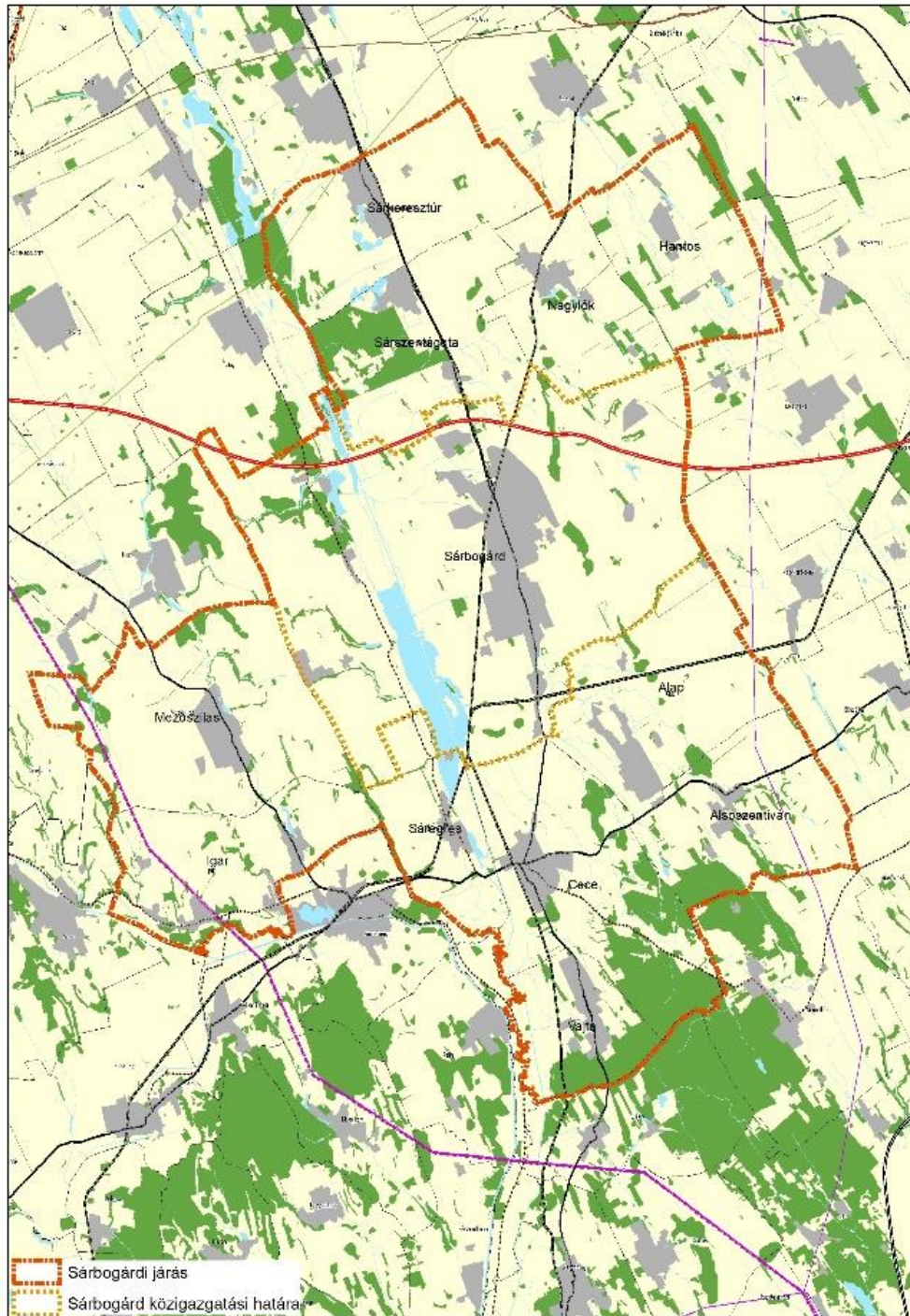
„1. § E törvény célja, hogy az ország egészére, valamint egyes kiemelt térségekre meghatározza a térségi területfelhasználás feltételeit, a műszaki infrastruktúra-hálózatok összehangolt térbeli rendjét, a terület- és gazdaságfejlesztés hatékony területi, területhasználati orientálása érdekében, tekintettel a fenntartható fejlődésre, valamint a területi, táji, természeti, ökológiai és kulturális adottságok, értékek, honvédelmi érdekek és a hagyományos tájhasználat megőrzésére, illetve erőforrások védelmére. A hatékony és korszerű területrendezés ennek érdekében folyamatos, rendszeresen megújuló, összehangolt rendszert alkot az ország területi képét megalkotó fejlesztési stratégiákkal.”

A törvény megállapításait alkalmazni kell a megyei területrendezési terv, a településfejlesztési, -rendezési tervek, valamint a településképi rendeletek készítése és elfogadása során. Magában foglalja az Ország Szerkezeti Tervét és az Országos Övezeti Tervet, továbbá az ezekre vonatkozó szabályokat.

Az Országos Szerkezeti Terv Sárbogárdi járásra vonatkozó kivágata:

4. térkép: Infrastruktúra hálózat (Forrás: e-építés.hu WMS szolgáltatás)

5. térkép: Területfelhasználás (Forrás: e-építés.hu WMS szolgáltatás)

A várost érintő országos térszerkezeti elemek

Sárospatakon K-Ny irányban áthalad a tervezett M8 gyorsforgalmi út, É-D irányban a 63. sz. főút, valamint országos törzshálózati vasúti pályák is érintik.

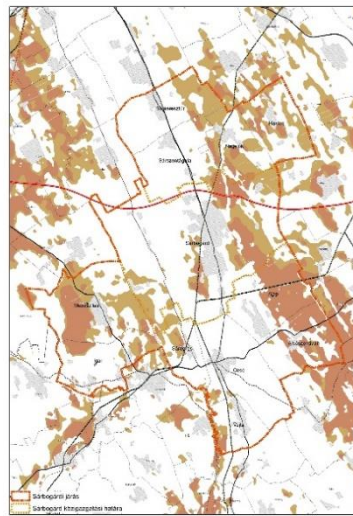
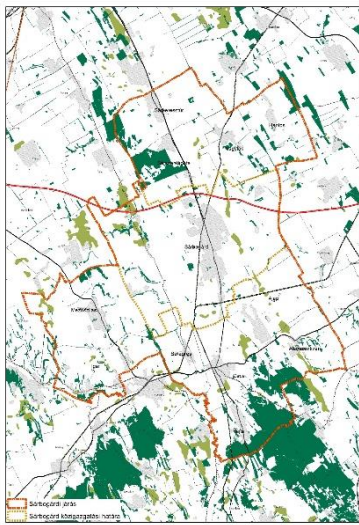
Sárbogárdot és járását érintő országos térségi övezetek

Sárbogárdot és térségét érintő országos övezeteket az alábbi 6 térképkivonaton mutatjuk be. Egy-egy kivonat összevonva tartalmazza az OTrT vonatkozó övezeteit. E szerint a 13 országos kategóriából 10 övezet érinti a várost és járását. Az övezetek előírásait a 2018. évi CXXXIX. „Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről” szóló törvény tartalmazza.

Erdők övezete (sötétzöld), ill. Erdőtelepítésre javasolt terület (világoszöld) övezete

Kiváló termőhelyi adottságú szántók (sötétbarna) övezete, ill. Jó termőhelyi adottságú szántók (világosbarna) övezete

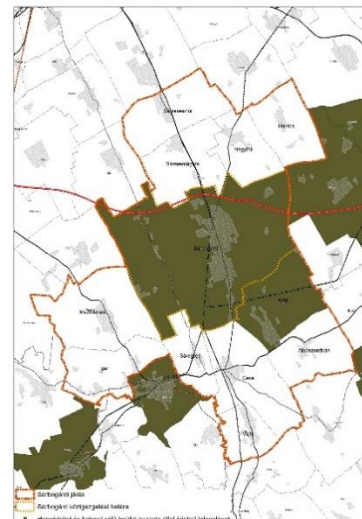
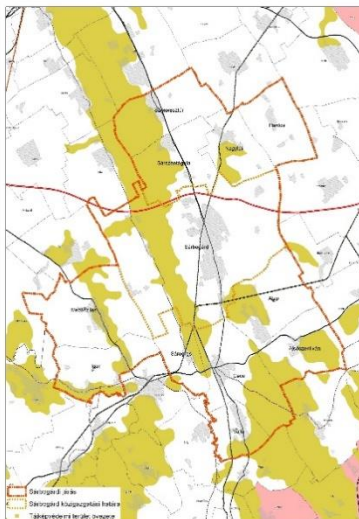
Ökológiai hálózat magterületének övezete, Ökológiai hálózat folyosójának övezete, ill. Ökológiai hálózat puffertérületének övezete

Tájképvédelmi terület övezete

Vízminőségvédelmi terület (kék) övezete

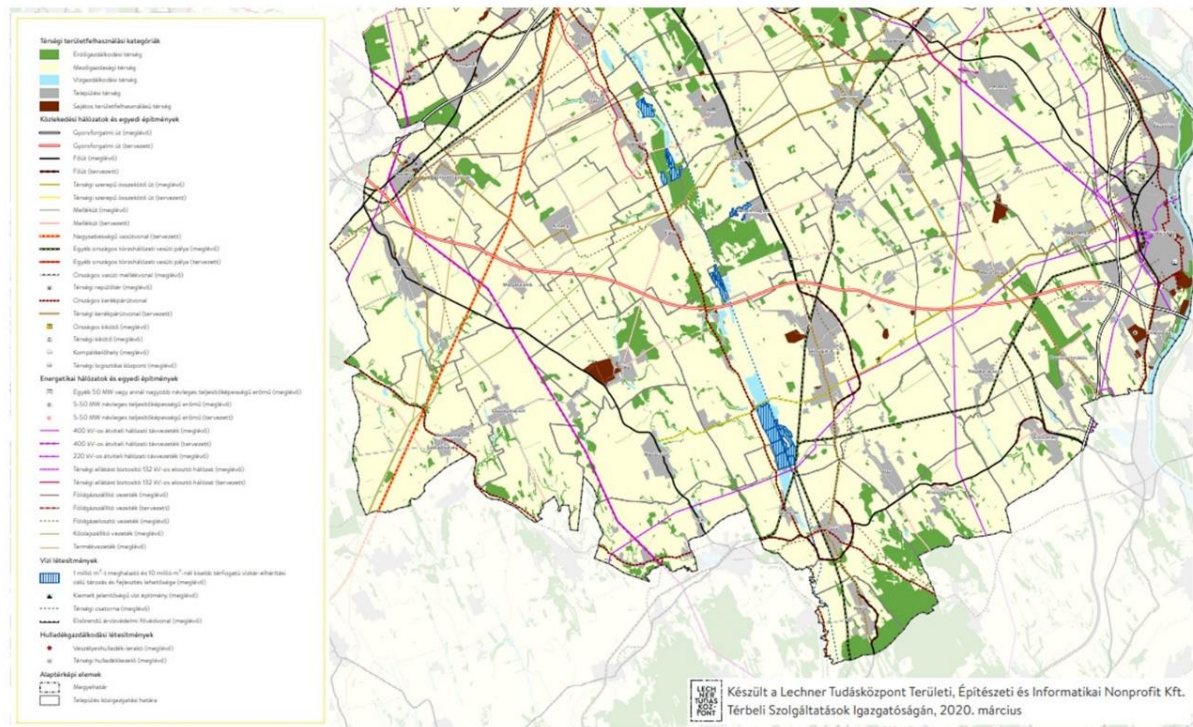
Honvédelmi és katonai célú terület övezete

6. térkép: OTrT Sárbogárdot érintő védelmi övezetei (Forrás: e-építés.hu WMS szolgáltatás)

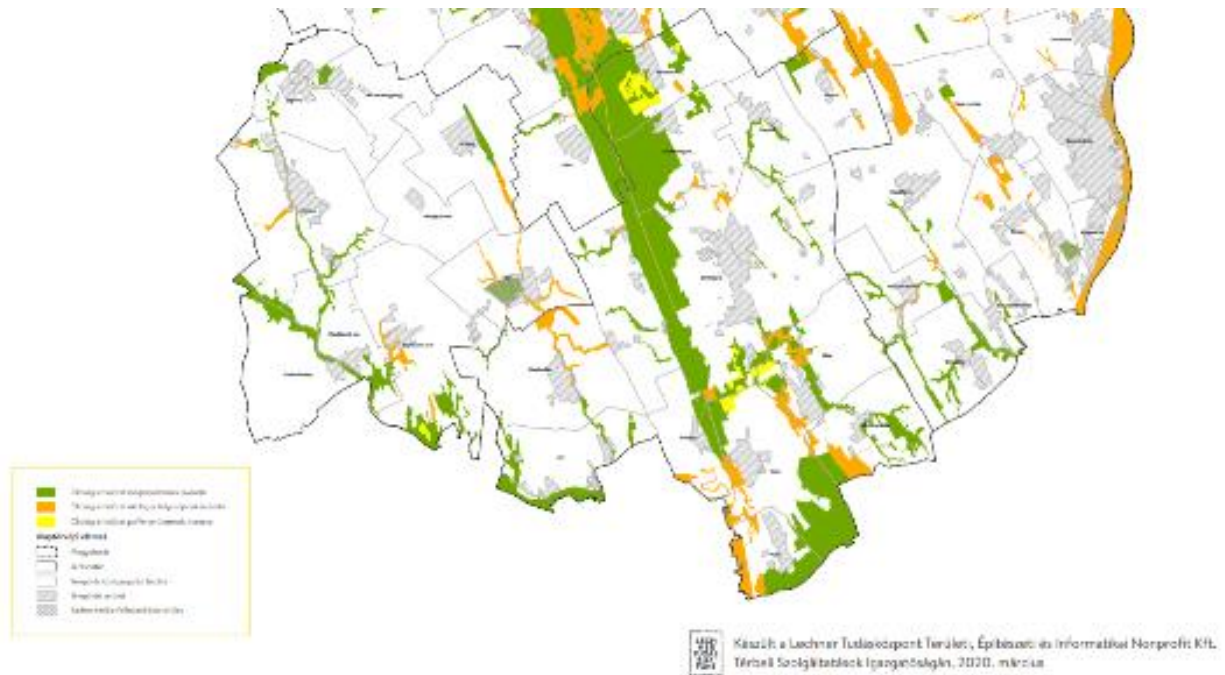
2.1.3.2 Fejér megye Területrendezési Terve

Fejér megyei Önkormányzat Közgyűlésének 7/2020. (II.28.) rendelete Fejérmegye területrendezési tervéről 2020. március 29-től hatályos.

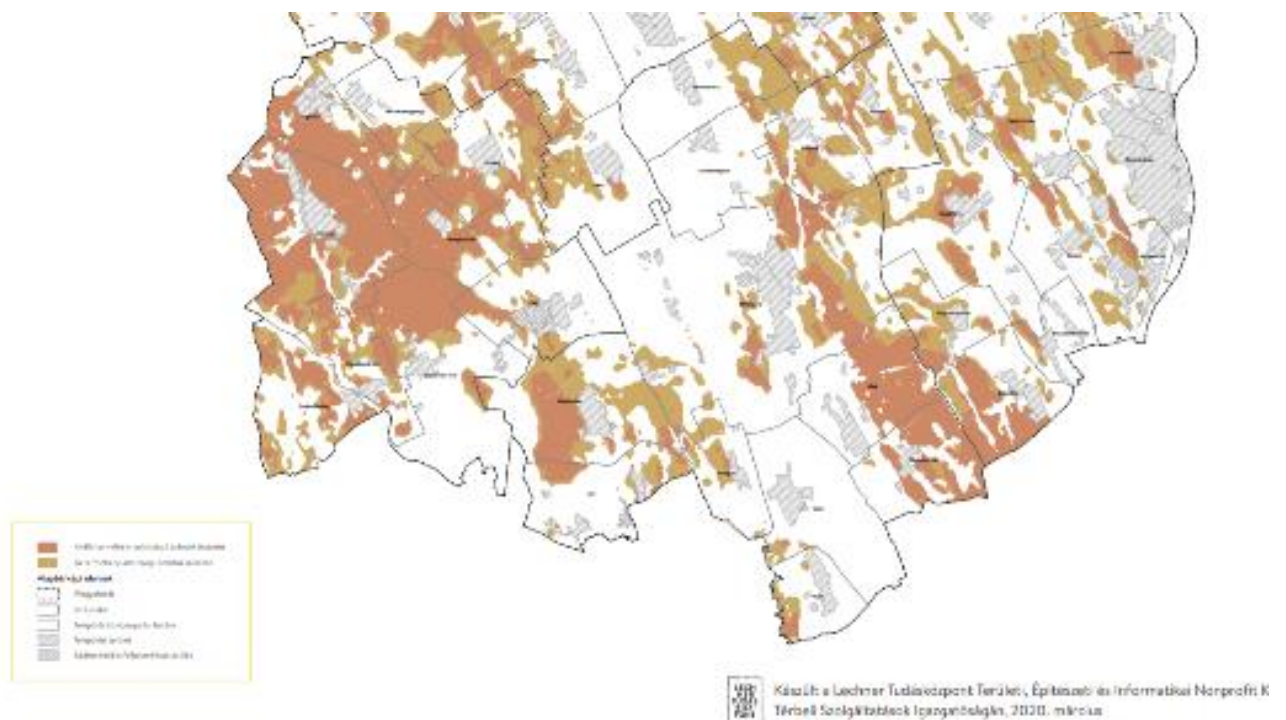

7. térkép: Fejér megye térségi szerkezeti tervének kivágata Sárbogárdra és térségére (Forrás: FTtT - 2. sz. melléklet)

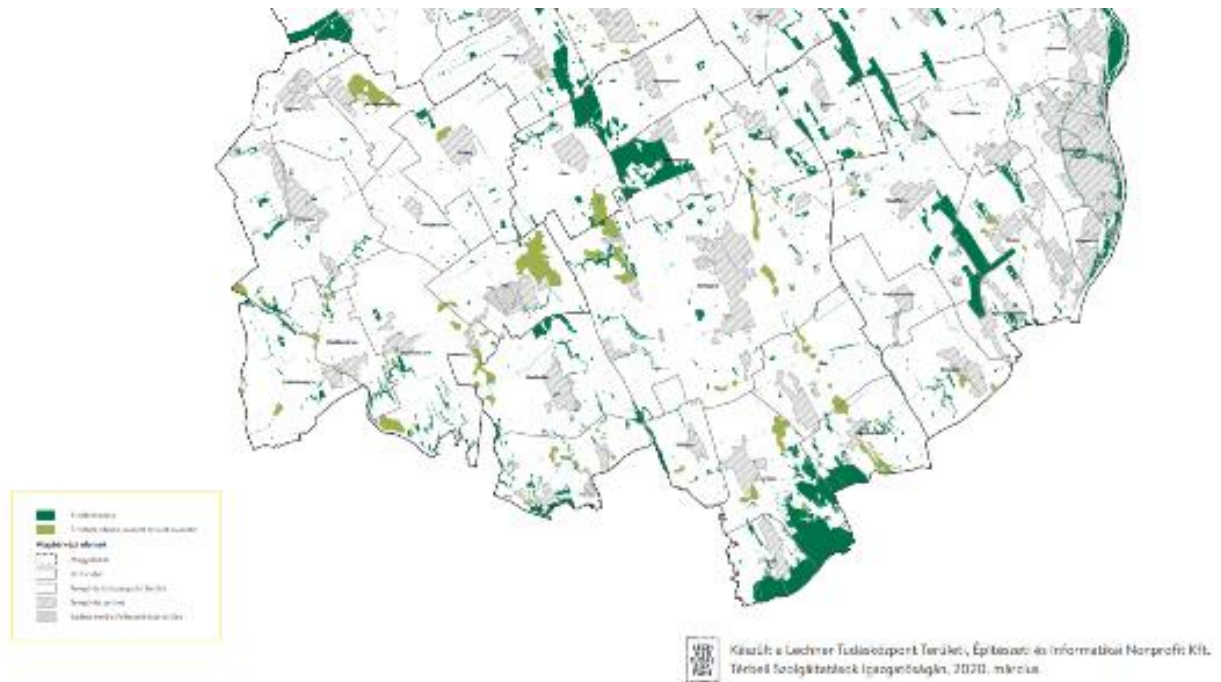
Az FTtT 3. sz. mellékletből a tervezési területre vonatkozó térségi övezetek kivágata

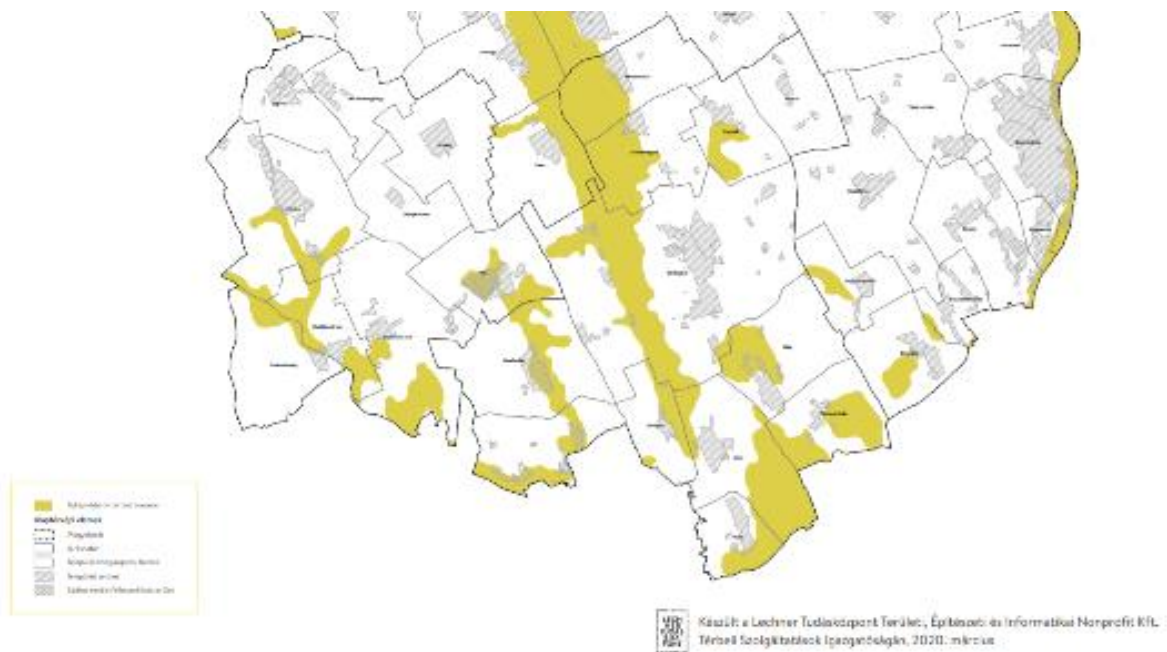
8. térkép: Ökológiai hálózat magterületének övezete, az ökológiai hálózat ökológiai folyosójának övezete és az ökológiai hálózat pufferterületének övezetének kivágata (Forrás: FTrT 3.1. mellékletből)

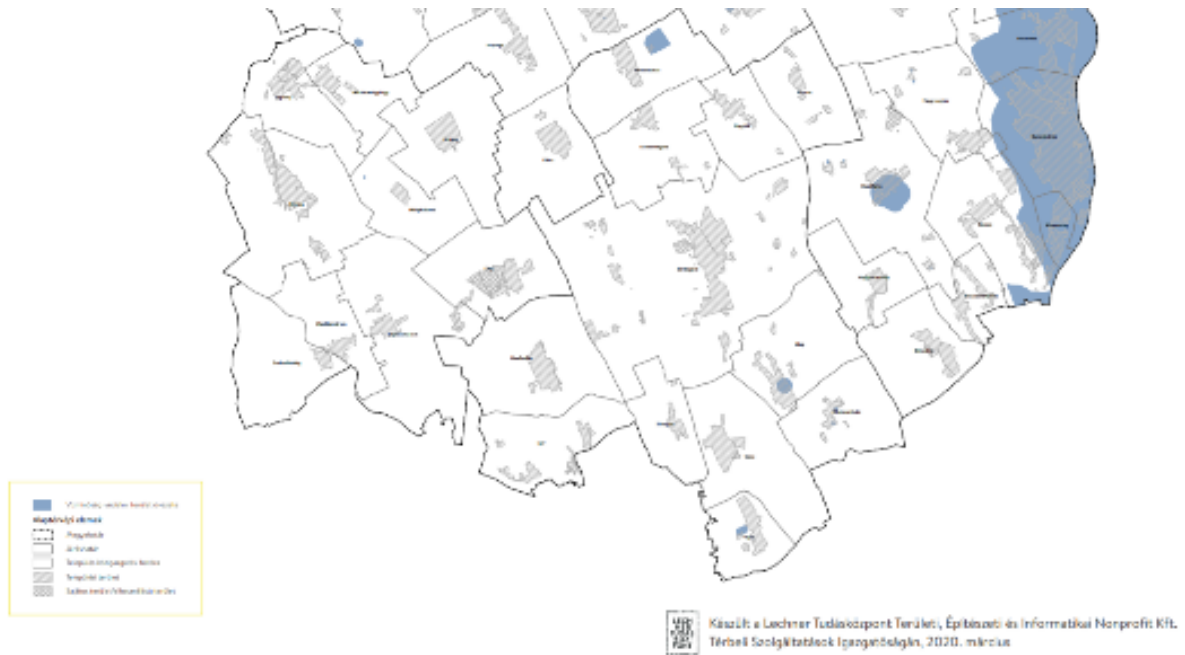
9. térkép: Kiváló termőhelyi adottságú szántók övezete és a jó termőhelyi adottságú szántók övezetének kivágata (Forrás: FTrT 3.2. sz. mellékletből)

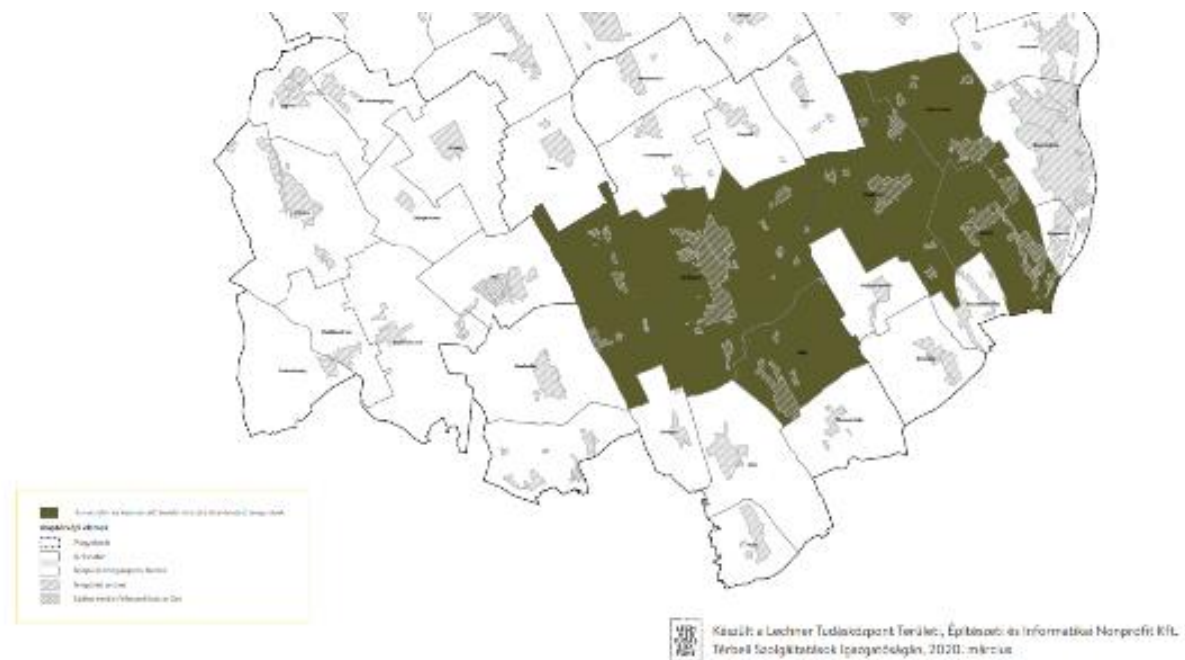
10. térkép: Erdők övezete és az erdőtelepítésre javasolt terület övezetének kivágata (Forrás: FTrT 3.3. sz. mellékletből)

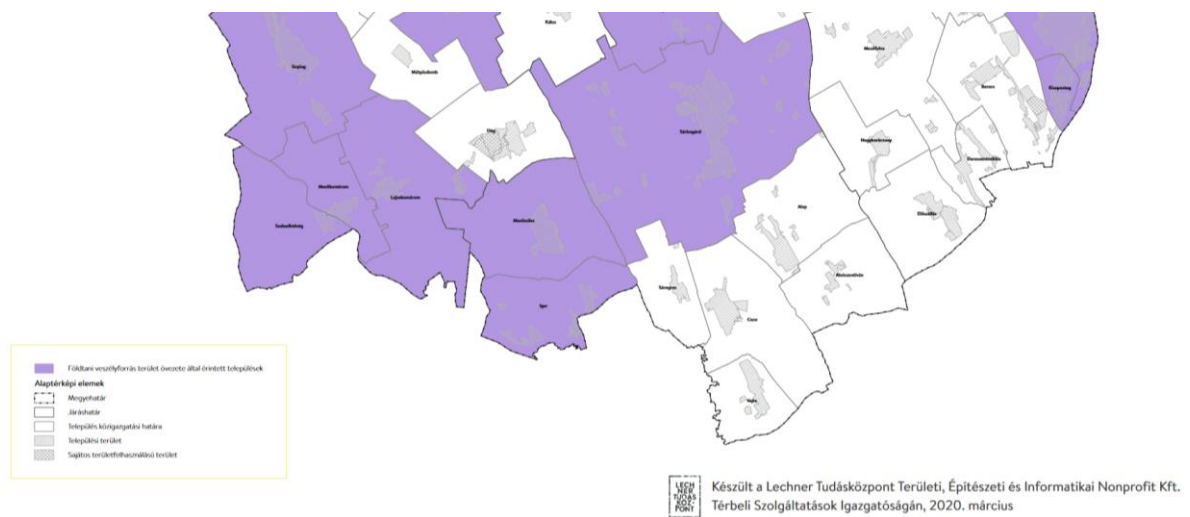
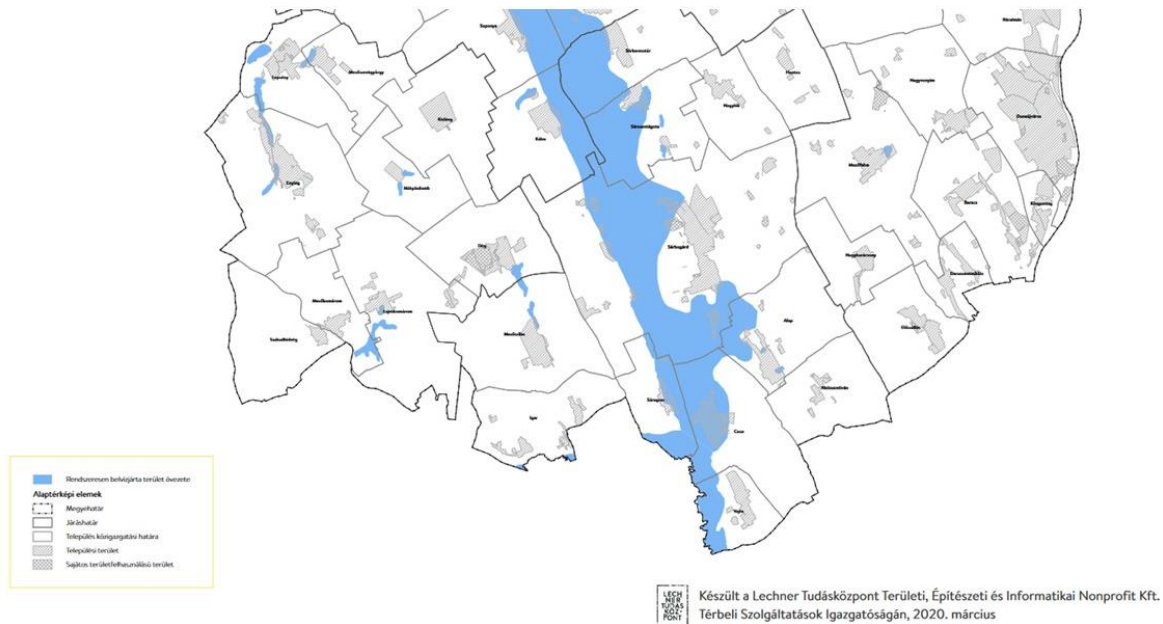
11. térkép: Tájképvédelmi terület övezetének kivágata (Forrás: FTrT 3.4. sz. mellékletből)

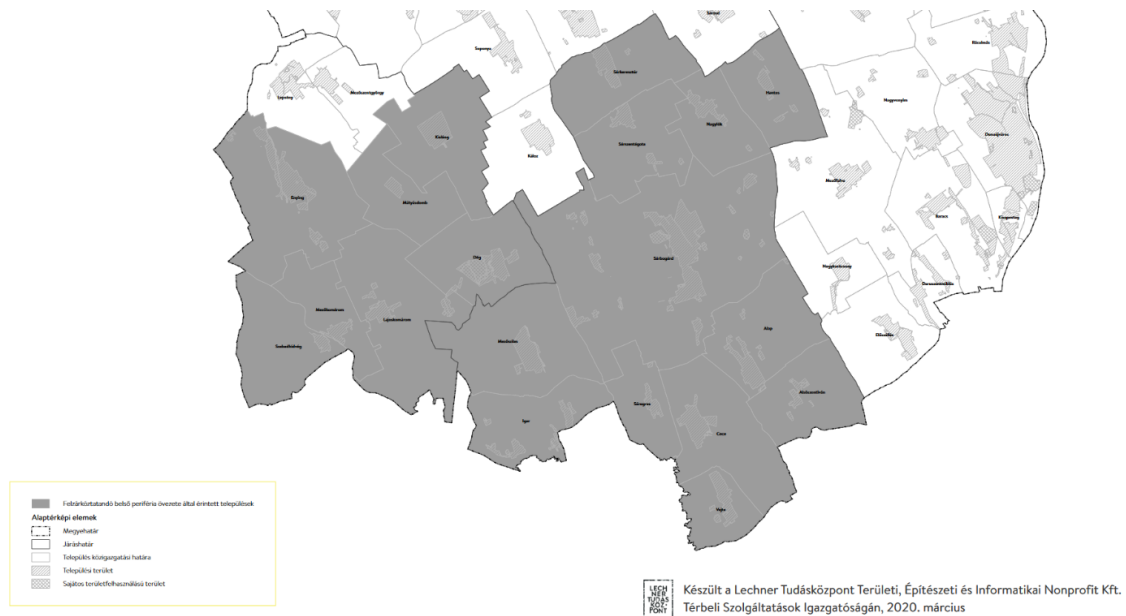

12. térkép: Vízminőség-védelmi terület övezetének kivágata (Forrás: FTtT 3.6. mellékletből)

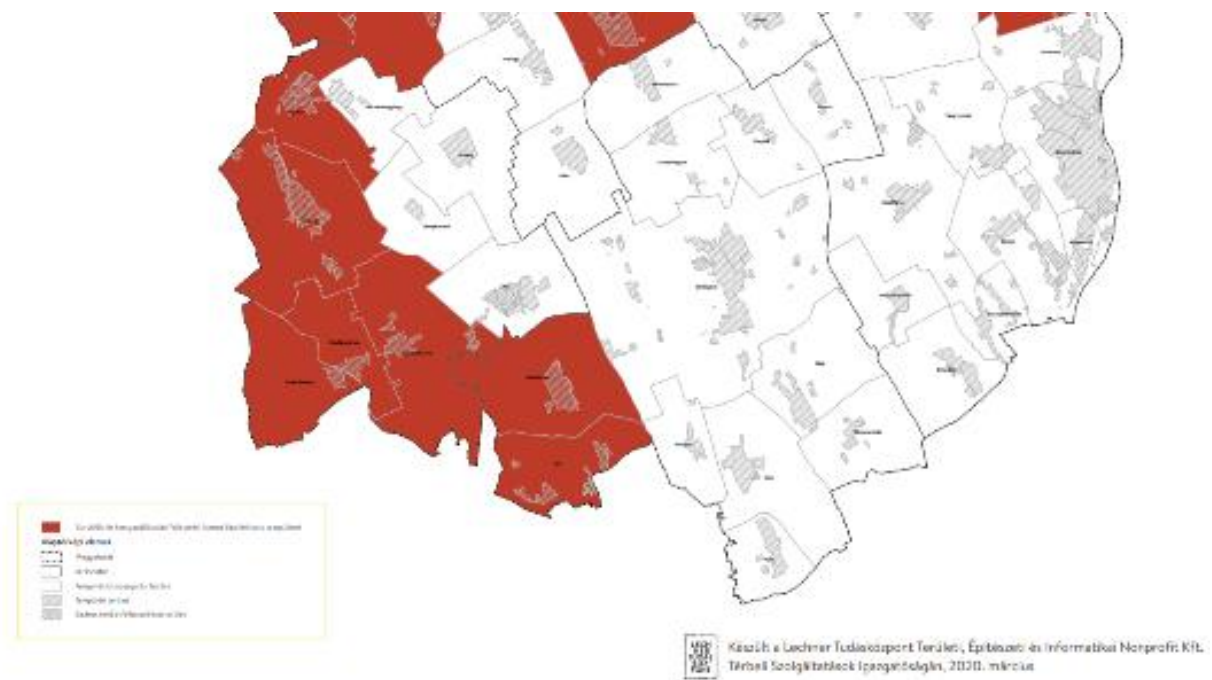

13. térkép: Honvédelmi és katonai célú terület övezete által érintett települések kivágata (Forrás: FTtT 3.8. sz. mellékletből)

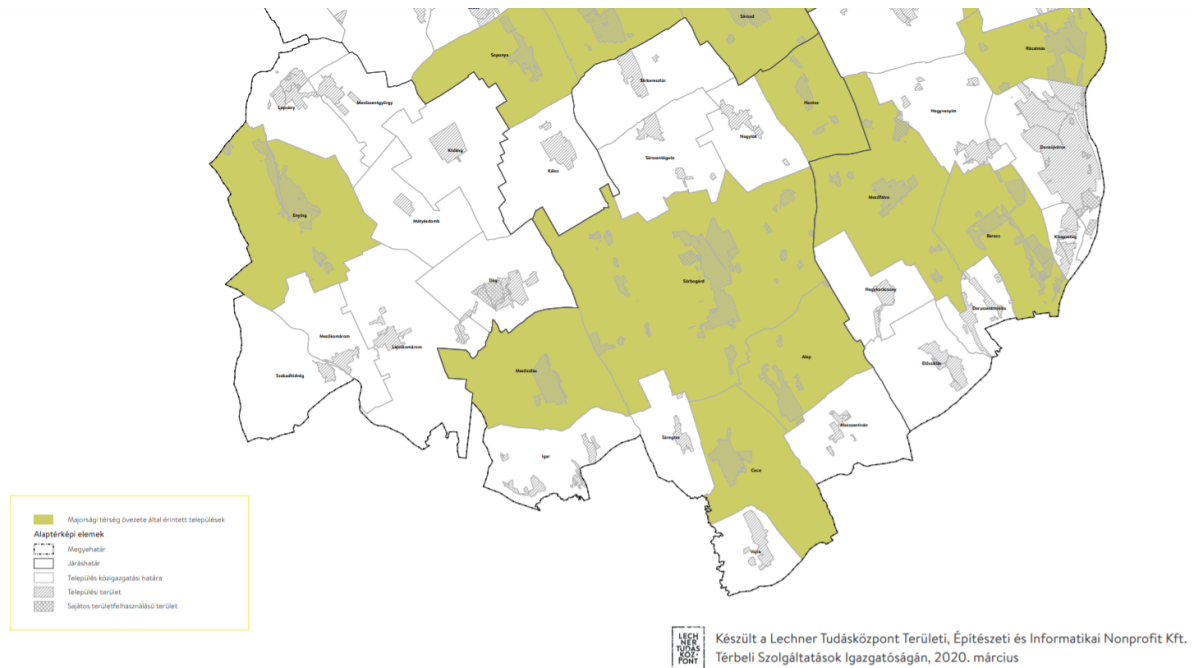

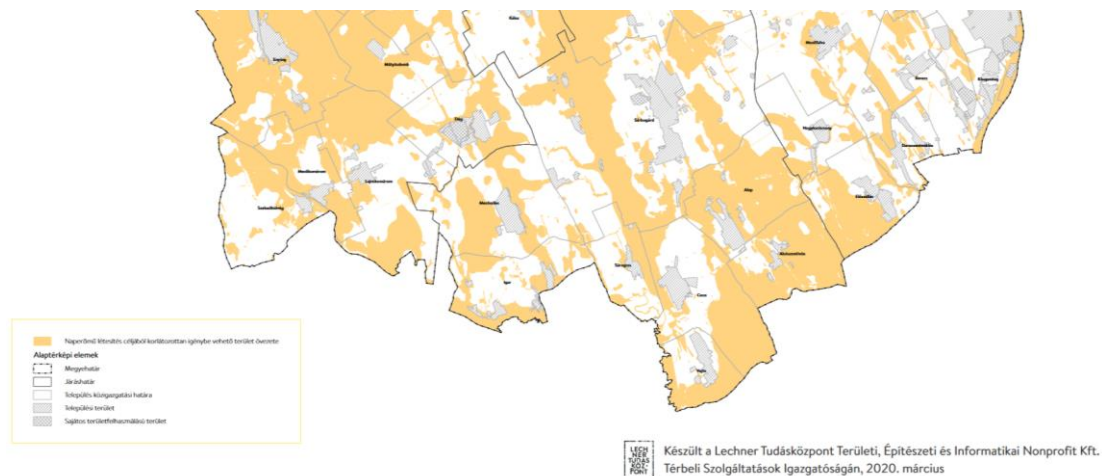
16. térkép: Felzárkóztatandó belső periferia övezete által érintett települések kivágata (Forrás: FTrT – 3.12. mellékletből)

17. térkép: Borvidéki és kertgazdálkodási fejlesztési övezet által érintett települések kivágata (Forrás: FTrT 3.15. sz. mellékletből)

18. térkép: Majorsági térség övezete által érintett települések kivágata (Forrás: FTtT – 3.14. sz. melléklet)

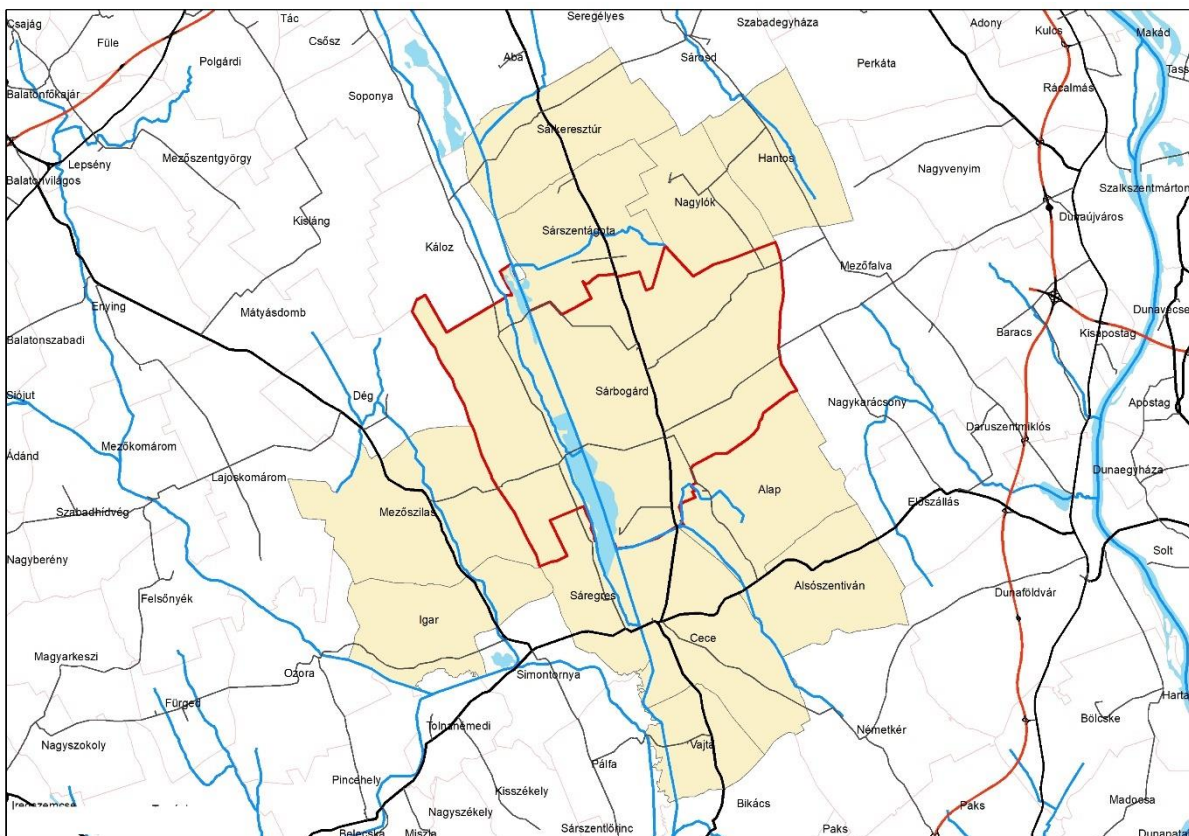

19. térkép: Naperőmű létesítés céljából korlátozottan igénybe vehető terület övezetének kivágata (Forrás: FTtT – 3.19. sz. mellékletből)

Sárbogárdot, illetve járását a fent ábrázolt 12 övezet érinti. Az ezekre vonatkozó előírásokat a FTtT tartalmazza.

2.1.4 A szomszédos települések hatályos településszerkezeti terveinek - az adott település fejlesztését befolyásoló - vonatkozó megállapításai

Sárbogárdot határoló települések északi oldalról: Káloz, Sárszentágota, Nagylók; keleti irányból: Mezőfalva, Nagykarcsony; dél felől: Alap, Cece, Sáregres; nyugatról: Mezőszilas és Dég.

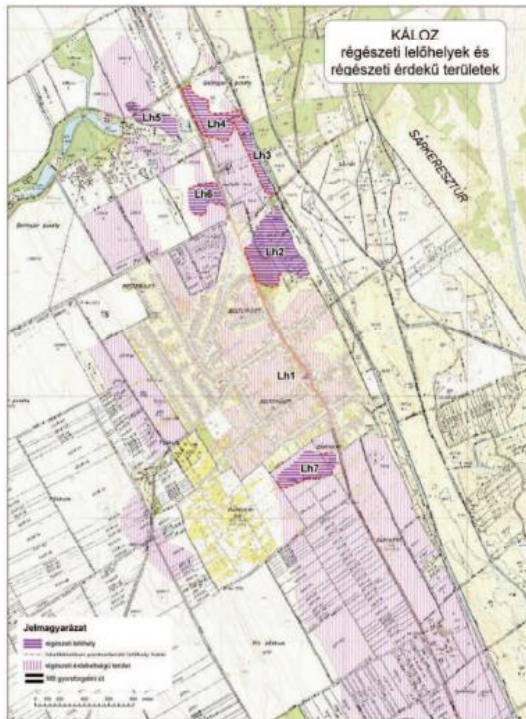

20. térkép: Sárbogárd járástérképe (Forrás: <http://jarasterkep.hu/sarbovardi-jaras-terkep/sarbovard-a-jaras-terkepen-sarbovard-a-sarbovardi-jarashoz-tartozik-sarbovard-elhelyezkedese-a-sarbovardi-jarasban.html>)

Káloz

Káloz település Sárbogárd észak-nyugati szomszédja, Nagyhorcsök városrész felett csatlakozik hozzá. Településszerkezeti terv hiányában a külterületi szabályozási tervét (elfogadva az 5/2011. (IV.04.) sz. rendelettel) vizsgáltuk meg.

Sárbogárddal közös szerkezeti elemként jelenik meg a tervezett M8 gyorsforgalmi út számára kijelölt nyomvonal, a Sárkeresztúr-Dég között vezető közút, amelynek védőtávolsága (50 m) érinti a járásszékhely közigazgatási területét, továbbá az észak-déli irányú, Kálozt Sárkeresztúrral összekötő közút.

21. térkép: Káloz külterületi szabályozási tervének 4. és 5. sz. mellékletei (Forrás: <https://www.kaloz.hu/?module=news&action=getfile&fid=106056>)

Kálozra is átnyúlnak a Sárbogárdon található a Sárvíz menti védett természeti területek (magterület, ökológiai folyosó, Natura 2000). A két település határán mezőgazdasági- és erdőterületek vannak.

Sárszentágota

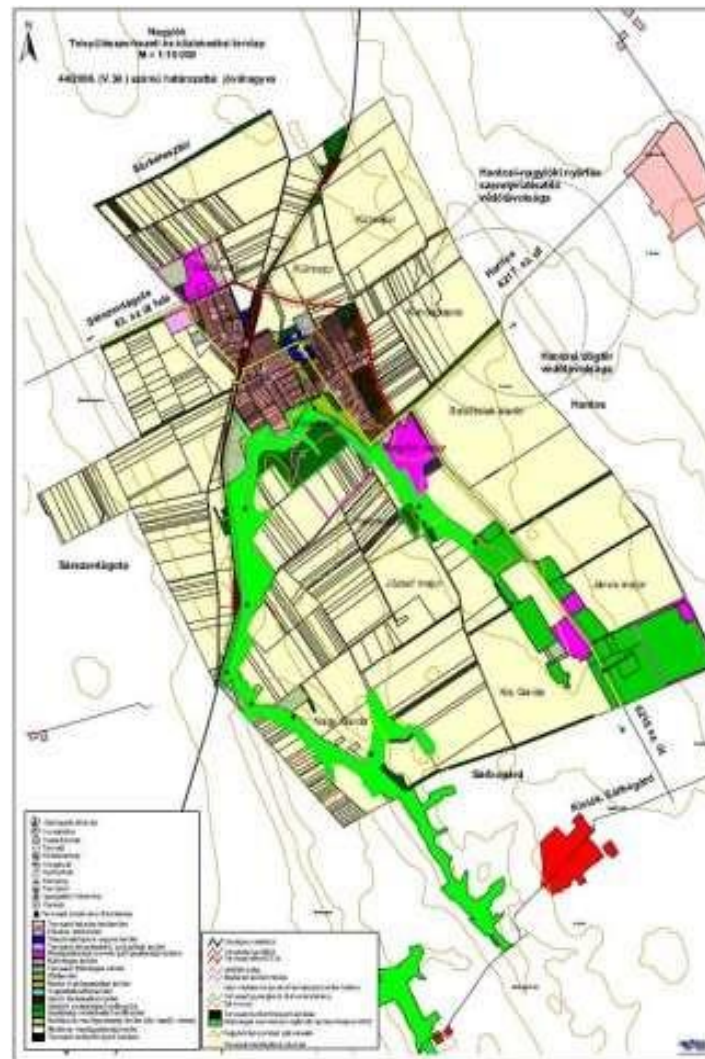
Sárbogárd északi szomszédja 5/2008. (III.12.) rendelettel, 37/2008. (IV.16.) határozattal elfogadott településrendezési tervvel rendelkezik (településszerkezeti terv, HÉSZ).

22. térkép: Településszerkezeti terv (Forrás: Sárszentagóta Integrált Településfejlesztési Stratégia, helyzetfeltárás, helyzetelemzés, 2015)

Sárszentagóttal közös szerkezeti elem a tervezett az M8 gyorsforgalmi út kijelölt nyomvonala, amely a szerkezeti terven a jelenlegitől eltérő területen halad át. Közös közlekedési elem továbbá a Székesfehérvár-Sárszentagóta vasútvonal, a vele párhuzamosan futó, Székesfehérvárra vezető út és a Nagyhörcsök-Nagylók között vezető országos mellékút, amelynek két szakaszát is tervezettként jelöli a terv. A két település határán mezőgazdasági és erdőterületek fekszenek.

Nagylók

23. térkép: Nagylók településrendezési terve – Településszerkezeti és közlekedési tervlap (Forrás: http://nagylok.hu/wp-content/uploads/2017/03/nagylok_teleulesrendezesi_terve.pdf)

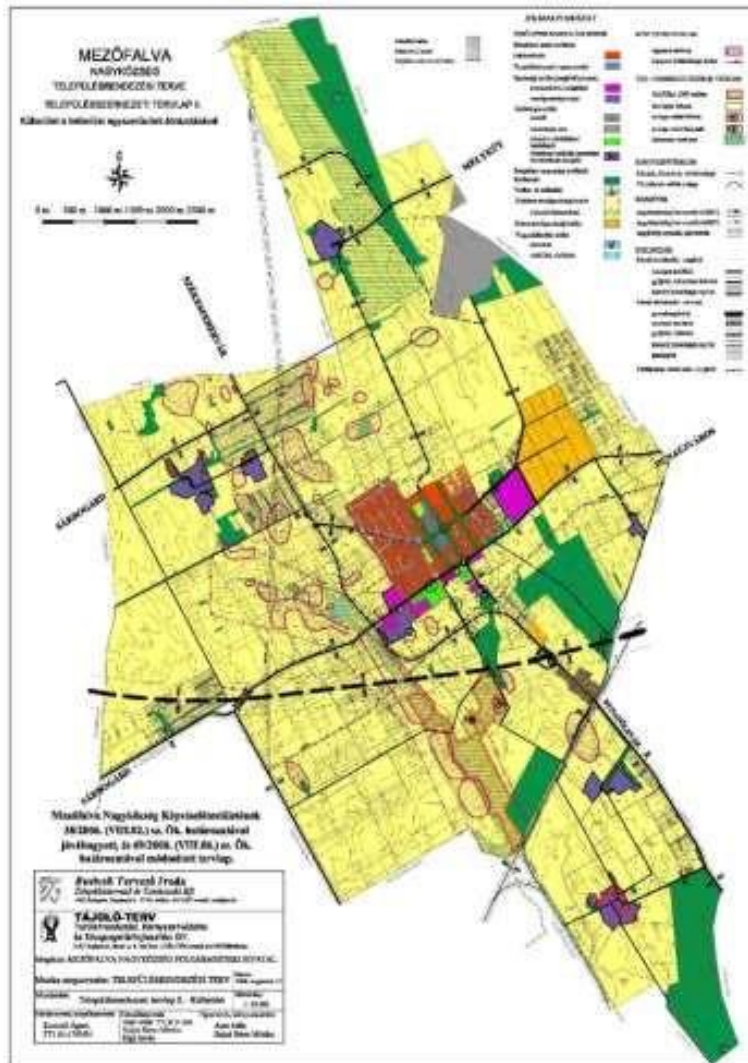
Nagylók község déli határán csatlakozik Sárbogárdhoz. A 44/2006. (V.30.) sz. határozattal elfogadott településszerkezeti tervében a járásszékhellyel határosan általános rendeltetésű mezőgazdasági-, gazdasági rendeltetésű erdő- és sávserű, védelmi rendeltetésű erdőterület területfelhasználási kategóriákat jelölt ki a terv.

A tervlapon különleges természetmegőrzési területként szerepel a Natura 2000 terület, amely folytatólagosan Sárbogárd területét is érinti.

Ehhez kapcsolódóan tervezett gyalogút, illetve tanosvény szerepel a tervben Nagylók közigazgatási területén.

A Sárbogárd felé haladó 6215 sz. úton tervezett kerékpárút található.

Mezőfalva

24. térkép: Településszerkezeti tervlap (Forrás:

http://www.mezofalva.hu/telepulesrendezes/Rendezesi_terv/jovahagyando/HESZ_egyeztetes_mf.pdf)

Keletről határolja Sárszeg. A nagyközség 38/2006. (VIII.06.) sz. Önkormányhatalmi határozattal jóváhagyott és 69/2008. (VIII.06.) sz. határozattal módosított településszerkezeti tervén közös szerkezeti elem a tervezett M8 gyorsforgalmi út nyomvonala.

További vonalas elem a Dunaújváros-Sárszeg közötti 6219 sz. főút és a Mezőfalva-Sárszeg közút.

A terv a települések közös határvonalában mezőgazdasági területfelhasználású egységet jelölt.

Nagykarácsony

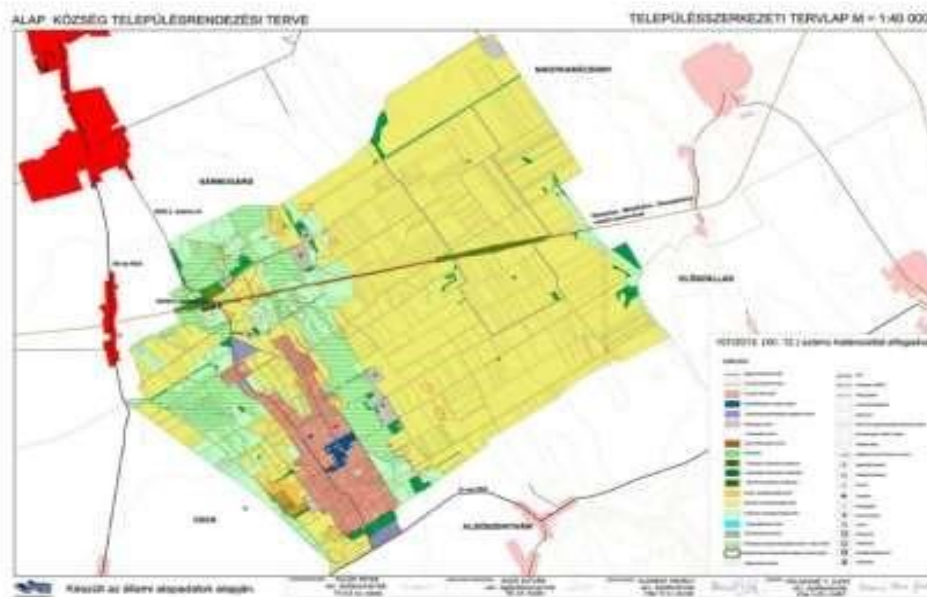

25. térkép: Településszerkezeti terv, T-1 tervlap (Forrás: <http://nagykaracsony.hu/docs/telepulesrendezesiterv/trt-3-kot-hesz.pdf>)

Nagykarácsony rövid szakaszon érintkezik Sárbogárddal, a város keleti oldalán. A község északi, Mezőfalvával közös határán fut a 6219 sz. Dunaújváros felé vezető közút. Mindkét települést érinti a 220 kV elektromos távvezeték, amely a dunaújvárosi úttal párhuzamosan, attól délre húzódik. A területfelhasználás mezőgazdasági területeket jelöl ezen a részen a 2007-2010 között készült településszerkezeti terv.

Nagykarácsony területén kijelölt Natura 2000 terület – amely az itt található Kelet-mezőföldi löszföldek védelmét szolgálja – Sárbogárd közigazgatási területét már nem érinti, de figyelembe veendő a tervezés során, a vonatkozó törvényeknek megfelelően.

Alap

26. térkép: Településszerkezeti tervlap (Forrás: Sárbogárd Integrált Településfejlesztési Stratégia, helyzetfeltárás, helyzetelemzés, 2015)

Sárbogárdot dél-keleti oldalról határolja. Településrendezési tervének módosítását a 107/2013. (XII.12.) sz. határozattal fogadták el. A két település közös szerkezetformáló, vonalas elemei a Rétság felől érkező, Alap közigazgatási területét átszelő Rétság-Mezőfalva-Dunaújváros vasúti nyomvonal, valamint a Sárbogádról déli irányba, Alapon áthaladó 6223 sz. út, amely mentén tervezett kerékpárutat is jelölt a terv.

Területfelhasználás szempontjából Alap északi, a járásszékhellyel közös határának nyugati felén korlátozott mezőgazdasági- és erdőterületek találhatók, nagyrészt Natura 2000 védelemmel. Az erdőterület közepén oktatási intézmény céljára kijelölt különleges terület van.

Alap észak-keleti részén jellemzően általános mezőgazdasági terület fekszik, amelyen szélvédő-park elhelyezésére igénybevehető területi is lehatárolásra került.

Sáregres

Településszerkezeti tervét a 64/2006. (VI.30.) Kt. határozattal fogadták el. Sáregres Sárbogárdtól délre

található, a Sárvíz menti területek folytatásában. Ennek megfelelően a Sárbogárdon kijelölt Natura 2000 – különleges természetmegőrzési – területek itt is megtalálhatók. Ehhez kapcsolódóan, közvetlenül a településhatáron került kijelölésre egy területfelhasználás szempontjából különleges kategóriába tartozó terület: kirándulóhely, ifjúsági szálló, horgászat, termálfürdő, strand céljára, mellette vízgazdálkodási terület a horgásztóhoz kapcsolódóan.

Nyugatra, a Sárbogárral közös 6307 sz. út mellett régészeti bemutatóhely szerepel, amely körül erdőterület található, ami a település határában is végighúzódik, elkeskenyedő sávban.

A többi határoló ingatlan mezőgazdasági területfelhasználású.

Közös közlekedési elem még a Sárbogárdon lecsatlakozó és Sáregresen keresztülhaladó, Budapest-Dombóvár (Pécs) vasútvonal.

27. térkép: Településszerkezeti és közlekedési tervlap (Forrás: <https://docplayer.hu/23836016-Szabalyozasi-terv-telepulesszerkezeti-es-jovahagyott-anyag-junius.html>)

Mezőszilas

28. térkép: Településszerkezeti terv (Forrás: Sárbogárd Integrált Településfejlesztési Stratégia, helyzetfeltárás, helyzetelemzés, 2015)

1/2005 (I.10.) határozattal jóváhagyott településszerkezeti tervének módosítása a 14/2016. (II.16.) sz. határozattal lett elfogadva. Mezőszilas nyugatról határolja Sárbogárdot. Pusztægres városrész közvetlenül a közigazgatási határnál fekszik, ezért kedvező, hogy itt beépítésre nem szánt, általános mezőgazdasági területek (szántó, gyep) kijelölése történt. A település dél-keleti

szegletében erdőterület található. Közös közlekedési elem a 6306 sz. Mezőszilas-Sárbogárd közút, amely mentén tájképi szempontból jelentős fasor húzódik.

Dég

29. térkép: Településképvédelme szempontjából kiemelt területek és a külterületen található karakterterületek (Forrás: http://www.deg.hu/wp-content/uploads/2017/11/deg_telepuleskepi_rendelet.pdf)

Dég Község Önkormányzata képviselő testületének.../2017. (. .) önkormányzati rendelete a településképvédelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény 12 § (29 bekezdés a)-h) pontban kapott felhatalmazás alapján rendelte el a településképi tervdokumentációt.

Dég településszerkezeti-, szabályozási terve és HÉSZ módosítása 20/2015. (XII.18.) rendelet, 2014/2015. (XII.09.) határozatával lett elfogadva. Ezen településrendezési eszközök a Lechner Nkft. Dokumentációs és Információs Központban helyben olvashatók, digitális formában nem állnak rendelkezésre.

Cece

Nincs fellelhető, külterületre is vonatkozó terv a Lechner Nkft. központjában sem.

2.1.5 Hatályos településfejlesztési döntések bemutatása

2.1.5.1 Sárbogárd Város Területfejlesztési Konceptiójának célrendszere és Integrált Településfejlesztési Stratégiája 2014-2020

Sárbogárd Város Önkormányzatának képviselő testülete 29/2015. (III.13.) Kt. határozatában elfogadta a város Településfejlesztési Konceptióját.

ÁTFOGÓ CÉL	Sárbogárd dinamikusn fejlődő, összetartó és élhető gazdasági központtá válik
STRATÉGIAI CÉLOK	RÉSZCÉLOK
I. A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés	1. Helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése
	2. A települési szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése
	3. Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztés
	4. A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése
II. A város differenciált település jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése	5. A Városközpont és az alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése
	6. Alkalmazkodó, a táj és a hosszútávú erőforrások megőrzését biztosító, fenntartható agrárgazdaság fejlesztése
	7. Zöld- és kékinfrastruktúra hálózatos fejlesztése
	8. A környezetterhelések mérséklése, kibocsátás-csökkentés
III. Társadalmi megújulás erősítése	9. A város irányítási, működési, szolgáltatási rendszerének fejlesztése és digitalizációja
	10. Társadalmi integráció, befogadás erősítése
	11. Kulturális tőke növelése
	12. A lakhatási feltételek fejlesztése
	13. Helyi közösségek erősítése
HORIZONTÁLIS RÉSZCÉLOK:	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunikáció és partnerség fejlesztése a célokkal összhangban • Fenntartható, integrált, komplex városirányítási rendszer kidolgozása és megvalósítása

TELEPÜLÉS-FEJLESZTÉSI ELVEK	<ul style="list-style-type: none">• Innovativitás, korszerűség• Integrált szemlélet	<ul style="list-style-type: none">• Komplex fenntarthatóság, reziliencia• Esélyegyenlőség	<ul style="list-style-type: none">• Térségi együttműködés• Fejlesztési programok hatékonyságának növelése
-----------------------------	--	--	--

3. táblázat: Sárbogárd Város Településfejlesztési Konceptiója, célrendszer

Sárbogárd város célrendszere

A 2014-2020 finanszírozási ciklusra a város társadalmi, gazdasági, infrastrukturális és környezeti adottságainak feltárása, valamint a településfejlesztési koncepció cél-hierarchiája bázisán az Integrált Településfejlesztési Stratégia az alábbi projektstruktúra kialakítását tűzte ki célul:

- **Kulcsprojektek** (a leendő ipari park területét alkotó iparfejlesztési terület, vállalkozásfejlesztési központ kialakítása), amelyek a befektetők városba történő vonzását segítik elő, jelentős logisztikai, ipari, mezőgazdasági termékfeldolgozási beruházásokkal.
- **Hálózatos projektek** (közmű- és útfejlesztések), amelyek több városrészt is érintenek.
- **Akcióterületi projektek** (városközpont kiterjesztése Alsótöbörzsök irányába - új intézmények építése, meglévők bővítése, lakóterületfejlesztés, szegregációval érintett településrészekre – Pusztagegres, Sárhatvan – pályázati lehetőségek kiaknázása).
- **Akcióterületen kívüli projektek** (foglalkoztatási és tanoda fejlesztések) a hátrányos helyzetű lakosság felzárkóztatására.
- **Intézkedés típusú projektek** (nem beruházás-jellegű szervezeti, szabályozási, üzemeltetési beavatkozások).

A projekt típusok forrásallokációja:

Projekt kategóriák/db	Tervezett fejlesztési összeg (mFt)
Kulcsprojektek / 4	1007,0
Hálózatos és hálózatokra ható intézkedési projektek / 20	12655,7
Akcióterületi projektek / 9+7+2+2+1=21	6790,0
Akcióterületen kívüli projektek / 9	504,0
Intézkedés típusú projektek / 17	14810,5
Sárbogárd város mindösszesen / 71	22448,2

4. táblázat: A projekt típusok forrásallokációja

2.1.5.2 Sárbogárd Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája – Antiszegregációs Terv (2011)

A 2011 évi népszámlálást követő időszakban rendelkezésre álltak a készülő ITS számára a szegregálódó és szegregációval veszélyeztetett területekre vonatkozó lehatárolások és részletes adatok. Tekintettel arra, hogy ezen információk csak népszámláláskor érhetők el, nem készült újabb Antiszegregációs Terv. Így jelen dokumentáció készítésekor a 2011 évi hatályos.

„Sárbogárd Város Anti szegregációs Terve az Integrált Városfejlesztési Stratégia 1. számú mellékleteként készült el az Eco-Cortex Tanácsadó Iroda jóvoltából 2011 novemberében. **„A terv kiemelt figyelmet fordít az alacsony státuszú (rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkező és 8 osztálynál nem magasabb iskolai végzettségű aktív korú) lakosok helyzetére.”**

Az antiszegregációs terv célja egyrészt, hogy Sárbogárd azon területeit felmérje, ahol a szegregáció már elindult, másrészt hogy olyan programokat dolgozzon ki, amelyek a szegregáció oldására irányulnak.

A terv a bevezetés után helyzetelemzéssel folytatódik. Ebben a helyzetelemzésben előbb bemutatásra kerül a Közép-dunántúli régió és a Sárbogárdi kistérség, majd pedig maga Sárbogárd. A Sárbogárdra vonatkozó helyzetelemzés által érintett területek a következők: térszerkezet, demográfia, lakáshelyzet, oktatási helyzet, foglalkoztatottság, valamint az egészségügyi és szociális helyzet.

A helyzetelemzés a városrészek lehatárolásával folytatódik és a következő városrészeket különbözteti meg: Sárbogárd, Sárszentmiklós, Alsótöbörzsök, Sárhatvan, Kislók, Pusztagegres, Rétszilas, lakott külterületek.

A helyzetelemzés a szegregátumok lehatárolásával fejeződik be, melyben rögzítésre kerül, hogy a városban két szegregátum és több kisebb szegregálódó, szegregációval veszélyeztetett terület található.

A helyzetelemzés után a stratégia következik, melynek keretében bemutatásra kerül egyrészt a városi önkormányzat célrendszere, másrészt az Antiszegregációs Program.

A célrendszer a jövőképeben a várost, mint a népesség megtartására és a fenntartható fejlődésre képes várost jeleníti meg.

"A fenti jövőképpel összefüggésben a város távlati alapcélja jó komfortérzetet biztosító életminőséget, fenntartható, egészséges környezetet nyújtó település kialakítása, a javuló foglalkoztatás elérése érdekében pedig a helyi és a betelepülő vállalkozások számára vállalkozóbarát feltételeket megteremtése."

A stratégiában külön elemként megjelenő Antiszegregációs Program a lakhatás, az oktatás és képzés, a foglalkoztatás, valamint az egészségügyi és szociális ellátás témakörein keresztül kerül bemutatásra.

A dokumentum egy összeggel zárul, amely a következő megállapítást teszi: "Sárbogárd Város Önkormányzata elkötelezett az esélyegyenlőség megteremtése, a hátrányos helyzetű, alacsony státuszú emberek körülményeinek javítása, foglalkoztatásának, képzésének elősegítése tekintetében. Az önkormányzat nem kívánja konzerválni, illetőleg növelni a feltárt szegregátumokat, sem terület, sem lakosság szempontjából."

2.1.5.3 Sárbogárd Város Helyi Esélyegyenlőségi Programja 2019-2024

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (továbbiakban: Ebktv.) 31. %-a kötelezi az önkormányzatokat arra, hogy a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok életkörülményeinek javítását szolgáló helyi esélyegyenlőségi programot (HEP) fogadjanak el. Ennek szempontjait a 321/2011. (XII.27.) Korm. rend. tartalmazza.

A 2019.01.01.-2020.12.31. időszakra vonatkozóan:

A HEP általános céljai:

- A megkülönböztetés tilalma, egyenlő bánásmód
- Emberi méltóság tiszteletben tartása
- Partneri kapcsolat, együttműködés
- Társadalmi szolidaritás
- Méltányos és rugalmas elbánás

Konkrét programok, intézkedések:

- Az egyenlő bánásmód betartása és az esélyegyenlőség elősegítése a munkaügyi folyamatok terén;
- Az egyenlő bánásmód követelményének érvényesítésével kapcsolatos eljárási rend;
- Munkakörülmények javítása, különös tekintettel a 40 év feletti és fogyatékos munkavállalók helyzetének javítására;
- A képzési programokhoz való egyenlő hozzáférés elősegítése;
- A nyugdíjas korba való átmenet megkönnyítése;
- A családos munkavállalók számára biztosított kedvezmények kiterjesztése;

A program intézkedési terve:

Fő célkitűzések:

- Az esélyegyenlőség folyamatos érvényesítése a különböző önkormányzati határozatok meghozatalában, intézkedések megtételében;
 - A hátrányos megkülönböztetés csökkentése, megszüntetése;
 - a megkülönböztetéstől mentes gondolkodás erősítése
 - Együttműködés és az együttműködés összehangolása az esélyegyenlőség biztosítása érdekében;
- Sárbogárd Város Önkormányzat Képviselő-testülete a Helyi Esélyegyenlőségi Programot 176/2013. (VIII.09.) Kth. sz. határozatával elfogadta.

2.1.5.4 Sárbogárd Város Zöldinfrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási Akcióterve

„A zöldinfrastruktúra koncepciót az Európai Bizottság 2009-es Fehér könyv a klímaváltozáshoz történő alkalmazkodásról (COM [2009] 147 Final) című dokumentuma (2009) vezette be az EU politika részeként. Az Európai Bizottság szerint a zöldinfrastruktúra „alapvető szerepet játszik a felaprózódás és a nem fenntartható földhasználat csökkentésében, mind a Natura 2000 területeken, mind azokon kívül.”

Pillérek:

- Városökológiai szempontú zöldfelületi rendszer fejlesztés a klímaváltozás hatásaihoz történő alkalmazkodással;
- Rekreatív és esztétikai szempontú zöldfelületi fejlesztés a településkép és a lakók jólétének biztosításához;

Prioritások, akciók, intézkedések:

- Meglévő közhasználatú zöldterületek mennyiségi, minőségi fejlesztése
 - Közterületek felújítása
 - Utcakép, parkolási helyzet rendezése, fásított parkolók kialakítása
 - Inváziós növények visszaszorítása
 - Humán- és szociális tényezők figyelembevétele
 - Zöldfelületek funkcióinak meghatározása
 - Klímaadaptáció
- A felszíni vizek, csapadékvizek hasznosítása, integrálásuk a zöldinfrastruktúra hálózatba
 - Fenntartható zöldfelületek, korszerű öntözési formák és csapadékvíz-kezelés
- Meglévő zöldfelületi elemek összekapcsolása belterületen és külterületen egyaránt, zöld- és kékinfrastruktúra hálózat kiépítése

- Fasorok ápolása és pótlása, fasorok telepítése, egyéb fásítás
 - Zöldfelületi hálózat fejlesztése
- Zöldfelületgazdálkodás kidolgozása, alkalmazása a zöldinfrastruktúra hatékonyabb működtetése céljából
 - Zöldfelületi kataszter elkészítése, üzemeltetése
 - Növényvédelem, zöldhulladék gyűjtése, kezelése
 - Ökoszisztéma szolgáltatások feltérképezése
 - Egyedi tájérték kataszter elkészítése
 - Helyi védelemre javasolt természeti értékek
- Az egyedülálló táji-, természeti értékek rekreációs célú hasznosításának kiaknázása a természetvédelmi kezeléssel összhangban
 - Lehetséges fejlesztési irányok meghatározása

2.1.5.5 Sárbogárd Város Kerékpárforgalmi Hálózati Terve 2020

Sárbogárd térségét érintő infrastruktúra fejlesztések:

- M8 gyorsforgalmi út M7 és M6 autópályák (Dunaújváros) közötti szakaszának megvalósítása;
- Komárom-Kisigmánd (M1) -Kisbér-Székesfehérvár (M7) – Sárbogárd (M8) közötti gyorsforgalmi út megvalósítása;
- 63. sz. II. rendű fkl. út Sárbogárdot elkerülő út megvalósítása.

Aktuálisan zajló kerékpáros közlekedés feltételeit javító beruházások:

- 63. sz. II. fkl. út 58-590 km sz. vasúti átjáró és környezetének átépítése – kerékpárút és kerékpáros vasútiátjáró kialakítása;
- 63. sz. II. fkl. út 55-520_58-650 km. sz. közötti szakaszon burkolat felújítás, kétoldali kerékpár sáv kialakításával.

Tervezett fejlesztések:

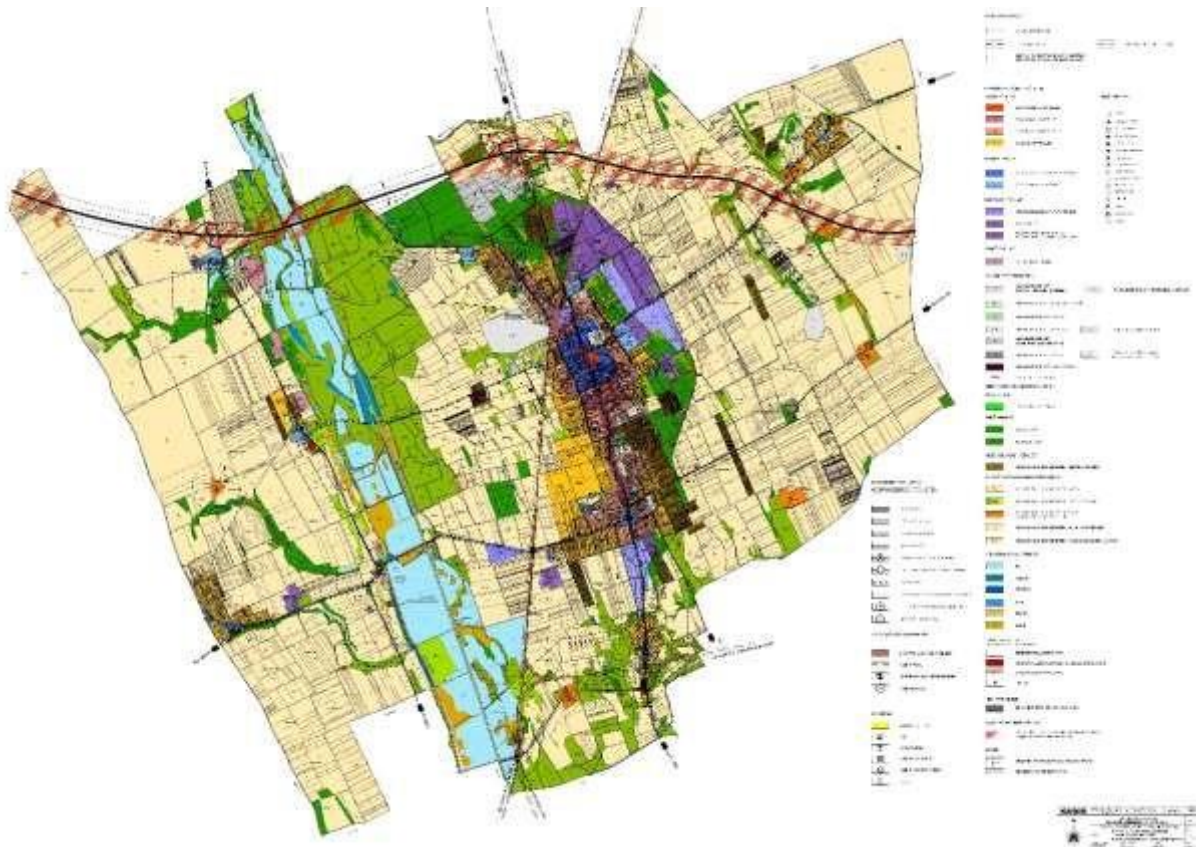
- A kerékpáros infrastruktúra fejlesztése
 - A tervezett kerékpározható közutak osztályba sorolása
- A tervezett hálózat 63. sz. fkl. út 53+290-55+520 km sz. közötti szakaszának részletes bemutatása
 - Egyéb kerékpározást segítő szolgáltatások Sárbogárd Város belterületén
 - Kerékpárforgalmi elemek elrendezése a tervezett hálózatban
- Sárbogárd Város tervezett kerékpárforgalmi létesítményeinek hálózatba illesztése, nemzetközi, országos, regionális kerékpáros főhálózati elemekhez kapcsolódása
- Útirányjelző táblarendszer kialakítása
- Kísérő intézkedések (kerékpározás népszerűsítése)

2.1.6 A település településrendezési tervi előzményeinek vizsgálata

2.1.6.1 A hatályban lévő településrendezési eszközök

Sárbogárd Településszerkezeti Terve, amely a 293/2004. (X.8.) Kt. határozattal került elfogadásra, amelynek egységes szerkezetbe foglalt módosításai:

- Sárbogárd, 63. számú főközlekedési út – 0793/19 hrsz-ú közterület – 0791/9 hrsz-ú közterület – tervezett elkerülő út által határolt területre (KITE)
- Sárbogárd, 053 hrsz-ú út – 0522/69, /70, /9 hrsz-ú erdő – 0522/169 hrsz-ú mezőgazdasági területek által határolt területre (hulladéklerakó), mely a 52/2009.(III.10.) Kt. határozat számon került elfogadásra,
- Sárbogárd, Sport utca – Árpád utca – Fenyő utca – Ady Endre út által határolt területre, és a 0448/125 hrsz-ú mezőgazdasági terület egy részére, (uszoda), mely az 4/2015.(I.16.) Kt. számú határozattal került elfogadásra.

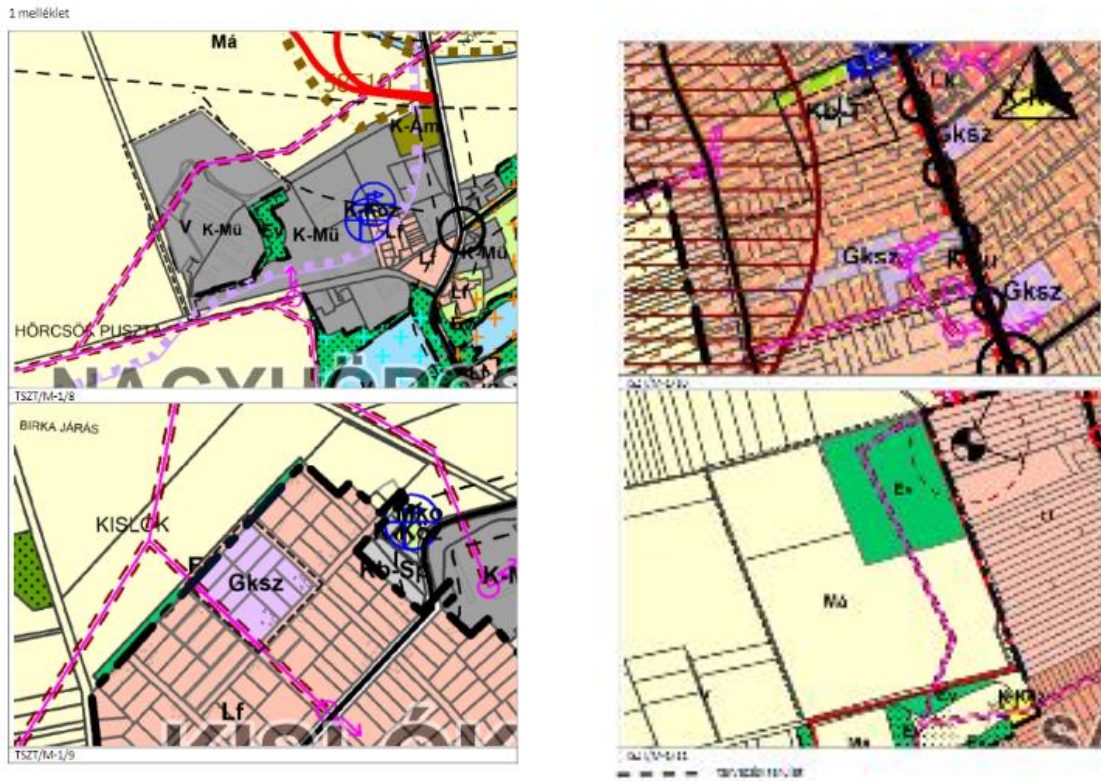
30. térkép: Településszerkezeti tervlap

Sárbogárd Helyi Építési Szabályzata, amely a 8/2005. (III.30.) Kt. rendelettel került elfogadásra, amelynek egységes szerkezetbe foglalt módosításai:

- 22/2005.(IX.19.) Kt. rendelet,
- 50/2005.(XII.27.) Kt. rendelet,
- 13/2007.(III.19.) Kt. rendelet,
- 12/2008.(IV.14.) Kt. rendelet,
- Sárbogárd városközpont, Mikes köz – Németh sarok – Rózsa Ferenc utca – Bercsényi utca – Ady Endre utca által határolt területre, mely a 33/2008.(X.9.) Kt. rendelettel került elfogadásra,
- Sárbogárd, 63. számú főközlekedési út – 0793/19 hrsz-ú közterület – 0791/9 hrsz-ú közterület – tervezett elkerülő út által határolt területre (KITE), mely a 4/2009.(I.26.) Kt. rendelettel került elfogadásra,
- Sárbogárd, 053 hrsz-ú út – 0522/69, /70, /9 hrsz-ú erdő – 0522/169 hrsz-ú mezőgazdasági területek által határolt területre (hulladéklerakó), mely a 11/2009.(III.16.) Kt. számon került elfogadásra,
- 9/2010.(II.15.) Kt. rendelet,
- 42/2010.(X.29.) Kt. rendelet,
- 31/2011.(XI.22.) Kt. rendelet,
- 16/2012.(III.13.) Kt. rendelet,
- 45/2012.(XI.20.) Kt. rendelet,
- 10/2013.(II.21.) Kt. rendelet,
- Sárbogárd, Sport utca – Árpád utca – Fenyő utca – Ady Endre út által határolt területre, és a 0448/125 hrsz-ú mezőgazdasági terület egy részére (uszoda), mely az
- 1/2015.(I.29.) Kt. számú rendlettel került elfogadásra

2.1.6.2 Véleményezés alatt álló Településszerkezeti Terv és HÉSZ módosítás

Véleményezési szakaszra előkészített dokumentáció áll rendelkezésre Sárbogárd Város Településszerkezeti Terv és Helyi Építési Szabályzat módosítása, amely a város több pontját érinti, az alábbi pontokon, a következő fedvények szerint:

31. térkép: A módosított részek térképi fedvényei

A településszerkezeti terv leírásának 2.2.3.1., 2.2.4.10. és 2.3.3.1. pontjai kiegészülnek.

„A Településszerkezeti Terv leírásának II. fejezetében szereplő beépítésre szánt területek részletezése az alábbi szerint kiegészül:

a) A 2.2.3.1. Kereskedelmi-szolgáltató területek alfejezet „A jelen tervezés során javasolt további kereskedelmi-szolgáltató terület kijelölések (belterületen)” része az alábbi résszel kiegészül: „- Kislók 6059-6063, 6065, 6066, és 6068 hrsz Kislók Petőfi u. – Tavasz (Úttörő) u. – 0456/8 hrsz u. – Ady E. u. által határolt telektömb falusias lakóterület területfelhasználási kategóriából kereskedelmi-szolgáltató területbe javasolt.- Sárbogárd 2647 hrsz (Nagy Lajos u.) kertvárosi lakóterület területfelhasználási kategóriából kereskedelmi-szolgáltató területbe javasolt.”

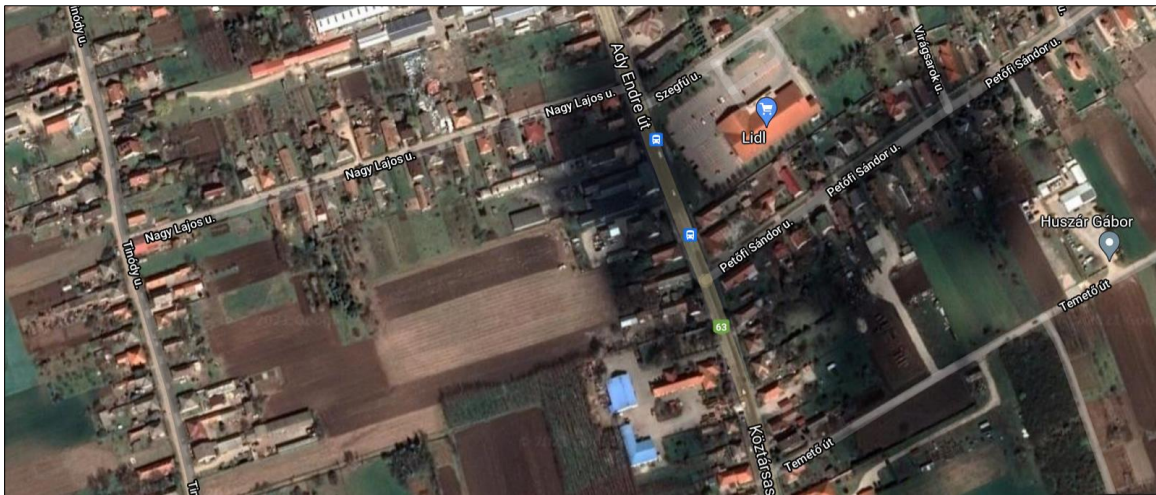
b) A 2.2.4.10. Különleges mezőgazdasági üzemi terület alfejezet kiegészül az alábbi résszel: „Nagyhörcsök puszta területén a 01269/3, 01269/6, 01269/8 hrsz-ú ingatlanok mezőgazdasági üzemi területbe kerülnek átsorolásra”

c) 2.3.3.1. Védelmi erdőterület alfejezet kiegészül alábbi résszel: „01078/21 hrsz-ú telek teljes területe”

A Településszerkezeti Terv leírásának IV. fejezetében szereplő területfelhasználási mérleget, illetve a VI. fejezetben szereplő Biológiai Aktivitás értékszámításának eredményeit bemutató táblázatok változnak.

2.1.6.3 Funkció vizsgálat

A település kialakult beépítésére meghatározott területfelhasználási rendszere a kialakult funkciókkal többnyire összhangban van, rengeteg tartalékot tartva magában a telkek alulépítettsége okán. Hatalmas beépítetlen tömbbelső, hosszú telkek jellemzik a település beépítésre szánt területeinek nagy részét. Ezek okán és a település gazdasági helyzete következményeként ezidáig nem történt meg a hatályos TSZT-ben kijelölt nagy területi kiterjedésű zöldmezős fejlesztési területek (gazdasági és lakó) felhasználása. A beépítetlen területeken ma is igény mutatkozik a mezőgazdasági hasznosításra, amely a belterületi tömbbelsőben is érzékelhető, sok helyen a lakófunkcióval együtt mutatkozik.

32. térkép: Beépítetlen tömbbelső (Forrás: Google map)

A település intézményi ellátottsága kielégítő, az igények széles skáláját kielégítő közszolgáltatásokat tud nyújtani az egészségügy, szociális ellátás, az oktatás, valamint a közigazgatás területén helyi és a járási körzetben egyaránt. Közszolgáltatási feladatait olyan szinten képes ellátni, hogy azzal egyértelmű központként emelkedik ki a járás települései közül, sőt bizonyos intézményeivel megyei szinten is vonzást gyakorol a lakosságra.

Ugyanakkor azt mindenképpen meg kell említeni, hogy kulturális, közművelődési és oktatási funkciói hiányosak. A jó humán közszolgáltatási ellátottságot árnyalja, hogy az intézmények elhelyezkedésében nagyon erős koncentráció figyelhető meg, hiszen ezek döntő többségükben a központi városrészben találhatóak.

Az intézményekről további részletek az 1.8.1 Humán közszolgáltatások c. fejezetben találhatóak.

2.1.7 A település társadalma

2.1.7.1 Népesedés, korösszetétel, népmozgalom, életminőség

Sárbogárd városa a vele azonos nevet viselő Sárbogárdi járás székhelye és egyetlen városa. A 2020. évi adatok alapján népességét és területét tekintve is az első a járás települései között, népsűrűségét tekintve pedig messze felülmúlja azokat. Fejér megye többi településével összehasonlítva a megyei átlagnál magasabb a lakosság száma és a területe is.

Név	Népesség (fő)	Terület (km ²)	Népsűrűség (fő/km ²)
Sárbogárd	11984	189	63
Járási átlag	2308	54	42
Megyei átlag	3953	40	98

5. táblázat: népesség, terület és népsűrűség

Népesedési folyamatok

A huszadik század folyamán az ország népessége a 2. világháború idejét leszámítva folyamatosan növekedett. Ezt a folyamatosan növekvő tendenciát követte Sárbogárd népessége is, így a huszadik század folyamán kisebb megtorpanásokkal ugyan, de folyamatosan növekedett a népesség száma a településen.

Jelenlévő összes népesség (fő)	
1880	7905
1900	10527
1920	12052
1941	13104
1960	12865

6. táblázat: Jelenlévő összes népesség (fő)

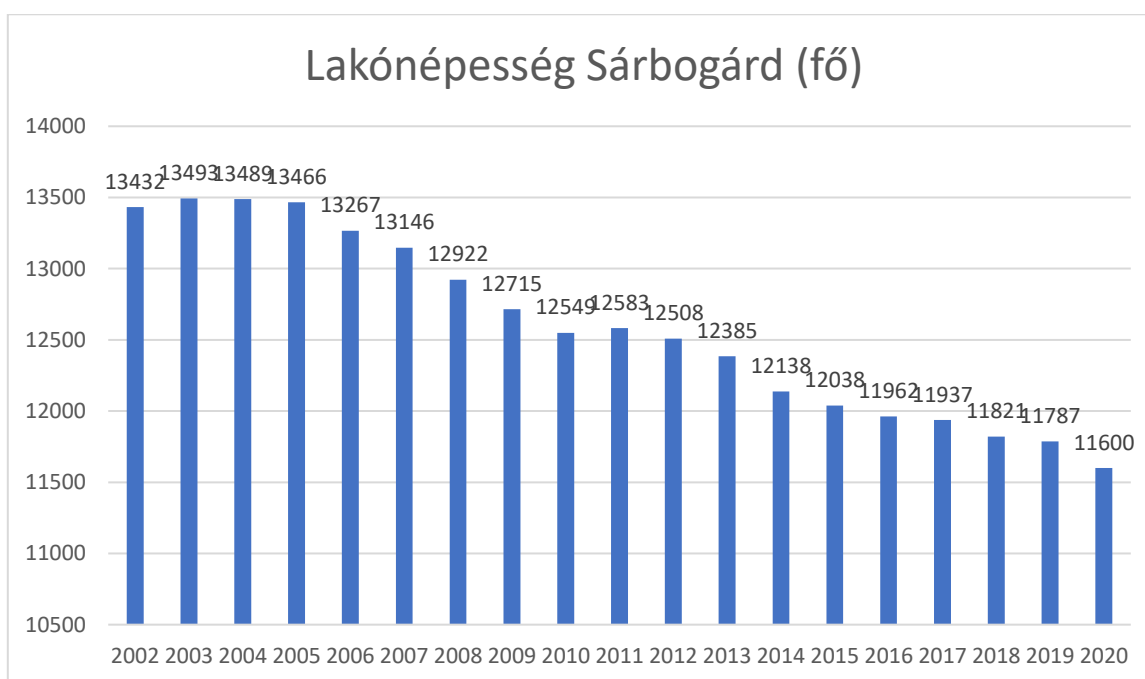
Év	Állandónépesség (fő)	Lakónépesség (fő)
1970	13206	12859
1980	13109	12765
1990	13601	13115
2001	13544	13532
2011	12758	12446

2020 ⁴	11984	11600
-------------------	-------	-------

7. táblázat: Állandó népesség, lakónépesség

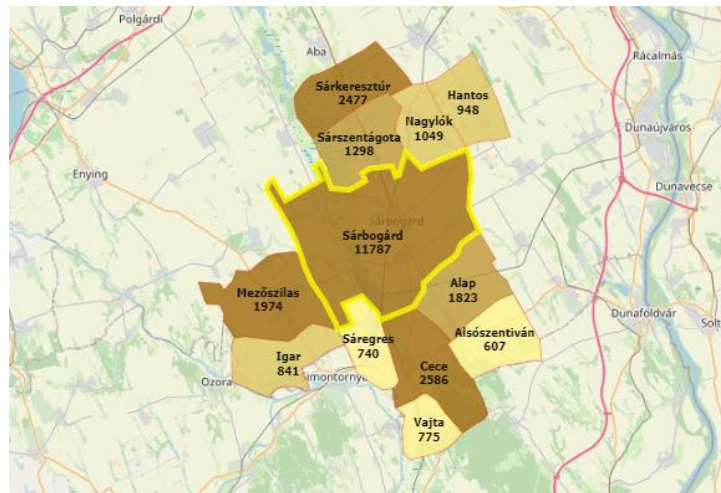
A népességnövekedés az országos tendenciához képest később torpant meg a városban. Bár a huszadik század vége felé már megfigyelhető volt Sárbogárdon a népesség számának ingadozása, ám egyértelmű **népességcsökkenés** csak a 90-es évek végén, 2000-es évek elején kezdődött.

A 2002-2020 közötti időszakot szemlélve látható, hogy a népességnövekedés még 2003-ig kitartott Sárbogárdon, azután azonban némi stagnálás után 2005-től jelentős csökkenésbe fordult át. Ez a népességcsökkenés 2012-ben megállt ugyan, de az ezt követő években újra a csökkenő tendencia volt jellemző a településen.

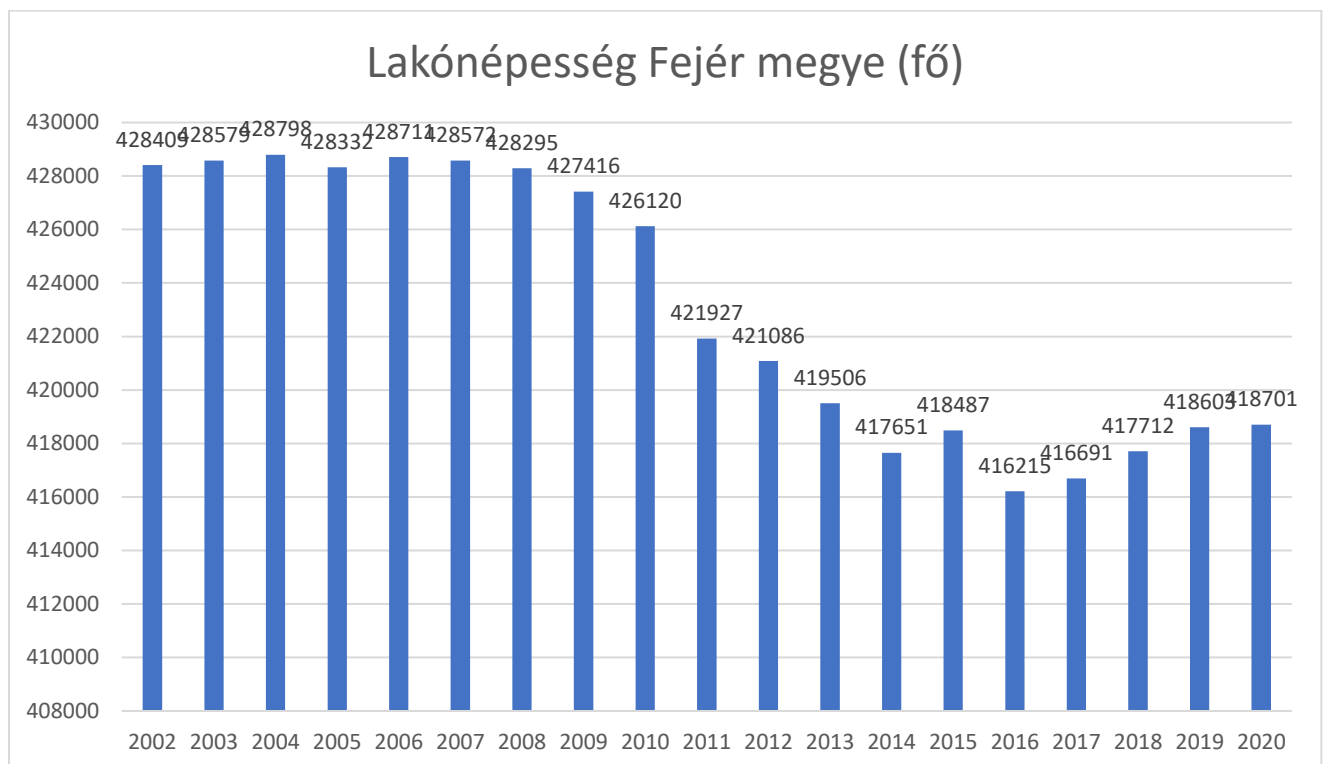
5. ábra: Lakónépesség Sárbogárd (fő), Adatok forrása: KSH (saját szerkesztés)

⁴ A többi adattal ellentétben a 2020. évi adatok nem népszámlálásból származó adatok, hanem a KSH településstatisztikai adatbázisrendszeréből (T-STAR) származnak.

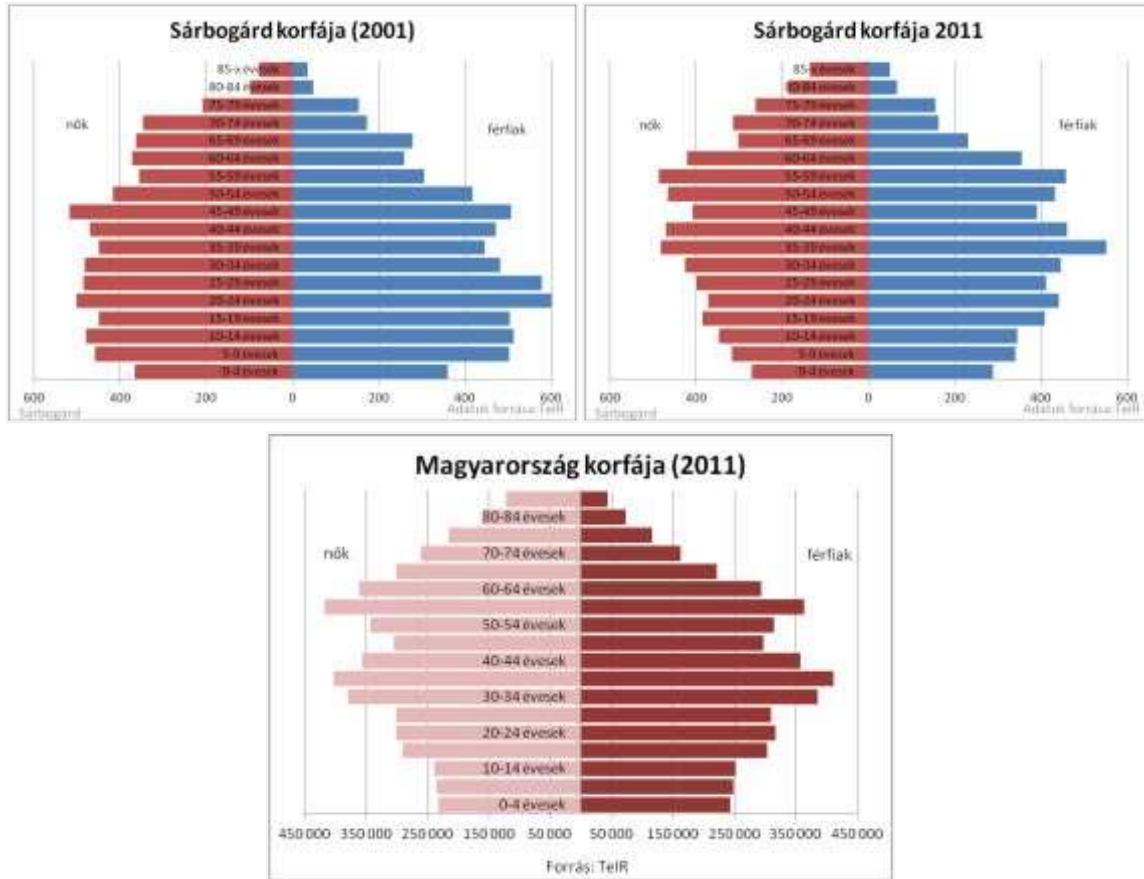
33. térkép: Lakónépesség, Forrás: TeIR, 2019. évi adat

Ha összehasonlítjuk Sárközség és Fejér megye népességszámának alakulását a 2002-2020-as időszakban, akkor megállapíthatjuk, hogy azok jelentősen eltérő képet mutatnak egymástól. Míg Sárközségen a fent említett módon kisebb stagnálás után folyamatosan és jelentősen csökkent a lakónépesség száma, addig Fejér megyében 2002 és 2008 között ez az érték stagnált. Ezután is csak kisebb ütemben csökkent a lakónépesség száma, majd 2012-ben hirtelen és nagyobb arányban zuhanni kezdett egészen 2015-ig, amelyik évben egy kisebb emelkedés figyelhető meg. A következő évben ismét jelentősen csökkent az ott élők száma, de azután folyamatos emelkedés olvasható ki az adatokból.

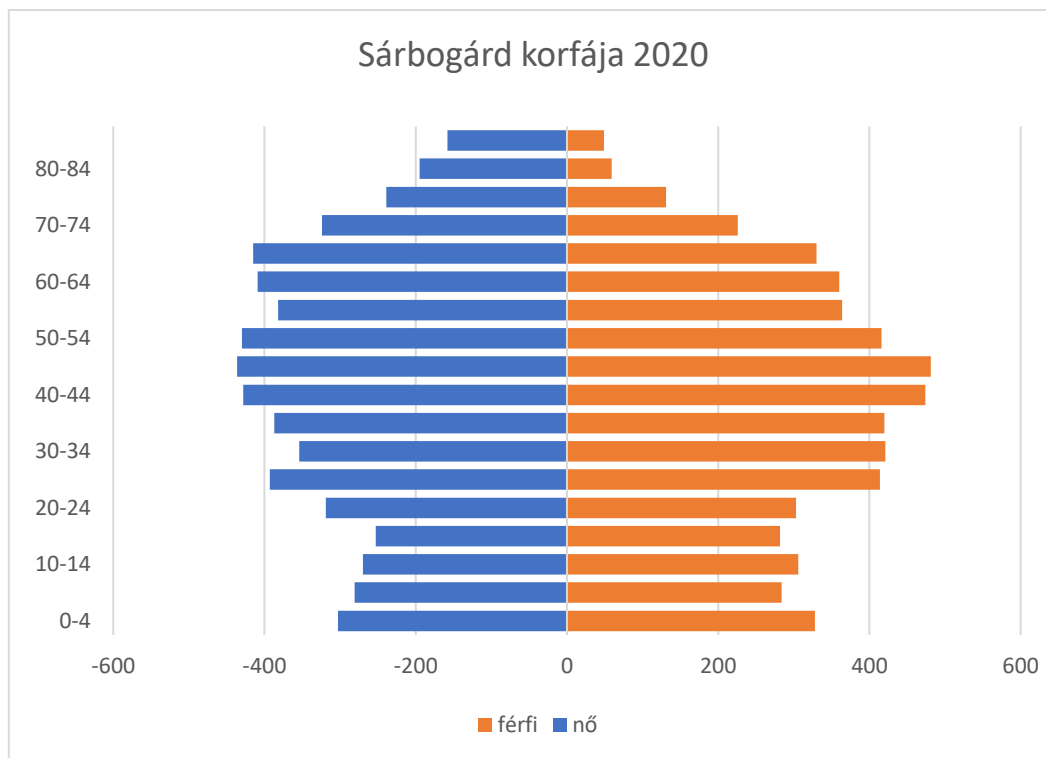

6. ábra: Lakónépesség Fejér megye, Adatok forrása: KSH (saját szerkesztés)

Korösszetétel

7. ábra: Korösszetétel (Forrás: TeIR)

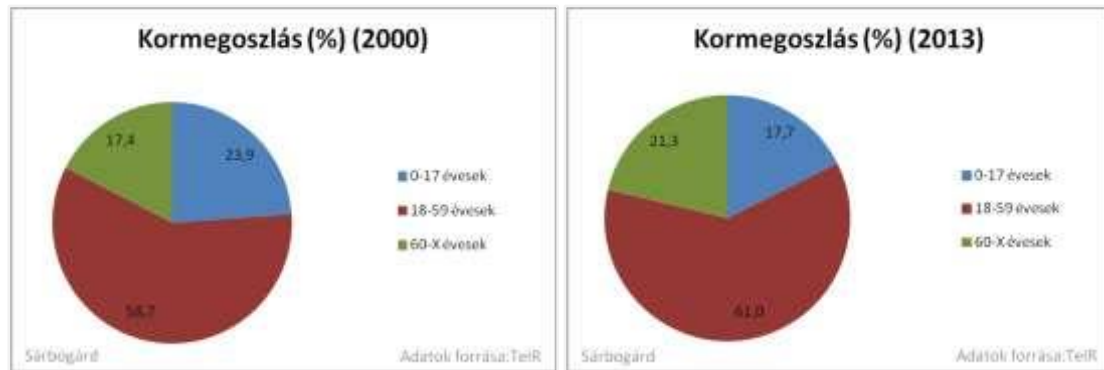

8. ábra: Korfa, (saját szerkesztés) Adatok forrása: KSH

Ha összehasonlítjuk Sárbogárd 2001-es és 2011-es korfáját, akkor jelentős változásokat figyelhetünk meg a két időpont között eltelt tíz év alatt, amelyek az ország egészére jellemző **előregedés folyamatát mutatják**. Ennek a folyamatnak az egyértelmű jele, hogy 2011-re jelentősen csökkent a fiatalabb korcsoportokba tartozók száma, nőtt viszont az idősebb emberek száma a városban. Mindezt megvizsgálva a 2020-as friss adatokkal azt láthatjuk, mintha ez a tendencia változna, és ismét növekszik az ott élő kisgyermek számát.

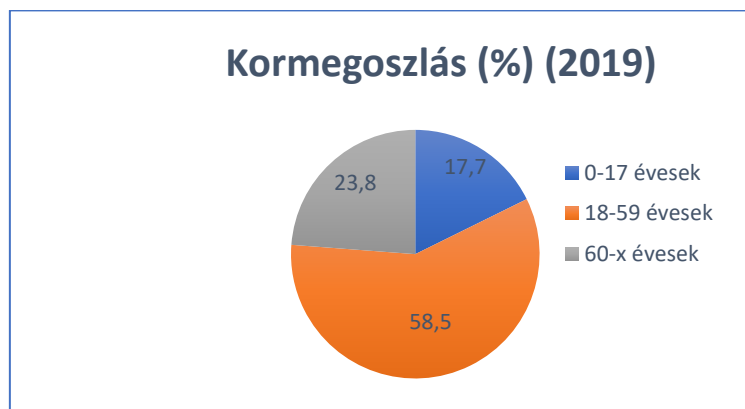
Megfigyelhető az is, hogy míg 2001-ben a húszas éveikben járó emberek (különösen a férfiak) jelentős részét képezték Sárbogárd népességének, addig 2011-ben (amellett, hogy tíz év múltán eltolódott a harmincas éveikben járó korosztály felé) jelentősen csökkent a húszas éveikben járó emberek száma. A 2020-as adatokat elemezve a 40-50 év közötti férfiak aránya a kiugróan magas. Nők esetében pedig a 40 és 55 év közöttiek és a 60-70 év közötti korosztály aránya is kimagasló.

Ha összehasonlítjuk a Magyarország egészére és Sárbogárdra vonatkozó 2011-es korfákat, akkor egymáshoz nagyon hasonló korösszetételt figyelhetünk meg. Mindkettő esetében kiugró a 35-39 éves, valamint az 55-59 éves korosztály.

9. ábra: Kormegoszlás, (Forrás: TeIR)

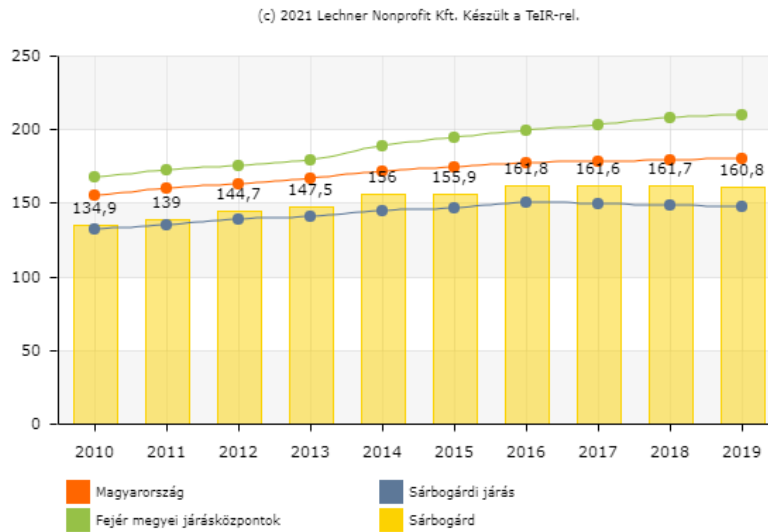
Az előregedő társadalom képe bontakozik ki akkor is, ha Sárbogárd népességének kormegoszlását vizsgáljuk a fenti 2 kördiagramon, amelyek 2000-re és 2013-ra vonatkoznak. Ezeket a diagramokat szemlélve látható, hogy 2013-ra nőtt ugyan a gazdaságilag aktív korcsoport (18-59 évesek) aránya, csökkent viszont a fiatal népesség (0-17 évesek) és nőtt a 60 év feletti népesség aránya.

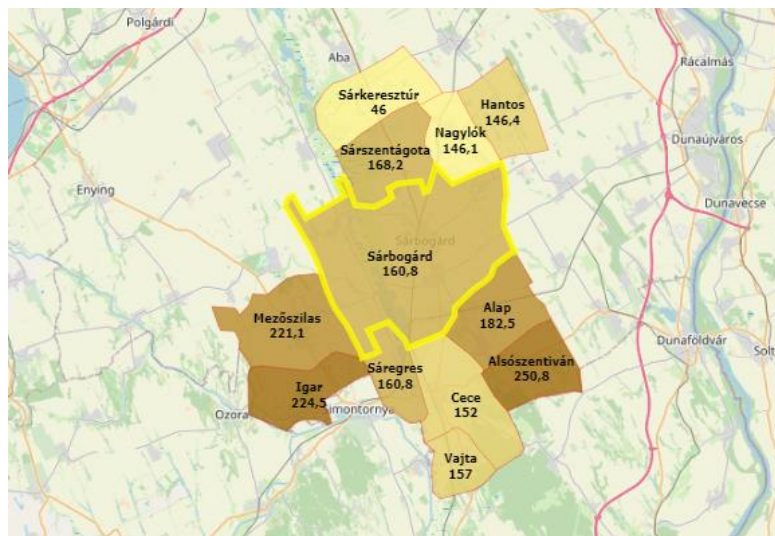
10. ábra: Kormegoszlás, %, (saját szerkesztés) Adatok forrása: TeIR

Az öregedő társadalom tendenciája maradt a 2019-es kormegoszlást vizsgálva is. Ugyan a fiatalok aránya nem változott a 2013-as adatokhoz képest, de csökkent az aktív korúak (18-59 évesek) és nagyot ugrott az idős korosztály száma.

Öregségi mutató, (száz 0-14 évesre jutó 60-x éves)

11. ábra: Öregségi mutató, Forrás: TeIR

12. ábra: Öregségi mutató térképen, Forrás: TeIR, 2019. évi adat

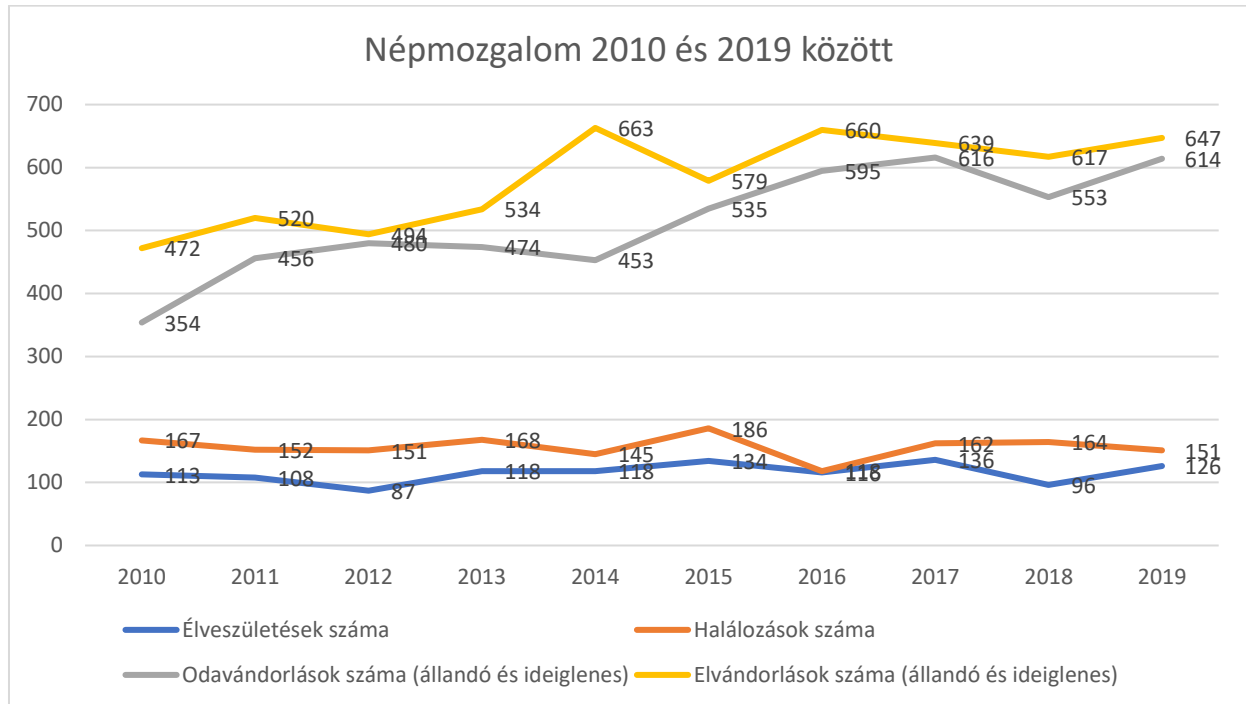
Szintén az öregedés folyamatát támasztja alá a fenti diagram, amely a száz 0-14 év közötti lakosra jutó 60 éven felüli lakos számát mutatja Sárboárdon országos, régiós, megyei, valamint járási összehasonlításban a 2010 és 2019 közötti időszakban.

A diagramon az öregedési mutató folyamatos emelkedése látható. Míg 2010-ben száz 14 éven aluli lakosra 134 fő 60 éven felüli jutott, addig 2019-ban ez a szám már 160 volt.

Megállapítható az is, hogy bár folyamatosan nőtt Sárboárd öregedési mutatója, ennek ellenére végig alatta maradt mind az országos, mind pedig a régiós és a megyei öregedési mutatóknak. A Sárboárdi

járást tekintve elmondható, hogy e mutató szempontjából a középmezőnyben helyezkedik el a járás települései között.

Népmozgalom

13. ábra: Népmozgalom 2010-2019, Adatok forrása: TeIR (saját szerkesztés)

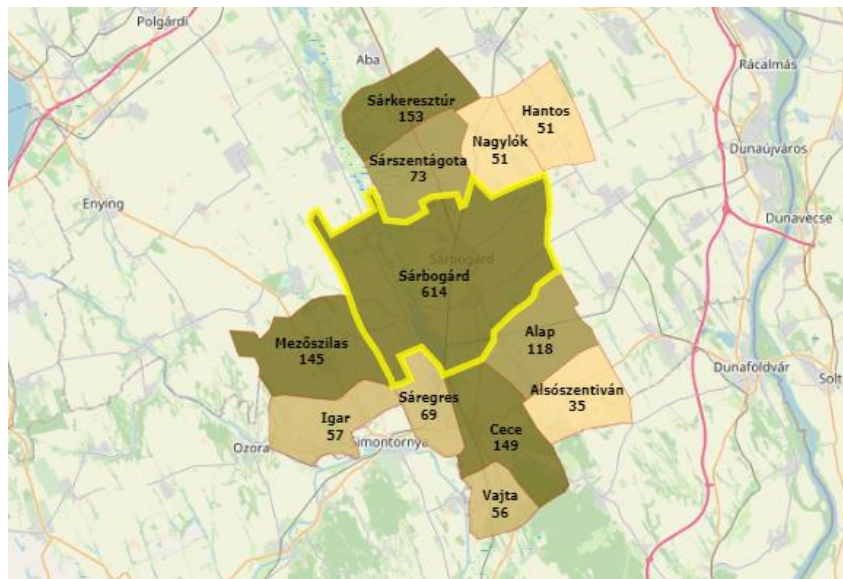
Ha a népmozgalom 2010 és 2019 közötti alakulását vizsgáljuk, akkor a következő megállapításokra juthatunk. A halálozások száma minden évben jelentősen meghaladta az éveszületések számát, a 2016-os az egyedüli kivétel. Csúpsán 2 fővel több hunyt el, mint született.

Ugyanez a kép bontakozik ki, amikor az oda- és elvándorlások számát vizsgáljuk, hiszen az elvándorlások száma mindig meghaladta az odavándorlások számát. Ezen mutatók között azonban nagyobb különbség rajzolódik ki, mint az éveszületések és halálozások számában. Különösképpen a 2014-2016 közötti időszakra, amikor nagyon markáns különbségek rajzolódottak ki a városba betelepülők és a várost elhagyók számának tekintetében.

A lenti két térképet szemlélve megállapíthatjuk, hogy a 2019-as adatok alapján Sárbogárd az élmezőnyben helyezkedik el a járás települései között, mind az odavándorlások, mind pedig az elvándorlások tekintetében.

Odavándorlások száma (fő)

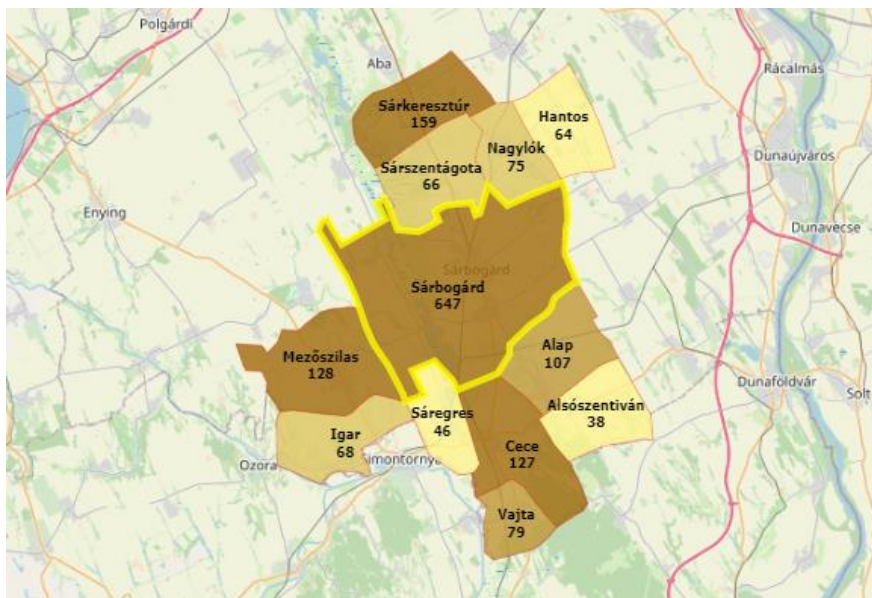
Állandó és ideiglenes belföldi odavándorlások összege.

34. térkép: Odavándorlások száma, Forrás: TeIR, 2019. évi adat

Elvándorlások száma (fő)

Állandó és ideiglenes belföldi elvándorlások összege.

35. térkép: Állandó és ideiglenes belföldi elvándorlások összege Forrás: TeIR, 2019. évi adat

Év	Népességtöbblet	Év	Népességtöbblet
2000	-40	2011	-108
2001	-94	2012	-78
2002	-27	2013	-110
2003	51	2014	-237
2004	-5	2015	-96
2005	-16	2016	-67
2006	-202	2017	-49
2007	-116	2018	-132
2008	-233	2019	-58
2009	-204	2020	-182
2010	-172		
Összesen	-1058		-1117
Átlag	-96		-112

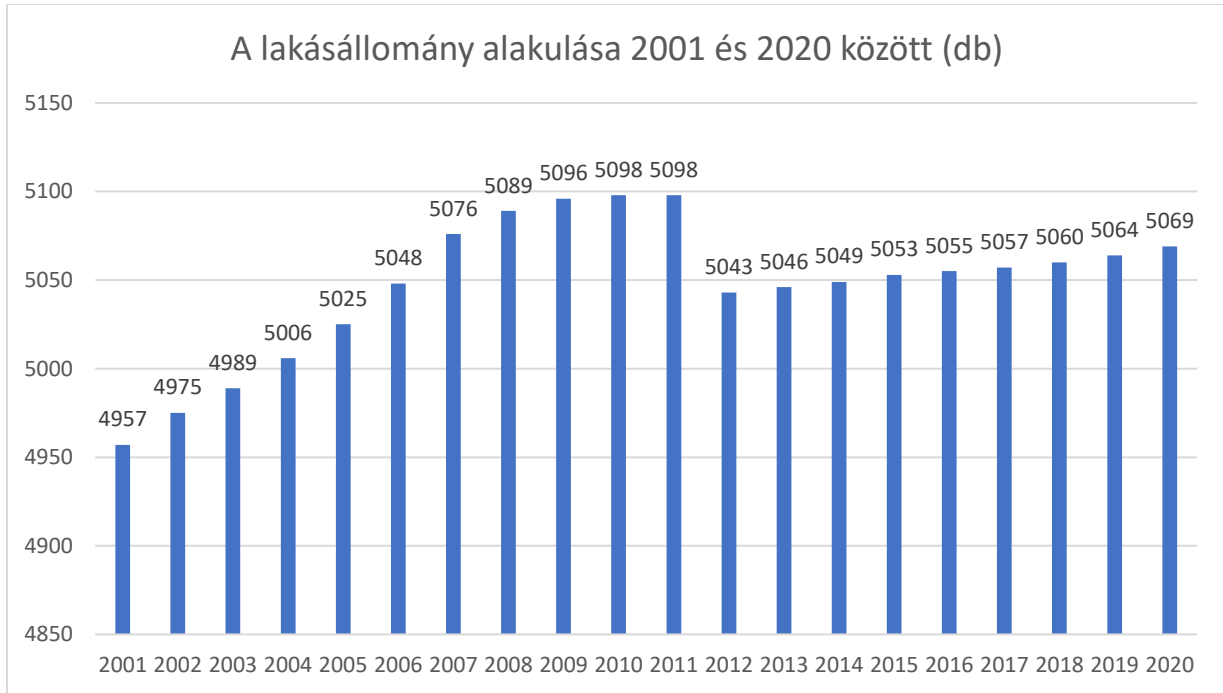
8. táblázat: Népességtöbblet

Ha összeadjuk a vándorlási egyenleg értékét, illetve az élve születések és halálozások különbségét, akkor megkapjuk a népességtöbblet értékét, amely a fenti táblázatban is látható. Az adatokból kiderül, hogy mindösszesen egyetlen olyan év (2003) volt 2000 és 2020 között, amikor valós népességtöbbletről beszélhetünk Sárbogárdon. Az összes többi évben a **népességfogyás folyamata** sújtotta a települést, amely különböző mértéket öltött az elmúlt húsz évben. Míg 2000 és 2010 között átlagban 96 fővel csökkent a város népessége, addig 2011 és 2020 között már 112 fővel.

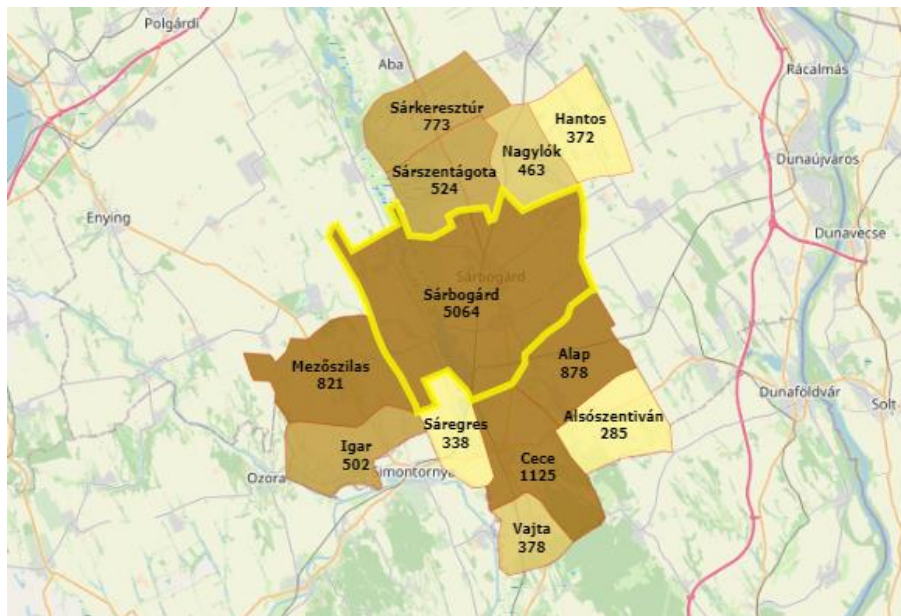
Várható népességszám

A 2000-es évek elejére jellemző népesség stagnálás után folyamatosan csökkent a népesség Sárbogárdon. Hacsak nem áll be olyan változás a város életében, amely komolyabb vonzerőt gerjesztene a beköltözők szemében, vagy nem sikerül jelentős számban munkahelyeket teremteni a fiatalabbak városban tartását célzandó, akkor a **népességszám további csökkenése prognosztizálható Sárbogárd városában.**

Lakásállomány és a várható változások

14. ábra: A lakásállomány alakulása 2001 és 2020 között (db) - Adatok forrása: TeIR (saját szerkesztés)

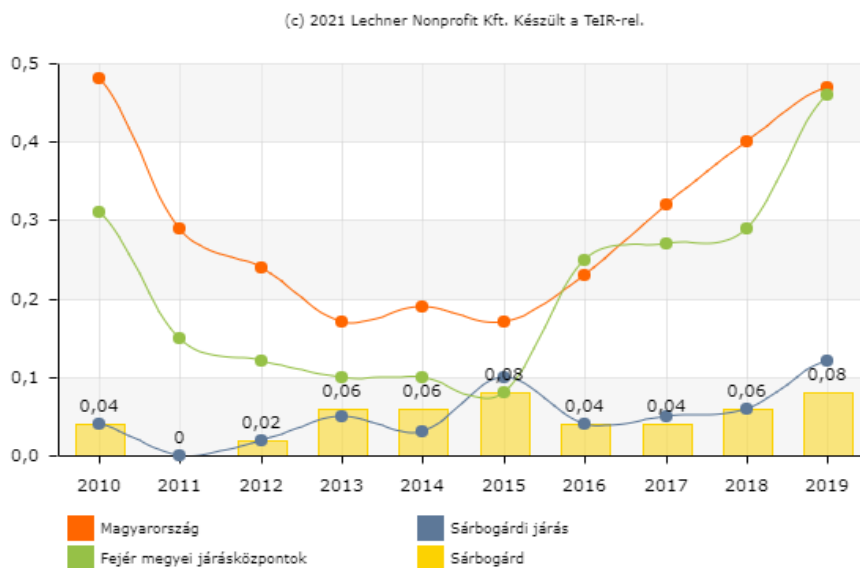
36. térkép: Lakásállomány térképen, Forrás: TeIR, 2019. évi adat

Ha a lakásállomány alakulását vizsgáljuk 2001 és 2020 között, akkor megállapíthatjuk, hogy a lakások száma 2001 és 2010 között lassan, de folyamatosan emelkedett. Ez a növekedés 2011-re megtorpant,

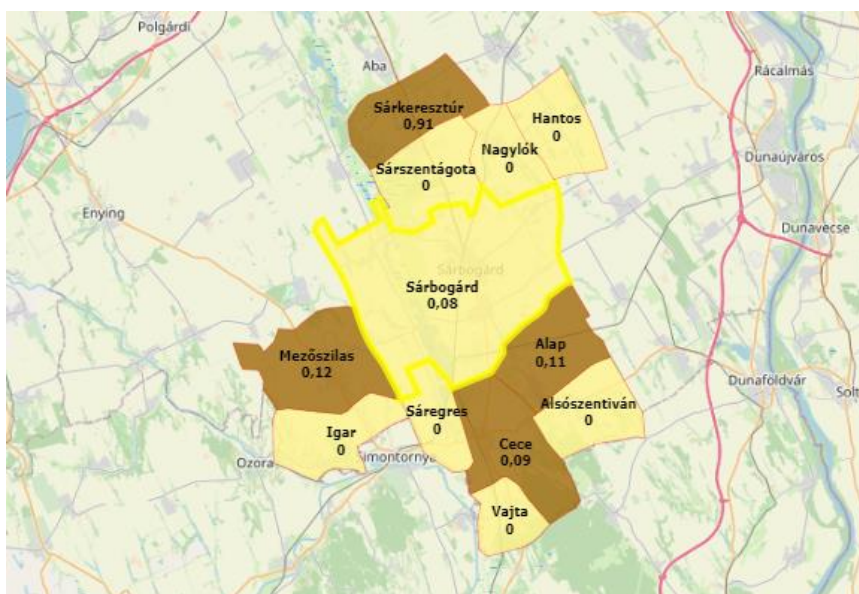
hiszen 2010-ben és 2011-ben ugyanannyi lakással bírt Sárbogárd városa. Ekkor rendelkezett ezidáig a legtöbb, 5098 db lakással. A stagnálás után 2012-ben csökkenésbe fordult a lakásállomány számának alakulása, míg 2013-tól nagyon minimális mértékben ugyan, de újra nőtt a lakások száma.

A népességszám alakulásával összehasonlítva az állapítható meg, hogy míg a népességszám emelkedése a 2000-es évek elejére megállt, addig a lakásállomány számának alakulása nem követte rögtön ezt a folyamatot. Csak jócskán megkésve, nagyjából 10 évvel később igazodott hozzá és állt csökkenő pályára.

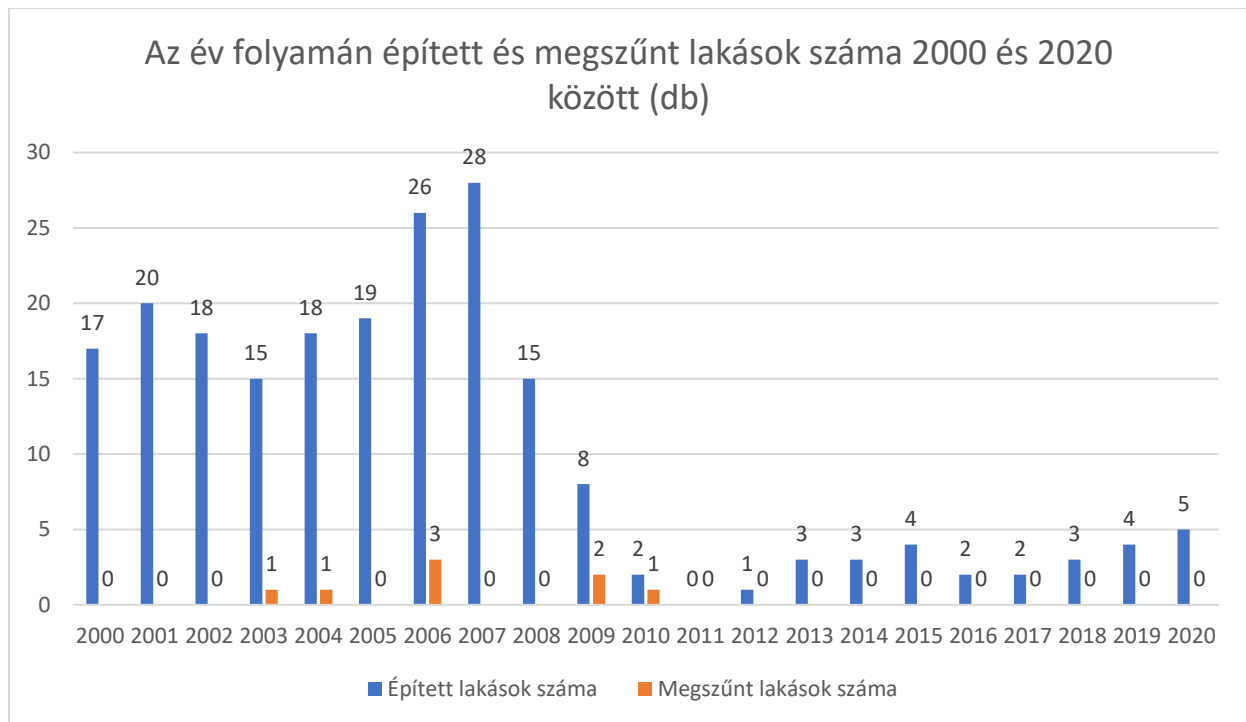
Épített lakások aránya (éves lakásállomány százalékában)

15. ábra: Épített lakások aránya (éves lakásállomány százalékában) Forrás: TeIR

37. térkép: Épített lakások aránya (éves lakásállomány százalékában) térképen, Forrás: TeIR, 2019. évi adat

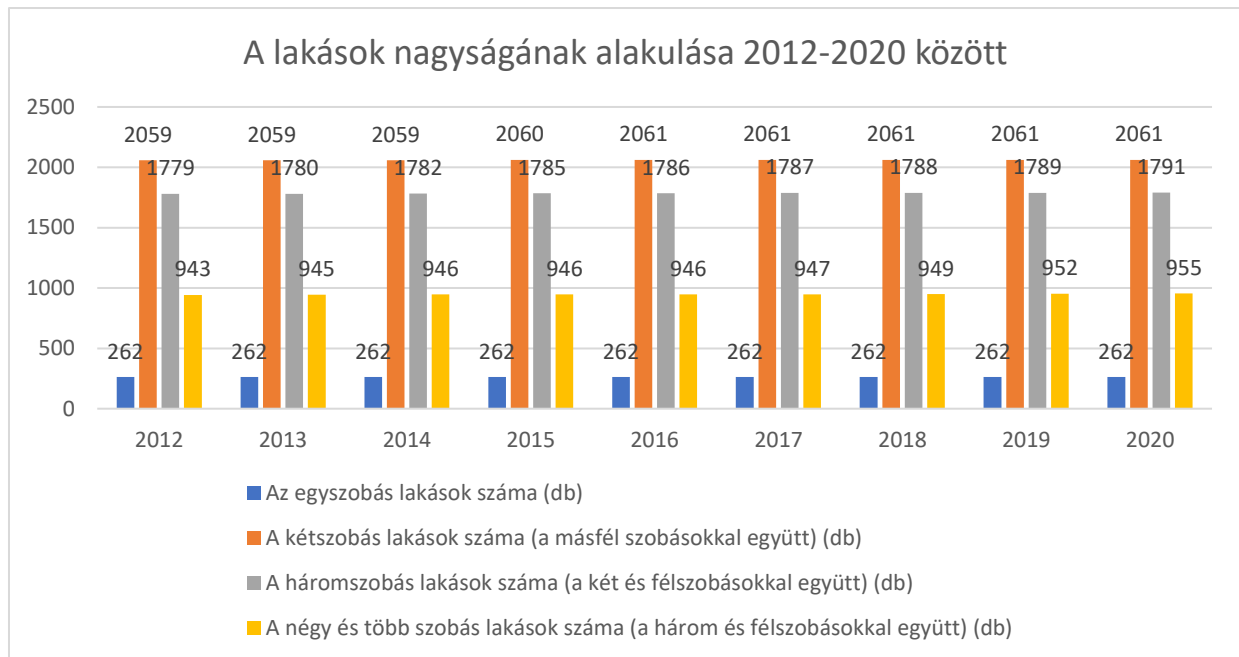
38. térkép: Az év folyamán épített és megszünt lakások száma 2000 és 2020 között (db), Adatok forrása: TeIR (saját szerkesztés)

A fenti diagramokon látható lakásépítések és lakásmegszünések számát vizsgálva megállapíthatjuk, hogy 2007-től kezdve folyamatosan csökkent a lakásépítések száma, sőt 2011-ben egyetlen új lakást sem építettek Sárbogárdon. A folyamatos csökkenés ellenére a lakásmegszünések száma a vizsgált évek során egyszer sem haladta meg a lakásépítések számát, hiszen a vizsgált időszakon belül csupán 2008-ban és 2009-ben szűnt meg egyáltalán lakás és akkor is csak 1-2 darab.

Ha a két adatot hosszabb távon vizsgáljuk, akkor megállapíthatjuk, hogy a lakásépítések száma meglehetősen hullámzó képet mutat. A 2000 és 2020 közötti időszakot nézve elmondható, hogy a legtöbb lakást, 28-at 2007-ben építették Sárbogárdon, míg 2011-ben egyet sem. 2011 után növekedett ugyan a lakásépítések száma, de csak nagyon minimális mértékben. Az utóbbi tíz évben épített lakások nagy része – egy-egy esetet kivéve – gázvezetékekkel, fürdőszobával és közcsatornával vannak ellátva, illetve családi házas formában épültek.

A 2007 után csökkenő lakásépítések okai egyrészt a népességcsökkenésben, másrészt a gazdasági válság elnyúló hatásaiban keresendők.

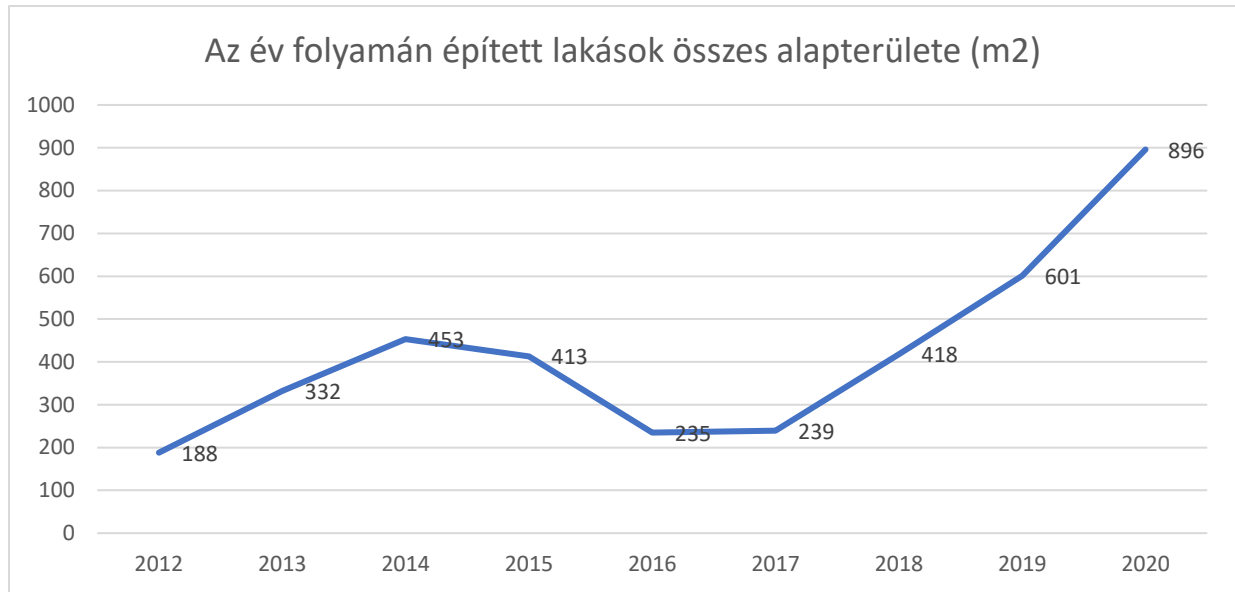
A lakásmegszünések a vizsgált időszakban csak nagyon minimális mértékben voltak jellemzőek a városra. Az ebből a szempontból csúcspontnak számító 2006-os évben is csak mindössze 3 lakás szűnt meg, 2011-től pedig egyetlen egy sem.

16. ábra: A lakások nagyságának alakulása 2012-2020 között

Részletesebben vizsgálva a lakásállomány alakulását, az egy és kétszobás lakások száma nem változott 2012 és 2020 között, azonban a háromszobás lakások aránya fokozatosan nőtt. A négy és több szobás lakások száma pedig némi stagnálás után (2014-2016 között) ismét növekedni kezdett. Megállapítható, hogy egyre több szobával rendelkező, **egyre nagyobb lakásokra lett igény** Sárbogárdon. Ezt támasztja alá a lenti diagram is, ahol megfigyelhetjük, hogy ahogy nő az épített lakások aránya, úgy nő az épített lakások alapterülete is. 2000 évtől az épített lakások mind családi házas formában épültek fel.

Összességében megállapítható, hogy ugyan 2007 után nagyon visszaesett az épített lakások száma, de 2017-től ismét minimális növekedésnek indult, és amiket építenek, azok egyre nagyobb alapterületű ingatlanok, a **lakásállomány jelentős fejlődésen megy át.**

17. ábra: Az év folyamán épített lakások összes alapterülete (m²)

2.1.7.2 Térbeli-társadalmi rétegződés, konfliktusok, érdekviszonyok

Sárbogárd megyei és országos viszonylatban is **nagy közigazgatási területet** tudhat magáénak. Nagy kiterjedésének oka, hogy a 19. században több, egymástól kisebb-nagyobb távolságra fekvő település egyesülésével jött létre, így a mai város részei sok esetben ezen történelmi múltú települések nevét viselik.

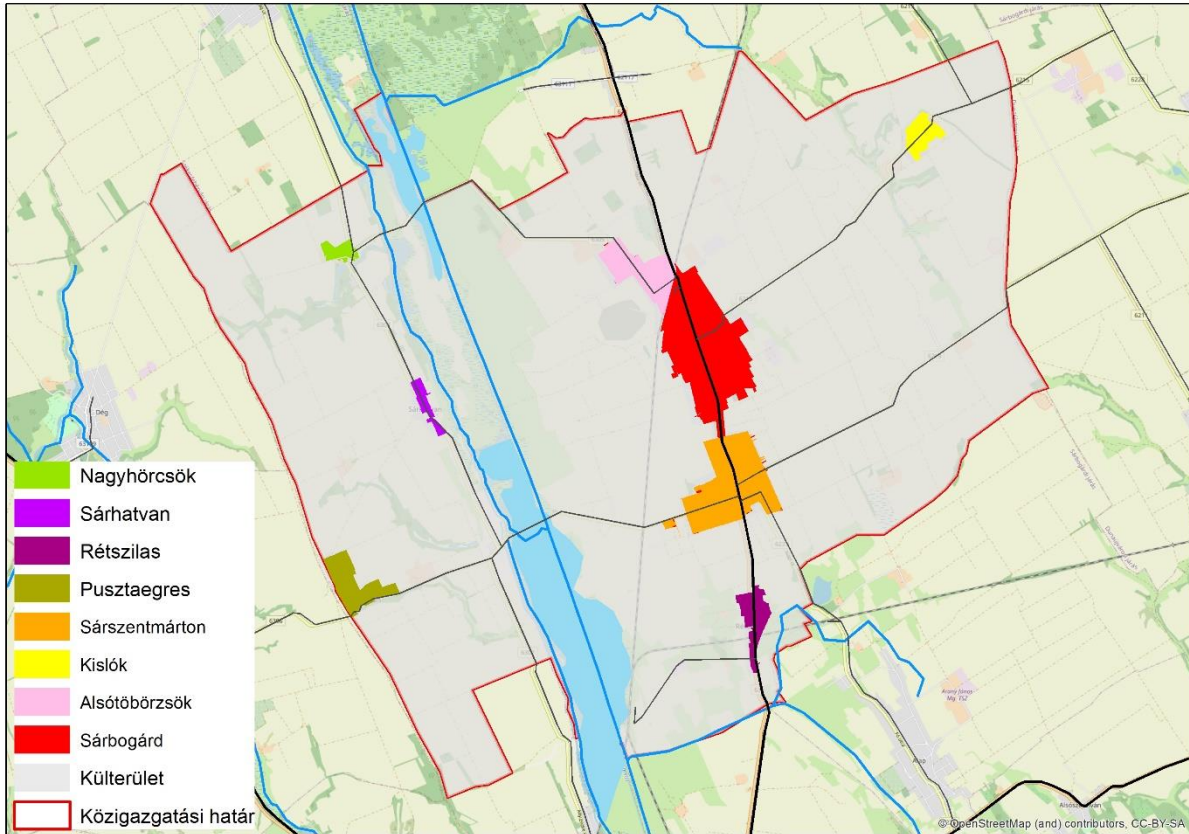
Sárbogárd városrészei a következők: Sárbogárd, Sárszentmiklós, Alsótöbörzsök, Sárhatvan, Kislók, Pusztaegres, Rétszilas, valamint a lakott külterületek.

Az "alapító" települések nagy területen történő, szétszórt elhelyezkedése olyan **erős területi tagoltságot** eredményezett, amely mind a mai napig fennáll a településen. Ennek oka, hogy a települések, amelyek az egyesüléssel településrészekké váltak, a hosszú idő elteltével sem tudtak szervesülni a városközpontoz, egybeépülni azzal. Az erős területi tagoltság a fizikai megnyilvánuláson túl az emberek identitástudatában is megjelenik, hiszen a település lakóiban nem alakult ki közös város-identitástudat. A városrészek lakói őrzik eredeti településrészükhöz való ragaszkodásukat. A külső településrészek lakói most is ugyanolyan falusias környezetben élnek, mint mielőtt Sárbogárdhoz csatolták őket, ezért hát mentalitásukban sem váltak városi polgárokká.

Ahogy a lenti városrészeket ábrázoló térképen is látható, a 63-as főút mentén elhelyezkedő központi városrészzel (Sárbogárd) csupán az Alsótöbörzsök és a Sárszentmiklós nevű településrészek tudtak integrálódni némileg. Az ugyancsak a 63-as számú főút mentén, **távolabb** elhelyezkedő Rétszilas településrészek az úton kívül viszont már nincsen kapcsolata a fent említett településrészekkel, a beépítettség ezen a részen igencsak hézagos, hiányos.

Ennek a négy településrészeknek legalább közös nevezője a rajtuk áthúzódó főút, így számukra könnyen elérhetőek a város központi funkciói. A többi településrész, Kislók, Sárhatvan, illetve Pusztaegres, amelyek a hosszú szerkezeti testtől elkülönülve, falusias településjellegüket megőrizve állnak, azonban jelentős távolságra helyezkednek el a központi városrésztől. Ennek eredményeképpen számukra nagyon nehézkes a központi funkciók elérése és igénybevétele. Ennek fényében tehát elmondható,

hogy a központi funkciók, így a közigazgatási, egészségügyi, oktatási, valamint a kereskedelmi funkciók erős koncentrátságot mutatnak a településen, hiszen nagyrésztük a központi városrészhez, Sárbogárdhoz kötődik.

39. térkép: Sároboárd városrészei, Forrás: Sároboárd Város Integrált városfejlesztési Stratégiája

Mutató megnevezése	Sároboárd összes	Alsótöbörzsök	Sároboárd	Sárszentmiklós	Kislók	Pusztægres	Rétszilas	Sárhatvan	Nagyhörcsök-niszta	Be nem sorolt külter
Lakónépesség száma	12446	1561	6259	3081	203	614	256	229	109	134
Lakónépességen belül 0-14 évesek aránya	15,3	14,3	15,5	15,4	16,7	16,6	15,6	13,1	20,2	9,0
Lakónépességen belül 15-59 évesek aránya	63,5	61,0	64,6	63,9	55,7	57,5	60,5	64,6	61,5	70,9
Lakónépességen belül 60-X évesek aránya	21,2	24,7	19,9	20,6	27,6	25,9	23,8	22,3	18,3	20,1
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	23,8	30,4	19,1	22,9	41,6	42,5	27,7	47,3	41,8	31,6

Felsőfokú végzettségűek a 25 éves és idősebb népesség arányában	10,6	6,4	14,1	8,9	2,0	2,7	6,2	2,5	5,7	13,1
Lakásállomány (db)	5042	622	2561	1163	88	284	117	91	47	69
Alacsony komfort fokozatú lakások aránya	11,4	13,2	7,3	7,7	27,3	33,5	21,4	35,2	40,4	31,9
A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül	8,6	10,4	5,2	5,8	22,1	26,1	14,7	27,8	35,9	33,9
Egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül	4,5	5,0	4,4	3,3	5,2	4,6	2,9	13,9	5,1	12,5
Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	39,8	44,7	37,1	38,9	55,8	46,2	39,4	55,4	59,7	44,2
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül	13,9	18,0	11,0	13,4	27,4	24,6	15,5	32,4	25,4	13,7
Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül	55,8	50,4	58,9	56,4	41,3	48,0	56,2	42,4	38,0	51,5
Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya	38,4	47,3	34,7	35,7	58,5	52,0	44,7	48,1	43,6	39,7
Alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya	47,5	57,4	41,0	50,2	60,0	69,9	61,1	69,1	66,7	42,6
A gazdaságilag nem aktív népesség aránya a lakónépességen belül	53,2	55,9	51,9	52,9	66,0	56,2	53,9	54,6	58,7	44,8
Munkanélküliek aránya (munkanélküliségi ráta)	16,3	20,9	13,1	15,2	27,5	28,3	19,5	34,6	33,3	27,0
Tartós munkanélküliek aránya (legalább 360 napja munkanélküliek aránya)	9,8	12,9	7,3	9,3	17,4	20,1	9,3	22,1	26,7	17,6

9. táblázat: Társadalmi és gazdasági mutatók Sárbogárd városrészeiben, Adatok forrása: KSH,2011.

Jelmagyarázat:

	A városi átlaghoz képest jelentős eltérés kedvező irányba
	A városi átlaghoz képest jelentős eltérés kedvezőtlen irányba

A fenti táblázatban Sárbogárd különböző településrészeinek népességre és lakásállományra vonatkozó 2011-es népszámlálási adatai láthatóak.⁵A szürke oszlop a város egészére vonatkozó átlagértéket tartalmazza, míg a zöld a településrészek adatainak az átlagértéktől való kedvező irányba történő eltérését, a piros pedig a kedvezőtlen irányba történő eltérését jelzi.

Ha a táblázat egészére tekintünk, akkor jól látható, hogy a központi Sárbogárd településrész rendelkezik a legkedvezőbb adatokkal a városi átlaghoz képest, illetve egy-két szempontból Sárszentmiklós és a külterületi településrészek is az átlagnál kedvezőbb adatokat tudhatnak a magukénak. Az is jól látható azonban, hogy a városi átlagtól jelentősen eltérnek kedvezőtlen irányban Kislók, Pusztægres, Sárhatvan és a külterületi Nagyhörccsökpusztá népességre és lakásállományra vonatkozó adatai.

A kormegoszlást tekintve látható, hogy az egyes településrészek a városi átlaghoz közeli arányokkal bírnak, ám kiemelendő a fiatalok (0-14 évesek) magasabb aránya a külterületi Nagyhörccsökpusztá területén és ugyanezen csoport alacsonyabb aránya a külterület többi részén. Az aktív korúak (15-59 évesek) a városi átlagnál kisebb arányban képviselik magukat Kislókon és Pusztægresen, de nagyobb arányban Nagyhörccsökpusztá területén. Az idősebb népesség (60 feletti) aránya csupán Kislókon haladja meg jelentősen a városi átlagot. Az iskolai végzettséget szemlélve látható, hogy Sárbogárd, Sárszentmiklós és Rétszilás kivételével minden településrészen jelentősen magasabb a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon belül. A felsőfokú végzettségűek 25 év feletti népességen belüli arányát tekintve csak Sárbogárd rendelkezik a városi átlagnál jelentősen jobb értékkel, míg Kislók, Pusztægres és Sárhatvan annál jóval rosszabbal.

A lakásállomány szempontjából hasonló képet mutat az alacsony komfort fokozatú lakások aránya, valamint a komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül. Ezekben a mutatókban a városi értéknél kedvezőbbek Sárbogárd és Sárszentmiklós adatai, jelentősen kedvezőtlenebbek viszont Alsótöbörzsök kivételével az összes többi településrész adatai, amelyek közül Nagyhörccsökpusztá kiemelkedően rossz arányokkal bír.

A foglalkoztatási helyzetet szemlélve elmondható, hogy Sárbogárd és Sárszentmiklós rendelkezik a legkedvezőbb értékekkel. Ezen kívül Alsótöbörzsök, Rétszilás és a be nem sorolt külterületek is viszonylag kedvező arányokkal bírnak, ám Kislók, Pusztægres, Sárhatvan és Nagyhörccsökpusztá kifejezetten kedvezőtlen adatokat tudhat a magáénak. Kiugróan rossz értékkel bír például Nagyhörccsökpusztá a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aktív korú népességen belüli arányát tekintve (60% a 40%-os átlaggal szemben) és a foglalkoztatottak 15-64 éves népességen belüli arányát tekintve (38% az 56%-al szemben), de a tartós munkanélküliek arányát tekintve is (27% a városi 10%-al szemben). Sárbogárd településrész ezzel szemben a városi átlagnál jelentősen kedvezőbb arányokkal bír a foglalkoztatottak 15-64 éves népességen belüli arányát tekintve, a foglalkoztatottak

⁵ A 2021-es népszámlálás elhalasztása miatt nem állnak rendelkezésre aktuális városrészi adatok

nélküli háztartások arányát tekintve, az alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak arányát tekintve, valamint a munkanélküliek arányát tekintve is.

A táblázat adatait szemlélve összefüggést fedezhetünk fel a népességre és a lakásállományra vonatkozó adatok városi átlaghoz viszonyított értéke, valamint a településrészek központi városrészhez viszonyított távolsága között. Hiszen jól látható, hogy a városi értékeknél többnyire kedvezőbb vagy ahhoz közeli értékekkel bír Alsótörbörzsök, Sárbogárd, Sárszentmiklós és Rétszilás, azok a településrészek, amelyek központi helyzetben, egymás mellett, a 63. számú főút mentén helyezkednek el. Jelentősen rosszabb értékekkel bírnak azonban a külső településrészek, Kislók, Pusztægres, Sárhatvan, a külterületi Nagyhöröcsökpuszta, valamint a be nem sorolt külterületek, amelyek jelentősen nagyobb távolságra helyezkednek el a központi városrésztől.

A város területén tehát jelen van a nagy közigazgatási területből fakadó térbeli elkülönülés amely, mint ahogyan azt a fenti adatok is mutatják, bizonyos fokú társadalmi elkülönülést, rétegződést okoz a településen. A külső településrészekben egyrészt magasabb az alacsonyabb státuszú népesség (alacsonyabb végzettséggel rendelkezők, alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak, rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkező aktív korúak, munkanélküliek, tartós munkanélküliek) aránya, másrészt a lakókörülmények is rosszabbak ezekben a városrészekben.

A környezetétől bizonyos társadalomra vonatkozó mutatók kedvezőtlen értéke miatt elkülönülő területek esetében kijelölésre kerülnek a településeken úgynevezett **szegregátumok**, illetve szegregációval veszélyeztetett, szegregálódó területek. Szegregátumnak nevezzük azt a területet, ahol az alacsony státuszú népesség (legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkező aktív korúak) aránya eléri, illetve meghaladja az adott településtípusokra vonatkozó határértéket és az adott területen élő népesség száma eléri az 50 főt.

Sárbogárd területén a KSH a 2011-es népszámlálási adatok alapján négy olyan területet jelölt ki, ahol a szegregációs mutató 30% feletti, tehát szegregátumnak minősül. Az **első szegregátum** (35% feletti szegregációs mutatóval bír) Pusztægres városrészben található a Petőfi S. u. déli oldala és a Kossuth L. u. Petőfi S. u.-tól a Köztársaság térig terjedő déli oldala által határolt területen. A 61 fős lakónépességet számláló területen a városi átlagnál magasabb a fiatalok (0-14 évesek) és alacsonyabb az idősebbek (60 év feletti) aránya. A legfeljebb általános iskolai végzettségű lakosság aktív korúakon (15-59 évesek) belüli aránya a városi 24%-os átlaggal szemben ezen a területen 71%, ezzel szemben egyetlen felsőfokú végzettséggel rendelkező lakosa sincsen. A terület 28 lakást számláló lakásállományának több mint fele (54%) alacsony komfortfokozatú, a lakott lakások 37%-a komfort nélküli, félkomfortos vagy szükséglakás. Az itt élő aktív korúak 86%-a nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel, a munkanélküliek aránya 74%, míg a tartós munkanélküliek (legalább 360 napja munkanélküliek) aránya 58%. A foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül csupán 13% és a foglalkoztatottak 60%a alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban van alkalmazva.

A város **második szegregátuma** (szintén 35% feletti szegregációs mutatóval bír) Sárhatvan városrész területén található, mégpedig az Arany J. u. - névtelen u. - József A. u. által határolt területen. A 104 fős lakónépességet számláló területen a városi átlagnál alacsonyabb a fiatalabb és magasabb az idősebb népesség aránya. Az aktív korú népességen belül a legfeljebb általános iskolai végzettségűek aránya a városi 24%-os átlaggal szemben 51% és az előző szegregátumhoz hasonlóan ennek a területnek sincsen felsőfokú végzettséggel rendelkező lakosa. A 38 lakást számláló lakásállomány 34%-a alacsony komfortfokozatú és a lakott lakások 27%-a komfort nélküli, félkomfortos vagy szükséglakás. A területen élő aktív korúak 61%-a nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel, a munkanélküliek aránya 34%, míg a tartós munkanélküliek aránya 24%. A foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül 36%, és a foglalkoztatottak 84%-a alacsony presztízsű foglalkoztatási

csoportokban van alkalmazva. A **harmadik szegregátum** (30% feletti szegregációs mutatóval bír) Rétság városrészben található, a Tisza u. - Rákóczi u. - Munkácsy M. u. - névtelen u. - Ráditanya - Magyar u. - Rákóczi u. - Miklós u. és Tisza utca másik része által határolt területen. A 153 fős lakónépességgel bíró területen (a szegregátumok közül itt laknak a legtöbben) a városi átlagnál magasabb a fiatalabb és alacsonyabb az idősebb népesség aránya. Az aktív korú népességben belül a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya 43% a városi 24%-al szemben, és az előző szegregátumokhoz hasonlóan itt sem lakik felsőfokú végzettséggel rendelkező lakos. A 60 lakást számláló lakásállomány (ebben a szegregátumban található a legtöbb lakás) csupán 12%-a tartozik az alacsony komfortfokozatú lakások közé, a lakott lakások 9%-a pedig a komfort nélküli, félkomfortos vagy szükséglakás. A területen élő aktív korúak 30%-a nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel, a munkanélküliek aránya 34%, míg a tartós munkanélküliek aránya 18%. A foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességben belül 44%, és a foglalkoztatottak 71%-a alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban van alkalmazva. A fenti adatok tükrében megállapítható, hogy a szegregátumok közül ez a terület rendelkezik a legkedvezőbb értékekkel.

A város **negyedik szegregátuma** (szintén 30% feletti szegregációs mutatóval bír) a központi városrészben található, a Mészöly G. u. - Csík u. - Ady E. u. - Nyíl u. és Tinódy utca által határolt területen. A területen élő 100 fős lakónépességben a városi átlagnál alacsonyabb arányban képviselteti magát a fiatalabb népesség és magasabb arányban az idősebb népesség. Az aktív korú népességben belül a legfeljebb általános iskolai végzettségűek aránya a városi 24%-os átlaggal szemben 37%, viszont a többi szegregátummal ellentétben ennek a területnek a 25 éven felüli népességének 25%-a felsőfokú végzettséggel rendelkezik. A 48 lakást számláló lakásállomány csupán 13%-a alacsony komfortfokozatú és a lakott lakások 13%-a komfort nélküli, félkomfortos vagy szükséglakás. A területen élő aktív korúak 58%-a nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel, a munkanélküliek aránya 24%, míg a tartós munkanélküliek aránya 14%. A foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességben belül 40%, és a foglalkoztatottak csupán 29%-a van alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban alkalmazva. Az előző szegregátumhoz hasonlóan tehát ez a terület is kedvezőbb értékekkel rendelkezik, mint az első két szegregátum.

A szegregátumok mellett a városban vannak olyan területek is, amelyek szegregálódnak, szegregációval veszélyeztetettek (a központi városrészben is). A szegregálódás tehát egy olyan folyamat, amely nem csak az elszigeteltebb külső városrészeket érinti, hanem a 63-as főút mentén elhelyezkedő városrészeket, sőt magát a központi városrészt is. Mindezeket figyelembe véve **az önkormányzat számára komoly feladatot jelent a társadalmi elkülönüléssel járó és ezért konfliktusforrásként megjelenő szegregátumok lakói számára a munkahelyteremtés, a fizikai környezet állapotának javítása, valamint a szolgáltatások minden lakó számára történő elérhetőségének biztosítása és ez által a szegregálódási folyamat megállítása és a szegregátum jelleg megszüntetése a városban.**

2.1.7.3 Települési identitást erősítő tényezők (történeti és kulturális adottságok, társadalmi élet, nemzetiségi kötődés, civil szerveződések, vallási közösségek stb.)

A település területén talált régészeti leletek alapján már az újkőkor óta kimutatható az ember jelenléte a Sárvíz mocsaras völgyéből kiemelkedő jó termőképességű löszháton.

A város neve a történelmi emlékekben legelőször 1222-ben jelent meg, mint a besenyők egyik legfontosabb szálláshelye. A **középkorra tehető Sárbogárd legkorábbi településmagjának kialakulása,**

amikor is **jelentős kereskedelmi útvonalak keresztezték egymást a város területén**. Itt találkoztak egymással az északról dél felé, valamint a dunai kikötőkből az ország nyugati részei felé irányuló utak.

A település középkori fejlődésében jelentős szerepe volt a Sárvíz közelségének, mert a térségben csupán itt volt **megfelelő átkelési lehetőség a folyón**. Ennek eredményeképpen a település központja is a Sárvízzel párhuzamosan, annak bal partján alakult ki. A török hódoltság idején a település nem néptelenedett el, sőt a megszállók palánkkal erősítették meg.

A 18. század vége felé már ló váltós **postaállomás** működött az akkor még csupán úti faluként funkcionáló településen, majd **1882-ben** a vízi és szárazföldi közlekedés mellett megjelent a modern áruszállítás lehetőségét megteremtő **vasút** is.

A 19. században a település fontos fejlődési szakaszához érkezett, hiszen a **településmag** ekkor **egyesült több**, egymástól sok esetben jelentős távolságra elhelyezkedő, történelmi múltra visszatekintő **településsel**. Ezek a települések a következők voltak: Bogárd, Tinód, Szerend, Szentmárton, Lók, valamint Töbörzsök.

A 18. században és a 19. század első felében lassan gyarapodó település fejlődése tehát a 19. század második felében a vasút megjelenésével gyorsult fel, a település az összeolvadások után előbb mezővárosi rangot kapott, majd járási székhely lett.

A II. világháborúban súlyos harcok folytak a terület birtoklásáért, amely nyomot is hagyott a településképen, így Sárbogárd mai képe az 1945 utáni fejlődés eredménye.

1984-ben előbb városi jogállású nagyközséggé, majd **1986-ban várossá vált Sárbogárd**.

Társadalmi élet

Sárbogárd városa számos lehetőséget biztosít polgárai számára a közösségi, társadalmi életben való aktív részvételre.

A város társadalmi életének fontos színterei a József Attila **Művelődési Központ**, a Sárszentmiklósi **Közösségi Ház**, valamint a különböző településrészekhez kötődő, civil szervezetek által működtetett klubok, amelyek számos kulturális programnak, kiállításnak, színházi produkciónak, filmvetítésnek, klubnak és művészeti csoportnak adnak otthont. Szintén nagy szerepet vállal Sárbogárd társadalmi életében az újonnan épült Madarász József Városi **Könyvtár**, amely rendezvényeivel a kulturális hagyományok őrzését és népszerűsítését célozza. A városban múzeum nem működik, ám a városközpontban üzemel egy **Tájház**, amely a Mezőföld paraszti életét és hagyományait mutatja be.

A fent említett helyeken kívül rendkívül jó lehetőséget kínál a társadalmi életben való aktív részvételre a **Sárbogárdi Piac és Vásár**, amely hétfőtől szombatig várja a vásárlókat a Polgármesteri Hivatal szomszédságában kialakított helyén.

2019-ben 28-dik alkalommal került megrendezésre a "**Sárbogárdi Napok**" elnevezésű programsorozat, amelyet évente, tavasz végén vagy nyár elején tartanak a városban. Az 1989 óta minden évben megrendezett kulturális - sport - művészeti esemény évről évre egyre nagyobb népszerűségnek örvend és már nem csak a helyi és környékbeli látogatókat vonzza a városba. A Sárbogárdi Napok keretében többek között bemutatók, kiállítások, előadások, hangversenyek, valamint sportversenyek kerülnek megrendezésre. A veszélyhelyzet kihirdetése óta ez a programsorozat elmaradt, de a 2020-as évben

még a költségvetésben elkülönített rá forrást a képviselőtestület (a rendkívüli helyzetre való tekintettel feltételes móddal).

A Sárbogárdi Önkormányzat által alapított újság a "**Sárréti Híd**" hónaponként megjelenve tudósít Sárbogárról és környékéről, de a lap megjelenését a veszélyhelyzet miatt határozatan ideig szüneteltetik.

Magántulajdonú családi vállalkozás keretén belül hetente jelenik meg a „**Bogárd és Vidéke**” című hetilap. Az 1990-ben alapított újság mindenki számára sok érdekességet, friss, színes információt nyújt. Sárbogárdon és vonzáskörzetében, 25 km-es sugarú körben terjesztik.

Társadalmi élethez kapcsolódó intézmények Sárbogárdon	
József Attila Művelődési Központ Hősök tere 3.	
Madarász József Városi Könyvtár Ady Endre u. 105.	
Sárszentmiklósi Községi Ház Köztársaság u. 171-173. Pusztægresi Klub Pusztægres, Köztársaság tér 15.	Sárhavani Klub Sárhatvan, József A. u. Rétszilasi Klub Rétszilas, Fehérvári út 15.
Egyházi épületek	
Szent László király templom Sárszentmiklósi Szent Miklós püspök templom Sárbogárdi Református Egyházközség Temploma Sárbogárdi Evangélikus Egyházközség Temploma	Kislóki Szűz Mária neve templom Rétszilasi Avilai Nagy Szent Teréz-kápolna Római Katolikus Plébánia Alsótöbörzsöki Nagyboldogasszony kápolna

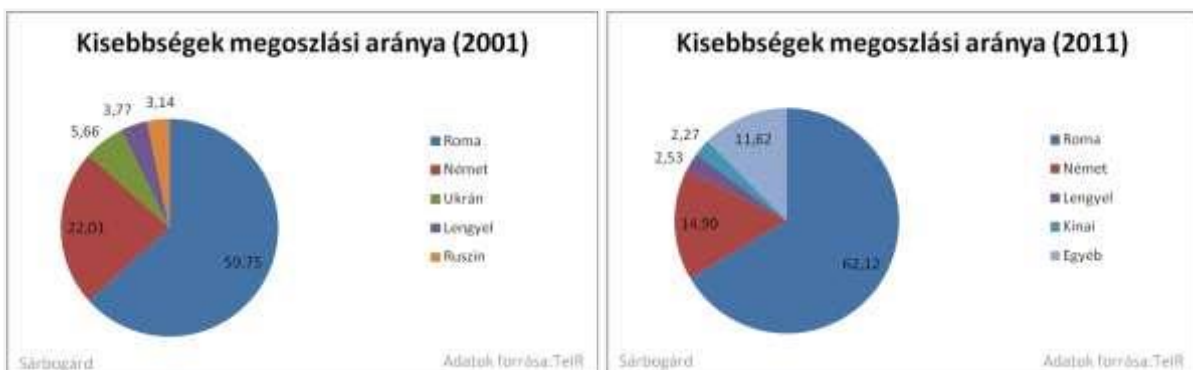
10. táblázat: Társadalmi élethez kapcsolódó intézmények Sárbogárdon

Nemzetiségi kötődés ⁶

⁶ A 2021-es népszámlálás elhalasztása miatt friss adatokat nem tudunk közölni

A népszámlálási adatok szerint 2011-ben Sárbogárdon 10 273 fő vallotta magát magyarnak, míg 396 fő valamely nemzetiségi, illetve etnikai kisebbség tagjának.

Ez jelentős változást jelent a 2001. évi népszámlálás adataihoz képest, hiszen akkor a 12 993 fő mellett, aki magyarnak vallotta magát, mindösszesen 159 fő válaszolt igennel arra a kérdésre, hogy valamely kisebbség tagja-e. A **nemzetiségi és etnikai kisebbséghez tartozók számának megduplázódása** két lehetséges okot rejt. Egyrészt megnőtt a lakosok hajlandósága az iránt, hogy anyanyelvük, kulturális értékeik, hagyományaihoz való kötődésük alapján válaszoljanak a kérdésekre a népszámlálás keretében. Másrészt viszont a 2001 és 2011 között a városba települők között nagy arányban képviseltethették magukat a roma etnikai kisebbség tagjai, hiszen **elsősorban a roma népesség száma nőtt meg 2011-ben a tíz évvel korábbi adatokhoz képest.**

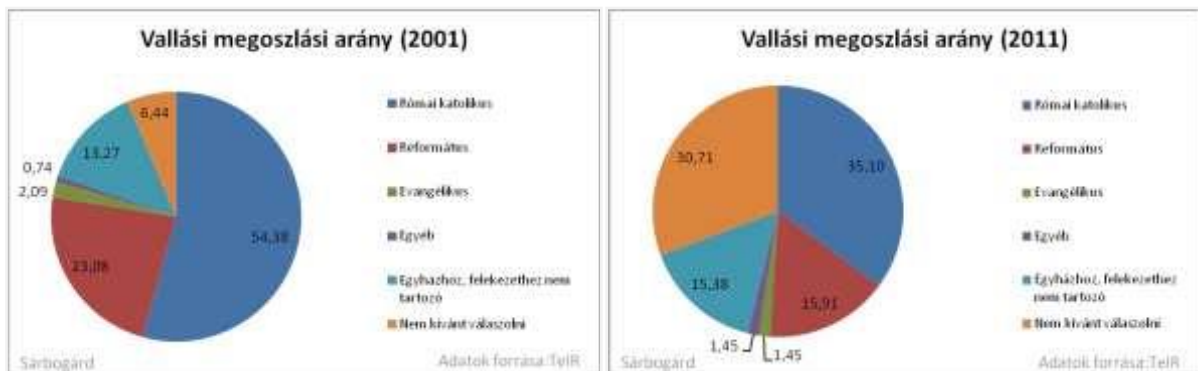
18. ábra: Kisebbségek, Forrás: TiIR

Ha megvizsgáljuk a kisebbségek megoszlási arányát és létszámukat szemléltető fenti diagramokat, akkor láthatjuk, hogy a feljebb már említett módon nőtt a roma népesség aránya, csökkent viszont a német nemzetiség aránya a városban. Történt mindez úgy, hogy bár mindkettő kisebbségi csoport létszáma növekedett 2001 és 2011 között, jóval jelentősebb mértékben nőtt a roma kisebbség létszáma Sárbogárdon.

Az is megfigyelhető, hogy míg 2001-ben létszámuk alapján jelentősebb nemzetiségi kisebbséget alkottak az ukránok, illetve a ruszinok, 2011-ben már egyetlen egy sárbogárdi lakos sem vallotta magát ezekhez a kisebbségekhez tartozónak. 2011-re megjelent viszont helyettük a kínai nemzetiségi kisebbség, valamint jelentős, 10% feletti részesedést értek el az egyéb nemzetiségi kisebbséghez tartozók a városban.

A városban egyedül a **roma kisebbségnek van nemzetiségi önkormányzata**. A 2010-ben megalakult Cigány Kisebbségi Önkormányzat elsődleges célja természetesen a város roma népességének támogatása és felzárkóztatása.

Vallási megoszlás⁷

19. ábra: Vallási megoszlási arány, Forrás: TeIR

A város lakosságának vallási megoszlását a fenti két diagram szemlélteti, amelyek a 2001-es és 2011-es évre vonatkoznak. ⁸Ezekben az látható, hogy a 2001-es népszámláláson még a város lakosságának több mint fele vallotta magát a római katolikus egyházhöz tartozónak, melyet számában és arányában a református vallású, valamint az egyházhöz, felekezethez nem tartozó lakosság követett. **2011-ben** már merőben más képet láthatunk a vallási megoszlás tekintetében, hiszen ekkor már csupán a lakosság 35%-a vallotta magát római katolikus vallásúnak és majdnem minden harmadik ember nem kívánt válaszolni a vallási hovatartozásra vonatkozó kérdésre. A **nem válaszolók aránya tehát jelentősen megemelkedett** 2001-hez képest, amikor csupán 6% volt a kérdésre nem válaszolók aránya. A 2011-es népszámláláskor a kérdésre nem felelők magas aránya megnehezíti a tényleges vallási megoszlás vizsgálatát a városban.

Civil szerveződések

⁷ A 2021-es népszámlálás elhalasztása miatt nem állnak rendelkezésre aktuális adatok

⁸ A 2021-es népszámlálás elhalasztása miatt aktuális adatokat nem tudunk mutatni

Sárbogárd városa **gazdag civil közösségi élettel** rendelkezik, ráadásul civilszervezetei nagyon jól szervezettek. A civil szféra nagy részét a sportszervezetek alkotják, amelyek nagyban hozzájárulnak a város sporteseményeinek megszervezéséhez és irányításához, valamint az egészséges életmód hirdetéséhez. A civil szervezetek között sok olyan található, amely nem csupán a város területét érintően fejti ki tevékenységét, hanem annak környékét is bevonja. Az önkormányzat több civil szervezet életében támogató szerepet tölt be. **Jelenleg 62 civil szervezet** működik Sárbogárd városában.

Sárbogárdi Kulturális Egyesület

Az Egyesület 2009-ben alakult azzal a céllal, hogy segítse és fejlessze a Sárbogárdon és környékén élő emberek kulturális, közművelődési, felnőttképzési, valamint sport tevékenységét. 2010 óta az Egyesület közművelődési megállapodással üzemelteti a sárbogárdi József Attila Művelődési Házat.

Az Egyesület több a város rehabilitációs projekt keretében meghirdetett úgynevezett mini - projekt megvalósításáért felel, amelyek a következők: a civilszervezetek együttműködésének erősítése (ennek keretében többek között egy civil koordinációs iroda létrehozása), valamint Vállalkozói alapismeretek képzés és tanácsadás megvalósítása.

Bogárd - Dal Kulturális Közhasznú Egyesület

Az Egyesület egy olyan összefogás eredménye, amelyben Sárbogárd városának és térségének kulturális életének fejlesztéséért tenni akaró magán és jogi személyek és csoportok vettek és vesznek részt. Az Egyesület célja Sárbogárd város felemelkedésének elérése **a település és térsége kulturális életének szervezése és működése** útján. Ezt a célt a következő kisebb célokkal és feladatokkal kívánja elérni: a város zenei hagyományainak ápolása, zenei ismeretterjesztés, a közművelődés elősegítése, rendezvények szervezése és azokon történő fellépés, művészeti csoportok támogatása, az ifjúság közösségi életbe történő bevonása a szabadidő hasznos eltöltésének céljával, felnőttképzés, valamint kulturális kapcsolatok kialakítása elsősorban az euroatlanti államokban lévő településekkel.

Csipike Egyesület

Az Egyesület főként azzal foglalkozik, hogy a **súlyosan és halmozottan sérült gyermekeket nevelő szülők számára térítésmentesen fejlesztő eszközöket bocsájt a rendelkezésre**. Ezen kívül a tevékenységükhöz tartozik a pályázatok figyelése, a pályázatírás, az ellátatlan gyermekek felkutatása, az anyagi és tárgyi segítségnyújtás, valamint a tájékoztatás is.

Bogárd és Térsége Tűzoltó Egyesület

Az Egyesület tagjainak céljai, hogy a Sárbogárd városában és térségében szolgáló és szolgált tűzoltók érdekeit képviseljék, a nyugállományú tűzoltók számára programokat szervezzenek, tűzvédelmi és műszaki mentési feladatokat valósítsanak meg, önkéntes tűzoltók képzését biztosítsák, valamint hogy a tűzvédelmi felvilágosításról gondoskodjanak.

Honvéd Bajtársi Egyesület

Az Egyesület főbb célkitűzései a katonai hagyományok ápolása, a nyugállományú katonák érdekképviselése, a rászoruló bajtársak segítése, a honvédséghez tartozás érzésének ápolása, erősítése, valamint a közösségi élet feltételeinek biztosítása.

Bár az Egyesület célkitűzéseivel egy bizonyos réteget szólít meg, ennek ellenére szívesen lát tagjai között minden olyan nem honvédségi kötődésű civil személyt is, aki hajlandó elfogadni a célkitűzéseket.

Az Egyesület volt a megvalósítója a város rehabilitációs projekten belül meghirdetett miniprojektek egyikének, "A "könyvtár" múltja, jelene és jövője" elnevezésű projektnek.

Pusztageresi Polgárőr Egyesület

Az Egyesület folyamatosan együttműködik a Sárbogárdi Rendőrkapitánysággal, eleget tesz annak felkéréseinek. Többek között a következő tevékenységeket végzi az Egyesület: részt vesz **járőrszolgálatokban**, valamint bűnügyi munkához való **segítségnyújtásban**, lakossági bejelentésre helyszínre megy és a rendőrség kéréséig visszatartja a gyanúsította(ka)t, **rendezvények zavartalanságát biztosítja**, lakossági kérésre **otthonok őrzését** végzi, **közbiztonsági fórumokat szervez**.

A városlakók nyugalmának és védelmének biztosítása mellett az Egyesület tagjai **katasztrófavédelmi és természetvédelmi tevékenységet** is folytatnak.

Sárbogárdi Múzeum Egyesület

Az Egyesület 12 ember összefogásával alakult meg 2008-ban, majd egy évvel később került bejegyzésre. **Fő célkitűzése egy önálló múzeum létrehozása** a városban, ahol minden érdeklődő megismerkedhet a település és környékének múltjával és jelenével.

Az Egyesület a múzeumalapítási törekvések mellett felvállalta, hogy **teret biztosít a Sárbogárdhoz kötődő művészeknek, alkotóknak**, hogy azok a nagyközönség előtt is megmutathassák tehetségüket és munkájukat. E mellett **ismeretterjesztő előadásokat is szervez** az Egyesület, ahol Sárbogárd és környékének múltját, neves személyiségeit, néprajzát, természeti szépségeit, valamint érdekességeit igyekszik az érdeklődők elé tárni. A meghívott előadók között éppúgy vannak lokálpatrióták, mint kutatók.

Mindezek mellett **kiadványokat is megjelentet** az Egyesület, amelyekben a fenti célokat írásban igyekszik megvalósítani.

Ez az Egyesület szintén részt vett a város rehabilitációs projekt keretében meghirdetett miniprojektek egyikének megvalósításában, mégpedig a helyi identitástudat erősítésének területén.

Philia Sárbogárdi Protestáns Egyesület

Az Egyesület tagjai alapvetően jószolgálati munkát végeznek. Főként rászoruló családoknak nyújtanak anyagi, természetbeni és mentális támogatást.

Az Egyesület többek között használtruha gyűjtési akciókat, bútorgyűjtést, gyermektáborokat, játszóházakat vagy kirándulásokat szervez, beiskolázási támogatást nyújt, de kisebb tételben is segíti a rászorulókat, attól függően, hogy mire van nagy szükség (pl. gázpalack csere, szemüveg egy súlyosan beteg kislánynak).

Az adományok jelentős részét képező természetbeni juttatások mellett az Egyesület önkéntes munkájának is hatalmas értéke van.

Az Egyesület fontos céljának tekinti, hogy **szoros kapcsolatot tartson fent az Erdélyben és Kárpátalján élő magyar református gyülekezetekkel**, és pénzzel, valamint munkavégzéssel, ruhaneművel és egyéb eszközökkel segíti ezeket a gyülekezeteket.

Sárbogárdi Lovas Egyesület

A megalakulás idején az Egyesület fő profilja még az ugrósport volt, ám jelenleg a **fogathajtó sportágban**, kettes fogathajtásban tudhat köreiben számos versenyző lovas embert.

2015 tavaszán már huszadik alkalommal rendezte meg az Egyesület a Hintók Versenyét Sárbogárdon, amelyre az ország 10 megyéjéből érkeztek versenyzők, és amely nagy népszerűségnek örvend.

"Vax" Kézilabda Egyesület

Az Egyesület 2009-ben alakult 24 fővel. Céljai a kézilabda sport népszerűsítése, a fiatalok egészséges és sportszerű életre nevelése, tehetséges fiatalok felkutatása, valamint a tagok sportbeli képességeinek fejlesztése. Kiemelt célja, hogy népszerűsítse a strandkézilabdát, amely már szinte sárbogárdi specialitásnak számít.

2010-ben az Egyesület újjá szerveződött. Jelenleg 2 csapatot is indít a Fejér-megyei bajnokságban.

A nehéz anyagi helyzet ellenére az Egyesület szeretné elősegíteni egy olyan sportcsarnok építését, amellyel magasabb osztályban is képviselhetné a várost a kézilabda csapat.

D-13 Postagalambsport Egyesület

Az Egyesület fő tevékenysége a **postagalambok tenyésztése**, valamint **azok versenyeztetése** egy évben 17 alapversenyen. Az Egyesület tagjai országos versenyeken is nagyon előkelő helyezéseket tudnak elérni.

Sárréti Íjász Club Egyesület

Az Egyesület 2000 nyarán alakult. Az Egyesület célja, hogy megismertesse a lakossággal az íjászsportot, népszerűsítse azt, mint versenysportot és mint hagyományőrző szabadidős tevékenységet. Az Egyesület edzéslehetőséget nyújt az íjászat bármely szakága iránt érdeklődőknek és szervezett formában biztosítja a sporttevékenység gyakorlását, a szabadidő hasznos eltöltését. Elősegíti a gyermekek és a fiatalok sportolási lehetőségeit az egészségmegőrzés, nevelés és a képességfejlesztés érdekében. Fontos céljának tekinti az utánpótlás nevelést, valamint az igazolt tagjai számára annak

biztosítását, hogy részt vegyenek a Magyar Íjász Szövetség és más tagszervezetek által rendezett versenyeken.

Ezen kívül az Egyesület aktívan részt vesz a közösségfejlesztő programok szervezésében a városban és környékén.

2.1.8 A település humán infrastruktúrája

Sárbogárd humán közszolgáltatásait vizsgálva megállapítható, hogy a város az igények széles skáláját kielégítő közszolgáltatásokat tud nyújtani az egészségügy, szociális ellátás, az oktatás, valamint a közigazgatás területén. **Közszolgáltatási feladatait olyan szinten képes ellátni, hogy azzal egyértelmű központként emelkedik ki a járás települései közül, sőt bizonyos intézményeivel megyei szinten is vonzást gyakorol a lakosságra.**

Ugyanakkor azt mindenképpen meg kell említeni, hogy egyrészt kulturális, közművelődési és oktatási funkciói hiányosak, másrészt az intézmények nagy részének esetében nem a város önkormányzata a fenntartó, hanem megyei vagy állami szervezet, illetve társulás.

A jó humán közszolgáltatási ellátottságot árnyalja, hogy az **intézmények elhelyezkedésében nagyon erős koncentráció figyelhető meg**, hiszen ezek döntő többségükben **a központi városrészben** találhatóak.

2.1.8.1 Egészségügy

Az egyébként is magas létszámmal működő alap háziiorvosi, gyermekorvosi, valamint fogorvosi ellátást tovább erősíti Sárbogárdon a Fejér Megyei Szent György Kórház által működtetett **Rendelőintézet**. A városközpontban elhelyezkedő Rendelőintézetben lehetőség nyílik többek között sebészeti, belgyógyászati, kardiológia, ortopédiai, reumatológiai, valamint urológia szakrendelés keretében történő ellátás igénybevételére.

Az Rendelőintézetten kívül a városban található egy **Ápoló Gondozó Otthon** is, illetve a város saját **mentőállomással** is rendelkezik, amely a Rendelőintézet közelében található.

Az egészségügyi ellátáshoz kapcsolódó személyek és szolgáltatások nagy része a központi városrészre korlátozódik.

Egészségügyi ellátáshoz kapcsolódó személyek és szolgáltatások Sárbogárdon	
Háziiorvosok	
dr. Somogyvári Katalin Tompa M. u. 2. dr. Csanádi József Rendelőintézet dr. Olmann Anasztázia Szent István u. 96. dr. Oláh Henrietta Köztársaság u. 151.	dr. Oroszlány László Rendelőintézet dr. Práger Péter Andor Puszttaegres, Köztársaság tér 10. dr. Nemes Mária Rendelőintézet (területi ellátási kötelezettség nélkül)
Gyermekorvosok	
dr. Mányoki Lídia Rendelőintézet és Köztársaság u. 151.	dr. Roshdi Abdalla Fadol Tompa M. u. 2.
Fogorvosok	

dr. Marosvölgyi-Szőke Luca Rendelőintézet dr. Branis Edit Ady Endre u. 222.	dr. Furják Mónika Ady Endre u. 222.
Állatorvosok	
dr. Szénási Károly Tüzér u. 24. dr. Zámbo Csilla Tury M. u. 3.	dr. Keszthelyi Gábor Sárkeresztúr, Szent I. u. 3. dr. Pátzay József Asztalos u. 1/A.
Fejér Megyei Szent György Kórház Rendelőintézete Ady Endre u. 79-83. Szakrendelések: Belgyógyászat, Bőrgyógyászat, Fizioterápia, Fül-orr-gégészet, Gyermekgyógyászat, Gyógytorna, Kardiológia, Neurológia, Nőgyógyászat, Ortopédia, Pszichiátria, Reumatológia, Röntgen, Sebészet, Szemészet, Tüdőgondozó, Ultrahang, Urológia	
Orvosi Ügyelet Rendelőintézet	
Országos Mentőszolgálat- Sárbogárd Mentőállomás Ady Endre u. 49.	
Gyógyszertárak	
Rézkígyó Gyógyszertár Ady Endre u. 147. Örs Gyógyszertár Köztársaság u. 179.	Korona Gyógyszertár Ady Endre u. 127. Unicornis Gyógyszertár-Tesco Ady E. u. 19.

11. táblázat: Egészségügyi ellátáshoz kapcsolódó személyek és szolgáltatások Sárbogárdon

2.1.8.2 Szociális ellátás

Sárbogárd városa elkötelezett a szociális kérdések ügyében. Ez egyrészt megmutatkozik a szociális témákhoz kapcsolódó dokumentumok nagy számában (Anti szegregációs terv, Esélyegyenlőségi Program, Szolgáltatás - Tervezési Koncepció), másrészt a szociális profilú intézményi ellátottságában is, amely kedvezőnek mondható.

Központi szerepet vállal a szociális ellátásban a **Hantossal és Nagylókkal társulás formájában működtetett Sárbogárdi Egyesített Szociális Intézmény (SESZI)**, amely többek között időskorúak átmeneti és tartós ellátását, hajléktalanok ellátását végzi, gyermekjóléti szolgáltatást és szociális étkeztetési lehetőséget nyújt, jelzőrendszeres házi segítségnyújtást, valamint családsegítést és közfoglalkoztatást is biztosít.

A törvényben rögzített ellátási kötelezettségein felül Sárbogárd városa önként vállalt szociális szolgáltatásokat is nyújt (pl. az Egyesített Szociális Intézmény keretében a Hajléktalanok Átmeneti Szállása).

Egyházi fenntartásban üzemel a városban az 50 férőhelyes Sárbogárdi Református Egyházközség Idősek Otthona a református templom mellett, amely az ország egész területéről fogad rászoruló idős embereket.

A szociális kérdések területén **a város kitüntetett figyelmet fordít az esélyegyenlőség megteremtésére**, ezáltal a kirekesztés megakadályozására és megszüntetésére, valamint a szociális

szolgáltatások a lakosság teljes körében történő elérhetőségének megteremtésére. A szociális szolgáltatások területén prioritást élvez a családsegítés és a gyermekjóléti ellátás.

Szociális ellátáshoz kapcsolódó intézmények Sárbogárdon

Sárbogárdi Egyesített Szociális Intézmény (SESZI) Ady Endre út 164.

A SESZI fennhatósága alatt:
Család -és Gyermekjóléti Központ
Család -és Gyermekjóléti Szolgálat József A. u. 14.

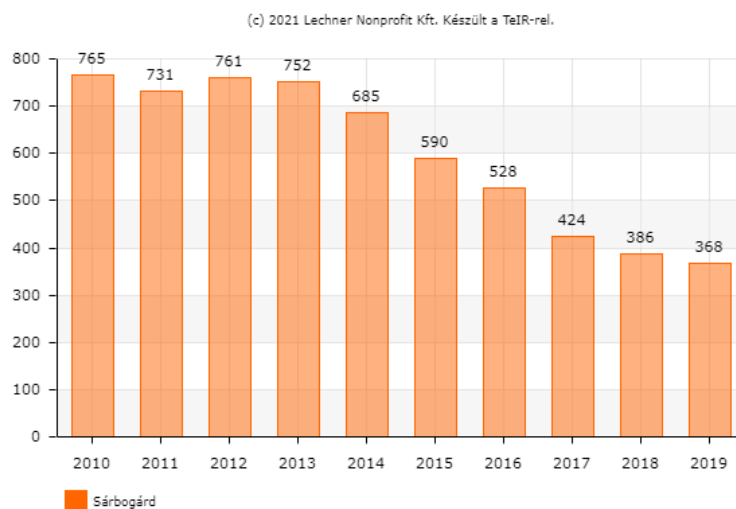
Hajléktalan Szálló Tury Miklós u. 2.

Ápoló Gondozó Otthon Ady Endre u. 39-41

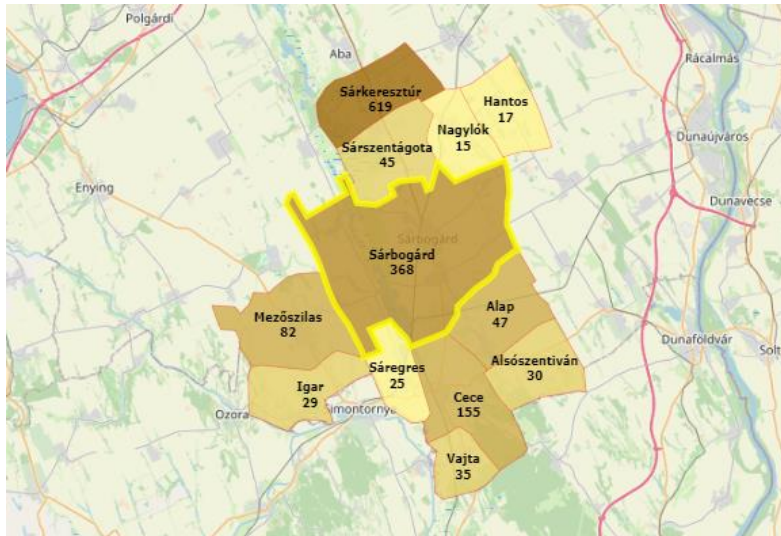
Sárbogárdi Református Egyházközség Idősek Otthona Tompa Mihály u. 44.

12. táblázat: Szociális ellátáshoz kapcsolódó intézmények Sárbogárdon

Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek átlagos száma (fő)

20. ábra: Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek átlagos száma (fő)

40. térkép: Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek átlagos száma térképen, Forrás: TeIR, 2019. évi adat

2.1.8.3 Oktatás

Sárközség városa **alap és középfokú oktatást biztosít a város és környékének lakói számára.** Önkormányzati fenntartásban azonban csupán egy bölcsőde, valamint óvodák vannak a városban. A járás egyetlen középfokú oktatást biztosító intézménye a **Sárközségi Petőfi Sándor Gimnázium**, mely 2012 óta a Magyar Állam fenntartásában üzemel. A művészeti képzést a Violin Művészeti Iskola részeként Sárközségen működő zeneiskola biztosítja.

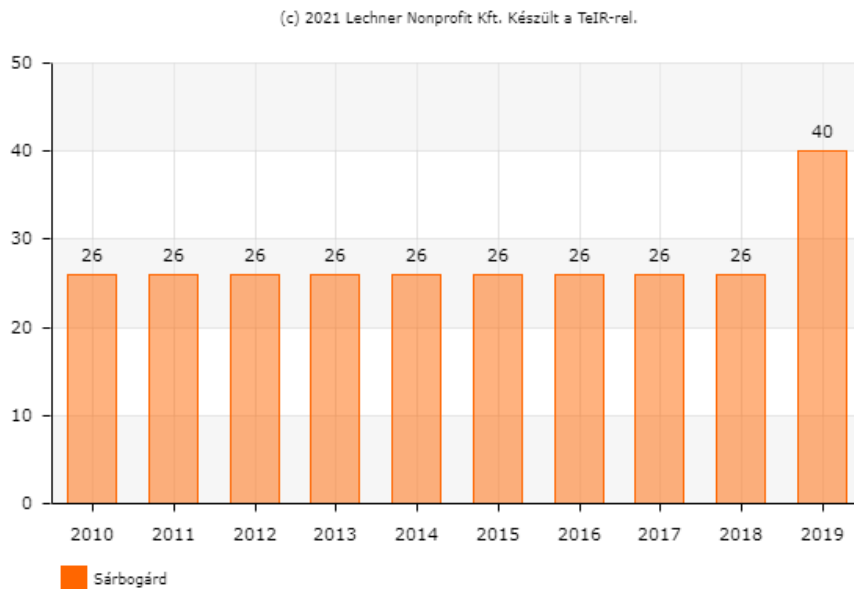
Az önkormányzati oktatás-nevelési intézményekhez **egységes pedagógiai szakszolgálat** is tartozik.

Oktatáshoz kapcsolódó intézmények Sárközségen
Bölcsődék
Sárközségi Hársfavirág Bölcsőde Ady Endre út 126.
Óvodák
Sárközségi Zengő Óvoda Mikes köz 3. Aprajafalva Óvoda Szent István út 49. Sárszentmiklósi Kippkopp Óvoda Gesztenye sor 3. Kölyökvár Óvoda Puszttaegres, Hatvani út 50.
Általános iskolák
Mészöly Géza Általános Iskola József Attila utca 14. ÁMK Sárszentmiklósi Általános Iskola Köztársaság út 171-173. Szent István Általános Iskola

Szent István út 79.
Középfokú intézmények
Sárbogárdi Petőfi Sándor Gimnázium József Attila utca 4.
Speciális intézmények
Kossuth Zsuzsanna Általános Iskola, Speciális Szakiskola és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény József Attila u. 20. Violin Művészeti Iskola telephelye József Attila u. 10. Fejér Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Sárbogárdi Tagintézménye József Attila utca 10.

13. táblázat: Oktatáshoz kapcsolódó intézmények Sárbogárdon

Működő bölcsődei férőhelyek száma (db)

21. ábra: Működő bölcsődei férőhelyek száma (db), Forrás: TeIR

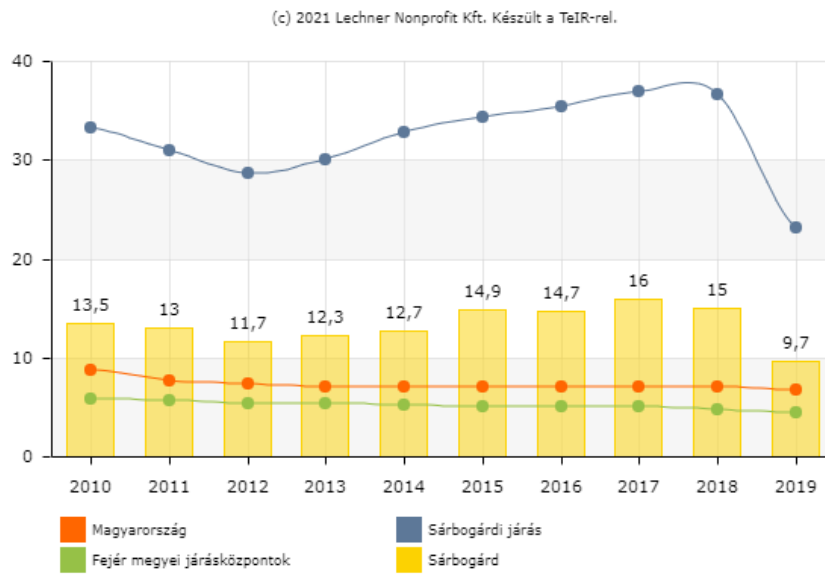
2019-re a bölcsődei férőhelyek száma több mint 60 %-al, vagyis 14 férőhellyel megnőtt. Az előző években csupán 26 kisgyermeknek volt fenntartva ellátás.

2014 után az egy bölcsődei férőhelyre jutó kisgyermek száma jóval több lett, azonban a 2019. évi férőhely emelkedés ezt a mutatót csökkentette, több hely lett, így csökkent az egy férőhelyre jutó 0-2 évesek száma.

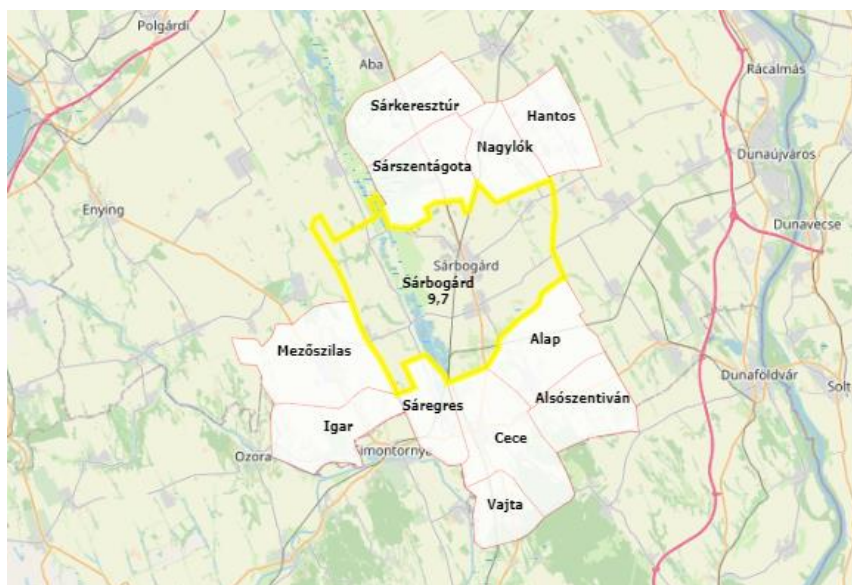

41. térkép: Működő bölcsődei férőhelyek száma térképen, Forrás: TeIR, 2019. évi adat

Egy működő bölcsődei férőhelyre jutó 0-2 évesek száma (fő)

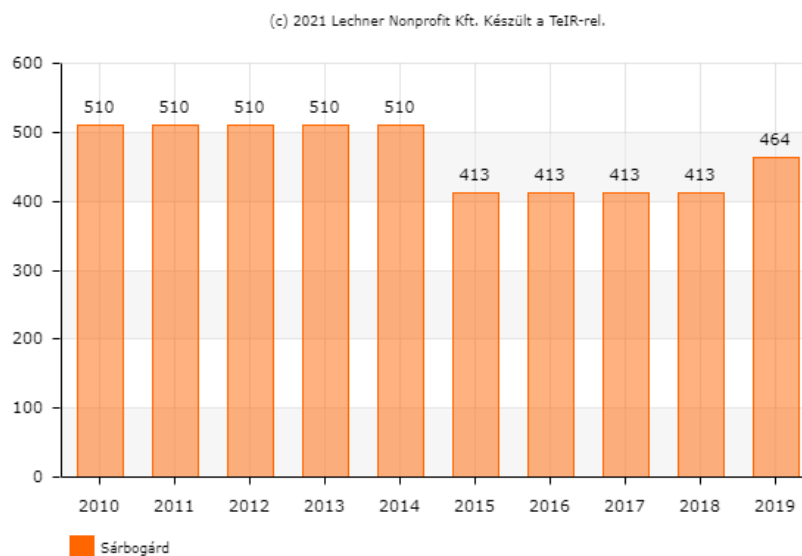
22. ábra: Egy működő bölcsődei férőhelyre jutó 0-2 évesek száma (fő) Forrás: TeIR

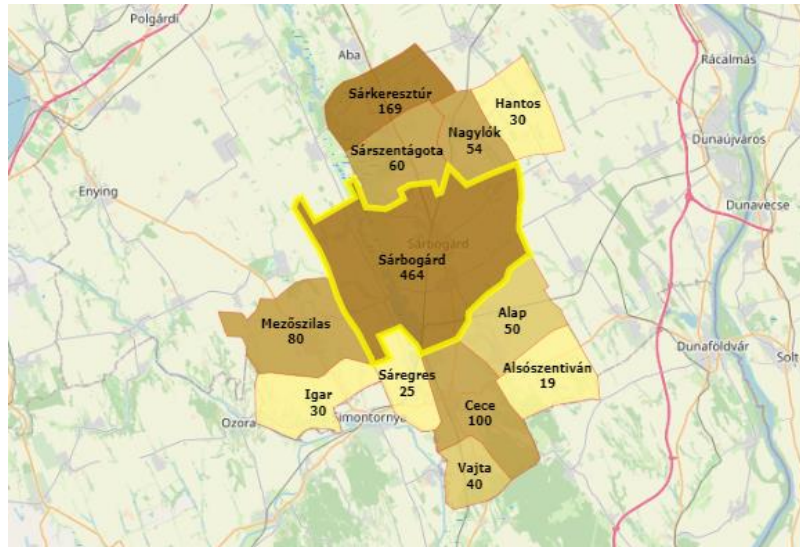
42. térkép: Egy működő bölcsődei férőhelyre jutó 0-2 évesek száma (fő) térképen, Forrás: TeIR, 2019. évi adat

Az óvodai férőhelyek száma 2014 után közel 100 hellyel csökkent, amit 2019-ben ismét megnöveltek 51 hellyel, melynek valószínűsíthető oka az óvodás korú gyermekek nagyszámú emelkedése. Ez látszik a lenti ábrákon is, az óvodába beírt gyermekek száma 2015-ig folyamatosan csökkent, majd egy rövid stagnálás után, 2017-től folyamatosan emelkedett.

Óvodai férőhelyek száma (gyógytápedagógiai neveléssel együtt) (db)

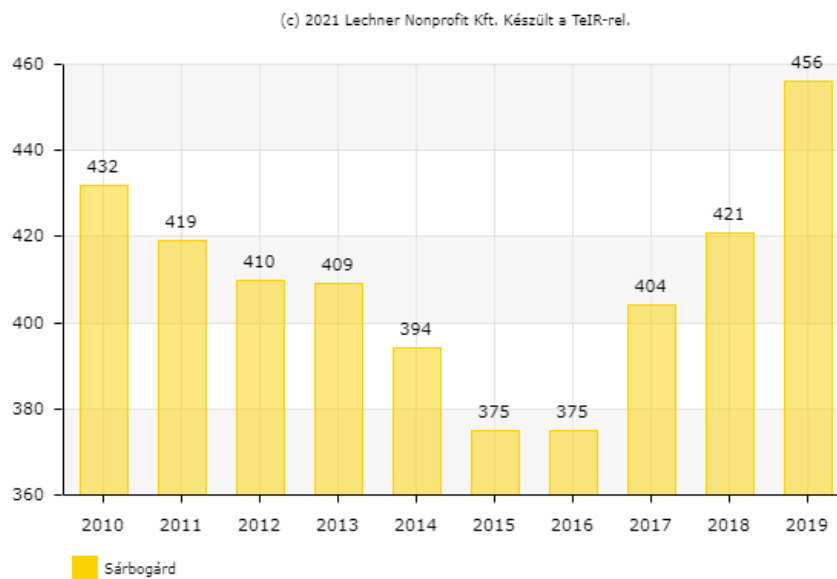
23. ábra: Óvodai férőhelyek száma (gyógytápedagógiai neveléssel együtt) (db), Forrás: TeIR

43. térkép: Óvodai férőhelyek száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt) (db) térképen, Forrás: TeIR, 2019. évi adat

Óvodába beírt gyermekek száma (fő)

Az óvodába felvett és az adatfelvétel eszmei időpontjában az óvoda nyilvántartásában szereplő gyermekek száma.

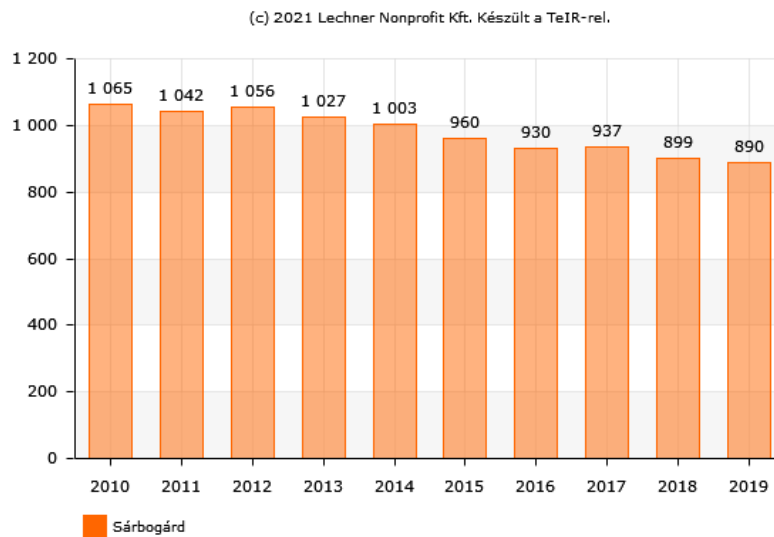

24. ábra: Óvodába beírt gyermekek száma (fő), Forrás: TeIR

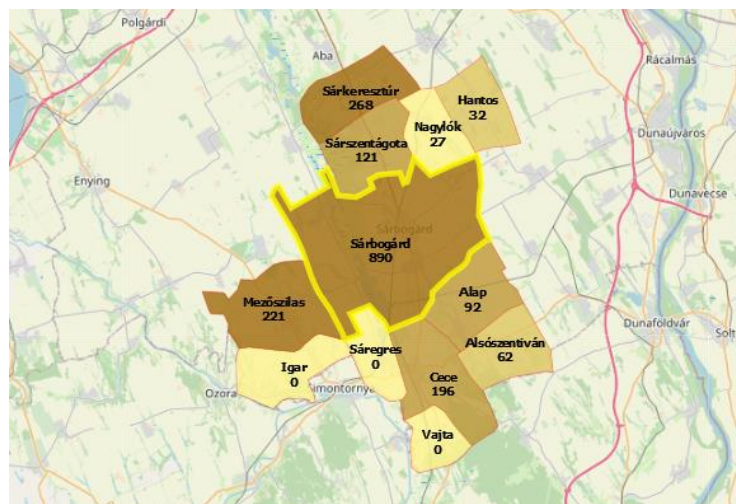
Az általános iskolai tanulók létszáma ezzel szemben nem folyamatosan ugyan, de évről évre csökkent a vizsgált időszakban. 2011 és 2012 között volt egy kisebb emelkedés, majd csökkenő tendenciát mutatott. 2017-ben az előző évhez képest egy minimális emelkedés figyelhető meg, de az azt követő években ismét csökkent számuk.

Az általános iskolai feladat ellátási helyek átlagos száma egyre kevesebb. Míg 2010-ben 266 fő volt, addig 2019-ben ugyanez már csak 222 fő Sárbogárdon.

Általános iskolai tanulók száma (gyógypedagógiai oktatással együtt) (fő)

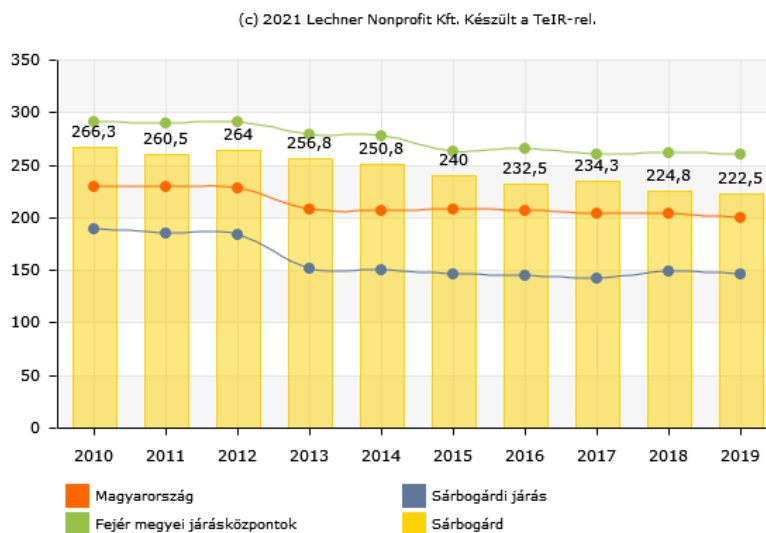

25. ábra: Általános iskolai tanulók száma (gyógypedagógiai oktatással együtt) (fő), Forrás: TeIR

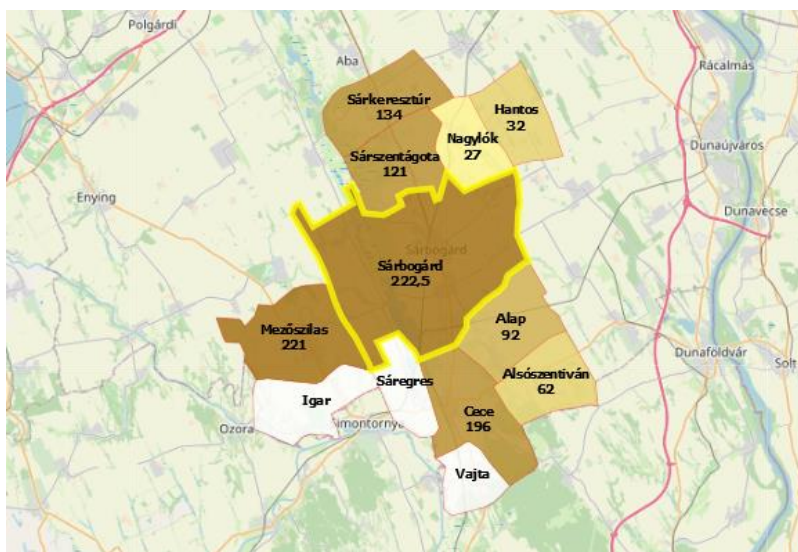

44. térkép: Általános iskolai tanulók száma (gyógypedagógiai oktatással együtt) (fő) térképen, Forrás: TeIR, 2019. évi adat

Általános iskolai feladatellátási helyek átlagos létszáma (fő)

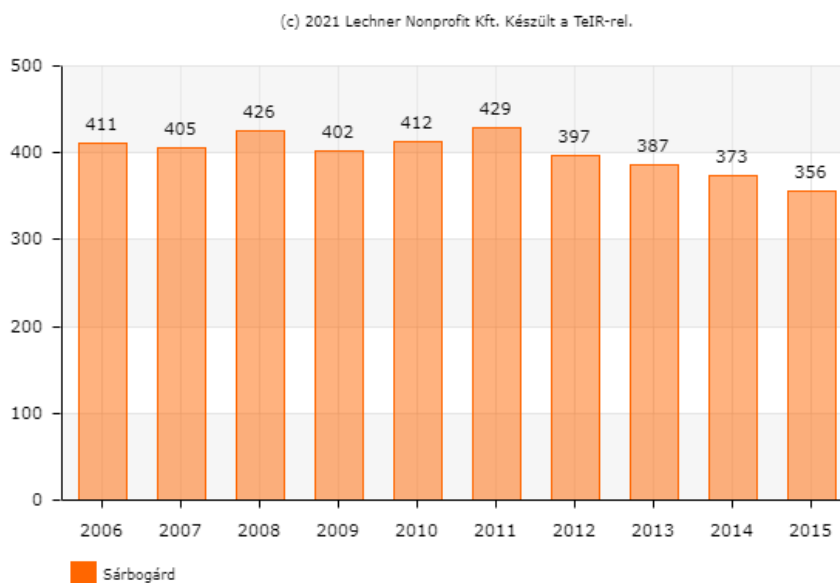
26. ábra: Általános iskolai feladatellátási helyek átlagos létszáma (fő), Forrás: TeIR

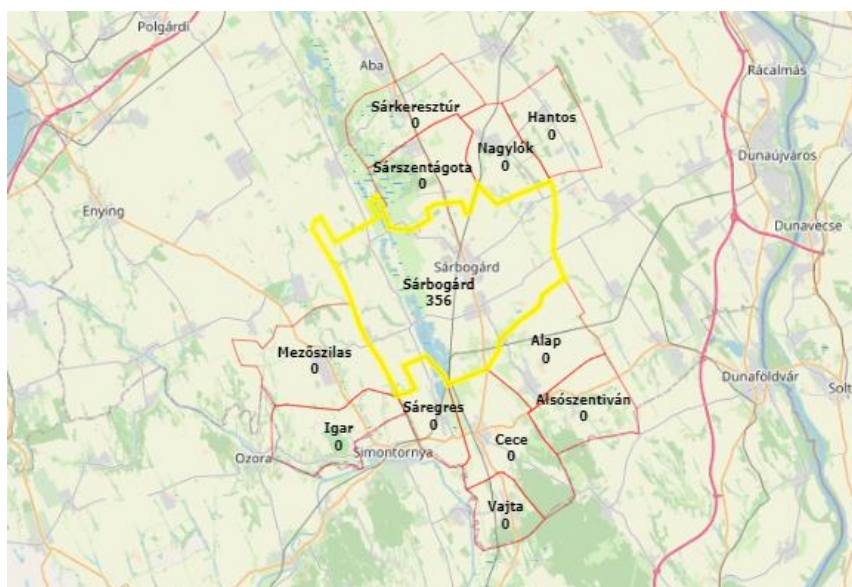
45. térkép: Általános iskolai feladatellátási helyek átlagos létszáma (fő) térképen, Forrás: TeIR, 2019. évi adat

A középiskolai tanuló létszámokat vizsgálva, már erősebb ingadozások figyelhetők meg. 2008-ben egy átmeneti csökkenés után nőtt a tanulók száma, majd 2009-re csökkent. A következő két évben ismét nőtt, majd 2012-től folyamatosan csökkenni látszik.

Nappali tagozatos középiskolai tanulók száma (a hat-, nyolcévfolyamos gimnáziumok megfelelő évfolyamaival együtt) (fő)

27. ábra: Nappali tagozatos középiskolai tanulók száma (a hat-, nyolcévfolyamos gimnáziumok megfelelő évfolyamaival együtt) (fő), Forrás: TeIR

46. térkép: Nappali tagozatos középiskolai tanulók száma (a hat-, nyolcévfolyamos gimnáziumok megfelelő évfolyamaival együtt) (fő) térképen, Forrás: TeIR, 2019. évi adat

2.1.8.4 Közigazgatás és egyéb humán közszolgáltatások

Sárbogárd nagyon **fejlett közigazgatási intézményhálózattal** rendelkezik. A helyi szükségleteket kiszolgáló intézmények mellett megtalálhatóak a városban többek között a megyei dekoncentrált szervek kirendeltségei is. Így az **Fejér Megyei Kormányhivatal Dunaújvárosi Járási Hivatal Népegészségügyi Osztály Sárbogárdi Kirendeltsége**, a **Fejér Megyei Munkaügyi Központ Kirendeltsége** és a **Sárbogárdi Járási Hivatal Földhivatal**. Sárbogárdon az **NAV Fejér Megyei Adó- és Vámigazgatósága - Sárbogárd Ügyfélszolgálati Hely** is tart ügyfélfogadást heti rendszerességgel, 2015. március 31.-től pedig kormányablak is működik a városban, amely tovább erősíti Sárbogárd centrum jellegét.

A városban működik **Sárbogárdi Rendőrkapitányság** is, amelynek munkáját a **Sárbogárdi Városi Ügyészség** felügyeli és irányítja. A kilencvenes évektől újra működik a **Sárbogárdi Járásbíróság**. Mindhárom fent említett szerv **illetékességi területe átnyúlik a járási határokon is**, hiszen a szomszédos Enyingi járás egy részének lakosságát is kiszolgálja.

A saját Rendőrkapitányság mellett Fejér Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság Dunaújvárosi Katasztrófavédelmi Kirendeltség Sárbogárdi Hivatásos Tűzoltó-parancsnokság is működik a településen, így hivatásos tűzoltók szolgálják a városi és környékbeli lakosságot, sőt a fentiekhez hasonlóan a Tűzoltóság illetékességi területe is átnyúlik a járási határokon.

Közigazgatási intézmények Sárbogárdon					
Sárbogárdi Polgármesteri Hivatal Hősök tere 2.					
Fejér Megyei Kormányhivatal - Sárbogárdi Járási Hivatal Hősök tere 2.					
Sárbogárdi Járási Hivatal Földhivatal Hősök tere 17.					
Sárbogárdi Járásbíróság Hősök tere 17.			Sárbogárdi Városi Ügyészség Hősök tere 17.		
Sárbogárdi Járási Hivatal Foglalkoztatási Osztály Tury Miklós u. 3.					
NAV Fejér Megyei Adó- és Vámigazgatósága - Sárbogárd Ügyfélszolgálati Hely Hősök tere 2.					
Fejér Megyei Élelmiszerlánc-biztonsági Sárbogárdi Telephelye		Kormányhivatal és Ady Endre u. 164		Dunaújvárosi Állategészségügyi Járási Hivatal Osztály	
Fejér Megyei Kormányhivatal Dunaújvárosi Járási Hivatal Népegészségügyi Osztály Sárbogárdi Telephelye Ady Endre u. 164					

14. táblázat: Közigazgatási intézmények Sárbogárdon

Egyéb intézmények Sárbogárdon					
Sárbogárdi Rendőrkapitányság Ady Endre u. 85.					
Fejér Megyei Sárbogárdi Telephelye		Katasztrófavédelmi Igazgatóság Dunaújvárosi Hivatásos Tűzoltó-parancsnokság Tury Miklós u. 12.		Dunaújvárosi Katasztrófavédelmi Kirendeltség	

15. táblázat: Egyéb intézmények Sárbogárdon

2.1.8.5 Esélyegyenlőség biztosítása

Az egyenlő feltételek megteremtése, az **esélyegyenlőség kérdése Sárbogárd több fejlesztési dokumentumában is megjelenik**, így a törvény (2003. évi CXXV. törvény 63/A §-a) által előírt **Esélyegyenlőségi Programon** túl még jó néhány dokumentumban fontos szerepet kap. Ennek fényében megállapítható, hogy **a város mindenkori vezetése kiemelt figyelmet fordít az esélyegyenlőség megvalósításának kérdésére a városban.**

Céljának eléréséhez a város 2019-2024-es időszakra vonatkozó Esélyegyenlőségi Programja szolgál alapul. A program alaposan megvizsgálja az esélyegyenlőség kérdését, helyzetelemzést nyújt, majd megfogalmazza a célokat és az ezekhez tartozó feladatokat is.

A program fő célkitűzései a következők: ■ "Az esélyegyenlőség folyamatos érvényesítése a különböző önkormányzati határozatok meghozatalában, intézkedések megtételében. ■ A hátrányos megkülönböztetés csökkentése, megszüntetése. ■ A megkülönböztetéstől mentes gondolkodás erősítése. ■ Egyenlő bánásmód, és az egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása a hátrányos helyzetű csoportok számára: időskorú személyek, fogyatékkal élő emberek, munkanélküli emberek, munkába visszatérő személyek, pályakezdő fiatalok, munkahelyen foglalkoztatott kisgyermekes szülők, roma származású emberek, alacsonyan iskolázott személyek. ■ Együttműködés és az együttműködés összehangolása az esélyegyenlőség biztosítása érdekében a közoktatási, a foglalkoztatási, a közművelődési, a szociális, az egészségügyi és más közszolgáltatási területeken."

Ezekhez a célkitűzésekhez számos feladatot társít a program a szociális szolgáltatások, az egészségügy, a foglalkoztatás, az oktatás és közszolgáltatások területén. Ezek a feladatok többek között a következők: családsegítés, gyermekjóléti ellátás, munkahelyteremtés, családbarát munkahelyek kialakítása, akadálymentesítés, valamint közoktatási szakszolgáltatás teljes körű elérésének biztosítása.

A város 2009-2014-es időszakára vonatkozó **Közoktatási Intézkedési Tervében szintén fontos szerepet kap az esélyegyenlőség**, méghozzá közoktatási szempontból. A kérdés helyzetelemzés formájában kerül górcső alá, amely a következő összeggel él: bár "*Sárbogárdon megtalálható és jelenleg is biztosított az esélyegyenlőség szempontjából releváns közszolgáltatások megléte*", ám feltárásra kerültek bizonyos hiányosságok is, mint például a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek besorolási rendszere. A helyzetelemzésen kívül a dokumentum egy külön Közoktatási Esélyegyenlőségi Terv is rendelkezik, melynek "*az alapvető célja, hogy biztosítsa a településen a szegregációmentesség és az egyenlő bánásmód elvének teljes körű érvényesülését.*"

A Terv az esélyegyenlőséget érintő kérdések vizsgálata után megfogalmazza a szükséges feladatokat és célkitűzéseket, valamint az esélyegyenlőségi kockázatokat is. A dokumentum konkrétan megnevezi a felelősöket, akik a célok megvalósításáért felelnek. A felelősök a város vezetése, az önkormányzat tisztségviselői, valamint a településen működő közoktatási intézmények vezetői. Ők azért felelnek, hogy: "*ismerjék az egyenlő bánásmódra és esélyegyenlőségre vonatkozó jogi előírásokat; hogy biztosítsák a diszkriminációmentes oktatást, nevelést, a befogadó és toleráns légkört, és megragadjanak minden alkalmat, hogy az esélyegyenlőséggel kapcsolatos ismereteiket bővítő képzésen, egyéb programon részt vegyenek; valamint hogy ismerjék a Települési Közoktatási Esélyegyenlőségi Intézkedési Tervben foglaltakat és közreműködjenek annak megvalósításában, illetve az esélyegyenlőség sérülése esetén hivatalosan jelezzék azt Sárbogárd Város jegyzőjének.*"

A város 2004-ben elfogadott Szolgáltatás - Tervezési Koncepciója kis részben szintén foglalkozik az esélyegyenlőség szempontjából különösen érintett társadalmi csoportokkal, amelyek a dokumentum szerint a következők: többgyermekes családok, veszélyeztetett gyermekek, egyedülálló időskorúak, nyugdíjasok, marginalizálódott csoportok, krízishelyzetben lévő gyermekes anyák, hajléktalanok, fogyatékos személyek.

Az esélyegyenlőség megvalósulásának lehetséges hiányát rejtő "problémás területeket" (szegregátumok) is vizsgálja a városban a 2011-es Integrált Városfejlesztési Stratégia, valamint az ennek részeként elkészült Anti szegregációs Terv. Utóbbi "*kiemelt figyelmet fordít az alacsony státuszú (rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkező és 8 osztálynál nem magasabb iskolai végzettségű aktív korú) lakosok*", tehát pontosan az olyan emberek helyzetére, akik mindennapjaik során a legtöbb diszkriminációval találkoznak, és akik esetében ezáltal a leginkább sérül az esélyegyenlőség elve.

A 2011-es Anti szegregációs Terv a következő szegregátumokat, illetve szegregálódó és szegregációval veszélyeztetett területeket határolja le Sárbogárdon: ■ Sárbogárd, Kertalja utca a Hatvani és a Mányoki utca között ■ Sárszentmiklós, Álmos utca ■ Pusztaegres, Deák Ferenc utca nyugati oldala ■ Pusztaegres, Kiss utca.

A Tervben megfogalmazásra kerül az Anti szegregációs Program is, amely a lakhatás, az oktatás és képzés, a foglalkoztatás, valamint az egészségügyi és szociális ellátás témakörein keresztül kerül bemutatásra.

Az Anti szegregációs Terv az esélyegyenlőség szempontjából fontos összeggésszel zárul: "Sárbogárd Város Önkormányzata elkötelezett az esélyegyenlőség megteremtése, a hátrányos helyzetű, alacsony státuszú emberek körülményeinek javítása, foglalkoztatásának, képzésének elősegítése tekintetében. Az önkormányzat nem kívánja konzerválni, illetőleg növelni a feltárt szegregátumokat, sem terület, sem lakosság szempontjából."

2.1.9 A település gazdasága

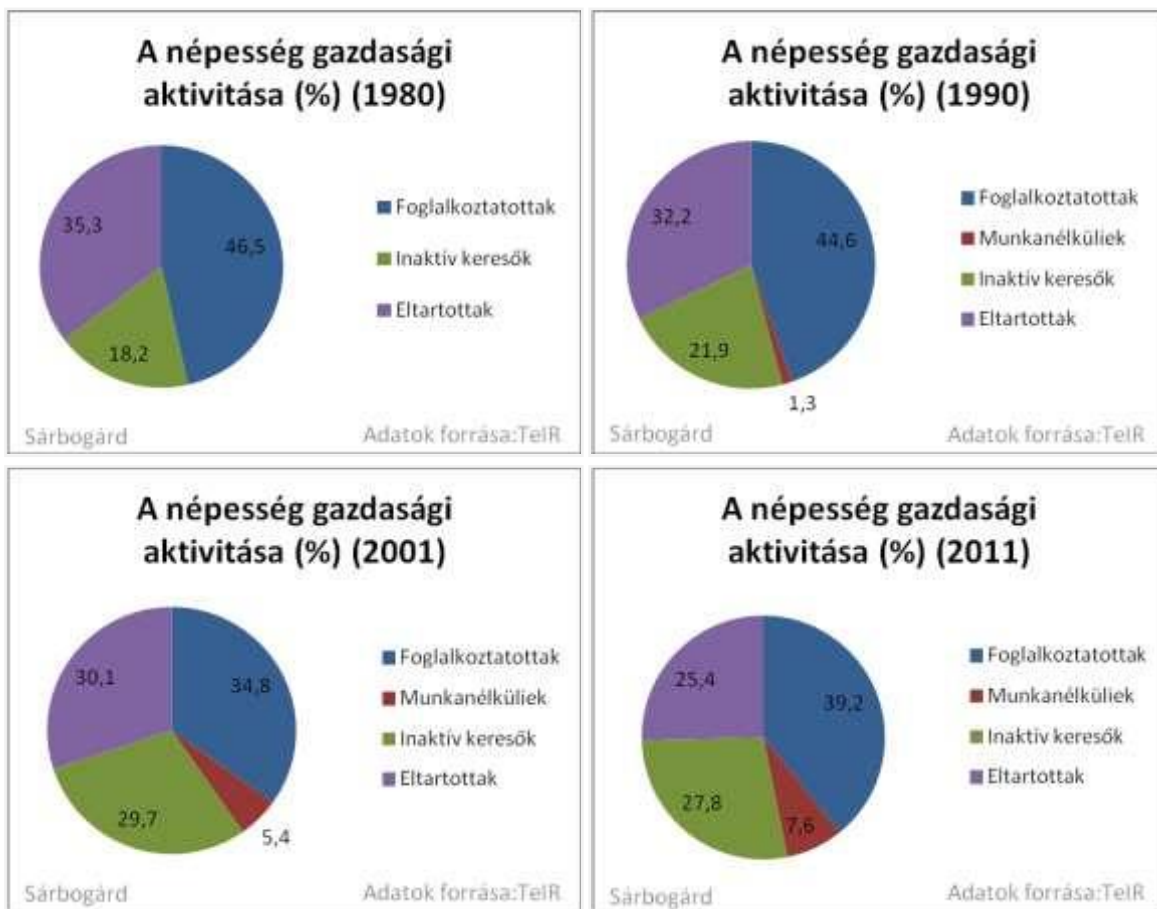
2.1.9.1 A település gazdasági súlya, szerepköre

Sárbogárd a vele azonos nevű Sárbogárdi járás székhelyeként és egyetlen városaként a térség egyértelmű központja. Ez a **központi jelleg** megmutatkozik többek között a **humán infrastruktúrájának és a közigazgatási intézményhálózatának fejlettségében, az adminisztratív, a kereskedelmi és az egyéb szolgáltató területen betöltött szerepében, de a városban működő vállalkozások számában és a térségben betöltött közlekedés - földrajzi helyzetében is.**

Ezt a központi szerepet árnyalja ugyanakkor, hogy egyrészt a város kulturális, közművelődési és oktatási funkciói hiányosak, másrészt **gazdasági, foglalkoztatási szerepe nem olyan erős, hogy gazdasági értelemben élénkíteni tudná a járási környezetét.** Sárbogárd is küzd a járás és a megye déli részét sújtó magas munkanélküliség problémájával, ezen kívül a városban állandó lakhellyel rendelkezők fele is más, nagyobb városokba (elsősorban Székesfehérvárra, Dunaújvárosba és Budapestre) jár dolgozni. A távoli munkahelyekre való eljutás a nagy távolságok miatt igénybe veszi a munkavállalókat, többségük esetében kényszerválasztásnak tekinthető.

A város alacsony gazdasági és foglalkoztatási ereje, valamint egyes funkcióiban megmutatkozó hiányosságai mellett a falusias településkép is azt a tényt erősíti, hogy **Sárbogárd sokkal inkább tekinthető vidékies kisvárosnak, mint valódi minden szempontból centrális szereppel bíró városnak.**

A helyi gazdasági környezet jellemzői

28. ábra: A helyi gazdasági környezet jellemzői

A fenti négy kördiagram a város népességének gazdasági aktivitását hivatott szemléltetni 1980 és 2011 között. A diagramokat szemlélve a következő megállapításokra juthatunk. A munkanélküliek száma a vizsgált időszakban folyamatosan nőtt a településen (bár az 1980-as évre vonatkozóan nem volt megtalálható ez az adat, feltételezhető, hogy minimális szinten ugyan, de akkor is jelen volt a munkanélküliség). **Míg 1990-ben a népesség 1,3 %-a volt munkanélküli, addig 2011-ben már 7,6 %.**

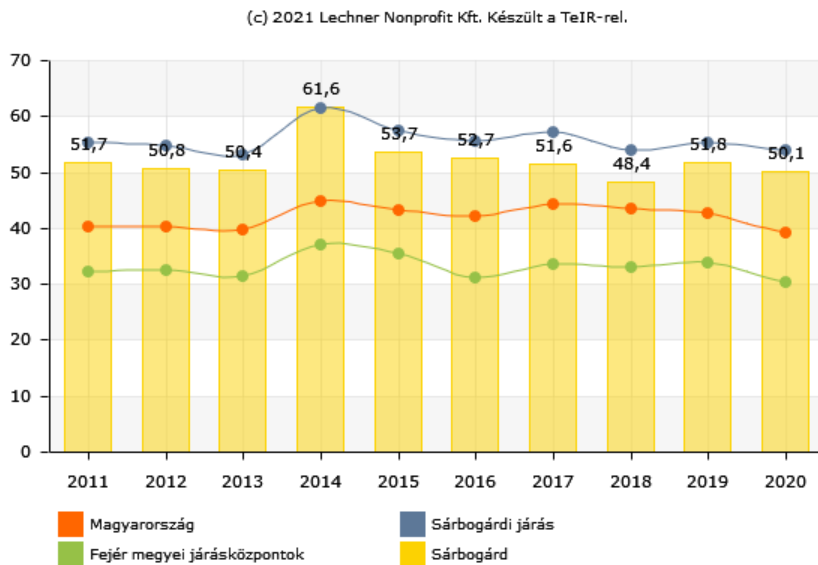
2011. évi adatok szerint csökkent az eltartottak száma, így míg 1980-ban 35,3 % tartozott ebbe a kategóriába, addig 2011-ben már csupán a népesség negyede, 25,4 %. Az eltartottak számára vonatkozóan nincs a 2011.évi népszámlálásnál frissebb adatunk, de feltehetőleg a munkanélküliség és a fiatal korosztály csökkenésével összefüggésben számuk csökkent. (Frissebb adatok a 2022.évi népszámlálást követően várhatók.)

2021. szeptemberi adatok szerint a településen a munkavállalás korú népesség létszáma 7906 fő, a munkanélküliek száma 364 fő, aránya 4,6%, ez az országos átlagnál mintegy 10-12 %-kal magasabb, ugyanakkor ez nem tekinthető kiugró eltérésnek, és abszolút értelemben sem extrém.

A munkanélküliséget tekintve jóval nagyobb problémát tükröz az alacsony iskolai végzettséggel rendelkező munkanélküliek tartósan magas aránya, mivel a munkanélküliek több mint 50 %-a legfeljebb az általános iskolát végezte el. Ez a tény a jövő szempontjából a jelennél is kedvezőtlenebb,

mivel a folyamatban lévő technológiafejlesztések nyomán e végzettségi kategória munkaerőpiaci kereslete várhatóan jelentősen tovább csökken.

Legfeljebb 8 általános iskolát végzett regisztrált munkanélküliek aránya (az összes munkanélküli százalékában)

29. ábra: Legfeljebb 8 általános iskolát végzett regisztrált munkanélküliek aránya (az összes munkanélküli százalékában)

Munkaerőpiaci, gazdasági szempontból a térség és település országos átlagnál kedvezőtlenebb helyzetét jelzi a legfeljebb 8 általános iskolát végzett regisztrált munkanélküliek országos és a megyei adatokat meghaladó aránya. Az alacsony iskolai végzettséggel rendelkező munkanélküliek nagy száma meghatározza a térségben befektetni kívánó ipari ágazatokat, megnehezíti a gazdasági fellendülést, az esetleges gazdasági szerkezetváltást is.

A település kedvezőtlen népesség eltartóképességét jelzi az ingázók magas aránya is, amelyet a következő diagramok szemléltetnek.

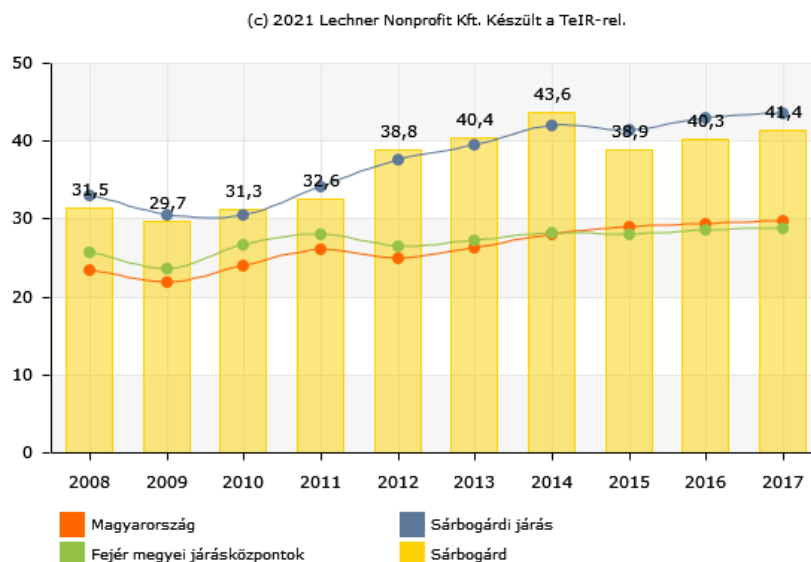
30. ábra: Ingázók és a településen dolgozók arány (2011), Forrás: TeIR

A fenti diagrammon az ingázók aránya látható a nem ingázókkal szemben 2001-ben és 2011-ben. Míg 2001-ben Sárbogárdi lakcímmel rendelkező foglalkoztatottaknak csupán 35 %-a járt el másik településre dolgozni, addig 2011-re ez az arány jelentősen megnőtt. Ekkor már a foglalkoztatottak több mint fele kereste a kenyerét másik településen, nagyrészt Székesfehérváron, Dunaújvárosban és Budapesten. Az **ingázók arányának jelentős növekedése** annak köszönhető, hogy a 2000-es évek folyamán a városban bekövetkező üzembeszárásokkal több száz ember vesztette el a munkáját Sárbogárdon. Ám ezzel egy időben nőtt a várostól kisebb-nagyobb távolságra lévő nagyobb városok (Székesfehérvár, Dunaújváros, Budapest) munkaerő felvevő képessége, amely a munkaerőt oda vonzotta, ezzel ingázásra kényszerítve a sárbogárdi lakosság jelentős részét. A 2011. évi adatok szerint mintegy 1300-1400 fő Székesfehérváron dolgozott, azaz az ingázók jelentős hányada a megyeszékhelyen kereste a boldogulását. Az ingázást tekintve további érdekes adalék, hogy a településről a viszonylag közeli, de gazdaságilag rendkívül fejlett Paksra alig néhány fő (3-5 fő) jár át dolgozni.

Az ingázásra vonatkozóan 2011. évi népszámlálásnál nem rendelkezünk frissebb adatokkal, de önkormányzati beszámolók alapján az ingázás ma is meghatározó jelentőségű a város foglalkoztatotti viszonyaiban.

Sárbogárdról más településre eljáró dolgozók az ingázással eltöltött átlagos ideje naponta 62-65 perc között alakul, ez magasabb, mint az országos átlag, a budapesti agglomerációban élő, dolgozó munkavállalók utazási időtartamával egyezik meg. Az ingázók nagy hányada a megyeszékhely jelentősebb összeszerelő üzemeiben, gyáraiban, betanított munkásként, alacsonyabb presztízsű foglalkoztatási csoportban alkalmazottként dolgozik. Ezt támasztja alá a következő diagram is.

Alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak megoszlása az aktív korúak arányában

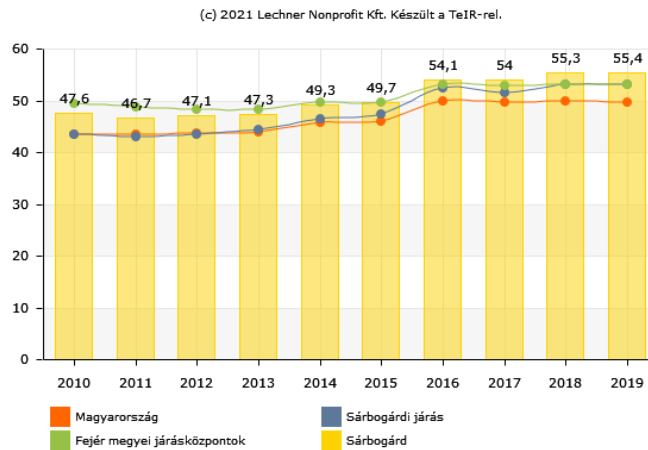

31. ábra: Alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak megoszlása az aktív korúak arányában

A 2010-es évtized utóbbi éveiben tapasztalható a városban gazdasági élénkülés, amely a várhatóan a következő népszámlálás ingázásra, foglalkoztatottságra és gazdasági aktivitásra vonatkozó adataiban

is tükröződni fog. A javuló gazdasági folyamatokat támasztja alá a száz lakosra jutó adófizetők arányának folyamatosan lassú emelkedése is, ami kis mértékben ugyan, de meghaladja az országos és a járási átlagokat is.

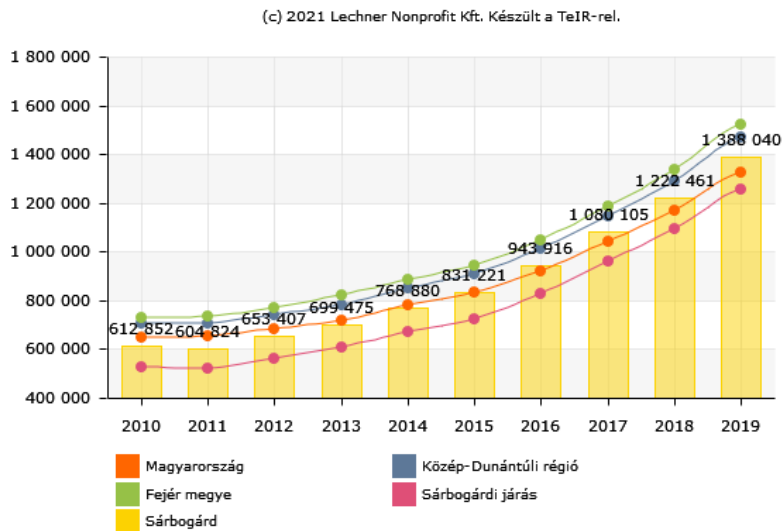
Száz lakosra jutó adófizetők száma (fő)

32. ábra: Száz lakosra jutó adófizetők száma (fő), Forrás: TeIR

Egy lakosra jutó összes nettó jövedelem (Ft)

SZJA alapot képező nettó jövedelem egy állandó lakosra vetített összege.

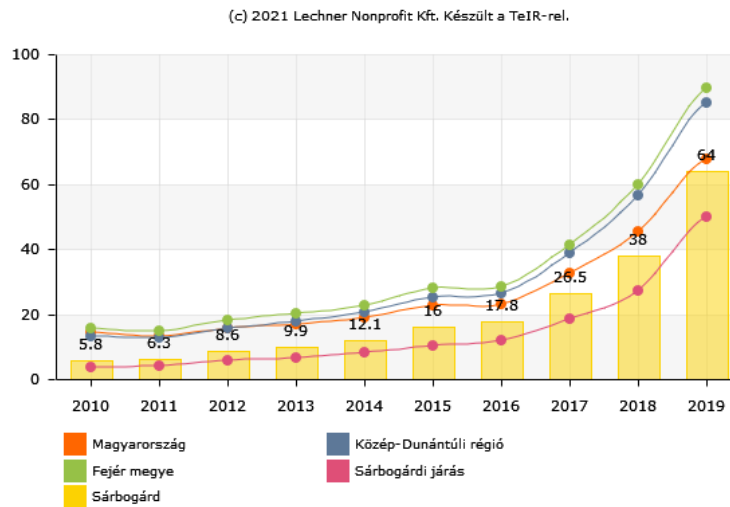

33. ábra: Egy lakosra jutó összes nettó jövedelem (Ft), Forrás: TeIR

A kedvező foglalkoztatottsági adatokat tompítja az egy lakosra jutó jövedelem nagysága. Ha az 1 főre jutó belföldi jövedelmet vizsgáljuk a lenti diagramon a különböző térségi szintek összehasonlításával, akkor láthatjuk, hogy mind 2010-ben, mind pedig 2015-ben jóval alacsonyabb értékekkel bírt a

Sárbogárdi járás, mint Fejér megye, a Közép - Dunántúli régió vagy az ország egésze. A különbség az elmúlt években jelentős mértékben nem csökkent.

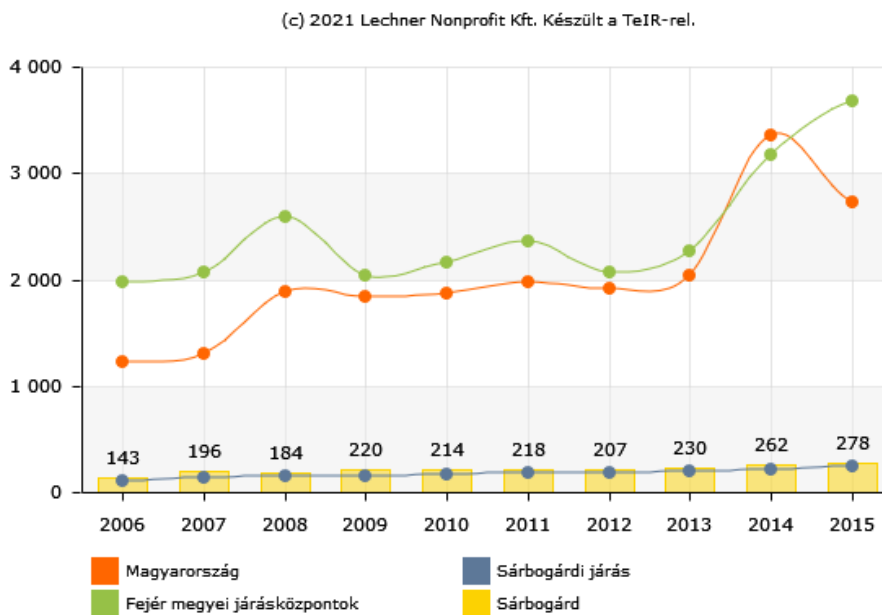
Az 5 millió Ft feletti adósávon adózók száma száz, 1 millió Ft alatti adósávon adózóra vetítve.

34. ábra: Az 5 millió Ft feletti adósávon adózók száma száz, 1 millió Ft alatti adósávon adózóra vetítve, Forrás: TeIR

Magas-illetve alacsony jövedelműek aránya az országos, megyei és régiós átlagoknál kedvezőbbek, ami szintén arra utal, hogy a gazdaságilag aktív, dolgozó népeség foglalkoztatási és jövedelmi viszonyaiban kis különbségek vannak, a jövedelemszint az országos, a régiós és a megyei adatokhoz képest viszonylag kiegyenlített.

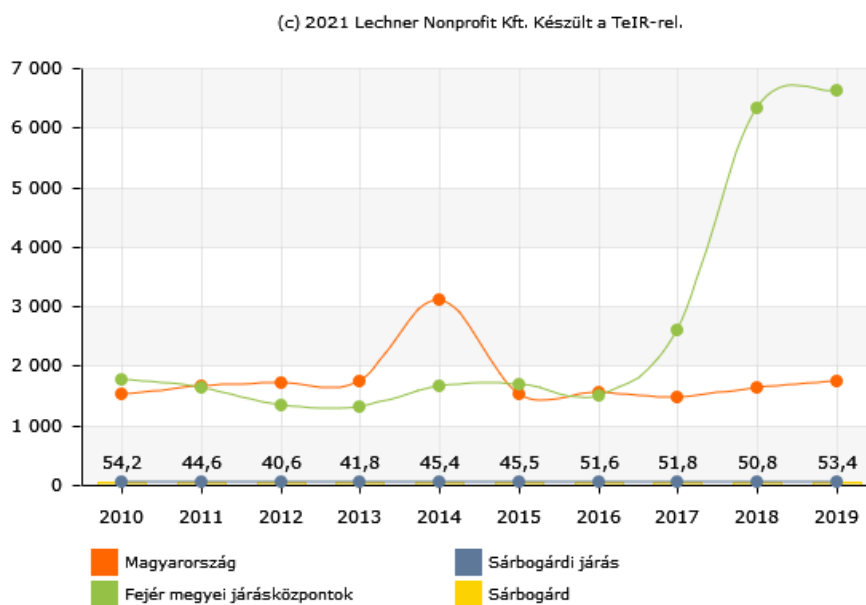
Egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték (1000 Ft)

35. ábra: Egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték (1000 Ft), Forrás: TeIR

A településen 2015-ben az egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték jelentős mértékben elmaradt mind az országos, mind a megyei adatokból. Ezen kedvezőtlen értékek az elmúlt években talán kedvezően módosultak, de a korábbi lemaradás mértéke, valamint a település iparszerkezetének adottságai, az abban tapasztalt változások, nagy előrelépést, változást nem eredményezhettek. Települési szintű frissebb adattal nem rendelkezünk,

Egy lakosra jutó jegyzett tőke (1000 Ft)

36. ábra: Egy lakosra jutó jegyzett tőke (1000 Ft), Forrás: TeIR

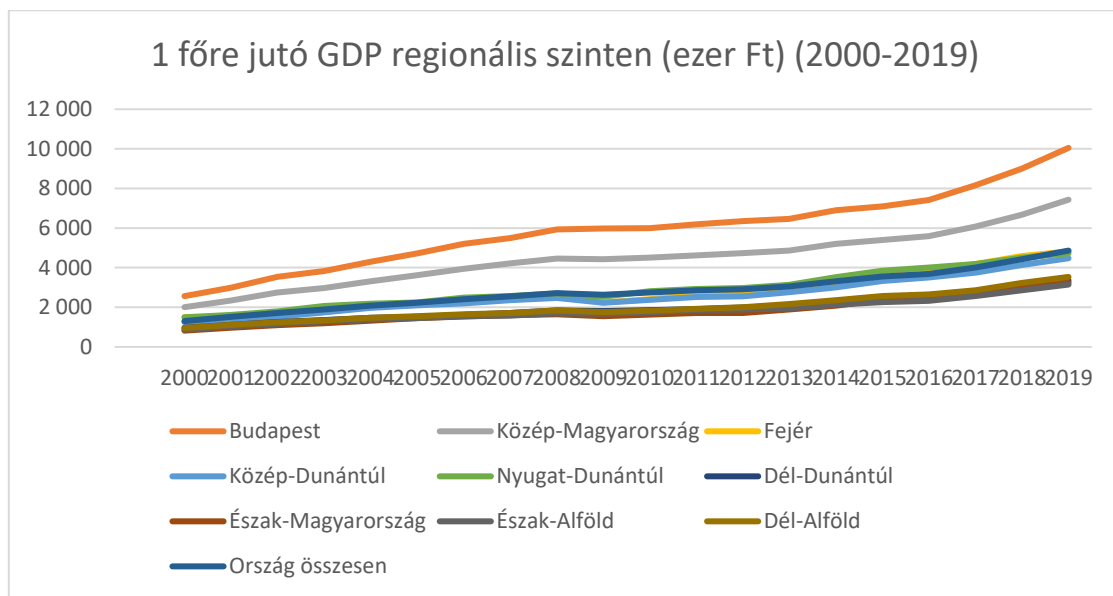
Frisebb adatokkal rendelkezünk az egy lakosra jutó jegyzett tőke vonatkozásában, ami 2010 és 2019 között kis mértékben, de csökkent Sárbogárdon. Az alacsony értékek a tőkeszegény mikrovállalkozások túlsúlyát (őstermelők, családi gazdaságok, egyéni vállalkozók) jelzik.

A régió gazdasági helyzete és hatásai a település gazdasági helyzetére

A **Közép-Dunántúli régió** földrajzi elhelyezkedésénél fogva (két közép-európai fejlődési zóna metszéspontjában van, fontos európai közlekedési folyosók haladnak rajta keresztül) rendkívül kedvező helyzetben van és ezért **jelentős geopolitikai vonzeróval bír**. A kedvező helyzetet sok szempontból ki is használja a régió, amit az is alátámaszt, hogy a 2012-es adatok szerint az országos GDP 9,6%-át termelte a Közép-Dunántúli régió, míg az 1 főre jutó GDP országos 2 878 000 Ft-os értékéhez képest a régió 2 543 000 Ft-os értéket produkált ugyanebben az évben. Ha gazdasági szempontok alapján összehasonlítjuk a Közép-Dunántúli régiót az ország többi régiójával, akkor azt állapíthatjuk meg, hogy az 1 főre jutó GDP tekintetében a KözépMagyarországi és a Nyugat-Dunántúli

régió után a harmadik legmagasabb értékkel rendelkezett 2012-ben és 2020-ban is, de mivel a Közép-Magyarországi régió mindig magasan kiemelkedik a többi régió közül és felhúzza az értékeket, ezért a Közép-Dunántúli régió az országos átlag alatt volt az 1 főre jutó GDP-t tekintve 2020-ban is, de az ország többi régiójához képest Fejér megye és közép-Dunántúl továbbra is kiemelkedő helyzetben van.

Hasonló képet kapunk, amennyiben a vállalkozói aktivitást vizsgáljuk regionális szinten, hiszen láthatjuk, hogy a Közép - Dunántúli régió évtizedek óta az élmezőnyben helyezkedik el az 1000 főre jutó regisztrált társas vállalkozások számát tekintve. A Közép-Magyarországi régió ebben a mutatóban is messze leghagyja a többi régiót és felhúzza az átlagértéket, ezért az 1 főre jutó GDPhez hasonlóan a vállalkozói aktivitást tekintve is az országos átlag alatt van a Közép-Dunántúli és az összes többi régió is.

37. ábra: 1 főre jutó GDP regionális szinten (ezer Ft) (2000-2019), Forrás: KSH

Sárbogárdon működő vállalkozások jogi forma szerinti bemutatása

Időszak	2014. év	2015. év	2016. év	2017. év	2018. év	2019. év	2020. év
Regisztrált vállalkozások száma - GFO'14 (db)	1811	1851	1843	1836	1848	1847	1864
Regisztrált jogi személyiségű vállalkozások száma - GFO'14 (db)	259	244	237	222	217	218	220
Regisztrált jogi személyiség nélküli társas vállalkozások száma - GFO'14 (db)	1	1	1	1	1	1	1
Regisztrált társas vállalkozások száma - GFO'14 (db)	260	245	238	223	218	219	221
Megszűnt vállalkozások száma - GFO'14 (db)	111	69	108	109	92	115	104
Regisztrált szövetkezetek száma - GFO'14 (db)	3	2	6	5	6	5	5
Regisztrált betéti társaságok száma (db)	53	48	46	43	40	39	37
Regisztrált önálló vállalkozók száma (db)	1551	1606	1605	1613	1630	1628	1643
Regisztrált nonprofit gazdasági társaságok száma - GFO'14 (db)		2	2	3	3	2	2
Regisztrált részvénytársaságok száma (db)		1	1	3	3	3	
Regisztrált közkereseti társaságok száma (db)	2						
Regisztrált agrárgazdasági szövetkezetek száma (db)	1	1	1				
Regisztrált főfoglalkozású önálló vállalkozók száma (db)	586	611	611	628	650	638	654
Regisztrált mellékfoglalkozású önálló vállalkozók száma (db)	631	659	678	674	679	694	698
Regisztrált nyugdíjas önálló vállalkozók száma (db)	334	336	316	311	301	296	291

Regisztrált egyéni vállalkozók száma (db)	478	491	492	492	525	530	549
Regisztrált főfoglalkozású egyéni vállalkozók száma (db)	296	311	310	320	348	354	370
Regisztrált mellékfoglalkozású egyéni vállalkozók száma (db)	148	151	158	148	154	156	160
Regisztrált nyugdíjas egyéni vállalkozók száma (db)	34	29	24	24	23	20	19
Regisztrált őstermelők száma (db)	587	600	559	540	547	558	556

16. táblázat: Sárbogárdon regisztrált vállalkozások 2014-2020 között

A településen működő vállalkozások jelentős része egyéni vállalkozás, társas vállalkozás (kft.) az összes vállalkozásnak csak mintegy egy ötöde, egy hatoda ez a vállalkozások méretére, tőkeerőségére utalhat.

A vállalkozások méret(árbevétel, foglalkoztatottak száma) szerinti alakulását, összetételét mutatják be a következő táblázatok:

Sárbogárdon működő vállalkozások méret szerint 200, 2010, 2020

2000	Mikro- és kisvállalkozás	Középvállalkozás	Nagyvállalkozás
Sárbogárd	583	2	1
Sárbogárdi járás	1004	4	1
Fejér-megye	22966	226	60
Közép - Dunántúli régió	61649	554	138
Magyarország	601044	5350	1088

17. táblázat: Sárbogárdon működő vállalkozások méret szerint 200, 2010, 2020, Adatok forrása: KSH

2010	Mikro- és kisvállalkozás	Középvállalkozás	Nagyvállalkozás
Sárbogárd	603	1	0
Sárbogárdi járás	964	2	0
Fejér-megye	25990	140	42
Közép - Dunántúli régió	69638	407	108
Magyarország	691168	4640	872

2020	Mikro- és kisvállalkozás	Középvállalkozás	Nagyvállalkozás
------	--------------------------	------------------	-----------------

Sárbogárd	1 951	3	0
Sárbogárdi járás	4 396	69	5
Fejér-megye	66 937	1 564	294
Közép - Dunántúli régió	174 335	3 994	800
Magyarország	1 911 972	41554	8 967

18. táblázat: Sárbogárdon működő vállalkozások méret szerint 2000, 2010, 2020, Adatok forrása: KSH

A fenti táblázatokban az látható, hogy a fenti kategóriákba hány darab vállalkozás tartozott a különböző térségi szinteken 2000-ben, 2010-ben és 2020-ban. A táblázatokot nézve a következő megállapításokra juthatunk. 2010-re a Sárbogárdi járás kivételével minden térségi szinten nőtt a mikro- és kisvállalkozások száma a 2000-es évhez képest. Jelentősen csökkent viszont a középvállalkozások száma a két időpont között, mely tendencia egyformán igaz minden területegységre. Ugyanez a helyzet a nagyvállalkozások tekintetében, mert 2000-hez képest szintén minden területegységben erőteljes csökkenés volt megfigyelhető 2020-re. Szembetűnő hogy közép és nagyvállalkozásokat tekintve a járási adatok kedvezőbb képet mutatnak a városi adatoknál.

Szembetűnő továbbá az is, hogy milyen kevés közép és nagyvállalkozás működött 2000-ben Sárbogárdon, de a Sárbogárdi járásban is. Ez az alacsony szám 2020-re még alacsonyabb lett, így már csupán három középvállalkozás működött Sárbogárdon, míg járásában 69. Nagyvállalkozásból pedig már nem maradt egyetlen egy sem 2010-re a városban, sem a járásában. 2020-ra ez a kép módosult a járásban öt nagyvállalkozás volt található.

A foglalkoztatottakra, a gazdaságilag aktív népességre vonatkozó adatok mellett a helyi gazdasági környezet egyik legfontosabb jellemzője a működő gazdasági társaságok számára, méretére, típusaira, a működési ágazatra vonatkozó adatok is.

Terület	Mikro- és kisvállalkozás	Középvállalkozás	Nagyvállalkozás
Sárbogárd	99,85%	0,15%	0,00%
Sárbogárdi járás	98,34%	1,54%	0,11%
Fejér-megye	97,30%	2,27%	0,43%
Közép - Dunántúli régió	97,32%	2,23%	0,45%
Magyarország	97,43%	2,12%	0,46%

19. táblázat: A mikro-, kis-, közép- és nagyvállalkozások megoszlása területi alapon

Fejér megye legjelentősebb 500 vállalkozását tartalmazó listán 2019. évi elemzése szerint a legjelentősebb árbevétellel rendelkező Sárbogárdi vállalkozás a 70 főt foglalkoztató épületgépészeti szolgáltatással, kereskedelemmel foglalkozó, családi vállalkozásként induló Gázmodul Weisz Kft, ezen kívül a legjelentősebb vállalkozások a mezőgazdaság, logisztika illetve vasúti biztonságtechnika területén tevékenykednek.

A közép- és nagyvállalkozások alacsony száma a városban és a járásban különösen akkor szembetűnő, ha megfigyeljük, hogy a következő területi szinten milyen hirtelen megugrik ezek száma. Hiszen 2010-ben Fejér-megyében 140 közép- és nagyvállalkozás működött a járási 2-vel szemben és 42 működő nagyvállalkozás létezett a járási 0-val szemben. 2019-ben ezek az arányok nem nagyon változtak, a közép és nagyvállalkozások száma, aránya a térségben és a járásban hasonlóan kedvezőtlen, mint korábban volt.

Összességében tehát elmondható, hogy a Közép-Dunántúli régió igencsak kedvező geopolitikai helyzetének jelenleg semmilyen előnyét nem tudja kihasználni sem Sárbogárd városa, sem pedig a Sárbogárdi járás. Ezt az agrárterületet elkerülte a gazdaság dinamizálódása, a külföldi tőke, ami a régió nagy részén jellemző volt. Ez az oka annak, hogy a járás a régió belül az egyik legkedvezőtlenebb társadalmi-gazdasági mutatókkal rendelkezik és hátrányos helyzetű járásnak számít. Sárbogárd városa ugyanakkor ennek a hátrányos helyzetű járásnak az egyértelmű közigazgatási és ellátási központja.

2.1.9.2 A település főbb gazdasági ágazatai, jellemzői

A város gazdaságában a mezőgazdaság, azon belül a szántóföldi növénytermesztés kitért szereppel bír, amely a kiváló termőföldi és természeti adottságoknak köszönhetően régi hagyományokra tekint vissza a járás területén és Sárbogárd városában is. Annak ellenére, hogy az országos átlagnál nagyobb a primer szektorban dolgozók aránya (2011-ben az országos 5%-kal szemben Sárbogárdon 7% volt), és nőtt mind a mezőgazdaságban dolgozók száma, mind pedig az aránya, **mégsem számít a mezőgazdaság a város húzóerejének,** sőt. 2013-ban a 444 működő vállalkozás közül 45 működött a mezőgazdaságban.

38. ábra: Működő vállalkozások száma különböző nemzetgazdasági ágakban (2000 és 2010), Forrás: TeIR

A fenti diagram a különböző nemzetgazdasági ágakban működő vállalkozások számát mutatja Sárbogárdon 2000-ben, illetve 2013-ban. Ez alapján az állapítható meg, hogy 2013-ra nőtt a vállalkozások száma a Bányászat, feldolgozóipar, villamosenergia, gáz-, gőz- és vízellátás nemzetgazdasági ágban, illetve a 2000-ben még önálló csoportként nem szereplő Szakmai tudományos és műszaki tevékenység, valamint az Információ és kommunikáció nemzetgazdasági ágakban.

2013-ban majdnem minden harmadik társas vállalkozás a Kereskedelem, gépjárműjavítás ágban működött (31,67%), de jelentős részesedési aránnyal bírt az Építőipar (11,11%), a Feldolgozóipar (8,89%), a Szállítás, raktározás (8,33%), valamint a Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat (7,78%) nemzetgazdasági ág is a városban.

2000-hez képest körülbelül felére csökkent viszont a vállalkozások száma 2013-ra a Mezőgazdaság, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás és halászat nemzetgazdasági ágban. Szintén jelentős volt a csökkenés a Kereskedelem, javítás, valamint az Ingatlanügylek, gazdasági szolgáltatás ágakban.

A következő táblázatban a 2014-2019. vonatkozásában láthatunk adatokat, ami alapján megállapítható, hogy a működő társas vállalkozások legnagyobb számban a kereskedelem és gépjárműjavítás (43 db) területén tevékenykednek, emellett meghatározó szerepe az építőiparnak és feldolgozóiparnak és a logisztikának van. Az építőipar kivételével a legtöbb gazdasági ág esetében elmondható, hogy vagy stagnál vagy csökkent a vállalkozások száma, ami utalhat tőkekoncentrációra illetve arra, hogy a kisebb vállalkozások megszűntek az elmúlt évtizedben.

Nemzetgazdasági ág megnevezése	2014. év	2015. év	2016. év	2017. év	2018. év	2019. év
Működő társas vállalkozások száma a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágakban (TEÁOR \08: A gazdasági ág, vállalkozási demográfia szerint) - GFO\11, GFO\14 (db)	16	14	14	16	12	12
Működő társas vállalkozások száma a bányászat, kőfejtés, feldolgozóipar, villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás, vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmntesítés nemzetgazdasági ágakban (TEÁOR \08: B+C+D+E gazdasági ág, vállalkozási demográfia szerint) - GFO\11, GFO\14 (db)	19	20	21	16	17	15
Működő társas vállalkozások száma a bányászat, kőfejtés nemzetgazdasági ágban (TEÁOR \08: B gazdasági ág, vállalkozási demográfia szerint) - GFO\11, GFO\14 (db)	0	0	0	0	0	0
Működő társas vállalkozások száma a feldolgozóipar nemzetgazdasági ágban (TEÁOR \08: C gazdasági ág, vállalkozási demográfia szerint) - GFO\11, GFO\14 (db)	17	18	19	15	16	14
Működő társas vállalkozások száma a villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás nemzetgazdasági ágban (TEÁOR \08: D gazdasági ág, vállalkozási demográfia szerint) - GFO\11, GFO\14 (db)	0	0	0	0	0	0
Működő társas vállalkozások száma a vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmntesítés nemzetgazdasági ágban (TEÁOR \08: E gazdasági ág, vállalkozási demográfia szerint) - GFO\11, GFO\14 (db)	2	2	2	1	1	1
Működő társas vállalkozások száma az építőipar nemzetgazdasági ágban (TEÁOR \08: F gazdasági ág, vállalkozási demográfia szerint) - GFO\11, GFO\14 (db)	20	20	22	21	26	30
Működő társas vállalkozások száma a kereskedelem, gépjárműjavítás nemzetgazdasági ágban (TEÁOR \08: G gazdasági ág, vállalkozási demográfia szerint) - GFO\11, GFO\14 (db)	58	56	53	44	43	43
Működő társas vállalkozások száma a szállítás, raktározás nemzetgazdasági ágban (TEÁOR \08: H gazdasági ág, vállalkozási demográfia szerint) - GFO\11, GFO\14 (db)	16	15	16	15	14	17

Működő társas vállalkozások száma a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágban (TEÁOR \08: I gazdasági ág, vállalkozási demográfia szerint) - GFO\11, GFO\14 (db)	3	5	6	4	3	1
Működő társas vállalkozások száma az információ, kommunikáció nemzetgazdasági ágban (TEÁOR \08: J gazdasági ág, vállalkozási demográfia szerint) - GFO\11, GFO\14 (db)	4	2	2	3	3	3

20. táblázat: vállalkozások megoszlása nemzetgazdasági ágak szerint, 2014-2019.

A város agráriuma jelenleg alacsony foglalkoztatási hatást képes csak gyakorolni monokultúras jellege, iparosodott technológiái, illetve a termékfeldolgozás hiánya miatt, amely tulajdonságok jelenleg nem teszik lehetővé a versenyképes mezőgazdasági termelést. A problémák okai a következőkben keresendők. A település elaprózódott birtokállománnyal bír, amelyben a törpe- és kisbirtokok vannak abszolút többségben (bár az utóbbi tíz évben újra a koncentrálódás irányába halad a birtokstruktúra). Ennek ellenére a városi birtokok többségén szántóföldi növénytermesztés (elsősorban búza és kukoricatermesztés) folyik, amely versenyképesen elsősorban nagyüzemi körülmények között, nagy területű földeken űzhető. A kisbirtokokhoz sokkal jobban illeszkednek a nagyobb hozzáadott értékű, feldolgozást igénylő, munkaigényesebb növényfajták (zöldség, gyümölcs) és az ezek termesztését és feldolgozását végző, de a városban jelenleg csak kis területet birtokló kertészetek, amelyek ráadásul sokkal több embernek biztosítanak munkát és megélhetést, mint a jelenlegi monokultúras, gépesített szántóföldi növénytermesztés. Bár a településen az állattenyésztés hagyományai és feltételei is megvannak, ám annak jelentős visszaszorulásáról lehet csak beszámolni. Korábban a térség állattenyésztésének fontos ágazata volt a sertésenyésztés olyannyira, hogy a térség lakói "a disznók hazájának" nevezték a vidéket, mára azonban az állattenyésztés csupán ezen ága maradt meg viszonylag jelentősnek.

Összességében elmondható, hogy **a mezőgazdaság hagyományai és feltételei** (jó természeti és termőföldi adottságok) **adottak** a városban, mind a növénytermesztés, mind pedig az állattenyésztés területén. **Azonban a jelenlegi mezőgazdasági termékstruktúra (a szántóföldi növények túlsúlya) kevésbé illik a város birtokszerkezetéhez, nem versenyképes és alacsony a foglalkoztatási hatása. A város adottságainak sokkal inkább megfelelne egy olyan termékösszetétel, amely sokkal jobban kihasználja a kisgazdaságok olyan előnyeit,** mint a rugalmasság vagy a nagyobb hozzáadott érték. Mindent figyelembe véve a széles skálán mozgó helyi termékek termelése jó kitörési lehetőségnek tűnik a város gazdaságának élénkítésében, amely a versenyképes termékek mellett munkahelyteremtést is eredményezne.

Az ipari ágazat csak a huszadik század végén települt meg a városban. A Mannesmann VDO Car Communication multinacionális cég, a Videoton Holding Zrt. és a Cerbona azzal, hogy üzemeket létesítettek a városban, fontos foglalkoztatóvá váltak Sárbogárdon. 1993-ban az önkormányzat az IPD-Europe Kft.-vel közösen ipari parkot alakított ki a volt szovjet laktanya 20 hektáros területén, amely a Sárbogárdi Forrás Ipari Park nevet kapta. Az önkormányzat és a Kft. a mezőgazdasági feldolgozóipart és a térség kis- és középvállalkozásait szerették volna az ipari park területére telepíteni, azonban nem jelentkezett komoly szándékú befektető, ezért a parkban érdemi gazdasági tevékenység nem valósult meg és az ipari park címet nem sikerült elnyerni. **Az ipar hanyatlása a 2000-ben kezdődött a városban,** amikor bezárták a Mannesmann üzemét, amellyel több mint 800 munkahely szűnt meg a városban.⁹ Ezután 2003-ban a Cerbona állította le a termelését, 2008-ban pedig a Videoton is bezárta az üzemét. 2013-ban a 444 működő vállalkozás közül 84 működött az ipari ágazatban.

A fentiek fényében az ipari ágazat csupán rövid ideig számottevő jelenlétéről számolhatunk be a városban, hiszen egyetlen nagyobb ipari vállalat sem tudott tartósan gyökeret verni Sárbogárdon, így az ipar nem tudott jelentős szerepet kivívni magának. Ez a munkalehetőségek kisebb köre mellett azért is nagy probléma az önkormányzat számára, mert ez által komoly összegektől esik el, amely a

⁹ Az üzem bezárása valószínűsíthetően nem helyi okok miatt következett be, hiszen a Mannesmann 2001-ben két 50-50%-os csomagban értékesítésre került, s ezzel megszűnt.

helyi iparüzési adóból folya be. Mindezeket figyelembe véve az önkormányzat kiemelt feladatnak tekinti a vonzó vállalkozói környezet megteremtését, a cégek telepedésének támogatását a városban, mert ebben látja elsődlegesen a munkahelyteremtés megoldását és a bevételek növelésének lehetőségét. A vállalkozások letelepedésének ösztönzésére az önkormányzat folyamatos egyeztetéseket folytat a lehetséges befektetőkkel, rendszeresen tájékoztatva őket a helyi viszonyokról és lehetőségekről. Az önkormányzat közbenjárására a város egyik iparterületén települt le a vetőmag előállítását végző Alisca Mag Kft. és egy műanyag feldolgozó cég is, illetve újra indult a termelés a volt műanyag üzemben is. A városban a palackozó üzem jelenleg is üzemel, bár nem olyan termelési kapacitással, mint azt előzetesen várták. Az ipari ágazatot jelenleg legnagyobb számban az építőipari vállalkozások képviselik a városban, így például az egyik legjelentősebb építőipari cég, a Szegletkő 91 Építőipari és Kereskedelmi Kft.

Az város iparának fellendülését eredményezhetné, ha olyan ipari struktúra alakulna ki Sárbogárdon, amely elsősorban a helyi adottságokra és termékekre, tehát főleg a mezőgazdasági tevékenység által előállított termékek feldolgozására épülne.

A szolgáltató szektor, az ország egészére jellemző képhez hasonlóan, **a legtöbb embert foglalkoztató szektor a városban, ezen a területen működik a város legtöbb vállalkozása is.** A településen minden fontosabb kereskedelmi üzlettípus és vendéglátó ipari egység megtalálható, legyen szó hipermarkettről, vegyesboltról, autókereskedésről vagy étteremről, cukrászdáról, borozóról. A közüzemi, kommunikációs, pénzügyi, postai és közlekedési alapszolgáltatások szintén mind biztosítottak Sárbogárdon, ahol két benzinkút is üzemel. **A szolgáltatások** nagy része a nagy forgalom miatt a 63-as számú főút különböző szakaszai mentén **koncentrálódik**, míg a külső településrészekon jóval kedvezőtlenebb a szolgáltatási kínálat. A szolgáltató szektorban a városban jelentős szereppel bír a fuvarozás, a kisvállalkozások közül sok működik ezen a szolgáltató területen.

A tercier szektor tekintetében mindeztidáig kihasználatlanok maradtak a város jó közlekedés-földrajzi helyzetéből (főút, vasúti csomópont) adódó lehetőségek, pedig azok kedvező környezetet biztosítanak például a logisztika, raktározás vagy a termékfeldolgozás számára.

A város legtöbb vállalkozása tehát a szolgáltató szektorban működik, míg a legkevesebb a primer szektorban, a mezőgazdaságban. Az alábbi diagramokon és térképeken az egyes nemzetgazdasági ágakban működő vállalkozások száma látható Sárbogárdon és a járás többi településén 2008 és 2010 között.

A diagramokat és a táblázatokat szemlélve a következő összegző megállapításokat tehetjük. Minden egyes fent megjelenített nemzetgazdasági ágban **Sárbogárd városa rendelkezik messze a legtöbb működő vállalkozással a Sárbogárdi járás települései között.** Ez a legtöbb esetben nem csak azt jelenti, hogy néhány vállalkozással több van Sárbogárdon, mint a járás többi településén, hanem azt, hogy nagyságrendekkel több vállalkozás működik minden nemzetgazdasági ágban Sárbogárdon, mint bármelyik más járási településen.

A fenti diagramok, táblázatok és térképek a működő gazdasági társaságok számát, illetve a mezőgazdaságban (primer szektor), az ipar- építőiparban (szekunder szektor) és a szolgáltatásokban (tercier szektor) működő vállalkozások arányát hivatottak bemutatni. Az adatokat szemlélve megállapítható, hogy az ország egészére jellemző képet mutatja a Sárbogárdon működő gazdasági társaságok aránya a különböző szektorokban, így messze **a legmagasabb részesedése a szolgáltatásokban működő vállalkozásoknak van (71%), míg a szekunder szektor a második (20%) és a primer szektor a harmadik (9%)** ebben a tekintetben. A legtöbb vállalkozás a kereskedelem, gépjárműjavítás, az építőipar, valamint holtversenyben a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat és a szállítás, raktározás nemzetgazdasági ágakban működött 2019-ben Sárbogárdon.

A területi összevetésben a mezőgazdaságban működő vállalkozások arányát szemlélve megállapíthatjuk, hogy bár országos léptékben szemlélve magasabb a mezőgazdasági vállalkozások aránya az összes vállalkozáson belül, ám a járás többi települése között a közel 10%-os részesedés csak a sereghajtó pozícióra elég Sárbogárd városának, hiszen Sáregres települése közel 40%-os mezőgazdasági részesedéssel bír az összes működő vállalkozás között. Az iparban-, építőiparban működő vállalkozások arányát tekintve Sárbogárd a középmezőnyben helyezkedik el a járás települései között, minden negyedik működő gazdasági társaságnak volt ilyen jellegű profilja a városban.

Szintén a középmezőnyben helyezkedik el a város 71%-kal a szolgáltatásokban működő gazdasági társaságok arányát szemlélve, hiszen például Vajtán a működő vállalkozások 78%-a tevékenykedik ebben a szektorban.

2.1.9.3 A gazdasági szervezetek jellemzői, fontosabb beruházásai 2007-2020 között

A **Sárbogárdi járás** egyike az ország kedvezményezett járásainak. A kedvezményezettség oka a járás **hátrányos helyzete társadalmi-gazdasági szempontból**. A mutatók alapján viszont nem csak hogy hátrányos helyzetű járásról van szó, hanem egy olyan járásról, amely **komplex programmal fejlesztendő**.

Sárbogárd városának esetében a fentiekben már megállapítást nyert, hogy a város sok tekintetben központja járásának, legyen szó a közigazgatásról, egészségügyről, oktatásról vagy a vállalkozások számáról. E központi szerepéből adódóan komoly vonzást gyakorol a járás többi településének lakóira.

Mindezek tekintetében érthető, hogy a **2007-2013-as EU-s programozási időszakban** a Sárbogárdi járásra jutó pályázatok nagy része Sárbogárd városának fejlődését szolgálta. Ebben az időszakban **102 nyertes pályázat kapcsolódik a járáshoz, ebből 55 Sárbogárdhoz**.

A 2007-2013-as EU-s programozási időszak - Sárbogárd		
	Elnyert pályázat	Megítélt támogatás (Ft)
Mikro-, kis- és középvállalkozások	21	335 935 891
Ebből mikro vállalkozások	7	50 780 424
Oktatás	14	434 576 032
Egyéb	20	1 460 335 534
Összesen	55	2 230 847 457

21. táblázat: A 2007-2013-as EU-s programozási időszak - Sárbogárd

A fenti táblázat a 2007 és 2013 közötti időszakhoz kötődő pályázatok számát és az ezekkel elnyert összegek nagyságát mutatja Sárbogárdon.

Ebből látható, hogy az elnyert pályázatok jelentős része a mikro-, kis- és középvállalkozásokhoz kapcsolódik a városban. Ezek főként a vállalati technológiafejlesztés, valamint a folyamatmenedzsment és az elektronikus kereskedelem támogatásának céljára elnyert pályázatok.

Szintén jelentős számú elnyert pályázat kapcsolódik az oktatáshoz, melyen belül a pedagógusképzés, az infrastrukturális fejlesztés vagy az eszközbeszerzés éppúgy helyet kapott, mint például a sajátos nevelési igényű gyermekek integrációja.

A **legnagyobb összegű támogatások** viszont nem a mikro-, kis- és középvállalkozásokhoz vagy az oktatáshoz kapcsolódnak, hanem **az infrastruktúrához**, hiszen a térségi jelentőségű közutak fejlesztése címén a város több mint 508 millió forintos támogatást nyert el 2012-ben. Ugyancsak nagy támogatási összeggel járó megnyert pályázat kapcsolódik a városhoz az **egészségügy** területén. 2009-ben sikerült több mint 406 milliós támogatást nyerni az egészségügyi szolgáltatások fejlesztésére, azon belül a járás járó beteg szakellátó központjának fejlesztésére, az alap- és a járó beteg szakellátás korszerűsítésére, valamint a járás önálló járó beteg szakrendelőinek fejlesztésére, amelyek mind Sárbogárd városához kötődnek.

Cél kategória	Projektek száma	Támogatás (eFt)	Költség (eFt)
Gazdaságfejlesztés	16	45 297	71 243
Turizmus fejlesztése	1	43 367	54 209
Műszaki infrastruktúra	2	40 183	62 332
Emberi erőforrások fejlesztése	1	19 541	27 915
Egyéb, nem besorolható	3	19 402	42 972
Tervezés	1	14 983	21 400
Humán infrastruktúra	2	9 811	13 213
Települési életminőség	1	2 301	3 288
Környezetvédelem, környezetvédelmi infrastruktúra	1	1 752	2 503
Összesen	28	196 637	299 075

22. táblázat: 2004 és 2011 közötti időszakhoz kötődő projektek, a megítélt támogatás és a költség Sárbogárd városára vonatkozóan Forrás: TelR

Az uniós támogatások után a **hazai támogatások** kerülnek górcső alá. A fenti két táblázatban a 2004 és 2011 közötti időszakhoz kötődő projektek száma, a rájuk megítélt támogatás és a költségük látható Sárbogárd városára vonatkozóan.

Ebben az időszakban összesen 28 projekt valósult meg a városban, amelynek **nagy része** (16 projekt) **a gazdaságfejlesztéshez kötődött**. Ezen gazdaságfejlesztő projektek teljes támogatási összege több mint 45 millió Ft volt. Ugyancsak 40 millió Ft feletti támogatást nyújtott az állam a turizmus fejlesztését, illetve a műszaki infrastruktúra fejlesztését célzó projektek megvalósítására.

2012-ben Sárbogárd Város Önkormányzata és a Sárbogárdi Római Katolikus Egyházközség közösen pályázatot nyújtott be a városközpont fejlesztésére, majd 2012 nyarán alá is írták a támogatói szerződést. A pályázat célja főként a város járásközponti szerepköréhez kapcsolódó funkcióinak erősítése, valamint a helyi és a járási lakosság számára a jelenleginél magasabb minőségű szolgáltatási környezet megteremtése volt. A **funkcióbővítő integrált városfejlesztési projekt döntően a Hősök terén valósult meg**. A projekt keretében többek között a következő tervek valósultak meg: **a Városházán Információs Központ kialakítása, a Művelődési Központ részleges felújítása, civil**

koordinációs iroda kialakítása, piactér és fedett piac kialakítása, valamint a Hősök tere, Városháza és a Művelődési Központ zöldfelületeinek megújítása. A projektben a **Szent László király templom részleges felújítására** is sor került. A fizikai megújuláson túl a projekt tartalmazott úgynevezett **"soft mini projekteket"** is, amelyeket az önkormányzat a civilekkel kialakított jó kapcsolat elmélyítésének érdekében alkotott. Ezekre a mini projektekre civil szervezetek pályázhattak és a keretükben a következőkre került sor: civilszervezetek együttműködésének erősítése; a környezettudatos szemlélet elterjesztése, erősítése Sárbogárdon; a helyi identitástudat fejlesztése; a "könyvtár" múltja, jelene és jövője; valamint vállalkozói alapismeretek képzés és tanácsadás.

A teljes projekt összköltsége több mint 230 millió Ft volt, mely összeget részben az Európai Unió, részben az állam, részben pedig az Egyház állta.

A 2014-2020-as fejlesztési ciklus során a Széchenyi 2020 program keretében Sárbogárdra érkező pályázati források összesítését az alábbi táblázat tartalmazza:

Széchenyi 2020 fejlesztési program fejlesztési forrásai Sárbogárdon 2014- 2020 (a táblázat a VP adatait nem tartalmazza)			
Operatív program	Kedvezményezett	Projektok száma	Támogatás összege (millió Ft)
TOP	Sárbogárd Város Önkormányzata	12	2 575
TOP	Egyéb kedvezményezett (egyesületek, alapítványok, ECHO Innovációs Műhely)	11	151
TOP	Fejér Megyei Kormányhivatal	1	345
MAHOP	Nádor-tó Kft.	2	43
GINOP	28 helyi vállalkozás	38	1 000
KEHOP	Nemzeti Fejlesztési Programiroda	2	290
KEOP	Sárbogárd Város Önkormányzata	2	265
KÖFOP-VEKOP	Sárbogárd Város Önkormányzata	1	9
EFOP	Sárbogárd Város Önkormányzata	2	635
EFOP	Dunaújvárosi Tankerület	3	650
EFOP	Egyéb kedvezményezett (alapítványok, ECHO Innovációs Műhely)	5	300
Összesen:		78	6 263

23. táblázat: Széchenyi 2020 fejlesztési program fejlesztési forrásai Sárbogárdon 2014- 2020

A két táblázat összehasonlítása alapján is jól látszik, hogy Sárbogárdon az iparban, szolgáltatásban tevékenykedő vállalkozások tevékenységük, anyagi erejük, méretük okán arányaiban sokkal kisebb mértékben tudnak pályázati lehetőségeket kihasználni, a legnagyobb „beruházó” az önkormányzat.

Foglalkoztatottak, alkalmazottak arányának alakulása 2000-2019 között

39. ábra: Foglalkoztatottak megoszlási aránya szektorok szerint (2001), Forrás: TeIR

A vállalkozások mellett a város gazdasági képéről adnak információt a fenti diagramok is, amelyek a foglalkoztatottak szektorok szerinti megoszlási arányát mutatják 2001-ben, illetve 2011-ben. Ezeken látható, hogy a **2001-hez képest 2011-re nőtt a Szolgáltatás jellegű ágazatokban (tercier szektor), illetve a Mezőgazdaság és erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágakban (primer szektor) foglalkoztatottak aránya, ezzel szemben csökkent viszont a az Iparban, építőiparban (szekunder szektor) dolgozók aránya.** (A foglalkoztatottság ilyen szintű mutatóit a népszámlás során mérik fel, ezért nincs friss adat, aktualizálása a 2022.évi népszámlálást követően lehetséges.) A foglalkoztatottak számával szemben az alkalmazottak összetételére vonatkozóan rendelkezünk frissebb adatokkal.

2.1.9.4 A gazdasági versenyképességet befolyásoló tényezők (elérhetőség, munkaerő képzettsége, turizmus)

Egy település gazdasági versenyképességét több tényező is befolyásolhatja. A termőföldi adottságtól kezdve az elhelyezkedésen keresztül az olyan társadalmi és gazdasági tulajdonságokig, mint a munkaerő képzettsége, a foglalkoztatottság helyzete vagy éppen a kutatás-fejlesztés jelentősége, ezek mind meghatározzák egy-egy település versenyképességét.

Elérhetőség

A Mezőföld szívében fekvő Sárbogárd városa **kedvező közlekedés-földrajzi helyzetet** tudhat magáénak. A város központi részén halad keresztül a Szekszárdot és Székesfehérvárt összekötő 63-as

számú másodrendű **főút**, amely bekapcsolja a települést az ország közúti vérkeringésébe, könnyű elérhetést biztosítva az M7-es és közvetve az M6-os autópályához.

A város ezen kívül fontos **vasúti csomópont**, hiszen a Budapest - Dombóvár - Pécs (40-es) fő vasútvonalhoz kapcsolódóan Székesfehérvár felé (45-ös), valamint Szekszárd - Bátaszék irányban (46-os vasútvonal) is biztosít fővonalai leágazást, illetve Budapest, Pécs, Kaposvár és Zágráb városokba InterCity, a Szekszárd - Bátaszék – Baja vonalon pedig InterRégió járatokkal biztosít vasúti közlekedést.

Elérhetőségi távolságok (km) (GeoX Kft.)	2008	2014	2019
Út szerinti optimalizálás esetén legrövidebb út hossza kilométerben Budapestig	92	98	98
Idő szerinti optimalizálás esetén a leggyorsabb út hossza kilométerben Budapestig	97	104	106
Út szerinti optimalizálás esetén legrövidebb út hossza kilométerben a kistérség/járasközpontig	0	0	0
Idő szerinti optimalizálás esetén a leggyorsabb út hossza kilométerben a kistérség/járasközpontig	0	0	0
Út szerinti optimalizálás esetén legrövidebb út hossza kilométerben a megyeszékhelyig	40	42	43
Idő szerinti optimalizálás esetén a leggyorsabb út hossza kilométerben a megyeszékhelyig	42	43	43
Út szerinti optimalizálás esetén legrövidebb út hossza kilométerben a régióközpontig	40	42	43
Idő szerinti optimalizálás esetén a leggyorsabb út hossza kilométerben a régióközpontig	42	43	43
Idő szerinti optimalizálás esetén a leggyorsabb út hossza kilométerben autópálya csomópontig	30	27	29
Idő szerinti optimalizálás esetén a leggyorsabb út hossza kilométerben vasútig	0	0	0

24. táblázat: Elérhetőségi távolságok (km) (GeoX Kft.), Adatok forrása: TeIR

Elérhetőségi távolságok (perc) (GeoX Kft.)	2008	2014	2019
Út szerinti optimalizálás esetén legrövidebb út hossza percben Budapestig	101	110	121
Idő szerinti optimalizálás esetén a leggyorsabb út hossza percben Budapestig	76	87	89
Út szerinti optimalizálás esetén legrövidebb út hossza percben a kistérség/járasközpontig	0	0	0
Idő szerinti optimalizálás esetén a leggyorsabb út hossza percben a kistérség/járasközpontig	0	0	0
Út szerinti optimalizálás esetén legrövidebb út hossza percben a megyeszékhelyig	41	46	41
Idő szerinti optimalizálás esetén a leggyorsabb út hossza percben a megyeszékhelyig	41	45	41
Út szerinti optimalizálás esetén legrövidebb út hossza percben a régióközpontig	41	46	41
Idő szerinti optimalizálás esetén a leggyorsabb út hossza percben a régióközpontig	41	45	41

Út szerinti optimalizálás esetén legrövidebb út hossza percben autópálya csomópontig	30	28	28
Idő szerinti optimalizálás esetén a leggyorsabb út hossza percben vasútig	0	0	0

25. táblázat: Elérhetőségi távolságok (perc) (GeoX Kft.), Adatok forrása: TeIR

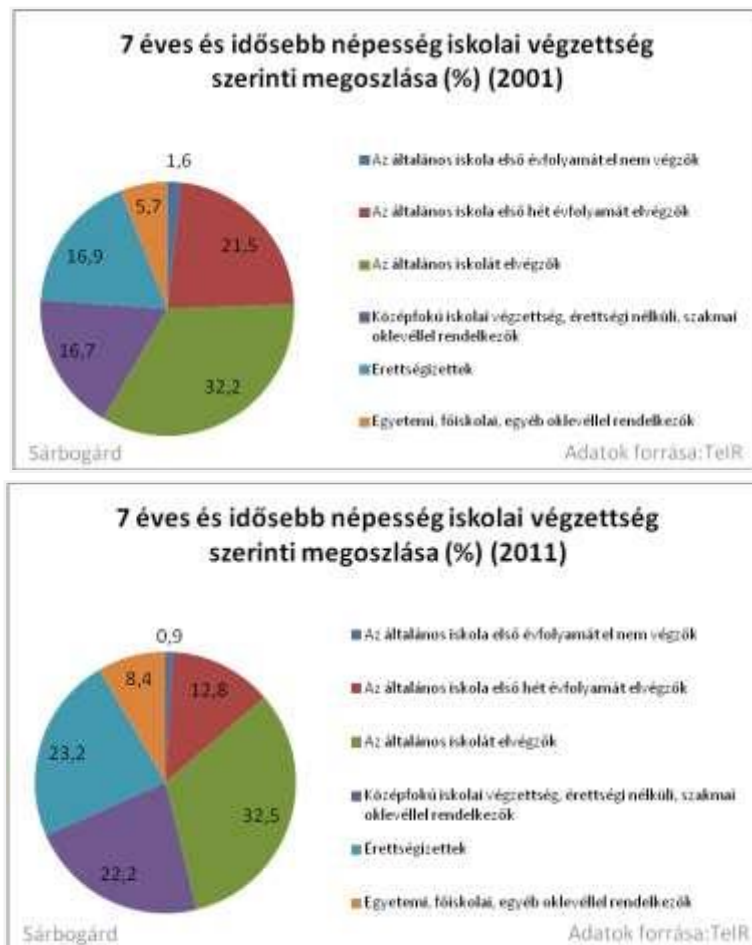
A fenti két táblázatban az elérhetőségi távolságok láthatóak Sárbogárd szemszögéből km-ben, illetve percben kifejezve. A számokat nézve az látható, hogy 2008-hoz képest 2014-re nem hogy csökkentek, hanem nőttek az értékek mindkét mutatóban. Ez alól egyedüliként az autópálya csomópontig tartó, km-ben és percben számítandó távolság jelent kivételt.

Igencsak furcsának tűnik az a tény, hogy Budapestre például 9 perccel több időbe került eljutni 2014-ben, mint 2008-ban, hiszen az ember az infrastrukturális fejlesztésektől azt várna, hogy az idő múlásával az utazási idő bizonyos határokon belül folyamatosan csökken.

A munkaerő képzettsége

A 7 évesnél idősebb népesség legmagasabb iskolai végzettsége	2001	2011
Az általános iskola első évfolyamát el nem végzők száma	203	109
Az általános iskola első hét évfolyamát elvégzők száma	2683	1484
Az általános iskolát elvégzők száma	4021	3771
Középfokú iskolai végzettség, érettségi nélküli, szakmai oklevéllel rendelkezők száma	2086	2581
Érettségizettek száma	2112	2693
Egyetemi, főiskolai, egyéb oklevéllel rendelkezők száma	711	980
A 7 éves és idősebb népesség száma	12471	11618

26. táblázat: A 7 évesnél idősebb népesség legmagasabb iskolai végzettsége, Adatok forrása: TeIR

40. ábra: Sárobgárd város munkaerő képzettsége 2001 és 2011 Forrás: TeIR

A fenti táblázat és a két diagram Sárobgárd városának munkaerő képzettségét szemlélteti. A táblázatban látható, hogy 2001-hez képest a teljes népességgel együtt csökkent a 7 évesnél idősebb népesség száma is a 2011-es esztendőre.

A 2001 és 2011-es számokat és arányokat szemlélve felemás kép bontakozik ki előttünk. Pozitívum, hogy számában és arányában is csökkent 2011-re az általános iskola első évfolyamát el nem végzők, valamint az általános iskola első hét évfolyamát elvégzők száma. További pozitívum, hogy nőtt viszont mind a középfokú iskolai végzettségű, érettségi nélküli, szakmai oklevéllel rendelkezők, mind az érettségizettek, mind pedig a főiskolai, egyetemi és egyéb oklevéllel rendelkezők száma és aránya is 2011-re.

Negatívum viszont, hogy 2011-ben a 7 évesnél idősebb népesség körében még mindig azok száma és aránya volt a legmagasabb Sárobgárdon, akiknek a legmagasabb iskolai végzettsége az általános iskola volt. Ezen emberek aránya 33% volt 2011-ben, amit összeadva a maximum az általános iskola első hét évfolyamát elvégzők arányával (13%) majdnem a 7 évesnél idősebb népesség felét kapjuk. Tehát **az iskolaköteles korú népesség majdnem felét még 2011-ben is a maximum általános iskolát végzett emberek tették ki.**

A népesség képzettségi, iskolázottsági szintjére vonatkozóan frissebb, hiteles, települési szintű adatokkal nem rendelkezünk, erre vonatkozóan majd a 2022. évi népszámlálás fog frissebb adatokat szolgáltatni, az azonban az országos tendenciák alapján várhatóan Sárobgádról is elmondható, hogy

feltehetőleg javult a településen élők képzettségének színvonala, ugyanakkor a foglalkoztatási kategóriák, a munkanélküliek iskolázottsági szintjére vonatkozó adatok alapján valószínűleg a város lakosságának iskolázottsága népszámlálás során is el fog maradni országos és megyei átlagoktól. Az átlagosnál alacsonyabb iskolázottságra utalnak a foglalkoztatási státuszra és a munkanélküliek végzettségére vonatkozó adatok.

Összességében tehát hiába javult a sárbogárdi népesség képzettsége, még mindig nagy számban képviseltetik magukat az alacsonyabb végzettségű emberek, ami komolyan ronthatja a város versenyképességét. Szakmai képesítés vagy érettségi bizonyítvány nélkül a város lakóinak munkaerő piaci esélyei gyengék, sehol sem tudnak szert tenni biztos egzisztenciára, ezért könnyen a társadalom perifériájára szorulhatnak.

Turizmus

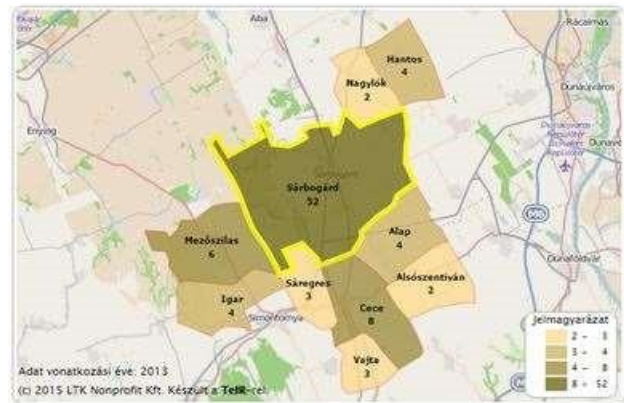
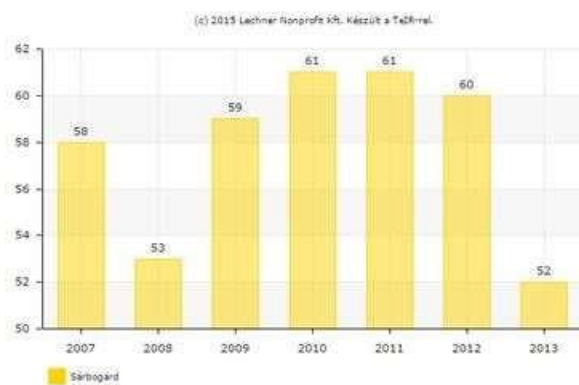
Sárbogárd városa vonzó természeti környezetben, a Mezőföld szívében fekszik, folyókkal és tavakkal övezve. A Rétsági - Őrspusztai tavak (Magyarország egyik legnagyobb halastó rendszere) és környéke természetvédelmi terület, valamint a természetjárók, túrázók és kirándulók kedvelt helyszíne.

A természeti és az épített környezet, valamint a jó közlekedés-földrajzi helyzet kedvező alapot nyújthatna ahhoz, hogy Sárbogárd nagyobb idegenforgalmi jelentőségre tegyen szert, ám ez még várat magára. A városban folyamatban van az öko-turizmus és a falusi vendéglátás kibontakozása és fejlesztése, hiszen Sárbogárd hosszú távon ezekre alapozhatja idegenforgalmi jelentőségét. Mindenképpen jó lehetőség rejlik a természeti környezet nyújtotta lehetőségek kiaknázásában (természetjáró turizmus, madármegfigyelés, horgászturizmus, a kerékpárturizmus, lovas turizmus), hiszen a helyi értékek mellett a várostól nem messze, Sárkeresztúrnál egy tájvédelmi körzet (Sárvíz-völgye Tájvédelmi Körzet), Nagylók mellett pedig egy a Mezőföld állat- és növényvilágát bemutató tanösvény (Iringó-tanösvény) található. Amennyiben sikerülne ezen vonzó természeti értékekkel rendelkező területeket szervezett kirándulásokkal, programokkal és az ezekhez kapcsolódó szolgáltatásokkal összekapcsolni, akkor Sárbogárd felkerülhetne a turizmus térképére.

A város jelenlegi vendéglátási kapacitása a helyi igények kielégítésére hivatott és nem az esetleges turisztikai igényekére. A vendéglátás kínálata az utóbbi húsz évben alig változott valamit a városban. 2013-ban 1, azóta már bezárt (2015-ben) hotel és 2 panzió működött a városban, előbbi 2003-ban, utóbbi kettő 2002-ben és 2004-ben nyílt meg. A 2020. évi adatok és önkormányzati adatszolgáltatás és tájékoztatás alapján a városban Rétimajorban működik elérhető minőségi szálláshely, mely elsősorban a horgászturizmusra épül, valamint 2020-ban került felújításra a Sörpatika Panzió, amely a város főutcáján található, a településre egy-két napra, üzleti vagy munka célból érkezők számára nyújt szálláslehetőségeket. Egyéb kereskedelmi szálláshely, például kemping vagy nyaralóház nem üzemel a városban. A vendéglátóhelyek száma 52 db.

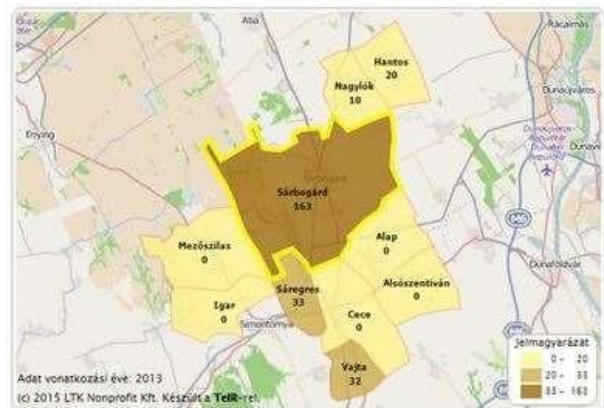
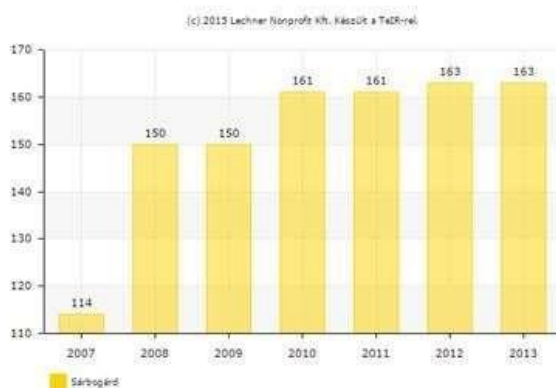
A lenti két térképen látható, hogy mind a vendéglátóhelyek számát, mind pedig az összes szálláshely férőhelyeinek számát tekintve Sárbogárd az abszolút vezető a járás településeinek mezőnyében, ugyanakkor más járásközpontokhoz viszonyítva, illetve megyei szinten elmaradás tapasztalható.

Vendéglátóhelyek száma (db)

41. ábra: Vendéglátóhelyek száma (db) Forrás: TeIR

Összes szálláshely szállásférőhelyeinek száma (kereskedelmi és magánszállásadás) (db)

42. ábra: Összes szálláshely szállásférőhelyeinek száma. Kereskedelmi és magánszállásadás együtt (db) Forrás: TeIR

A lenti diagrammon a vendégek, illetve a vendégéjszakák számának alakulását láthatjuk 2002-től kezdve 2014-ig a város kereskedelmi szálláshelyein (friss turisztikai adatokkal sajnos nem rendelkezünk). Mivel a két adat erősen összefügg, ezért nagyon hasonló a két adatsor alakulása. A vizsgált időszakban három csúcspontot láthatunk, a 2004-es, a 2007-es és a 2011-es éveket. Azt is megállapíthatjuk azonban, hogy bár ezek az évek egyértelműen kiemelkednek a többi közül, egyre alacsonyabb értékekre tudnak csak felkúszni. A 2004-es volt a vizsgált időszaknak az az éve, amikor Sárobgárdon a legtöbb vendég szállt meg (1726 fő) és ezzel összefüggően a legtöbb vendégéjszakát töltötték el a városban (8503 db).

A 2007-es ugyancsak kiemelkedő évben ezeknek az értékeknek már csak körülbelül a felét láthatjuk, míg 2011-ben amellet, hogy a vendégek száma ugyan nőtt az előző csúcspóthoz képest, a vendégéjszakák száma megint megfeleződött. A vizsgált időszakban a 2013-ban vette igénybe a legkevesebb vendég (462 fő) a város kereskedelmi szálláshelyeinek szolgáltatásait és ebben töltötték el a legkevesebb vendégéjszakát is (614). 2014-ben ugyan nőttek az értékek e mutatók tekintetében, ám sem a 2004-es csúcspóthoz képest, sem általánosságban nem mondható kedvezőnek az a helyzet, hogy egy évben mindössze 914 ember száll meg Sárobgárdon (amiből ráadásul csak 28 külföldi), akik csupán 1170 vendégéjszakát töltenek el itt.

43. ábra: Vendégek és vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken (2002-2014) Forrás: KSH

Ha a 2004-es és a 2014-es éveket hasonlítjuk össze, akkor jelentős különbségeket fedezhetünk fel a **vendégek száma, a vendégéjszakák száma, valamint a szálláshelyek összes bruttó szállásdíj árbevételének szempontjából**. A két időpont között eltelt **tíz év alatt drasztikus csökkenést figyelhetünk meg** mindhárom mutatóban. A vendégek száma 2004-hez képest majdnem a felére csökkent 2014-ben, míg a vendégéjszakák száma a nyolcad részére (8503-ról 1170-re), a szálláshelyek bruttó szállásdíj bevétele pedig a harmadára esett vissza tíz év alatt.

44. ábra: Kereskedelmi szálláshelyekhez kötődő mutatók (2004 és 2014) Forrás: TeIR

Időszak	Vendégek átlagos tartózkodási ideje (éjszaka)	Férőhelykapacitáskihasználtság (%)
2002	1,4	12,8
2003	2,3	8,4
2004	4,9	19,1
2005	2,6	4
2006	2,9	3,7
2007	3,8	8,9
2008	2,2	3,6
2009	1,7	1,8
2010	1,3	1,3
2011	2	3,6
2012	1,6	1,8
2013	1,3	1,2
2014	1,3	2,2

27. táblázat: Férőhelykapacitáskihasználtság

A fenti táblázat a vendégek átlagos tartózkodási idejét és a férőhely kapacitás kihasználtságát mutatja 2002 és 2014 között. Az adatsorok rendkívül kedvezőtlen képet festenek a kereskedelmi szálláshelyek helyzetéről. A vendégek átlagos tartózkodási idejének szempontjából abszolút kiemelkedik a 2004-es év, amikor átlagban 4,9 éjszakát töltöttek el a vendégek a város kereskedelmi szálláshelyein. Azonban a 2007-es év kivételével az összes többi évben 3 éjszakánál is kevesebbet töltöttek el átlagban a vendégek a városi szálláshelyeken, a legrosszabb 2013-as évben pedig mindösszesen 1,3 éjszakát.

A férőhely kapacitás kihasználtsága még ennél is rosszabb képet mutat a városban, hiszen a legmagasabb kihasználtság idején, 2004-ben is csupán 19%-os kihasználtsággal tudtak működni a város kereskedelmi szálláshelyei. 2005-től kezdve pedig ez az alacsony érték még tovább romlott, mert egyetlen évben sem került a kihasználtság értéke 10% fölé. Sőt 2013-ban a mutató elérte a vizsgált időszak mélypontját, amikor is a férőhely kapacitás kihasználtsága 1,2% volt.

Összességében elmondható, hogy a város turizmusa és főleg a kereskedelmi szálláshelyeken történő megszállással járó idegenforgalom sosem volt számottevő. Azonban **a kereskedelmi szálláshelyekhez köthető mutatók alacsony értékei**, a 2004-es csúcsev kivételével, **még tovább csökkentek a városban. A nagyfokú kihasználatlanság egyre kedvezőtlenebb helyzetbe hozza a városi szálláshelyeket**, mivel a vendégek alacsony száma miatt egyre kevésbé gazdaságos a nyitva tartás. A huzamos ideig fennálló kihasználatlanság már meg is hozta eredményét, mert 2015-re bezárt a város egyetlen hotelje. **Amennyiben nem sikerül hamarosan beindítani a város idegenforgalmát, akkor a megmaradt szálláshelyek is ellehetetlenednek és bezárnak, amivel a forgalom-fejlesztés lehetőségei is teljesen beszűkülnek, sőt megszűnnek.** Mindenképpen **szükség van szakszerű, tudatos turizmusszervezési és fejlesztési tevékenységre** a városban, mert csak így lehet elérni, hogy a vendégek forgalmának alakulását ne csupán a véletlen alakítsa. A turizmus beindításához egyrészt **ki kell használni a város**

vonzó természeti környezete által nyújtott lehetőségeket, másrészt ki kell használni a **63-as főút átmenő forgalmát**, fogyasztásra készítve az átkelőket. Kezdetnek pedig mindenképpen **szükség volna egy** a lehetséges fejlesztési irányokat és feladatokat meghatározó **turizmusfejlesztési dokumentum megalkotására**.

2.1.9.5 Ingatlanpiaci viszonyok

Sárbogárd **lakásállományának legnagyobb részét**, kisvárosi jellegéből adódóan, **családi házak alkotják**. A családi házak mellett több lakótelep, valamint lakótelepszerű lakóközvet található a városban, mind-mind a település központi részén.

2011-es népszámlálási adatok szerint Sárbogárd lakásállományából, amely **5098 lakást** jelentett, mindösszesen 22 lakás volt önkormányzati tulajdonban, 299 lakást más intézmény vagy szervezet birtokolt, míg az összes többi lakás magánszemély tulajdonában volt a városban. 2001-ben még 45 lakás volt a **Sárbogárdi önkormányzat** tulajdonában, tehát **10 év alatt jelentősen, a felére csökkent az ingatlanvagyon**a.

Önkormányzati tulajdonú lakások (városok), 2019 [db]	22
Önkormányzati tulajdonú lakóépületek (városok), 2019 [db]	22
Önkormányzati lakóházak felújításra, korszerűsítésre fordított költsége (városok), 2019 [1000 Ft]	0
Önkormányzati lakóházak javításra, karbantartásra fordított költsége (városok), 2019 [1000 Ft]	0
Összes évi lakbér az önkormányzatoknál (városok), 2019 [1000 Ft]	2 202
Felújított önkormányzati lakások (városok), 2019 [db]	0
Eladott önkormányzati lakásbérlemények (városok), 2019 [db]	1
Eladott önkormányzati lakásbérlemények becsült forgalmi értéke (városok), 2019 [1000 Ft]	191
Eladott önkormányzati lakásbérlemények tényleges eladási ára (városok), 2019 [1000 Ft]	445
Felújított önkormányzati lakásokra fordított költség (városok), 2019 [1000 Ft]	0
Bérleti jogviszonnyal rendelkező önkormányzati lakások (városok), 2019 [db]	20
Önkormányzat által kiutalt lakások (városok), 2019 [db]	2
Nyilvántartott önkormányzati lakást igénylők (városok), 2019 [db]	0

28. táblázat: Az önkormányzati tulajdonban lévő lakások legfontosabb mutatói (2019) Forrás: TeIR

2011-ben a városban 4166 lakást tulajdonosi jogcímen használtak és mindössze 386 lakást béreltek.

A lakott és a nem lakott lakások megoszlását tekintve az állapítható meg, hogy 2001-hez képest 2011-ben nőtt a nem lakott lakások aránya. 2001-ben a lakások 6%-ban nem lakott senki, ez az arány 2011-ben 8%-ra emelkedett.

Lakásállomány alakulása 2000-es évek eleje óta

Amennyiben a lenti diagramon ábrázolt **lakásépítések** számát vizsgáljuk, akkor láthatjuk, hogy az igencsak **hullámzó képet mutat**. A 2000 és 2013 közötti időszakon belül 2006-ban és 2007-ben építették a legtöbb lakást a városban (26 és 28 lakás). Ezután meredeken zuhant a lakásépítések száma, míg 2011-ben egyetlen lakást sem építettek már. Ez a helyzet a következő években javult némileg, 2012-ben újra építettek 1 lakást, 2013-ban pedig 3-at. A lakásépítések ilyenforma **alakulása a gazdasági világválság elhúzódó hatásának tudható be, a válságból való kilábalással párhuzamosan nőtt és nő a lakásépítések száma.**

Ha a lakásépítéseket annak célja szempontjából vizsgáljuk, akkor láthatjuk, hogy mindösszesen egy olyan év volt, amikor nem csak saját használat céljából épültek új lakások a városban. Ez az év 2000 volt, ekkor még bérbeadás céljából is épült négy lakás. Az összes többi évben csupán a saját használatra épített lakások számának alakulását elemezhetjük.

	2013. év	2014. év	2015. év	2016. év	2017. év	2018. év	2019. év	2020. év
Lakásállomány (db)	5046	5049	5053	5055	5057	5060	5064	5069
Az egyszobás lakások száma (db)	262	262	262	262	262	262	262	262
A kétszobás lakások száma (a másfél szobásokkal együtt) (db)	2059	2059	2060	2061	2061	2061	2061	2061
A háromszobás lakások száma (a két és félszobásokkal együtt) (db)	1780	1782	1785	1786	1787	1788	1789	1791
A négy és több szobás lakások száma (a három és félszobásokkal együtt) (db)	945	946	946	946	947	949	952	955
Épített lakások száma (db)	3	3	4	2	2	3	4	5
Az év folyamán épített gázvezetékekkel ellátott lakások száma (db)	3	3	3	1	2	2	3	4
Az év folyamán épített fürdőszobával ellátott lakások száma (db)	3	3	4	2	2	3	4	5
Az év folyamán épített, közcsatornával ellátott lakások száma (db)	3	3	3	1	2	3	3	5
Az év folyamán épített lakások összes alapterülete (m ²)	332	453	413	235	239	418	601	896

Az év folyamán épített házi csatornával ellátott lakások száma (db)			1	1			1	
Az év folyamán épített lakóépületek száma (db)	3	3	4	2	2	3	4	5
Az év folyamán természetes személy által épített lakások száma (db)	3	3	4	2	2	3	3	5
Az év folyamán kiadott új építési engedélyek és egyszerű bejelentések alapján létesítendő lakások száma (db)	2	1	2	9	5	5	4	7

29. táblázat: A lakásállomány alakulása 2014 és 2019 között (db) Forrás: TeIR

2013-ban Sárbogárd városa 5046 lakással bírt, amely némileg elmarad a lakások számának szempontjából csúcspontnak számító 2010-es és 2011-es évektől. 2020-ban ez az szám 5060 lakás volt, azaz egy évtized alatt minimális mértékben nőtt a lakások száma.

2013. évet követően sem nőtt meg jelentősen a lakásépítések iránt.

A 2000 és 2013 között az összes épített lakás között milyen arányban voltak az egyszobás, kétszobás, háromszobás, illetve a négy vagy több szobás lakások. Jól látható, hogy 2000-ben még inkább kevesebb szobával bíró lakások épültek, ekkor az újonnan épülő lakások 41%-át a kétszobás lakások tették ki.

2013 óta évente 3-4 lakás épül, ezek többsége háromszobás ingatlan, elvéve van köztük egy-egy ennél nagyobb lakás, kétszobás lakás az utóbbi néhány évben egyáltalán nem épült, ugyanakkor jelentős mértékben csökkent a lakásépítési kedv.

Az arányok azonban az idő múltával egyre inkább eltolódtak a lakásépítéseknel a nagyobb szobaszammal rendelkező lakások irányába. 2010-ben már a két újonnan épített lakás közül az egyik háromszobás volt, a másik pedig négy vagy annál több szobás. A 2011-es "lyukas" év után, amikor egy lakás sem épült a városban, 2012-ben az egyszobás épített lakás is négy vagy annál is több szobás volt, míg 2013-ban is a hátról két lakásra ez volt az igaz.

Annak ellenére, hogy az utóbbi években inkább a több szobával rendelkező lakások felé tolódott az arány az újonnan épített lakások tekintetében látható, hogy **2013-ban még mindig a kétszobás lakások tették ki a város lakásállományának nagy részét, az arányok azóta sem változtak érdemben, mivel ez elmúlt évtizedben a lakásépítés üteme jelentős mértékben lelassult, az évente átlagosan épült 3-4 lakás a jellemző városi arányokat érdemben nem befolyásolták.**

A lakásállomány összetétele

Végezetül a sárbogárdi lakásállomány kora kerül górcső alá. A város lakásállományában a II. világháború előtt épült lakások vannak a legnagyobb arányban, ezek a teljes lakásállomány 26%-át teszik ki. Hasonló arányban képviseltetik magukat az 1945 és 1969, illetve az 1970 és 1979 között épült lakások a városban (24 és 23%). Az 1980 után épült lakások a sárbogárdi lakásállomány 19%-át teszik ki, míg a rendszerváltás után épült lakások mindössze a 8%-át.

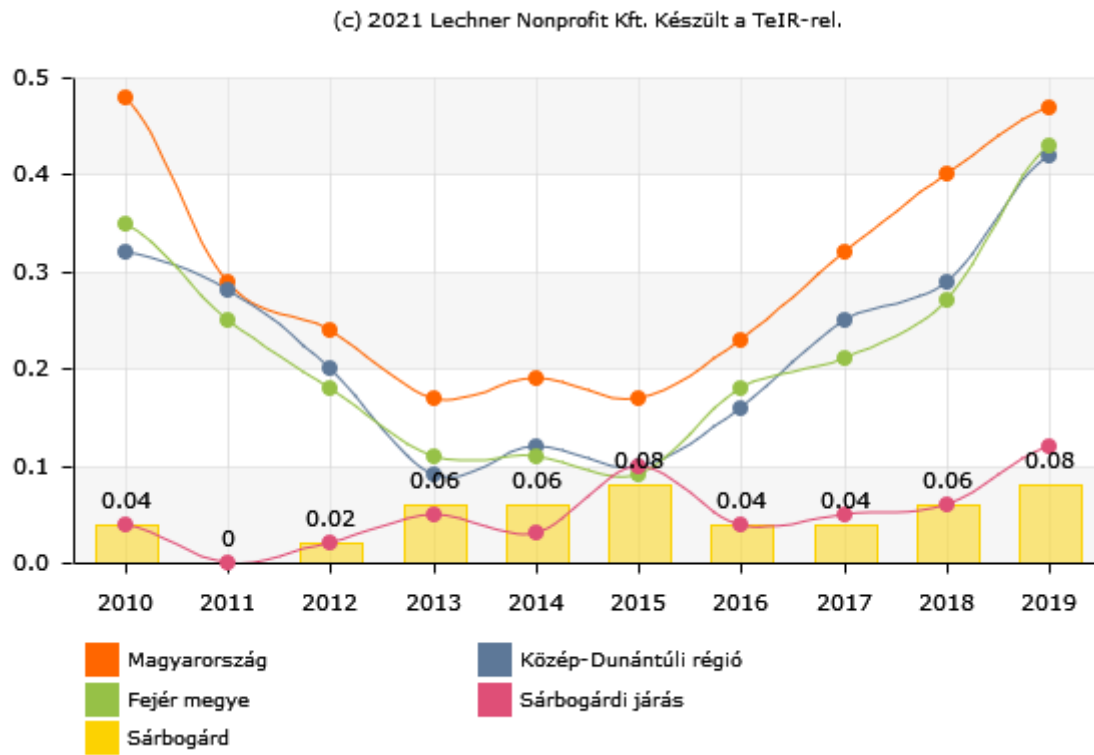
Az adatokból látható, hogy **az épületek nagyrésze nem éppen új építésű és a hosszú évtizedek alatt az állapotuk jelentősen leromlott.** A lakótelepi lakások esetében majdnem az összes, míg a családi

házak több mint fele felújításra szorul. 2006 és 2007 között lezajlott ugyan egy panelprogram, az azonban csupán egy épületet érintett a városban.

Az arányok az elmúlt néhány évben gyakorlatilag nem változtak, mivel a városban 2011 óta mindössze 27 db-bal nőtt a lakások száma, évente mintegy 3-4 új lakás épül a városban. Az új lakások családi házas jellegűek, többnyire hárommal vagy annál több szobával rendelkeznek, összkomfortosak.

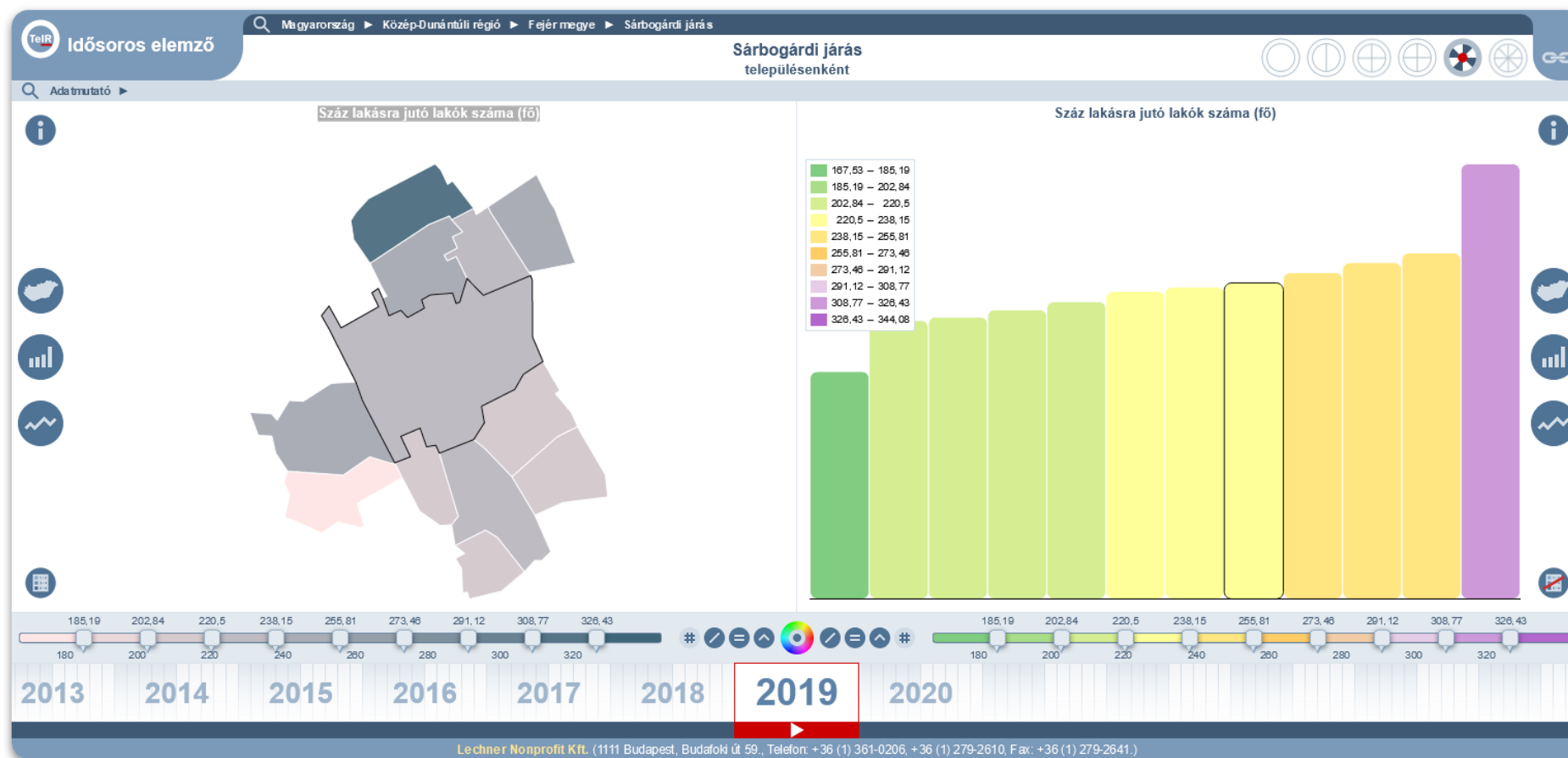
Új építésű lakások aránya (százalék)

A tárgyévben épített lakások aránya az év végi lakásállományon belül.

45. ábra: A tárgyévben épített lakások aránya az év végi lakásállományon belül (Forrás: TeIR)

A száz lakásra jutó lakók száma

46. ábra: A száz lakásra jutó lakók száma (Forrás: TeIR)

2.1.10 Az önkormányzat gazdálkodása, a településfejlesztés eszköz- és intézményrendszere

2.1.10.1 Költségvetés, vagyongazdálkodás, gazdasági program

Sárbogárd Város Önkormányzat költségvetésének teljesülését az önkormányzat adott évre vonatkozó zárszámadási rendelete tartalmazza.

A település költségvetése a Városi Önkormányzat mellett az alábbi költségvetési szervek költségvetési adatait tartalmazza:

- Polgármesteri Hivatal
- Sárbogárdi Hársfavirág Bölcsőde
- Madarász József Városi Könyvtár
- Sárbogárdi Zengő Óvoda

Sárbogárd Város Önkormányzata a 2018 és 2020 közötti időszak költségvetésében az alábbi bevételeket könyvelhette el:

Költségvetési zárszámadás - bevételek teljesítése (ezer Ft-ban)			
	2018	2019	2020
B1. Működési célú támogatások államháztartáson belülről	1 295 079	1 315 148	1 254 796
B2. Felhalmozási célú támogatások államháztartáson belülről	57 534	278 573	560 467
B3. Közhatalmi bevételek	370 505	500 367	353 032
B4. Működési bevételek	172 999	147 442	146 721
B5. Felhalmozási bevételek	25 327	6 288	18 742
B6. Működési célú átvett pénzeszközök	3 800	4 085	3 320
B7. Felhalmozási célú átvett pénzeszközök	1359	86	198
B8. Finanszírozási bevételek	2 325 591	2 335 858	2 120 592
BEVÉTELEK ÖSSZESEN	4 252 197	4 587 848	4 457 871

30. táblázat: Költségvetési zárszámadás - bevételek teljesítése (ezer Ft-ban)

Ha az **önkormányzat** teljes bevételének alakulását nézzük 2018 és 2020 között, akkor láthatjuk, hogy 2018 évről 2019 évre közel 7,8 %-kal emelkedtek az önkormányzat bevételei. 2019 évhez képest 2020-ban mintegy 2,8 %-os csökkenés következett be.

Az önkormányzat bevételeinek nagyságrendileg 50 %-a a költségvetési bevételekből, 50 %-a finanszírozási bevételekből származik.

A költségvetési bevételek meghatározó részét a működési célú támogatások államháztartáson belülről (önkormányzat működési támogatásai és az egyéb működési célú államháztartáson belüli bevételek) képezik. Az önkormányzat költségvetési bevételeinek jelentős és évről-évre növekvő részét képezik a felhalmozási célú államháztartáson belüli támogatások.

Az önkormányzat közhatalmi bevételeinek meghatározó részét az értékesítési és forgalmi adók képezik.

A finanszírozási bevételek mintegy 98 %-át a költségvetési maradványok képezik, kevesebb mint 2 %-át pedig az államháztartáson belüli megelőlegezések.

Sárbogárd Város Önkormányzata a 2018 és 2020 közötti időszak költségvetésében az alábbi kiadásokat könyvelhette el:

Költségvetési zárszámadás - kiadások teljesítése (ezer Ft-ban)			
	2018	2019	2020
K1. Személyi juttatások	638 123	714 189	696 270
K2. Munkaadókat terhelő járulékok	120 525	132 474	118 517
K3. Dologi kiadások	583 584	520 484	434 680
K4. Ellátottak pénzbeli juttatásai	38 881	34 106	45 659
K5. Egyéb működési célú kiadások	269 482	738 543	348 573
K6. Beruházási kiadások	156 640	28 948	32 492
K7. Felújítások	107 204	237 157	201 075
K8. Egyéb felhalmozási kiadások	0	0	0
K9. Finanszírozási kiadások	39 705	41 740	45 313
KIADÁSOK ÖSSZESEN	1 954 149	2 447 644	1 922 583

31. táblázat: Költségvetési zárszámadás - kiadások teljesítése (ezer Ft-ban)

Az önkormányzat teljes kiadásának alakulását vizsgálva látható, hogy a bevételekkel párhuzamosan **a kiadások is folyamatosan növekedtek a vizsgált időszakban. A legnagyobb kiadási tételt, a személyi juttatások** jelentették, míg ezt a **dologi kiadások** (szolgáltatási kiadások és különféle befizetések és egyéb dologi kiadások)követték. Az önkormányzati hitelek állami törlesztésének eredményeként megállapítható, hogy az önkormányzat finanszírozási kiadásai (jellemzően az államháztartáson belüli megelőlegezések visszafizetése) a kiadások mindössze 1,7-2,3 %-át jelentik:

Megállapítható, hogy a vizsgált időszak minden évében Sárbogárd Város Önkormányzatának bevételei jelentősen meghaladták a kiadásait.

(Az önkormányzat jelentős bevételi többletének forrásait a finanszírozási bevételek képezik. Ezek meghatározó részét -98 %-át- az önkormányzat által megnyert pályázatok a település bankszámlájára átutalt támogatási összegének a tárgyévben ténylegesen fel nem használt része képezi.)

Költségvetés 2021(ezer Ft-ban)	
Bevételek	
B1 Működési célú támogatások államháztartáson belülről	1 177 488
B2 Felhalmozási célú bevételek államháztartáson belülről	55 766
B3 Közhatalmi bevételek	292 000
B4 Intézményi működési bevételek	115 567
B5 Felhalmozási bevételek	0
B6 Működési célú átvett pénzeszközök	17 000
B7 Felhalmozási célú átvett pénzeszközök	0
B8 Finanszírozási bevételek	461 125
BEVÉTELEK ÖSSZESEN	2 118 947
Kiadások	
K1 Személyi juttatások	679 001
K2 Munkaadókat terhelő járulékok	109 682
K3 Dologi kiadások	536 040
K4 Ellátottak pénzbeli juttatásai	40 000
K5 Egyéb működési célú kiadások	416 793
K6 Beruházási kiadások	240 646
K7 Felújítások	48 123
K8 Egyéb felhalmozási kiadások	0
K9 Finanszírozási kiadások	48 659
KIADÁSOK ÖSSZESEN	2 118 947

32. táblázat: Költségvetés 2021(ezer Ft-ban)

A fenti táblázatban Sárbogárd Város Önkormányzatának 2021. évi költségvetése látható, amely az éves előirányzatot tartalmazza.

Az önkormányzat a kiadási előirányzat területén 196MFt növekménnyel tervez. A tervezett beruházási kiadások 240 MFt-ot, a tervezett felújítások 48 MFt-ot tesznek ki. A dologi kiadások területén 23,3 %-os, az egyéb működési kiadások területén 19,5 %-os növekedéssel terveztek, a személyi juttatások területén 2,5 %-os csökkenéssel számoltak.

A költségvetési előirányzat teljes bevételi és az összkiadási összege megegyezik egymással.

Sárbogárd Város Önkormányzatának vagyongazdálkodását az Önkormányzat Képviselőtestületének 53/2015 (XII.22) önkormányzati rendelete („Az Önkormányzat tulajdonáról, a tulajdonosi jogok gyakorlásáról, a vagyonnal való gazdálkodásról és értékesítésének egyes szabályairól”) szabályozza.

Az önkormányzati rendelet mellékleteiben a tételes ingatlan kataszter, a korlátozottan forgalomképes törzsvagyon, az önkormányzat tulajdonában lévő egyéb vagyon, valamint a részvények, részesedések kimutatása található.

Az iparúzési adó és a gépjárműadó vonatkozásában az önkormányzat továbbra is következetesen beszedi kintlévőségeit, a végrehajtás valamennyi törvényes eszközeivel élve. A következetes behajtástól remélik az állampolgárok szemléletváltását a közterhek vonatkozásában, amely a folyamatosan csökkenő hátralékból következően eredményesnek bizonyult.

Az önkormányzati vagyon tekintetében elsődleges cél a vagyonvesztés elkerülése. Fenn kívánják tartani az infrastruktúra színvonalát, illetve külső – pályázati - források bevonásával fejleszteni is kívánják azt. A pályázatok közé sorolandók – a meghatározott fejlesztési célra kiírt Európai Unió és hazai forrású pályázatok mellett – az önhibájukon kívül hátrányos helyzetű önkormányzatok működésének támogatására kiírt ún. rendkívüli önkormányzati támogatás elnyerésére irányuló is.

Fontos változás, hogy a 2013-as **adósságkonszolidáció keretében** a város hitelállományának jelentős részét **átvállalta a magyar állam.** (A 2012.12.31-én fennálló 348,2 millió Ft-os hitelállományból 243,8 millió forint került átvállalásra)

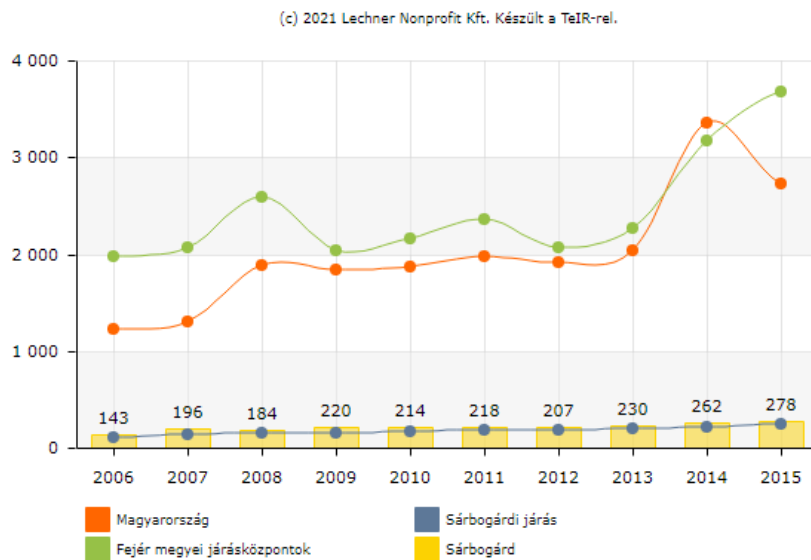
Költségvetésüket **évről évre működési hiány nélkül tervezik és hajtják végre.** Hitel alapú forrást csak szigorúan ellenőrzött körülmények között, fejlesztésre vehetnek igénybe.

Nem tervezik és várakozásaik szerint a jövőben sem kell tervezniük új adónem bevezetését, tekintettel arra, hogy a településen még mindig a megyei átlagot meghaladó a munkanélküliség, és a szociális ellátásokat igénybe vevők száma is magas.

Sárbogárd Város Önkormányzata rendelkezik a **2019-2024-es időszakra vonatkozó Gazdasági Programmal és Fejlesztési Tervvel,** amelyben külön elemként jelenik meg az adópolitika, illetve a vagyongazdálkodás. A dokumentum megállapítja, hogy Sárbogárd adóerő képessége sajnos a megye hasonló lélekszámú településeinek a töredéke. E vonatkozásban továbbra is csak a befektetési kedv élénkítése lehet a település célja.

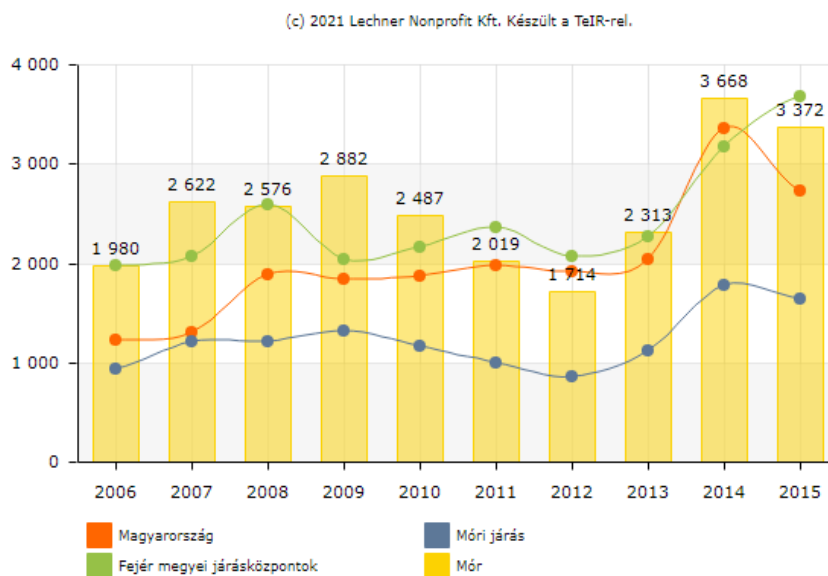
A település Fejér megye fejlett, nyugati részéhez (pl. Mór) viszonyított elmaradását jól mutatják a mellékelt diagramok)

Egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték (1000 Ft)

47. ábra: Egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték 1. (1000 Ft) (Forrás: TeIR)

Egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték (1000 Ft)

48. ábra: Egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték 2. (1000 Ft) (Forrás: TeIR)

Az a tény, hogy a megyei átlag, a megyei járásközpontok átlaga és a Sárbogárdhoz hasonló lélekszámú Mór teljesítménye is tízszerest meghaladó, részletesebb elemzés nélkül is arra enged következtetni, hogy **ekkora eltérés nem adódhat pusztán a helyi lakosság értéktermelő képességéből**, hanem annak radikálisabb objektív okai vannak. A város esetében ezek a rendszerváltás előtti ipar felszámolódásában, a katonai bázisok megszűnésében, a vasúti csomóponti szerep súlycsökkenésében

jelölhetők meg, valamint abban, hogy a környező városok, elsősorban a megyeszékhely rendszerváltás utáni gyors iparfejlődése felszívta a helyben munkát nem találó munkaerőt. Székesfehérvár autópálya mentén való elhelyezkedése miatt új befektetések szempontjából Sárbogárd nem jelenthetett alternatívát. Ezen a helyzeten változtathat a közúthálózat és a vasúthálózat folyamatban lévő fejlesztése, valamint az a tény, hogy a folyamatban lévő technológiai trendek, melyek többsége (robotika, mesterséges intelligencia, 3D, IoT stb.) az elsők közt érintheti Székesfehérvár iparát és szolgáltatásait, munkaerő felszabadulással járhatnak. A helyi munkahelykínálat bővítése most alternatívát kínálhat a jelentős számú ingázó számára.

2.1.10.2 Az önkormányzat területfejlesztési tevékenysége, intézményrendszere

Sárbogárdon a városfejlesztés általános irányvonalainak meghatározása a Képviselőtestület feladata. A városirányításhoz kapcsolódóan négy bizottság működik. A fejlesztésekkel kapcsolatban ezen négy bizottság közül az Ügyrendi és Jogi Bizottság, valamint a Pénzügyi Városgazdálkodási és Városfejlesztési Bizottság lát el véleményezési, kezdeményezési, javaslattevési és közreműködői feladatokat. Emellett a többi bizottság is rendelkezik a városfejlesztéssel összefüggő jogkörökkel, amelyekhez döntési, ellenőrzési és jóváhagyási feladatok kapcsolódhatnak. A városfejlesztési programok operatív megvalósításában leginkább a Gazdasági Osztály, a Hatósági Osztály, valamint a Műszaki Osztály vesz részt. A fejlesztési döntés előkészítési tevékenységet a pályázati és közbeszerzési eloadó segíti a pályázati források felderítésével és a közbeszerzési eljárások ügyintézésével.

A rendelkezésre álló kis létszámú önkormányzati kapacitás miatt az önkormányzat a fejlesztési feladatok tervezésekor, valamint a megalapozó munkák előkészítésekor külső szakértőket és tanácsadókat alkalmaz. Pályázati projektek esetében az önkormányzat ugyanezen oknál fogva külső projektmenedzsmet szolgáltatásokat is igénybe vesz.

Sárbogárd Város településrendezési eszközei a település weboldalán is részletesen bemutatásra kerülnek:

- Sárbogárd Város Településfejlesztési Konceptiója 2015
- Sárbogárd Helyi Építési Szabályzat
- Sárbogárd Szabályozási Terv
- Sárbogárd Településszerkezeti Terv
- Sárbogárd Településképi Arculati Kézikönyve
- Sárbogárd Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája 2014-2020

2014 decemberében Sárbogárd Város Önkormányzatának megbízásából elkészült **Sárbogárd Város Integrált Területfejlesztési Stratégiája 2014-2020.**

Az Integrált Településfejlesztési Stratégia készítését a Településfejlesztési Konceptió készítése előzte meg. A Konceptióhoz Megalapozó Tanulmány és Helyzetértékelés készült. Ezek a dokumentumok alapozták meg a Stratégia készítését.

Sárbogárd Város fejlesztési programját több tényező markánsan befolyásolja. Közülük három rendező elv jelenik meg nagy súllyal:

- a múltból örökölt hiányosságok, problémák kiküszöbölésének szándéka
- az elmúlt évtizedekben bekövetkezett hanyatlás megállítása

- a fejlődési folyamat elindítását szolgáló programok.

Valamint egy ezt tovább erősítő szempont: Sárbogárdnak saját sorsán túl meg kell felelnie annak a követelménynek is, hogy a járás és a tágabb földrajzi környezet fejlődésében kezdeményező és súlyponti szerepet játsszon.

A település jövőképe elérése érdekében a Településfejlesztési Konceptió (TFK) meghatározta azokat a fejlesztési irányokat, feladatokat, amelyek megvalósítása egyaránt feladata a település önkormányzatának, civil és egyházi vezetőknek és a lakosságnak is. A TFK lényegében jóváhagyta azt a célrendszert melyet a város 2011-ben készült és 2012 januárjában jóváhagyott Integrált Városfejlesztési Stratégiája (IVS) megfogalmazott, ezért a város fejlesztési dokumentumai tartalmi folytonosságot biztosítanak a városvezetés számára.

Az ITS legfontosabb feladata, hogy az újra megfogalmazott, nagyjából megerősített célrendszer alapján újra gondolja és megfogalmazza azokat a konkrét feladatokat, projekteket, amelyek megvalósítása biztosítja, hogy a város lényegesen előre haladjon középtávú céljai megvalósítása területén és egyértelmű irányt vegyen átfogó céljai és víziója megvalósulásának irányában.

Sárbogárd Város jövőképe megvalósítása érdekében a TFK célrendszerében két fő átfogó cél került meghatározásra:

- A stagnáló gazdaság fellendítése, munkahelyteremtés
- A város differenciált településjellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló környezet fenntartható fejlesztése

Indkét átfogó cél megvalósulását szolgálják a horizontális részcélok/ tematikus célok, melyek közé az alábbiak tartoznak:

- A helyi gazdaság sokrétűségének kialakítása
- Vállalkozásbarát települési, intézményi környezet megvalósítása
- Városközpont és a sárszentmiklósi és alsótöbörzsöki alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése
- A lakókörnyezet minőségi fejlesztése
- A jellegzetes táji-, természeti adottságok és a településkarakter harmóniájának megőrzése
- Városi szintű szolgáltatások kialakítása
- Közmű és közlekedési infrastruktúra fejlesztése
- Társadalmi kohézió: magas társadalmi tőkével és identitással rendelkező, önszervező és együttműködő helyi társadalom
- Munkahelyteremtés és megőrzés

A fenti célok a helyi szereplők által megvalósítandó fejlesztési tevékenységek számára hosszú távon (15-20 év viszonylatában) irányt mutatnak. Ezek a hosszútávra szóló célok rövid távú operatív programokon (intézkedések, beavatkozások) keresztül valósulnak meg.

Az ITS-ben konkrét beavatkozási területek, úgynevezett akcióterületek is kijelölésre kerültek.

Az akcióterületek kijelölésének az a célja, hogy a város közép- és hosszú távú céljainak elérését a fejlesztési tevékenységek, beavatkozások területi alapú tervezésével, megvalósításával, optimális időbeni ütemezéssel és forrásabszorpciók képesség javításával valósítsa meg. Az akcióterületi tervezés keretében sor kerül a városrehabilitációs tevékenységek összehangolására más típusú fejlesztésekkel is.

A város fejlődése szempontjából kiemelt szempont a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése, a társadalmi kohézió erősítése. A város gazdaságának élénkítésében kiemelt szerepet tölt be az

iparterületek fejlesztése. Az akcióterületek méretének kijelölésében szerepet játszott az a követelmény, hogy a fejlesztések megfelelő koncentrációban valósuljanak meg, így biztosítva a kívánt eredményeket.

A fenti szempontok figyelembe vételével hat akcióterület került kijelölésre:

- Belvárosi akcióterület (belvárosi városrész)
- Sárszentmiklósi akcióterület (külvárosi városrész)
- Alsótöbörzsöki akcióterület (külvárosi városrész)
- Pusztaegresi akcióterület
- Sárhatvani akcióterület
- Iparterületi akcióterület

(A település programozási dokumentumainak készítése során figyelembe kell venni, hogy a 189,35 km² –es területen fekvő település várossá nyilvánítása előtt hét településből állt (Sárbogárd, Sárszentmiklós, Rétszilas, Pusztaegres, Sárhatvan, Alsótöbörzsök, Kislók) Ebből adódóan a város népsűrűsége csak az országos átlag 61%-a, és az egyes településrészek a város magterületeitől meglehetősen nagy távolságra (6-12 km) helyezkednek el.)

A **2014-2020-as EU-s programozási ciklusban** összesen 20, valamilyen formában a város fejlődését szolgáló projekt került megvalósításra a városban. Ezek közül 17 esetben volt Sárbogárd Város Önkormányzata a pályázó. A 17 projekt keretében 3482 millió Ft-os pályázati forrást nyert el az önkormányzat. A lenti táblázatban ezen 17 projekt részletei láthatóak.

A legnagyobb megítélt támogatással járó projekt a "**Sárbogárdi Iparterület fejlesztése**" nevet viselő **projekt** volt, amely egy versenyképes ipari park alapjainak lerakását célzó fejlesztési pályázatot takar. Erre a pályázatra 573 millió Ft-ot ítéltek meg az önkormányzat javára. A helyi gazdaság fejlesztését segíti elő a „**JÖVŐSTART Vállalkozásfejlesztési Központ és Inkubátorház Sárbogárdon**” pályázat is, melynek keretében 437 millió Ft-ot ítéltek meg az önkormányzat javára

A további legnagyobb támogatási összeggel járó projektek a „Sárbogárd természetközeli megújulása a belváros rekreációs tereinek és műemléki volt Községháza zöld szemléletű átalakítása, funkcióinak bővítésével” (499 millió Ft), az „**ÚJ HUMANIZMUS – HUMÁN KAPACITÁS FEJLESZTÉSE SÁRBOGÁRD TÉRSÉGÉBEN**” (435 millió Ft), valamint a „Kerékpárút építése Sárbogárdon (409 millió Ft) nevet viselő projektek voltak.

Alintézkedés/Projekt megnevezése	Támogatási döntés dátuma	Megítelt támogatás (Ft)
TOP-2.1.3-15-FE1-2016-00015 Sárbogárd Város belterületi vízrendezése	2017.04.28	162 885 500
TOP-1.1.1-15-FE1-2016-00012 Sárbogárdi iparterület fejlesztése	2017.04.28	573 294 055
TOP-2.1.1-15-FE1-2016-00001 JÖVŐSTART Vállalkozásfejlesztési Központ és Inkubátorház Sárbogárdon	2017.06.30	437 726 204
TOP-2.1.2-15-FE1-2016-00008 Sárbogárd természetközeli megújítása a belváros rekreációs tereinek és a műemléki volt Községháza „zöld” szemléletű átalakításával, funkcióinak bővítésével	2017.05.25	499 426 037
TOP-5.2.1-15FE1-2016-00002 Társadalmi együttműködés erősítését szolgáló programok Pusztagegresen	2017.04.28	65 005 200
TOP-4.3.1-15-FE1-2016-00002 Sárbogárd, Pusztagegres szociális városrehabilitáció a társadalmi integráció érdekében	2017.12.07	216 168 000
TOP-3.2.1-16-FE12017-00004 Sárbogárdon a sárszentmiklósi orvosi rendelő energetikai felújítása	2019.01.21	40 000 000
EFOP-3.9.2-16-2017-00002 ÚJ HUMANIZMUS – HUMÁN KAPACITÁS FEJLESZTÉSE SÁRBOGÁRD TÉRSÉGÉBEN	2017.12.04	435 000 000
EFOP-1.2.11-16-2017-00028 Esély a fiataloknak Sárbogárdon	2017.12.04	200 000 000
KÖFOP-1.2.1-VEKOP-16-2017-01008 Sárbogárd Város Önkormányzata ASP központhoz való csatlakozása	2017.05.02	9 000 000
TOP-4.1.1-15-FE1-2016-00016 Sárbogárdon, sárszentmiklósi városrészben az egészségügyi alapellátás infrastrukturális fejlesztése	2019.01.21	40 000 000

TOP-7.1.1-16 Kulturális és közösségi terek infrastrukturális fejlesztése és helyi közösségszervezés a városi helyi közösségi fejlesztési stratégiához kapcsolódva	2017.08.01.	32 500 000
TOP-7.1.1-16-H-ERFA-2018-00010 József Attila Községi Ház közösségi célú felújítása	2018.12.20	84 999999
TOP-7.1.1-16-H-ESZA-2019-00080 Sárbogárd Város lakosságának egészséges életmódra való ösztönzése	2019.04.11	15 000 000
TOP-3.1.1.-15-FE1-2019-00027 Kerékpárút építése Sárbogárdon	2020.06.25	409 000 000
KEOP-5.7.0/15-2005-091 Sárbogárd Városháza felújítása, energiahatékonysági korszerűsítése	2015.	115 172 490
KEOP-5.7.0/15-2005-180 Sárbogárd Város önkormányzati épületeinek felújítása, energetikai fejlesztése	2015.	149 959 221

33. táblázat: Adatok forrása: palyazat.gov.hu , Sárbogárd Város Önkormányzata

A Sárbogárd Város Önkormányzata által megnyert pályázatok támogatás intenzitása minden esetben 100 % volt.

A Széchenyi 2020 program Fejér megyei pályázók számára megítélt pályázati forrásait az alábbi táblázat tartalmazza:

 PROJEKT HELYSZÍN SZERINTI LEKÉRDEZÉSEK - MEGYEI FELOSZTÁS SZERINTI LEKÉRDEZÉSEK				
Utolsó frissítés időpontja: 2021.10.06 VP adatok frissítési időpontja: 2021.10.02				
				Oszlopválasztó
	MEGÍTÉLT TÁMOGATÁS (Ft.)	HATÁLYOS SZERZŐDÉSEK (db.)	KIFIZETETT PÁLYÁZATOK (db.)	KIFIZETETT ÖSSZEG (Ft.)
▼ Fejér	433,537,304,195	6,172	5,785	366,997,946,051
▶ EFOP	50,322,989,509	211	218	44,866,559,118
▶ GINOP	82,498,682,361	1,630	1,559	78,312,683,522
▶ GINOP_PLUSZ				
▶ IKOP	83,236,822,934	9	9	66,511,589,375
▶ KEHOP	77,514,125,762	61	59	78,737,759,984
▶ KÖFOP	8,432,549,387	64	64	7,417,260,144
▶ MAHOP	259,085,649	12	12	211,671,721
▶ TOP	79,202,090,200	461	461	69,192,171,261
▶ VEKOP				
▶ VP	52,070,958,393	3,724	3,403	21,748,250,926

49. ábra: A Széchenyi 2020 program Fejér megyei pályázók számára megítélt pályázati forrásai, Adatok forrása: palyazat.gov.hu

A településfejlesztéshez köthető támogatások körében megyei szinten ugyanazon operatív programok (TOP, EFOP, KEHOP, KÖFOP) támogatásait tekintve Sárbogárd az egy lakosra jutó megyei átlag 58%-át érte el, ami arra utal, hogy a támogatásallokáció terén is erősebben érvényesülnek a gazdasági erőviszonyok, mint a területi egyenlőtlenségek csökkentését szolgáló szempontok.

2.1.10.3 Gazdaságfejlesztési tevékenység

A város versenyképességét bemutató fejezetben már megállapításra került, hogy a Sárbogárdi járás rosszabb gazdasági mutatókkal rendelkezik, mint akár Fejér megye vagy, a Közép-dunántúli régió. A **térség elmaradottságának** fő okait a hozzáadott érték-termelő képesség hiányának elemzése során bemutatott tényezőkön (rendszer váltás előtti ipar megszűnése, vasút háttérbe szorulása, katonai funkciók megszűnése, a megyeszékhely erőforrás-elszívó hatása) túl jelen időszakban abban jelölhetjük meg, hogy a megye meghatározó ipari és szolgáltatási térszerkezeti fővonalai elkerülnek a térséget, s -számottevő ipar hiánya mellett- a területen régi múltra visszatekintő mezőgazdaság is csak alacsony foglalkoztatási hatást képes gyakorolni monokultúrás, nagyüzemi jellege, iparosodott technológiái, valamint a termékkfeldolgozás hiánya miatt. További ok, hogy a környezeti/természeti adottságok és az infrastrukturális viszonyok nyújtotta lehetőségek ez idáig kihasználatlanok maradtak.

Az elmaradottságot jól mutatja, hogy a járásban a megyei, a régiós és az országos átlagértéknél is alacsonyabb az 1 főre jutó belföldi jövedelem, magasabb viszont a munkanélküliségi ráta. De nem jobb a helyzet a regisztrált vállalkozásokat tekintve sem. A település gazdaságát bemutató fejezet

táblázataiból látható, hogy Sárbogárdon egyetlen nagyvállalkozás sem működik. A mikro- és kisvállalkozások tekintetében Sárbogárd városa jobban áll, hiszen a járás vállalkozásainak 44,4 %-a itt működik.

2020	Mikro- és kisvállalkozás	Középvállalkozás	Nagyvállalkozás	Összesen
Sárbogárd	1 951	3	0	1 954
Sárbogárdi járás	4 396	69	5	4 470
Fejér-megye	66 937	1 564	294	68 795
Közép - Dunántúli régió	174 335	3 994	800	179 129
Magyarország	1 911 972	41554	8 967	1 962 493

34. táblázat: Vállalkozások megoszlása térségenként

Bár Sárbogárd városa többek között gazdasági szempontból is járásának kiugró központja, ám annak részeként mégsem mentesülhet a járás elmaradottságát okozó negatív hatásoktól.

A stagnáló gazdaság helyzetének javítása, valamint a versenyképesség növelése a város önkormányzatának kiemelt célja. Ugyanakkor tisztában van azzal a ténnyel, hogy Sárbogárd fejlődése elválaszthatatlan a térség fejlődésétől.

Sárbogárd Városa feladatának és céljának tekinti, hogy a korábbi hagyományoknak megfelelően **a járás központja legyen**. A kistérségek megszűnésével a települések – önkormányzatok – szintjén az együttműködés részben az Möt. IV. fejezete szerinti jogi személyiségű önkormányzati társulások, részben a járási egyeztetések szintjén valósul meg.

Az önkormányzati ciklusok időtartamára kötelezően elkészítendő a települések **gazdasági programja**. Sárbogárd városának **Gazdasági Programja** és egyben **Fejlesztési Terve a 2019-2024-es időszakra vonatkozik**. A dokumentum a gazdaságfejlesztés sikerességét több részfeladathoz köti, amelyek a következő területekhez kapcsolódnak:

- munkahelyteremtés,
- befektetés támogatási politika;
- közfoglalkoztatás;
- Sárbogárd, mint a járás központja;
- innováció, városfejlesztés;
- városüzemeltetési politika célkitűzései, közszolgáltatások biztosítása;
- intézményrendszer működése;
- adópolitika, vagyongazdálkodás;
- civil kapcsolatok

A Gazdasági Program ezen területekkel kapcsolatban jelentős infrastruktúra fejlesztést, a jelenleg üzemelő intézményrendszer hatékony fenntartását, a befektetési kedv élénkítését, a munkahelyteremtést, valamint a hatékony közfoglalkoztatást tűzte ki célul. Mindezeket az önkormányzat úgy szeretné megvalósítani, hogy fenntartja a pénzügyi egyensúlyt. Ehhez egyrészt a

külső források, pályázati támogatások következetes és hatékony igénybevételére, másrészt a járási központ szerepkör erősítésére, harmadrészt pedig a megyei fejlesztés irányvonalába történő betagozódásra van szükség.

A város mikro- és kisvállalkozásai fontos szerepet töltenek be Sárbogárd gazdasági életében. 2020-ban 1923 mikrovállalkozás és 28 kisvállalkozás működött Sárbogárdon. A középvállalkozások száma 3 volt és nagyvállalkozás nem működött a településen.

A **2014-2020-as EU-s fejlesztési ciklusban 79 pályázatot** nyertek meg a város valamely szereplői (önkormányzat, állami szervezet, vállalkozás, civil szervezet, magánszemély) **több mint 6 milliárd Ft** értékben.

A nyertes pályázatok közül **28 helyi mikro,- kis és középvállalkozás 38 pályázatot nyert meg mintegy 1000 millió Ft értékben.** A megnyert pályázati forrásokat főként az alábbi célokra használták fel a vállalkozások:

- Kapacitásbővítés
- Technológiai fejlesztések, eszközbeszerzés
- Energetikai korszerűsítés, napelemes beruházások
- Munkahelyi képzések, foglalkoztatás növelése

Az **önkormányzat által elnyert uniós támogatások** jelentősen hozzájárulnak a helyi vállalkozások fejlődéséhez.

A TOP Operatív programon belül Sárbogárd Város Önkormányzata **573 millió Ft támogatást nyert a Sárbogárdi iparterület fejlesztés** céljára. A projekt közvetlen célkitűzése, hogy a helyi és betelepülni kívánó vállalkozások számára vonzó infrastruktúra és üzleti környezet kerüljön kialakításra egy versenyképes ipari park területén. A projekt keretében 24 ha terület közútkapcsolatainak létrehozása, közműekkel való ellátása, 4darab 3-4 ha méretű középvállalkozási méretű blokk feltárása, valamint 15 közművel ellátott 0,5 ha méretű ipari telek kerül kialakításra. A betelepülés gyorsítása érdekében egy gyártócsarnokkal ellátott komplett bérelhető iparterület is kialakításra kerül. A projekt közvetett célja a beruházások és foglalkoztatás bővítése, a helyi kis- és középvállalkozások és induló vállalkozások számának növelése, versenyképességük erősítése, vonzó befektetési környezet kialakítása, tartós növekedési potenciállal rendelkező ágazatok és vállalkozások betelepülése, valamint a helyi iparüzési adó bevételek növelése.

A projekt a barnamezős beruházás (volt szovjet laktanya hasznosítása) keretében megvalósuló iparterület és Inkubátorház létesítésévelkomplex lehetőséget biztosít a KKV szektor minden vállalkozásmérete számára a vállalkozás indítására és fejlődőképes vállalkozások befogadására.

A TOP Operatív Programon belül a Sárbogárdi Iparterület fejlesztéshez kapcsolódóan az önkormányzat további **438 millió Ft támogatást nyert a JÖVŐSTART Vállalkozásfejlesztési Központ és Inkubátorház létrehozására.** A fejlesztés keretében egy 3200 m² alapterületen álló, összesen 1133m² hasznos alapterületű épület felújításárákerül sor.A projekt célja a helyi gazdaság fejlesztését elősegítő Vállalkozásfejlesztési Központ és Inkubátorház létrehozása a barnamezős ingatlan újrahasznosítása révén. A Központ részben a kezdő és start-up vállalkozások létrejöttét és piacra segítését, részben az ipari parkba települő vállalkozások részére irodai, szakmai szolgáltatások, tanácsadói tevékenység nyújtását célozza.

A támogatás intenzitás mindkét pályázat esetében 100 %-os, a fejlesztések jelenlegi készütségi foka 50 %-os.

E két pályázat, s **az önkormányzat törekvése az üzleti infrastruktúra további fejlesztésére lehetőség és szükségszerűség is egyúttal**. A térség közlekedési infrastruktúrájának folyamatban és tervben lévő fejlesztései bekapcsolják a várost a nagytérségi közlekedési rendszerekbe. Ezzel **a tőkevonzó képesség egyik fontos tényezője: a kedvező telekkínálat lehetősége reálisan felértékelődik**: a város, melynek közigazgatási területe meghaladja a megyeszékhelyét, s a megszűnt funkciók helyén jelentős barnamezős területekkel rendelkezik, ezek révén alkalmas jelentősebb méretű vállalkozások letelepítésére is. A folyamatban lévő ipari park és inkubátorház-fejlesztések elsősorban a KKV szektorra irányulnak, ezen belül is mikro- és kisvállalkozásokon felül inkább hazai nagyságrendben számított közép- és nagyvállalkozások fogadását teszik lehetővé, közlekedési és telekkínálati szempontból azonban térségi nagyságrendben is jelentős közép-, sőt, nagyvállalkozások fogadása is előkészíthető. Mindehhez nincs szükség termőterületek bevonására.

Az ipartelepítési tényezők másik fontos eleme: a munkaerő biztosítása folyamatos fejlesztés mellett jelentős tartalékokkal rendelkezik, mivel a városból és a környező településekről ezres nagyságrendben ingáznak főként székesfehérvári munkahelyekre. Versenyképes munkahely- és jövedelemkínálat mellett biztosra vehető, hogy többségük szívesen váltana, hogy elkerülje a napi két-három óra utazást. Ez a váltás egyúttal felhívja a figyelmet **az átképzési- ráképzési igények fontosságára, közép-hosszú távon pedig szükségessé teszi a helyi képzési rendszer fejlesztését**.³

A fejlesztési folyamatot táplálja majd, hogy a 90-es évek óta Székesfehérvárra települt ipar technológiai váltása az automatizációról a robotikára, valamint a mesterséges intelligenciára, IoT-re való áttérés, a 3D és más új technológiák elterjedése elkezdődött és jelentős számú munkaerő szabadulhat fel. Ez legkorábban az ingázókat érinti majd. A mesterséges intelligencia a szolgáltatási és az intézményi szférára is jelentős hatással lesz, ma hiányszakmának ismert területeken munkaerőfelesleg képződhet (pl. pénztárosok, eladók, adminisztratív munkakörökben dolgozók). Megyei szempontból mindez súlyosan alátámasztja az ingázás által legjobban érintett Dél-Fejér terület üzleti infrastruktúra-fejlesztését, ipari-logisztikai fejlesztésre befogadására való alkalmasság és vonzóvá tételét, a tömeges munkanélküliség megelőzése érdekében.

Ugyanakkor e történelmi pillanat elmulasztása súlyos következményekkel járhat, mint a Dél-Fejér térség, mind a megyeszékhely vonatkozásában: a déli terület beszorulhat a fejletlenségbe, míg Székesfehérvár súlyos foglalkoztatási problémákkal küzdhet évtizedeken keresztül.

Sárbogárd kitüntetett szerepet játszhat ebben a folyamatban: ipari-logisztikai beruházásokra alkalmas infrastruktúra kínálatával, az oktatási-képzési háttér fejlesztésével, megfelelő befektetés-ösztönzéssel hatékony telepítési vonzerőt érhet el.

A 2014-2020-as fejlesztési ciklus során a Széchenyi 2020 program keretében Sárbogárdra érkező pályázati források összesítését az alábbi táblázat tartalmazza:

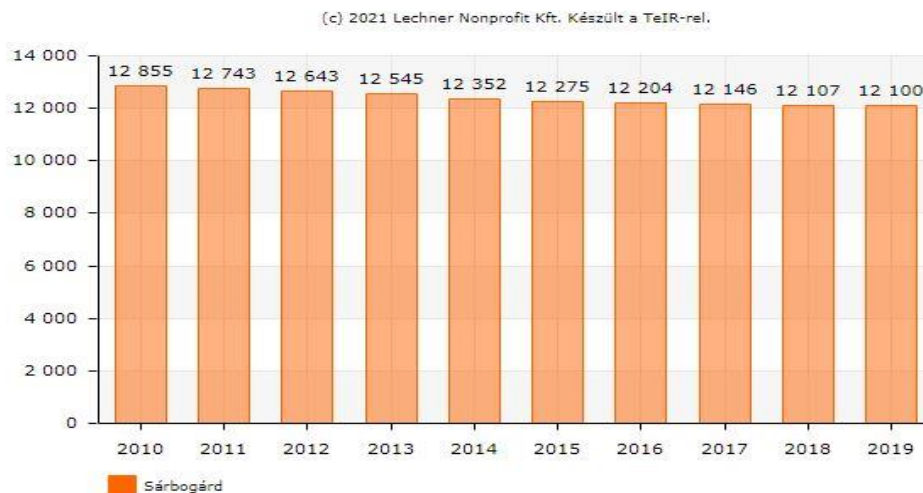
Széchenyi 2020 fejlesztési program fejlesztési forrásai Sárbogárdon 2014- 2020			
Operatív program	Kedvezményezett	Projektek száma	Támogatás összege (millió Ft)
TOP	Sárbogárd Város Önkormányzata	12	2 575

TOP	Egyéb kedvezményezett(egyesületek, alapítványok, ECHO Innovációs Műhely)	11	151
TOP	Fejér Megyei Kormányhivatal	1	345
MAHOP	Nádor-tó Kft.	2	43
GINOP	28 helyi vállalkozás	38	1 000
KEHOP	Nemzeti Fejlesztési Programiroda	2	290
KEOP	Sárbogárd Város Önkormányzata	2	265
KÖFOP-VEKOP	Sárbogárd Város Önkormányzata	1	9
EFOP	Sárbogárd Város Önkormányzata	2	635
EFOP	Dunaújvárosi Tankerület	3	650
EFOP	Egyéb kedvezményezett (alapítványok, ECHO Innovációs Műhely)	5	300
Összesen:		78	6 263

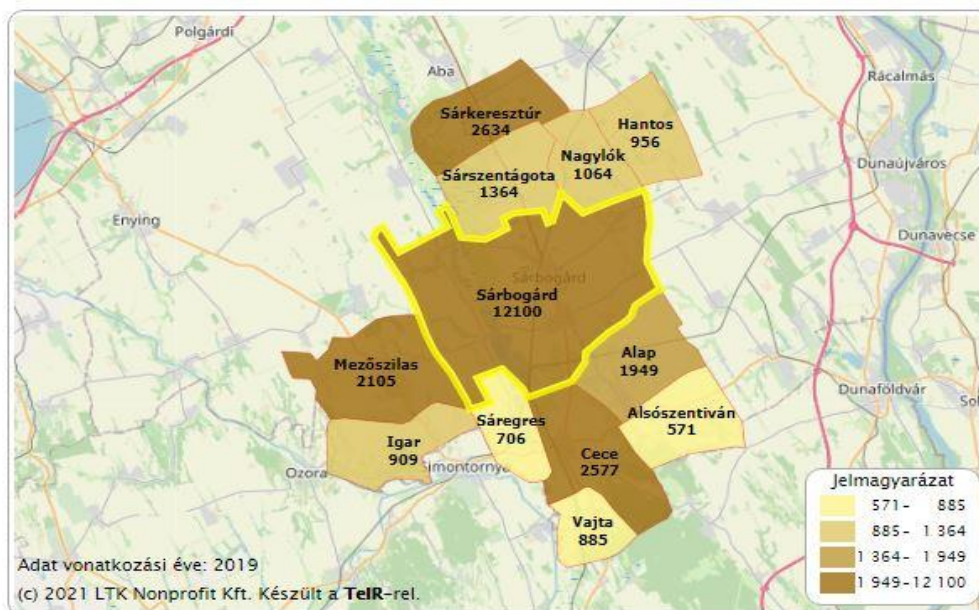
35. táblázat: Széchenyi 2020 fejlesztési program fejlesztési forrásai Sárbogárdon, 2014- 2020

2.1.10.4 Foglalkoztatáspolitikai

Állandó népesség száma (fő)

50. ábra: Állandó népesség száma (fő) (Forrás: TeIR)

47. térkép: Állandó népesség száma térképen (fő) (Forrás: TeIR)

Sárbogárd Város állandó lakossága 2019.01.01		
Életkor(év)	Létszám (fő)	Állandó lakossághoz viszonyított arány %
18-54	6 283	51,2
55-59	798	6,6

Munkaképes korú	7 081	58,5
0-17 és 60-X	5 026	41,5
Összesen:	12 107	100,0

36. táblázat: Sárbogárd Város állandó lakossága 2019.01.01

A fenti táblázat a KEKKH személyiadat- és lakcímnnyilvántartás, illetve a TEIR adatok alapján Sárbogárd állandó lakosságának alakulását, valamint életkor szerinti összetételét mutatja. Az adatok alapján átható, hogy a **munkaképes korú lakosság részaránya 58,5 %**.

Frissítve: 2021.02.26.		Terület	
Mutatók	Időszak	Mindösszesen Terület	Fejér megye
Foglalkoztatottak száma megyék szerint (1000 fő)	2020. év	4 375.8	198.4
Munkanélküliek száma megyék szerint (1000 fő)	2020. év	196.5	5.3
Gazdaságilag aktívak (foglalkoztatottak+munkanélküliek) száma megyé... (1000 fő)	2020. év	4 572.3	203.7
Népesség száma megyék szerint (1000 fő)	2020. év	6 280.3	274.6

37. táblázat: Foglalkoztatottak és munkanélküliek száma Fejér megyében, Adatok forrása: Központi Statisztikai Hivatal

A fenti táblázat Fejér megye gazdasági aktivitási adatait tartalmazza 2021. februárjában. A megye 15-74 év közötti népességének száma ezen időpontban 274.600 fő volt. A gazdaságilag aktív népesség száma 203.700 fő, a foglalkoztatottak száma 198.400 fő volt. A munkanélküliek száma mindössze 5.300 fő volt.

Gazdasági aktivitási mutatók megyék szerint

Magánháztartásokban lakó 15-74 éves személyek

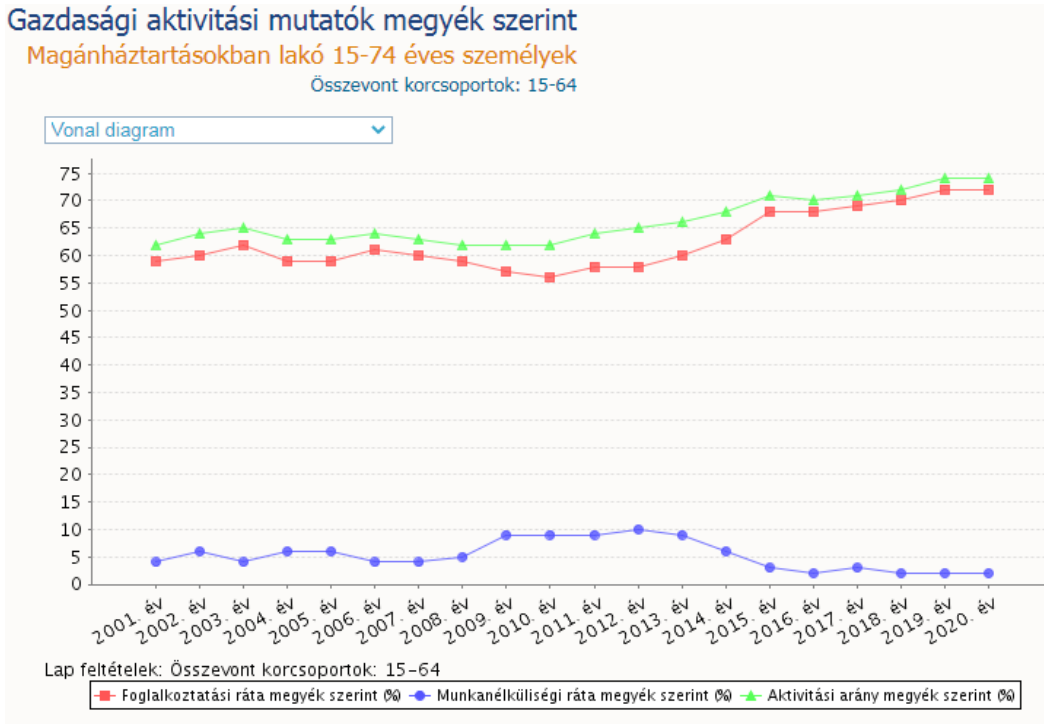
Összevont korcsoportok: 15-64

Frissítve: 2021.02.26.		Időszak
Terület	Mutatók	2020. év
Mindösszesen Terület	Foglalkoztatási ráta megyék szerint (%)	69.7
	Munkanélküliségi ráta megyék szerint (%)	4.3
Fejér megye	Foglalkoztatási ráta megyék szerint (%)	72.3
	Munkanélküliségi ráta megyék szerint (%)	2.6

38. táblázat: Gazdasági aktivitási mutatók megyék szerint, Adatok forrása: Központi Statisztikai Hivatal

A KSH adatai szerint Fejér megye foglalkoztatási rátája 2021. februárjában 72,3 % volt, ami 2,3 %-al haladta meg az országos foglalkoztatási rátát.

A megye munkanélküliségi rátája mindössze 2,6 % volt, ami 1,7 %-al alacsonyabb az országos ráta értékénél.

51. ábra: Gazdasági aktivitási mutatók megyék szerint (Forrás: Központi Statisztikai Hivatal)

A fenti diagram **Fejér megye** foglalkoztatási helyzetét, ezen belül a foglalkoztatási és munkanélküliségi ráta, valamint a gazdasági aktivitási arány alakulását mutatja a 2001 – 2020 közötti időszakban. A lenti táblázat ezen mutatók pontos értékeit tartalmazza.

Frissítve: 2021.02.26.		Terület		
		Fejér megye		
		Mutatók		
Időszak	Foglalkoztatási ráta megyék szerint (%)	Munkanélküliségi ráta megyék szerint (%)	Aktivitási arány megyék szerint (%)	
2001. év	59,5	4,9	62,6	
2005. év	59,4	6,3	63,4	
2008. év	59,1	5,9	62,8	
2009. év	57,1	9,1	62,8	
2010. év	56,3	9,5	62,2	
2011. év	58,1	9,7	64,4	
2012. év	58,7	10,5	65,6	
2016. év	68,4	2,8	70,4	
2018. év	70,7	2,6	72,6	
2019. év	72,4	2,7	74,4	
2020. év	72,3	2,6	74,2	

39. táblázat: Foglalkoztatási, munkanélküliségi ráta, valamint aktivitási arányok (Adatok forrása: Központi Statisztikai Hivatal)

A diagramból és a táblázatban szereplő adatokból jól láthatók a világgazdasági és nemzetgazdasági folyamatok Fejér megyét érintő hatásai. Az adatok pontosan bemutatják a 2008-ban kirobbant gazdasági világválság negatív hatásait, melynek következtében a foglalkoztatási ráta folyamatosan csökkent és 2010-ben elérte 56,3 %-os mélypontját. A 2008-2012-es időszakban a munkanélküliségi ráta 5,9 %-ról 10,5%-ra növekedett.

Az adatokból látható, hogy 2012-től megindult a elhúzódó válságból történő kilábalás, a foglalkoztatási ráta növekedni, a munkanélküliségi ráta csökkenni kezdett. 2016-tól jelentős gazdasági fellendülés következett be, melynek eredményeként 2020 évre a megye foglalkoztatási rátája 72,3 %-ra emelkedett, a munkanélküliségi ráta értéke mindössze 2,6 %-ra csökkent.

Nyilvántartott álláskeresők száma (2021.09.20.)			
Terület	Munkavállalási korú népesség (fő)	Nyilvántartott álláskeresők száma (fő)	Munkanélküliségi ráta (%)
Magyarország	6 405 956	250 286	3,91
Fejér megye	277 084	7 752	2,80
Székesfehérvár	62 133	1 232	1,98
Sárbogárd	7 906	364	4,60
Mór	9 414	213	2,26
Bicske	7 762	173	2,23
Dunaújváros	28 034	1 202	4,29
Enying	4 438	260	5,86

40. táblázat: Nyilvántartott álláskeresők száma, Forrás: Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat

A fenti táblázat Sárbogárd foglalkoztatási helyzetét hivatott bemutatni. A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat 2021. szeptemberi adatai alapján a Sárbogárdon nyilvántartott álláskeresők száma 364 fő volt.

A település munkanélküliségi rátája 0,69 %-al magasabb az országos rátánál és 1,6 %-al haladja meg a Fejér megyei munkanélküliségi ráta értékét. A táblázat adataiból jól láthatók a Fejér megyén belüli jelentős különbségek. A megyeszékhely és a megye gazdaságilag fejlett nyugati, illetve északi részén igen alacsony (2,5 % alatti) a munkanélküliségi ráta, míg a megye gazdaságilag fejletlenebb déli részén kétszer, háromszor nagyobb a nyilvántartott álláskeresők aránya.

(Sárbogárd munkanélküliségi rátája a 2002-2013-as időszak adataihoz képest jelentősen csökkent. A város munkanélküliségi rátája 14,58%-os értékével 2011-ben volt a legmagasabb, ezt követően folyamatosan csökkent és 2013-ban 11,22%-os értéket mutatott.)

A fenti adatok alapján látható, hogy a város kedvezőtlen foglalkoztatási mutatókkal rendelkezik a megyei és országos értékekhez képest is. **A város önkormányzata ezért elsődleges feladatának tekinti a munkanélküli emberek segítségét és természetesen a munkahelyteremtést, hiszen az a térség gazdasági problémáinak legfőbb és leghatékonyabb megoldása.**

A munkanélküliek számának csökkenésében jelentős szerepet tölt be a környező városok munkaerő felvevő képességének javulása (az ingázók száma jelentősen megnőtt), valamint az egységes közfoglalkoztatás.

Sárbogárd városában működik a Sárbogárdi Járási Hivatal Járási Munkaügyi kirendeltsége, melynek feladatai a munkaerő közvetítés, foglalkozási és munkaerő-piaci információk nyújtása, valamint az álláskeresők és munkaadók igényeinek kiszolgálása.

Sárbogárd Város Gazdasági Programja alapján a munkahelyteremtés a város és a térség gazdasági problémáinak a legfőbb, leghatékonyabb megoldása. Fontos a helyi vállalkozások számára valamennyi fórumon biztosítani lehetőséget az érdekérvényesítésre, bevonva őket a fejlesztési elképzelésekbe. Ennek megfelelően az előző ciklusban is folyamatosan tartottak **vállalkozói fórumokat** a szakmai kamarák – pld: kereskedelmi és iparkamara, nemzeti agrárgazdasági kamara – bevonásával. Ezt a gyakorlatot folytatják a továbbiakban is.

Fontos eredmény, hogy az egyik iparterületükön letelepült az Alisca Mag Kft. és mára már mintegy tizenötezer négyzetméternyi csarnokban végez vetőmag előállítását. Közreműködésükkel letelepült a városban egy műanyag feldolgozó cég is, illetve újra indult a termelés a volt műanyag üzemben is.

Számos alkalommal egyeztettek az ásványvíz palackozó és a hozzá tartozó ipari terület hasznosításáról a korábbi tulajdonos társaság felszámolójával is. A lehetséges befektetőknek minden tájékoztatást megadva tájékoztatják őket a helyi viszonyokról, lehetőségekről.

Továbbra is **támogatják a mezőgazdasági vállalkozásokat**, hogy terményeiket helyi termékként értékesítsék. Ennek megfelelően a városközpontban termelői piacot alakítottak ki és tartanak fenn.

Az **önkormányzat maga is komoly volumenű mezőgazdasági tevékenységet** folytat – jelenleg 6,5 ha területen folyik a gazdálkodás – a termékeket részben helyben értékesítik, részben pedig feldolgozzák. A **zöldség gyümölcs feldolgozóra** rendelkeznek kiviteli tervvel, megvalósítására pályázni kívánnak. Fontos céljuk, hogy a megtermelt és feldolgozott – illetve tisztított, előhűtött – terményeiket a helyi étkezési szolgáltató részére értékesítsék, a környékbeli önkormányzatokkal együttműködve.

A munkahelyteremtés vonatkozásában az önkormányzat azzal kíván a legtöbbet segíteni, hogy **a települést vonzóvá teszi a befektetők számára, illetve, ha élhető környezetet teremt a helyieknek.**

Kiemelt céljuk a helyi vállalkozásokkal való együttműködés, amelyet beruházásaik és működésük során is megvalósítanak.

Az önkormányzat a munkahelyteremtés lehetőségét elsődlegesen új vállalkozások városba csábításában látja. A vállalkozások letelepedését ösztönzendő folyamatosak az egyeztetések az önkormányzat és a lehetséges befektetők között.

Az önkormányzat az egyes használaton kívüli területek és épületek hasznosításában is a munkahelyteremtés lehetőségét látja.

A Széchenyi 2020 program 2014-2020 közötti fejlesztési forrásainak felhasználásával Sárbogárd Város Önkormányzata 573 millió Ft támogatást fordított a **Sárbogárdi iparterület fejlesztés** céljára. A projekt közvetlen célkitűzése, hogy a helyi és betelepülni kívánó vállalkozások számára vonzó infrastruktúra és a Sárbogárdi Iparterület fejlesztéshez kapcsolódóan. Az önkormányzat további 438 millió Ft támogatást nyert a **JÖVŐSTART Vállalkozásfejlesztési Központ és Inkubátorház létrehozására**. A projekt célja a helyi gazdaság fejlesztését elősegítő Vállalkozásfejlesztési Központ és Inkubátorház létrehozása a barnamezős (volt szovjet laktanya) ingatlan újrahasznosítása révén. A Központ részben a kezdő és start-up vállalkozások létrejöttét és piacra segítését, részben az ipari parkba települő vállalkozások részére irodai, szakmai szolgáltatások, tanácsadói tevékenység nyújtását célozza.

Az önkormányzat munkahelyteremtést érintő feladatnak tekinti a felhagyott magyar katonai objektumok tulajdonjogának megszerzését is, hogy aztán ezek is hasznosíthatóak legyenek új vállalkozások számára és ezzel új munkahelyek létesüljenek a városban.

Az aktív munkaerő-piaci eszközök közül létszámban és a pénzügyi forrást tekintve is a legjelentősebb eszköz a közfoglalkoztatás, amely már az 1990-es évek végétől megvalósult valamilyen formában Sárbogárdon.

A közfoglalkoztatás rendszere az elmúlt években gyakorlatilag folyamatosan változott. Az önkormányzat fontosnak tartja az együttműködés és segítségnyújtás ezen formáját, a közfoglalkoztatottak többségében értékes, építő jellegű tevékenységet folytatnak.

Az elsődleges cél, hogy a versenypiacról bármely ok miatt átmenetileg vagy tartósan kiszorult állampolgárokat munkához juttassák. Fontos elv, hogy a szociális rendszer védőhálóját is csak az tudja igénybe venni, aki egy adott évben legalább harminc nap munkajogviszonnyal rendelkezik. Lakosság számukhoz viszonyított közfoglalkoztatotti arányuk a megyében legmagasabb.

Programjaik sokrétűek, az intézmény karbantartástól a külterületi útkarbantartáson és csapadékvíz vezetésen át egészen a mezőgazdasági termelésig. Az állami támogatás mértéke 85%-tól 100%-ig terjed, a munkaidő napi nyolc óra.

Céljuk a közmunka becsületének visszaállítása és az, hogy munkahelyteremtés révén a lehető legtöbb ember váljon foglalkoztathatóvá egyéb szektorokban. A téli időszakban részben mezőgazdasági munkásokat, részben kigép kezelőket képeztünk a közmunkába ágyazott tanfolyami keretben. A sikeres vizsgát tett munkavállalókat a megszerzett képesítésnek megfelelő munkakörben tovább foglalkoztatják.

2020. év folyamán 7 féle közfoglalkoztatási és diák munka program valósult meg változó időtartamban, de a 2019. évi foglalkoztatásokhoz képest alacsonyabb tervezett, és a tervezettnél magasabb tényleges létszámmal, mivel a programokban részt vevő munkavállalók közül **többen az elsődleges munkaerőpiacon elhelyezkedtek,** vagy egyéb ok miatt kérték a munkaviszonyuk

megszüntetését, illetve előfordult rövidebb határozott időre kötött szerződés miatti létszámcsere is, illetve elhunyt 2 munkavállaló, így jelentős többletlétszám alakult ki. A tervezett létszámcsökkentést főleg az eredményezte, hogy az intézményi és a közterületi közfoglalkoztatási program 1 teljes évre tervezhető volt, így nem kellett a munkavállalókat kétszer felvenni, továbbá csökkent a támogatás mértéke, kevesebb munkavállaló volt tervezhető, illetve bevezetésre került a béreknél az önrész. A létesített szerződések száma: 149 db (2019-ben 195 db), melynek átlag időtartama 5,93 hónap (2019-ben 5,53 hónap), bevont személyek száma 135 fő (2019-ben 173 fő). A létszám csökkenése ellenére a feladatok nem csökkentek, sőt jelentősen növekedtek, nehezedtek.

A Foglalkoztatási Osztály által meghatározott kezdési dátumokat és időtartamokat, keretlétszámokat a következő táblázat ismerteti:

Program megnevezése	Óra	Munkaügyi központ által meghatározott kezdő dátum	Munkaügyi központ által meghatározott záró dátum	Munkaügyi központ által engedélyezett keretlétszám	Bevontak létszáma helyett (kilépők csere létszámmal együtt)
Start-szociális	8	2020.03.11.	2020.11.30.	10 fő	13 fő
55 fős közfoglalkoztatás	8	2020.03.10.	2021.02.28.	55 fő	94 fő
3 fős közfoglalkoztatás	8	2020.06.10.	2021.02.28.	3 fő	4 fő
4 fős közfoglalkoztatás (mg helyett)	8	2020.03.11.	2020.11.30.	4 fő	4 fő
10 fős közfoglalkoztatás	8	2020.09.15.	2021.02.28.	10 fő	13 fő
Nyári diákmunka 1 (10 fős)	6	2020.07.06.	2020.07.31.	10 fő	9 fő
Nyári diákmunka 2 (5 fős)	6	2020.08.01.	2020.08.23.	5 fő	5 fő
Egyéb (munkaszerződéses) NEM KÖZFOGLALKOZTATÁS	8	2020.01.13.	2020.12.31.	7 fő	7 fő
Összesen				104 fő	149 fő

41. táblázat: A Foglalkoztatási Osztály által meghatározott kezdési dátumok és időtartamok, keretlétszámok

A foglalkoztatottak száma 2020. évben 149 fő volt (2019-ben 195 fő) Összesen 135 főt (2019-ben 173 főt) érintettek a programok. A programok hossza az 55 fős közfoglalkoztatás, a 3 fős közfoglalkoztatás és a 10 fős közfoglalkoztatás esetén zömében lehetővé tette, hogy a közfoglalkoztatottak részére folyamatos foglalkoztatást biztosítsanak, minimális volt azon munkavállalók száma (14 fő 2-szer bevont, 0 fő 3-szor bevont), akiket a rövidebb határozott idő miatt több programba is be kellett vonniuk. Ez indokolta a jelentősen csökkent szerződés számot és a foglalkoztatás átlagos időtartamának növekedését is.

A rövidebb határozott idő, elhelyezkedés, áthelyezés, közfoglalkoztatotti felmondás, elbocsátás, nyugdíjazás, elhalálozás miatt a Foglalkoztatási Osztály által engedélyezett 97 fős létszám helyett 142 főre nőtt a közfoglalkoztatásba bevontak száma + 7 fő munkaszerződéses, nem közfoglalkoztatás keretében dolgozott (összesen 149 fő).

A foglalkoztatás átlagos időtartama: 5,93 hónap (2019-ben 5,53 hónap)

A foglalkoztatottak átlagos létszáma: 72,61 fő (Jelentősen csökkent a kilépők miatti hosszabb ideig tartó feltöltetlen álláshelyek révén, rövidebb képzéses program, rövidebb start-szociális program, illetve az engedélyezett kisebb létszám miatt. 2019-ben 88,65 fő)

Összességében az állapítható meg a közmunkával kapcsolatban, hogy a közfoglalkoztatás kedvezően hatott a város munkaerő piaci helyzetére. Számos munkára képes, aktív korú, de halmozottan hátrányos helyzetű embernek sikerült a programok keretében munkát biztosítani.

Az ún. klasszikus közfoglalkoztatás keretében városüzemeltetési feladatokat végeznek folyamatosan, és ezt tervezik a ciklus további részében is. Ebbe beletartozik a közterületek rendben tartása, a virágosítás és az intézményi karbantartói és kiegészítői feladatok ellátása is. Az intézményi kiegészítőik köréből többen az adott intézményekben tudtak munkát vállalni üresedés esetén.

A belvív elleni védekezést szolgáló programot összehangolják útépítési és felszíni vízelvezetési pályázataikkal. Az utak és járdák karbantartását, egyes esetekben építését szintén egyéb feladatellátásaikkal együtt valósítják meg. Ennek keretében együttműködnek járdalapokat vagy akár árok burkoló elemeket gyártó önkormányzatokkal. A külterületi utak karbantartásába bevonják a mezőgazdasági vállalkozókat is.

2014. évben a közfoglalkoztatási ún. Start program keretében megkezdték a mezőgazdasági termelést. Három helyszínen termeltek zöldségfélét, illetve fűszerpaprikát. A termelési helyszíneken szaktanácsadó bevonásával csepegtető öntöző rendszert, fűthető fóliasátrakat alakítottak ki, kutat fűrattak a termelékenység növelése érdekében. A lakossági fórumokon jelzett igények alapján 2015. évtől kezdődően valamennyi külső településrészen folytattak mezőgazdasági tevékenységet, mindösszesen kb. 6,5 ha területen.

A megtermelt terményeket részben helyi termelői piacon, részben a külső településrészekeken létesített értékesítési pontokon árusítják. Az eltarthatóság és a piacképesség növelése érdekében - más önkormányzatokkal egyeztetve, de önálló beruházásban - térségi zöldségfeldolgozó, hűtő és savanyító üzem kialakítását tervezik. A pályázat volumenéhez képest ún. zöld mezős beruházásban, vagy a HEMO épülete alsó, éttermi konyhai szintjének átalakításával. Ez utóbbi átalakításához szükséges műszaki terv dokumentációval és a gazdaságos üzemeltetéshez szükséges üzleti tervvel rendelkeznek.

Fontos terményük a fűszerpaprika. Hantos és Nagylók községekkel együttműködve a teljes ciklusra megtervezték a termelendő mennyiséget, a feldolgozás lehetőségét és a piacot. A végső céljuk paprika szárító és feldolgozó létrehozása Nagylókon.

A készterméket úgy a paprika, mint a zöldség feldolgozás terén szeretnék lehetőség szerint a helyi közétkeztetést nyújtó szolgáltató részére értékesíteni. A szerződés előkészítése jelenleg folyamatban van.

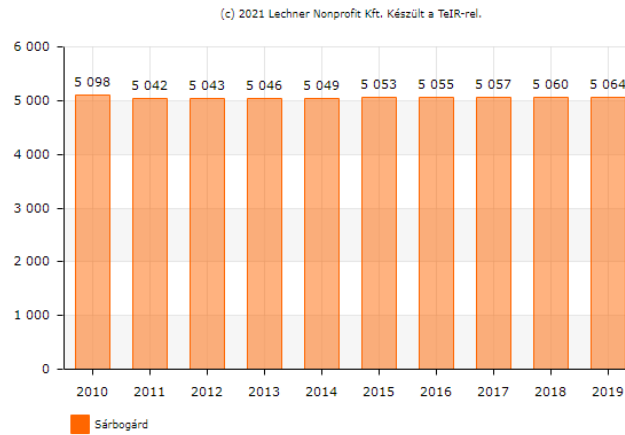
A Fejér Megyei Kormányhivatal 2016. decemberében mintegy 345 millió Ft összegű pályázati forráshoz jutott a Széchenyi 2020 program TOP forrásaiból. A pályázat célja, hogy járási szintű foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködés keretében, a megyei stratégiával összhangban lévő, a járás egészére kiterjedő, a helyi gazdasági ágazatokat felölelő gazdaság - és foglalkoztatás-fejlesztési stratégiát megalkotva, az ITS-ben és ITP-ben meghatározottakkal összhangban olyan képzési és foglalkoztatási programot valósítson meg, mely szolgáltatásaival és pénzügyi eszközeivel fenntartható módon járul hozzá a járás gazdaságának fejlődéséhez, a területi hátrányok csökkentéséhez, a vállalkozások munkaerő igényének kielégítéséhez és a foglalkoztatás bővítéséhez.

A projekt keretében kidolgozásra került Sárbogárd Járási Foglalkoztatási Stratégiája 2017-2030.

2.1.10.5 Lakás- és helyiséggazdálkodás

2000 után Sárbogárd városában folyamatosan nőtt a lakásállomány nagysága, amely 2011-ben, főként a gazdasági világválság elnyúló hatásainak köszönhetően, megtorpant és csökkenésbe fordult át. 2011-től szerény mértékű növekedés indult be és 2019-ig 22-vel növekedett a lakásállomány száma, mely 2019-re 5064 lakásszámot tett ki.

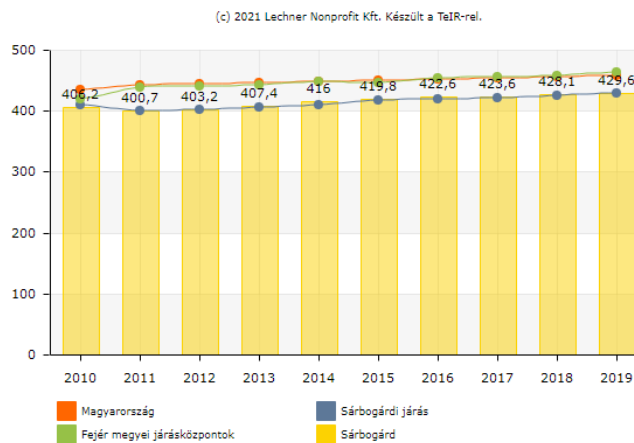
Lakásállomány (db)

52. ábra: Lakásállomány (db) (Forrás: TeIR)

Az ezer lakosra jutó lakások darabszáma szerény mértékben emelkedett.

1000 lakosra jutó lakások száma (db)

53. ábra: Az ezer lakosra jutó lakások darabszáma (db) (Forrás: TeIR)

A 2001-es adatok szerint a településen található 4957 lakásból 45 lakás volt önkormányzati tulajdonban. A 2011-es adatok szerint a lakások közül (5098 lakás) mindössze 22 volt önkormányzati tulajdonban. **2021-ben az önkormányzati tulajdonú lakások és lakóépületek száma összesen 24.**

Az önkormányzat tulajdonában lévő lakások, családi házak száma alacsony. (9 szolgálati, valamint 15 szociális alapon kiutalt bérlakás) és nem rendelkezik jelentős nagyméretű telekállománnyal sem a sárbogárdi önkormányzat. Ezen tények fényében az önkormányzat középtávon nem szándékozik

megmaradt ingatlanjait értékesíteni. Elsődleges célja inkább az, hogy kihasználatlan ingatlanjait hasznosítsa, bekapcsolja őket a gazdasági körforgásba és a társadalmi életbe. Ennek elérése érdekében bérbeadásukat és új funkcióval történő hasznosításukat tervezi, melyhez a betelepülő vállalkozásoknak és a civil szervezetnek kedvezményt nyújt. Az önkormányzat szeretné a jelenleg bérbe adott ingatlanok esetében a megkötött szerződéseket hosszú távon meghosszabbítani. A saját használatban lévő ingatlanjai esetében az önkormányzat célja az, hogy a fenntartási költségeket csökkentse, elsősorban energetikai korszerűsítés által. Az önkormányzat további célja, hogy a közmű- és közlekedési infrastruktúrát megfelelő minőségben felújítsa, illetve kiépítse.

Telekállományát tekintve az önkormányzat arra törekszik, hogy a jelentősebb méretű telkeit megőrizze. Ezek megtartása az egyes funkciók esetleges bővítése (pl. sportpálya) miatt nagyon is indokolt.

Sárbogárd Város Önkormányzatának vagyongazdálkodását az Önkormányzat Képviselőtestületének 53/2015 (XII.22) önkormányzati rendelete („Az Önkormányzat tulajdonáról, a tulajdonosi jogok gyakorlásáról, a vagyonnal való gazdálkodásról és értékesítésének egyes szabályairól”) szabályozza.

Az önkormányzati rendelet mellékleteiben a tételes ingatlan kataszter, a korlátozottan forgalomképes törzsvagyon, az önkormányzat tulajdonában lévő egyéb vagyon, valamint a részvények, részesedések kimutatása található.

A lenti táblázatban az önkormányzat korlátozottan forgalomképes törzsvagyonához és az üzleti vagyonához tartozó lakások és lakóépületek láthatóak cím szerint.

Az önkormányzati tulajdonú lakások és lakóépületek Sárbogárdon	
Korlátozottan forgalomképes törzsvagyon	
Lakótelep	Ady E. 130.
Lakóház	Vasút u.20.
Lakóház	Gárdonyi G.
Önkormányzati tulajdonban álló egyéb vagyon	
Lakóház	Kossuth L. 64.
Családi ház	Szélső 14.
Családi ház	Szélső 12.
Lakóépület	Ady E. 162. II/5. ; II/6 ; II/7.
Lakóház	Gergely köz 3.
Lakóépület	Ady E. 128. II69.
Lakóház	Tüzér 37.
Lakóház	Bem 32.
Lakóház	Szent I. 9. 9/1.; 9/2. ; 9/3.
Lakóház	Mátyás király 2.
Lakóház	Kereszt 25.
Családi ház	Táncsics 28.
Lakóház	László u. 1.
Családi ház	Széchenyi 58.
Lakóház	Sárbogárd - Kislók Petőfi 20.

Társasház (kétlakásos)	Ady E. u.115./1. 115/2.
---------------------------	----------------------------

42. táblázat: Az önkormányzati tulajdonú lakások és lakóépületek Sárobgárdon, Forrás: Sárobgárd Város Önkormányzat Képviselőtestületének 53/2015. (XII.22.) önkormányzati rendelete az

Önkormányzat tulajdonáról, a tulajdonosi jogok gyakorlásáról, a vagyonnal való gazdálkodásról és értékesítésének egyes szabályairól

Sárobgárd Város Önkormányzatának Képviselő Testülete a lakás- és helyiséggazdálkodásához és a szociális ellátásokhoz kapcsolódóan az alábbi rendeleteket hozta meg:

Sárobgárd Város Önkormányzat Képviselőtestületének 49/2015 (XI.26.) önkormányzati rendelete a lakások és helyiségek bérletére és elidegenítésükre vonatkozó egyes szabályokról

Sárobgárd Város Önkormányzat Képviselőtestületének 27/2015 (VI.24.) önkormányzati rendelete A helyi lakáscélú támogatásról

Sárobgárd Város Önkormányzat Képviselőtestületének 4/2015 (II.27.) önkormányzati rendelete Az egyes szociális ellátásokról

Az önkormányzat szociális bérlakás rendelettel és bérlakás koncepcióval nem rendelkezik.

2.1.10.6 Intézményfenntartás

Sárobgárd városában járásközponti szerepkörének megfelelően nagy számban találhatóak közigazgatási, oktatási és egészségügyi intézmények. Azonban pont annál az oknál fogva, hogy ezeknek az intézményeknek nem csak a városban lakók, hanem jóval szélesebb tömegek igényeit kell kielégíteniük, ezen intézmények fenntartásának felelősségét egyedül nem vállalhatja és nem is tudja vállalni a város önkormányzata. Éppen ezért **Sárobgárdon az önkormányzat mellett intézményfenntartó társulások, valamint állami és megyei szervezetek felelnek a városi intézmények fenntartásáért.**

Az önkormányzat fenntartásában az oktatási intézmények közül mindösszesen egy bölcsőde és az egy tagintézménnyel és három telephellyel rendelkező óvoda áll. Így az önkormányzat a fenntartója az alábbi oktatási intézményeknek:

- Sárobgárdi Hársfavirág Bölcsőde (Sárobgárd Ady E.u.)
- Sárobgárdi Zengő Óvoda (Sárobgárd , Mikes köz)
- Sárobgárdi Zengő Óvoda Töbörzsöki Telephely (Aprajafalva Óvoda)
- Sárobgárdi Zengő Óvoda Sárszentmiklósi Tagóvoda (Kippkopp Óvoda)
- Sárobgárdi Zengő Óvoda Pusztægresi Telephely (Kölyökvár Óvoda)

Az alapfokú oktatást biztosító intézményeket, a Mészöly Géza Általános Iskolát(és tagintézményét a Szent István Általános Iskolát) valamint az ÁMK Sárszentmiklósi Általános Iskolát a Klebersberg Intézményfenntartó Központ működteti csakúgy, mint a Kossuth Zsuzsanna Általános Iskola, Speciális Szakiskola és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézményt. A működtetés csak kezelői jogot jelent az ingatlanokon, így azok megfelelő színvonalú működésének eléréséhez szükség van pályázati források igénybevételére.

A Fejér megyei önkormányzat fenntartásában áll a város egyetlen középfokú oktatási intézménye, a Sárbogárdi Petőfi Sándor Gimnázium. Ezekon kívül a város művészeti oktatásáért felelős Violin Művészeti Iskola Sárbogárdi Zeneiskolájának a Violin Nonprofit Kft. a fenntartója.

Az önkormányzati fenntartású intézmények közé tartozik a Madarász József Városi Könyvtár is. A városban működik a József Attila Művelődési Központ, valamint a Sárszentmiklósi Közösségi Ház.

A szociális ellátások területén az önkormányzati társulások egy sikeres, hatékony példáját láthatjuk, hiszen a sárbogárdi önkormányzat Nagylókkal és Hantossal társulva tartja fent a Sárbogárdi Egyesített Szociális Intézményt (SESZI), melynek tevékenysége a szociális és gyermekjóléti feladatok ellátására irányul. A SESZI-hez tartozik az Ápoló-Gondozó Otthon, a Hajléktalan Szálló, az Időskorúak Gondozóháza, valamint a Család- és Gyermekjóléti Szolgálat is.

Sárbogárdon az alábbi közigazgatási és egyéb intézmények működnek:

- Fejér Megyei Kormányhivatal – Sárbogárdi Járási Hivatal
- Sárbogárdi Járási Földhivatal
- Sárbogárdi Járásbíróság
- Sárbogárdi Városi Ügyészség
- Sárbogárdi Rendőrkapitányság
- Fejér Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság Dunaújvárosi Katasztrófavédelmi Kirendeltség Sárbogárdi Hivatásos Tűzoltó-parancsnokság
- Országos Mentőszolgálat- Sárbogárdi Mentőállomás
- Fejér Megyei Kormányhivatal Dunaújvárosi Járási Hivatal Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Osztály Sárbogárdi Kirendeltség
- Fejér Megyei Kormányhivatal Dunaújvárosi Járási Hivatal Népegészségügyi Osztály Sárbogárdi Kirendeltsége
- NAV Fejér Megyei Adóigazgatósága Sárbogárd Ügyfélszolgálati Hely

Az egészségügyi alapellátást 6 háziorvosi, 2 gyermekorvosi és 3 fogorvosi körzetben, valamint Orvosi Ügyelet keretében biztosítják.

A Fejér Megyei Szent György Kórház által működtetett Rendelőintézet 21 különféle szakrendeléssel áll a város, valamint a jóval tágabb vonzáskörzet lakóinak rendelkezésére.

2.1.10.7 Energiagazdálkodás

Az energia hatékony és gazdaságos felhasználása nagyon fontos a sárbogárdi önkormányzat számára is. Ennek oka egyrészt, hogy az energiafelhasználás racionalizálásával csökkenthető a természeti környezet terhelése, másrészt az energiahatékonyság javításával jelentősen csökkenthető az üzemeltetési költségek.

Az energiafelhasználás racionalizálása, az energiahatékonyság növelése tehát kiemelt cél, amelyet csak energetikai fejlesztésekkel, korszerűsítéssel lehet elérni. Az ezekre irányuló nagyobb volumenű fejlesztések (is) csak pályázati támogatásokkal valósulhatnak meg. Az önkormányzat és a különböző városi intézmények fenntartói is többször pályáztak a 2014-2020-as EU-s fejlesztési ciklusban az energiahatékonyság javítását is célzó, intézmény felújításra fordítható pályázati forrásokra. Többször sikerült jelentős összegeket nyerni egyes intézmények felújítására, azonban még sok középület vár korszerűsítésre a városban.

Az alábbi táblázatban az elmúlt EU-s időszak (2014-2020) energetikai korszerűsítést is célzó fejlesztései láthatóak Sárszentmiklóson.

Energetikai korszerűsítéssel járó városi fejlesztések		
Pályázat neve és a támogatási döntés dátuma	Kedvezményezett	Támogatás összege
KEHOP-5.3.1-17 Távhő-szektor energetikai korszerűsítése 2018.02.06.	NFP Nemzeti Fejlesztési Programiroda	69 000 000 Ft
TOP-3.2.1-16-FE12017-00004 Sárszentmiklóson a sárszentmiklósi orvosi rendelő felújítása	Sárszentmiklós Város Önkormányzata	40 000 000 Ft
KEOP-5.7.0/15-2015-091 Sárszentmiklós Városháza felújítása, energiahatékonysági korszerűsítése 2015.	Sárszentmiklós Város Önkormányzata	115 172 490 Ft
KEOP-5.7.0/15-2015-180 Sárszentmiklós Város önkormányzati épületeinek energetikai fejlesztése (Művelődési Ház, Sárszentmiklósi Zengő Óvoda Sárszentmiklósi Tagóvodája, Sárszentmiklósi Zengő Óvoda Szent István utcai telephelye, Sportöltöző épülete) 2015.	Sárszentmiklós Város Önkormányzata	149 959 221 Ft

43. táblázat: Energetikai korszerűsítéssel járó városi fejlesztések

Bár a város rendelkezik környezetvédelmi programmal, az amellyel, hogy túl régen íródott (2001), nem tartalmaz a hatékony energiagazdálkodásra vonatkozó megállapításokat, sőt egyáltalán nem érinti az energia témakörét. Ez a szempont megjelenik viszont a város 2019-2024-es időszakra vonatkozó **Gazdasági Programjában**. A dokumentum **rögzíti, hogy az önkormányzat az előbb említett időszakban valamennyi városi intézmény – akár saját, akár intézményfenntartói kezelésben van - energiaracionalizálását tűzte ki egyik fő céljává.**

Jelenleg az energiahatékonysági beruházással érintett önkormányzati tulajdonú ingatlanok részaránya megközelítőleg 20 %. Megújuló energiát használó önkormányzati tulajdonú ingatlanok nem rendelkeznek.

2.1.11 Településüzemeltetési szolgáltatások, okos város települési szolgáltatások

Sárbogárdon a városüzemeltetés több lábon áll, hiszen a feladatok megoszlanak egyes városi és városon kívüli szereplők között. Az önkormányzat a városüzemeltetést részben a Polgármesteri Hivatal Műszaki Osztályának közreműködésével és koordinációjával oldja meg. E mellett fontos szerepe van városüzemeltetésben az önkormányzat kisebbségi tulajdonában lévő DÉSZOLG Kft.-nek, valamint külső cégeknek. Ezeket kiegészítendő az önkormányzat kihasználja a közmunkaprogramok nyújtotta lehetőségeket is. A közmunkaprogramok keretében végzett tevékenységekkel, például a közterek tisztán tartásával, útjavításokkal, árokrendszer karbantartásával, valamint az illegális hulladéklerakó helyek felszámolásával sokat segítettek a résztvevők az önkormányzatnak.

Azon cégek esetében, amelyekkel az önkormányzat szerződésben áll bizonyos városüzemeltetési szolgáltatás ellátására irányulóan, az önkormányzat törekszik a szerződések folyamatos felülvizsgálatára, illetve a feladatoknak, azok teljesítésének és a lakosság igényeinek összehangolására.

Az önkormányzat viszonylag kedvező helyzetben van, mert a város egyik fő településüzemeltetési cégében, a DÉSZOLG Kft.-ben tulajdoni hányaddal rendelkezik. Ez a helyzet lehetővé teszi, hogy a cégben elért eredményeket az önkormányzat a város javára fordítsa azáltal, hogy a nyereséget városfejlesztésre fordítja.

A város intézményei és a lakosság számára az ivóvíz- és csatornaszolgáltatást a Fejérvíz Zrt. biztosítja. A társaság a megye települési önkormányzatainak tulajdona, ez garancia arra, hogy elért eredményét rendszeresen felújításra, és a szolgáltatás színvonalának emelésére fordítsa. Továbbra is szükséges a teljes cikluson átívelő együttműködés a társasággal, folyamatos felújítási feladatok kijelölése a bérleti díj terhére.

A fűtésszolgáltatóval is szükséges a bérleti díj terhére megvalósítható beruházások áttekintése, ahol az intézmények fűtéskorszerűsítését kívánják megvalósítani. Ez az előző ciklusban már megkezdődött és tovább kívánják folytatni azzal, hogy az energiaracionalizálás a pályázati elképzeléseik között is központi helyet foglal el.

A közszolgáltatások tekintetében lényeges, hogy a kormányzati szándékkal egyezően az önkormányzat által igénybe vett közszolgáltatások jelentős részét már most is állami vagy önkormányzati tulajdonú cégek nyújtják. Így a fent felsorolt szolgáltatók és **hulladékkezelési közszolgáltatást végző VERTIKÁL cégcsoport** is alkalmas a hosszútávú együttműködésre.

Városi energia koncepciójuk központi eleme, hogy pályázati források bevonásával intézményi és települési szinten megújuló energiaforrások igénybevételel kell javítani az energiaellátás és felhasználás határfokát.

Az alábbi táblázatban a közszolgáltatók listája látható.

Közszolgáltatók Sárbogárdon	
DÉLSZOLG Kft.	városüzemeltetés, közterület karbantartás, piac-vásár üzemeltetés, temetkezés

Fejérvíz Zrt.	ivóvíz- és csatornaszolgáltatás
E.ON Dél-dunántúli Áramszolgáltató Zrt.	áramszolgáltatás, közvilágítás, karbantartás
E.ON Dél-dunántúli Gázhálózati Zrt. (DDGáz)	gázzolgáltatás
Vertikál cégcsoport	hulladékkezelés hulladéklerakó üzemeltetése, veszélyes hulladékudvar (Kislók városrész közelében)
Régió 2007 Kft.	helyi menetrend szerinti autóbuszal történő személyszállítási tevékenység

44. táblázat: Közszolgáltatók Sárbogárdon

A városban okos megoldások jelenleg nem működnek, a közintézmények intelligens közmű mérőket nem használnak. A közterületeken okos eszközök nem üzemelnek.

A gazdaságfejlesztés jövőképe

Sárbogárd Város fejlődése szempontjából kiemelkedően fontos a stagnáló gazdaság fellendítése, a munkahelyteremtés, a helyi gazdaság sokrétűségének kialakítása, a vállalkozásbarát települési- és intézményi környezet kialakítása.

A település Gazdasági Programja és Fejlesztési Terve a gazdaságfejlesztéshez kapcsolódóan jelentős infrastruktúra fejlesztéseket, a befektetési kedv élénkítését, a munkahelyteremtést, valamint a hatékony közfoglalkoztatást tűzte ki célul. Mindezeket az önkormányzat úgy szeretné megvalósítani, hogy fenntartja a pénzügyi egyensúlyt. Ehhez egyrészt a külső források, pályázati támogatások következetes és hatékony igénybevétele, másrészt a járási központ szerepkör erősítésére, harmadrészt pedig a megyei fejlesztés irányvonalába történő betagozódásra van szükség.

A közel egy évtizede megfogalmazott célok gyakorlati megvalósítása területén az elmúlt években jelentős előrelépés történt. A Széchenyi 2020 program keretében két, a település gazdasági fejlődése szempontjából kulcsfontosságú projekt valósul meg:

- A Területi Operatív Program forrásaiból 2017. áprilisában Sárbogárd Város Önkormányzata **573 millió Ft támogatást nyert a Sárbogárdi iparterület fejlesztés** céljára. A projekt közvetlen célkitűzése, hogy a helyi és betelepülni kívánó vállalkozások számára vonzó infrastruktúra és üzleti környezet kerüljön kialakításra egy versenyképes ipari park területén. A projekt keretében 24 ha terület közútkapcsolatainak létrehozása, közművekkel való ellátása, 4 darab 3-4 ha méretű középvállalkozási méretű blokk feltárása, valamint 15 közművel ellátott 0,5 ha méretű ipari telek kerül kialakításra. A betelepülés gyorsítása érdekében egy gyártócsarnokkal ellátott komplett bérelhető ipartelep is kialakításra kerül. A projekt közvetett célja a beruházások és foglalkoztatás bővítése, a helyi kis- és középvállalkozások és induló vállalkozások számának növelése, versenyképességük erősítése, vonzó befektetési környezet kialakítása, tartós növekedési potenciállal rendelkező ágazatok és vállalkozások betelepülése, valamint a helyi iparüzési adó bevételek növelése. A projekt a barnamezős beruházás (volt szovjet laktanya hasznosítása) keretében megvalósuló iparterület és Inkubátorház létesítésével komplex lehetőséget biztosít a KKV szektor minden vállalkozásmérete számára a vállalkozás indítására és fejlődőképes vállalkozások befogadására.

- 2017. júniusában - szintén a Területi Operatív Program forrásaiból- a Sárbogárdi Iparterület fejlesztéshez kapcsolódóan az önkormányzat további **438 millió Ft támogatást nyert a JÖVŐSTART Vállalkozásfejlesztési Központ és Inkubátorház létrehozására**. A fejlesztés keretében egy 3200 m² alapterületen álló, összesen 1133m² hasznos alapterületű épület felújítására kerül sor. A projekt célja a helyi gazdaság fejlesztését elősegítő Vállalkozásfejlesztési Központ és Inkubátorház létrehozása a barnamezős ingatlan újrahasznoítása révén. A Központ részben a kezdő és start-up vállalkozások létrejöttét és piacra segítését, részben az ipari parkba települő vállalkozások részére irodai, szakmai szolgáltatások, tanácsadói tevékenység nyújtását célozza.

Sárbogárd gazdasági fejlődéséhez járul hozzá az az 1 milliárd Ft összegű pályázati forrás, melyet a Sárbogárdon működő vállalkozások nyertek a GINOP program keretében az elmúlt években.

A megvalósuló iparterület fejlesztés és Vállalkozásfejlesztési Központ létrehozása kiváló infrastrukturális feltételeket biztosít a helyi vállalkozások indításához, a meglévő vállalkozások fejlődéséhez, valamint újabb vállalkozások betelepüléséhez. Amennyiben ehhez vállalkozóbarát adó- és befektetés támogatási politika társul akkor végre beindulhat a helyi gazdaság intenzív növekedése.

Mezőföld kiváló termőhelyi adottságainak kihasználása szintén komoly fejlődési lehetőségeket biztosít. Erősíteni kell a mezőgazdasági vállalkozások támogatását annak érdekében, hogy a megtermelt termények helyben feldolgozásra is kerüljenek!

Középtávon a térség fejlődését jelentősen segítheti az M8-as és M63-as utak megépítése is.

Az M8-as gyorsforgalmi út Balatonfőkajár mellett érinti Fejér megyéből Lepsényt, Enyinget, Mátyásdombot, Déget, Kislángot, Kálozt, Sárszentágótát, Sárbogárdot, Mezőfalvát, Nagykarácsonyt és Baracsot. Az útszakaszhoz csomóponttal kapcsolódik a 6301-es, a 6307-es, a meglévő és a kétsávosított 63-as, illetve a 6228-as út.

A tervek szerint a gyorsforgalmi úton 38 műtárgy, egyszerű és komplex pihenőhely, valamint mérnökségi telep épül. Az M8-as 20 méter szélességű, kétszer kétsávos gyorsforgalmi út lesz óránként 110 kilométeres megengedett legnagyobb sebességgel. Az M8-as megyei szakasza tulajdonképpen az M6-os és M7-es autópályákat köti össze 50 kilométer hosszan, tehermentesíti a 61-es, 62-es és 64-es utakat, továbbá segíti a munkaerő mobilitását, a gazdaságélénkítést, valamint a biztonságos és gyors közlekedést.

(Jelenleg ezen utak tervezése folyamatban van.)

Sárbogárd és térségének fejlődését az új vállalkozások betelepülését segítheti az, hogy Sárbogárd és térsége a 15/2018. (II.13) kormányrendelet 1. melléklete alapján szabad vállalkozási zónának minősül. (A szabad vállalkozási zónában működő vállalkozások beruházásai pályázataik értékelése során plusz pontot kaphatnak, egyes pályázatoknál magasabb pályázati intenzitás érhető el, valamint az itt üzembe helyezett tárgyi eszközök után 100 %-os értékcsökkenési leírás érvényesíthető)

A munkahelyteremtés vonatkozásában az önkormányzat azzal segíthet a legtöbbet, ha a települést vonzóvá teszi a befektetők számára és élhető környezetet teremt az itt élők számára. A meglévő vállalkozások fejlődése és a betelepülő vállalkozások megjelenése révén új munkahelyek jönnek létre és csökkenhet a megyeszékhelyre, vagy más településre ingázó munkavállalók, szakemberek száma.

A jelenleg működő és a jövőben betelepülni szándékozó vállalkozások számára kulcsfontosságú a képzett (leginkább motivált) munkaerő rendelkezésre állása. Ennek érdekében már az alapfokú

oktatásban meg kell kezdeni a tanulók szemléletformálását, majd a középfokú oktatásban az elméleti ismeretek és a megfelelő nyelvi kompetenciák megszerzését.

Pozitív fordulat lehetősége

Az ipari park területén felül is nagy kiterjedésű sík, közművek közelében lévő barnamezős terület áll rendelkezésre gazdasági hasznosítás céljából. **Székesfehérvár közelsége a jövő ipari és logisztikai fejlesztése szempontjából hátrányból előnnyé kovácsolható. Sárbogárd gyorsforgalmi utakhoz való kapcsolatának kiépítése és a gyorsforgalmi vasútkapcsolat létrejötte a logisztikai és ipari befektetők számára is vonzó tényezővé válik, különösen, ha a telekárkülönbségeket is figyelembe vesszük. A rendelkezésre álló szabad munkaerő és a jelenleg Sárbogádról és a szomszédos településekről ingázók számára az újonnan létesülő, korszerű, helyben elérhető munkahelyek előnyt jelentenek, így a megyeszékhely iparából az Ipar4.0 nyomán várhatóan felszabaduló, és a napi több óra utazást terhesnek érző munkavállalók közül bizonyára sokan részesítik majd előnyben a helyi lehetőségeket.**

Az új foglalkoztatók azonban várhatóan igénylik az új munkahelyekre belépő munkavállalók átképzését, ráképzését, és szükségessé válik a helyi szakképzés továbbfejlesztése, profilbővítése is. (Tehát a helyi középfokú nappali és felnőttképzés is fejlesztésével is számolni kell.) Ez elősegítheti a munkavállalói korba lépő fiatalok helyben maradását is.

Az új vállalkozások profiljától, technológiai színvonalától függően **szükségessé válhat a felsőfokú képzőintézményekkel való közvetlen kapcsolatépítés** is (pl. duális képzésbe való bekapcsolódás, start-up cégek vonzása az ipari parkba, az inkubátorházba, közvetlen képzési igényeknek való megfelelés stb.).

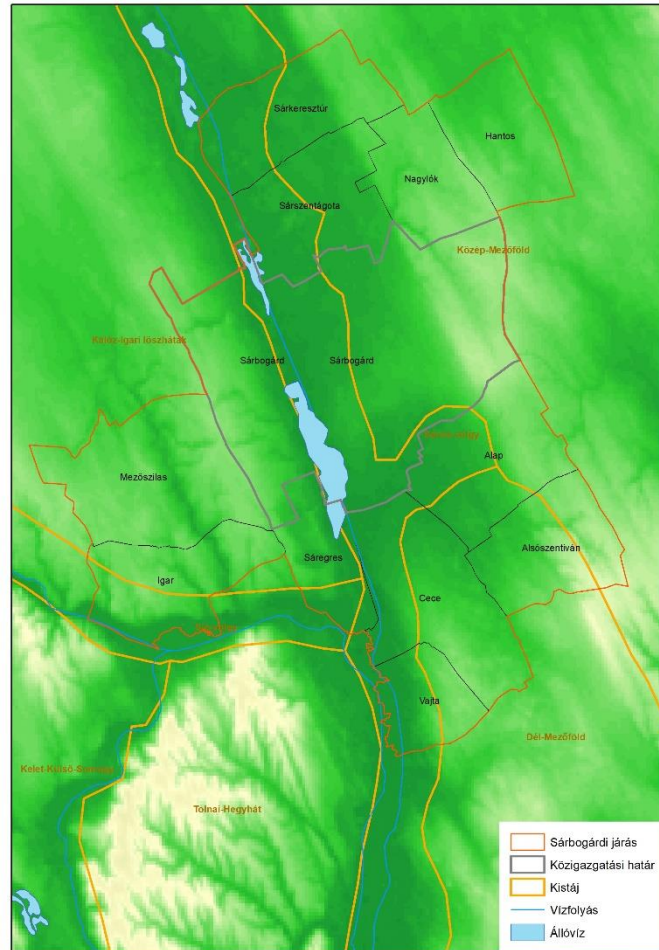
A helyben maradás, munkavállalás vagy lakhatás szempontjából történő hazatelepülés **a lakhatási és szolgáltatási feltételrendszer továbbfejlesztésének igényét is felveti**: fel kell készülni olyan forgatókönyv megvalósulására is, amely gyors gazdaságfejlődéssel számol. A lakhatási feltételek fejlesztése jelentősebb munkahelyszám bővülés esetén elkerülhetetlen, mivel az elmúlt években az új építések száma csekély volt. Nagyobb ütemű gazdaságfejlődés közművel ellátott építési telkek vásárlási lehetőségét, bérlakások építését, lakhatási (vásárlási, felújítási, albérleti) támogatás bevezetését, esetleg munkásszállás jellegű fejlesztést is szükségessé tesz. A tétel megfordításaként a lakhatási feltételek fejlesztése a befektetők és a munkavállalók számára is olyan vonzerőt (biztosítékot) jelenthet, amely csökkenti a településen a befektetések kockázatát. (Más megfogalmazásban az önkormányzat vállal át kockázatot a feltételrendszer előre történő fejlesztésével, ugyanakkor felgyorsíthatja a fejlődési folyamatot.) (E lépésekhez alapos piacfelmérés, befektetői kapcsolatrendszer, befektetés-ösztönzés és üzleti infrastruktúra-előkészítés szükséges.)

Az új munkahelyek növelik a fiatal lakosok, családok számát. Összességében a hazatérő munkaerő is növeli a helyi szolgáltatások iránti igényeket. A forgatókönyvek alapján újra kell gondolni a humán közszolgáltatásokat, a kereskedelmi és vendéglátóipari szolgáltatásokat, a szórakoztatást, a szabadidő eltöltés és rekreáció rendszerét, valamint a környezeti feltételrendszert és a természeti- épített környezet állapotát, minőségét.

E fejezetnek nem célja, hogy mindezek részleteit taglalja, csupán hangsúlyozni kívánja, hogy a város előtt álló fejlődési lehetőségek szükségessé teszik a lakosság szám növekedésével és az összetétel kedvező változásával összefüggő városfejlesztési feltételrendszer integrált átgondolását és egy intenzívebb fejlesztési szakasz előkészítését.

2.1.12 A táji és természeti adottságok vizsgálata

2.1.12.1 Természeti adottságok

48. térkép: Sárbogárd és térsége domborzati adottságai (Forrás: kistájkataszter, Lechnerközpont)

Sárbogárd Fejér megye déli részén helyezkedik el. Földrajzi tájbeosztást tekintve az Alföld nagytájon belül, a Mezőföld középtájon, Kálóz- Igar löszhát, Sárvíz-völgy és Közép Mezőföld kistájakon fekszik. Sárbogárd közigazgatási területének középső részén futó Sárvíz völgye a környező táj arculatát nagyban meghatározza. A település e mélyebben fekvő részein jellemzően vizenyős, vízállásos területek, valamint az egykori mocsarak egy részéből létrehozott tavak találhatóak. Míg a település észak-keleti, keleti, illetve a Nyugati-Dél Nyugati szélein jellegzetes löszformák jellemzik a tájat.

A Sárvíz-völgy kistáj egy észak-nyugat dél-kelet irányú árokká fejlődött süllyedékben kialakult, domborzati adottságait tekintve 89-161 m közötti tszf-i magasságú teraszos folyóvölgy. Az itt található, helyenként völgymedencékkel tarkított alsó árterek átlagosan 1 km szélesek. A ma itt húzódó közel 100 km hosszú Sárvíz-völgy ma is a Mezőföld tengelyét képezi, emellett a Dunántúl jelentős területeinek vizeit gyűjti össze és vezeti le. Főleg vízhatású, folyóvízi képződményeken kialakult talajok

találhatóak. Jellemző talajtípusai a szolonyeces réti csernozjom, a csernozjom-réti talajok, illetve a lápos réti talajok.

A Közép-Mezőföld kistáj 97 és 204 tszf-i magasságú, lösszel fedett hordalékkúp síkság. Délnyugati részén helyezkedik el, 150-180 m tszf-i magasságon a Sárbogárdi löszplató enyhén hullámos hordalékkúp síksága, melynek körülbelül 40 méter vastag löszfelszínét a löszre jellemző lepusztulási formák jellemzik (löszvölgyek, löszdolinák, mélyutak stb.), eróziósszerű völgyek hálózata tagolja. A kistájra a löszös üledéken képződött réti csernozjom és mészlepedékes csernozjom talajok jellemzőek.

A Kálóz-Igari löszhát egyenetlen síkság, mely ÉNy-DK-i csapású háta sorozatából és az őket tagoló, ugyanilyen irányú völgyekből áll. A kistáj 105-172 m tszf-i magasságon fekszik, a felszín relatív reliefe átlagosan 18m/km, a terület néhol meredek, néhol enyhébb lejtőkkel tart a Sárvíz, illetve a Sió völgye felé. Az eredetileg élénkebb domborzatú felszínre homokos lösztakaró került a jégkorszak végén, melynek vastagsága több helyen a 10 métert is meghaladja, a vízfolyások mellett néhol folyami homoksávok is megjelennek. A lösz laza szerkezetének köszönhetően a felszínt a szelek és a nagy intenzitású, heves esőzések is könnyen károsítják. A terület lösztábláin többségében csernozjom, mészlepedékes csernozjom és réti csernozjom talajok alakultak ki. Kisebb területeken réti talajok, szikes talajok és lejtőhordalék talajok is megjelennek.

Vízrajz tekintetében Sárbogárd meghatározó elemei a 127 km hosszú Sárvíz (Nádor)-csatorna és a Sárvíz-völgy nyugati oldalán kialakított, a Sédből leágaztatott, 71,8 km hosszú Sárvízmalomcsatorna, valamint a kapcsolódó halastavak, amelyet a huszadik század elején alakítottak ki. A halastórendszer a Sárvíz, és a terület két legnagyobb lecsapoló csatornája – a Malom- és a Nádor-csatorna – mentén húzódik, mely tizenkét nagy (tíz- és hetvenhektáros felületű), tizenhat kisebb (legfeljebb öthektáros) tóból, valamint több keltető tóból áll.

A Sárvíz árvizei tavasszal, kisvizei nyár végén gyakoriak. A térségben a talajvíz az ártereken, mélyebben fekvő területeken egész évben felszín közelben, míg a teraszok alatt átlagosan 2-4 méter mélységben vagy mélyebben található. A környező terület felszíni vizei közvetlenül vagy közvetve a Sárvíz-csatornába jutnak. A Sárvízmalomcsatorna a jobb-parti vízgyűjtő vizeit övárokszerűen gyűjti, majd Pusztægresnél vezeti a befogadóba. A Sárvíz-malomcsatorna Cecénél torkollik a Sárvízbe, majd ezek vizét a Sió vezeti le a Dunáig. A térségben alapvető probléma a vízhiány, a mesterségesen kialakított és állandóan kotort csatornák elvezetik a vizet, így mocsarak, lápok és eredetileg vizes jellegű gyepek száradnak ki. A fenntartó kotrások során a lápi vegetáció gyakran sérül, a kirakott iszapon pedig inváziós fajok jelennek meg.

A térségre mérsékelt meleg, száraz éghajlat jellemző. Sárbogárdon az évi középhőmérséklet 9,6-9,8°C körül alakul. A tél viszonylag enyhe, a nyár pedig viszonylag hűvös. Július hónap középhőmérséklete 21–21,5°C, a január hónap középhőmérséklete -1,5°C. A napsütéses napok száma évente 70 és 90 között van, a napsütéses órák száma évente körülbelül 2000 óra. Az évi átlagos csapadékmennyiség 560 milliméter. Leggyakoribb szélirány az ÉNy-i, átlagos szélesség 2,5–3,0 m/s közötti.

Sárbogárd az Alföld (*Eupannonicum*) flóraidékéhez, azon belül a Mezőföld és Solti-síkság (*Colocense*) flórajárásához tartozik. A flórajáráshoz tartozó Mezőföld tájegység ma már nagyrészt kultúrtáj. A tájegység jellegzetes élőhelyei a - Sárbogárdon is megtalálható – löszpuszták és homokpuszták.

2.1.12.2 Tájhasználat, tájszerkezet

2.1.12.3 Tájérténeti vizsgálat

Sárvíz mocsaras völgyéből kiemelkedő jó termőképességű löszhátakon évezredekre visszamenőleg kimutathatók az emberi jelenlét nyomai, a legkorábbiak a neolitikum kései szakaszából valók. A rézkorban a gazdálkodást a megélhetést biztosító rideg nagyállattartás (szarvasmarha, juh) jelentette. A térségben a bronzkor első felétől sűrű településhálózat jött létre. Bronzkori eredetű a várostól északkeletre található földvár a „Bolondvár” is.

A római korban a Sárvíz nyugati partján a nagyhörccsöki Törökdombon is jelentős élet zajlott, ugyanis Sárbogárd és környéke Gorsium municípiumhoz tartozott. Honfoglalás kori sírokat is tártak fel a Forrás-dűlőnél és a Templom-dűlőnél.

Az Árpád-korban a terület a Sárvíz átkelőinek védelmét ellátó besenyők szállásterülete volt. A feudális rend teljes körű kialakulása a XI. század végére véglegesítette a falvak helyét is. Régészeti leletekből ismert középkori templomos falvak voltak Törökdomb, Pusztatemplom-dűlő és Szentmiklós területén. Már a középkorban közutak csomópontjában feküdt a település, itt keresztezték egymást fontos kereskedelmi utak, a Sárvízen itt volt átkelési lehetőség.

A törökök magyarországi megjelenésük kezdetétől fogva jelentős pusztítást okoztak a vidéken. Több hadjárat itt vonult keresztül, amelyeken túl további portyázások is jellemezték a hódoltságot. Végleges török megszállás alá a vidék 1543 után került, ennek következtében a lakosság nagy része elmenekült, illetve a Sárvíz mocsaras vidékén keresett menedéket. Fejér megye vidékén a településszerkezetek teljesen átalakultak a 17. században, nőtt a néptelen puszták száma, és nagyobb határral rendelkező falvak alakultak ki. A török kiűzése utáni években a rácok elmenekültek a falvakból, így Bogárd ismét teljesen puszta lett.

A sárbogárdi települések újranevesedése a 17. században magától ment végbe: egyrészt a Duna mentén érkező délszlávok, másrészt a nyugatról és a mocsarából visszatértek népesítették be a korábbi falvakat. Sárszentmiklós 1650-ben a Zichy család tulajdonába került, amelyet ténylegesen a törökök elvonultával tudtak csak hasznosítani bérlők útján. A török hatalom hanyatlását követően pusztává lett két települést újra kellett telepíteni. 1755-ben a Bogárdon a lakosság száma kb. 450 fő volt, Tinódon kb. 400 fő.

Az I. katonai felmérés térképén (1783) is kirajzolódnak az újra benépesült és fejlődő településrészek, a nagyobb kiterjedésű 40-60 házból álló, központi magot alkotó Bogárd, Tinórd és Szentmiklós, továbbá a jellemzően puszta nevekkal jelzett később csatolt kisebb településrészek, mint Puszta Kislók, Puszta Hatvan, Puszta Nagy Hörccsök, Puszta Örs, Puszta Réth Szilas. Ezek akkoriban csak néhány házhelyből álltak. Megjelennek Puszta Mindszent, Puszta Alsó és Közép Körtvélyes. Mely utóbbiak a későbbiek során sem fejlődtek több lakost befogadó településrészekké.

Az I. katonai felmérés térképén (1783) nagyarányú mezőgazdasági művelés nyomai láthatók a településen. A Sárvíz völgyét kiterjedt mocsaras, vizenyős területek kísérik, attól nyugatra azonban szinte kizárólag szántók találhatók. A település magját rétek, legelők övezik, a nyugati oldalt a Sárvíz szinte kizárólag gyepek foglalják el. A keleti oldalon inkább szántók jellemzőek. Kislók és Bogárd között már ekkortájt megtalálhatók a szőlők is. Sárbogárd fejlődésében nagy szerepet játszott a nagy és középbirtok gazdálkodása is. A kiváló természeti adottságokat – a kiváló talajt, az átlagosnál jobb csapadékelosztást, a napsütéses órák magasabb arányát a gazdák kihasználták, és jó terméseredményeket értek el. A nagybirtokosok majorszerűen építették ki birtokaikat az országút

mentén. A birtokosok a termelő egységeket kereskedelmi út mentén létesítették, de ide építették a nemesi kúriákat is. A majorokat az út mentén a zsellérség házai kötötték össze. Így jött létre egy összefüggő települési rendszer, mely a jelenlegi városnak teremtette meg az alapját.

54. ábra: Sárbogárd az első (1782–1785) és a második (1819–1869) katonai felmérés szerint (Forrás: <https://www.arcnum.com/hu/maps/>)

A II. katonai felmérésen, mely Sárbogárd térségében 1858 körül készült, szembeűnő a központi településmagok (Tinód, Sár-Bogárd, Sár-Szent Miklós) intenzív fejlődése. Ennek egyik oka, hogy 1855-ben Sárbogárd mezővárosi státust kapott. Évente több országos állat- és kirakodó vásárt, továbbá heti piaci napokat rendeztek. A kereskedelem beindultával – mivel Sárbogárd a Buda–Fehérvár–Pécs és az Enying–Dunaföldvár utak kereszteződésében helyezkedett el – sokat javult az életszínvonal a nagyrészt kismemesi, egymásra utalt településrészekben. A II katonai felmérésen már jól látható a Zichy birtok egyik központja, a Kis Hörcsöki kastély, mely a későbbi térképeken már Nagy Hörcsökként szerepel.

A Sárvíz-völgy mezőgazdasági művelést gátló mocsárvilágának felszámolására kísérletek már 1772-től folytak. Az 1858-as felmérésen már jól látható a régi Sárvíz szétterülő vizeit levezető két csatorna. A völgy keleti oldalán a Sárvíz (Nádor)- csatorna, a nyugati oldalon pedig a Séd folytatásában kiépült Malom (Mühl)-csatorna. A Sárvízről lefűződött, levágott, mélyebb fekvésű részeken kisebb-nagyobb, állandó vagy időszakos tavak jöttek létre. Létüket a mindenkori csapadék és a talajvíz mennyisége határozza meg, azonban a vizenyős, mocsaras területek kiterjedése lecsökkent, helyüket rétek, legelők vették át. A völgytől nyugatra továbbra is a szántók túlsúlya jellemző, a kirajzolódó gyepes területekkel kísért patak völgyekkel tagolva. Ezen a területen több Zichy birtok található. A központi településrészekben a korábbiakhoz képest a szántók aránya megnövekedett, továbbá a keleti oldal szántóföldjei is fennmaradtak a markánsan megjelenő Örvény-völgy (Lóki patak völgye) és Mély völgy kivételével. A Bogárdi és Alapi Szőlők területe is fennmaradt, kiterjedésük ugyanakkor nem változott számottevően.

55. ábra: Sárobgárd Habsburg Birodalom (1869-1887) - Harmadik Katonai Felmérése (1:25000) és Magyarország Katonai Felmérése (1941) szerint (Forrás: <https://www.arcnum.com/hu/maps/>)

A 19. században már Sárobgárdként ismeretes a mai település, miután Tinód és Bogárd egyesült az 1880-as években. A település 1872-ben nagyközség, 1879-ben járási székhely lett. Fejlődésének újabb lendületet adott a mezőváros vasúthálózathoz való csatlakozása. 1882-83ban táján rövid idő alatt két vonal épült Sárobgárdon: egyrészt a Budapest – Pécs Vasúttársaság fővonala, másrészt a Rétszilas–Szekešzárd Helyi Érdeku Vasut a MAV kezelésében. Később (1897ben) ezekhez csatlakozott a Sárobgárd–Szekešfehervar fővonala is. Így regionális központi jellege folyton nőtt; a 20. század elején az ipar – elsősorban a környék jó mezőgazdasági terményeire épült élelmiszeripar – is megjelent a városban.

Az III. katonai felmérés térképén (1882) a Budapest-Pécs vasútvonal már látható. Nyomon követhető a központi településrészek további növekedése, mint Sárobgárd, Sár Szent Miklós és Rétszilas. Pusztáegres akkoriban még Örsi szőlőként szerepel. A többi pusztta a korábbiakhoz hasonlóan inkább birtokközpontként, majorként alakultak tovább. A Zichy birtok Nagy Hörcsöki kastélyának környezete, parkja látványosan fejlődött. A területhasználatok arányában jelentős változás nem történt az 1850-es évek óta.

Az 1914-ig - az első világháború kitöréséig - terjedő időszakot a település életében is a tőkés társadalom kibontakozása jellemmez. A háború gazdasági hanyatlást hozott. A válsággal kezdődő 30-as évek és a háborúval folytatódó 40-es évek közötti egy évtized nem eredményezett jelentős változást a község életében, ugyanakkor elmélyítette a társadalmi ellentéteket. A II. világháborúba való belépés után megkezdődött a paraszti gazdaságok kiszipolyozása is. Közben 1938-ban laktanyaépítés kezdődött a településen, mely hosszú időre meghatározta Sárobgárd fejlődését. Hosszú ideig Sárobgárd katonaváros volt. Sárobgárd a második világháború során, 1944. és 1945. márciusa között a frontvonalon feküdt, ami súlyos pusztításokat okozott a településen. A háború után azonban komoly fejlődés várt Sárobgárdra.

1945 tavasza a háború utáni újjáéledés kezdetét jelentette. A föld nélküli agrárproletárok 1945 tavaszán kisbirtokosok lettek. A végletekig kiélezett politikai ellentétek ellenére nem torpant meg az újjáépítés folyamata, a mezőgazdasági termelés fellendítése érdekében a földhöz jutottak

mezőgazdasági hitelben részesültek. Megalakították a földműves-szövetkezeteket, újjászervezték a kulturális közművelődési egyesületeket és az iparosok érdekvédelmi szervezetét, a Sárbogárdi Ipartestületet is. 1953-54-ben új vasútvonal (Rétszilas–Sztálinváros) épült a városban. 1953 nyarán a termelőszövetkezetek megerősödése következett be. Mind a Sallai, mind a Vöröshajnal MGTSZ állami támogatásban részesült. Az 1955 végéig tartó viszonylagos fellendülés időszaka megtört. 1957 tavasza a mezőgazdaság szocialista átszervezésében is döntő változásokat hozott. A térség állami gazdaságának 1953-ban lett a székhelye Nagyhörcsök, előtte különböző neven Nagylók, Felsőtöbörzsök központtal működött. Az állami gazdaságok és TSZ-ek nyomán nagyüzemi művelés foly

1960-as évek elejétől jelentős változások bontakoztak ki Sárbogárdon. A település a Mezőföld egyik szellemi, oktatási, közművelődési, gazdasági és igazgatási központjává vált. A szövetkezeti tulajdonforma mellett kiépült és megerősödött az állami szektor, új munkahelyek létesültek. Az 1960-as években az ipar is ugrásszerűen gyarapodott, élelmiszer- és feldolgozó ipari vállalatok jelentek meg a településen. Döntő változás az ipartelepítés terén 1970-ben következett be. A megszűnt gépállomás helyén a székesfehérvári Videoton modern gyáregységet hozott létre. 1969. július 1-jén Sárszentmiklóssal egyesült. 1970-ben kapott nagyközségi rangot. 1978-ban Pusztagegressel is egyesült a település 1986-ban pedig városi címet szerzett. A megye déli részének gazdasági és kulturális életében központi szerepet töltött be.

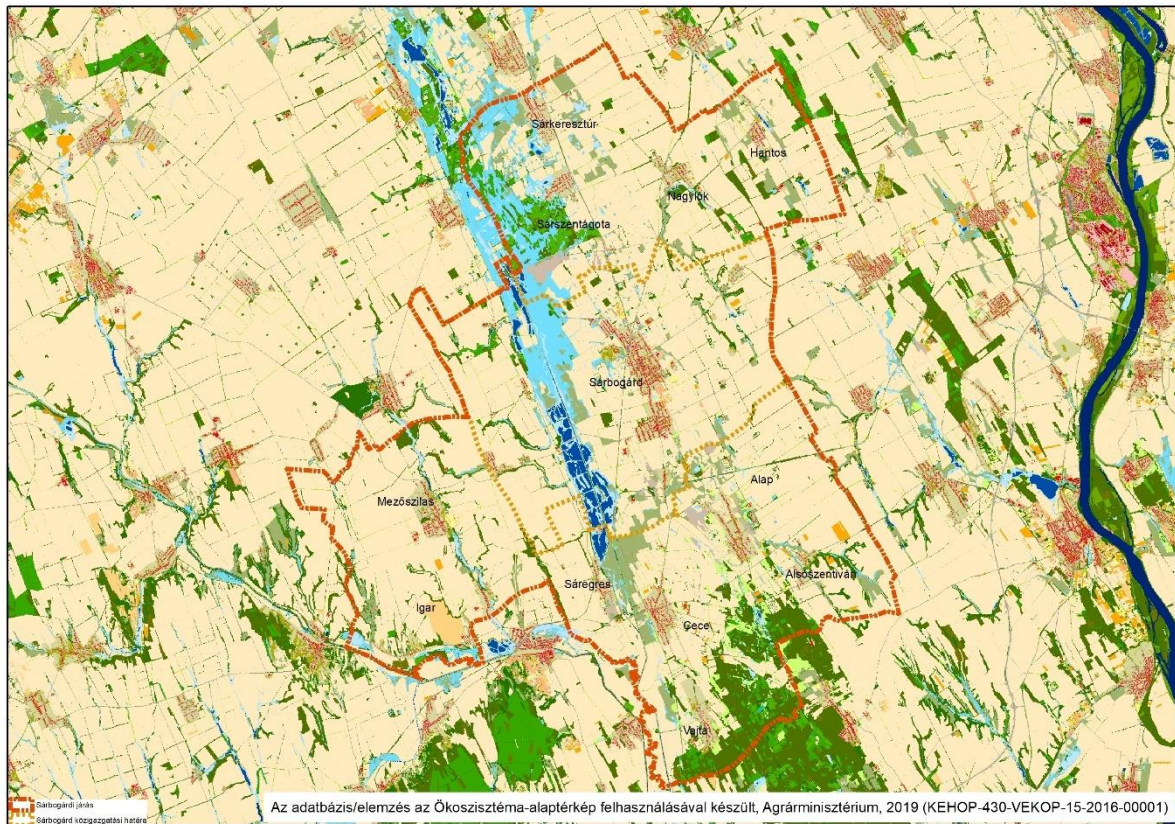
Az 1996 (1986) évi topográfiai térképen a fentebb jelzett változások jól lekövethetőek. A Nagyhörcsöki Zichy-kastély helyén az Állami Gazdaság központja volt a 80-as években. A korábban is jellemző állattartás, mely a birtokközpontok területét érintette továbbra is meghatározó maradt. Az állattenyésztési ágazat markáns képviselője lett a Sárszentmiklósi sertéshizlalda, ugyanakkor nagyüzemi tehenészet volt Nagyhörcsökön. Szembetűnő változás a korábbi katonai felmérések idejéből való térképekhez képest, az a kiterjedt halastó-rendszer, mely a két csatornát kíséri. A tógazdaság haltenyésztési tevékenysége is fontos szereplője Sárbogárd mezőgazdasági struktúrájának. Mint említettük a lecsapolások már a 18. században megindultak, de a legmélyebb Sárvíz menti területeket szerencsére nem sikerült elhódítani a víztől.

A rendszerváltás után, a 90-es évek elején megindult országos kárpótlási hullám, mely a települést is érintette, a volt szövetkezeti területek magánkézbe kerültek, és a külterületek jelentős részén a földrészletek felaprózódását eredményezte. A település mezőgazdasági szerepe azonban fennmaradt, a külterületek meghatározó részén a szántóföldi művelés fennmaradt. A korábbi birtokközpontokon az állattartás szintén megtalálható. A szőlőterületek a hagyományos belső és középső szőlő területén megszűnt, helyette a településközpontokhoz közeli területeken a Külsőhegyen a belsőhegyen és a Kisipari szőlők területén jellemző. Ez utóbbiak zártkerti területek, ahol a kertes gazdálkodás is jellemző.

2.1.12.4 Tájhasználat értékelése

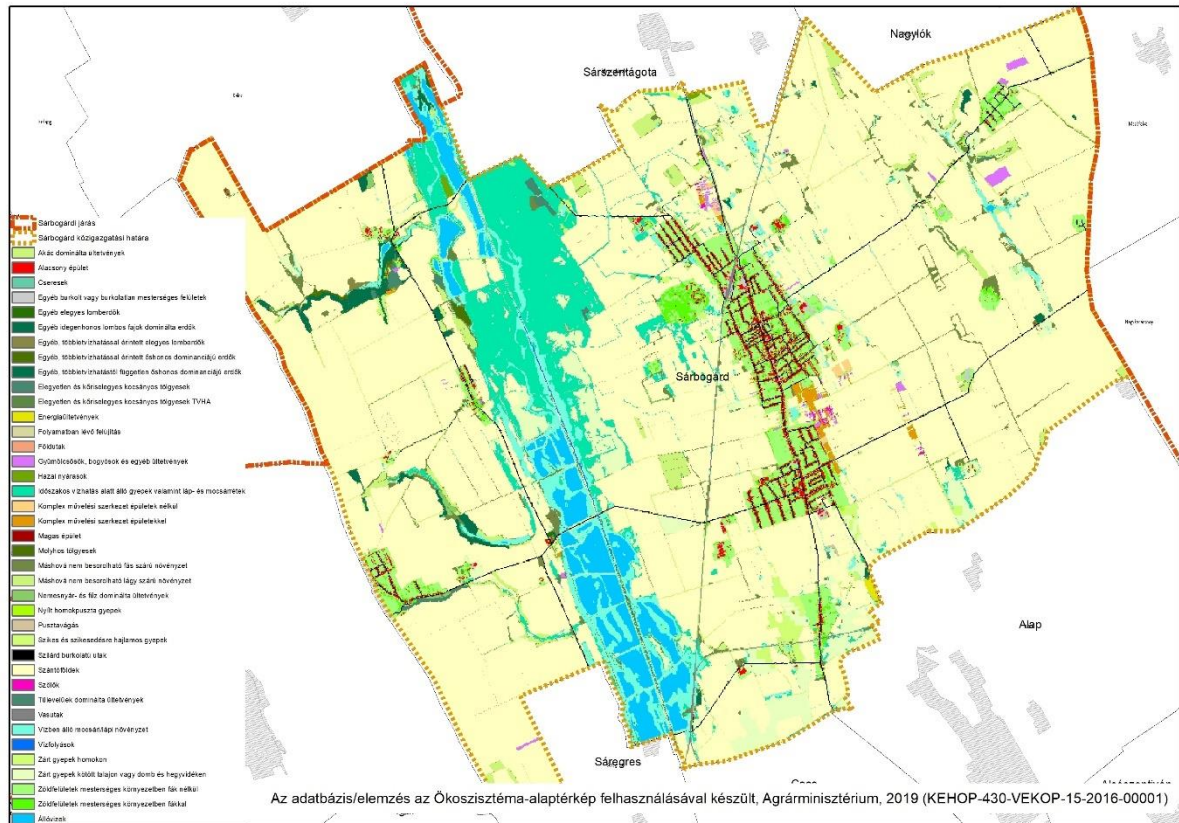
A tájhasználat értékelésénél többféle adatbázis felhasználására van lehetőség. A földhivatali ingatlannyilvántartási adatok alapján a használatra vonatkozó információkat tudjuk elemezni a bejegyzett művelési ágak megoszlása és elhelyezkedése alapján (amelyeket az 1.14.1. fejezet mutat be). Ugyanakkor a távérzékeléssel előállított felszínborítási térképek plusz információkkal szolgálnak a

valós tájhasználatot illetően. A tájhasználat értékeléséhez az Ökoszisztéma-alaptérképet¹⁰ használtuk, amely teljes térbeli lefedettséget biztosít az országra, a bázis év 2015, de a felhasznált adatbázisok köre tartalmazza a 2017. évre vonatkozó Sentinel optikai és radar űrfelvételeket is.

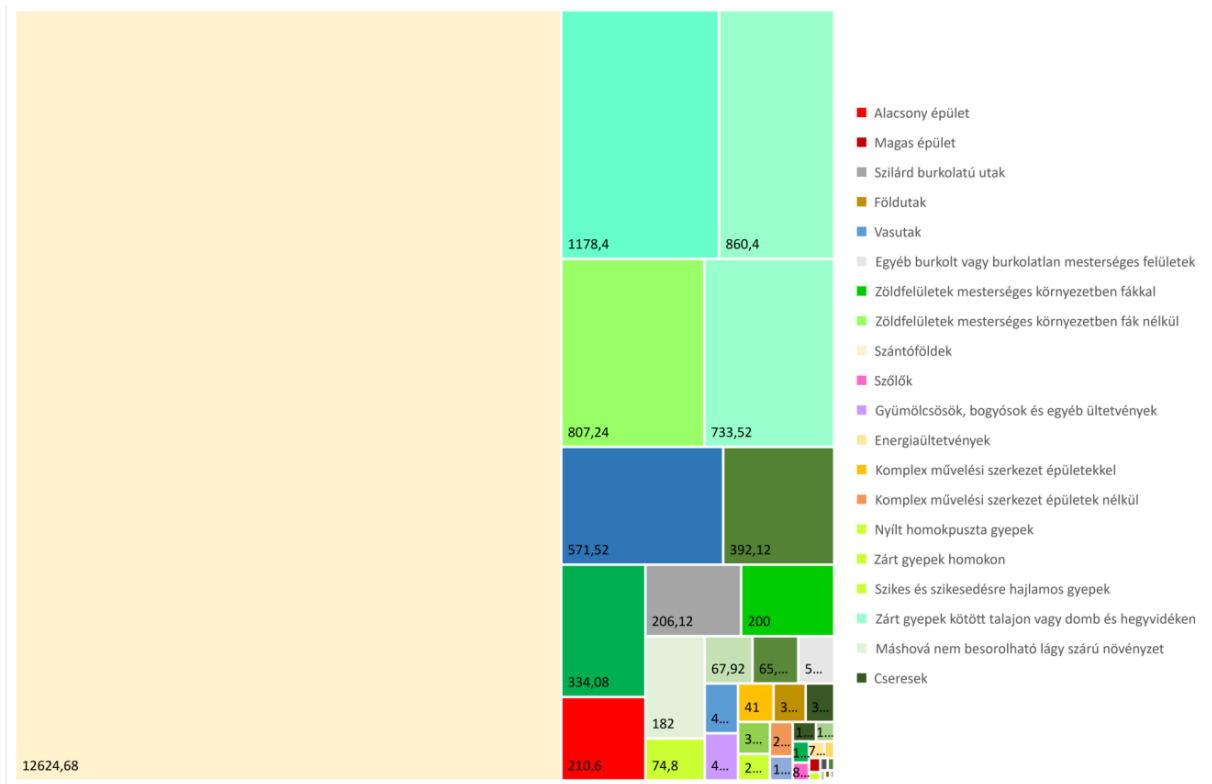

49. térkép: Felszínborítottság a Sárobgárdi járás területén (Forrás: saját szerkesztés az Ökoszisztéma alaptérkép alapján)

¹⁰ „A közösségi jelentőségű természeti értékek hosszú távú megőrzését és fejlesztését, valamint az EU Biológiai Sokféleség Stratégia 2020 célkitűzéseinek hazai szintű megvalósítását megalapozó stratégiai vizsgálatok” című projekt a Nemzeti ökoszisztéma szolgáltatás-térképezés és értékelés (NÖSZTÉP) projektelemének keretein belül készült

50. térkép: Felszínborítottság Sárszentágota területén (Forrás: saját szerkesztés az Ökoszisztéma alaptérkép alapján)

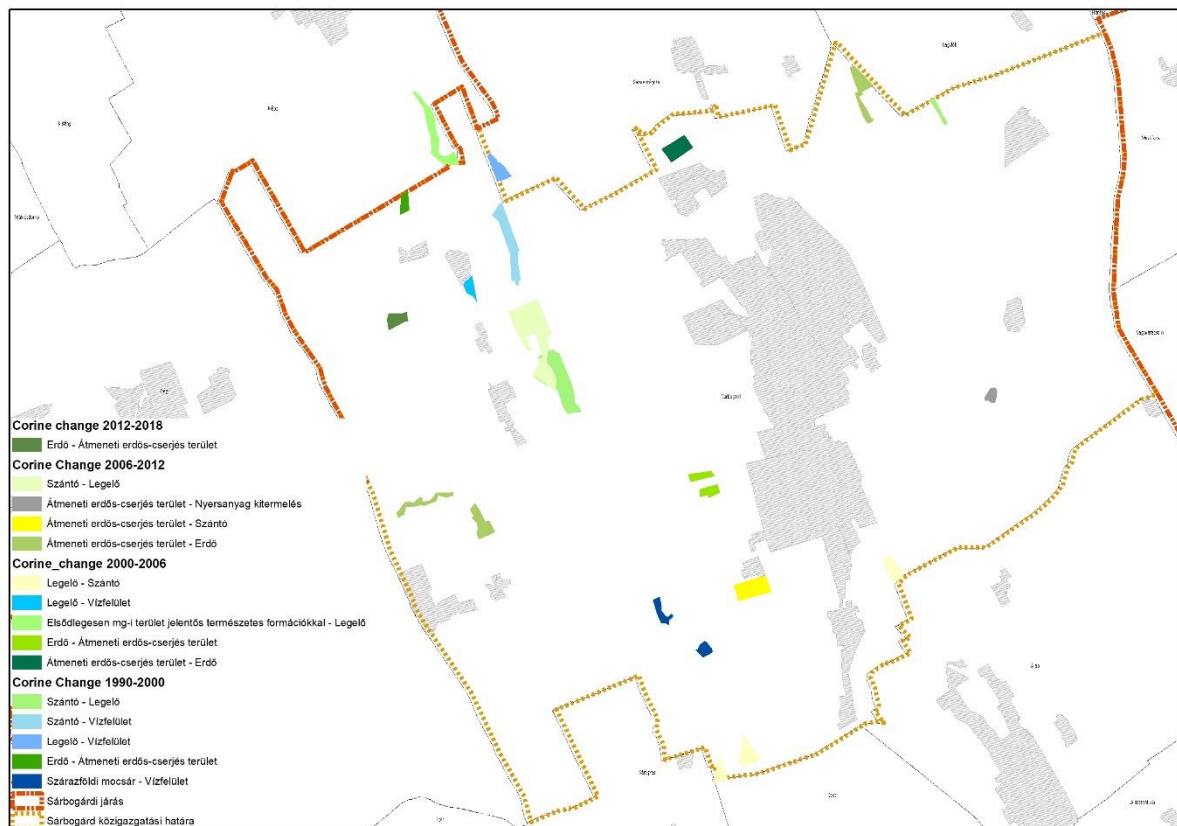

56. ábra: Területhasználat

A fenti ábrákon jól látszik, a város közigazgatási területének nagy része (67%) szántóterület. Mezőgazdasági területek közül kis részen találunk szőlőt és gyümölcsösöket (56 ha; a terület 0,3 %-a), hasonló nagyságúak a komplex művelési szerkezetű területek (65 ha, 0,3 %). Jelentősebb a gyeperősítés, a vizsgálati terület 6 %-ára jellemző. Az erdők a terület csupán 5 %-án található, amely országos szinten is nagyon alacsony arány, ezek döntő többsége pedig ültetvény (2,3 %), vagy spontán erdőszülő terület (2,1%), az őshonos fajokból álló erdőgazdálkodási területek aránya nem éri el az 1 %-ot. A vizes élőhelyek és a vizek ugyanakkor jellemző elemei a Sárvíz menti tájnak, 10 %-nyi vizes élőhely és 3 %-nyi vízfelület található a város közigazgatási területén.

A mesterséges felszínek (épületek, utak, egyéb burkolt felületek) összesen a 3 %-on található, a mesterséges zöld felületek, amelyek döntő többsége a város belterületén belül fekvő kertek összesen 5 %-ot foglalnak el.

A területhasználat változás az Európai Környezetvédelmi Ügynökség Földmegfigyelési monitoring adatai alapján a Corine Landcover (területhasználati adatbázis) felhasználásával értékelhető. Az Corine Change adatbázis 1990 és 2018 között rögzíti az 5 ha-nál nagyobb területhasználat-változást.

51. térkép: Területhasználat változás 1990-2018 között (Forrás: saját szerkesztés, EEA - Corine Landcover Change adatbázis alapján)

A rendelkezésre álló adatok alapján az elmúlt 30 évben a tájszerkezetben jelentős változások nem történtek. 1990 és 2000 között elsősorban a vízfelületek kialakítása (62 ha) és a szántóterületek legelővé alakítása volt jellemző (57 ha). 2000-2006 között szántóterületek (48 ha-on), legelők (29 ha) és vízfelületek (7 ha) kialakítása volt jellemző. 2006-2012 között tovább nőtt a legelő területek nagysága (77 ha) a szántók felhagyásával, elsősorban a Sárvíz menti területeken, ugyanakkor szántóterületbe vonás is történt (26 ha-on). Mindegyik időszakban jellemző az erdők és az átmeneti

erdős-cserjés területek egymásba átalakulása, amely mögött inkább az adatbázis sajátossága, mint valós folyamatok állnak. Az elmúlt években jelentős (5 ha-nál nagyobb) zöldmezős fejlesztési területek kialakítása nem történt.

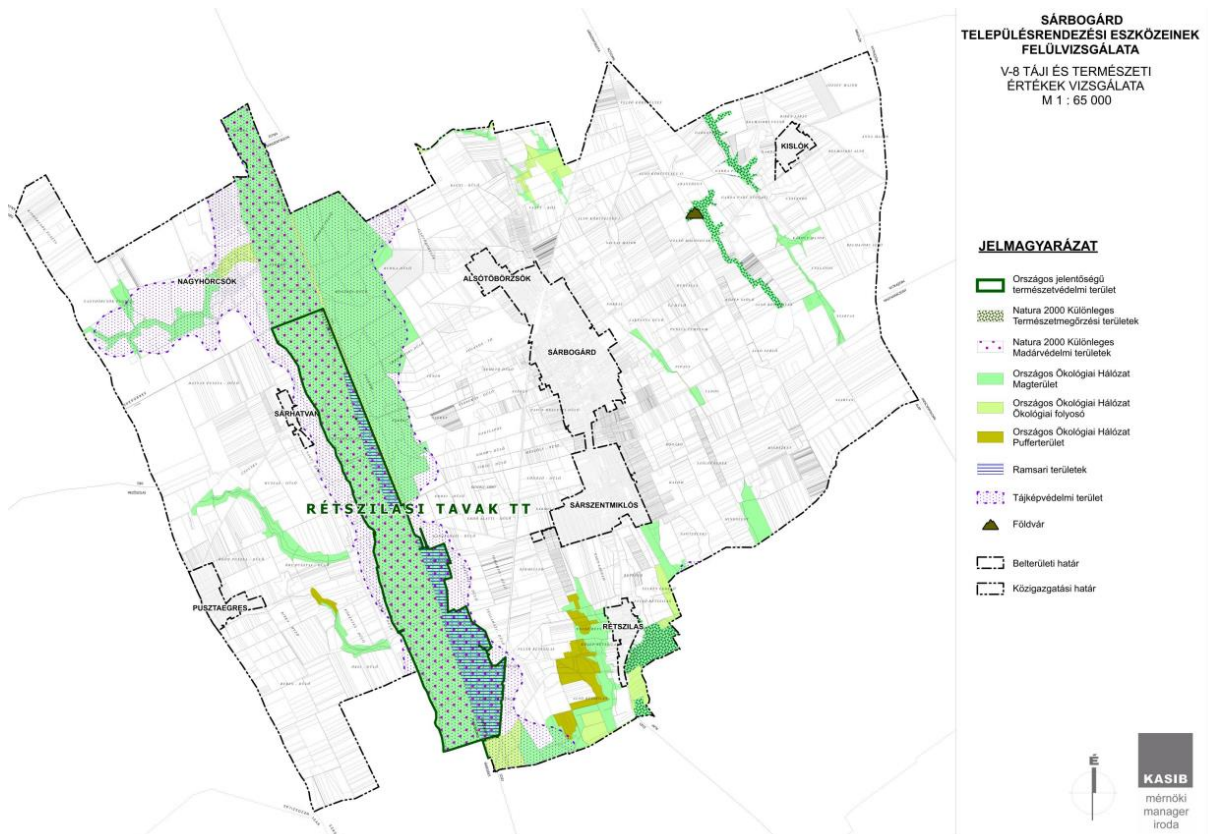
2.1.13 Védett, védendő táji-, természeti értékek, területek

2.1.13.1 Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek

A táji és természeti értékek védelmével, a természeti adottságokhoz igazodó hagyományos tájhasználati formákból adódó tájszerkezeti elemek megőrzésével szorosan összefügg a tájképi értékek védelme. Sárbogárd területén az Országos Területrendezési Tervben rögzített tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület a Rétszilasi tavakat és a hozzájuk kapcsolódó természetközeli területeket foglalja magában. A lehatárolást a 1.13. fejezet mutatja be.

2.1.13.2 Nemzeti és nemzetközi természetvédelmi oltalom alatt álló vagy védelemre tervezett terület, érték, emlék

Sárbogárd természeti értékeinek köszönhetően jelentős kiterjedésű természetvédelmi szempontból védendő területekkel rendelkezik, ezek az ökológiailag értékes területek különböző szintű természetvédelmi oltalom alatt állnak. Természetvédelmi szempontból a legértékesebb területek, amelyek többszörös védelmet élveznek a Sárvíz völgyében helyezkednek el. A többszörös védelem nemzetközi (ramsari terület), európai (natura2000 területek) és országos (természetvédelmi terület, ökológiai hálózat területe, tájképvédelmi terület, ex lege terület) jelent.

52. térkép: Táji és természetvédelmi szempontból védett területek (Forrás: Sárobgárd Településrendezési eszközeinek felülvizsgálata)

Rétszilasi tavak TT¹¹

A Rétszilasi tavak Természetvédelmi Terület 1996-ban jött létre, a 25/1996. (X.9.) sz. KTM rendelettel, törzskönyvi száma 272/TT/96. A természetvédelmi terület kiterjedése 1494 ha. A természetvédelmi terület Fejér megyében, a Sárrét déli részén, illetve a Dél-Mezőföld északi peremén helyezkedik el az ún. Rétszilasi süllyedékben. Fő határvonalait a térség két csatornája, a Malom- és a Nádor-csatorna adják. A két vízfolyás szolgáltatja egyben a több mint 600 hektárnyi vizes élőhely együttes vízpótlását is.

A Rétszilasi-tavak a Sárvíz-völgyében kialakult **ökológiai zöldfolyosó** legdélibb és egyben az egyik legjelentősebb tagja. Kiemelt szerepe van a vízhez kötődő madarak fészkelése szempontjából, de talán még ennél is fontosabb a vízi madarak vonulása idején. A terület jó vízellátottságának köszönhetően ma is az elsősorban vizes élőhelyet kedvelő növénytársulások tudnak itt megélni. Természetvédelmi szempontból értékesnek a nagyobb kiterjedésű sziki sásos és fehértippanos rétek tekinthetők. Több védett növényt is sikerült megtalálni a területen. Kiemelendő közülük az értékes orchidea állomány.

A madarak jelentik a Rétszilasi-tavak legnagyobb értékét. Eddig 200 madárfajt írtak le, ami mintegy 75 %-a Magyarországon eddig bizonyítottan előforduló fajok összlétszámának, és mint ilyen, igen komoly

¹¹ Forrás: Duna-Ipoly Nemzeti Park <https://termeszetvedelem.hu/kereso/vedett-termeszeti-teruletek/>

ornitológiai értéket képvisel. Az őszi vonulási időszakban több ezer lúd és tízezer egyed is meghaladó számú réceféle pihen a tavakon. Védelmük érdekében a teljes területen **tilos a vízimadarak vadászata**. A fenti indokok alapján kapta meg a terület a **"Ramsari" státuszt (a fenti ábrán nem megfelelő az ábrázolás, az egész természetvédelmi terület ramsari terület is)**.

A területet veszélyeztető tényezők közül a belső veszélyeztetők nem jelentősek, köszönhetően, annak is, hogy a terület közel fele a természetvédelmi hatóság kezelésében van, de az itt gazdálkodó tulajdonosok igyekeznek maradéktalanul megfelelni a természetvédelmi előírásoknak, és a tőlük telhető módon betartani azokat.

Ami a halászatot illeti, a jövőben is üzemeltetni kell a halastavakat, és feltétlenül támogatni kell gazdálkodásukat, hiszen létük természetvédelmi szempontból igen nagy jelentőségű. Azonban a halászati munkálatok során is sok kár érheti a környezetet. Az őszi lehalászások idején akaratlanul is jelentős zavarásnak van kitéve a madárállomány. Ezt elkerülni nem lehet, viszont mérsékelni igen. A munkák szervezésekor mérsékelni kell a madarak zavarását. Az őszi lehalászások után a tavak egy részén legalább 20 cm körüli vízszintet kell hagyni az áttelelő vagy sokáig itt tartózkodó fajok számára. A tavak feltöltésekor külön gondot okoz minden évben a víz minősége és a rendelkezésre álló vízmennyiség, fontos, hogy a tavak feltöltését a fészkelési idő megkezdése előtt befejezzék, valamint a vízszint a fészkelési idő alatt ne változzon.

A nádgazdálkodás terén a legnagyobb gondot a túlzott mértékű, vagy elhúzódó aratás és a nádégetés okozza. A túlzott mértékű nádhasznosítás révén eltűnnek a területéről az öreg nádak alkotta foltok, amelyek például a gémfélék számára igen fontosak a fészkeléshez. A gémfajok fészkelése érdekében a fészkelőhelyek környékén a nádat 3 éves forgóban kell letermelni, és minden nádvágási munkálatot legkésőbb február 28-ig be kell fejezni.

A mezőgazdasági területeket a gyenge minőségű szántókat kívánatos gyepképpé visszaalakítani, amit vagy gyepesítéssel, vagy a gyep természetes úton való visszatelepedésével kell mihamarabb elérni. Mindezek mellett gondoskodni kell ezeknek a területeknek a megfelelő hasznosításáról is, ami ebben az esetben a rendszeres legeltetést és kaszálást jelenti. A terület értékes gyepét a hosszú évtizedek óta folytatott hagyományos szarvasmarhatartás és a rendszeres kaszálás alakította ki olyanná, amilyenek ma látjuk.

Az erdőgazdálkodást illetően a legnagyobb veszélyt a fészkelésre alkalmas fák amúgy is kis számának további csökkentése okozza. A fákban szegény természetvédelmi területen legfőbb lépésnek azt kell tekinteni, hogy az erdők vágásérettségi koraként lehetőség szerint a természetes életkort kell meghatározni.

Natura2000 területek

Az Európai Unió természetvédelem legfontosabb eszközei a madárvédelmi (79/409/EEC) és az élőhely-védelmi (92/43/EEC) irányelv. A két jogszabály rendelkezései szerint kijelölt természetvédelmi területek közös európai rendszere a Natura2000 hálózat, melyet az Európai Unió, a területén még fennmaradt közösségi szinten jelentős, veszélyeztetett élőhely típusok, vadon élő állat- és növényfajok védelme, és ezen keresztül a biológiai sokféleség megőrzése és hosszú távú fennmaradásának biztosítása érdekében hozott létre.

Az Európai Unió irányelvek átültetése a magyar jogrendbe és a területek kijelölése a 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről jogszabályban történt meg. A területek helyrajzi számos jegyzékét az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészelekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendeletben rögzítették.

Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 12. számú melléklete szerint jóváhagyott kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület:

Alapi Kaszálórétek (SAC HUDI20003), kiterjedése 518, 57 ha. A terület Sárbogárd közigazgatási területének déli részét érinti, a települést érintő részek kiterjedése 83,5 ha. A területen nedves kaszálórétek fragmentumi találhatóak, melyeket szántók vesznek körül. A területnek kiemelt jelentősége van a sík- és dombvidéki kaszálórétek és a pannon szikes sztyeppék és mocsarak természetvédelmi helyzetének megőrzésében, helyreállításában. A területen jelölőfaj nem található.

A Nagylóki löszölgyek (SAC HUDI20036), kiterjedése 288,79 ha. Sárbogárdot érintő részei Kislóktól délre található két különálló löszölgyben amelyek kiterjedése 100,6ha. A területen nagyrész mezőgazdasági hasznosítás alatt álló gyepek, kaszálók találhatóak, a völgyoldalban részben akáccal fásodó löszgyepek, valamint üzemtervezett erdők helyezkednek el. A Kislókhöz közelebb elhelyezkedő völgyben fut a Lóki-patak, mely állandó vízfolyása a területnek. A tőle délebbre elhelyezkedő völgyben található a tájképi és botanikai szempontból is értékes sárbogárdi Bolondvár elnevezésű földvár. A terület jelölőfaja a vöröshasú unka. A területnek kiemelt jelentősége van az alábbi élőhelytípusok természetvédelmi helyzetének megőrzésében, helyreállításában: sík- és dombvidéki kaszálórétek, mészkedvelő üde láp- és sásrétek, szubpannon sztyeppék, síksági pannon löszgyepek.

Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 5. számú melléklete szerint jóváhagyott különleges madárvédelmi terület:

A Sárvíz völgye (SPA HUDI10005) összesen 7864,42 ha-os, a Sárvíz(Nádor)-csatorna és Sárvízmalomcsatorna mentén található mentesített ártér, melynek vizes élőhelyei kiemelt jelentőséggel bírnak, annak ellenére, hogy a terület természetes állapotban már csak kis részen maradtak fenn (az 1825 és 1921 között történt lecsapolások, mederszabályozások következtében). Sárbogárdot 1655 ha érinti. A kijelölés alapjául szolgáló fajok többek között: bölömbika, törpegém, bakcsó, üstökösgém, kiskócsag, nagykócsag, vörös gém, fehér gólya, kanalasgém, cigányréce, rétisas, barna rétihája, gólyatöcs. A területnek kiemelt fontosságú célja, e vonuló és költő madárfajok kedvező természetvédelmi helyzetének megóvása, helyreállítása.

Ex lege védelem

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény szerint „védelem alatt áll valamennyi forrás, láp, barlang, víznyelő, szikes tó, kunhalom, földvár. Az e bekezdés alapján védett természeti területek országos jelentőségűnek [24. § (1) bekezdés] minősülnek.”

Sárbogárd északi részén, Kislóktól délre található a középső bronzkorból származó Bolondvár nevű földvár, mely a vatyai kultúra egyik legjelentősebb földvára.

Helyi védett területek, természeti értékek

A városban nincs helyi védett terület.

2.1.13.3 Ökológiai hálózat

Az országos ökológiai hálózatot az Országos Területrendezési Terv határolja le, ennek bemutatását a 3. fejezet tartalmazza.

2.1.13.4 Tájhasználati konfliktusok és problémák értékelése

Sárbogárdra a Sárvíz-völgye és a központi belterületek által is meghatározott ÉNY-DK irányú sávosság jellemző, amely a Mezőföldön keresztülhaladva annak tengelyét képezi a folyóvölgyet a kisebb patakvölgyek és hagyományos szőlőterületek vonulata is követi.

A Sárvíz melletti löszhátakon a táj arculatát a szántóföldi növénytermesztés határozza meg, főleg a nagytáblás művelés jellemző. Az itt található jó vízellátású, mélyrétegű talajok miatt a térség már jó ideje a hazánk egyik jelentős mezőgazdasági központja. Rendkívül alacsony az erdőterületek aránya, a mezővédő erdősávok hiánya miatt a lösszön keletkezett talajok szélerezési veszélyeztetettség nagy.

A Sárvíz többnyire laza szerkezetű, homokos folyóvízi hordalékán a természetközeli vegetáció változatos komplexe alakult ki, mely 500 m és 5 km közötti szélességben összefüggő folyosót képez a Sárrejtől a Dunáig. Itt a természetközeli élőhelyek a táj meghatározó elemei, általában fajgazdagok, regenerációs képességük nagy. A folyóvölgy mocsarainak egy részéből halastavakat hoztak létre. A fászfű növényzetet többnyire ültetvények képviselik (nemesnyárasok és akácosok), de vannak ültetett kocsányos tölgyesek is, és az egykori ártéri ligeterdők fragmentumai is fennmaradtak. A Sárvíz közelében és a holtágak mentén főként édesvízi mocsarak és mocsárrétek helyezkednek el. A folyóvizektől távolabb ősi szikes élőhelyek maradtak fenn, melyek a lecsapolások következtében elterjedtek.

A Sárvíz-völgye (Rétszilasi-tavak TT) kiemelt természetvédelmi oltalmat élvez, az itt fészkelő madarak jelentik a legnagyobb értékét, a területet veszélyeztető tényezők közül a belső veszélyeztetők nem jelentősek, az itt folyó gazdálkodási tevékenységeket halgazdálkodás, nádgazdálkodás elsősorban a természetvédelmi kezelési elveknek megfelelően folytatják. Gondot okozhat a madarak zavarása, a tavak feltöltése során a vízminőségi problémák, a túlzott mértékű vagy elhúzódnó nádaratás és égetés.

A gyenge minőségű szántókat javasolt gyepké alakítani, a meglévő értékes gyeppek megőrzéséhez rendszeres legeltetés és kaszálás szükséges.

Az erdőben szegény tájon fontos az erdők bővítése, a meglévő erdőterületeknél vágásérettségi korként a természetes életkor meghatározása.

2.1.14 Zöldfelületi rendszer vizsgálata

A zöldinfrastruktúra koncepciót az Európai Bizottság 2009-es Fehér könyv a klímaváltozáshoz történő alkalmazkodásról (COM [2009] 147 Final) című dokumentuma (2009) vezette be az EU politika részeként. Ma már a zöldfelületi rendszer értékelésénél az Európai Unió által alkalmazott zöldinfrastruktúra elemzést javasolt elvégezni. Zöld infrastruktúrának nevezzük azokat a természetes és félig természetes területeket, valamint egyéb növényzettel fedett és ökológiai funkciót betöltő területek stratégiaileg megtervezett hálózatát, amelyet úgy terveztek és irányítanak, hogy széleskörű ökoszisztéma szolgáltatások nyújtására legyen képes. A zöld infrastruktúra gerincét a zöldfelületek és a kék hálózat elemei, vagyis a vízfelületek adják. A város 2018-ban elkészítette a Sárbogárd Város Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási Akciótervét (ZIFFA). Jelen fejezet a ZIFFA¹² által rögzített Zöldinfrastruktúra rendszer vizsgálatára épül.

2.1.14.1 A települési zöldfelületi rendszer elemei, zöldinfrastruktúra hálózat

Szerkezeti-, kondicionáló szempontból lényeges, valamint a zöldfelületi karaktert meghatározó elemek

Használati jellegük alapján tovább tudjuk csoportosítani közhasználtú, illetve közhasználat elől elzárt zöldfelületekre. Alapvető különbség, hogy míg az előbbi bárki számára elérhető, úgy a második kategóriába tartozó zöldfelületek magántulajdonban levő, elzárt területek.

A közhasználatú zöldfelületeken belül további kategóriák:

- korlátlan közhasználatú – a használatot sem térben, sem időben nem korlátozza semmi.
- korlátozottan közhasználatú zöldfelületek - a korlátozás jelenthet fizikai körülhatárolást (pl.: intézménykert csak az intézményt használók számára elérhető), vagy időbeli korlátozást (pl.: éjszakára lezárt zöldfelületek).

Korlátlan közhasználatú

Lakóterületi zöldfelületek, közparkok, közkertek, fásított utcák, zöldsávok

„Zöldfelületek szempontjából Sárbogárdon el kell különíteni a központi településrészt (Bogárd és Sárszentmiklós) és a többi kisebb településrészt (Alsótöbörzsök, Kislók, Rétszilas, Pusztaegres, Nagyhöröcsök). Utóbbiakban a jellegzetes falusias településszerkezet miatt kevésbé jellemző a lakóterületi közparkok vagy olyan fásított terek, zöldsávok kialakulása, mely közhasználatú zöldfelületként működne.

A központi településrészen a két települési alközpontban található egy-egy közpark jellegű zöldfelület (Hősök tere és Világháborús emlékpark Sárszentmiklós), melyeken látszik az egykori tervszerű telepítés. A fás növényzet mára koros állománnyá fejlődött, így jelentős szerepet töltenek be a

¹² A fejez idézeteinek és adatainak forrása: Sárbogárd város Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási Akcióterve. 2018. szeptember

zöldfelületi hálózatban. A cserjeszint azonban időközben kiüregedett, vagy a lombkoronák fejlődésével párhuzamosan a megnövekvő árnyék miatt fejlődésük megtorpant. Az új vásárcsarnok előtti közpark jó példája a felújított közterületi zöldfelületeknek, ahol a meglévő faállomány megőrzésével jó helyi klímával rendelkező megújult tér tudott kialakulni.

Bogárd városrészen a lakótelepek kialakulásával megjelentek azok a lakóterületi zöldfelületek, melyek szabadon elérhetőek bárki számára, de elsősorban az adott lakóközösség használja. Az Ady lakótelep, az Árpád lakótelep és a József Attila utcai lakótelep egyaránt rendelkezik olyan potenciális zöldfelülettel, aminek koros faállománya mára értéket képvisel. Az egyéb kialakítások (burkolatok, használati funkciók, cserjeszint) azonban megkoptak, megrongálódtak, így jelen állapotában ezek a zöldfelületek nem képesek azt a plusz „szolgáltatást” nyújtani a város és a lakosság számára, amire képesek lehetnének. Ezen kívül két olyan közpark jellegű terület található még Sárbogárdon (Vasút park és Ifjúság park), melyek szabadidő eltöltésére alkalmas területek szignifikáns meglévő faállománnyal. Az Ifjúsági park szabadidős parkká fejlesztése megkezdődött.

Jelenleg használaton kívüli zöldfelület az egykori piactér és a sárszentmiklósi tó. Mindkét terület potenciális zöldfelülete a városnak, előbbi központi elhelyezkedése miatt, míg utóbbi inkább jellege miatt.”

Az Országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet 1. sz melléklete alapján:

Közpark (min. 1 ha, több funkció, min 80 m oldalszélesség):

név	Cím	terület (m2)	állapot	felszereltség	rendezvény	Biológiai sokféleség ¹³	Burkolat aránya ¹⁴
Ifjúsági park	Tury Miklós utca, hrsz. 934/1-2, 932/26	28 140	jó, fejlesztés alatt	sportpálya, színpad	rendszeresen	3	5

45. táblázat: Zöldfelületi kataszter -Közpark (forrás ZIFFA)

Közkert (1 ha-nál kisebb, egy fő funkcióval rendelkezik, min 15 m oldalszélesség):

név	Cím	terület (m2)	állapot	felszereltség	rendezvény	Biológiai sokféleség	Burkolat arány
Hősök tere	Hősök tere, hrsz. 657,655	2 735	értékes faállomány, elöregedett cserjeszint	emlékmű, padok	nincs	4	3
Piactér (új)	Ady Endre út – Hősök tere	1 230	értékes faállomány	árusító pult,	nincs	4	4

¹³ Biológiai sokféleség: 1=nagyon gyenge, 2=gyenge, 3=közepes, 4=jó, 5=nagyon jó

¹⁴ Burkolat aránya: 1=nagyon sok burkolat, 2= sok burkolat, 3=közepes, 4= kevés burkolat, 5=nagyon kevés burkolat

név	Cím	terület (m ²)	állapot	felszereltség	rendezvény	Biológiai sokféleség	Burkolat arány
	között, hrsz. 658/3		y, felújított	padok, ivókút			
Állomás park	Ady Endre út – vasútállomás között, hrsz. 1817/3, 5	9 015	átlagos	híd, gyalogút	nincs	3	5
Volt piactér (Mészöly G. u.)	Mészöly Géza utca, hrsz. 2361	807	elhanyagolt	régi árusító pultok	nincs	2	2
Alsótöbörzsök, Tüzér utcai játszótér	Alsótöbörzsök, Tüzér utca, hrsz. 1216	1 452	jó	játszótér	nincs	4	5
Sárszentmiklósi, Semmelweis utca	Sárszentmiklósi, Semmelweis utca, hrsz. 5807/7	2 810	jó, a környezet fejlesztésre szorul	játszótér	nincs	3	5
Boross Mihály park	Ady Endre út mentén, hrsz. 494/14	2 168	jó	emlékmű, padok, óratorony	nincs	4	4
Sárszentmiklósi világháborús emlékpark	Köztársaság út, hrsz. 4835/3	4 709	közepes, elavult növényzet	emlékmű, padok	nincs	4	4
Sárszentmiklósi tó	Tisza utca, hrsz. 5709	9 767	elhanyagolt, fejlesztésre szorul, vizes terület, jelen formájában nem használható	nincs	nincs	2	5

46. táblázat: Zöldfelületi kataszter -Közkert (forrás ZIFFA)

Lakóterületi zöldfelület (összterület épületekkel, parkolókkal)

név	Cím	terület (m ²)	állapot	felszereltség	rendezvény	Biológiai sokféleség	Burkolat aránya
Ady lakótelep	Ady Endre út, hrsz. 690/32-33	34 470	átlagos	játszótér, sportpálya, pihenő	nincs	4	4

név	Cím	terület (m ²)	állapot	felszereltség	rendezvény	Biológiai sokféleség	Burkolat aránya
József Attila utca lakótelep	József Attila utca, hrsz. 509/6	26 709	elhanyagolt, fejlesztésre szorul	sportpálya, játszótér	nincs	3	2
Árpád lakótelep	Tury Miklós út, hrsz. 770/1-20	20 950	elhanyagolt	sportpálya	nincs	3	2

47. táblázat: Zöldfelületi kataszter -Lakóterületi zöldfelület (forrás ZIFFA)

Közlekedési zöldfelületek

„A belterületi utak menti zöldsávok, fasorok, vízvezető árkok, valamint a parkolófásítások tartoznak ide. A 63-as főút mentén szinte végig a településen kétoldali zöldsáv húzódik, melyben különböző próbálkozások láthatóak egyrészt a településkép javítására, másrészt a forgalom negatív hatásainak kiszűrésére. Kis szakaszokon fasorok vagy elsősorban örökzöld cserjesávok valósultak meg, sok helyen rózsza került kiültetésre és egy-egy lakóépület előtt változatos kiskert látható. Ebbe a nagyon vegyes képbe csatlakoznak bele helyenként a kereskedelmi egységek zöldfelületei. Így összességében nagyon vegyes, több helyen leromlott állapotban levő növényzet kíséri az utat. A mellékutcákban azok szélességétől függően alakul a kép. A széles utcákban általában rendezett gyepes vízvezető árok található, ami tágassá teszi a teret, rendezett keretet ad az adott utcának. Ahol a légvezeték megengedik, ott gyümölcsfákból álló utcafásítás jellemző. A szűk utcákban nincs lehetőség zöldsáv kialakítására. Parkolófásítás tekintetében sem sokkal jobb a helyzet. A lakóterületek és intézmények parkolóinak zöme nem rendelkezik tervszerűen kialakított fásítással.

Összességében elmondható, hogy a lehetőségekhez képest igen kevés fasorral rendelkezik Sárbogárd, ami ökológiai szempontból és településkép szempontjából egyaránt kedvezőtlen.

A vasútállomás épülete körül található koros platánok értékes, közlekedéshez kapcsolható növényállományt alkotnak, melyek megőrzése mindenképpen javasolt.”

név	Cím	terület (m ²)	állapot	Biológiai sokféleség	Burkolat aránya
Ady Endre utca menti zöldsáv	Ady Endre út mentén végig, hrsz. 1096/2		hiányos, fejlesztendő	2	4
Vasútállomás épületéhez tartozó zöldfelületek	Vasútállomás, hrsz. 1817/23		értékes növényállomány	4	5

48. táblázat: Zöldfelületi kataszter -Közlekedési zöldfelület (forrás ZIFFA)

Egyházi intézmények

„A templomok, imaházak, plébániák és egyházi fenntartású otthonok zöldfelületei tartoznak ide. Ezek zömében kis területtel rendelkező, intenzíven kialakított zöldfelületek, melyeket az egyház gondosan ápol. Legtöbbjükben kis pihenőterületek vagy néhol játszóterek is helyet kaptak, amit a hívek használhatnak.”

név	Cím	terület (m2)	állapot	felszereltség	Biológiai sokféleség	Burkolat aránya
Szent László király katolikus templom, plébánia	József Attila utca, hrsz. 554/2		megfelelő	közösségi tér	4	5
Református templom, plébánia	Tompa Mihály utca, hrsz 330, 565		megfelelő	közösségi tér	5	4
Református idősek otthona	Tompa Mihály utca, hrsz 329		megfelelő	közösségi tér	5	4
Evangélikus templom,	Németh sarok, hrsz. 626/1-2		megfelelő	közösségi tér	4	4
Szent Miklós püspök templom	Sárszentmiklós, Köztársaság út, hrsz. 4845		megfelelő	közösségi tér	3	5
Evangélikus templom	Sárszentmiklós, Köztársaság út, hrsz. 5751/2		megfelelő	közösségi tér	3	5

49. táblázat: Zöldfelületi kataszter -Egyházi intézmények (forrás ZIFFA)

Temetőkertek

„A temetők jelentős zöldfelületi arányuknak köszönhetően fontos elemei a zöldfelületi rendszernek. Magyarországon ennek jelentősége még kevésbé elismert tény, pedig a tervszerűen növényesített, tájba illesztett temető hozzájárul egy település arculatának és klímájának javításához egyaránt. Sárbogárdon minden településrésznek van saját temetője. A temetők növényesítése sok helyen ad hoc jellegű, zömmel a kerítések mentén, kis szakaszokon látható egy-egy megvalósult cserjesáv, vagy fasor, de átgondolt növényesítés nem jellemző. A kisebb településrészek falusi jellegű temetői a régi hagyományokat folytatva intenzívebben növényesítettek, mint a központi városrész városias jellegű temetői. A falusi temetők esetében a tájbaillesztés is jobban megoldott a természetes erdősávoknak köszönhetően.”

név	Cím	terület (m2)	állapot	Biológiai sokféleség	Burkolat aránya
Temető	Bogárd, Temető utca, hrsz. 78-79		hiányos, fejlesztendő	3	3

név	Cím	terület (m ²)	állapot	Biológiai sokféleség	Burkolat aránya
Kegyeleti park	Bogárd, Temető utca, hrsz. 50		feltáratlan	3	5
Temető	Sárszentmiklós, Magyar utca, hrsz. 5473-74		hiányos, fejlesztendő	3	3
Temető	Alsótöbörzsök, Temető utca, hrsz. 1251/2, 1295		átlagos	4	4
Temető	Rétszilas, Fehérvári út, hrsz. 6587		átlagos	3	4
Temető	Nagyhörcsök, hrsz. 01158/64		átlagos	4	4
Temető és kápolna	Sárhatvan, József A. utca, hrsz. 588		jó	5	5
Temető	Pusztægres, Rákóczi Ferenc utca, hrsz. 02		jó	4	4

50. táblázat: Zöldfelületi kataszter -Temetőkert (forrás ZIFFA)

Sportpályák

„A város területén a Sárbogárdi Sport Egyesületnek két telephelye található:

- Sárbogárd, Ady Endre út 10. 1083/1 hrsz (tanuszoda is)
- Sárszentmiklós Táncsics utca 4938 hrsz

Mindkét terület nagy kiterjedésű füves zöldfelület, kevés árnyékoló fával. Látható, hogy a fejlesztések során a sportpályák körüli zöldfelületek fejlesztése háttérbe szorult, nem történt meg az infrastrukturális fejlesztés mellett a környezeti fejlesztés. Legszembe tűnőbb példája a tanuszoda környezete, ahol az épület és utcátlakozás megvalósulása mellett zöldfelületi fejlesztés egyáltalán nem történt. Ebben a kategóriában említjük meg a sporthorgászat színhelyeit is. Örpuszta és a kislóki tó sokak számára kedvelt horgász hely a hozzájuk tartozó infrastruktúrával. Örpusztán kempingezésre is van lehetőség.”

név	Cím	terület (m ²)	állapot	Biológiai sokféleség	Burkolat aránya
Sportpálya	Bogárd, Sport utca, hrsz. 1083		hiányos, fejlesztésre szorul	1	4
Sportpálya	Sárszentmiklós, Vörösmarty utca, hrsz. 4938		átlagos	2	4
Horgászcentrum	Örpuszta, hrsz. 0289/24		átlagos, fejlesztendő	3	4

51. táblázat: Zöldfelületi kataszter -Sportpályák (forrás ZIFFA)

Kereskedelmi létesítmények

„A kereskedelmi létesítményeknél a zöldfelület csak másodlagos szerepet tölt be a parkolás és az áruházak megközelítésének biztosítása mellett. Ezért itt jellemzően alacsony, útmenti cserjesávok és parkolófásítás valósult meg. Összességében rendezett képet mutatnak, de ökológiai szempontból a burkolt felületek nagy aránya miatt kedvezőtlen területek, amelyek növelik a városi hőszigetek kialakulásának lehetőségét.”

Közhasználat elől elzárt zöldfelületek

Oktatási és kulturális intézmények zöldfelületei

Az önkormányzati és más kezelésben levő óvodák, általános és középiskolák, művelődési ház, könyvtár zöldfelületei tartoznak ide. Több helyen értékes, beállt növényállomány is található.

név	Cím	felszereltség	állapot	Biológiai sokféleség	Burkolat aránya
Madarász József Városi Könyvtár	Sárbogárd, Hősök tere 16., hrsz. 622	közösségi tér	átlagos	3	4
Zengő Óvoda	Mikes köz 4., hrsz. 690/30	intézményi játszótér	megfelelő	5	4
Aprajafalva Óvoda	Alsótöbörzsök, Szent István utca 49., hrsz. 1372/2	intézményi játszótér	megfelelő	4	4
Kipp-Kopp Óvoda	Sárszentmiklós, Gesztenyesor 1., hrsz. 4846	intézményi játszótér	megfelelő	4	4
Pusztagegri Óvoda	Pusztagegri, Hatvani út, hrsz. 71/11	intézményi játszótér	megfelelő	4	4
Hársfavirág Bölcsöde	Sárbogárd, Ady Endre út 126., hrsz. 960/1	intézményi játszótér	megfelelő	3	4
Mészöly Géza Általános iskola	Sárbogárd, József Attila utca 14., hrsz. 552/2	intézményi játszótér, sportpálya	átlagos, fejlesztésre szorul	4	4
Szent István Általános iskola	Alsótöbörzsök, Szent István út 82 – 84., hrsz. 1709	intézményi játszótér, sportpálya	átlagos, fejlesztésre szorul	4	4
Sárszentmiklós i Általános Iskola	Sárszentmiklós, Köztársaság út 171., hrsz. 4836	intézményi játszótér, sportpálya	átlagos, fejlesztésre szorul	4	4
Sárbogárdi Petőfi Sándor Gimnázium	József Attila u. 4., hrsz. 523	intézményi sportpálya	átlagos, fejlesztésre szorul	5	3

52. táblázat: Az önkormányzati és más kezelésben levő óvodák, általános és középiskolák, művelődési ház, könyvtár zöldfelületei

Egészségügyi és állami intézmények

„Sárbogárdon a rendelőintézet rendelkezik szépen karbantartott, jelentős zöldfelülettel, amely a településkép szempontjából is fontos. A gondozó otthonok szintén ápolt kertjei belesimulnak a környező lakókertek által formált utcaképbe.”

név	Cím	felszereltség	állapot	Biológiai sokféleség	Burkolat aránya
Szakorvosi Rendelő Intézet	Ady Endre út 79-83., hrsz. 2317	park	előkert jó, hátsókert fejlesztésre szorul	5	4
Ápoló Gondozó Otthon	Ady Endre út 39., hrsz. 2213	közösségi tér	megfelelő	5	5
Öregek napközi Otthona	Tompa Mihály utca 7.hrsz. 686	közösségi tér	megfelelő	5	5

53. táblázat: Sárbogárd, rendelők

Ipari, mezőgazdasági létesítmények

„Ipari létesítmény kevés található Sárbogárdon, inkább az állattartó és mezőgazdasági telepek jellemzőek. Általában részleges védőfásítás megvalósult körülöttük, bár a védőfásítás kiterjedése, és fajösszetétele miatt nem tudja igazán betölteni szerepét, rendszerint csak részleges takarást biztosít. Szerepük a takarás mellett a pormegkötésben és ökológiailag aktív felületek növelésében lenne jelentős, amire ebben a zömében szántóföldi karakterű tájban nagy szükség lenne.”

Zártkertek

„A zártkertek, gyümölcsösök a tájkarakter fontos elemei. A változatos művelési formák, a zömében kis telekméret és a magas zöldfelületi arány kedvezőek a tájszerkezet szempontjából, valamint fontos átmenetet képeznek a belterületi kertek és a táj elemei között.”

Lakóterületek magánkertjei

„A lakóterületek magánkertjeinek kialakítását alapvetően meghatározza a telekméret és a megengedett beépítési %. Az építmények mellett fennmaradó szabad területek kihasználtsága igen változó, sok helyen találkozhatunk aránytalanul magas burkolt felületekkel, de jó arányban kialakított zöldfelülettel is. Általában igaz, hogy a magánkertek kialakításánál nagyon kis arányban vannak a szakági tervező által készített tervek alapján kialakított kertek, elsődleges a hagyományok alapján való kialakítás. Sok helyen látható haszonkert, ami a település hagyományosan mezőgazdasági jellegéből adódik. A lakóházak által közre zárt tömbbelsőben nem ritka a kisparcellás szántóföldi művelés jelenléte.”

Sárbogárdon a lakóterületek jellemzően falusias és kertvárosias lakóterületbe soroltak. Kisebb arányban nagyvárosias és kisvárosias területekbe sorolt lakóterületekkel is találkozhatunk. A városközpontban található többalakos panel- és társasházak körül található zöldfelületek vegyes

fajösszetételű, beállt, koros növényállományúak. Állapotát tekintve ezek a zöldfelületek a legtöbb helyen karbantartottak, a bejáratok előtt lévő előkertekben a lakók által ültetett gondozott virággyakat helyezkednek el.

„Speciális esete a lakókerteknek a közterületen megvalósuló formája, vagy a sorházi beépítések esetén azok elő- és hátsókerti kialakításai. Ezek ugyan nem elzárt területek, így elvileg közhasználatúak, a kialakítás jellege alapján mégis a többség számára egyértelműen a közhasználat elől elzárt lakókertekhez tartoznak. Jó példái ennek az Ady lakótelep előkertjei, a Barátság utcai sorházak elő- és hátsókertjei vagy a Tury Miklós utca és Ady Endre út sarkán kialakított és lakók által fenntartott kis zöld sziget.”

A lakóházak kertjei, udvarai többnyire rendezettek, ápoltak. Ez alól kivételt képeznek a külterületbe ágyazódó lakott belterületi városrészek, a pusztaegresi, nagyhőrcsöki lakóházak kertjei néhány esetben gondozatlanok, elhanyagoltak. Általánosan elmondható, hogy a kertekben található faállomány vegyes, a fák és cserjék mellett megtalálhatók az intenzíven telepített egynyári és évelő növények. A díszkertek mellett a hátsókertekben haszonnövények termesztése jellemző.

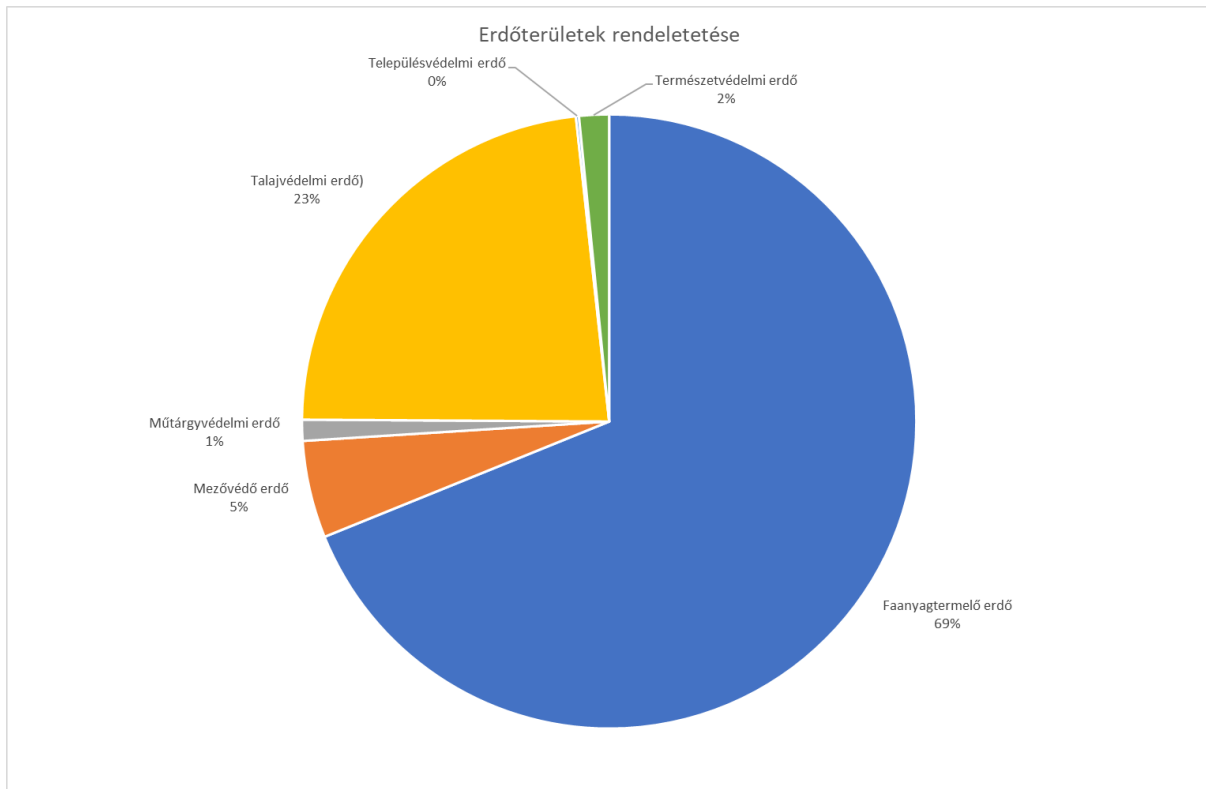
A falusias lakóterületeken az előírt minimális zöldfelületi fedettség 45%, a kertvárosias lakóterületeken 50%, a kisebb arányban előforduló kisvárosias területeken 30 %. A telkek növényborítottsága kedvező zöldfelületi arányokat, ökológiailag kedvező lakókörnyezetet biztosít.

Védett természeti területek

A Zöldinfrastruktúra fontos elemei a Natura 2000 területek: Sárvíz völgye, Alapi kaszálórétek, Nagylóki löszvölgyek, valamint a Rétszilasi halastavak Természetvédelmi terület és az ökológiai hálózat elemei. Ezeket részletesen az 1.12.3. fejezet mutatja be.

Erdő és fásított területek

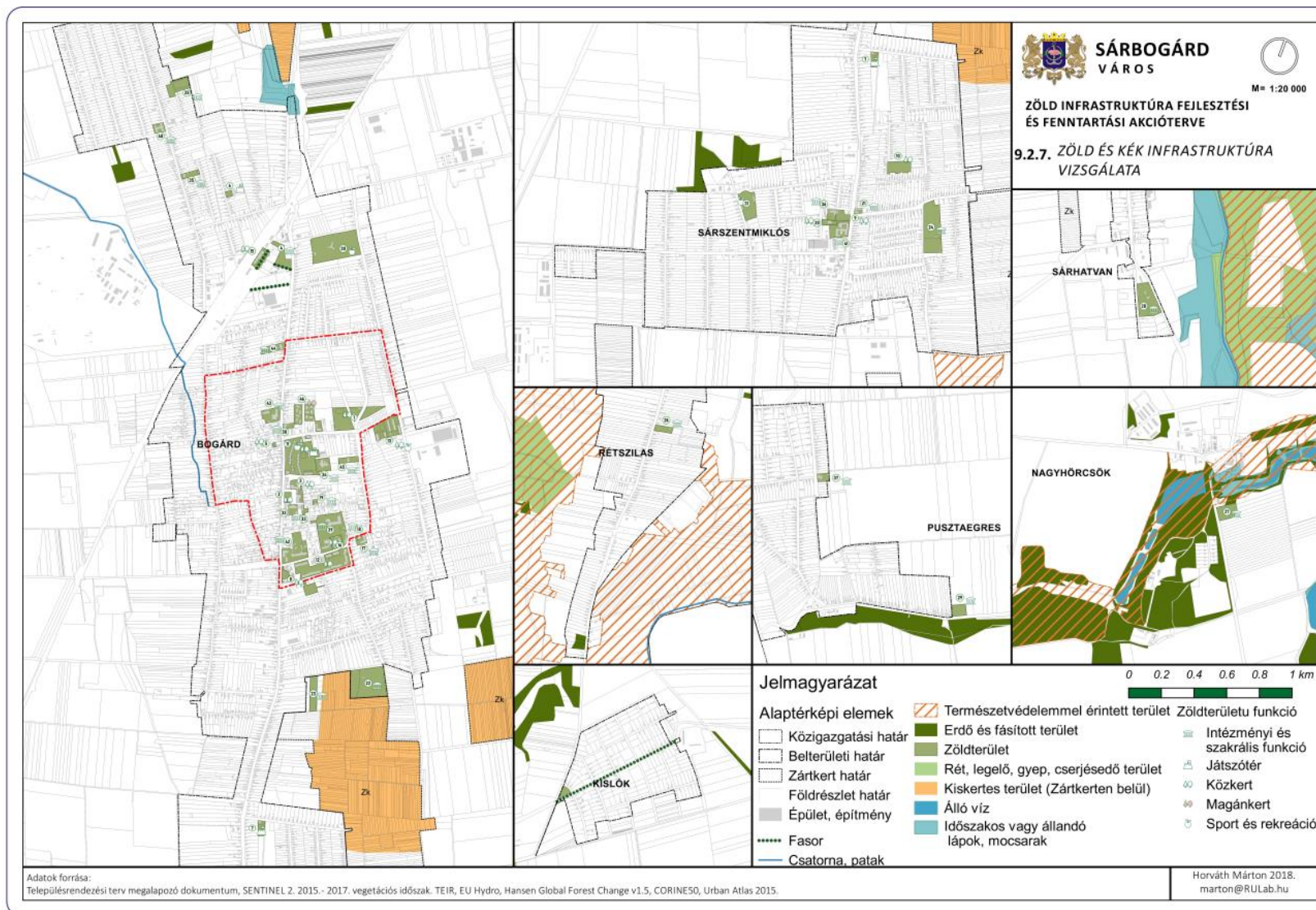
A tájhasználatot bemutató fejezet (1.12.2.2.) részletesen leírja a tájhasználati arányokat. A felszínborítási adatok alapján a közigazgatási területen belül 5%-ot (971 ha) foglalnak el az erdős, fás területek, ezek jó része azonban spontán beerdősülő terület. Az NÉBIH által nyilvántartott erdészeti adatok alapján 586 ha erdő található Sárbogárd területén. Az erdők rendeltetés szerinti elsősorban faanyagtermelő erdő, jelentősebb még a talajvédelmi erdők és mezővédő erdők jelenléte. Az üzemmódja minden erdőnek vágásos erdő.

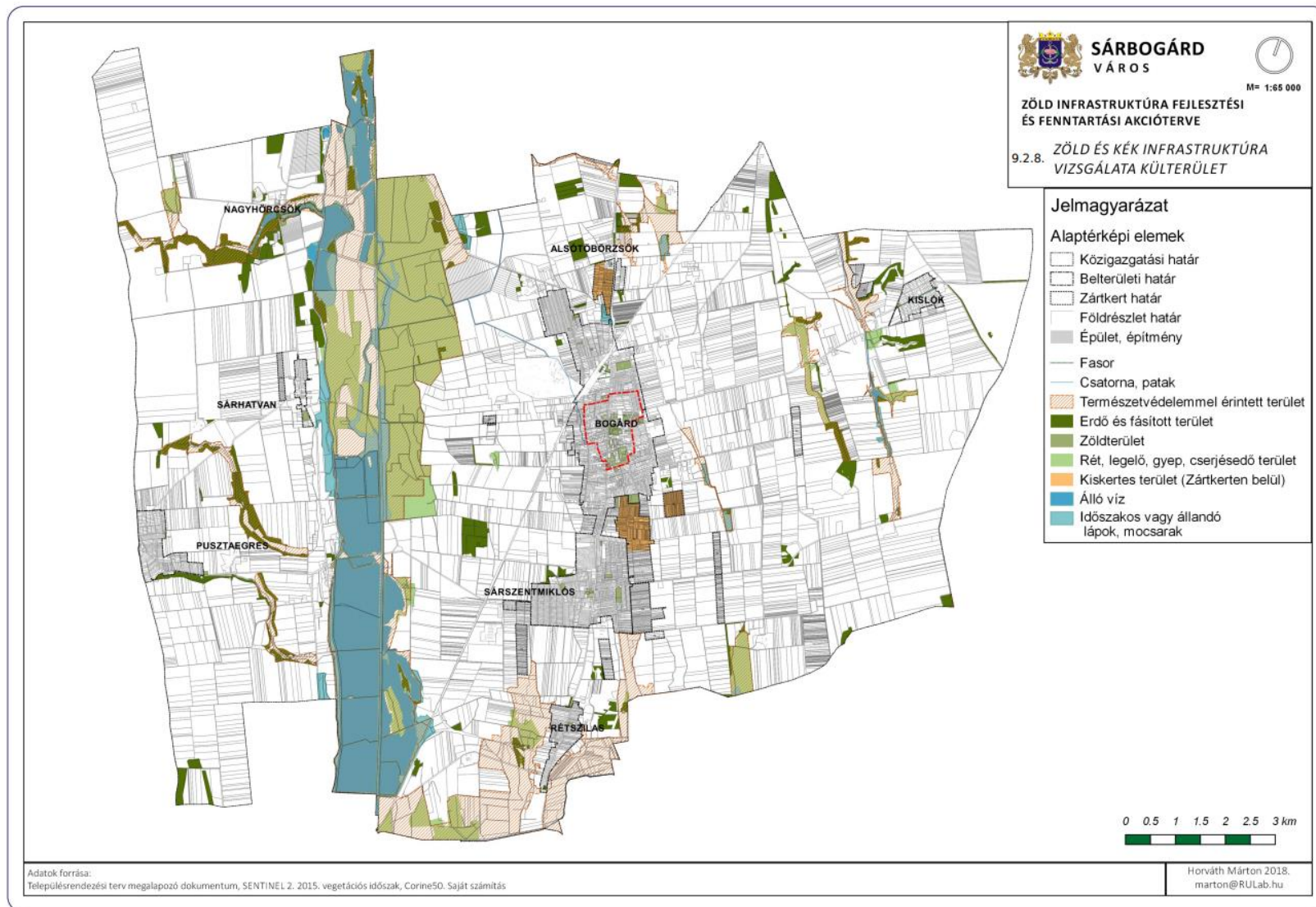
57. ábra: Erdőterületek rendeltetése 2017 (Forrás: TEIR, NÉBIH)

Egyéb természetközeli területek

A természetközeli területhasználatoknak tekinthetők az állandó növényborítást biztosító gyepterületek, az állandó vagy időszakos vízborítás hatása alatt álló vizes élőhelyek és a vízfelületek. Ezek a felszínborítási adatok alapján a közigazgatási terület 19 %-át borítják és fontos elemei a külterületi zöldinfrastruktúra hálózatnak. Mind kondicionáló (klímavédelmi, talajvédelmi), mind ökológiai szerepük kiemelkedő.

58. ábra: Zöld- és Kékinfrastruktúra a belterületeken (Forrás: ZIFFA)

59. ábra: Zöld- és Kékinfrastruktúra a külterületeken (forrás: ZIFFA)

2.1.14.2 Zöldfelületi ellátottság értékelése

Sárbogárd jelenleg nem rendelkezik minden részletre kiterjedő, a ZIFFA ajánlásának megfelelő zöldfelület- és fakataszterrel.

„Sárbogárd zöldfelületéről általánosságban elmondható:

- kevés közhasználatú zöldfelület
- szigetes elrendezésű
- kevés vonzerővel bíró funkció, kiemelten kevés játszótér
- a zöldterületek közötti átkötések hiányosak
- fasorok szinte egyáltalán nincsenek
- potenciális zöldsávok jelenléte későbbi fejlesztésekhez
- a lakótelep területeken nagy, közösségi használatra alkalmas zöldfelületek állnak rendelkezésre
- a Hősök tere és környezete alkalmas településközpont kialakítására
- a halastavak környezetének sávja értékes zöldfelületi elem.”

Ökológiai jellemzők

Zöldtömeg

„A levélfelület index értéke szolgál a zöldtömeg mennyiségének becslésére. Minél magasabb a terület levélfelület indexe, annál több növény, többszintes növényállomány borítja. Pontos mérések nem állnak rendelkezésre, a helyszíni bejárás és a rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy Sárbogárdon a lombtömeg-fedettség összességében kevés, biológiai aktivitásuk eltérő arányú.”

Biológiai sokféleség

„Bár a környezeti feltételek adottak, a város zöldfelületeinek biológiai sokfélesége közepesnek mondható. A fásítás két csoportra osztható: a családi házas övezetekre a lakók által ültetett gyümölcsfák jellemzők, míg az egyéb közterületek fásítására a dísznövények jellemzők. Ez utóbbiak is néhány jellemző fafajból állnak: juhar, platán, hárs, dió, vadgesztenye található a zöldterületek 90%-án.

A cserjeszint és a lágyszárú vegetációk némi változatosságot visznek a biológiai sokféleségbe, de itt is elmondható, hogy kevés ilyen felület található a településen, illetve nem túl változatos az alkalmazott növényfajok listája. 250 m² önkormányzat által kezelt egynyári virágágyás található a városban, ezek fenntartása intenzív, locsolásuk megoldott. A kisszámú lágyszárú növényeken túl virágosítás céljára rózsákat, és virágzó cserjéket is használnak, ami némileg növeli a fajgazdagságot.

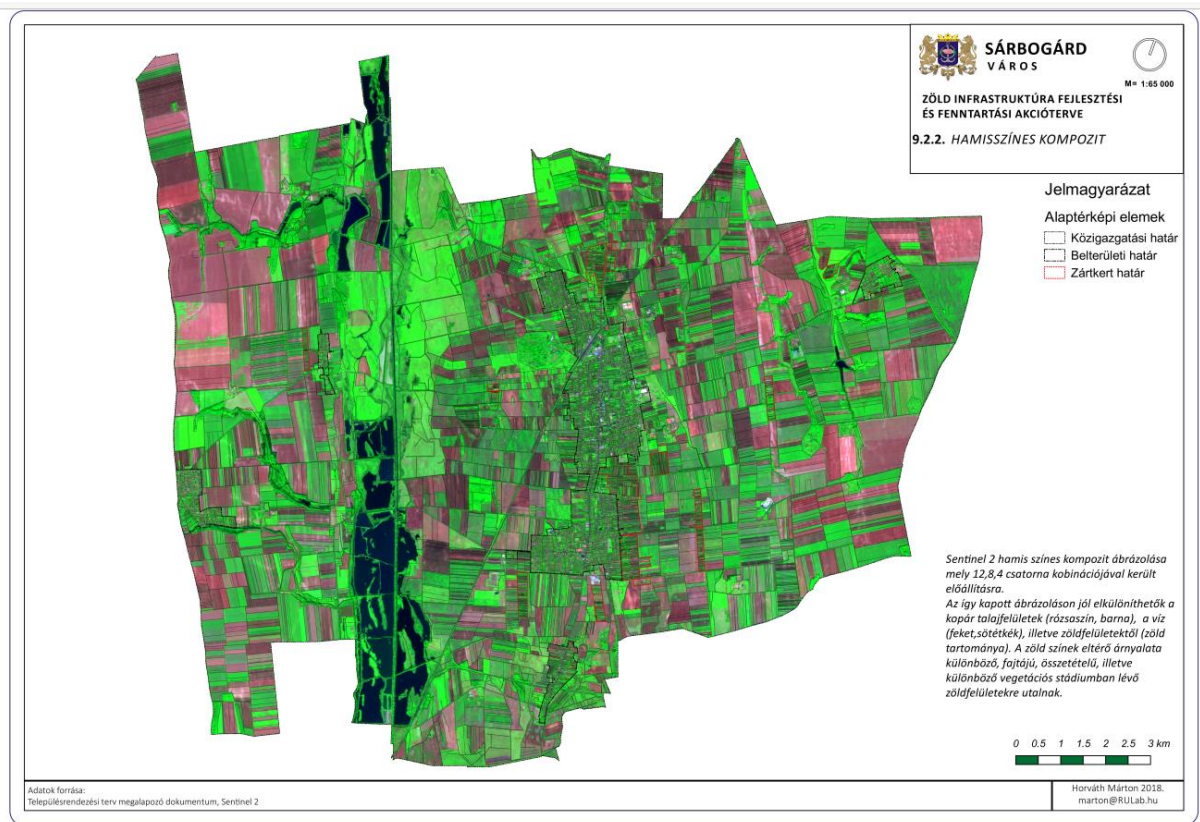
Özönfajok nem jellemzőek a közterületeken, intézményi területeken, ami kedvező.

Külterületen főleg a fehér akác, zöld juhar, gyalogakác, a degradált felületeken pedig a bálványfa okoz gondot.”

Burkoltság

„A Hamisszínes kompozit térkép a kopár (rózsaszín) és növényzettel fedett (zöld) felületeket, illetve a víztesteket (sötét) ábrázolja. A mezőgazdasági művelésből következően láthatjuk, hogy a vizsgálati terület kb. egyharmada az év egy részében (belterületet nem számítva) nincs növényvel borítva, a halastavak sávja azonban láthatóan zömében zöldfelülettel lefedett „folyosó”. A belterületen a tömbbelsőik kedvező zöldfelületi lefedettsége mutatkozik. A zöldfelületeken a burkolt felületek aránya a szükséges közlekedési sávokra, illetve az egyéb funkciókhoz kapcsolódóan jelennek meg (pl. sportpálya). Összességében a zöldfelület méreteihez képest a rajtuk megjelenő burkolt felületek

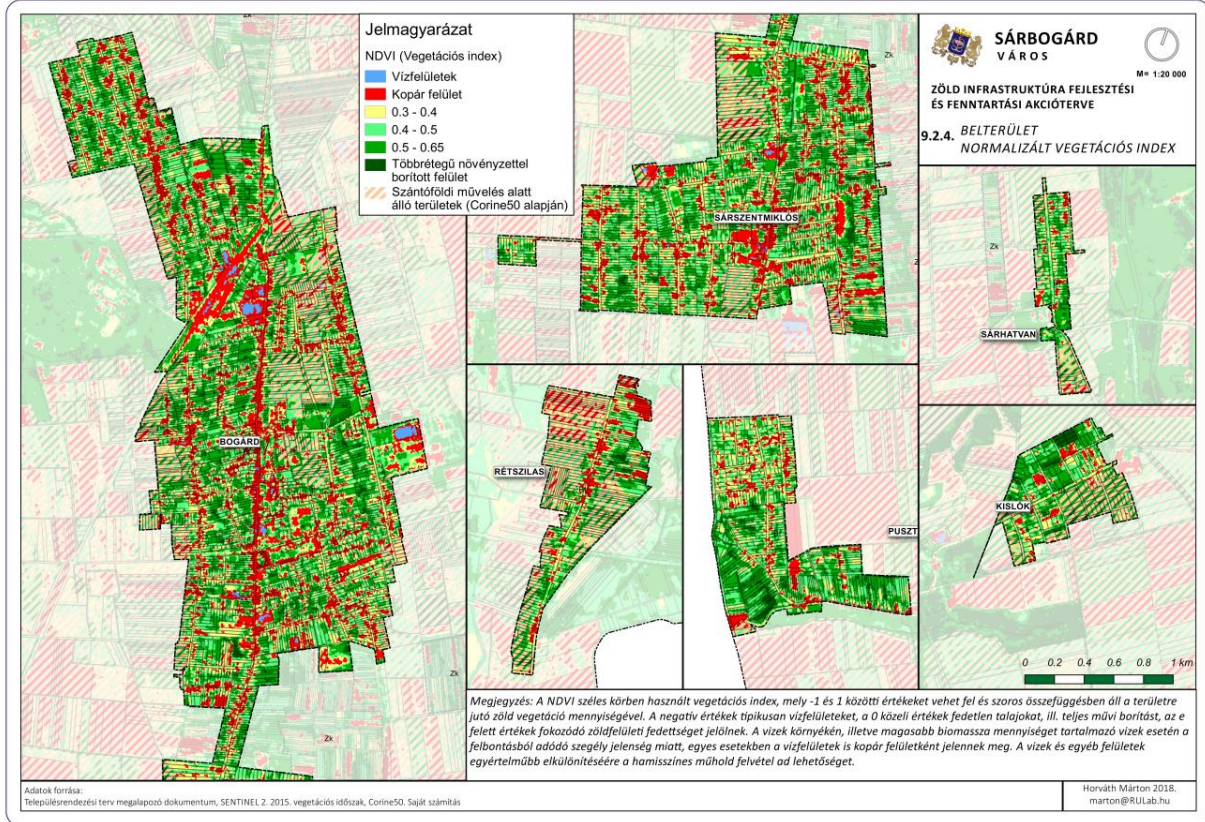
aránya nem túlzó. A burkolatok közül azonban csak kevés a vízáteresztő felület, inkább a vízzáró felületek jellemzőek. Pozitívumként kell megemlíteni a lakótelepekhez kapcsolódó gyephézagos parkoló-kialakítást, amely több helyen látható a városban.”

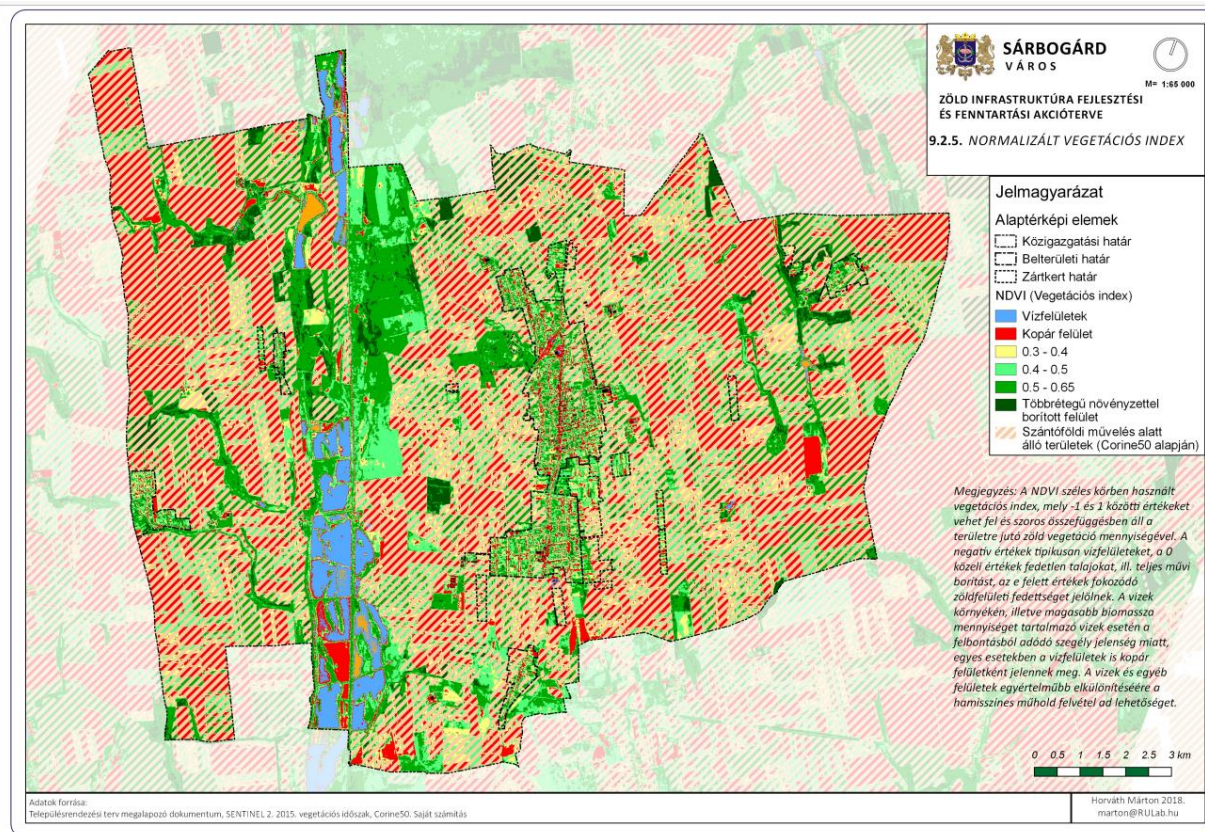
53. térkép: Hamisszínes kompozit térkép (forrás: ZIFFA)

Szegélyhatás

„A zöldterületek szigetszerű elhelyezkedéséből adódóan általában az éles kontraszt jellemző a környező területekkel való kapcsolatukban, vizuális szerepük zömében fontos utcaképfomálói tényező. Vizuális hatásuk változó kialakításuktól, illetve a szomszédos telkek jellegétől függően. Mivel a legtöbb zöldfelület kis kiterjedésű, így azok szélein nem tud olyan pufferzóna kialakulni, amely elnyeli a környező területek (jellemzően utak) negatív hatásait. Ennek hiányában a kondicionáló szerepük alacsony, mert nincs minnek megvédeni a zöldfelület magterületét a szomszédos területek káros hatásaitól. Ez alól az Ifjúsági park kivétel, mivel annak mérete, formája alkalmassá teszi a védett magterületi rész kialakulására. A Normalizált Vegetációs Index térképeken jól kirajzolódik a zöldfelület szigetes jellege. Látható, hogy a zöldfelületek között se összekötő kapcsolat, se átmenet nem jellemző, a többszintes növényállomány mennyisége pedig elenyésző.”

54. térkép: Belterületi normalizált vegetációs index (Forrás: ZIFFA)

55. térkép: Külterületi normalizált vegetációs index (Forrás: ZIFFA)

Csapadékvíz helyi hasznosítása

„A belvárosi területeken a csapadékvíznek csak elenyésző része tud hasznosulni a csatornarendszernek és a vízzáró burkolatoknak köszönhetően. Nem jellemző a csapadék helybentartását szolgáló kialakítás, például záportározó, vagy esőkert megléte. A családi házas övezetekben a csapadékvíz elvezető nyílt árkok megléte javít ezen a helyzeten, bár a magas talajvízszint miatt itt is elsődleges a csapadékvíz elvezetése. A nyílt árkokban azonban a lehullott csapadék nagy része visszakerül a körforgásba.”

Társadalmi jellemzők

Zsúfoltság

„Sárbogárd zöldterületeire nem jellemző a zsúfoltság, ami nagyrészt annak köszönhető, hogy a zöldterületek nagy része funkcióterületek hiánya vagy a zöldterület kialakítása miatt nem igazán vonzó célpont szabaddó eltöltéséhez.”

Biztonságosság

„A város zöldfelületei biztonságosnak mondhatók azok jellemzően kis mérete miatt. A zöldfelületek egy része térvilágítással ellátott, vagy olyan területhez kapcsolódik, ami térvilágítással ellátott. Az Ifjúsági park ez alól kivétel.”

Elérhetőség/vonzáskörzet

„Sárbogárdon egy 1 ha-nál nagyobb közhasználatú zöldterület található, amely szabadidős tevékenységre alkalmas: az Ifjúsági park. Ez a terület 2 km-en belül elérhető a központi belterületi rész feléről, a többi belterületről azonban nem. Így a lakosság nem minden tagja számára elérhető egy közpark 2 km távolságon belül, ami kedvezőtlennek mondható. Valamelyest javít ezen a helyzeten az tény, hogy a kisebb belterületi egységek viszont “zöldbe ágyazva” helyezkednek el, így kirándulásra, kikapcsolódásra alkalmas zöldfelület mindegyik közelében található, illetve kisebb közterületek a településen több ponton jelen vannak, így gyalogos távolságon belül (300 m) valamilyen zöldfelület a lakosság nagy része számára elérhető.”

Védettség

„A közhasználatra alkalmas zöldterületek közül a halastavak környezete és a kislóki tó környezete élvez természetvédelmi védeltséget. Zöldterülethez köthető helyi védeltségre vonatkozó rendelete nincs a városnak”

Gazdasági jellemzők

Forgalomvonzó hatás

Sárbogárdon az Ifjúsági parkban megrendezésre kerülő rendezvények rendelkeznek forgalomvonzó hatással. Ezen kívül a sportpályák zöldfelülete, valamint a halastavak egyedülálló természeti környezete rendelkezik olyan forgalomvonzó hatással, ami miatt akár messzebről is felkeresik az adott területeket. Jellemzően minden meglévő zöldfelület egy vagy esetleg kettő forgalomvonzó funkcióval rendelkezik, ami sok esetben nem generál elegendő forgalomvonzó hatást.

Területhasználati bevételek

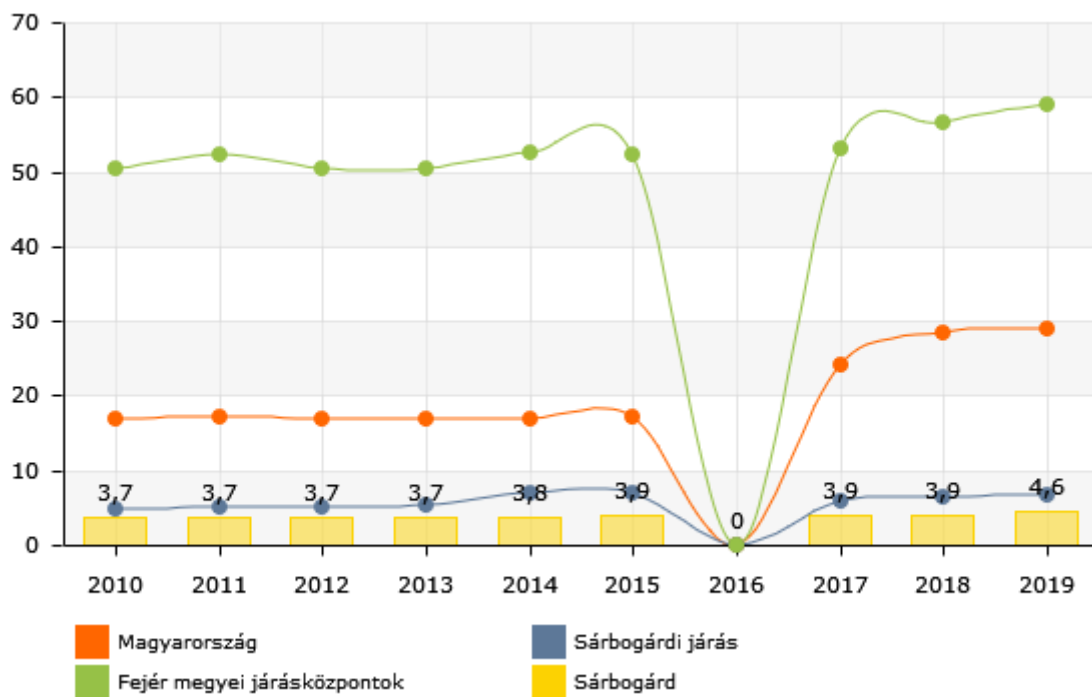
„Az Ifjúsági park cirkusz, vásár, egyéb rendezvény (pl. fogathajtás) számára évente néhány alkalommal kiadásra kerül. Az önkormányzatnak bevétele csak a cirkusznak való bérbeadásból van, ami elenyésző, tekintettel arra, hogy a bevétel jelentős részét az esemény utáni helyreállítási munkák felemésztik.”

Területfenntartási kiadások

„A területfenntartási kiadások az önkormányzat éves költségvetésében minden évben az aktualitásokhoz igazodva megjelenő tétel. A zöldterület fenntartás tervszerűségével kapcsolatban bekért adatok hiánya miatt azt a következtetést lehet levonni, hogy az üzemeltetési tevékenység alultervezett, sok esetben a szükség, az aktualitás, a megszokás elvein működik, így nincs meghatározva a pontos ráfordított összeg sem.”

Hálózat-elemzés

„A zöldfelületek térbeli összefüggései alapján elmondható, hogy Sárbogárd zöldfelületi rendszere a városszerkezet jellegéből és fejlődéséből adódóan hiányos. A zöldfelületi ellátásban résztvevő köztertek, parkok ábrázolásával kirajzolódik az ellátottság térbeli szerkezete, megmutatkoznak az ellátatlan, közcélú zöldfelületekben szegény térségek, a lehetséges fejlesztési irányok. Az egy főre eső területi adatok is azt mutatják, hogy zöldfelület szempontjából a város jelentősen alulmarad országos átlagtól.”

60. ábra: Egy főre jutó zöldterület nagysága (m²) (Forrás: 2021 Lechner Nonprofit Kft., TEIR)

Kapcsolatok

„Sárbogárd zöldfelületi elemei egymástól elszigeteltek, jelentősen fragmentáltak, a zöldfelületi elemek között kevés a zöldfelületi kapcsolat. A szélesebb utcák azonban magukban hordozzák ez kapcsolatok kiépítési lehetőségét.”

Folytonosság

„Az egymástól távol eső kisebb-nagyobb zöldfelületi elemeket ökológiai folyosóként a fásított, széles, előkertekkel szegélyezett utcák köthetnék össze. Jelenleg a város utcáinak nagy része fásítatlan vagy gyéren fásított, így ezt a funkciót nem töltik be. Jelentős elválasztó hatást fejt ki vonalas infrastruktúra elemként a települést átszelő közút valamint a vasút.”

Eloszlás

„A zöldfelületi elemek eloszlása kedvezőtlen. A központi belvárosi részeken az intézménykertek, városi zöldfelületek leginkább csoportosan jelennek meg, míg a családi házas részeken a magánkertek között szinte egyáltalán nem található közterületi zöldfelület.”

Funkcionális kapcsolatok

„A zöldfelületi rendszer elemei általában véve funkciószegények, csak elvétve található olyan elem (emlékmű, játszótér, sportolási lehetőség), amely vonzó célpontot jelenthet. Ezáltal funkcionális hálózatról nem beszélhetünk a város esetében.”

Települési zöld-kék infrastruktúra külső kapcsolódásai

„A központi belterületi rész zöldfelületei számára jelentős külső kapcsolódás nem alakult ki. A többi kisebb belterületi rész a külterületi zöldfelületi rendszerbe ágyazva helyezkedik el.”

2.1.14.3 A zöldfelületi rendszer konfliktusai és problémái

A település beépítésének jellege miatt a biológiailag inaktív területek aránya viszonylag csekély. Ugyanakkor fontos problémát jelent a biológiailag aktív felületek ökológiai kapacitásának alacsony mértéke (fásítás hiánya, biodiverzitás hiánya). A családi házas beépítés miatt a város külterjesnek tekinthető. Szerencsére nem jellemző a szétterülés, új területek a jelenlegi belterületi határon túli parcellázása mindenképpen kerülendő, hogy a biológiai aktivitás érték ne csökkenjen.

A városnak környezeti problémát leginkább a közlekedésből eredő lég-, por-, és zajszennyezés jelent, amely az utak menti fasorok és zöldfelületek hiánya miatt fokozottan jelentkezik. A mezőgazdasági művelésből származó porterhelés is érinti a lakosságot. Az intenzív művelés túlsúlya, az alacsony erdősültség, és a mezővédő erdősávok hiánya miatti levegő- és vízszennyezés közvetetten veszélyezteti a lakosság egészségét.

Sárbogárd zöldfelületi ellátottsága az önkormányzat kezelése alatt álló közterületi zöldterületek tekintetében 4,6 m² /fő. Ez az érték rendkívül alacsonynak számít. A lakosság nem minden tagja számára elérhető egy közpark 2 km távolságon belül, ami kedvezőtlennek mondható. Sárbogárdon egy 1 ha-nál nagyobb közhasználatú zöldterület található, amely szabadidős tevékenységre alkalmas: az Ifjúsági park. Ez a terület 2 km-en belül elérhető a központi belterületi rész feléről, a többi belterületről azonban nem, ami kedvezőtlennek mondható. Valamelyest javít ezen a helyzeten az tény, hogy a kisebb belterületi egységek viszont “zöldbe ágyazva” helyezkednek el, így kirándulásra, kikapcsolódásra alkalmas zöldfelület mindegyik közelében található, illetve kisebb közkertek a településen több ponton jelen vannak, így gyalogos távolságon belül (300 m) valamilyen zöldfelület a lakosság nagy része számára elérhető.

A kialakított közparkokban, közkertekben jelenleg megtalálható funkciók (játszótér, futballpálya, gördeszka park) nem elégítik ki a különböző korosztályok eltérő rekreációs igényeit (kisgyermek, kamaszok, idősek). Mindezek mellett azt is el kell mondani, hogy egy kertvárosias jelleggel rendelkező

település esetében a lakosok közösségi célú zöldfelületi igénye jóval alacsonyabb, mint a tömör nagyvárosias környezetben élőké.

Sárbogárd esetében a zöldfelületek értéknövelő hatása nem mérhető tényező.

A belterületen lévő zöldterületeket egymással összekötő zöldsávok, egységes fasorok hiányoznak. A településen található vonalas zöldfelületi elemek jellemzően az utak menti zöldsávok, melyek méretei, növényborítottsága utcánként eltérő, azonban az egyes településrészek utcái megjelenésükben hasonlóak. A településen a településképet meghatározó, egyöntetű, idősebb egyedekből álló kifejlett fasorok nem találhatók.

2.1.15 Az épített környezet vizsgálata

2.1.15.1 Területfelhasználás vizsgálata

A település szerkezete, a helyi sajátosságok vizsgálata

Sárbogárd jelenlegi településszerkezete elsősorban a közlekedési hálózatban betöltött kiemelkedő szerepéből és a mindig meghatározó mezőgazdasági területhasználatból adódik. Legfőbb szerkezetalkító eleme az észak-dél irányban haladó 63 sz. országos főút (belterületi szakaszai: Abai út, Ady Endre út, Köztársaság út és Fehérvári út), ami mintegy gerincet adva a településnek, fűzi egymásba Alsótöbörzsök, Sárbogárd, Sárszentmiklós és Rétszilas településrészeket. A főútról keletre és nyugatra leágazó országos mellékutak kapcsolják a külső kisebb kiterjedésű településrészeket (Kislók, Pusztaegres, Sárhatvan és Nagyhörcsök) a fő belterülethez.

Meghatározó szerkezetformáló elem még a Budapest – Pécs vasútvonal, amely átlósan (északkelet – délnyugat irányban) szeli ketté a közigazgatási területet, ill. markáns határt húz Sárbogárd és Alsótöbörzsök belterületi településrészek között. Erről ágaznak le észak felé a Székesfehérvár – Sárbogárd, kelet felé pedig a Dunaújváros – Rétszilas mellék vasútvonalak, tovább tagolva a beépített területeket északon és délen.

Területhasználat szempontjából meghatározó a közigazgatási terület középső részén keresztben fekvő észak-déli irányban elhelyezkedő központi belterület, amely a település magját alkotja az ellátó funkciók többségével. Tőle valamivel nyugatabbra található, hasonló elrendezésben, mintegy a beépített területek pandantjaként a Sárvíz menti természetközeli vizes területek. A közigazgatási terület többi részén a mezőgazdasági területek dominálnak, amiken itt-ott kisebb központosodás figyelhető meg majorok, ill. piciny falvak formájában.

Sárbogárd közigazgatási területéhez 1969-ben kapcsolódott Pusztaegres község, így mára e két település egy egységet alkot. A város járási székhely, megtalálhatók az ennek megfelelő funkciók is. A mai településrészek a következők:

1. Sárbogárd – belterület

Itt helyezkednek el a városias funkciók és a környék ellátásához szükséges igazgatási (bíróház, földhivatal, ÁNTSZ), oktatási (gimnázium és szakközépiskola), egészségügyi (szakorvosi rendelőintézet) intézmények is. A főút mentén több jelentősebb kereskedelmi létesítmény is letelepedett. A lakófunkció körében egyaránt megtalálhatók itt a nagyvárosias teletyszerű épületek, valamint a kisvárosias lakóházak a főút mentén, a külterület felé közeledve pedig a kertvárosias, ill. kis mértékben

a falusias beépítés a jellemző. A kisebb kereskedelmi szolgáltató funkciók a főút mentén helyezkednek el, a Hősök tere környékén sűrűsödve, így itt alakult ki a városközpont. A keleti, külterület felé eső részén több gazdasági telephely is üzemel.

2. Sárszentmiklós - belterület

Sárbogárdtól délre található, régen külön településként működött, mára a két település a főút mentén összenőtt egy telek mélységben. A Vasút utca – Magyar utca közötti részen alakult ki a központja, ahol 3 templom, óvoda, általános iskola, könyvtár, háziorvosi rendelő, gyógyszertár és panzió – étterem működik. Lakóterületei kisvárosias, kertvárosias és falusias jellegűek. Délnyugatra sertéstelep üzemel.

3. Alsótöbörzsök – belterület

Többnyire lakóterületeket (kertvárosias és falusias beépítésű) magába foglaló településrész a vasútvonaltól északnyugati irányban. Néhány intézmény található csak a Szent István utca mentén: általános iskola, óvoda, háziorvosi rendelő, könyvtár, posta. Nagyhörcsök felőli határban üzemel a Május 1 major.

4. Rétszilás – belterület

Sárszentmiklóstól délre található, a 63. sz. út mentén. Hagyományosan kialakult egyutcás település, jellemzően falusias lakófunkcióval.

5. Kislók – belterület

A közigazgatási terület északkeleti részén fekvő településrész, tervezett telekstruktúrával, melyben a lakófunkció még nem teljesen kihasznált, több telek is üresen áll. A határban majorok működnek.

6. Pusztaegres – belterület

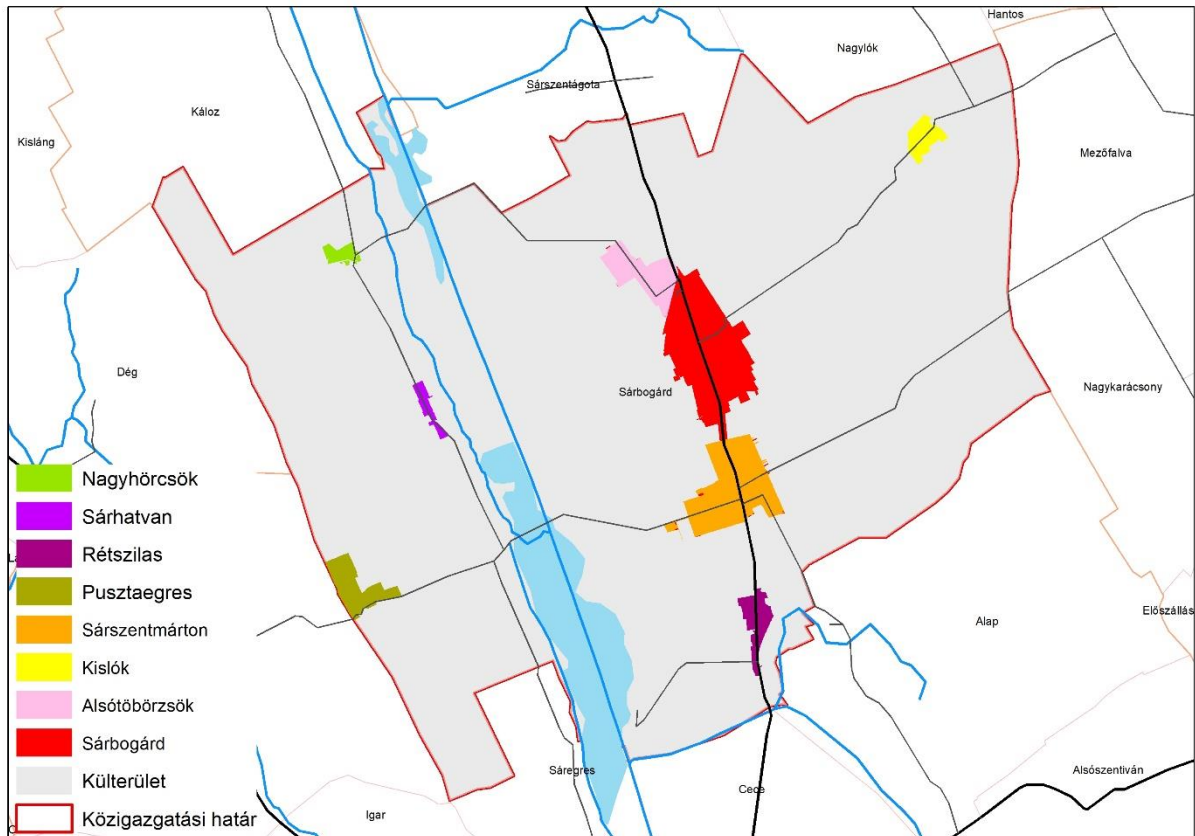
A közigazgatási terület nyugat határában fekvő településrész, néhány önálló intézménnyel (általános iskola, háziorvos, posta). Többi részén főleg falusias lakóterület található.

7. Sárhatvan – belterület

Pusztagegréstől északkeletre, a Sárvíz menti természetközeli területek mentén elhelyezkedő településrész, lakóterületekkel, templommal és majorral.

8. Nagyhörcsök – külterület

A közigazgatási terület északnyugati részén fekvő külterületi településrész, amely a mezőgazdasághoz kapcsolódó gazdasági és lakó funkciók egymás mellé településével kis központot hozott létre.

56. térkép: Sárobgárd településrészei (Forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis)

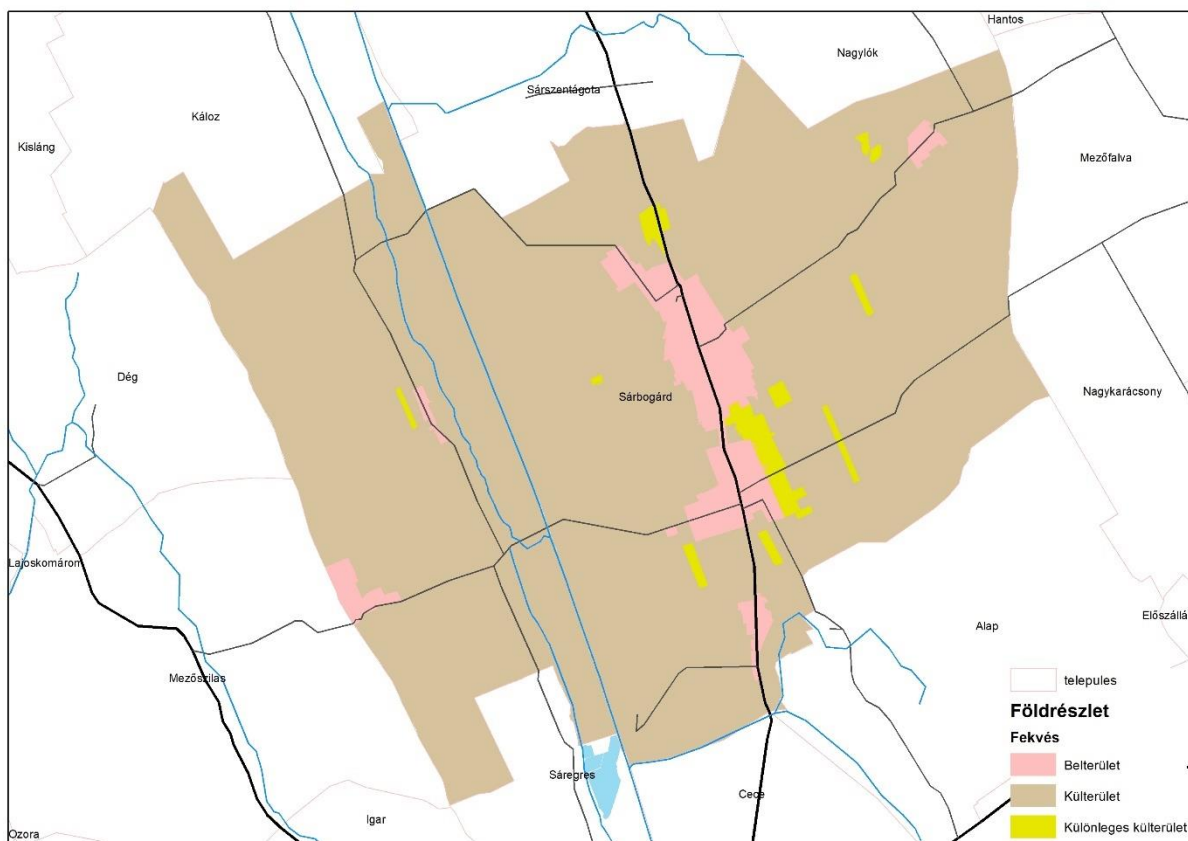
2.1.15.2 Területfelhasználás vizsgálata azingatlan-nyilvántartási adatok alapján, termőföld esetén a művelési ágak és a minőségi osztályok

A földhivatali ingatlannyilvántartási adatok alapján a használatra vonatkozó információkat tudjuk elemezni a bejegyzett művelési ágak megoszlása és elhelyezkedése alapján. A földrészletek száma az alábbi táblázatban bemutatott adatok szerint a külterületen és a belterületen közelítőleg egyforma, viszont a külterületi földrészletek összterülete a település közigazgatási területének 93 %-át fedik. A város közigazgatási területén belül mindössze 6%-os belterületi arány, e mellett a 2%-os különleges külterület, a korábbi kertes területeket jelöli. A belterület nagyrészt kivett művelési ágba tartozik, de kevés szántó, gyep is található itt. A korábbi kertes területek nagyobb hányada (58%) ma már szántóművelésbe vont terület, jellemző használat még a kert (16%) és a szőlő (14%) és a kivett terület (7%), elszórtan gyep, legelő, gyümölcsös erdő is előfordul.

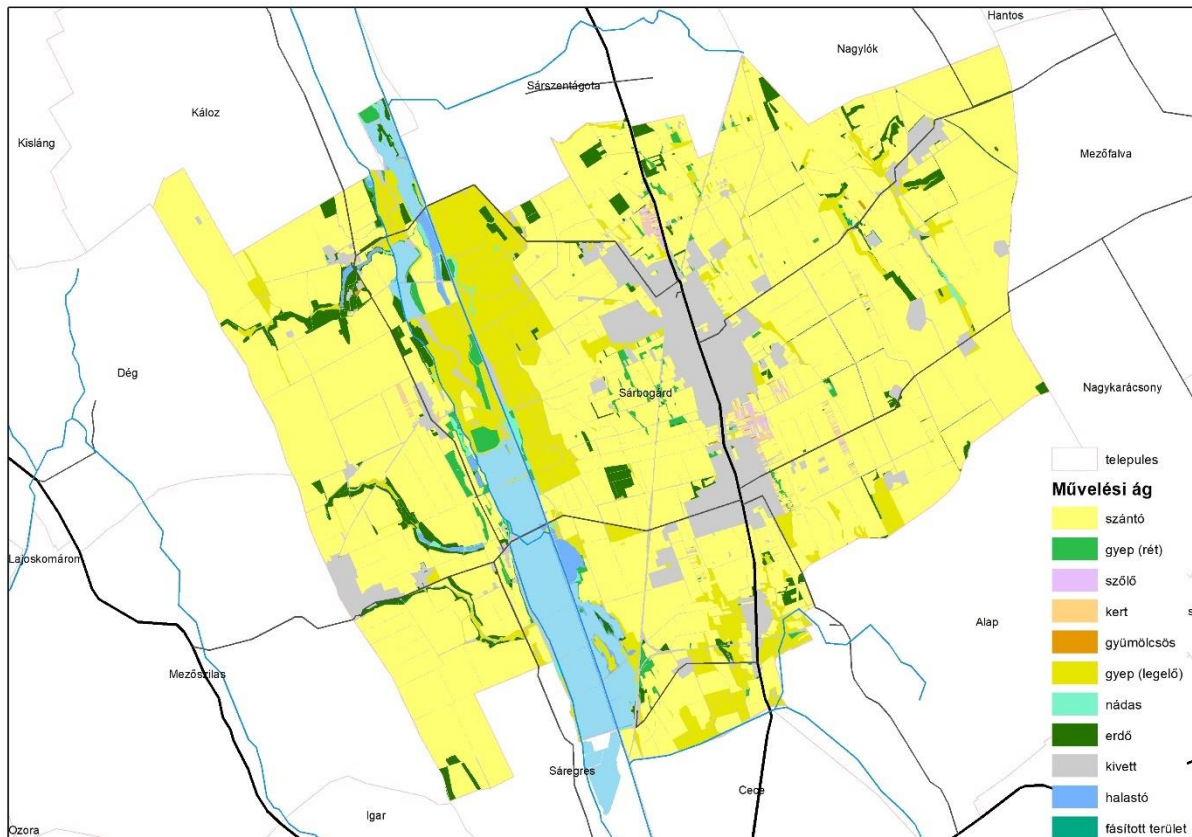
Földrészletek megoszlása fekvés szerint:

Fekvés	Földrészletek száma	Összterülete (ha)	Legkisebb földterület (m ²)	Legnagyobb földterület (m ²)	Átlagos földterület méret (m ²)
Belterület	5 683	1 076,24	15,02	141 872	1 893,8
Külterület	6 216	17 551,96	28,49	1 946 900	28 225,5
Különleges külterület	1 572	310,17	44,95	12 908	1 973,1
Összesen	13 471	18 938,38			

54. táblázat: Földrészletek megoszlása fekvés szerint (Forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis)

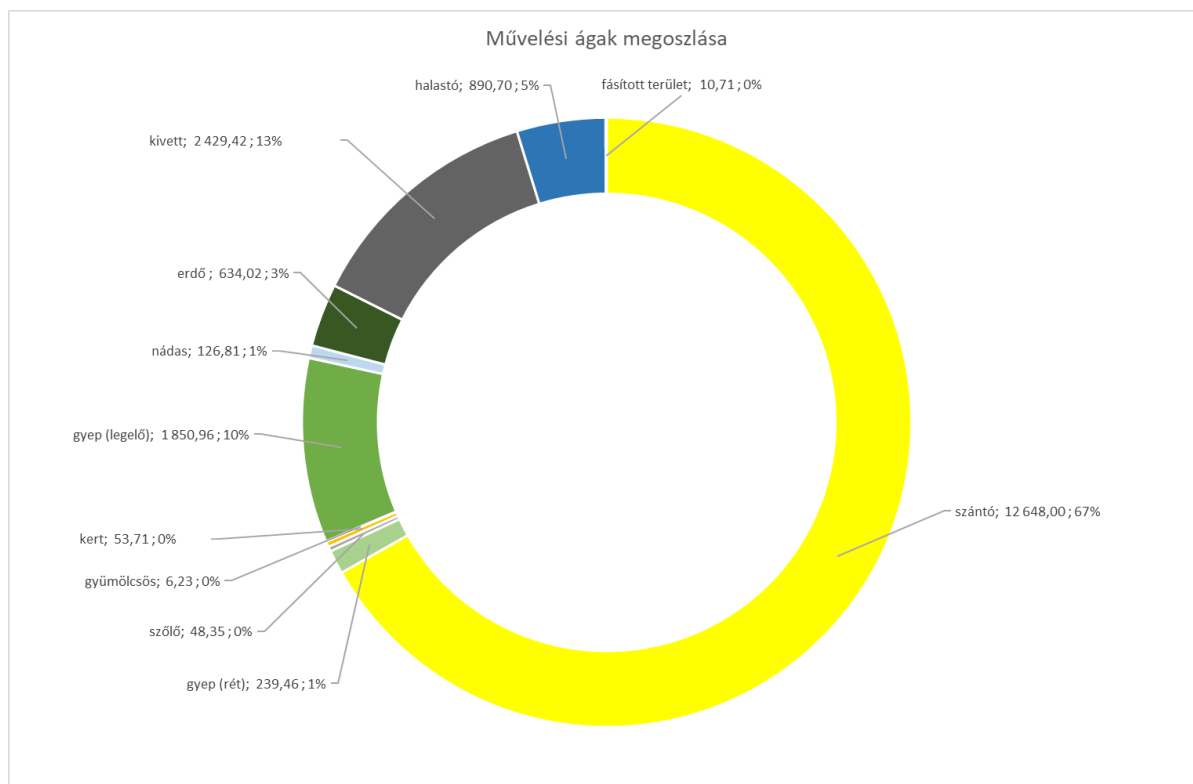

57. térkép: Földrészletek fekvés szerinti elhelyezkedése (Forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis)

58. térkép: Művelési ágak Forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis

A nyilvántartott művelési ágak alapján a város közigazgatási területének 67 %-a szántó, a kivettség aránya 13 %. A többi művelési ág nem képvisel jelentős területet gyepek (legelő) 10 %-os, halastó 5 %-os, erdő csupán 3 %-os arányban jelenik meg. A rendkívül alacsony erdősültség, a rétek, nádasok és legelők is koncentráltan helyezkednek el, elsősorban a Sárvíz mentén. A rendkívül kevés megmaradt szőlő, gyümölcsös és kert művelésű terület a város körül elhelyezkedő régi „szőlőkben” még elszórtan található.

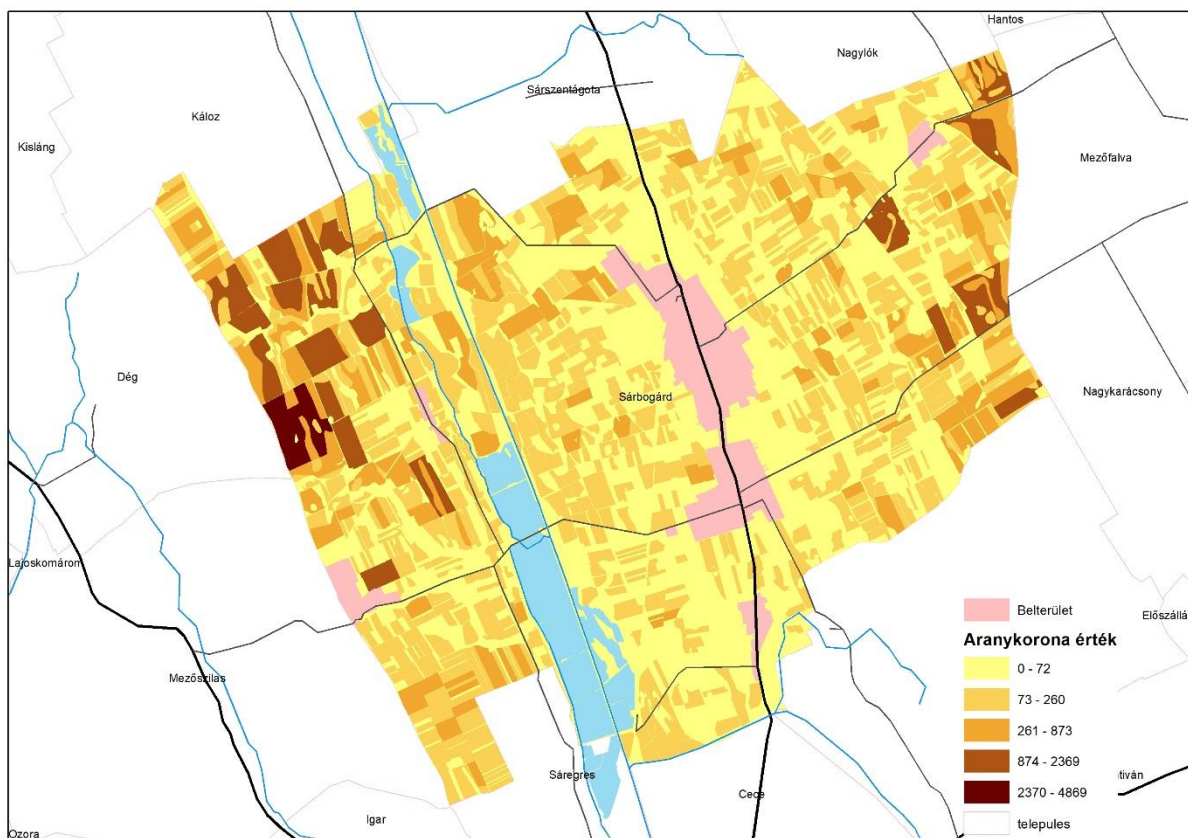

61. ábra: Művelési ágak megoszlása Forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis

Művelési ág	Terület (ha)			Összesen
	Belterület	Külterület	Különleges külterület	
szántó	9,59	12 457,45	180,96	12 648,00
gyep (rét)	2,06	231,85	5,56	239,46
szőlő	0,20	3,79	44,36	48,35
kert	0,26	2,44	51,00	53,71
gyümölcsös	0,06	4,22	1,95	6,23
gyep (legelő)		1 847,73	3,23	1 850,96
nádas		126,81		126,81
erdő	0,32	633,15	0,55	634,02
kivett	1 063,76	1 343,29	22,38	2 429,42
halastó		890,70		890,70
fásított terület		10,53	0,18	10,71
Összesen	1 076,24	17 551,96	310,18	18 938,37

55. táblázat: Művelési ágak megoszlása (Forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis)

A városban elsősorban a Sárvíz-völgytől távolabb, magasabban fekvő területen található magas aranykoronaértékű területek, amelyekre a szántó művelés jellemző.

62. ábra: Aranykorona érték Forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis

Művelési ág	Terület (ha)	Átlag AK érték	Min. AK érték	Max. AK érték
szántó	12648	39,43	-	4 869,40
gyep (rét)	239,4622	14,36	-	520,00
szőlő	48,34825	3,44	1,00	13,50
kert	53,70665	2,39	0,10	35,80
gyümölcsös	6,232894	4,83	0,90	30,00
gyep (legelő)	1850,962	15,42	-	457,40
nádas	126,8066	27,91	1,40	223,50
erdő	634,0233	17,66	-	169,40
kivett	2429,424	-	-	-
halastó	890,6989	-	-	-
fásított terület	10,71168	3,69	0,30	13,50

56. táblázat: Átlagos aranykorona értékek művelési ágak szerint (Forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis)

2.1.15.3 Beépítésre szánt és beépítésre nem szánt területek

Beépítésre szánt területek

Az ingatlan-nyilvántartási adatokból kiderül, hogy a település építési telkeinek jelentős része **lakóingatlan**. A **középületek, közintézmények** jellemzően a 63. sz. főút mentén és a településrészek központi részein találhatóak. Az **üzemi** épületek többnyire a belterületi részek határán, ill. a külterületen elszórtan épültek.

Beépítésre nem szánt területek

A beépítésre nem szánt területekre vonatkozó művelési ágakat tartalmazó részletes területi kimutatások a *1.12.2. Tájhasználat, tájszerkezet* c. fejezetben találhatóak.

Részletesen a beépítésre szánt területekről és a beépítésre nem szánt területekről az 1.6.1. A hatályban lévő településrendezési eszközök és az 1.6.2. A hatályos településszerkezeti terv megállapításai, megvalósult elemek c. fejezet szól.

2.1.15.4 Alulhasznosított barnamezős területek

Sárbogárdon jelentős mennyiségű alulhasznosított terület, épület található, szinte mindegyik funkcionális körben.

A lakóterületen nagy tömbbelsőik állnak a lakófunkció számára kihasználatlanul, amit felszántanak (pl. kukorica), ill. egyéb terményekkel (pl. paprika) ültetnek be a tulajdonosok, látszólag nem csak saját ellátásra. Beépítetlen lakótelkek és üresen álló házak is felhívják a figyelmet a terület jelenős kihasználatlanságára.

Az ellátó funkciók körében is találni üresen álló, használaton kívüli épületeket. Néhány példa: művelődési ház a József Attila utcában, üzletek, szolgáltató egységek a József Attila utca – Ady Endre utca sarkán működő kiskereskedelmi központban, stb.

Nagyobb potenciált rejt még magában a belterület szélén, az Árpád utcában található, egykori laktanyaterület. Északi részén a közelmúltban telepedett le egy gazdasági társaság, de a terület mintegy 2/3-a még kihasználatlanul áll. Központi vegyes területfelhasználási egységbe tartozik.

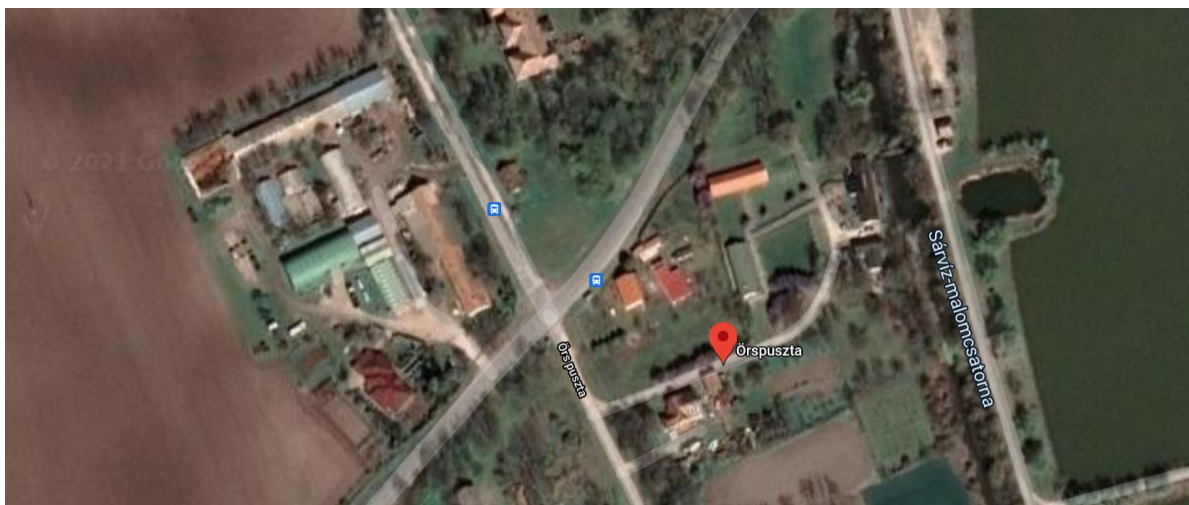

63. ábra: Kihasztnálatlan egykori laktanya (Forrás: Google map)

64. ábra: Kihasztnálatlan egykori laktanya térképe(Forrás: Google map)

A külterületen is többfelé találhatók elhagyatott, vagy alig működő, egykor mezőgazdasági hasznosítású TSZ, vagy majorsági épületek (pl. a Kisfaludy utca külterületi szakaszának déli oldalán, Örspusza vagy Szarvaspuszta területén). A külterületen nagy különbségek mutatkoznak az elhagyatott épületek mellett sok, látszóan jól működő vállalkozással is találkozhatunk.

65. ábra: Örspusza (Forrás: Google map)

Fejlesztési igények esetén ezen barnamezős területek felhasználása lenne kedvező a rendezettebb, értékesebb településkép elérése érdekében.

Konfliktussal terhelt (szlömösödött, degradálódott) terület

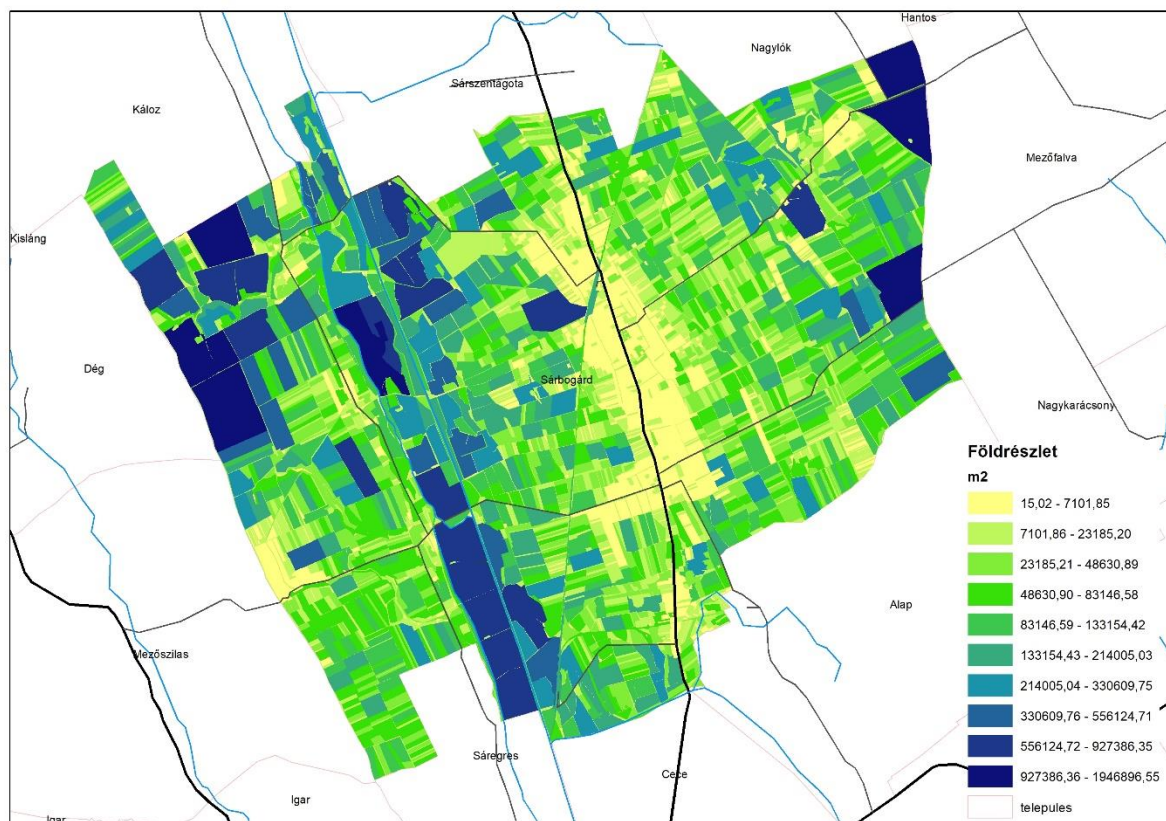
Egy általános szegénység, kihasználatlanság és ebből adódó rendezetlenség érzékelhető a település központi belterületének egyes részén, ami a központ közelében, főleg a nagyvárosias lakóépületek közelségében kicsit jobban érzékelhető. Kiugróan szlömösödött, nagyobb kiterjedésű terület ezáltal nem határozható meg, egy két telek esetében tapasztalható inkább csak itt-ott a nagyobb mértékű degradálódás.

Átfogóan konfliktust okoz a központi belterületen az utak nem megfelelő szélessége és a burkolat nélküli kisebb utcák.

2.1.15.5 A telekstruktúra vizsgálata

Telekmorfológia és telekméret vizsgálat

A telekméret a város teljes közigazgatási területén igen változatos, a legkisebb összesen 15 m², a legnagyobb 1 946 896 m². A legkisebb telkek a belterületeken és különleges külterületeken találhatók (egykori zártkertekben). A nagyobb telekméret a Sárvíz-völgyére, elsősorban a halastavak területére és a kiváló minőségű löszháti szántóterületekre jellemző, amely jól mutatja a jó minőségű területek, nagybirtok rendszerű, intenzív művelését is.

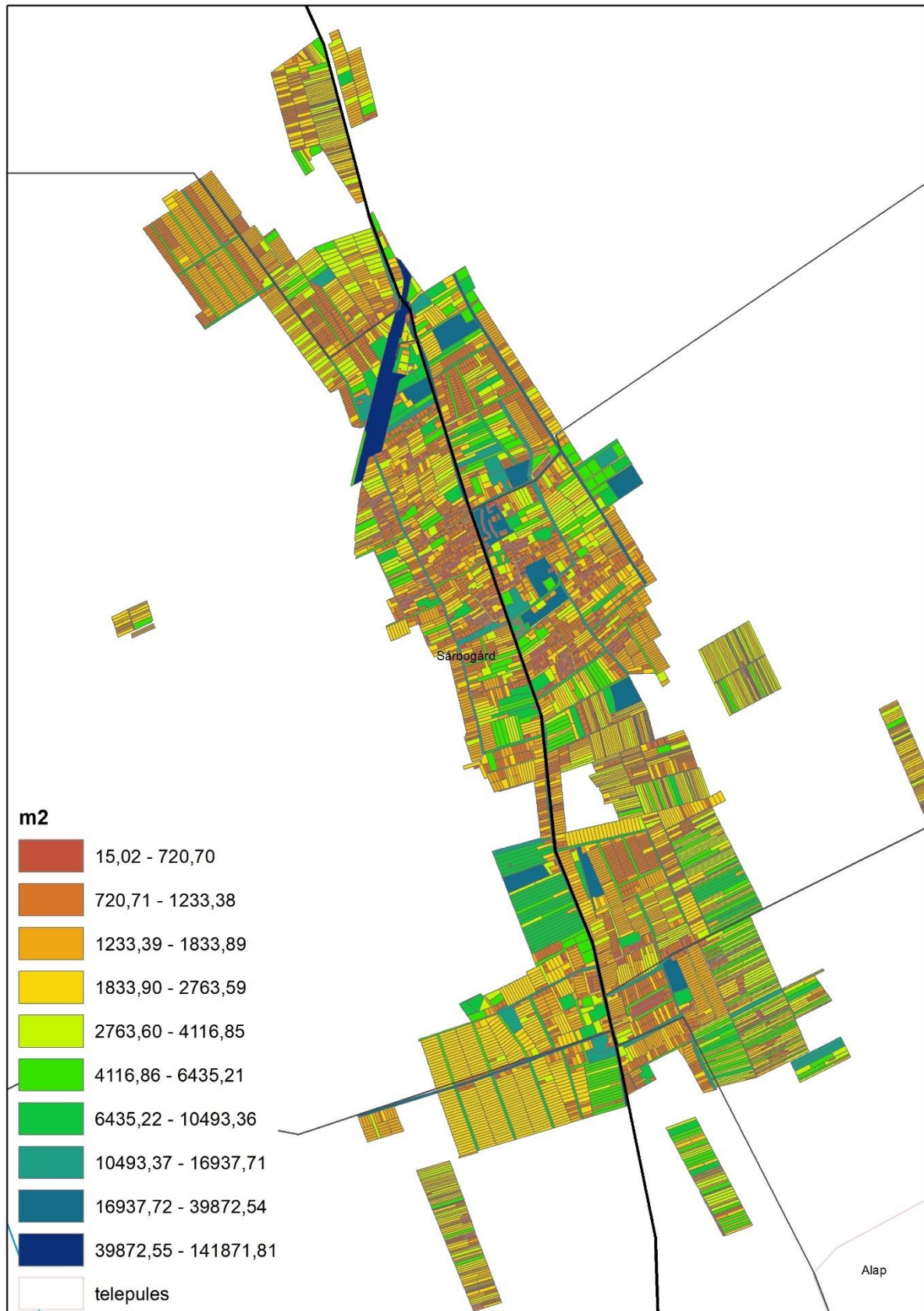
59. térkép: Földrészletek méret szerinti eloszlása (forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis)

Sárbogárd belterületi telekstruktúráján egyértelműen lekövethető a mezővárosi jelleg. A jellemzően sík vidékre települt városra a nagyméretű tömbök, keskeny utcák (egykori dűlőutak) jellemzőek, alacsony intenzitású beépítettséggel, ahol még ma is dominál a mezőgazdasági hasznosítás. Sűrűbb

beépítés csak a központi belterület Hősök tere környéki részén és kismértékben Sárszentmiklós központjában tapasztalható.

A telekstruktúra alapján kirajzolódik a történelmi településmag a Tinódi utca – Mészöly Géza u. – Tury Miklós u. – Tompa Mihály u. – József Attila u. – Radnóti u. által határolt területen. Erre a területre a keskeny, esetleges vonalvezetésű belső utcák a jellemzők, amelyeken a telkek többnyire rövidek, így keskeny tömböket alkotnak. Kivételt képeznek a területen belül az „újabb” építésű telepszerű lakóterületek telkei és az intézmények telkei (a Hősök tere keleti oldala, ill. az iskolák)

A történelmi településmaghoz csatlakozó tömbökre, ill. a régebben kialakult városrészekre (Sárszentmiklós, Rétszilas, Pusztaegres) jellemzők a hosszú, keskeny telkek, amelyek nagy tömbbelsőket alkotnak. A legkorábban települt területeken már szabályosabb utcahálózattal és arányosabb telekméretekkkel találkozhatunk (Alsótöbörzsök, Kislók, ill. az ezeket megelőzők külső részei.) A belterületi telkek 30%-a 1000 m²-nél kisebb, 40%-a 1000 és 2000 m² közötti és 30%-a nagyobb, mint 2000 m². A 10.000 m² feletti telekméret főleg az intézményekre, sportterületekre és úszótelkekre, ill. a nagy kiterjedésű kereskedelmi létesítményekre valamint a közlekedési területekre (pl. a legnagyobb a vasútállomás és kapcsolódó területek) jellemző.

60. térkép: Földrészletek méret szerinti eloszlása a központi belterületen és a különleges külterületeken (forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis)

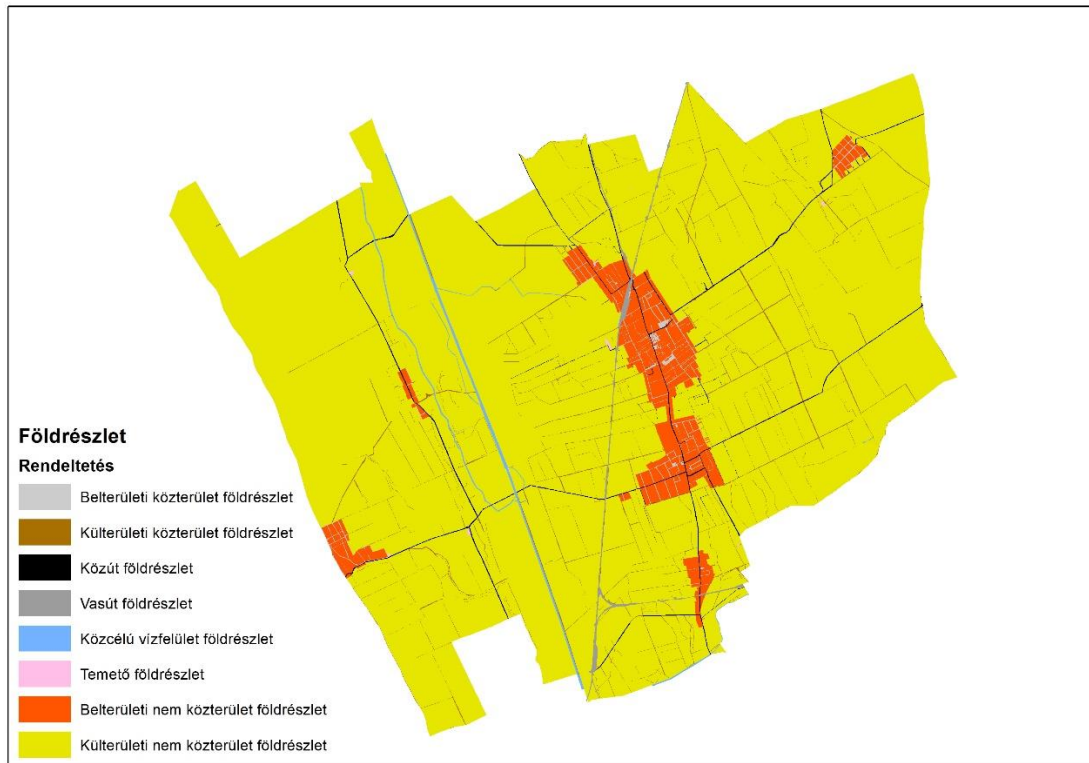
A földrészletek számának és méret struktúrájának elemzését elvégeztük a művelési ág szerint is. Sárbogárdon összesen 17 929 darab földrészlet található, amelyből 7 972 darab szántó, 7 388 a művelés alól kivett terület. A legkisebb átlagos földméret a kert művelési ágba tartozik, a halastó művelési ág pedig legnagyobb átlagos területű telkeken fordul elő. A közigazgatási területen belül a három legnagyobb földrészletek szántó, kivett és halastó művelési ágba tartozik. A legkisebb földrészletek a szántó, gyep (rét), kivett és gyep (legelő) művelési ágba tartoznak.

Művelési ág	Földrészletek száma	Legkisebb földrészlet (m ²)	Legnagyobb földrészlet (m ²)	Átlagos földrészlet méret (m ²)
szántó	7 972	0,05	1 399 240,81	15 865,53
gyep (rét)	326	1,22	259 982,63	7 345,46
szőlő	432	337,37	4 297,48	1 119,17
kert	541	44,95	9 803,68	992,73
gyümölcsös	28	436,46	14 350,34	2 226,03
gyep (legelő)	772	17,16	598 723,81	23 976,19
nádas	86	809,38	128 451,10	14 744,95
erdő	310	159,84	188 168,44	20 452,37
kivett	7 388	15,02	867 460,17	3 288,34
halastó	51	3 514,67	831 751,43	174 646,84
fásított terület	23	578,16	15 055,04	4 657,25

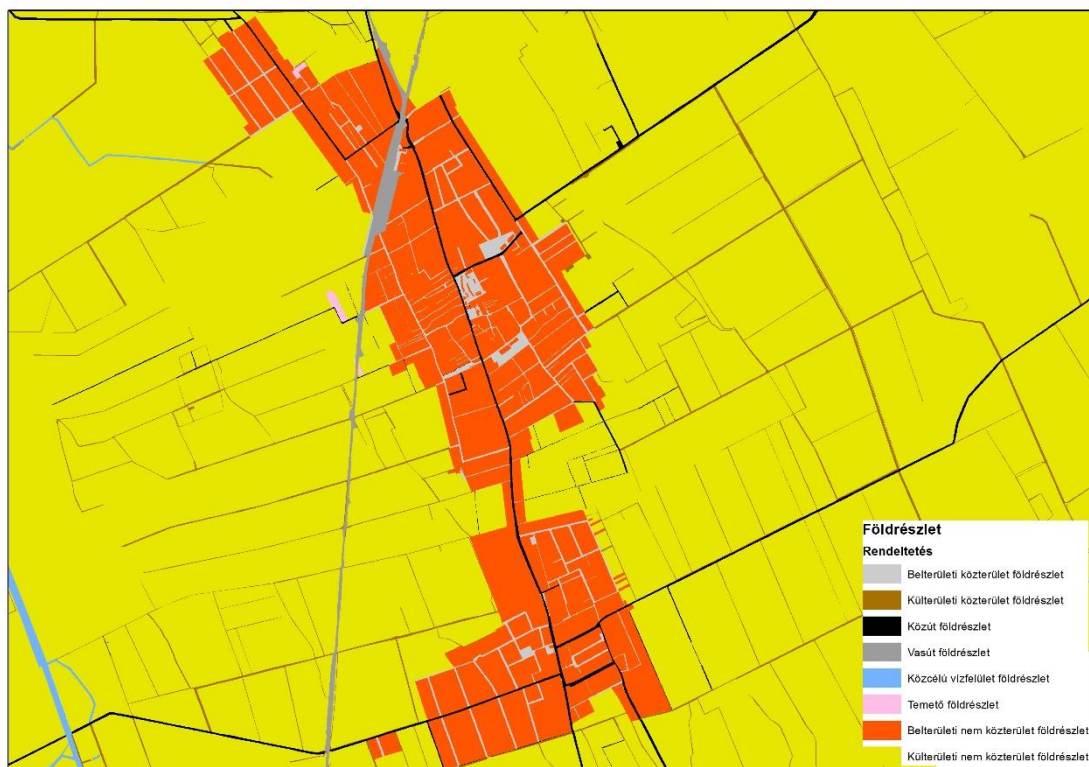
57. táblázat: Földrészletek jellemzői művelési ágak alapján Forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis

Földrészletek használati megoszlása

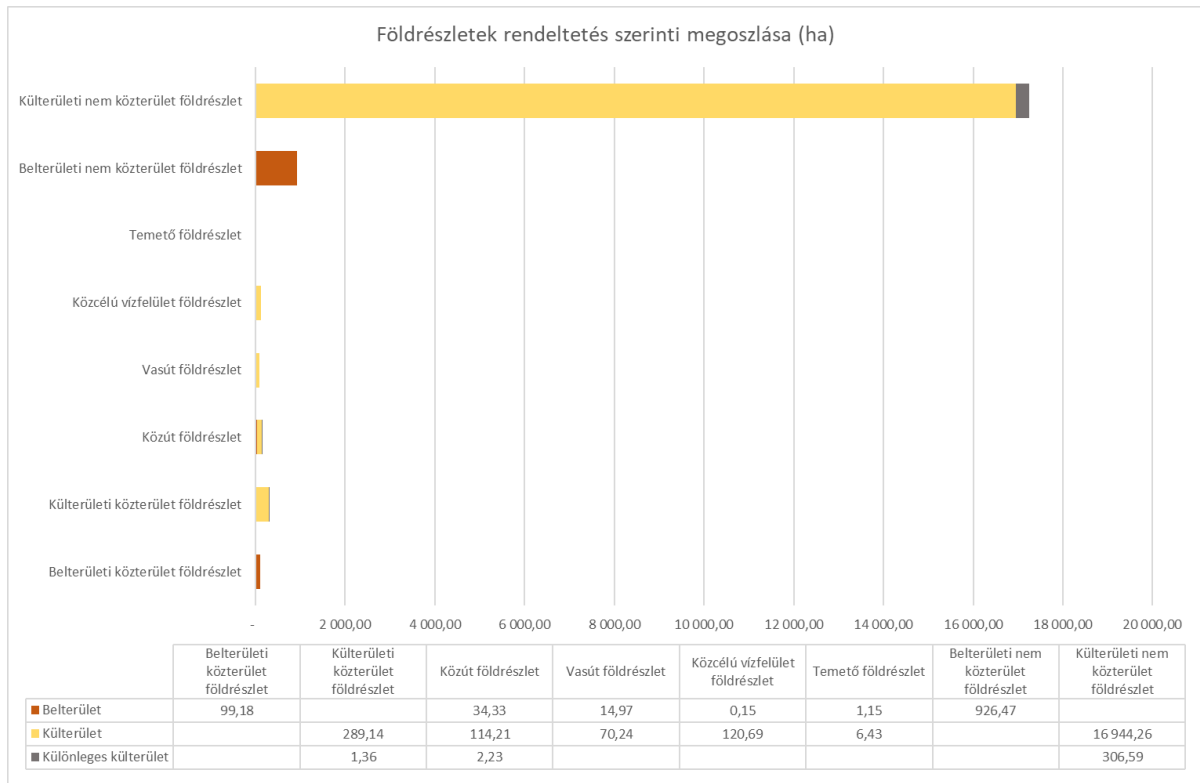
Az állami ingatlan nyilvántartási adatbázis alapján Sárbogárd területének 91%-a külterületi, 5%-a belterületi nem közcélú terület. A közcélú területek 1 %-a helyezkedik el a belterületen és 2 %-a külterületen. A közúti és vasúti célú közterületek a terület kicsit kevesebb, mint 1,5 %-át foglalják el. A közcélú vízfelületek kevesebb, mindössze 0,6%-át érinti a közigazgatási területnek és elsősorban a külterületen találhatók.

61. térkép: Földrészletek rendeltetés és fekvés szerinti elhelyezkedése (forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis)

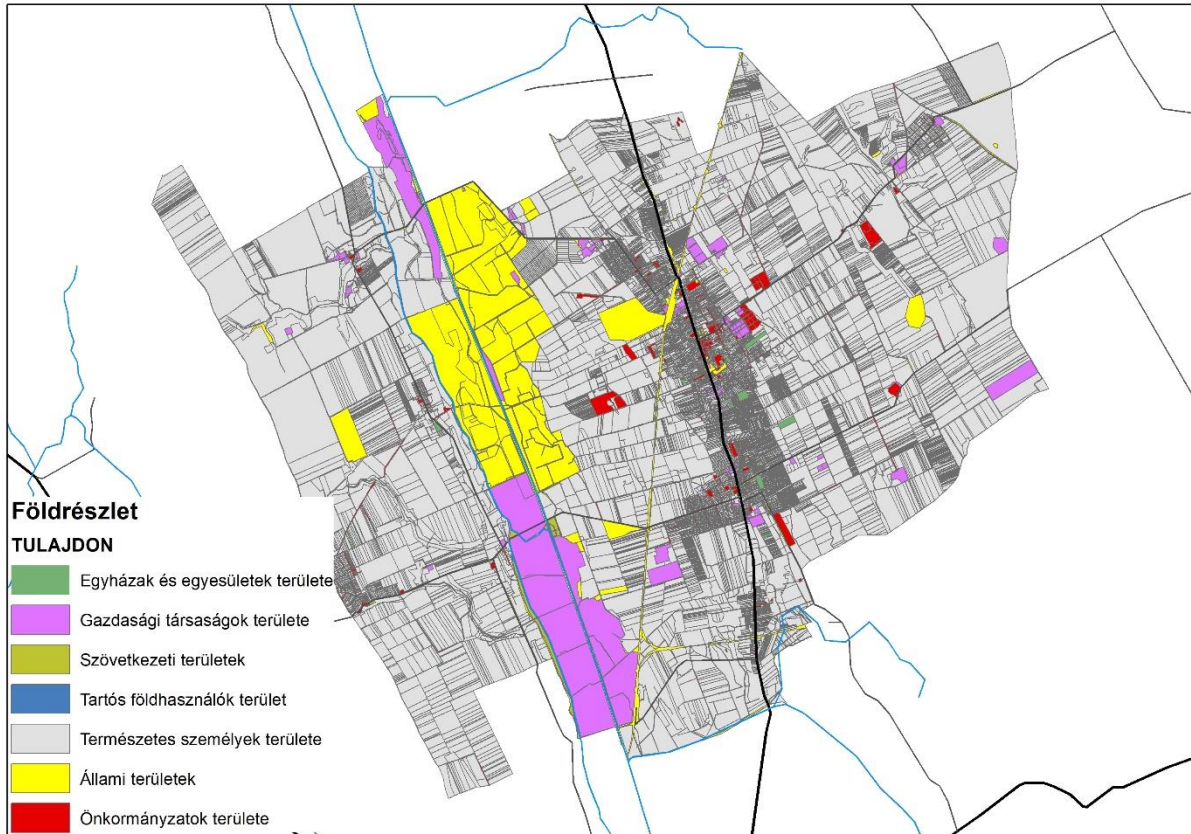
62. térkép: Földrészletek rendeltetés és fekvés szerinti elhelyezkedése a központi belterületen (forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis)

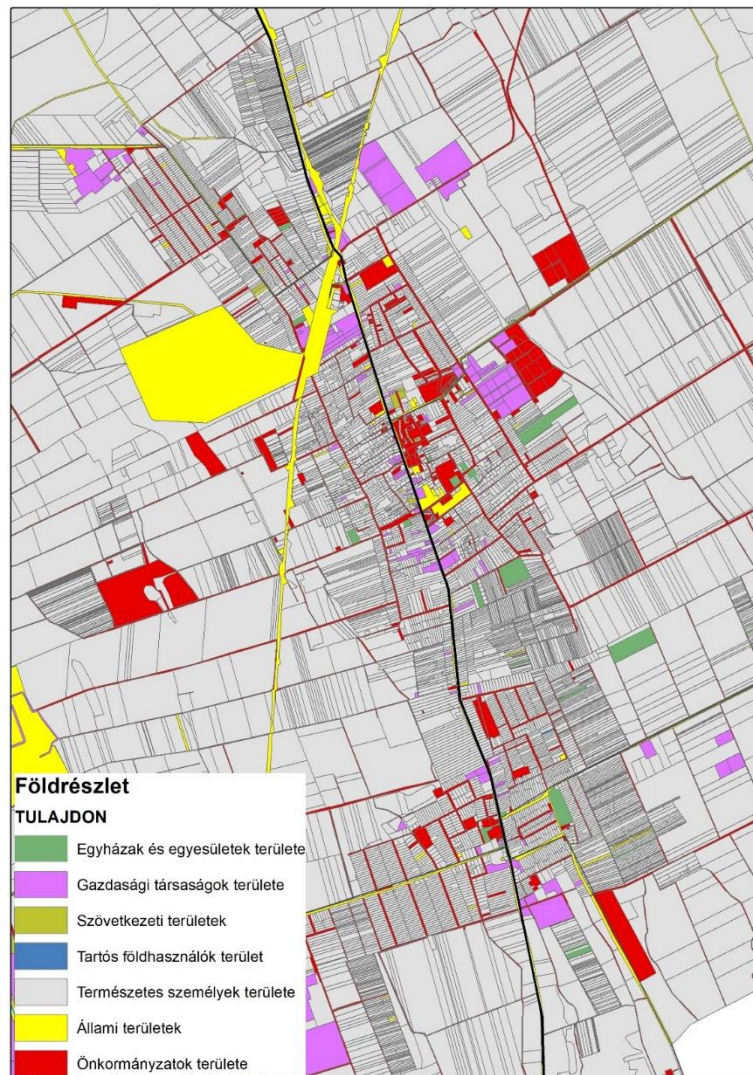
66. ábra: Földrészletek rendeltetés és fekvés szerinti megoszlása (forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis)

2.1.15.6 Tulajdonjogi vizsgálat

Sárbogárd közigazgatási területén fennálló tulajdonviszonyokat a kül- és belterületre vonatkozóan az alábbi térképek mutatják.

63. térkép: Földrészletek tulajdon szerinti eloszlása (forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis)

64. térkép: Földrészletek tulajdon szerinti eloszlása a központi belterületen (forrás: Állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis)

Önkormányzati tulajdon kataszter

Az Önkormányzat 1 125 darab Önkormányzati tulajdonban álló földterülettel rendelkezik, amelyek összterülete 513,9 ha. Ez a mennyiség a telkek 8 %-át és a közigazgatási terület 3 %-át jelenti. Ezek többsége, 616 (367 ha) külterületen, 483 (143 ha) belterületen és 26 (4 ha) különleges külterületen található.

Az önkormányzat tulajdonában lévő belterületi földrészletek döntő többsége (876 darab, 372 ha) közterület, de 249 darab (142 ha) nem közcélú. Az önkormányzati tulajdonú, köztű besorolású földrészletek összesen 23 ha-t foglalnak el. Az önkormányzati ingatlanok közül telek, lakótelek, udvar, valamint lakóház és udvar besorolással rendelkezők is megtalálhatók. Az Önkormányzati tulajdonban lévő ingatlanok, melyek elhelyezkedése, kialakításuk alkalmas üzleti, piaci alapon történő bevételsszerzésre az önkormányzat számára fontos kiegészítő jövedelemforrás lehet.

Az Önkormányzat tulajdonáról, a tulajdonosi jogok gyakorlásáról, a vagyonnal való gazdálkodásról és értékesítésének egyes szabályairól szóló 18/2004. (IV. 9.) önkormányzati1 rendelete alapján:

Az önkormányzat forgalomképtelen vagyona:

Földrészlet szám (db)	Teljes terület (m ²)	Önk. tul (m ²)	Bruttó (eFt)	Becs. (eFt)
875	3712973	3703290	1414461,968	3223281

58. táblázat: Az önkormányzat forgalomképtelen vagyona

Korlátozottan forgalomképes vagyona:

Földrészlet szám (db)	Teljes terület (m ²)	Önk. tul (m ²)	Bruttó (eFt)	Becs. (eFt)
180	1008983	993970	184349,740	501491

59. táblázat: Az önkormányzat forgalomképes vagyona

Üzleti vagyona:

Földrészlet szám (db)	Teljes terület (m ²)	Önk. tul (m ²)	Bruttó (eFt)	Becs. (eFt)
180	1008983	993970	184349,740	501491

60. táblázat: Az önkormányzat üzleti vagyona

Az önkormányzat tulajdonában részvények és üzletrészek is vannak.

Az épületállomány és a környezet geodéziai felmérése

A vizsgálat során a településre geodéziai felmérés nem készült.

2.1.15.7 Az építmények vizsgálata

Funkció, kapacitás

Az épületek nagy része a területhasználatnak megfelelően lakóépület - jellemzően a belterületen koncentrálódva - azon belül is főleg családi ház, 1 lakás számára. Nagyobb társasházak a központi belterület központi részén találhatók telepszerűen kialakítva (József Attila utca és Attila utca közötti tömb, Ady lakótelep és Árpád lakótelep). Az épületek zömében F+4 szint magasak, lépcsőházanként 12-14 lakással. Kisebb társasházak találhatók a Barátság utcában telkenként 8, 16, ill. 24 lakással. A sorházas jellegű beépítésben az épületek F+1 szint magasak. 4 lakásos társasházak állnak még a Rózsa Ferenc utcában is.

Az intézményépületek döntően a településrészek központjaiba koncentrálnak, kapacitásukkal nem csak a város, hanem a környék lakosságát is kiszolgálják.

Kereskedelemmel, vendéglátással, szolgáltatással kapcsolatos épületek elsősorban a központi területeken, ill. a fő utak mentén, ill. elvétve a lakóterületeken – a lakófunkcióval vegyesen - működnek.

A gazdasági funkciójú épületek többnyire a belterületek szélén, ill. a külterületen üzemelnek. Elvétve található csak a központi részeken (pl. Sárszentmiklóson). A gazdasági épületek zömében raktárcsarnokok, tároló silók, mezőgazdasági gépgarázsok, betonkeverő telep épületei, stb.

Beépítési jellemzők (beépítési mód, beépítési mérték, sűrűség)

A kertvárosias és falusias jellegű lakóterületeken a keskeny telekméretnek miatt az oldalhatáron álló beépítés a jellemző. A központi belterületen nagyvárosias telepszerű és kisvárosias zárt sorú, hézagosan zárt sorú beépítés is előfordul. Szabadonálló telepítéssel inkább az intézmények, nagyobb kereskedelmi létesítmények és az üzemi épületek esetén találkozhatunk.

. Sárospatakon nem jellemző a telkek túlépítettsége, a belterületen is meghatározók a szabad terek, levegős térérzet. A telkek mintegy

- 23%-a beépítetlen (ide tartoznak a közterületek is)
- 37%-a 10% alatti beépítésű
- 34%-a 10-25% közötti beépítésű
- és csupán csak 6%-a ennél sűrűbben beépített.

A 80-10% közötti beépítés az úszótelkes, telepszerű beépítéseknél figyelhető csak meg.

. A telkek mintegy

- 23%-a beépítetlen (ide tartoznak a közterületek is)
- 32%-a 0,1 alatti szintterületi mutatóval rendelkezik
- 42%-a 0,1-0,4 közötti
- és csupán csak 3%-ánál magasabb a mutató értéke.

Ennél a vizsgálatnál is a magasabb, F+4 szint magas telepszerűen beépített lakótelkeknél mutatkoztak a legmagasabb értékek, 2,4 felett.

Magasság, szintszám, tetőidom

A település nem rendelkezik magas épületekkel, jellemzően földszintes a beépítés. Ezeket kiegészítik a helyenként F+T és F+1 magas épületek. A legmagasabb házak F+4 szint magasak (lakótelepeken). Ezek között kiugró magasságúak a hidroglóbuszok és a silók.

A tetőidomok zömében magastetők, jellemző a régebben épült lakóházaknál a sáttetős kialakítás. Lapostető elvétve akad csak a városban: a lapótelepeken, ill. a '60 - '70-es években épült intézményépületeknél.

Településkarakter, helyi sajátosságok: utcakép, térarány, jellegzetes épülettípusok

KÖZPONTI LAKOTT TERÜLETEK

A település központi lakott részei több, eltérő karakterű területet is magába foglalnak. Jelentős különbségek elsősorban a településközponti részek, illetve a hagyományos lakóterületek között fedezhetők fel, azonban a lakóházak között is megfigyelhetők a különbözőség jelei. Ennek okai elsősorban a város történelmében keresendők, hiszen az évek során a különböző karakterű településrészek fokozatosan nőttek össze és váltak később összefüggő településrészé. A településkép szempontjából el kell különítsük a főútca mentén található zárt sorú, központi beépítést, a nagyvárosias, többszintes lakóépületeket, Alsótöbörzsök lakóépületeit, a Sárszentmiklósról jellemző beépítést, illetve a többi, vegyes beépítésű településrészt.

Sárbogárd Alsótöbörzsök településrésze a vasút északnyugati oldalán fekszik. Ennek a településrésznek javarészt sikerült integrálódnia a 63-as főút mentén elhelyezkedő központi városrészhez (Sárbogárd), úgy, hogy hangulatát, karakterét mégis sikerült megőriznie. Jellemzően sáttetős kockaházak uralják a beépítést, ami egy egységes, szép és igényes utcaképet eredményezett. Az azonos telepítés, a hasonló anyagok használata mind-mind Alsótöbörzsök karaktervilágát erősíti.

Sárszentmiklós a központi belterület déli részét képezi. A 63. számú főút kétoldali teleksorával kapcsolódik Sárbogárdhoz, mely megfelelő kapcsolatot biztosít a központi területekkel, azonban az utcákat járva felfigyelhetünk a karakterbeli különbségekre. Sárbogárd többi részétől eltérően Sárszentmiklóson többségében a nyeregtetős, utca irányában oromfalas lakóépületek dominálnak, de a falusias jellegű, különálló település-részeknél jóval intenzívebb beépítésű lakóterületté nőtte ki magát.

Sárbogárd legszínesebb településrésze Alsótöbörzsök és Sárszentmiklós településrészek között terül el. A **vegyes beépítésű részen** mind az Alsótöbörzsökre jellemző kockaházak, mind pedig a Sárszentmiklósi oromfalas, nyeregtetős lakóépületek fellelhetők. Azonban az általánosságban mindenképpen elmondható, hogy az épületek tömegformálástól, tetőalakítástól függetlenül

jellemzően azonos távolságra helyezkednek el az utcafronttól, túlnyomórészt földszintesek és emellett anyaghasználatukban sem térnek el lényegesen egymástól. Ez a településrész egyaránt helyet ad a régi, keskeny kis utcákra felfűzött épületeknek, ahogyan a későbbi, szabályosabb utca-hálózathoz telepített házaknak is vagy gazdasági épületeknek.

Ebbe a településrészbe ékelődött bele a település központi zárt sorú beépítése, a település központjában és az Árpád utcában található nagyvárosias lakótelepekkel egyetemben.

Sárbogárd központi része az Ady Endre út mentén alakult ki. A központi funkciók jelentős hányadát ez a településrész foglalja magába, a közigazgatási, egészségügyi, oktatási, illetve kereskedelmi funkciókat egyaránt itt találhatja meg az olvasó. Szerepköre eredményeképpen ezen a részen Sárbogárd egy másabb jellegű beépítéssel rendelkezik. Az épületek utcafrontra épültek, jellemzően földszintesek, hasonló anyaghasználattal és kialakítással sorakoznak az Ady Endre út mentén. A központi rész legértékesebb része ez a zárt térfalat alkotó beépítés, mely megőrzése kiemelt jelentőségű Sárbogárd életében, azonban nem kevésbé fontos a Hősök tere és annak gazdag növényvilága sem, mely rendkívül jól harmonizál az őt körülvevő értékes és zárt beépítéssel.

E részén a településnek a hagyományos kisvárosias beépítéstől eltérően akár négyemeletes épületekkel is találkozhatunk. Ez a **telepszerű beépítési** karakterrel rendelkező településrész nem egy tömböt ölel fel, hanem a város központi részének számos pontján belefuthatunk ilyen jellegű részekbe, például a József Attila utca és a Attila utca között, az Ady Endre utca vagy az Árpád utca mentén is. Közös tulajdonságuk a lapostetős kialakítás, valamint a különböző telepítési mintázatok ellenére az épületek közti nagyarányú zöldfelületek megléte. E zöldfelületek igényes kialakításúak, gondozottak, ami igazán hangulatossá varázsolja a panelépületekre oly jellemző egyhangúságot.

65. térkép: Elkülönülő karakterű településrészek belterületen (forrás: Sarbogárd Településarculati Kézikönyv 2017.)

A KÖZPONTI LAKOTT TERÜLETEN TÚL

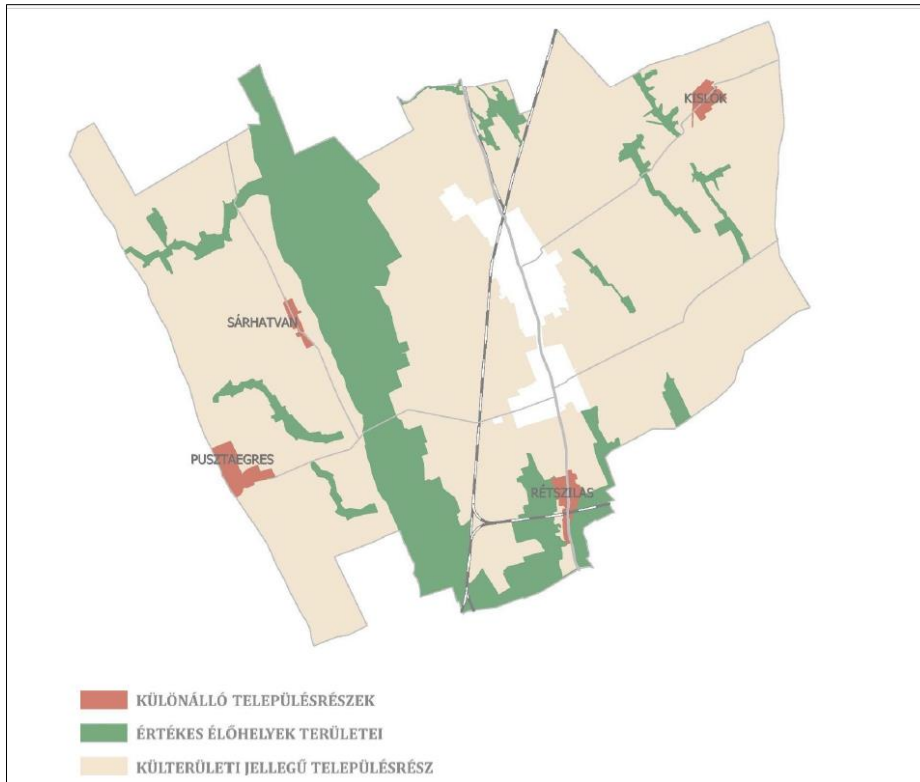
Sárbogárd központi lakott területeitől távolodva három eltérő karakterű terület váltakozása alakítja a tájat. A legnagyobb kiterjedésben a külterületi jellegű, elsősorban mezőgazdasági hasznosítású területek az uralkodóak, melybe közbeékelődtek a város központi részétől távolabb eső településrészek, úgymint Pusztægres, Sárhatvan, Rétszilas illetve Kislók, valamint az értékes élőhelyek területei, pl.: Rétszilasi tavak, Nagylóki löszvölgyek, Alapi kaszálórétek, Sárvíz völgye. A három teljesen különböző jellegű településrész példásan megfér egymás mellett, melynek köszönhetően együttélésük sajátos hangulatot és karaktert kölcsönözhet a tájnak.

Sárbogárd közigazgatási területén elszórtan további, **különálló településrészekkel** találkozhatunk. Az egykori falvak és majorságok jelentős távolságra helyezkednek el a központi városrészről, így az összenövés szinte lehetetlen, azonban a nagy távolság ellenére napjainkban már könnyedén megközelíthetőek a 63. számú főútról kelet-nyugati irányban leágazó mellékutakról. A központi részből északkeleti irányban haladva Kislókra juthatunk el, déli irányban Rétszilásra, nyugati irányban elindulva pedig Sárhatvan és Pusztægres településrészekre juthatunk el. A szétszórt elhelyezkedés olyan erős területi tagoltságot eredményezett, melynek eredményeképpen a négy településrész a mai napig megőrizte falusias jellegét. Jellemzően egy utcára fűződnek fel az épületek, mely alól igazán csak Kislók kivétel, ahol egy szabályosabban kialakított telekrendszerben épülnek a házak. Az épületek jellemzően nyeregtetős, utcára merőleges, oromfalas, hosszanti kialakításúak. Megjelenésük és oldalhatáron álló beépítési módjuk a régmúlt idők falusias hangulatát idézik fel, melyet csak még izgalmasabbá tesz a településrészeket körülvevő lenyűgöző táji környezet.

Sárbogárd **külterületének legértékesebb természeti és ökológiai értékei** külön lehatárolást érdemelnek. A nyugati területeken az egykori kiterjedt lárvidék maradványai, a halastavak lenyűgöző madárvilágot vonzottak a környékre, amely kiemelkedőnek számít a maga nemében. A keleti részekben ezzel szemben a Mezőföldre jellemző löszfalak, löszvölgyek nyújtanak nem mindennapi látványt.

A löszfalak természeti képződmények, amelyek igen ritka növény-, rovar és madárvilággal bírnak. Szintén fontos megemlíteni, hogy az egyik ilyen löszvölgyben a tájképi és botanikai szempontból is értékes sárbogárdi Bolondvár elnevezésű földvár bújlik meg. Mindezen számtalan ritka élőhely, természeti kincs és forma felbecsülhetetlen értéket képvisel.

Sárbogárd **külterületi jellegű településrész** nagy részét mezőgazdasági területek foglalják el. A különálló településrészek és a védett élőhelyek területein túlmenően a település táji arculatát a szántóföldi növénytermesztés határozza meg. Már a régmúltban is a lakosság jelentős része mezőgazdasági termesztéssel foglalkozó földműves volt, mely napjainkban is uralkodónak számít. A művelés alatt álló földeket a település egészét behálózó csatornahálózat szabdalja, az egyhangúságot pedig a patakmedret kísérő galériaerdők, illetve a parcellákat elválasztó védő erdősávok szakítják meg.

66. térkép: Elkülönülő karakterű településrészek külterületen (forrás: Sárbogárd Településarculati Kézikönyv 2017.)

A településre jellemzők az igen keskeny mellékutak, a történelmi településrészen tört vonalvezetéssel. Sok helyen találkozhatunk csak egyirányú közlekedésre alkalmas, illetve hosszú zsákutcás útvonalakkal, amik a nagy tömbök továbbosztása miatt alakultak ki, megnehezítve az itt lakók hétköznapjait. Az előző okok miatt több helyen felbukkan a nyeles-telek kialakítás is. A szűkös közterületekre települt épületek mögött viszont meghatározó számban maradtak nagy belső terek a közhasználattól elzártan, ahol jellemző a mezőgazdasági, vagy kertés területhasználát.

Az ellentmondásosság néha az utca két oldalának beépítését figyelve is elmondható, ahol nagy különbségek adódnak az épületek minőségét és stílusát tekintve, pl. A Mátyás király utca, Bethlen Gábor utca környékén.

Sárbogárd lakóépületeinek zöme sátortetős kialakítású, egyhangú településképet eredményezve. Jellemző erre a jelenségre az alsótöbörzsöki településrész.

Modernebb, igényes településképet mutat a frissebben telepített Árpád utca környéke.

2.1.15.8 Az épített környezet értékei

Településszerkezet történeti kialakulása, történeti településmag

A XIV. században a Bogárdi család és a Tinódy család a Sárvíz mellett létrehoztak két települést. A Bogárdiak a Tinódy családdal rokoni kapcsolatban álltak. 1880-as évtizedében a két községből jött létre Sárbogárd. Meszlényi Rudolf a Fejér megye reformnemzedék vezéralakja bogárdi származású, aktívan

részt vett a pozsonyi diétán. Sárbogár neves még a Mészöly családról, amelyik 1721-ben részt vett a forradalomban. Sárbogárd 1986-ban szerezte meg a városi címet. 1920-ban alapították meg a Sárbogárdi Gimnáziumot. A Sárbogárdi Tájházbán rendezték be a település népművészeti kincseit.

67. térkép: Sárbogárd az 1780–1784 között készített jozefiniánus topográfiai térképen

Sárbogárd területén és környékén évezredekre visszamenőleg megállapíthatók az emberi jelenlét nyomai, a legkorábbiak a neolitikum kései szakaszából valók. Sárszentmiklós városrészén például római leletegyüttes került elő. A várostól nem messze, a Tringer tanyán, a Forrás-dűlőnél és a Templom-dűlőnél honfoglaláskori sírokat tártak fel az 1960-as évek elején. A Tringer-tanyán többek közt két varkocskorongot, kauri kagylót, láncot, gyöngyöket és függőt találtak.

A város mai központja, Bogárd első említése 1323-ból való, földesura Bogárdi István besenyő nemes volt. Még a 14. században jelent meg egy másik (szintén besenyő) település, Tinód is, amely mára Sárbogárd része lett.

68. térkép: Sárbogárd az 1806-1869 között készített franciskánus topográfiai térképen

A törökök már igen hamar megjelentek a területen. Itt vonult Mohamed pasa 1526-os, 1528-as és 1541-es hadjárata, amelyeken túl további portyázások is jellemezték a hódoltságot. Így az itt élők nagy része vagy egyszerűen nyugatra távozott, vagy a Sárvíz mocsaras vidékén keresett menedéket. A terület felszabadítása az 1684-es, Lotaringiai Károly által vezetett hadművelettel indult, 1686-ban már ténylegesen keresztény felügyelet alatt állt.

A sárbogárdi települések újranevesedése a 17. században magától ment végbe: egyrészt a Duna mentén érkező délszlávok, másrészt a nyugatról és a mocsarokból visszatértek népesítették be a korábbi falvakat. A kereskedelem beindultával – mivel Sárbogárd a Buda–Fehérvár–Pécs és az Enying–Dunaföldvár utak kereszteződésében helyezkedett el – sokat javult az életszínvonal a nagyrészt kismemesi, egymásra utalt településrészekben.

69. térkép: Sárbogárd az 1872–1884 között ferencjózsefi topográfiai térképen

A 19. században már Sárbogárdként ismeretes a mai település, miután Tinód és Bogárd egyesült. Az ekkori település a környék egyéb lakott területeivel ellentétben ténylegesen faluként működött, így sokan költöztek ide a környező majorságokról. 1855-ben azonban már mezővárosi rangot kapott, 1872-ben nagyközség, 1879-ben járási székhely lett.

A mezőváros vasúthálózathoz való csatlakozása 1882-83-ban történt, amikor is rövid idő alatt két vonal épült Sárbogárdon: egyrészt a Budapest – Pécs Vasúttársaság rekordidő alatt elkészült fővonala, másrészt a Rétszilas–Szekszárd Helyi Érdekű Vasút a MÁV kezelésében. Később (1897ben) ezekhez csatlakozott a Sárbogárd–Székesfehérvár fővonala is. Így regionális központi jellege folyton nőtt; a 20. század elején az ipar – elsősorban a környék jó mezőgazdasági terményeire épült élelmiszeripar – is megjelent a városban.

Sárbogárd a második világháború során, 1944. december 1. és 1945. március 24. között a frontvonalon feküdt, ami súlyos pusztításokat okozott a településnek. Ám a háború lezárultával komoly fejlődés várt rá.

Az 1956-os forradalom budapesti kirobbanását követően, Sárbogárdon is tüntetések zajlottak le. Október 28-án megalakult a Forradalmi Tanács. November 4-én hajnalban megindult a szovjet támadás a város ellen.

1953-54-ben új vasútvonal (Rétszilás–Sztálinváros) épült a városban. Az 1960-as években pedig az ipar is ugrásszerűen gyarapodott, élelmiszer- és feldolgozó ipari vállalatok, valamint a VIDEOTON jelent meg a településen. Az 1969. július 1-jén Sárszentmiklóssal egyesült település 1970-ben kapott nagyközségi rangot, 1986. január 1-jétől pedig város.

Egykoron Sárbogárd katonaváros volt. 1959-ben a 11. Honi Légvédelmi Tüzérezred 4. légvédelmi rakétaosztálya költözött a helyőrségbe. Alakulat átszámolás, illetve diszlokálások miatt 1978-ban a Nagytarcsáról áttelepült a Magyar Néphadsereg 104. Honi Légvédelmi Tüzérezred és az addigi rakétaosztály megnevezése 1. Légvédelmi Tüzérezredre módosult. Maga a Magyar Néphadsereg 104. Honi Légvédelmi Tüzérezred parancsnoksága 1983-ban követte. 1987-ben a Rubin-feladat keretében újabb változás következett be, és az eddigi légvédelmi tüzérezredek átneveztek légvédelmi rakétaezredeké. Sárbogárdon a Magyar Néphadsereg 104. Honi Légvédelmi Tüzérezred parancsnokság, mint technikai osztály részére új parancsnoki épületet építettek és új korszerű harcálláspontot a 80-as évek végére. Az elhelyezést biztosító épületeket, körleteket, tantermeket ki kellett bővíteni és a megnövekedett létszámnak megfelelően biztosítani. Az ezred is segített a községnek és nagy része is van abban, hogy 1986-ban városi rangot is kapott Sárbogárd. Azzal egyidőben új művelődési otthont avattak és egyéb intézmények is átadásra kerültek a városban.

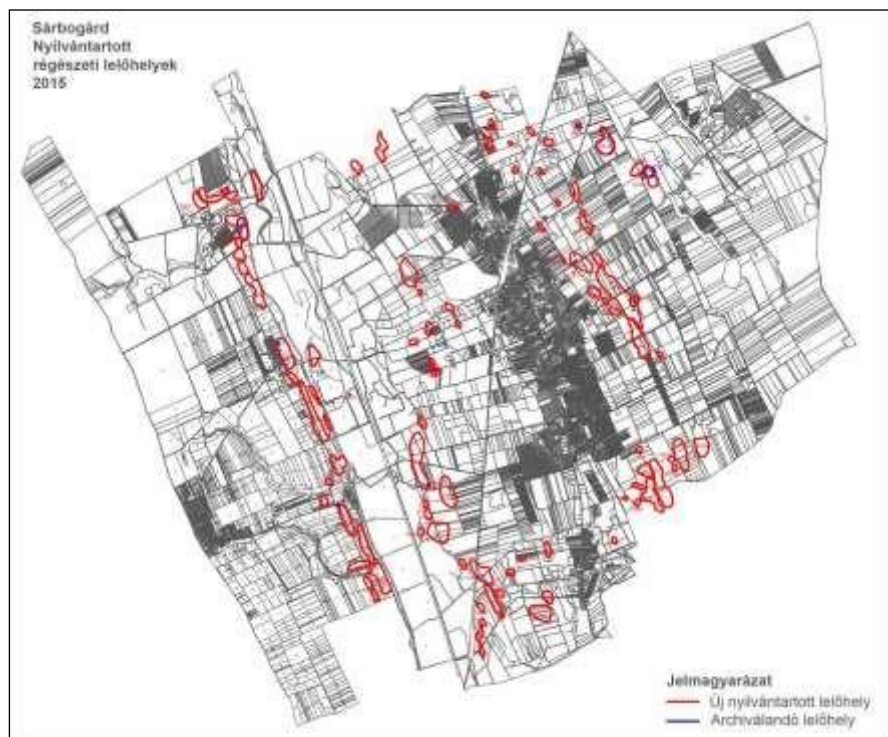
A helyőrségben 1983-ban 200 és 1985-ben további 60-70 új összkomfortos lakás épült és került átadásra, a hivatásos tiszti, tiszthelyettesi állomány részére. Ez lényegében minőségi változást jelentett a családok életében. Ezeken kívül a katonai lakótelep köré épült meg egyre korszerűbben a város központja. Sajnos az idő múlásával és a társadalmi változással egyre jobban észre lehetett venni a hanyatlás jeleit. Az előjárók részéről beígért fejlesztések egyre jobban elmaradtak és felvetődött az ezred megszüntetésének kérdése, ami 1991-ben be is következett. Ugyanazon évben a laktanyába került elhelyezésre a 11. Légvédelmi Rakétadandár 8. Honi Légvédelmi Rakétaosztálya. A rendszerváltást követő években többször átszámolásra került eme rakétaosztály, és végül a helyőrség 2001-ben végleg bezárta kapuit és egy korszak véget ért a város történetében.

(Forrás: Wikipédia)

Régészeti terület, védett régészeti terület, régészeti érdekű terület

A közhiteles örökségvédelmi nyilvántartásában Sárbogárd Város közigazgatási területén 100 darab azonosított régészeti lelőhely szerepel.

A régészeti lelőhelyekre vonatkozó adatok csak a készítés időpontjában rendelkezésre álló kutatási adatokat tükrözi. Újabb régészeti jelenség, lelőhely esetleges előfordulása nem zárható ki.

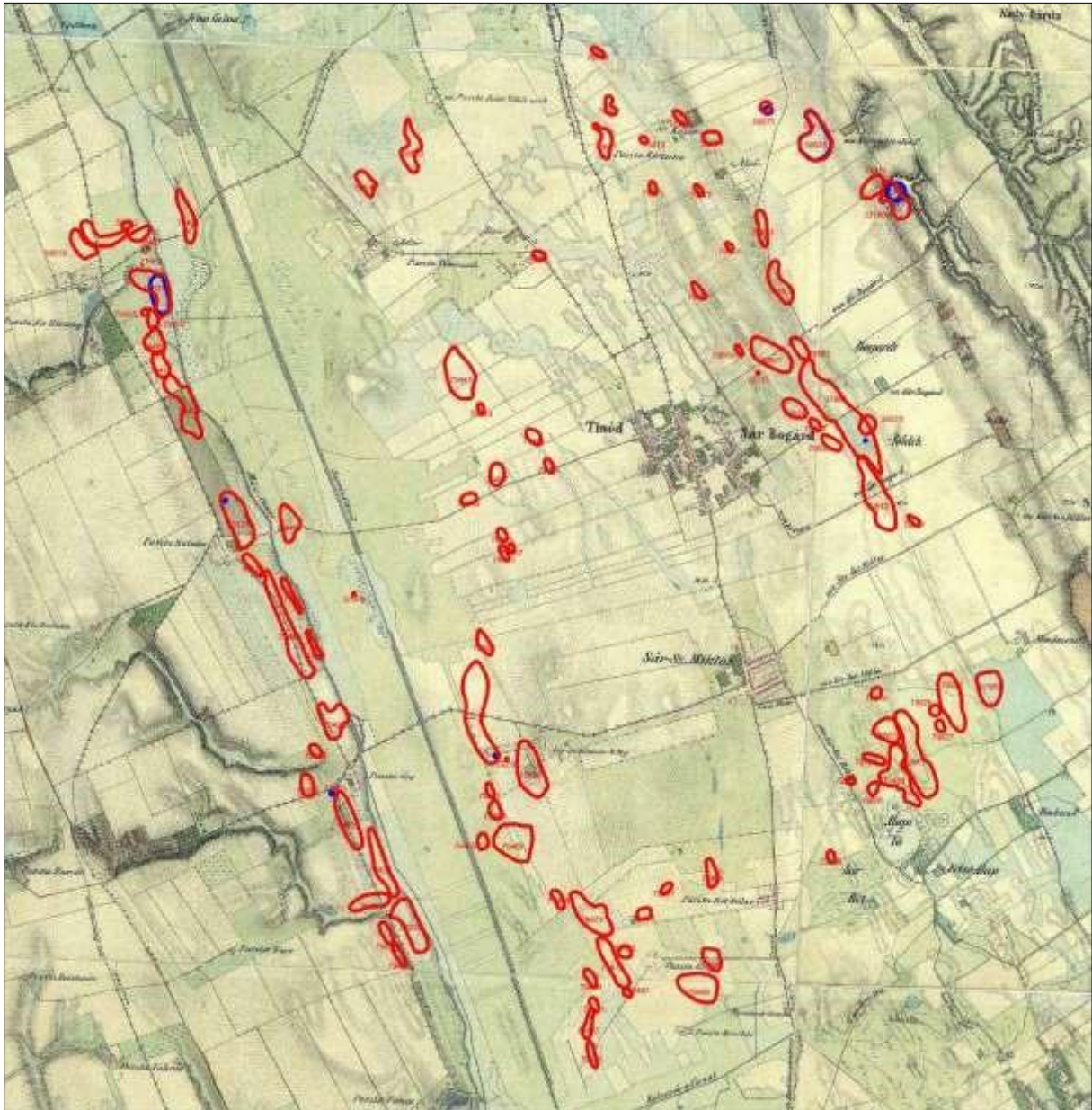
70. térkép: Nyilvántartott régészeti lelőhelyek Sárbogárd Város területén

2.1.15.9 Sárbogárd régészeti öröksége

Sárbogárd és környéke földrajzi helyzete:

Sárbogárd több történelmi múltú településből alakult ki. Ezek a települések voltak: Bogárd (Ampódföldje), Tinód, Szered, Szentmárton, Töbörzsök, Körtvélyes, Szentmiklós, Mindszent, Lók, Rétszilas, Hatvan és Egres. A település földrajzi környezetét a Duna egykori széles paleocsatornája és annak magas partjai, teraszai határozzák meg. A paleocsatornán belül alakult ki az egykor folyó szélességű Sárvíz, melynek kanyargós medrei K-ról Ny-felé vándoroltak az évezredek folyamán. A mára kisebb csatornába lecsabályozott Sárvíz a sok kisebb folyóágnak és a közöttük lévő, gyakran vizenyős árterületeknek, mocsaraknak köszönhetően, még a 18. század előtt is több száz méter széles vízfelületet eredményezett. A modern folyószabályozásnak és lecsapolásoknak köszönhetően a több kisebb-nagyobb meder szövevénye helyett a Sárvíz folyóból egy egyenes vonalú mesterséges főcsatorna alakult ki az egykori folyó keleti szélén. A folyó nyugati szélén, pedig a parthoz illeszkedő, de szabályozott vonalú Sárvíz-Malomcsatorna maradt meg. A két ág közötti mélyen fekvő területen halastavak, lecsapoló csatornák, kisebb-nagyobb ártéri legelők alakultak ki. Ezt egészítik az egykori árterületeket lecsapoló kisebb-nagyobb csatornák szövevénye. A paleocsatorna medrén belüli területen az egykori folyóágak Nyugat felé megsüllyedt, 100-120 méter tengerszint feletti magasságban lévő hordalékkúpjait kisebb-nagyobb vízfolyások sűrű szövevénye hálózta be. A paleomedér felső keleti felében a Belterület ÉK-i oldalán találhatóak a Körtvélyes-árok mára erősen szabályozott csatornáit. Az ősduna medrének egykori széleinél magas partfalak alakultak ki, melyek mára az erózióknak lekerekedtek, de így is a belső részekhez képest több tíz méterrel magasodnak ki. A

külterület délkeleti részén, Mindszent környezetét az Alap-Cecei- vízfolyás kanyargós ágai határozzák meg.

71. térkép: Sárbogárd régészeti lelőhelyei az 1. katonai felmérésen

Régészeti emlékek Sárbogárdon és környékén

Neolitikum

Az újkőkor elejétől kezdve megtelepedtek a vízben gazdag, tagolt tájon. A korszak szinte minden periódusából kerültek elő településekre utaló kerámialeletek a közelmúltban végzett intenzív terepbejárások során. Ezek legnagyobb részt a Sárköz mentén, annak K-i partjának közelében, az árterületből kiemelkedő szigeteken, valamint a Sárköz-Malomcsatorna nyugati partjai mentén a lekoptott magaspart oldalában, a víz közelében helyezkedtek el, amely a neolitikum intenzív

településhálózatára utal. Ezek mellett kisebb számban, szórtabban településekre utaló jelenségeket figyeltek meg a mai belterülettől keletre a Körtvélyesi-árok és délkeletre az AlapCecei-vízfolyás mentén. A Szecsődi-homokosban F. Petres Éva a Lengyeli kultúrához tartozó csontvázas sírt tárt fel.

Rézkor

Az intenzív újkőkori településhálózatához képest a szárazabb rézkorból lényegesen kevesebb lelőhelyről ismerünk leleteket. Ezek a korábbi korszak emlékeihez hasonlóan a Sárvíz két oldalán, a Körtvélyes mentén és a Nagytelki-dűlőben kerültek elő.

Bronzkor

A kora-bronzkortól kezdve egyre intenzívebb lett újra a megtelepedés a Sárvíz két oldalán és annak szigetein, valamint a magasabban fekvő északkeleti részekben a Körtvélyesi-árok közelében és a délkeleti részekben Mindszenten. A korai szakasz kisebb népcsoportjai után a középső-bronzkor egyik legmeghatározóbb, az ún. Vatyai kultúrához tartozó népessége jelent meg. Az ő erősségük volt a Cifrabolondvár. A természetes dombnyereg végén mélyebb árkokkal és sáncokkal kialakított kétosztatú várból és egy külső árokkal körbevett erődített településéből állt. Az űs-Duna medrének K-i magaspartjának tetején álló várat az újkorban számos alkalommal megbolygatták, ennek ellenére máig hazánk egyik leglátványosabb őskori erődítésének számít. A várban először 1927-ben Marosi Arnold, majd 1961-ben Petres Éva végzett feltárásokat. Sajnos kutatásaik eredményei máig közöletlenek. A földvár ma látható maradványait 2010-ben Nováki Gyula mérte fel és közölte. A Vatyai kultúra jelentősebb településeire utaló leletek elsősorban a Sárvíz két oldalán Hatvan-puszta és Hörcsök-dűlő területén kerültek elő.

67. ábra: Cifrabolond-vár az erődített teleppel (Légipék) és a Cifrabolond-vár belső része (Civertan)

68. ábra: Cifrabolond vár felmérése (Nováki Gy. felmérése)

A kései-bronzkor leleteit elsősorban a Sárvíz két oldaláról és szigeteiről, másrészt a Körtvélyesiárok környezetéből ismerjük. A halomsíros kultúra bolygatott temetőjének 13 hamvasztásos sírját mentette meg Kralovánszky Alán 1960-ban a Tringer-tanya területén. A sírokból az urnák mellett jellegzetes bronz ékszerek: tűk, karperecek, nyakláncok, csüngők, haj és ruhadíszek kerültek elő.

Vaskor

A kora-vaskor viharos évszázadaiból csak a Rétszilas - Vasútállomás és a Pusztakörtvélyes lelőhelyekről ismerünk településekre utaló leleteket. A 4. századtól tömegesen megtelepedő kelta törzsek hagyatéka azonban ettől sokkal gazdagabb. A településeikre utaló leletek a Sárvíz keleti oldalán Rétszilas alatt és a nyugati parton Örspusztán és környezetében, valamint egy-egy helyen a Körtvélyesi-árok mentén a Sallai-majornál és Délkeleten Mindszentalsón kerültek elő. A Szecsődi homokosban egy korai, az i. e. 4. századra keltezhető temető részlete került elő. Rétszilas-Hadnagyusztán kettő kelta csontvázas sírt találtak adattári adatok alapján.

Római kor

Az i. sz. első század folyamán a kelta bennszülött lakosság romanizálódása folyamatosan történt meg. Kialakult egy bennszülött arisztokrácia, melynek vezetésével a kelta törzsi szervezetre épülő közigazgatási körzetek, civitasok működtek. Sárbogárd és környéke vélhetően a Gorsium municípiumhoz tartozott.

A Sárvíz két partján egy nagyon intenzív településhálózat alakult ki, mely Sárszentmihálytól Sáregresig tartott. Ennek a településhálózatnak az egymásba érő lelőhelyei Sárbogárd területén is jól végigkövethetőek a Sárvíz mentén. Ezek mellett szórtabban településekre utaló leleteket gyűjtöttek a Körtvélyes-árok és az Alap-Cecei-vízfolyás mentén. Kő épületek maradványait figyelték meg Rétszilason, valamint a Körtvélyesi-árok mentén a Pipacs-dűlőben és a Forrásdűlőben. A Pipacs-dűlőben megfigyelt épületek kapcsán Isztl László felvetette a Pusztatemplom esetleges romjaival történő azonosítást. Virág-részi homokbányákban egy romanizálódott bennszülött kelta temető került elő Jungbert Béla feltárásán. A Tringer-tanya B dombján Kralovánszky Alán római sírokat is feltárt.

Sárbogárd határában került elő a Szent István király Múzeum egyik legértékesebb római kori leletegyüttese, egy háziszentély. Sárszentmiklósról római-kori kocsi bronz alkatrészei kerültek az MNM gyűjteményébe. Alsótöbörzsök határában, pontosan nem ismert helyen temetőből urnasírok, faragott sírkövek, bronzedények, ládika, kerámia került a Szent István király Múzeum és a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményeibe. Különösen érdekesek egy kocsiábrázolásos sírkő. A Sárvíz nyugati partján, Nagyhörcsök-Szilfamajoron ismeretlen lelőhelyen egy istennő bronzszobra került elő.

A külterület ÉNy-i felében, a Gombócleső területen légi fotón megfigyelt jelenséget Visy Zsolt római-kori menettábornoként azonosítja. Lelet hiányában a lelőhely tisztázásra szorul.

Népvándorlás-kor

A római-kor végnapjaiban betelepülő germán népek emlékét őrzi a Dinnyés-részen előkerült településre utaló lelet.

A 6. században jelentek meg a belső-Ázsiából érkező türk származású törzsek, az avarok. A Sárvíz két partján a vizenyős ártéri legelők közelében, valamint a magasabban a Körtvélyesiárok mentén a Laktanya-dűlőben és az Alap-Cecei vízfolyás mentén telepedtek meg. A 670 utáni érkező újabb avar törzsek temetkezését a Szecsődi homokosból ismerjük.

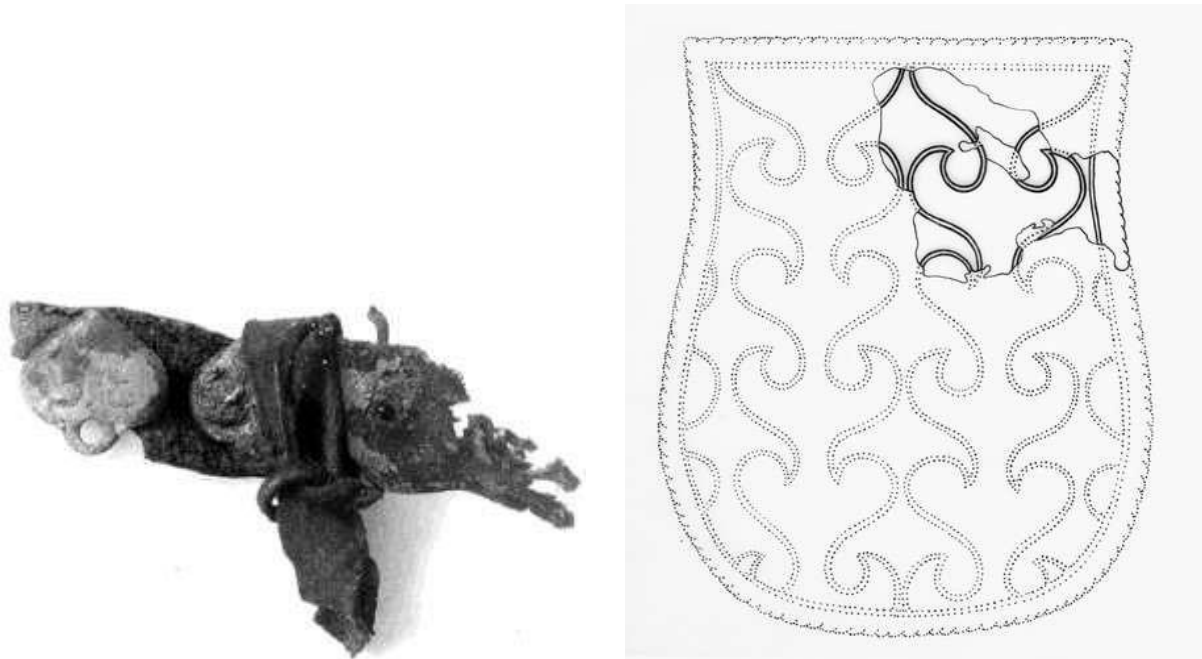
Honfoglalás-kor

A 10. százada elején megtelepedő honfoglaló magyar törzsek a Sárvíz vidékét is elérték. A Tinódi szőlőhegyen 1877-78 körül került elő talajmunkák során több bolygatott sír lelete: szablya, kengyel, zablá, karperec.

A Templom-dűlőben az 1940-es évektől figyeltek meg sírokat homokbányászat során. Itt Karlovánszky Alán 1961-ben végzett leletmentése alapján egy 11-12. századi soros temető legalább 100 sírját pusztították el. A leletmentés során már csak ennek kicsiny maradványát figyelték meg. A korai 2. sz. sírban fegyverek, többek között íjtegez csontfüggesztője, valamint lószerszámok kerültek elő.

69. ábra: A 33. sír kiemelése (SZKIM) és 33. sír részlete a veretekkel (SZKIM)

70. ábra: A 33. sír bőr veretes öve (SZKIM) és a 33. sír bőrtarsolya (SZKIM)

71. ábra: A 24. sír hajfonatkorongjai

1961-ben földmunkák közben 9 sírt bolygattak meg a Sárbogárdtól ÉK-re a Forrás-dűlőben, a Tringertanya közelében. Az ezt követő ásatás során Kralovánszky Alán és K. Éry Kinga feltárt további 91 sírt és egy teljes szarvasmarha temetkezést. A temető teljesen feltártnak tekinthető, melyben Kralovánszky Alán véleménye szerint az első temetkezések a Dunántúl megszállásával, 900 körül kerülhettek a földre, a temető felhagyása pedig 970–990 közé helyezhető. A temető leletanyag szegényes, a temetkezések többsége nem tartalmaz mellékletet, azonban az 5. férfisírból lószerszámok (kengyelek,

zabla) és fegyverek (íj, nyílcsúcsok), a 33. férfisírból pedig veretes öv és egy palmettás jellegű mintával díszített bőrtarsoly került elő. Továbbá a 24. és a 29. női sírok gyöngyökből és kauricsigákból összeállított nyaklánc mellett hajfonatkorongokat is tartalmaztak. A temetőben a jellegzetes honfoglalás kori, 10. századi ékszereken túl már megjelennek az S-végű karikák is. A temető kettőségére, a temető használati ideje alatt bekövetkezett esetleges divatváltásra (társadalmi változásra) utalhat a temetkezések között megfigyelhető tájolás beli eltérések, a leletanyag elemeinek elszegényedése.

Pusztagegres – Örspusztán 1980-ban földmunkák során 12-14 sírt pusztítottak el. A lelőhelyen Fülöp Gyula és Jungbert Béla végeztek leletmentést.

Középkor

Az Árpád-korban kialakult sűrű településhálózathoz köthető a legtöbb lelőhely Sárbogárd területén. A Sárvíz két partján, az Alap-Cecei vízfolyás mentén, valamint a belterülettől Ny-ra fekvő kisebb kiemelkedéseken és a magasabban fekvő Körtvélyesi-árok mentén alakultak ki települések csoportjai. A belterülettől keletre fekvő területen állt a helyi hagyomány szerint a Pusztatemplom, helyét a Templom-dűlő, Pusztatemplom helynevek is őrzik. A Pipacs-dűlőben megfigyelt, Stibrányi Máté által rómainak datált kőépület maradványokat azonosította Isztl László a templom romjaival, ennek megerősítése további kutatásokat igényel. A Templomdűlőben előkerült kora-Árpád-kor temetkezések is a templom és a település helyére utalnak. Ezt Isztl László a középkori Bogárd községhez köti.

72. ábra Hatvan-pusztá földvár (Miklós Zs.) és Hatvan-pusztá földvár (Civertan)

Sárszentmiklós forrásokban is említett középkori templomára utal a Török-dombon terepbejárás során megfigyelt köves-téglás habarcsos folt, valamint a körülötte fekvő temető embercsontjai. A Sárvíz egykori keleti partjához közel eső dombháton elhelyezkedő nagy kiterjedésű lelőhely azonosítható elsősorban a középkori Sárszentmiklós településsel. Hatvanpuszta területén a falurésztől délre fekvő lelőhelyen figyeltek meg terepbejárás során templomra és temetőre utaló leleteket, mely a környezetében fekvő Árpád-kori és későközépkori településrészekhez köthető. Tinód határában a Sibor-dűlőben, valamint a Bibic-halom tetején Isztl László középkori temetőkre utaló embercsontokat figyelt meg terepbejárásai során. Az Árpád-kori Tinód és Töbörzsök, valamint Rétszilás falvak egyértelmű régészeti lelőhelyekkel történő azonosítása további kutatásokat igényel.

A Sárvíz mentén egy kisebb köralaprajzú sánctvárat figyelt meg Miklós Zsuzsa régészeti légifotózás alkalmával 2001-2002-ben. Az 1980-as évek után kialakított szigeten (a kataszteri térképen tévesen felmérve) található kb. 30 méter átmérőjű, 4-8 méter széles árokkal és körülötte sánccal rendelkező vár az Árpád-korra jellemző kisméretű erődítéseknek megfelelő formát mutat. Sajnos a sziget jellege miatt eddig nem volt mód a területén kutatásokat végezni.

Egyes leírások szerint Bogárdon párkányt, azaz erődített palánkot létesítettek a törökök, melynek lelőhelyét eddig nem sikerült beazonosítani.¹⁵

Sárbogárd régészeti lelőhelyei Mellékletben találhatóak.

Régészeti lelőhelyek védelme

1. Nyilvántartott régészeti lelőhely

A 2001. évi LXIV. Kulturális Örökségről szóló törvény (továbbiakban Kötv.) 11. §-a alapján a területen nyilvántartott régészeti lelőhelyek **általános régészeti védelem** alatt állnak.

2. Jogszabály általi régészeti védelem

¹⁵ Irodalom

1. Barkóczy László: Megjegyzések a pannóniai kőemlékek kocsiábrázolásaihoz. *BudRég* XLII-XLIII. (2009/2010) 39-52.
2. Farkas Gábor: Sárbogárd város története, Székesfehérvár 1989
3. Fülöp Gyula – Jungbert Béla: Őrspusztá honfoglalás és kora Árpád-kori temetője. *AlbaRegia* XX (1980) 233-234
4. Isztl László: Adatok Sárbogárd régészeti topográfiájához. Sárbogárdi Múzeumi Egyesület, Sárbogárd, 2014.
5. Jankovits, K. & Váczi, G.: Spätbronzezeitliches Gräberfeld von Sárbogárd-Tringer-tanya (Komitat Fejér) in Ost-Transdanubien, Ungarn. *ActaArchHung* 64 (2013) 33–74.
6. K. Éry Kinga: Reconstruction of the tenth century population of Sárbogárd on the basis of archeological and anthropological data. — A sárbogárdi X. századi közösség rekonstrukciója régészeti és embertani adatok alapján. *AlbaRegia* VIII-IX, (1968) 93–147.
7. Kovács Tibor: Jelentés a sárbogárdi későhalomsíros temető 1961. évi feltárásáról (Bericht über die Ausgrabungen des spätbronzezeitlichen Gräberfeldes von Sárbogárd im Jahre 1961). *Alba Regia* IV-V, (1963–64) [1965] 201–203.
8. Kralovánszky Alán: Die landnahmezeitliche Rinderbestattung von Sárbogárd. *AlbaRegia* VI-VII (1965), 89–99.
9. Petkes Zsolt: Honfoglalás és kora Árpád-kori soros és templom körüli temetők sírleleteinek katasztere Fejér megyében, *AlbaRegia* 41 (2012) 67-120
10. Petkes Zsolt: <http://arpad.btk.mta.hu/lelohelyek/karpat-medence/112-sarboqard-tringer-tanya.html>
11. Régészeti kutatások Magyarországon 2000., Budapest 2001. hátlap
12. Terei Gy. – Nováki Gy. – Mráv Zs. – Feld I. – Sárközy S.: Fejér megye várai az őskortól a kuruc korig. Magyarország várainak topográfiája 3. Budapest, 2011. 83-85., 68-70. ábra, 24a-25. kép

A Cifrabolondvár (22180) lelőhelye kiemelt régészeti védelem alatt áll.

3. Természetvédelmi terület

A Cifrabolondvár (22180) és a Hatvanpuszta (37979) földvárak az 1996. évi LIII természetvédelméről szóló törvény alapján ex-lege természetvédelmi hatálya alá esnek.

A régészeti örökség védelmével kapcsolatos feladatok, költségek

A) Nyilvántartott régészeti lelőhely esetében

A régészeti lelőhelyeken megvalósuló tevékenység, építmény, létesítmény engedélyezésére irányuló eljárásokban a 39/2015. (III. 11.) Kormány rendelet (a továbbiakban Korm. rendelet) 3. § (a) pontja és 1. számú mellékletének 13. pontja alapján a Korm. rendelet 64.§-ban foglalt szakkérdések érvényesülése érdekében a területileg illetékes Kormányhivatal építésügyi és örökségvédelmi hivatalát, mint szakhatóságot meg kell keresni.

A Kötv. 11§-a alapján a nyilvántartott régészeti lelőhelyek a törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak. Erre való tekintettel a településfejlesztés során a megvalósítandó, földmunkával járó beruházásokat az alábbi jogszabályok figyelembevételével kell tervezni: A Korm. rendelet 4.§(1) bekezdésének értelmében nyilvántartott régészeti lelőhelyen állapotromlással járó tevékenység csak engedéllyel végezhető.

Az Kötv. 19. § (1) bekezdése szerint a földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal (beleértve az erdőtelepítést és erdőirtást) a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni. A Korm. rendelet 4.§ (3) bekezdésének a) pontja szerint megőrzésük érdekében a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyet a földmunkával járó beruházással el kell kerülni, ami nem vonatkozik azok kutatására, illetve bemutatását célzó beruházásokra.

A Kötv. 22.§ (1) bekezdés értelmében a nyilvántartott régészeti lelőhelynek a beruházással kapcsolatos földmunkával érintett részén az örökségvédelmi hatóság által előírt módszerekkel megelőző (régészeti megfigyelés, próba-, és teljes felületű) feltárást kell végezni.

Régészeti megfigyelés

A Kötv. 22. § (3) bekezdés a) pontja értelmében, régészeti megfigyelést kell előírni, ha a tervezett tevékenység nem vagy csak csekély mértékben érinti a nyilvántartott régészeti lelőhelyet és a régészeti örökség elemeit; ha a régészeti örökség elemeinek előfordulása szórványos; ha a beruházással kapcsolatos földmunka mélysége nem éri el a régészeti örökségi elemek jelentkezési szintjét; ha a nyilvántartott régészeti lelőhely beruházással érintett területét korábban földmunkával bolygatták, illetve ha a beruházás műszaki jellege miatt a régészeti feladatellátás más módon nem végezhető el. A földmunkák közben végzendő régészeti megfigyelés (Kötv. 7.§ 36. pont) célja a beruházás

földmunkájának régész által a helyszínen történő folyamatos figyelemmel kísérése, szükség esetén a régészeti bontómunka elvégzése és dokumentálása.

Próbafeltárás

A Kötv. 22. § (3) bekezdés b) pontja szerint próbafeltárást lehet előírni, ha előzetes régészeti dokumentáció nem áll rendelkezésre, vagy annak készítéséhez jogszabályban meghatározottak szerint nem végeznek próbafeltárást, továbbá földkiemeléssel nem járó alapozási technikával tervezett beruházás valósul meg, illetve a nyilvántartott régészeti lelőhely jellege, intenzitása, térbeli kiterjedése vagy rétegsora nem ismert.

Teljes felületű feltárás

A Kötv. 22.§ (3) bekezdésének c) pontja alapján teljes felületű feltárás írható elő, amennyiben a beruházással érintett lelőhely vagy lelőhelyrész hazánk múltjának kiemelkedő fontosságú forrása, illetve ha a beruházás történeti városmag területén valósul meg, továbbá – a Kötv. 22.§

(3) bekezdésének d) pontja szerint – ha a feltárás a tudományos ismereteket várhatóan jelentős új eredményekkel gazdagítja. A hatóság a Kötv. 22.§ (4) bekezdése alapján a régészeti feladatokat a lelőhely különböző részei vonatkozásában eltérően is meghatározhatja.

A régészeti szakfeladatok elvégzésére jogosult intézményről a Kötv. 20.§ (4) bekezdés és a Kötv. 22.§ (5) bekezdésének b) pontja rendelkezik. A megelőző feltárásra jogosult szerv és a beruházó közötti szerződéskötést a Kötv. 22.§ (10) bekezdés írja elő.

A beruházó költségviselését a Kötv. 19.§ (3) bekezdése írja elő. A Kötv. 19.§ (4) bekezdés értelmében a régészeti feladatellátás hatósági ár alapján végezhető. A hatósági árakat a Korm. rendelet 5. melléklete tartalmazza.

A Kötv. 22.§ (2) bekezdése szerint a földmunkával járó beruházások előkészítése során előzetes régészeti dokumentáció (a továbbiakban: ERD) készíthető, különösen a földterületkiválasztáshoz és nyomvonal-kijelöléshez; nem nagyberuházás esetén a beruházó az ERD készítésével feltárásra jogosult intézményt bízhat meg.

A régészeti feltárások költségét, a mentő feltárások kivételével annak kell fedezni, akinek érdekében a feltárás szükségessé vált (Kötv.19. § (3), 22-23. §). A fejlesztések, beruházások tervezése során a megelőző feltárás teljes költségét, de legalább a teljes bekerülés 9 ezrelékét kell költség-előírányzatként biztosítani a feltárás fedezetére (Kötv 23. §. (1)). A feltárásra jogosult intézményekről Korm. rendelet 21. §-a rendelkezik. A szükséges feltárások rendjét a Korm. rendelet 11-18 §-a határozza meg. Nagyberuházásokkal összefüggő régészeti feltárások esetében a Korm. rendelete 19-25 §-a alapján kell eljárni.

B) Váratlanul előkerülő régészeti emlékek esetében az alábbiak szerint kell eljárni.

Valamennyi, a régészeti feltárás esetén kívül előkerült régészeti emlék, ill. lelet esetében is törekedni kell a régészeti örökség elemeinek helyszíni megőrzésére a Kötv. 24. § (1) bekezdése szerint. Ha bármilyen tevékenység során régészeti feltárás nélkül régészeti emlék, vagy lelet kerül elő, a felfedező (a munka felelős vezetője) a Kötv. 24. § (2) bekezdés értelmében köteles a tevékenységet azonnal abbahagyni és a feltárással jogosult szervnek azt haladéktalanul bejelenteni, a tevékenységet a hatóság intézkedésének kézhezvételéig szüneteltetni, a helyszín és a lelet őrzéséről - a felelős őrzés szabályai szerint - a hatóság intézkedéséig gondoskodni. A régészeti lelőhelyek megrongálását, megsemmisítését, gondatlan kezelését a Kötv. 82. § alapján szankcionálják.

Összefoglalás /Azonosított régészeti lelőhelyek

A Sárbogárd Város közigazgatási területén összesen 100 darab azonosított, régészeti lelőhely van nyilvántartva, melyek közül egy kiemelt védelem kettő természeti védelem alatt áll.

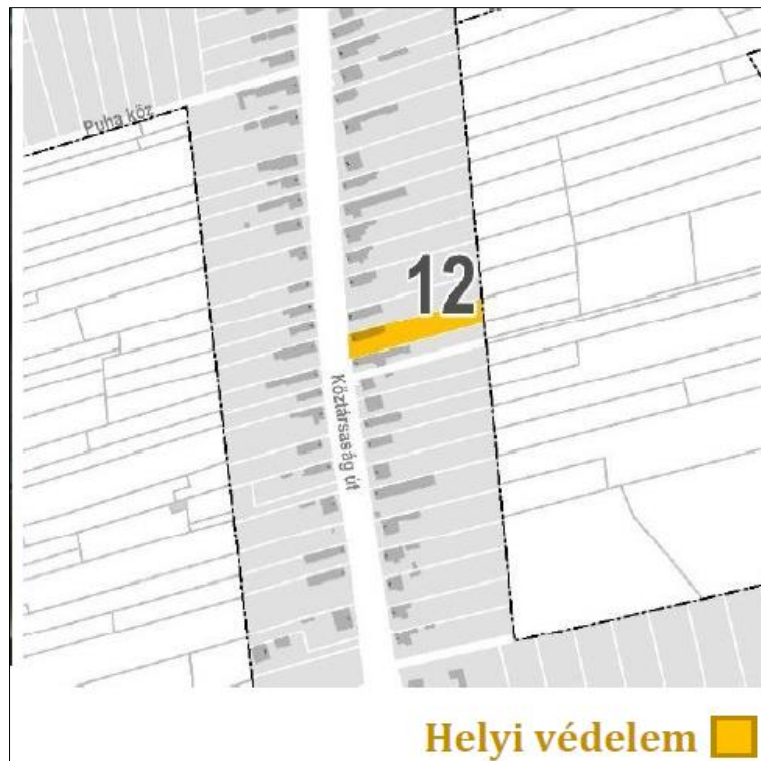
Műemlékek

A Országos Építésügyi Nyilvántartás (<https://oroksegvedelem.e-epites.hu>) adatszolgáltatása alapján, Sárbogárdon és csatlakozó településein az alábbi 8 épület szerepel a

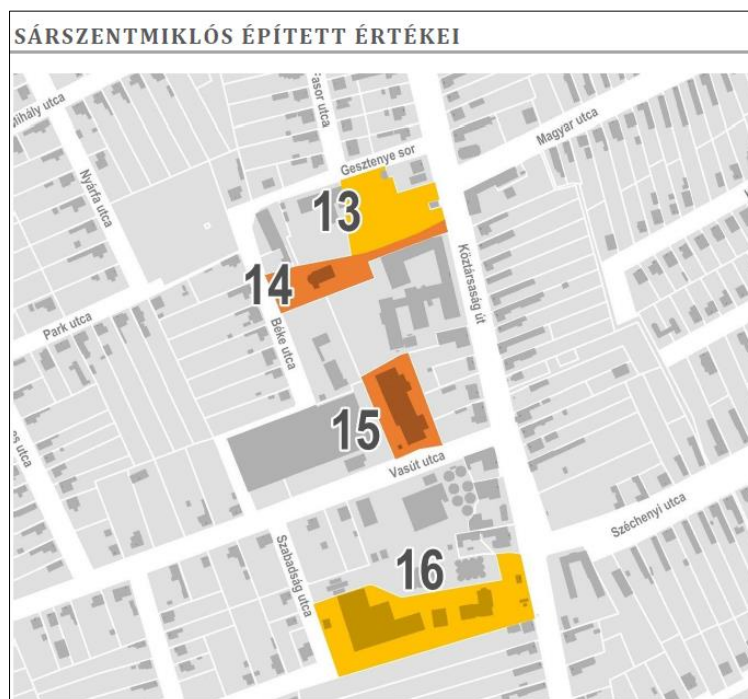
A település gazdag múltjának köszönhetően számos védett épített található. A megőrzendő értékekhez vallási, kulturális épületek, intézmények, kúriák, kastélyok tartoznak elsősorban, de akár gazdasági épületek, egyszerű lakóházak, vagy temetők, emléktáblák is hozzátartozhatnak. Ezek az épületek jellemzően a Sárbogárd központi részén és Sárszentmiklóson összpontosulnak, de találkozhatunk néhányal Pusztaegres, Sárhatvan és Nagyhörcsök puszta területén is.

73. ábra: Műemlék és helyi védelem alatt álló építmények Sárbogárd központi belterületén(Forrás: Sárbogárd TAK)

74. ábra: Műemlék és helyi védelem alatt álló építmények Sárobgárd központi belterületén(Forrás: Sárobgárd

75. ábra: Műemlék és helyi védelem alatt álló építmények Sárszentmiklós városrészén(Forrás: Sárobgárd TAK)

Műemlék ■ Helyi védelem ■

76. ábra: Műemlék és helyi védelem alatt álló építmények Sárhatvan városrészén (Forrás: Sárbogárd)

1. Ref. templom (1683)
Sárbogárd, Tompa Mihály utca hrsz.: 330 , klasszicista (1783)

A Tompa Mihály utcában fekszik a település református temploma, mely 1738-ban épült fel klasszicista stílusban. Főhomlokzata igényesen kialakított, pilaszterekkel tagolt és timpanonnal lezárt. A templom a mai formáját 1827-1829 között kapta meg a „T” formára való bővítésével, és a homlokzati torony megépítésével. A bővítés során a főhomlokzatra merőleges tengely sokszögzáradékkal került lezárásra.

A bővítéssel a templom a környék meghatározó elemévé vált, kialakításával, struktúrájával méltán kiérdemelte a műemléki védettségi kategóriát. Utolsó felújítása 2004–2005-ben volt.

Műemléki környezetébe tartozó telkek: 329, 731, 565 (új hrsz., Forster nyilvántartás szerint 566 volt)

2. R. k. templom /Szent Miklós/ (1688)

Sárbogárd- Sárszentmiklós, Béke u. – Köztársaság u. hrsz.: 4845 1795, késő barokk

Település központjában, az I.-II. világháborús park közvetlen szomszédságában található a Köztársaság útról és a Béke utcáról is megközelíthető, műemléki védettség alatt álló Szent Miklós római katolikus templom. Az 1792-1795 között épült barokk stílusú templom egyhajós, szegmensíves szentélyzáradékú, homlokzati tornyos templom. Főhomlokzatát pilaszterek tagolják három részre, melyek közül a középső, kiemelkedő, lépcsős pilaszterek rizalitként hangsúlyozzák ki a templomtornyot. A másik kétharmadban kő emléktáblák találhatóak. A kapu felett egy besüllyesztett fülkében kőszobor került elhelyezésre. A templom előtti téren 1885. felirattal egy „Isten dicsőségére” állított kőszobor áll a templom hosszanti tengelyére szervezve.

Műemléki környezetébe tartozó telkek: 4835/3, 4836, 4844 (új hrsz., Forster nyilvántartás szerint 4843/2 volt), 4846, 4847, 4848, 4849, 4853, 4854, 4855, 5343/2, 5446/2

3. Rektorisz-villa (10448)

Sárbogárd, Ady Endre u. 126. hrsz.: 960/1–2, szecessziós 20. század eleje

Ady Endre utcán található 20. század elején épült egykori Rektorisz villa, mely napjainkban bölcsődeként működik. Település központjában, szabadon álló, L alaprajzú, földszintes, nyeregtetős épület. Utcai homlokzata szimmetrikus, középtengelyben poligonális záródású rizalittal, amely félmanzárd tetővel fedett, fölötté íves oromfal. A homlokzat két szélén attikafal előtt, íves párkánnyal lezárt oldalrizalitok. Síkmennyezetes belső terek, az új funkciónak megfelelően átalakítva, újabb nyílászáró szerkezetek. Az udvari homlokzatok átalakítottak. Az épület szecessziós stílusú.

Műemléki környezetébe tartozó telkek: 961/1, 951, 958/2, 958/1, 957, 959, 1096, 2344, 2319/1, 2309, 2318

4. Lakóház (10449)

Sárbogárd, Posta u. 1. hrsz.: 2462, historizáló, 19. század vége

Település központjában, Az Ady Endre utca – Posta utca kereszteződésénél egy historizáló stílusú 19. század végén épült utcavonalon álló, U alaprajzú, földszintes, nyeregtetős sarokház, klinkertégla- és vakolat architektúrával. A sarok lemetezett, pilaszterek által tartott attikafal és törtívű oromfal hangsúlyozza, az Ady Endre utcai homlokzatokon timpanonos és szegmentíves szemöldökű nyílások váltakoznak, az attika és a pilaszterek a homlokzat végében, oldalrizalitszerűen, megismétlődnek.

Az oldalhomlokzat egyszerűbb nyílásai vízszintes szemöldökpárkányokkal lezártak. Síkmennyezetes belső terek, átépítve. Épült a 19. század végén. Az épületben üzletek vannak, sarkának nyílásai kirakatablakká átalakítva. Udvari homlokzataihoz több toldalék kapcsolódik.

Műemléki környezetébe tartozó telkek: 961/1, 951, 958/2, 958/1, 957, 959, 1096, 2344, 2319/1, 2309, 2318

5. Községháza (10450)

Sárbogárd, Ady Endre u 164. hrsz.: 658/1 historizáló 1900 körül

A település központjában, település főutcáján, az Ady Endre út – Hősök tere találkozásánál áll a volt Községháza, ami jelenleg az ÁNTSZ épülete. A korábbi rendeltetését impozáns kialakítása is sugallja. Historizáló stílusban épült az 1900-as években utcavonalon álló, U alaprajzú, földszintes, kontyolt

nyeregtetős sarokház. Szimmetrikus főhomlokzatának közepén enyhén kiugró, timpanonnal lezárt rizalit, felette csonkagúlafedés. A konzolos főpárkány, a középrizalit pilaszterei, a lábázat, a nyíláskeretek könyöklőjének és záradékanak vonalában végigfutó falsáv klinkertégla, a többi felület vakolt. Az udvari homlokzaton az architektúrális tagozás megismétlődik, de klinkertégla nélküli. Síkmennyezetes belső terek, átalakítva. Épült 1900 körül. Az udvarban alacsony toldalék- és melléképületek. Eredeti külsejét napjainkig megtartotta, azonban belső terei a funkcióváltást követően átalakításra kerültek.

Műemléki környezetébe tartozó telkek: 655, 658/3, 690/33, 2357, 2460, 2461, 2462, 657

6. Zsinagóga (11387)

Sárbogárd, Bercsényi utca hrsz.: 533-

A zsinagógát 1879-ben adták át, majd a II. világháború számolta fel az 500 fős hitközséget. A holokauszt-emlékművön ma 235 zsidó neve olvasható. Az egykori imaház ma magántulajdonban van, a földszintjén ruhabolt, az emeletén bútorlerakat működik. Az építmény statikailag rendben van, de állapota leromlott. Helyi fiatalok a zsinagóga padlásterében megtalálták a hitközség iskolaszéki iratainak és a helyi rabbi levelezésének egy részét.

Műemléki környezetébe tartozó telkek: 530, 531, 532, 534, 535, 611/1, 611/2

7.Zichy-magtár (11538)

Sárbogárd, Vasút utca hrsz.: 4860/3

Már a Köztársaság útról is látható a Vasút utcában álló Zichy – magtár. A műemléki védettség alatt álló épület 1823-ban készült el és eredeti, gazdasági funkcióját napjainkig is megtartotta. A magas, nyeregtetővel kialakított Zichy – magtár homlokzatán három szinten, illetve az oromzaton is félköríves ablakok láthatók.

Műemléki környezetébe tartozó telkek: 4836, 4838, 4839, 4840, 4841, 4843/2 (megszűnt hrsz., telekösszevonás után 4844 lett), 4844, 4860/4

8. R. k. templom /Nagyboldogasszony/ (10325)

Sárbogárd- Sárhatvan, József Attila u. hrsz.: 588 neobarokk 1923

Település szélén, szabadon álló, centrális terű, félköríves szentélyzáródású, homlokzati tornyos templom. A sátoztetős, négyzetes központi tér oldalaihoz három félköríves bővítvény csatlakozik, amelyek közül az egyik a szentély. A negyedik oldalon található a bejárati előcsarnok toronnyal. A szentély D-i oldalához négyzet alaprajzú sekrestye kapcsolódik. Főhomlokzat tengelyében oszlopok között, törtívű szemöldökkel lezárt

kapuépítmény, párkányán közepén kőkereszt, kétfelől puttók, fölötté karzatmegvilágító lantablak. A háromrészes körbefutó főpárkány a lantablak fölött íves, két oldalán volutákkal lezárt, közöttük emelkedik a harangszintes, hagymasisakkal fedett torony. A törtvonalú homlokzatokon sarokarmírozás és saroklizénák. A központi tér kupolaboltozatos, nyolc oszlop tartja, a szentély és a mellékterek negyedgömbbel fedettek, a bejárati oldalon háromnyílásos karzat, mellvéddel. Fekete műkőlap burkolat. díszítőfestés: a boltozaton, a kétoldali negyedgömb boltozatain (Tábor János). Berendezés: főoltár, neobarokk, 1923 – főoltárkép: 1923 (Dudics Andor); padok és csillárok neobarokk, 1923. A karzat alatt, talapzaton, Szávozdt Imre egészalakos, fehér márvány szobra, előtte kétszárnyú, kovácsoltvas ajtó. A falu korábbi temploma 1852-ben leégett. A jelenlegi templomot Szávozdt Emil építtette, aki 1911-ben szerzett birtokot Sárhatvanban, elhunyt fia emlékére, 1923-ban. Az évek alatt elpusztult üvegablakait Róth Miksa, a falképeket Tábori János, míg a műkő munkálatokat Melocco Péter készítette

(Forrás: leírások - www.koh.hu, wikipedia, képek részben - www.google.hu/maps, www.nagyvofely.hu)

Helyi művi értékek

A helyi szinten értékes épületek, építmények védelmét jelenleg *Sárbogárd város településképi védelméről* szóló 24/2017. (XI.23) önkormányzati rendelet biztosítja. A település jellegzetes építészeti és településképi karakterének megőrzése érdekében az alábbi építmények képezhetik helyi művi érték részét:

1. Tájház

Sárbogárd- Tury Miklós u., 934 hrsz.

A Tompa Mihály utcáról a Tury Miklós útra fordulva fakerítés mögött található Sárbogárd tájháza, mely a település helytörténetét és a paraszti kultúra jellegzetességeit mutatja be. A nádfedeles, egytraktusos épület faoromzattal és szintén fából készült, hatosztatú ablakokkal díszített. A tájház az Ifjúsági Park szomszédságában rejtőzik, a Tury Miklós utca páros oldalának egyfajta lezárásaként

2. Mészöly Kúria

Sárbogárd, Tompa Mihály u. 7. 686 hrsz.

A kúriát a 18. század végén emeltette a Mészöly család. Maga az épület az utca vonalával párhuzamos tengelyű, földszintes. Háromosztatú, fakeretes ablakaival, illetve az épület előtti gondozott parkjával kellemes hangulatot áraszt az erre látogatókban.

3. Somody-Gött Kúria

Sárbogárd, Tompa Mihály u. 19/b. 677 hrsz.

A Tompa Mihály utcán tovább sétálva a hajdani Somody-Gött Kúria birtokának bejáratához juthatunk. Az utcáról csak a néhai porta épület látható, azonban a tömb belsejében ott sejlík a 18. sz. végén épült, észak-déli hossz tengelyű, téglány alaprajzú kúria. Az épületet a 19. sz. első felében klasszicista stílusban átalakították. Jellegzetes eleme a bejárat előtti oszlopokkal határolt előtér (porticus), melyet felül háromszögű oromzat zár le.

4. Tompa Mihály emlékház
Sárbogárd Tompa Mihály u. 41. 565 hrsz.

Sárbogárd református templomával szemben, a Tompa Mihály utcában található egykori lakóház is helyi védelem alatt áll. A Tompa Mihály emlékére berendezett emlékház méltán kiemelkedik környezetéből egytraktusú, tornácossal kialakításával. Oromzatát két, fakeretes, hatosztatú ablak és a szintén fából készült zöld zsalugáterek uralják, melyek alkalmazása az épület udvarra néző homlokzatán is megfigyelhető.

5. Petőfi Sándor Gimnázium és Szakközépiskola udvarán lévő lakóház, Huszár kúria –
Sárbogárd, Ady Endre út. 196. 523 hrsz.

Az Ady Endre utca – József Attila utca sarkán levő Petőfi Sándor Gimnázium és Szakközépiskola területén is található építészeti értéket, ha jól figyelünk. Az iskola egyik hosszanti épülete a Huszár-kúria egykori épülete, melynek egytraktusú kialakítása a régi időköt idézi.

6. Zsidótemető
Sárbogárd, Radnóti u. 2615 hrsz.

7. Zsinagóga (11387)

Sárbogárd, Bercsényi utca hrsz.: 533

A zsinagógát 1879-ben adták át, majd a II. világháború számolta fel az 500 fős hitközséget. A holokauszt-emlékművön ma 235 zsidó neve olvasható. Az egykori imaház ma magántulajdonban van, a földszintjén ruhabolt, az emeletén bútorerakat működik. Az építmény statikailag rendben van, de állapota leromlott. Helyi fiatalok a zsinagóga padlásterében megtalálták a hitközség iskolaszéki iratainak és a helyi rabbi levelezésének egy részét.

Műemléki környezetébe tartozó telkek: 530, 531, 532, 534, 535, 611/1, 611/2

8. Fafaragó ház

Sárbogárd- Sárszentmiklós, Köztársaság út. 70. 15 hrsz.

Sárbogárd központi részéről Sárszentmiklós felé haladva, a Köztársaság út bal oldalán bújik meg a helyi védelem alatt álló, az oromzatba faragott évszám alapján 1926-ban épített Fafaragó ház. A népies stílusú, egytraktusú, tornácos, földszintes parasztház az utca vonalától hátrább húzva, attól – egy fafaragó házhoz méltóan – fakerítéssel leválasztva áll. Az épület oromzata szintén fa, ahogyan a hatosztatú ablakok kerete is. A parasztház udvarán fából készült, díszes emléktábla található 1991 felirattal.

9. Régi malomépület

Sárbogárd- Sárszentmiklós Köztársaság út. 189. 5322/2 hrsz.

A Köztársaság úti régi malomépület és az újonnan megépült gabonátárolók már messziről szembetűnnek, szinte uralják a teret. Eredeti funkcióját ugyan már elveszítette a malom, de a fokozatos pusztulás helyett új funkciót kapott és felújították. Az épület három szintjén végig szegmensíves ablakok tagolják és díszítik a homlokzatot.

10. I.-II. világháborús emlékmű és park

Sárbogárd- Sárszentmiklós, Köztársaság út, 4835/3 hrsz.

Sárszentmiklós településrészen a Köztársaság út és a Gesztenye sor sarkán található a település egyik közparkja. Itt található esztétikusan beültetett és jól karbantartott környezetben a település I.-II. világháborús emlékműve. A kő emléktáblák egy kisebb emelvényen találhatóak, így megközelítésük csak a kiépített lépcsőn lehetséges.

11. Általános Iskola

Sárbogárd- Pusztaegres, Köztársaság tér, 263/2 hrsz.

Sárhátvántól délnyugatra, Pusztaegresen található a Köztársaság téren fekvő egykori pusztaegresi iskola. Az iskola megszűnése ellenére sem az épület, sem pedig a kertje nem vált elhanyagolttá. Az épületen kisebb vakolathibák láthatóak, azonban ezek nem csökkentik az építészeti kialakításának a szépségét. Bejárata tornácos, amit boltíves oszlopsor szegélyez. A boltívek mellett szintén íves kialakítású ablakok tagolják a homlokzatot.

12. Temető kertben lévő sírkápolna

Sárbogárd-Sárhátvan, József Attila utca, 588 hrsz.

13. Major istálló épülete

Sárbogárd-Sárhátvan , 059/16 hrsz.

A major Sárhatvan legkorábbi része. Területén három nagy istálló van, melyek közül kettő már fel van újítva, így jó állapotban láthatóak, a harmadik pedig még őrzi eredeti külsejét, de állapota ennek ellenére is elfogadható.

14. Örspusztai emeletes magtár
Sárbogárd-Sárhatvan, 0289/1 hrsz.

15. Volt kastélyépület
Sárbogárd-Nagyhörscsök, 01242/1 hrsz.

Nagyhörscsökpusztán található az egykori Zichy-Pálffy kastély épülete, mely a magyarországi romantika egyik legjelentősebb alkotása. A kastély Zichy Ferenc megbízásából Ybl Miklós tervezte 1852-ben. Az emeletes főépülethez változatos tömegű hátsó szárnyak csatlakoztak. A kastély maga tágas, logikus elrendezésével, oszlopos termeivel páratlan volt a maga nemében. Az egykori kastélyt Zichy Ferenc

feleségének, Kornis Annának a tiszteletére Anna-várként is emlegetik. Napjainkra a kastély nagy része elpusztult, a megmaradó épület 1997 óta üresen áll, azonban előkelő külsejét a mai napig őrzi.

Az épített környezet konfliktusai, problémái

Az épített környezet vonatkozásában a konfliktusok elsősorban a központi belterületen a legjelentősebbek:

1. A **tulajdonosi szándékok a jelenlegi belterület peremterületén** sok esetben a TSZT-ben és a részletesen szabályozott Helyi Építési Szabályzatban és szabályozási tervlapon jelöltekkel **nem összeegyeztethető**, főleg a nyugati határszélen, a lakóterületi fejlesztési területeknél. A lakótelkek mögötti külterületi, mezőgazdasági földeken történő gazdálkodáshoz kapcsolódó építési, telekhasználati szándék sok helyen megfigyelhető, illetve erre irányuló kérelmek is érkeznek a Hivatalba, azonban a távlati lakóterület fejlesztései elképzelések nyomán kiszabályozott és építési övezetbe sorolt ingatlanokon az építési előírások nem nyújtanak tiszta építésjogi helyzetet ilyen vonatkozásban.
2. Igen terhelő (por-, zaj-, légszennyezés) vonalas szerkezeti elemként tölti be szerepét a városon keresztülhaladó 63. sz főút, mely a határoló, térfal funkciót is betöltő épületek állagát és azokban kialakított rendeltetésekre is negatívan hat. A főút teher mentesítésének kiváltására a településrendezési eszközökben szereplő, tervezett elkerülő út kiépítése belátható időn belül továbbra sem látszik reálisan megvalósíthatónak, ezért egyéb megoldást javasolt megfogalmazni a „város főutcája” melletti központi funkciók és városi lét kedvezőbb feltételeinek megerősítésére.
3. Az előző pontból és a Hősök tere környéki térszervezési problémákból adódik, a **nyugodt, közösségi életre is alkalmas városközpont**, közösségi terek **hiánya**. A főút környezeti terhelése okán a központban egyre több funkcióvesztett épület, üzlethelység található.
4. A funkcióvesztést tovább erősíti a központtól távolabb eső új kereskedelmi áruházak megtelepedése, amelyek városközponti üzletek vásárlói forgalma vonatkozásában erős elszívó hatást eredményeztek.
5. A hatályos SZT jelentős mennyiségű új utcát jelölt ki a jelenlegi keskeny közterületek és zsákutcák problematikájának megoldására, ill. a nagy tömbbelsőket feltárására. Az utóbbi 10 évben ezen **szabályozások töredéke sem tudott megvalósulni** az Önkormányzat anyagi helyzete miatt, így ezekre a konfliktusokra egyéb megoldást szükséges nyújtani.
6. A hatályos TSZT-ben külterületen kijelölt **tervezett gazdasági és lakó területek túlzóak**, a valós fejlesztési igényeket nem tükrözi. Ez abból is látszik, hogy még mindig jelentős mennyiségű területi tartalékok húzódnak a jelenlegi belterület területén: feltáratlan tömbbelső, hosszú, alulhasznosított telkek formájában.
7. Sárbogárdon jelentős mennyiségű alulhasznosított terület, épület található, szinte mindegyik funkcionális körben. Az ellátó funkciók körében is találni üresen álló, használaton kívüli épületeket.
8. Védett épített örökségi egyes épületek leromlott állapotban vannak, funkció nélkül.

2.1.16 Közlekedés

Hálózatok és hálózati kapcsolatok

Területrendezési tervek közlekedéshálózati elemei

Közúti közlekedés főbb elemei:

Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről 2018. évi CXXXIX. törvény Törvény határozza meg a közúthálózat főbb elemeit, ezen alapul a **Fejér Megye Területrendezési Terve, amely dokumentumok alapján a közlekedési hálózat főbb elemei a következők:**

Gyorsforgalmi utak : M8: (Ausztria) – Szentgotthárd térsége – Veszprém – Enying térsége – Sárbogárd térsége – Dunaújváros – Kecskemét térsége – Szolnok – Füzesabony térsége (M3) - térség nyomvonalon és a periférikus területek felzárkóztatására – tervezet (a Szentgotthárd és Szolnok közötti szakasz TEN-T hálózat része (transzeurópai közlekedési hálózat))

Főutak: 63 sz. főút: Tolna (6 sz. főút) – Sárbogárd – Székesfehérvár (M7)

A közúti közlekedési fejlesztések közé és a 63. sz. főúthoz tartozik a 2026-ig megépíteni tervezett M63-as autópályát, amelynek a Székesfehérvár- Sárbogárd közötti szakaszának elkészültével lehet számolni.

72. térkép: Sárbogárdot érintő, tervezett jelentősebb közúti fejlesztések nyomvonala

Főutak tervezett településselkerülő szakaszai: 63 sz főút: Cece - Sárbogárd

Térségi jelentőségű mellékutak: 6219 sz. mellékút: Dunaújváros – Mezőfalva – Sárbogárd mellékút
6306 sz. mellékút: Sárbogárd – Mezőszilas mellékút

Vasúthálózat

Nagysebességű vasútvonalak: (Horvátország) – Gyékényes térsége – Budapest (Ferihegy) – Záhony térsége – Ukrajna

Egyéb országos törzshálózati vasútvonalak:

Mezőfalva – Rétszilas

Sárbogárd – Börgönd

Rétszilas – Bátaszék

Gyorsforgalmi úton meglevő nagy híd a Dunán:

Dunaújváros (M8 csatlakozik)

A vasúthálózat főbb elemei:

A 2013. évben kiadott OVK Országos Vasútfejlesztési Konceptió alapján a Dél-dunántúli régió felé irányuló forgalom zömét a Budapest – Pusztaszabolcs (40a) vonalszakasz vezeti le, felépítményei elavultak. Az V/B folyosó (páneurópai folyosó) Pusztaszabolcs-Pécs szakasza egyvágányú, villamosított fővonal, melynek sebessége (80-120 km/h) - a szükségesnél jelentősen kisebb – az állandó sebességkorlátozások miatt még ennél is kevesebb több helyen. A V/C vasúti folyosó kiépítéséhez szükséges a Pécsbánya – Rendező – Magyarboly szakasz villamosítása, ezt déli szomszédaink is szorgalmazzák.

Nemzetközi törzshálózati vasúti fővonal : Hazánkat érinti horvátországi kapcsolattal az E71 Budapest – Dombóvár – Gyékényes vasúti fővonal

Hazai törzshálózati vasúti fővonal: A nemzetközi korridorok, vasút közlekedési folyosók magyarországi szakaszai a hazai vasúti törzshálózat részét képezik. Egyéb fővonal: Sárbogárd – Börgönd vasútvonal, amely a város és a megyeszékhely vasúti forgalmát bonyolítja.

A kerékpárhálózat főbb elemei:

Az OTrT alapján az országos kerékpáros törzshálózat Fejér megyei szakaszait a következő országos irányok érintik:

- Duna-menti kerékpárút, mely az EuroVelo hálózat része. Budapest – Százhalombatta-Dunaújváros – Dunaföldvár – Mohács nyomvonal
- Tisza – Balaton kerékpárút: Siófok – Simontornya – Dunaföldvár – (Tiszakécske)

A 2013. évben kiadott OKKHT Országos Kerékpáros Konceptió és Hálózati Terv alapján a nemzetközi és országos (OTrT szerinti) jelentőségű útvonal: - Duna-menti kerékpárút jobb part (EV 6), ez Sárbogárd települést nem érinti.

A kerékpárút hálózat Fejér megyében lassan épül ki, európai normáktól jelentősen elmarad. A települések belterületein, főleg a nagyobb forgalmú utak átkelési szakaszai mellett alakultak ki kerékpárutak-sávok. A megyében hiányoznak az összefüggő kerékpárút hálózatok, nincs folytonos kerékpárút hálózat, nincs átjárhatóság az útvonalak között. A kerékpárút hálózat része a biztonságos és akadálymentes úthálózat, kerékpár szállítás (pld. vasúton), - parkolás és -tárolás.

Fejér megyére fent leírtak Sárbogárd településre is jellemzők, a vizsgálatok szerint szükséges az önálló kerékpár nyomvonal kialakítása, továbbá helyi jelentőségű igények megvalósítása az életminőség szempontjából, pld.: 63. sz. főúttal párhuzamosan mind Sárbogárd, Sárszentmiklós, Rétszilas illetve tovább Vajta irányába.

Sárbogárd térségi közlekedési kapcsolatai az 1.1. településhálózati összefüggések c. fejezetben bemutatásara kerültek.

Közúti közlekedés

Sárbogárd városán elsőrendű főút nem vezet át.

A település főbb közúti kapcsolatait biztosítófontosabb úthálózati elemek:

Sárbogárd város fő közúti kapcsolata a 63. sz. országos főút. Észak felé az M7 autópálya észak Dunántúl és Budapest irányába, dél felé a 6. sz. országos elsőrendű főút Horvátország, dél Dunántúl és Szekszárd, Pécs irányába jelent közúti kapcsolatot.

1. 63. sz. országos főút:T olna (6sz.főút)-Sárbogárd-Székesfehérvár (M7)
2. 6305 sz. országos mellékút (Sb.-Nagyhörcsök felé) a 6307 sz.(Sb.- Szabadbattyán) országos mellékút felé
3. 6223 Sb- Alap
4. 6306 sz. országos mellékút (Sárbogárd_ Mezőszilas, Örs-puszta felé) a 6307 sz. országos mellékúthoz csatlakozva
5. 6215 sz. országos mellékút (Kislók, Nagylók, Hantos) a 6228 sz. országos mellékút felé
6. 6219 sz. országos mellékút (Mezőfalván át Dunaújváros felé)
7. 61 sz. és 52 sz. főút a Dunaföldvári hídon Duna-Tisza köze felé
8. 63307 sz. országos bekötőút Rétszilas vasútállomás felé

Települési úthálózat, járdák

A belterületi lakóterületek utca-, illetve tömbszerkezetének kiszabályozására a XX. század első felében került sor. A szerkezetben meghatározásra kerültek nagyobb forgalmú, gyűjtő szerepkörű utcák, de ezek szabályozási szélessége nem tér el a lakóutcákétól. Mindezek miatt inkább „gyűjtő szerepkörű” utakról beszélhetünk a településen, mint gyűjtő utakról.

A meglévő utak keresztaszélyeinek kialakítása igen változatos képet mutat. A kiszabályozott szélessége 3,00 – 26,50 m-ig terjed. Aszfaltburkolattal, vizes makadám burkolattal, itatott makadám burkolattal való ellátottság tekintetében a városban lévő összes lakóút hozzávetőlegesen 25%-ban van szilárd burkolattal ellátva. A külterületi falusias lakóterületeken több utcában kiépítetlen, nem karbantartott utak találhatóak. Az utak csapadék-vízelenítésének megoldása igen változatos a településen megtalálható a földárok, burkolt árok.

A gyalogjárdák a főbb utak mentén kiépültek, a kisebb utcákban azonban nem mindenütt található szilárd burkolatú járda. Ahol kiépült a gyalogos járda ott a kisebb szélességű utcákon az egyik oldalon, míg a szélesebb utcákban kétoldali járda található meg. A járdák szélessége min. 1,00m, max. 1,40m.

Közösségi közlekedés

Közúti közlekedés

Fejér Megyét érintő menetrend szerinti elővárosi, regionális és országos, illetve az országhatárt átlépő Sárbogárdon átmenő autóbusszjárat vonalai:

73. térkép: Fejér Megyét érintő menetrend szerinti elővárosi, regionális és országos, illetve az országhatárt átlépő Sárbogárdon átmenő autóbusszjárat vonalai

A település a dunántúli nagyvárosok közül Székesfehérvár, Dunaújváros, Győr, Szekszárd, Baja, Szekszárd, Veszprém, Pécs irányába rendelkezik közvetlen autóbussz összeköttetéssel. Kisebb városokat tekintve Paks, Simontornya irányában van autóbussz járat. Azonban a járás egyes településeiről (pl. Igar) Sárbogárd csak átszállással érhető el, ez jelentős mértékben korlátozza a város járásközponti szerepének betöltését.

Sárbogárd térségének autóbussz közlekedését Volánbusz Zrt. biztosítja.

Városi tömegközlekedés

Sárbogárd közigazgatási területén 2012. év óta a Régió 2007 Kft. látja el a helyi menetrend szerinti autóbusszos személyszállítási közlekedési közszolgáltatási tevékenységet. A településen a városközpontban lévő autóbussz megállóhelyek köré szerveződik a város tömegközlekedése is, önálló buszpályaudvarral nem rendelkezik a település. A városi tömegközlekedésre a járatok ritkasága

jellemző, ugyanakkor a település térszerkezete, a külső városrészek népességének nagysága miatt közlekedés gazdaságos üzemeltetését a lakosság igényeivel, az elvárt járatsűrűséggel igen nehéz összehangolni. Az önkormányzat és a szolgáltató a lakosok igényeihez igazodva elsősorban a munkába járáshoz és iskolakezdéshez igazította a járatokat, de a település szétszórt szerkezete miatt célszerű lenne a közlekedési rendszer újragondolása.

Kötőpályás közlekedés

Sárbogárd vasúti csomópont, a Budapest-Dombóvár-Pécs vasút fővonalból itt ágazik ki a Sárbogárd-Bátaszék és a Sárbogárd-Székesfehérvár (Börgönd) vasútvonalak. Villamosítása tervezett, szerepe számottevőbb lehetne Észak- és Dél-Dunántúl közötti kapcsolatteremtésben.

Sárbogárdon két vasútállomás található, egy Sárbogárd településrészen egy pedig Mezőszilas településrész külterületén. A vasútvonal mellett gazdasági területek alakultak ki az évtizedek során. A városon át halad Budapest - Dombóvár vasútvonal, mely kapcsolatot biztosít Pécsen át Horvátország irányába, Kaposváron át Gyékényes (Horvátország) valamint Nagykanizsa felé. Sárbogárdról indul vasútvonal Székesfehérvárra kapcsolódva a Dunántúl egyik fő vasúti tengelyéhez.

Sárbogárdot Budapesttel, Péccsel, Kaposvárral, Zágrábbal InterCity vasútvonal, Szekszárddal és Bajával InterPici vasútvonal köti össze.

Rétszilásról indul vasútvonal Dunaújvárosba, Pusztaszabolcs és Bátaszék irányába is. A Rétszilás – Dunaújváros vasútvonal egyvágányú, korábban az áruszállításban volt jelentős szerepe, ma már ez visszaesett.

A városon áthaladó vasútvonalak közül csak a Budapest – Dombóvár vonal villamosított fővonal, a többi dízel vontatású. A vonal Pusztaszabolcsig kétvágányú, Pusztaszabolcstól Pécsig egyvágányú.

A város területen az összes meglévő közúti keresztezés szintbeni csomóponttal van kialakítva, melyek balesetveszélyesek.

A nagyvasúti fejlesztések esetében a legfontosabb cél a Budapest és a megyei jogú városok közötti vasúti pálya korszerűsítése. A 100 000 lakos feletti központokba 120-160 km/h, a többi megyeszékhely esetében a 100-120 km/h sebesség elérhetővé tétele a cél. A 2018-2023-as időszakban országosan 660 km vasútvonal újulhat meg, 440 km vasútvonal villamosítása is szerepel a tervekben.

Fejér megyét érintheti a Közép-Duna menti térség vasúti fejlesztéseinek megvalósulása, amely fejlesztéseket elsősorban a Paks II. atomerőmű építés indokol. Ennek keretében Komárom-Székesfehérvár-Sárbogárd-Paks viszonylatban valósulhat meg a jelenleg nagyrészt elavult infrastruktúra fejlesztése.

74. térkép: Közép-Duna menti térség vasúti fejlesztése (Dr. Mosóczi László, konferencia előadása: Közlekedésfejlesztés Magyarországon)

Sárbogárd szempontjából nagyon lényeges a Budapest-Pécs vonal fejlesztése, ennek korszerűsítése folyamatban van, jelenleg már Pustaszabolcsig kerültek kiírásra a tenderek. A települést a OVK alapján a hatályos OVK alapján a jövőben várhatóan egyéb vasútkorszerűsítési munkálatok nem érintik, ugyanakkor szükséges lenne a Sárbogárd-Szekesfehervár vasútvonal korszerűsítése is, mivel a vasúti pálya korszerűtlensége miatt a menetidő 60-70 perc.

Kerékpáros és gyalogos közlekedés

Sárbogárdon a település földrajzi adottságai miatt is jelentős számban közlekednek kerékpárral, így a kerékpáros úthálózat folyamatos fejlesztésre, korszerűsítésre sorul. A város kisforgalmú utcáiban a mellékutcákban a kerékpáros közlekedés a csekély forgalom miatt biztonságosnak mondható, ugyanakkor a település központjában illetve a főút mentén a kerékpáros sáv kiépítésre, folyamatos fejlesztésre szorul. Várhatóan 2022 végéig megépül, illetve kijelölésre kerül Sárszentmiklós irányába a főút mindkét oldalán a kerékpáros sáv.

Jelenleg csak Sárbogárd Ady Endre úton (63. sz. főút) a forgalmi sáv megosztásával, felfestéssel kijelölt kerékpár útvonal található.

Ugyanakkor a köztisztviselőknek, iskolákban, temetőknél és az ipari parkban is vannak kerékpár tárolók, melyek a meglévő jelentős kerékpár forgalmat szolgálják ki.

A települést országos kerékpáros útvonal nem érinti, megyei, térségi kerékpáros túraútvonalak sem kerültek kialakításra, így a kerékpárra épülő ökoturizmus elhanyagolható a településen.

A településen a gyalogjárdák a főbb utak mentén kiépültek, azonban burkolatuk számos kívánni valót hagy maga után, akadálymentes közlekedés nem megoldott. A kisebb utcákban sem mindenütt

található szilárd burkolatú járda, vagy gyalogos közlekedésre kijelölt terület. Vannak a településen olyan közlekedési folyosók, melyek csak a gyalogos és kerékpáros közlekedés számára nyitottak, ezek között is van olyan, mely nem burkolt. Azokban az utcákban, ahol a keresztszelvény lehetővé teszi, ki kell építeni a gyalogjárdákat, vagy ki kell jelölni a vegyes közlekedési utakat a gyalogos forgalom rendezése érdekében. Foglalkozni kell az akadálymentes közlekedés biztosításával, a járdasüllyesztések kialakításával és gyalogátkelőhelyek kijelölésével felújításával is.

Parkolás

Sárbogárd városban a lakóingatlanok gépjárműveinek elhelyezése az ingatlanokon belül illetve az utcán történő ideiglenes parkolással van részlegesen megoldva. A közintézmények parkolási igényeinek kielégítése részben megoldott.

Sárbogárd vasútállomásoknál a rendezett parkolás is részben megoldott, ugyanakkor a parkoló állapota folyamatos fejlesztésre, felújításra szorul. A Máv állomás és környékének területe – köztük a parkoló is - Máv tulajdon. A jelenleg folyó egyeztetések szerint a területet a MÁV 2022-2023-ban felújítja.

A növekvő autós szám a központban az elmúlt tíz évben folyamatos parkolási gondokat eredményezett, ezt a polgármesteri hivatal mögötti terület átépítésével – új parkoló kijelölése - próbálta az önkormányzat enyhíteni, azonban a jövőben a parkolásra használható területek további felmérésére lesz szükség.

Üzemanyagtöltő állomások

Sárbogárd város területén jelenleg két üzemanyagtöltő állomás található. Sárbogárd város 63. sz. főút, Ady Endre úton OMV üzemanyagtöltő állomás üzemel főút. Sárszentmiklós városrészben MOL üzemanyagtöltő állomás működik a 63. sz. főút, Köztársaság úton.

Forgalomáramlás

Sárbogárd városon áthalad a 63. sz. országos főút, melynek forgalma 8500-9000 egységjármű/nap. Az önkormányzati kezelésben levő gyűjtőutak ~500 egységjármű/nap forgalmat bonyolítanak.

2.1.17 Közművesítés

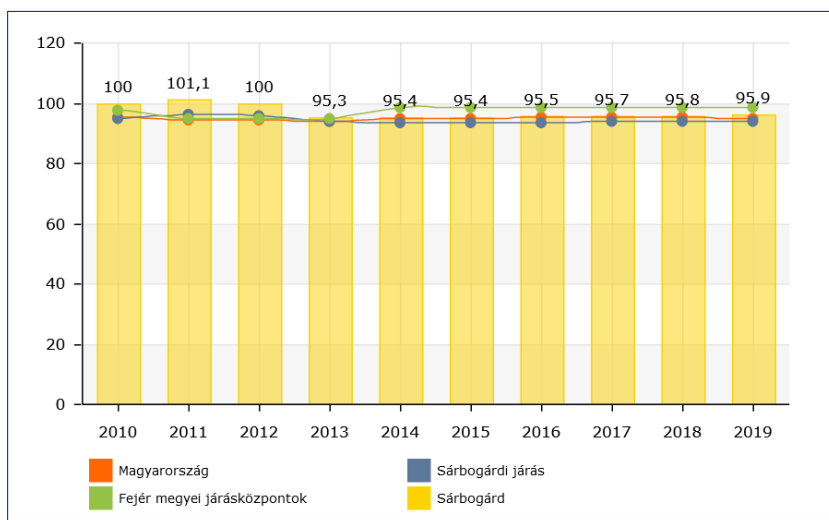
A település közművesítése folyamatosan fejlődött. Már 2000-ben a lakásállomány 31,8 %-a számára a teljes közműellátás rendelkezésre állt. 2014-re a város nagyon tagolt településszerkezete ellenére 71,1 %-a rendelkezett teljes közműellátással, 24,2 %-a részleges közműellátással, és 4,7 %-a hiányos közműellátású, amelynek ellátására csak a villamosenergia biztosított közüzemű szolgáltatásként. 2019-re a csatornával történő szennyvízelvezetés bővülése miatt a közművesítés javult. A központi belterület kedvezőbben közművesített, mint attól távolabbra eső városrészek.

Víziközművek

Vízgazdálkodás és vízellátás

Ivóvízellátás

A településen a vezetékes ivóvíz elosztóhálózat település szintű kiépítettségűnek tekinthető, a beépített terület minden utcájában kiépítésre került, 89,8 km vízelosztó vezeték üzemel a településen.

77. ábra: Közütemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya (%) (Forrás: Lechner Nkft., TeIR)

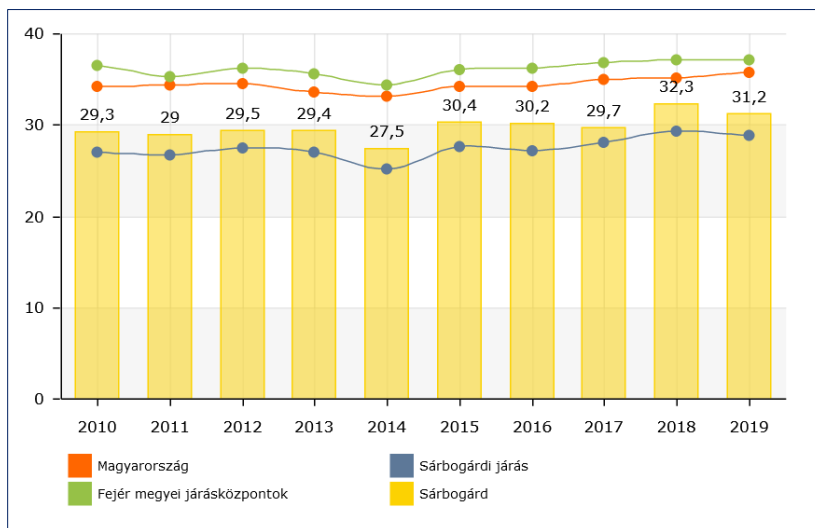
2000-ben 4916 lakás, a lakásállomány 99,5 %-a rendelkezett vezetékes ivóvíz ellátással, 2014. január 1-én 4809 db lakás, a lakásállomány 95,3 %-a. 2019-ben 95,9%-a. Az ellátottság csökkenés jelzi, hogy egyrészt szaporodtak Sárbogárdon a lakatlan lakások, valamint a gazdasági nehézségekkel küzdők, amelyek vagy lemondtak, vagy kizártak a közütemi vezetékes ivóvíz ellátásból. Ezzel mintegy 200 lakás

nem rendelkezik vízellátással. Azokban a közüzemű vízellátásban nem részesülő lakásokban élők vízellátása részben házi kutakról, részben közkifolyókról biztosított.

A településen jelenleg 95 db közkifolyó üzemel. A közköltségen üzemeltetett közkifolyók számának csökkentését a kedvezően kiépített hálózati rendszer lehetővé tenné, de a vízbekötéssel nem rendelkező ingatlanok miatt a csökkentési lehetőség korlátozott.

A vezetékes ivóvízzel ellátott ingatlanoknál is fenntartási költségeik csökkentésére jellemző a házi kutak használata, melyet jellemzően locsolásra használnak, mivel a házi kutak vize talajvízből, az első vízadó rétegből nyert víz, amely már alig tekinthető ivóvíz minőségűnek. A házi kutakról országos nyilvántartás nem áll rendelkezésre.

A település közüzemi ivóvízhálózatával 364,7 ezer m³ vizet szolgáltatottak 2013-ban a lakosság számára, 2019-ben 367,7 ezer m³-t. Ez alapján a vízellátást igénybevevő lakókörnyezetben az egy főre eső vízfogyasztás éves átlagban 83,6 l/fő,nap volt, 2019-ben 85,4 l/fő,nap volt. A tapasztalatok szerint a távlatban elvárható komfortos életvitel hatására, a lakossági, illetve a kommunális szektor napi ivóvíz fogyasztása ennél magasabb 120 l/fő,nap érték körül várható. A jelenlegi átlagos vízfogyasztási adatok figyelembe vételével, a meglévő fogyasztóknál a víztakarékosságra való törekvés ellenére is, ezért számolni kell a vízigény növekedésével.

78. ábra: Háztartásoknak szolgáltatott víz egy lakosra jutó mennyisége (1000 m³) (Forrás: Lechner Nkft., TeIR)

Vízellátás műszaki hálózati rendszere (vízbázis, hidrogeológia, hálózati rendszer)

A település vízellátását jelenleg a Fejérvíz Zrt biztosítja. A vízművektől kapott részletes tájékoztatás szerint a vízellátás vízbázisa a településen belül létesített és üzemeltetett vízmű kutak. A központi belterület nyugati oldalán, a vasút két oldalán a település külterületén üzemel az I.; II./a.; III.; IV.; V.; VIII.; IX. számú mélyfúrású kutak.

Az I.; II./a.; V.; VIII.; IX. kútból kitermelt víz a vízmű területén található 3 db 200 m³-es hidroglóbuszba, a III. és IV. kútból kitermelt víz közvetlenül a sárbogárdi elosztó hálózaton keresztül a 700 m³-es

hidroglóbuszba jut. A 3 db 200 m³-es hidroglóbuszból a víz az átemelő szivattyú segítségével a városi elosztóhálózaton keresztül jut a 700 m³-es hidroglóbuszba.

A vízmű automatikus működésű. Az 5 db kút vezérlése a 3 db 200 m³-es hidroglóbusz vízszintjéről, a két darab elosztó hálózatra termelő kút vezérlése a 700 m³-es hidroglóbuszról történik. A kút és a hálózati szivattyú indulását és leállítását a hidroglóbuszokban található szintérzékelő szondák jelei alapján a központi PLC vezérli.

A sárbogárdi központi belterületét ellátó rendszer közvetlen NÁ 200-as ac vezetékkel összeköttetésben van a Rétszilasi-Sárszentmiklós vízellátó rendszerrel. Esetleges havária esemény során az összekötő tololár megnyitásával Sárbogárról Sárszentmiklóásra közvetlenül lehet vizet szolgáltatni a másik, meghibásodott rendszerre, Sárszentmiklós vízellátása nyomáscsökkenés mellett biztosítható.

A kutak talp mélysége 50-200 m közötti. Kijelölt hidrogeológiai védőidommal csak a Rétszilasi vízműkút rendelkezik. A központi belterület kútjainak belső védőidoma 10 m-es sugarú kör. A belső idomra vonatkozóan a kijelölési határozatban rögzítettek és a 123/1997 (VII. 18.) korm rendeletben leírtakat figyelembe kell venni.

A Rétszilasi vízmű kútjaira kijelölt hidrogeológiai "A" és "B" védőidom szinte lefedi a városrész beépített területét, arra vonatkozóan is a korm. rendeletben előírtakat kell figyelembe venni.

Sárbogárdhoz tartozó, a központi belterülettől távolabbra eső városrészek: Nagyhörcsök, Sárhatvan, Pusztagegres és Kislók vízellátása is helyi vízműkútról kiépített elosztóhálózattal megoldott. A vízelosztó hálózatban a megfelelő hálózati nyomást a 3 db 200 és a 700 m³-es hidroglóbusz biztosítja. A 200 m³-es hidroglóbuszok túlfolyó szintje 115,45 mBf-i, a 700 m³-es hidroglóbusz túlfolyó szintje 150 mBf-i.

A kiépített vízelosztó hálózat egy nyomásövezetként üzemel. Az elosztóhálózat gerince NÁ 200-as, NÁ 150-es NÁ 125-ös vezeték, amelyről NÁ 100-as, NÁ 80-as vezetékek ágaznak le. A kiépített hálózat körvezetékesen épült, csak a külterület irányába kifutó vízvezetékek üzemelnek ágvezetékként. A régebbi építésű vezetékek ac, és acny anyagúak, az utóbbi években épült vezetékek már KMPVC anyagú csövekből épült. A régebben épített vezetékek anyaga már nem tekinthető korszerűnek, azok várható átépítési igényével is kell számolni.

A közüzemű vízellátás mellett a település vízellátásában a költségek csökkentése érdekében jelentős szerepet töltenek be a házi kutak is. Erről nyilvántartás nem áll rendelkezésre. A házi kutakból kitermelt vizet annak vízminőségi adottságai miatt, elsődlegesen locsolási célra hasznosítják.

Tűzivíz ellátás

A település kiépített vízelosztó hálózatára az előírások szerint a tűzcsapok felszerelésre kerültek, biztosítva ezzel a szükséges tűzivíz ellátást.

Ipari vízellátás

Ipari vízhálózat nincs a településen.

Termálvízellátás

Termálvízhálózat nincs a településen.

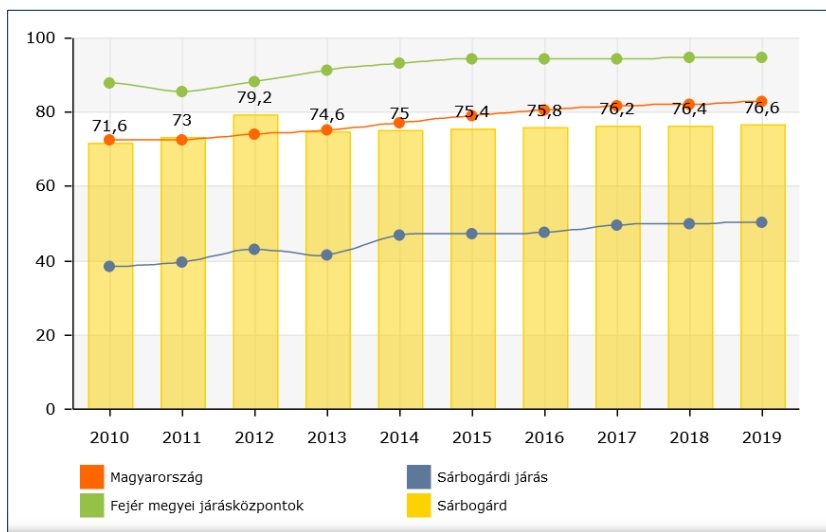
Öntözővíz ellátás

Öntözővízhálózat nincs a településen. A családi kertek házaknál 10%-os engedmény

Szennyvízelvezetés

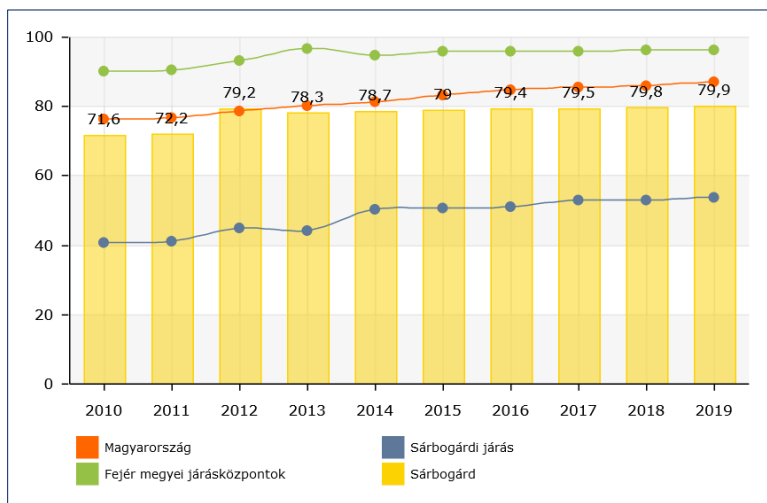
A 27/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet szerint Sárbogárd a felszín alatti víz szempontjából érzékeny felszín alatti vízminőség védelmi területen lévő települések közé tartozik, továbbá felszíni vizekben nagyon gazdag, ezért a szennyvíz közcsontrás elvezetésének és kezelésének megoldása a település kiemelt feladata.

A településen a szennyvíz elvezetésére elválasztott rendszerű közcsontra hálózatot létesítettek. A szennyvízcsontra hálózat hossza 2019-ben volt 71,3 km.

79. ábra: Közcsontrahálózatba bekapcsolt lakások aránya (%) (Forrás: Lechner Nkft., TeIR)

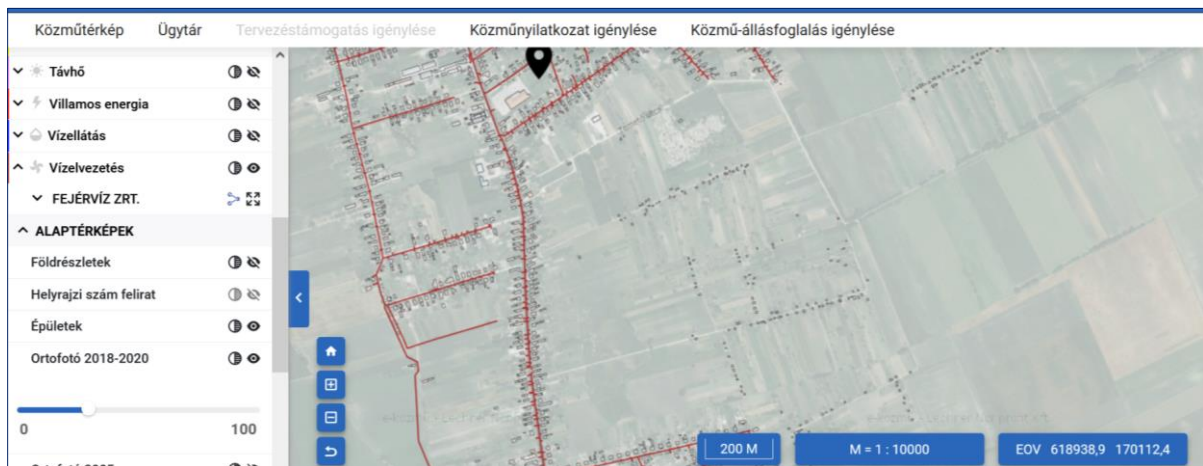
2000-ben még csak 1569 lakás, a lakásállomány 31,8 %-a, 2014. január 1-én 3766 lakás, a lakásállomány 74,6 %-a, 2019-ben a lakásállomány 76,6%-a csatlakozott a szennyvízelvezető hálózathoz.

80. ábra: .Közcsatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya a vezetékes ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások százalékában (Forrás: Lechner Nkft., TeIR)

Az ún. közműöllő (a közcsatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya a vezetékes ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások százalékában) aránya 79,9%. A hiányzó 29,1% -ot azok a városrészek teszik ki, ahol ugyan az vezetékes ivóvízzel rendelkezik a háztartása, de nincs közcsatorna. A csatornázottság városrészenként nem egyenletes. A központi belterületen, szinten minden utcában kiépítették a közcsatornát, a központi belterülettől távolabbra eső városrészek (Nagyhörcsök, Sárhatvan, Sáregres, Pusztáegres és Kislók) azonban nem rendelkeznek kiépített közcsatorna hálózattal. A közcsatorna hálózatra nem csatlakozó ingatlanoknál keletkező szennyvizet saját egyedi házi szennyvízgyűjtő medencékben gyűjtik, amelyek a hazai gyakorlatnak megfelelően legnagyobb részben szikkasztóként üzemelnek. Ez a település egyik szennyező forrása. Ma is naponta átlagosan kb. 246,2 m³ szennyvizet szikkasztanak a talajba, amely veszélyezteti a település saját vízbázisait. (pontos adat nem áll rendelkezésre)

A szennyvízcsatornázás fejlődésével, a rácsatlakozás növekedésével ugyan tendenciózan csökken a talajba szikkasztott szennyvíz mennyisége.

81. ábra: Közcsatornahálózat (Forrás: Lechner Nkft., <https://ekozmu.epites.hu/alkalmazas/lakossag/menu/terkep/tajekoztatas/kozmuterkep>)

Szennyvízelvezetés műszaki hálózati rendszere

A településen a szennyvízelvezetést és kezelést is a vízellátáshoz hasonlóan a Fejérvíz Zrt biztosítja. A településen a közcsatornás szennyvízelvezetés kiépítése, elválasztott rendszerű gyűjtőcsatorna hálózattal a múlt század utolsó éveiben indult. Az összegyűjtött szennyvizet a településen belül, a Sárbogárdi térségi szennyvíztisztító telep fogadta be. A tisztító telepet a város központi belterületétől észak-nyugatra, a külterületen építették meg (0124/2 hrsz.), kapacitása 1000 m³/nap. A tisztítótelep technológiája alapján 500 m védőtávolság igényű, amely jelenleg beépített, illetve beépítésre szánt területet nem érint. A tisztított vizet a Tinódi-árok fogadja be és vezeti tovább.

A településen kiépített gravitációs gyűjtőhálózatot építettek ki, amelynek mélypontjaira telepített szennyvízátemelő műtárgyak és onnan épített nyomóvezetékek biztosítják a szennyvíz továbbvezetését. A műtárgyakra bűzzár és zajvédelem nem került elhelyezésre, így védőtávolság igényük 150 m. Mivel a védőtávolságon belül beépítésre szánt többnyire lakóterület van, ezért a

védőtávolság igény csökkentését az átemelő műtárgyak búzzár és zajvédelemmel való ellátásával mielőbb meg kell oldani.

A szennyvíztisztító telep fogadja be a településről a szippantott szennyvizet is.

Csapadékvíz elvezetés, felszíni vízrendezés

Sárbogárd kül- és belterületein a felszíni vízrendezés jellemzően nyílt árkos, a főbb utcáknál zárt csatornás, külön rendszerrel történik, a talajadottságok, a topográfiai viszonyok miatt a település felszíni vizekben nagyon gazdag. Területét számtalan árok, csatorna, kisebb-nagyobb vízfolyás, jelentősebb vízfolyások és tavak szabdalják. A város vízrendezési szempontból a Sió tervezési alegységhez tartozik. A területén haladó vízfolyásokkal összegyűjtött vizeket a város nyugati oldalán, észak-dél irányba haladó Sárvíz, illetve a Sárvíz-malomcsatorna fogadja be és szállítja déli irányba tovább. A Sárvíz Sióagárdnál torkollik a Sióba, amely onnan szállítja tovább a végbefogadónak tekinthető Dunába a vizeket.

A településen egyes utcákban, utcaszakaszokon kétoldali, vagy egyoldali nyílt árkot alakítottak ki, de több utcában semmilyen elvezetési vagy szikkasztási mód nem épült meg, ezekben az utcákban nagyobb záporok után vízállásos területek kialakulásának veszélye fennáll. Az árokrendszer karbantartása hiányos, a vízvezetés útja hidraulikailag rendezetlen.

A települést nagyvízi meder nem érinti, így vízfolyásai nem tartoznak az árvízzel veszélyeztetett vízfolyások közé. A felszíni vízgazdagsága jelzi, hogy a településen mély fekvésű és belvízzel veszélyeztetett területek viszont bőven vannak.

A település bár árvízi elöntéssel nem veszélyeztetett, a településen mégis előfordulhatnak „árvízi” eseményeket a hirtelen lezúduló csapadékok hatására. A település topográfiai adottsága miatt, a nagy záporok esetén a hirtelen összegyűlő vizek zavarmentes elvezetése nem biztosított. Az nagyobb záporok elvezetésének nehézségeiben nagy szerepet játszanak, hogy az árkok és a vízfolyások medre fokozottabb karbantartást igényelne.

Az e-közmű nyilvántartásban nincs csapadékvízvezetéséről térképes és szöveges információ.

Energia

A település energiaellátására a vezetékes energiahordozók közül a villamosenergia, a földgáz és a távhő áll rendelkezésre. A nem vezetékes, hagyományos energiahordozók használata is jelentős mértékű a település energiaellátásában.

Energiagazdálkodás és energiaellátás (villamos energia, közvilágítás, gázellátás, távhőellátás és más ellátórendszerek)

A vezetékes energiahordozók rendelkezésre állása a település gazdaságos, takarékos, korszerű, környezetbarát energiaellátását igény esetén lehetővé teszi.

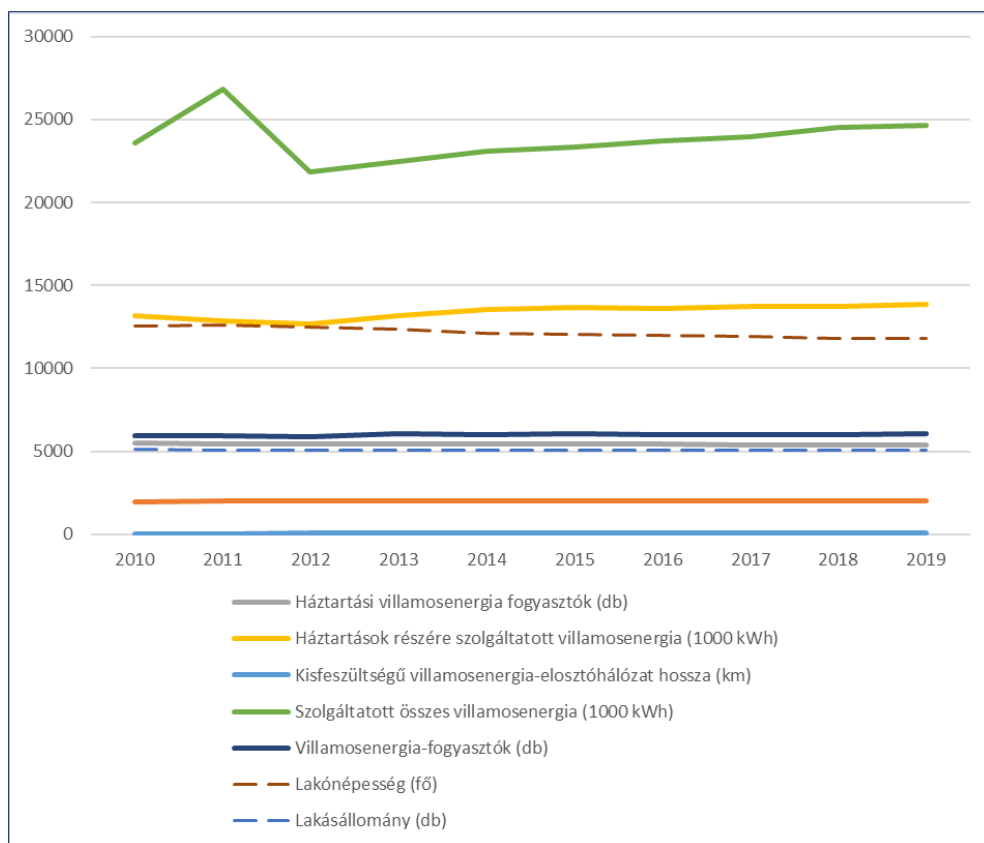
A villamosenergia, mint vezetékes energiahordozó elsődlegesen világításra és erőátviteli célú, vagy technológiai célú energiaigények kielégítésére használják. A földgáz közvetlen hasznosításával komplex módon a termikus energiaigények teljes körűen kielégíthetők. A földgáz hasznosításával üzemeltetett távhő is a termikus energiaellátás automatikus üzemvitelű kielégítését szolgálja. A nem vezetékes energiahordozók igénybevétele korábban a vezetékes energiahordozóval el nem látott területeken volt jellemző, ma már költségtakarékosság érdekében használata szétszórtnan, a vezetékes ellátással rendelkező területeken is számottevő.

A megújuló energiahordozók hasznosítása kis mértékben elterjedt. A település természeti adottsága a napenergia hasznosítás lehetősége, amely éves szinten körülbelül 2000 napos óra feletti hasznosítás lehetőségét kínálja. A településen a nap energiájának hasznosítása nem széleskörű, de helyszíni vizsgálatok alapján rögzíthető, hogy több napkollektor, napelem, található épületeken elhelyezve. 2020-ban Sárbogárd, 0238/20 (telekalakítás után: 0238/43) hrsz., - Sárbogárd, 0238/20 (telekalakítás után: 0238/44) hrsz.-ú telkeken az MVM **fotovoltaikus erőművet létesített** amely az országos hálózatba táplál be. Megújuló energiahordozó hasznosításának mértéke energiagazdálkodási szempontból jelenleg még nem jelentős.

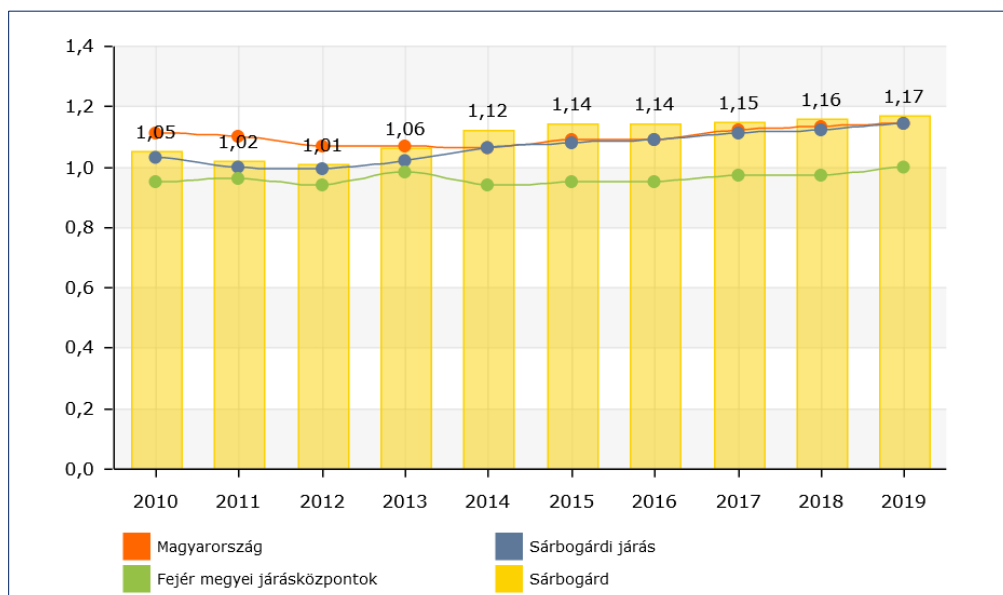
Villamosenergia ellátás

Sárbogárd közüzemi villamosenergia igényeit az E.ON Dél-dunántúli Áramhálózati Zrt. biztosítja.

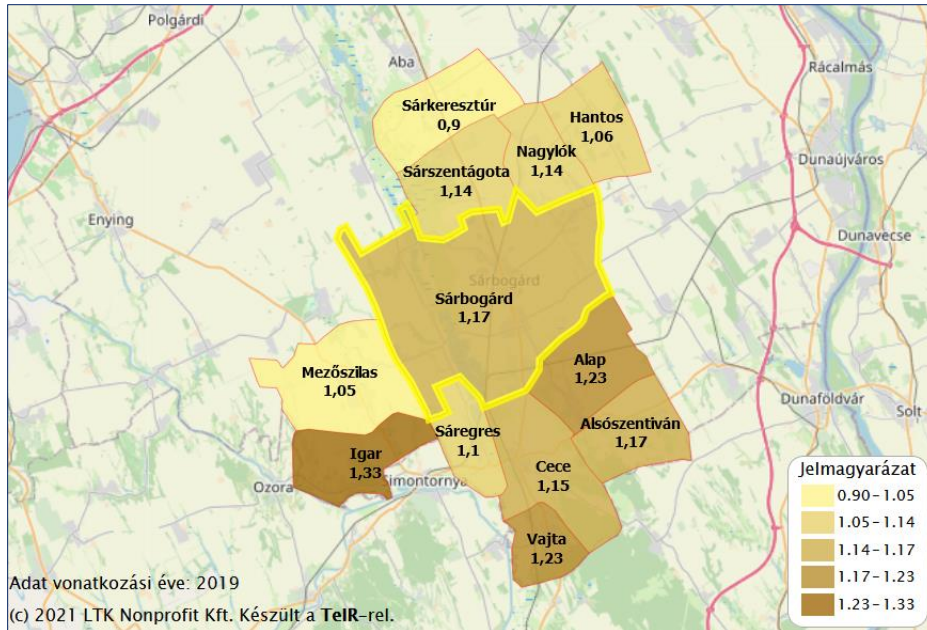
Sárbogárdon 2000. év óta a villamosenergia fogyasztás – háztartási és ipari - kis mértékben emelkedett. 2019-ben az összesen szolgáltatott villamos energia 24 626 000 kWh óra volt a településen, ebből háztartási 13 837 000 kWh a KSH/TelR adatok alapján, amely 56%-ot tesz ki. Az önkormányzat adatközlése folytán az önkormányzat 2020. évi villamosenergia fogyasztása 370 906 kWh, amely 10 112 800 Ft költséget jelent. A közvilágítás 419 000 kWh fogyasztása 23464000 Ft-ba kerül. Miközben a lakónépesség és a lakásállomány is csökkent az elmúlt tíz évben, ennél fogva a háztartási fogyasztók száma is, azt láthatjuk a diagramon, hogy a villamosenergia fogyasztás, mind az ipari és a háztartási is növekedett. Az olló 2012.től kezdődően kezdett nyílni. A fogyasztás növekedés oka a bővülő gazdasági beruházások, fejlesztések, nagyobb teljesítményű és több villamos gépek beszerzése, valamint a lakossági háztartási gépek modernizálása, beleértve a hűtő-fűtő berendezések cseréjét is. Az önkormányzati tulajdonú ingatlanok esetében is kiemelkedő szerepet játszik az energiahatékonyság kérdése. Az önkormányzat adatszolgáltatása alapján az ingatlanok kb. 20%-át érinti energetikai korszerűsítési fejlesztés.

82. ábra: Települési villamosenergia fogyasztás trendek 2010-2019 között (Forrás: Lechner Nkft., TeIR)

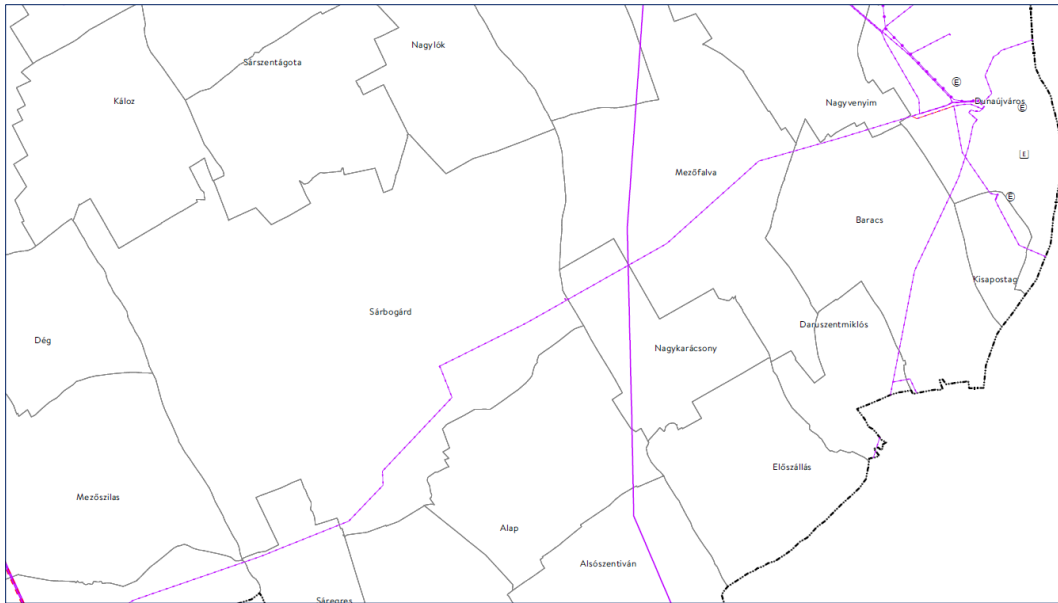
83. ábra: Egy lakosra jutó háztartások részére szolgáltatott villamosenergia mennyisége (100 kWh) Sárbogárdon (Forrás: Lechner Nkft., TeIR)

75. térkép: Egy lakosra jutó háztartások részére szolgáltatott villamosenergia mennyisége (100 kWh) Sárbogárdi járásban (Forrás: Lechner Nkft., TeIR)

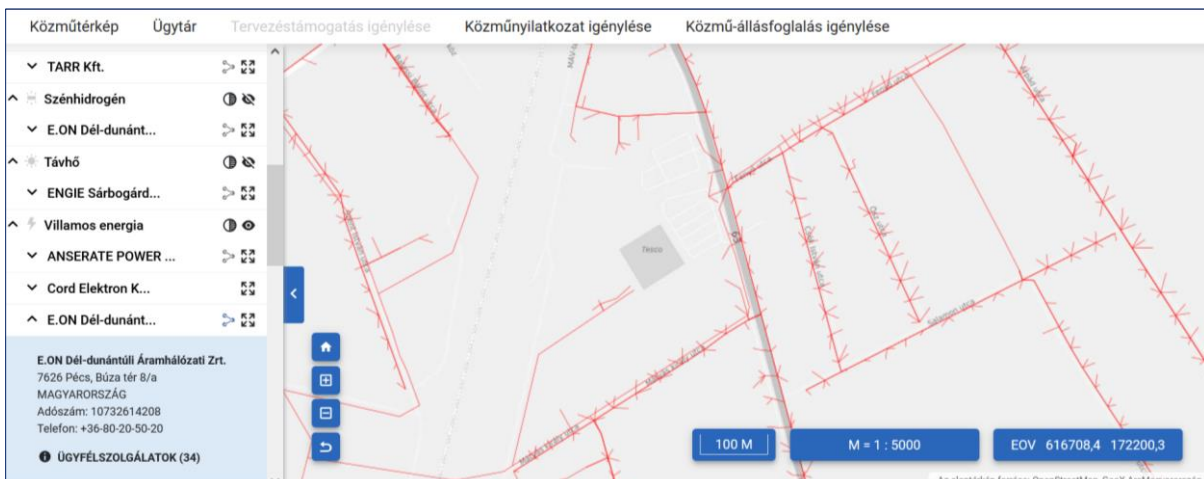
2019-ben az egy lakosra jutó évi összes villamos energia fogyasztás 2089 kWh. volt. az egy lakosra jutó évi átlagos háztartási villamosenergia fogyasztása 2732 kWh volt, amely havi szinten 227 kWh. A lakások felszereltségének még további fejlesztése várható, s vele a háztartások további villamosenergia igény növekedése is prognosztizálható, különös tekintettel a klímaváltozás hatásait kompenzáló klímaberendezések alkalmazásának terjedésére. A diagram szintén megerősíti, hogy 2012-től kezdve Fejér megyében az egy lakosra jutó háztartási villamos energia fogyasztás növekszik az országos és megyei, járási átlagot is meghaladóan.

Sárbogárd villamosenergia ellátásának bázisa a város közigazgatási területén belül üzemelő 132/22 kV-os alállomás. Az alállomás betáplálása a Dunaújváros-Tamási között üzemelő 132 kV-os nagyfeszültségű főelosztóhálózati rendszerről biztosított betáplálással biztosított. Az alállomásokról induló 22 kV-os oszlopokra fektetett hálózat táplálja Sárbogárd település fogyasztói transzformátor állomásainak döntő hányadát. A 440 kV-os átviteli hálózat nem érinti a Sárbogárd város közigazgatási területét, Mezőfalva, Nagykarcsony közigazgatási területén halad észak-déli irányba.

76. térkép: Sárszeg kelet-nyugat irányú 132 kV-os elosztóhálózata (Forrás: Megye Területrendezési Terve 2020. www.fejer.hu)

A városban 2010-től a kiefeszültségű villamosenergia-elosztóhálózat hossza változatlanul tekinthető, 95,8 km. A városközpont területén üzemelő hálózat már földkábelbe fektetéssel épült. A település ellátását szolgáló transzformátor állomások jellemzően oszlopállomások, de a városközpontban üzemelő transzformátor állomások részben épületen belül részben önálló építményként kerültek elhelyezésre. A fogyasztói transzformátor állomásokról táplált kiefeszültségű hálózatról történik közvetlen a fogyasztói igények kielégítése. A kiefeszültségű hálózat is oszlopokra szereltek került kivitelezésre, jellemzően szabadvezetékes formában, a városközpontban azonban más a kiefeszültségű elosztóhálózatot is földkábeles formában építették. A település közvilágítása szinte az egész településen a kiefeszültségű hálózat tartóoszlopaira szerelt lámpafejvel történik. A mintegy 1300 közvilágítási lámpatest döntő többségében a E.ON Dél-dunántúli Áramhálózati Zrt. tulajdonában van, az üzemeltetést a E.ON. végzi.

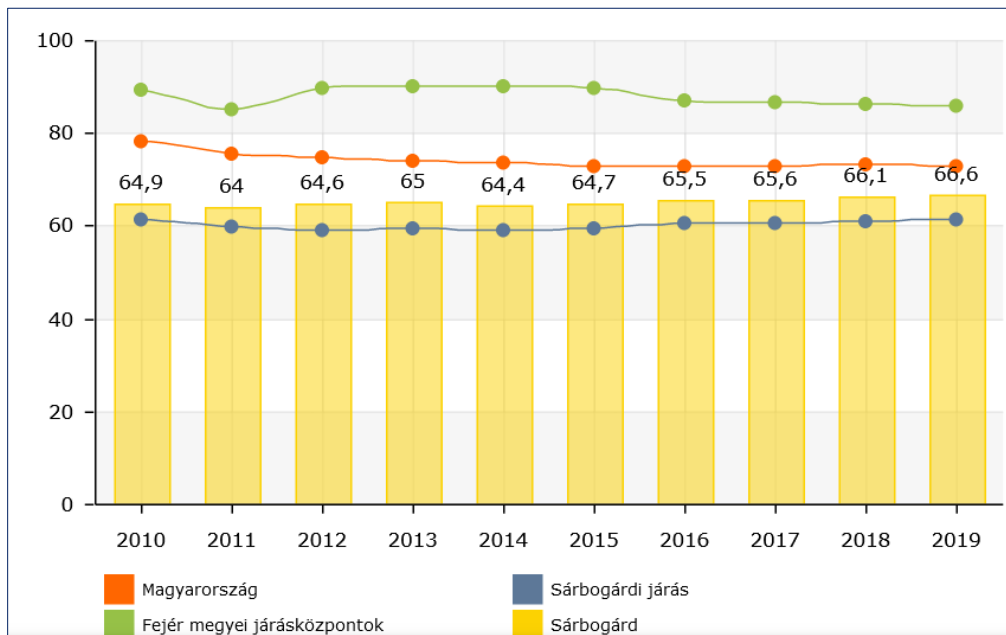

84. ábra: Sárszeg Tesco környékének villamos energia hálózata (Forrás: Lechner Nkft., <https://ekozmu.epites.hu/alkalmazas/lakossag/menu/terkep/tajekoztat/kozmuterkep>)

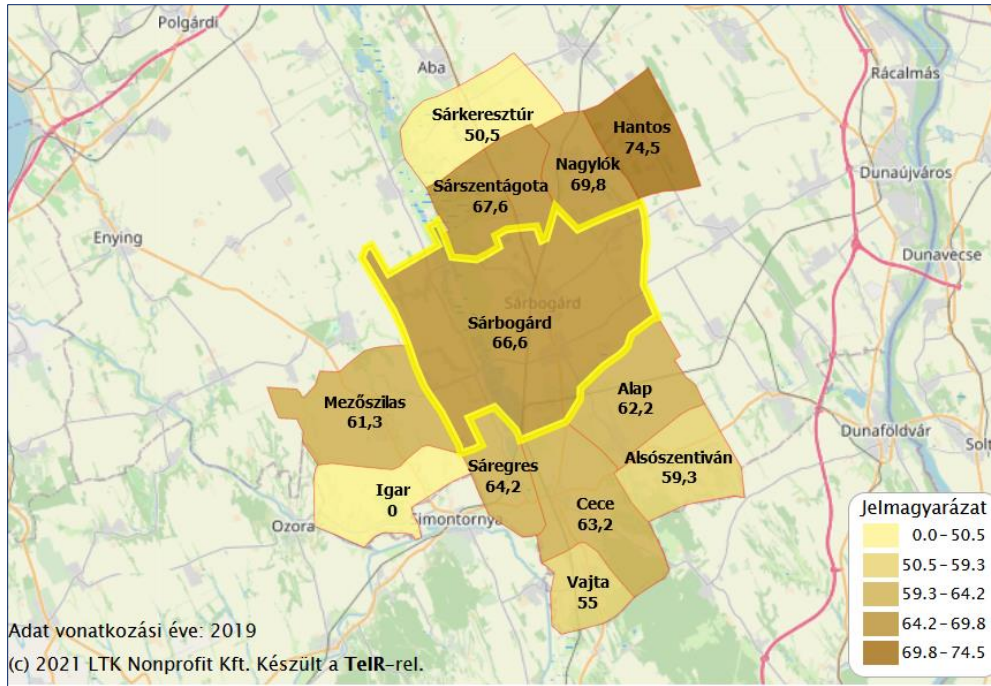
Gázellátás

A településen az automatikus üzemvitelre is alkalmas termikus célú energiaellátásra a földgázellátást építették ki. A településen 2019-ben 129 km földgázelosztó hálózat üzemelt, amely állandónak tekinthető. 2010 óta 3 km-rel növekedett. A gázhálózat kiépítettségének eredményeként 2019-ben 3374 fogyasztó, a lakónépesség 29%-a, a lakásállomány 67 %-a csatlakozott a földgázelosztó hálózatra. Fűtési célú energiaellátásra 3368 fogyasztó hasznosította a földgázt, a lakónépesség 28 %-a, a lakásállomány 66 %-a vette igénybe a komfortos életkörülmény lehetőségét nyújtó szolgáltatást. N

Sárbogárdon a száz lakásra jutó háztartási gázfogyasztók száma 2010-től stabilnak mondható, nagyon enyhe mértékben emelkedett, miközben az országos átlag csökkent. A járásban nem Sárbogárd emelkedik ki a legmagasabb értékkel, hanem Hantos.

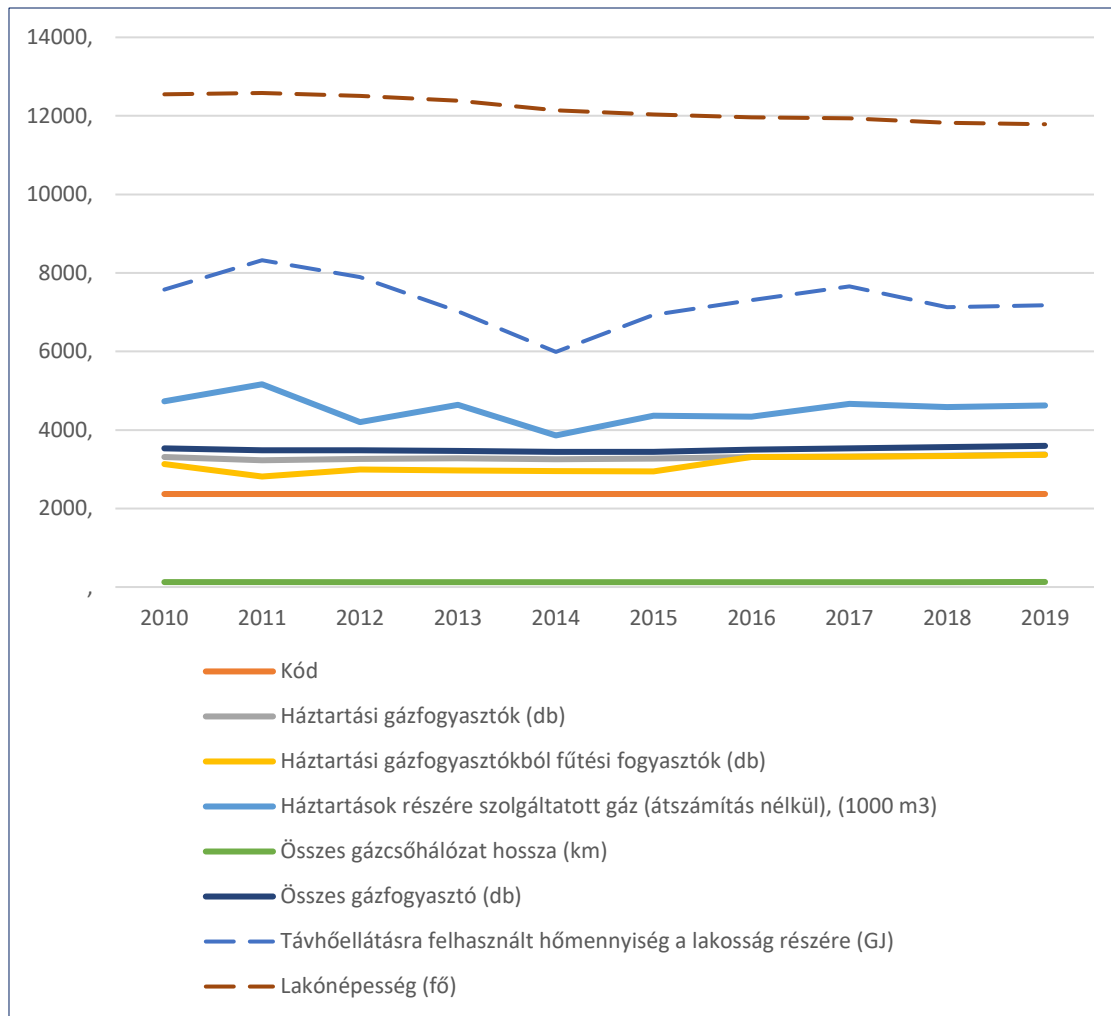

85. ábra: Száz lakásra jutó háztartási gázfogyasztók száma (fő) Sárbogárdon Forrás: Lechner Nkft.,

77. térkép: Száz lakásra jutó háztartási gázfogyasztók száma (fő) Sárbogárdi járásban Forrás: Lechner Nkft.,

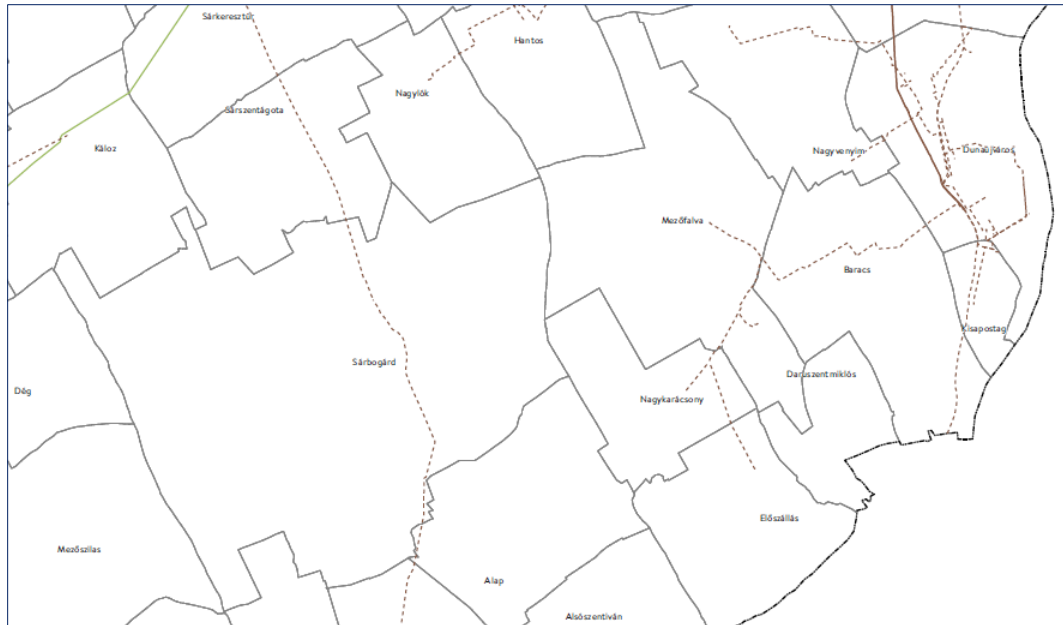
A település lakossági gázfogyasztása 4624 ezer m³ volt 2019-ben. Az egy háztartásra jutó átlagos évi földgázfogyasztás 913 m³, a havi átlagos fogyasztás 76 m³. A szolgáltatott gázmennyiség ingadozó volt az elmúlt 10 évben, 2010-től egy erőteljesebb csökkenés következett be és 2015-től újból folyamatosan emelkedik. A fogyasztás változása a téli időjárás és a gázár alakulásának függvénye, mivel a lakosságszám és a lakásszám nem változott ilyen arányban. Várható a gázfogyasztó ingatlanoknál a komfortigény növekedése, a cirko rendszerű központi fűtések kiépítési igénye, terjedése és ez a földgáz fajlagos igénynövekedését fogja eredményezni.

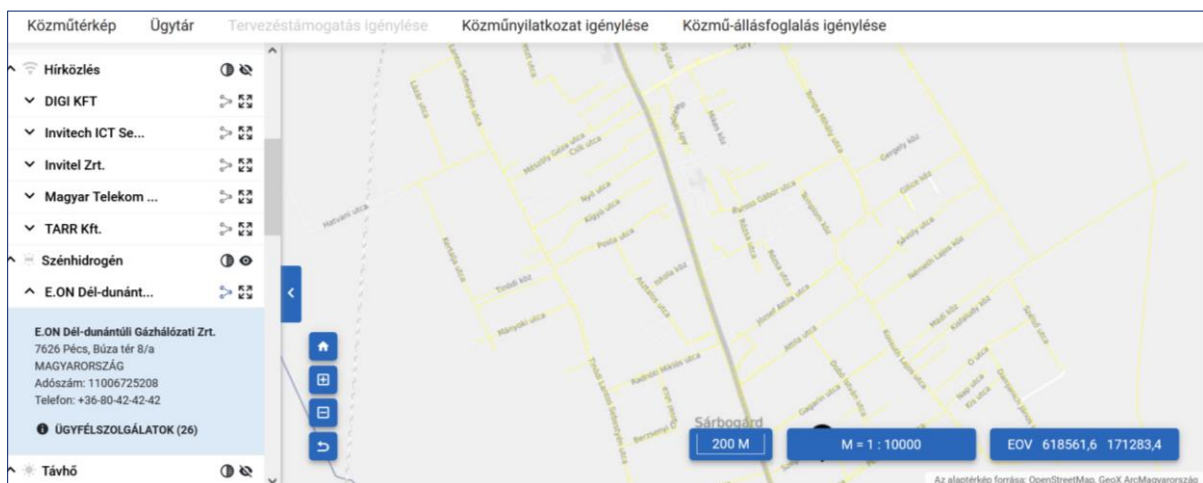
86. ábra: Vezetékes gázfogyasztási trendek 2010-2019 között (Forrás: Lechner Nkft., TeIR)

A település földgázellátásának szolgáltatója az E.ON-DÉGÁZ Zrt. Sárbogárd gázellátásának táppontja a Dunaújvároson üzemelő gázátadó állomás. Az átadó állomástól indul az a nagyközép-nyomású földgáz főelosztó gerincvezeték, amely Aba felől érkezik Sárbogárdra. Sárbogárd beépített területétől keletre üzemel a város gázfogadó állomása, amely a város ellátásának közvetlen bázisa. A gázfogadó mellett elágazással, északra és délre is továbbhalad a nagyközép-nyomású főelosztó vezeték DN 300-as paraméterrel a szomszédos és tágabb térség településeinek ellátására.

A település gázfogadó állomásától induló középnyomású hálózat szállítja a gázt a fogyasztókhoz. 2010 óta a gázvezeték hossza 3 km-rel növekedett, 2019-re 129 km-re nőtt. A központi belterület ellátott, az egyéb belterületek nem pl. Sárhatvan, Pusztægres és Nagyhörcsök külterület. Ott palackos gázt használnak. A fogyasztói igényeket közvetlen kielégítő kisnyomású gáz előállítását telkenként elhelyezett egyedi nyomásszabályozókkal megoldott. Az egyedi nyomásszabályozók általában az előkertben nyertek elhelyezést, de található ház falsíkjára szerelt nyomásszabályozó is. A helyi, egyedi nyomásszabályozótól induló kisnyomású hálózatról lehet közvetlen az igényeket kielégíteni. A földgázbekötéssel a lakások automatikus üzemvitelű termikus energiaellátását valósították meg, csökkentve a jelentősebb környezetterhelést okozó hagyományos (fa, szén) energiahordozó fűtési célú hasznosítását.

87. ábra: Sárbogárd észak-déli irányú földgázelosztóvezetéke (Forrás: Megye Területrendezési Terve 2020. www.fejer.hu)

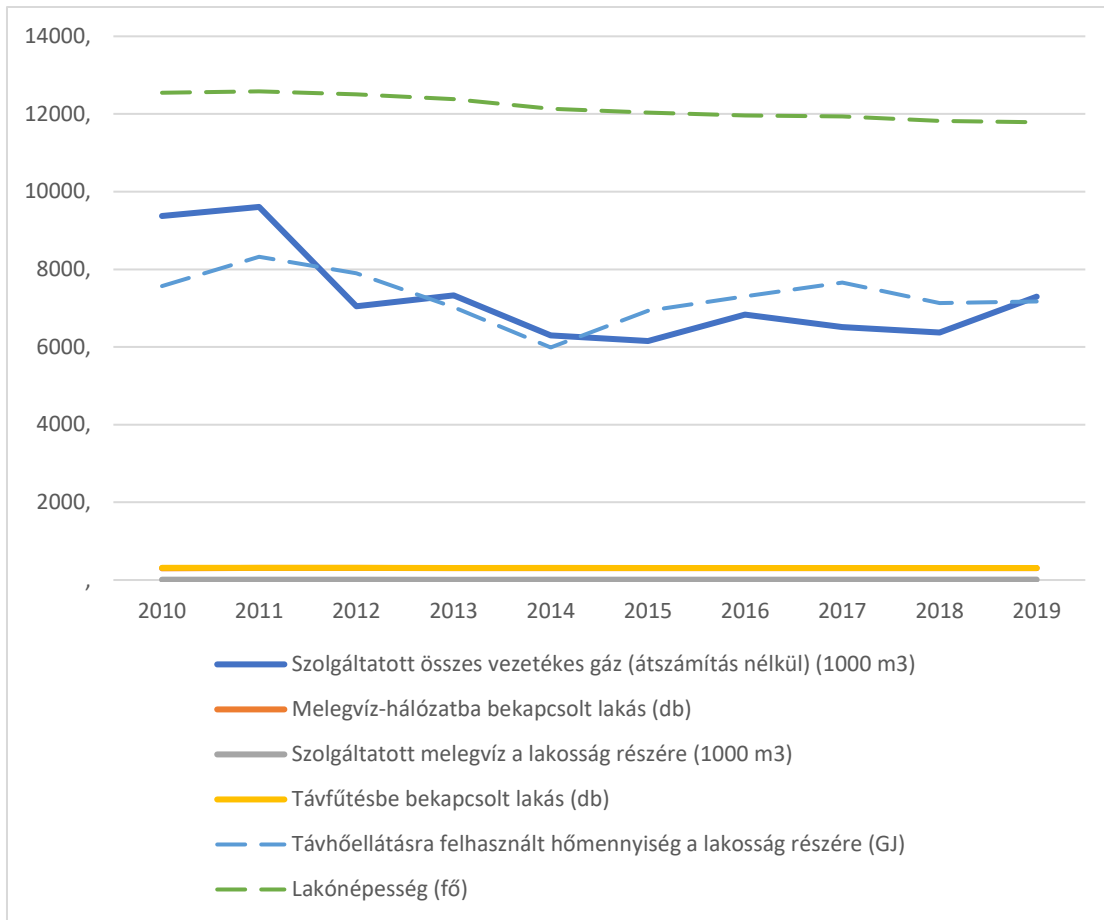
88. ábra: Sárbogárd belterület vezetékes gázhálózata (Forrás: Lechner Nkft., <https://ekozmu.e-epites.hu/alkalmazas/lakossag/menu/terkep/tajekoztatas/kozmuoterkep>)

Távhőellátás

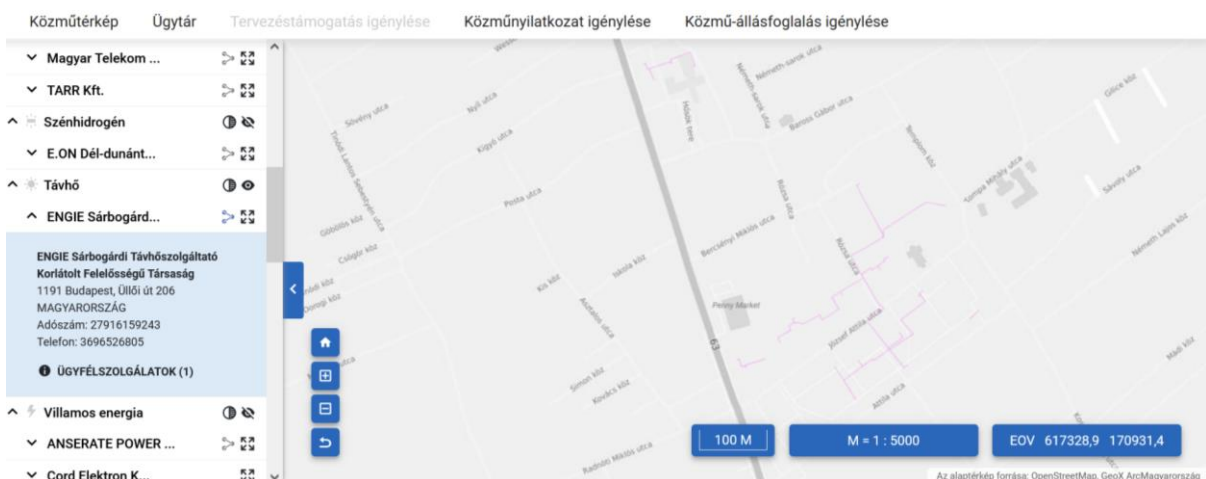
Sárbogárdon 2019-ben 309 - 2013 óta folyamatosan - , míg korábban 2004-ben 466 lakás csatlakozott a távhőellátáshoz. A városban két helyen jellemző a távhőszolgáltatás egyrészt a József Attila utcai 4 emeletes társasházakban, másrészt a Hősök terén lévő államigazgatási intézményekben (polgármesteri hivatal, kormányablak, járásbíróház).

A távhőszolgáltatást 2010-től a ENGIE Sárbogárdi Távhőszolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság üzemelteti. A cég Sárbogárdon két fűtőművet üzemeltet. Az egyik fűtőműben gázmotorral termelt hőt hasznosítanak, amely a hőigény felét meg tudja termelni. Fokozatosan korszerűsítik a kazánparkot. A nyári használati melegvíz előállítás veszteségét csökkentették, a

nyári igényre méretezett kondenzációs kazán beépítésével. A futamidő alatt folyamatosan javítják, és felújítják a távvezetéki rendszert.

89. ábra: Távhő és melegvíz trendek 2010-2019 között (Forrás: Lechner Nkft., TeIR)

90. ábra: Sárobgárd távhővel ellátott utcái (Forrás: Lechner Nkft., <https://ekoizmu.e-epites.hu/alkalmazas/lakossag/menu/terkep/tajkoztatas/kozmuterkep>)

91. ábra: Sárbogárd József Attila rutcai lakótelek távhővel ellátva (Forrás: Lechner Nkft., <https://ekozmu.e-epites.hu/alkalmazas/lakossag/menu/terkep/tajekoztatas/kozmuterkep>)

A városban kiépített vezetékes földgázellátással a lakásállomány 65,0 %-a számára biztosított az automatikus üzemvitelű termikus célú energiaellátás komfortja. A lakásállomány 35,0% -ában azonban ma is a környezetet erősebben terhelő hagyományos, nem vezetékes energiahordozót hasznosítják. Ezeknél az ingatlanoknál hőtermelésre a szén és a fa használata a jellemző, bár vezetékes gázzal nem rendelkező területen a kistartályos PB gáz használata is előfordul.

Az egyéb energiahordozóval történő ellátást érintően meg kell említeni, hogy a háztartásoknak szolgáltatott éves gázmennyiség csökken (2000-ben 4544 ezer m³ volt, 2005-ban 7118 ezer m³, azóta csökken, 2013-ban 4644,3 ezer m³ volt). Ez a csökkenő tendencia jelzi, hogy egyre többen igyekeznek csökkenteni a gázfogyasztásukat. Az egyes gazdasági nehézségekkel küzdő ingatlantulajdonosok a fenntartási költségeik csökkentése érdekében rákényszerülnek arra, hogy a gázfűtést részben, vagy időszakosan, ha az ingatlan alkalmas hagyományos energiahordozó hasznosítására, költségeik csökkentésére a termikus hőellátásukra földgáz helyett nem vezetékes energiahordozót is hasznosítsanak. Ezzel azonban a település környezetterhelését növelik.

Megújuló energiaforrások alkalmazása, a környezettudatos energiagazdálkodás lehetőségei

A megújuló energiaforrások hasznosítása előtérbe kerülését a hagyományos energiahordozók fogyó készlete és hasznosításának környezetszennyező hatása indította el. Magyarország is vállalta 2050-re a karbonsemlegesség elérését, amely szintén azt vonja maga után, hogy a káros gázok kibocsátás csökkenését a megújuló energiahordozók alkalmazásával kell elérni. A megújuló energiahordozók különösebb ráfordítási igény nélkül rendelkezésre állnak, használatuk nem okoz halmozódó káros hatásokat, környezeti terhelést. Ezekkel az adottságokkal a fenntartható fejlődés lehetőségét szolgálják.

A hazánkban is, így Sárbogárdon is elérhető megújuló energiaforrás a szélenergia, a napenergia, a vízenergia, a biomassza-biogáz és a geotermikus energia. Ezek előfordulása az ország területén nem egyenletes és általános, befolyásolja a földrajzi elhelyezkedés, a topográfiai és a légköri viszonyok, valamint a felszín alatti geológiai adottságok.

Széleenergia

A topográfiai és légköri, meteorológiai viszonyok alapján kialakuló széleenergiát a szélkerék alkalmazásával közvetlen mechanikai erőátvitelre lehetett hasznosítani.

A meteorológiai adatok és mérések alapján rögzítették a hasznosítás lehetőségének területi vetülete alapján.

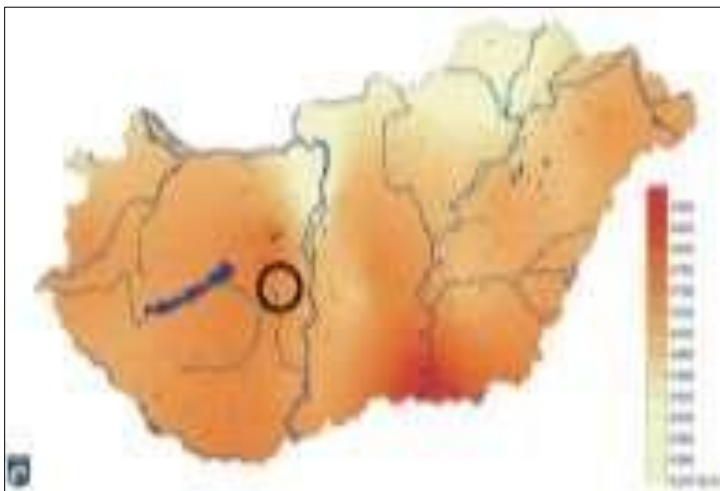
Sárbogárd és térsége nem fekszik a széleenergiát nagyon kedvezően hasznosítható területen, de hasznosítási lehetősége nem zárható ki.

Sárbogárd területét érintő szélerőmű létesítési szándék jelentkezéséről nincs információ, de jelentkezése esetén célszerű a település egyéb fejlesztési szándékaival a megvalósítás lehetőségét összevetni. A település megjelenését, arculatát, látványát nem ronthatja, a település fejlődését biztosító távlati céljait nem korlátozhatja.

A jelenlegi országos építésügyi szabályozás szerint szélerőművet csak nagyon kevés helyen lehet telepíteni, mivel a 253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet [OTÉK]10.§ (4) bekezdése szerint „Építési övezetben és annak határától számított 12 000 méteren belül - a háztartási méretű kiserőműnek számító szélerőmű kivételével - szélerőmű, szélerőmű park nem helyezhető el.” Ez azt jelenti, hogy a települések belterületeitől 12 km-re nincs lehetőség széleenergia termelésre.

Napenergia

A meteorológiai és topográfiai viszonyok alapján rendelkezésre álló napenergia, mint megújuló energiaforrás, a napkollektorok segítségével termikus célú energiaellátásra, elsődlegesen használati melegvíz termelésre, kisebb mértékben fűtésre alkalmas. A továbbfejlesztéssel kialakított napelemek közvetlen villamosenergia előállítására alkalmasak.

92. ábra: A globálsugárzás (MJ/m²) átlagos évi összege Magyarországon (2000-2009) (Forrás: www.met.hu)

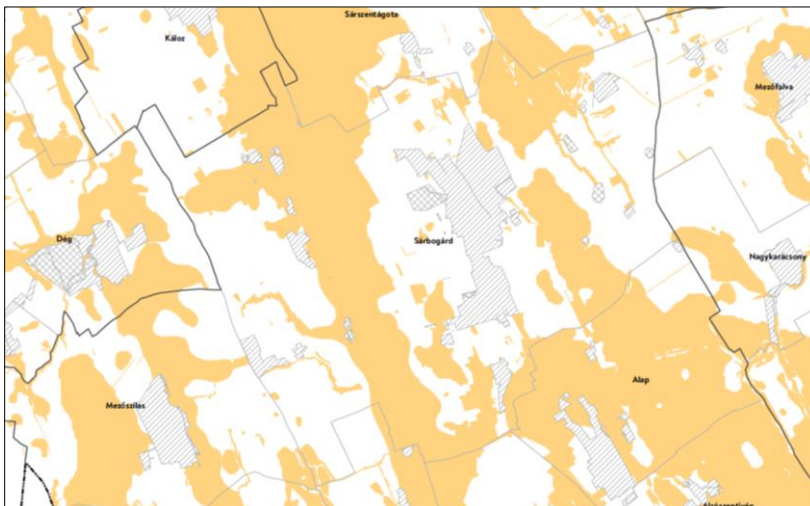
A hasznosítható napenergia mértékét befolyásolják a földrajzi és meteorológiai adottságok, így ezek változóak az ország területén. A meteorológiai adatok és mérések alapján, a széleenergia hasznosítási lehetőségéhez hasonlóan a napenergia hasznosítás lehetőségének területi vetülete is rögzíthető.

93. ábra: Az évi átlagos napfénytartam (óra) Magyarországon az 1971-2000 közötti időszak alapján (Forrás: www.met.hu)

A térképek jelzik, hogy Magyarország mely térségeiben lehet hatékonyabban hasznosítani a nap energiáját. Sárbogárd területén körülbelül 2000 óra a maximálisan hasznosítható éves napos órák száma, amelynek hasznosíthatóságát célszerű igénybe venni. Hasznosítás lehetősége napkollektorokkal termikus célú energiaellátásra, naperóművel, napelemmel villamosenergia termelésre biztosított, de a hasznosításhoz szükséges beruházás megtérülését gyorsan nem lehet várni.

A Fejér megyei területrendezési terv alapján egyes, jellemzően a kiváló szántó területei, korlátozás alá esnek naperómű telepítése céljából.

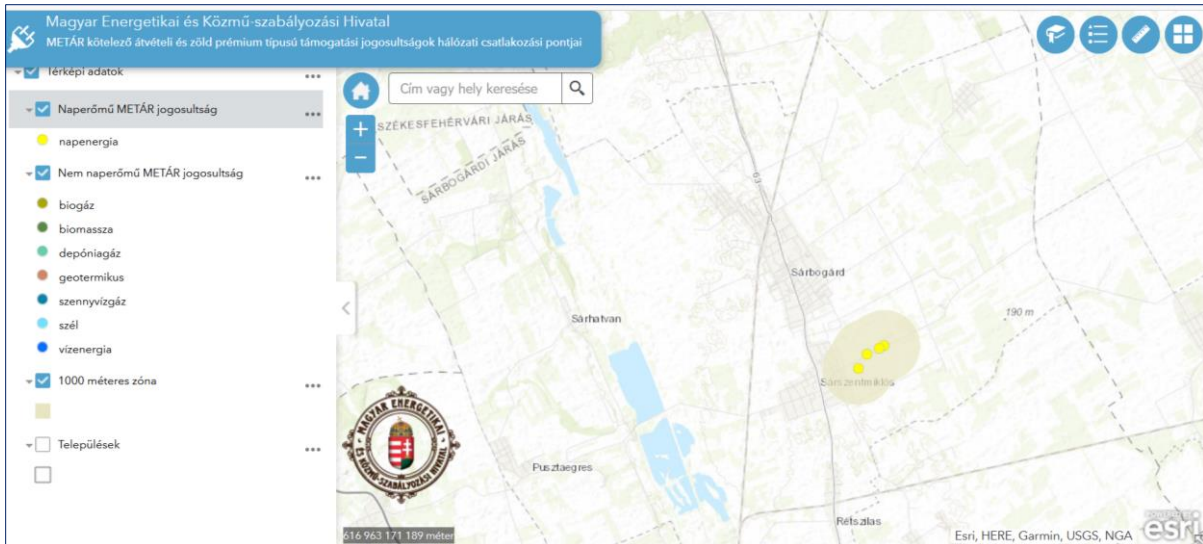
78. térkép: Naperómű létesítés céljából korlátozottan igénybe vehető terület övezete (Forrás:FMTTrT)

A vizsgálatok szerint a napenergia hasznosítása helyi jelentőséggel, háztartási valamint országos betáplálású, zöldmezős beruházású, nem helyi hasznosítású alkalmazásuk egyre növekszik. Nyilvántartás nem áll rendelkezésre a jellemzően épületeken elhelyezett háztartási napkollektorokról, napelemekről. A háztartási és nagyobb méretű naperóművek számának növekedését az elmúlt években a napelemek bekerülési költségének csökkenése, és pályázati úton hozzáférhető beruházási támogatások is segítették. Így Magyarországon jelenleg közel 500 MW teljesítményű naperóművi

kapacitás áll fenn, de ez a szám éveken belül többszörösére nőhet. A háztartási méretű rendszerek működési elve szinte azonos az akár több hektárnyi területen elhelyezett napelemparkokéval. A napelemek által termelt egyenáramot egy inverter alakítja szabványos váltóárammá, alkalmassá téve azt egy kétirányú fogyasztásmérőn keresztül az áramszolgáltató kiefeszültségű hálózatára történő visszatáplálásra. A háztartás az aktuális fogyasztását fedezheti akár a saját maga által megtermelt energiából, melyből a fel nem használt többletenergiát visszatáplálja a közcélú villamos hálózatba, ugyanakkor többletfogyasztás, vagy napsütésmentes időszak esetén csak a szükséges különbözetet veszi a szolgáltatótól.

- A kisebb teljesítményű, háztartási méretű kiserőmű (50 kVA vagy kW alatt) építési engedély kérése nem szükséges, ad-vez rendszer esetén viszont a szolgáltató befogadó nyilatkozatát kell beszerezni. A háztartási méretű kiserőművekről, mivel engedélyezési eljárása nincs, így nyilvántartást sem vezetnek róla, ezért nyilvántartási lista nem áll rendelkezésre.
- Az 50 kW-os háztartási teljesítményt meghaladó esetben, kiserőművek már csak építési engedély birtokában létesíthetők, az ehhez szükséges engedélyeket az illetékességgel rendelkező MMBO adja ki. A lakóépületek, közintézmények tetőszerkezetén elhelyezett háztartási méretű termelő egységek mellett számos helyen találkozhatunk akár háztartások százainak energiaszükségletét előállítani képes, földön elhelyezett tartószerkezetekre telepített, nagy kiterjedésű napelemes kiserőművekkel is. Ezek úgynevezett szigetüzemű termelőegységként működnek, ahol a megtermelt villamos energiát akkumulátorok tárolják, ezáltal drágábbak és a téli, napsugárzásban szegény időszakra méretezés miatt nagyobbak is. Nyáron viszont többnyire rosszabb kihasználtsággal üzemeltethetők, mint a hálózatra visszatápláló rendszerek.
- A 0,5 MW teljesítmény feletti naperőművek esetében már a hálózatra tápláláshoz (termelésre) kiserőművi összevont engedélyt kell beszerezni a Magyar Energetikai és Közműszabályozási Hivataltól. A MEKH honlapján elérhető villamosenergia engedélyesek listája itt található <http://www.mekh.hu/interaktiv-terkepen-a-metar-eov-csatlakozasi-pontok>.
- Az 50 MW-t meghaladó villamosenergia teljesítményű erőművekről az MVM honlapján található kimutatás.

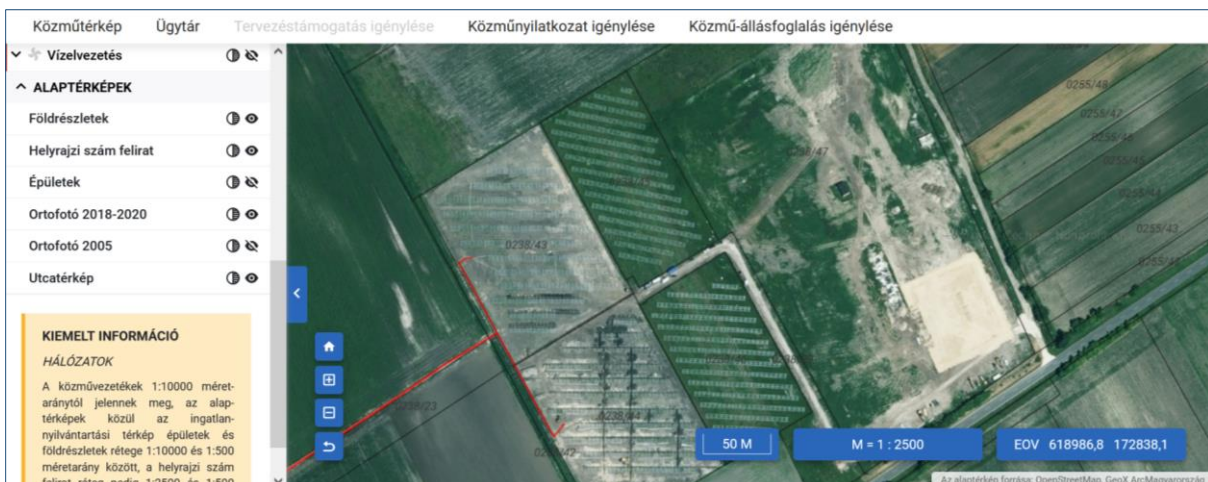
Sárbogárdon a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal honlapja szerint 4 db 498 kW teljesítményű napelempark üzemel Sárbogárd belterületétől keletre, külterületen földre szerelt tartószerkezeteken álló napelemekkel, a belterületen pedig épületeken, építményeken elhelyezve valósulnak meg. Az energiaár emelkedés, pályázati forrás bővülés miatt térnyerése nőhet a jövőben.

79. térkép: Sárobgárd 4x498 kW teljesítményű napelemparkja (Forrás: <https://terkep.mekh.hu/metar/>)

94. ábra: Sárobgárd napelempark 0545/2, 5 hrsz-ú telkeken (Forrás: Lechner Nkft., <https://ekozmu.e-epites.hu/alkalmazas/lakossag/menu/terkep/tajekoztatás/kozmuterkep>)

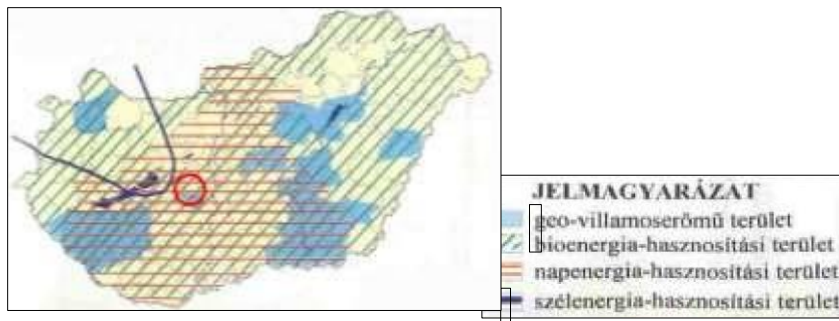
95. ábra: Sárobgárd napelempark 0238/43,44,45,46 hrsz-ú telkeken (Forrás: Lechner Nkft., <https://ekozmu.e-epites.hu/alkalmazas/lakossag/menu/terkep/tajekoztatás/kozmuterkep>)

Vízenergia

A közüzemű szintű energiatermelésre alkalmas vízerőmű létesítésére Sárbogárdon nincs lehetőség.

Biomassza-biogáz

A növényi termésből, növényi, állati hulladékokból, melléktermékekből, erdőgazdasági hulladékokból, energiaültetvényekből előállítható energiahordozó a biomassza, amely közvetlen elégetésével fűtési és használati melegvíz termelési energiaigények elégíthetők ki, biogázzá alakítva hő- és villamosenergia termelésre egyaránt alkalmas, bioetanollá alakítva üzemanyagként hasznosítható.

96. ábra: Megújuló energiaforrások hasznosítására javasolt területek (Forrás: Pylon Kft.)

Biomassza-biogáz előállítására az ország területén mindenhol, így Sárbogárd területén is van lehetőség.

Az elégetése során keletkező CO₂ miatt, ma már nem tekintik annyira környezetbarátnak. Természetesen a biomassza hasznosítás lehetőségét Sárbogárdon kizárni nem lehet, de megfontolandó, hogy az általa az épített környezetben jelentkező környezetterhelés növekedés felvállalható-e.

Geotermikus energia

A föld belső hőjéből hasznosítható a geotermikus energia. Geológiai adottságok befolyásolják előfordulásának mértékét. Hasznosítására részben a termálvíz kitermelésével, részben a földhő hőszivattyúval történő alkalmazásával nyílik lehetőség. A földhőből hőszivattyúval kitermelt hőenergia közvetlenül fűtésre, használati melegvíz előállítására hasznosítható, geoerőmű segítségével villamosenergia termelésre is alkalmas.

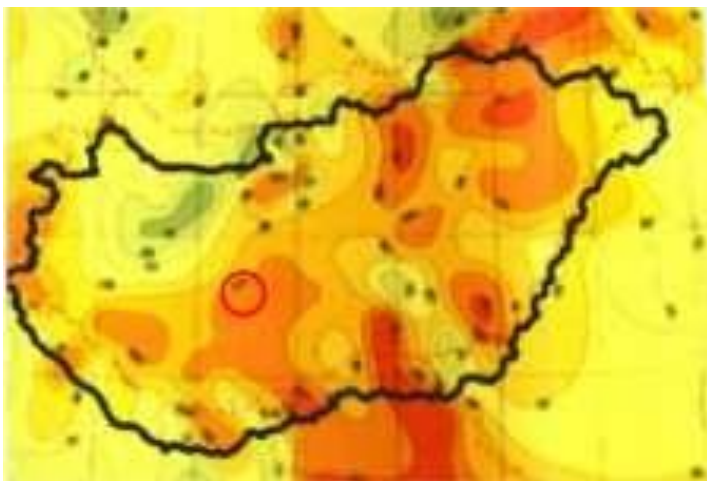

97. ábra: Magyarország 50 C-nál melegebb hévíz feltárására alkalmas területe

Összeállította: Bélteky Lajos, Dr. Kőrössi László Felsőpannon alapján, 1962 Forrás: dr. Barótfi István Környezettechnika (Mezőgazda Kiadó) Geotermikus energia – Magyarország 50 °C-nál melegebb hévíz feltárásának területei

A geológiai adottságok alapján a geológusok elkészítették a termikus energia várhatóan rendelkezésre állását bemutató térképet. A térkép jelzi, hogy az ország területén hol lehet a termikus energia hasznosítását kedvezőbben megvalósítani. A földhő hasznosítására Sárbogárd területén is van lehetőség. A hőszivattyú használata telken belül realizálható, energiagazdálkodási szinten ma még nem érzékelhető hagyományos energiahordozó megtakarító hatása.

A térkép jelzi, hogy a termásvíz kivételére csak az alacsonyabb hőfoktartományú 40 °C alatti vízkészletből van reálisan lehetőség, ez energetikailag komplexebb hasznosításra lehetőséget nem ad.

98. ábra: Magyarország geotermikus energiahordozó hasznosítási lehetősége A Pannon-medencének és régiójának geotermikus hőtérképe (részlet) (Forrás: PannErgy, Portfolio.hu)

99. ábra: Magyarországon geotermikus energia lehetőség a felhagyott CH meddő kutak Magyarország CH meddő kútjainak területi megoszlása (Forrás: Pylon Kft. (Szerkesztette 2001-ben))

Az önkormányzati intézmények energiahatékonysági értékelése

Az önkormányzati energiagazdálkodást a 10.7-es fejezet mutatja be részletesen.

Elektronikus hírközlés (vezetékes elektronikus hálózat, vezeték nélküli hírközlési építmények)

Vezetékes hírközlési létesítmények

A település vezetékes távközlési ellátását jelenleg az Invitel Zrt. biztosítja. A Székesfehérvár szekunderközpont-hoz tartozó Dunaújvárosi primerközpont a vezetékes távközlési ellátás bázisa. Sárbogárd 25-ös távhívó számon csatlakozik az országos, illetve nemzetközi távhívó hálózathoz.

A település távközlési hálózatának kiépítése a múlt század utolsó éveiben történt. A kiépítés eredményeként 2000-ben már 2829 egyéni lakásfővonal üzemelt, azaz a lakásállomány 57,3 %-a rendelkezett vezetékes telefonvonalal. A vezeték nélküli szolgáltatás terjedésével a vezetékes vonalas telefon iránti érdeklődés csökkent. Jelenleg 1430 egyéni lakásfővonal üzemel, az ellátottság ezzel 28,3 % de ezzel is az ellátottság teljes körűnek tekinthető, mivel valamennyi vezetékes távközlési igény kielégített.

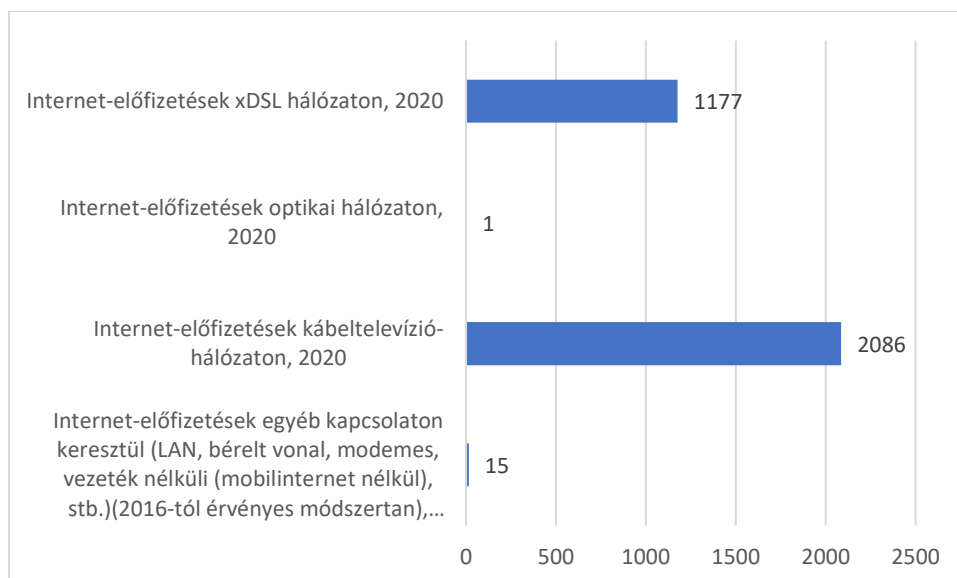
A statisztikai nyilvántartás szerint a településen 2000-ben 25 db, 2013-ban csak 9 db nyilvános távbeszélő állomás üzemelt, a mobil telefon használatának terjedése tette lehetővé a nyilvános beszélőhelyek számának csökkentését.

A településen belüli vezetékes távközlési hálózat föld feletti elhelyezésű, a település nagyobb területi hányadán jellemzően külön oszlopokra szerelten épült.

A kedvező műsorvétel számára a kábel TV szolgáltatást 2002-ben kezdték kiépíteni. Jelentősebb fejlesztést 2007-ben valósították meg, akkor ugrásszerűen nőtt a kábel TV szolgáltatást igénybevevők száma.

Sárbogárd népességét az ezredforduló óta folyamatosan veszi, azért fontos a település esetén az elektronikus hírközlés településfejlesztő hatását igénybe venni. Azoknál a településeknél, és ezek közé tartozik Sárbogárd is, ahol a lakosság helyben tartása és helyben maradás lehetőségének biztosítása nagyon fontos lenne. Ehhez nyújthat segítséget az infokommunikációs technológia széleskörű alkalmazási lehetőségének a biztosítása, amely az „otthonról” történő kapcsolat-tartást, munkavégzést biztosítva a lakosságnak legalább egy részét visszatarthatná.

A településen 2020-ban 3279 internet előfizetőt tartottak nyilván, amelyből 1 internet előfizetés optikai hálózaton, 1177 internet előfizetés xDSL hálózaton, 2086 internet előfizető kábeltelevízió hálózaton, 15 internet-előfizetés vezeték nélküli hálózaton (mobil internet nélkül, LAN, bérelt vonal, stb.) keresztül veszi igénybe a szolgáltatást. Ezt az ellátottságot tovább növeli a mobil internet szinte korlátlan rendelkezésre állása. Azon a településen, ahol a vezetékes internet szolgáltatás igénybe vételének aránya 47,8 %-os, célszerű ennek növelése az „otthoni munkavégzés”, a kedvező kapcsolat-tartás lehetőségét biztosítva, mivel ezzel a lakosság helyben tartási lehetősége javítható.

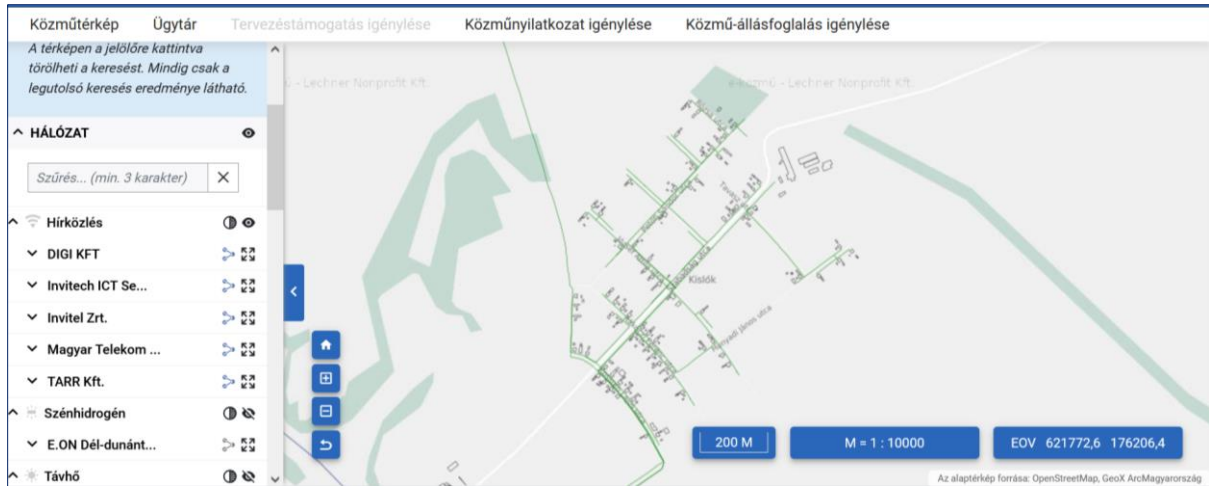

100. ábra: Sárbogárd Internet előfizetési adatai (Forrás: Lechner Nkft., Telr)

Vezeték nélküli hírközlés

A vezetékes szolgáltatást a vezeték nélküli szolgáltatók egészítik ki. A megfelelő vételi lehetőség biztosításához szükséges antennák – részben településen belül, részben a környező településeken – elhelyezésre kerültek, azokat a Magyar Telekom Nyrt., a DIGI Kft., TARR Kft, Invitech Services Kft. építette, üzemelteti.

A vezeték nélküli hírközlés és mobilinternet olyan településrészeket is bekapcsolnak a hálózatba, ahol a vezetékes kiépítés nem teljesszerű.

101. ábra: Kislók városrész hírközlési hálózata (Forrás: Lechner Nkft., <https://ekozmu.e-epites.hu/alkalmazas/lakossag/menu/terkep/tajekoztatas/kozmuterkep>)

2.1.18 Környezetvédelem (és településüzemeltetés)

2.1.18.1 Talaj

Sárbogárd természeti adottságait vizsgálva megállapítható, hogy a Sárvíz völgyében képződött, hidromorf, réti csernozjomok, réti talajok és lápos réti talajok a jellemző talajtípusok. A magasabban fekvő térszinteken, Közép-Mezőföld és a Kálóz-Igari löszhát kistájakon a löszös üledéken képződött réti csernozjom és mészlepedékes csernozjom talajok jellemzőek. Ezekre a talajokra a jó víznyelés és vízvezető képesség, de gyenge vízraktározó és víztartó képesség jellemző.

A talajminőséget rontó természeti tényezők közül kiemelendő az erózió, Sárbogárd esetében mind a szélerózió (defláció), mind a vízerózió jelentős. A degradáció mértékét meghatározza a településen található talajok fizikai talajfélesége, valamint a talaj hasznosításának módja. Nem megfelelő talajművelés és az erózió együttes hatása következtében a termőtalajok minősége fokozatosan romolhat. A löszön képződött mezősségi talajok könnyen erodálódnak.

Sárbogárdon található jó minőségű, mezőgazdasági területeken az intenzív közép- és nagytáblás szántóföldi művelés jellemző, így az erózió a település térségében jelentős mértékű. Az állandóan növényzettel fedett területeken (gyepterületeken), a talajfelszín folyamatos borítása miatt az erózió hatásai mérsékeltek.

A deflációból adódó káros hatások a szántóföldi táblákat tagoló, mezővédő erdősávokkal csökkenthetők, ezek aránya azonban nem megfelelő.

A szántóföldi művelés egyéb negatív hatásokat is okozhat a talajminőségben, diffúz szennyezés formájában. A talajminőséget veszélyeztető antropogén hatás, mint intenzív szántóföldi művelés említendő meg, mely jelentős területeket fed le a településen, így kiterjedt hatással bír. A mezőgazdasági területek művelése során a kemikália használat, a talajt, a talajvizet, és a felszíni vizet veszélyezteti. A műtrágyák és permetszerek nagyon jól oldódnak, így a csapadék beszivárgásával könnyen eljutnak a talajvízbe. Fokozott figyelmet érdemel ebben a tekintetben a Sárvíz-völgye védett természeti területeinek környezete.

Az antropogén hatások között megemlítendő a közlekedés is. Szerencsés adottság, hogy Sárbogárdon csak a 63-as főútnak van nagyobb tranzit és személygépjármű forgalma, mely a légszennyezésen keresztül lokális talajszennyezést eredményezhet. Az út menti cserjés-fás növényállomány azonban képes a negatív környezeti ártalmakat csökkenteni, lokalizálni.

Az erózió, defláció, valamint a közlekedés okozta talajszennyezés mellett megemlítendő az egykor működő, de már felhagyott hulladéklerakó területe is. A központi belterülettől nyugatra elhelyezkedő részben rekultivált hulladéklerakónak már a felszíne is rendezett.

2.1.18.2 Felszíni és a felszín alatti vizek

Az Európai Unió Víz Keretirányelvében (2000/60/EK) megfogalmazott célkitűzések értelmében a településfejlesztési beavatkozásoknak összhangban kell lenniük a Magyarország Vízyűjtő gazdálkodási Terv keretében a Észak-Mezőföld Kelet-Bakony tervezési alegységre 2016-ban elkészült

intézkedési programokkal¹⁶. A Víz Keretirányelv értelmében a legfontosabb feladat, hogy biztosítsuk a felszíni és felszín alatti vizek (a VGT által meghatározott víztestek) jó ökológiai állapotát.

A vízgyűjtőgazdálkodási terv alapján Sárbogárd közigazgatási területén 3 vízfolyás felszíni víztest található. A VG1-ben a területen található oldaltöltésű halastavakat is víztestként tartották számon, azonban ezek a VGT2-es tervezéskor kikerültek a tervből, így a település területén állóvíz víztest nem található.

102. ábra: Felszíni víztestek (Forrás: VGT)

Felszíni víztestek jellemzői

Felszíni vizek tekintetében Sárbogárd meghatározó elemei a Nádor-csatorna (Sárvíz) és a Sárvízvölgy nyugati oldalán kialakított, a Sédből leágaztatott Séd-Sárvízi-malomcsatorna, valamint a kapcsolódó halastavak rendszere. Mindkét víztest, mesterséges víztest, amelynek fő feladata a vízelvezetés, vízgazdálkodási besorolásuk belvízcsatorna. A város déli közigazgatási határán lévő Alap–Cecei vízfolyás, amely természetes, időszakos vízfolyású víztest, befogadja a Nádor-csatorna (Sárvíz) középső víztest.

¹⁶ forrás: https://www.vizugy.hu/vizstrategia/documents/02801AD7-8A09-49B5-AA3C-D5E49039173E/VGT2_1-13_Eszak-Mezofold_es_Keleti-Bakony_vegleges.pdf

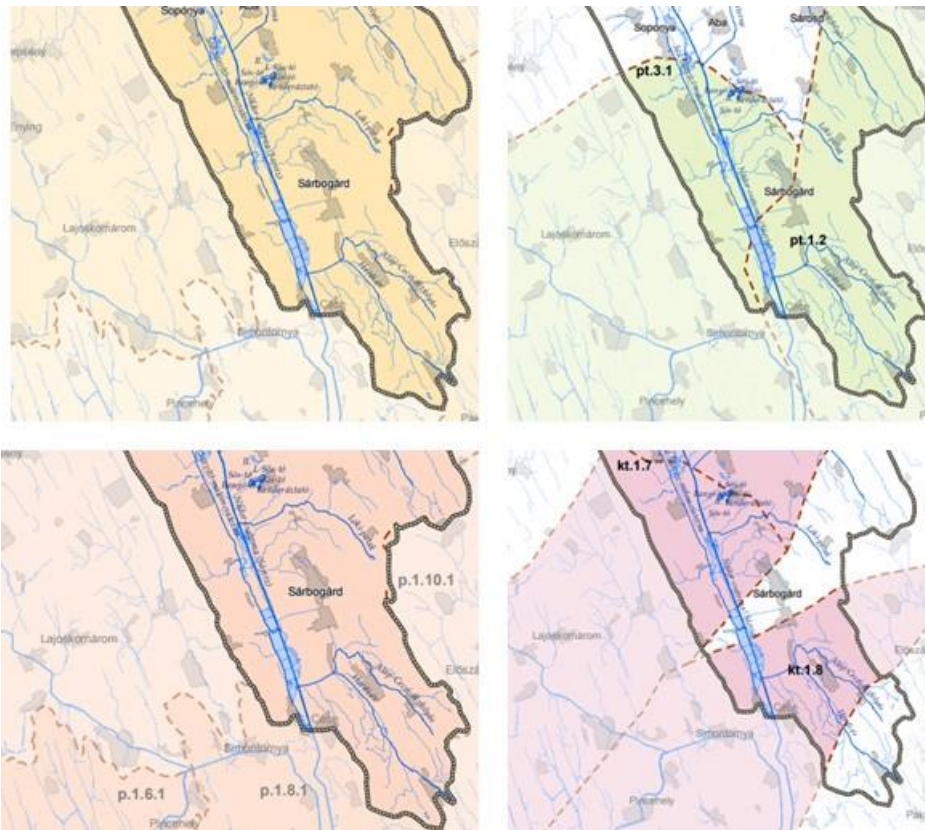
	Vízfolyás hossza [km]/ állóvíz felülete [km ²]	Szélesség leggyakoribb vízhozamnál [m]	Mélység (kiszárvíz állapotknál) [m]	Víztest hidromorfológiai szakaszain a legnagyobb esés [%]	Szelvény közepesebesség leggyakoribb vízhozamnál [m/s]	Vízgazdálkodási besorolás	Jellemző hasznosítás	Időszakosság	Mesterséges víztest	Erősen módosított víztest
Alap–Cecei-vízfolyás és Hardi-ér (AEP260)	34,8 km	4,9	0,16	0,0108	0,1	természetes vízfolyás	Vízvezetés	Időszakos	nem	nem
Nádor-csatorna (Sárvíz) középső (AEP820)	49,7 km	13,7	0,88	0,00023	0,14	belvízcsatorna	Vízvezetés	állandó	igen	nem
Séd-Sárvízi-malomcsatorna (AEP955)	82,2 km	2,6	0,3	0,00193	0,38	belvízcsatorna	vízvezetés	miatt állandó	igen	nem

61. táblázat: Felszíni víztestek jellemzői (Forrás: VGT3 2018, <http://vizeink.hu/vizgyujto-gazdalkodasi-terv-2019-2021/vgt3-vitaanyag/>)

Felszín alatti víztestek

A Séd-Nádor-Sárvíz vízgyűjtő megnevezésű porózus és sekély porózus víztestek a Dunántúl K-i részén helyezkednek el, jelentős területen, változatos tájképi és földtani körülményeket foglalva magukba. Északon a Dunántúli-középhegység hegyvidéki területéig nyúlnak, körül ölelik a

Velencei-hegységet, nyugaton a Balaton, illetve Siófok, délen a Tolnai-Hegyhát, míg keleten a Mezőfalva–Vál vonal határolja a víztesteket.

103. ábra: Felszín alatti víztestek (Forrás: Észak-Mezőföld és Kelet-Bakony vízgazdálkodási Terv)

víztest név (kód)	a víztest területe (km ²)	a víztest átlagos tetőszintje terep alatt (m)	a víztest átlagos fekvésintje terep alatt (m)	a víztest átlagvastagsága (m)	FAV vízforgalom szempontjából jelentős vízháztartási elem
Séd-Nádor-Sárvíz-vízgyűjtő (p.1.7.1)	3036,42	10	220	150	felszín alatti víztestek közötti vízforgalom
Séd-Nádor-Sárvíz-vízgyűjtő (sp.1.7.1.)	3036,42	5	10	7	alaphozam (közepes vízfolyások)
Nyugat-Alföld (pt.1.2)	9 130,76	400	800	500	felszín alatti víztestek közötti vízforgalom
Délnyugat- Dunántúl (pt.3.1.)	13653,43	300	400	100	felszín alatti víztestek közötti vízforgalom
Közép-dunántúli termálkarszt (kt 1.7)	4576,24	1200	-998	-998	felszín alatti víztestek közötti vízforgalom
Mecseki termálkarszt (kt.1.8.)	2303,17	600	1590	290	felszín alatti víztestek közötti vízforgalom

62. táblázat: Felszín alatti víztestek jellemzői (Forrás: VGT3 2018, <http://vizeink.hu/vizgyujto-gazdalkodasi-terv-2019-2021/vgt3-vitaanyag/>)

Vízhasználat

Sárbogárd vízellátását a településen üzemeltetett vízmű kutak segítségével oldja meg. Az egyes településrészeknek saját vízműkutjai vannak, amelyek mindegyike rétegvíz típusú, a Séd-Nádor-Sárvíz-vízgyűjtő (p.1.7.1) felszín alatti víztesten helyezkedik el. Belső védőidoma 10 m-es sugarú kör, kijelölt hidrogeológiai védőidommal csak a Rétszilasi és a Sárbogárdi vízműutak rendelkeznek. A Rétszilasi vízműnek dinamikus kapcsolata van az Alap–Cecei-vízfolyás és Hardi-ér felszíni víztest vízgyűjtőjével.

Vízbázis kódja	VOR	Vízbázis név	Vízbázis védendő termelése (m ³ /nap)
----------------	-----	--------------	--

ALG208	Kislóki vízmű	80
ALG423	Nagyhörösök vízmű	20
ALG538	Pusztægres-Sárhatvan vízmű	24
ALG539	Pusztægres vízmű	95
ALG557	Rétszilasi vízmű	435
ALG567	Sárbogárd vízmű	1055

63. táblázat: Sárbogárdon üzemelő vízbázisok (Forrás: VGT3 2018, <http://vizeink.hu/vizgyujto-gazdalkodasi-terv-2019-2021/vgt3-vitaanyag/>)

Sárbogárdon egy minősített ásványvízkút található, amelyből nyert vizet Arabella néven forgalmazzák
Nitrát és tápanyagérzékeny területek

A Séd-Sárvízi-malomcsatorna, valamint a Nádor-csatorna (Sárvíz) középső víztestek vízgyűjtőjének 99%-a, az Alap-Cecei-vízfolyás és Hardi-ér víztest vízgyűjtőjének 32 %-a nitrátérzékeny területen helyezkedik el. A felszín alatti víztestek közül a Séd-Nádor-Sárvíz-vízgyűjtő (sp.1.7.1.) víztest 81 %-a nitrátérzékeny terület. Ezeken a területeken az 59/2008. (IV.29.) FVM rendelet szerinti Helyes Mezőgazdasági Gyakorlat betartása kötelező.

Vizek fiziko-kémiai elváltozását okozó terhelések

A felszíni és felszín alatti vizek terhelésének nagy csoportját képezik a települési, ipari és mezőgazdasági tevékenységből származó, pontszerű és/vagy diffúz eredetű, a felszíni és felszín alatti vizekbe jutó szennyezőanyag bevezetések.

Sárbogárd területén egy kommunális szennyvízbevezetés található, az alábbi táblázatnak megfelelően. A kommunális szennyvízbevetés a befogóra lehet jelentős hatással.

Kibocsátó	Sárbogárd szennyvíztisztító telep
Elsődleges befogadó neve	Tinódi-árok
Elsődleges befogadó fkm	3,192
Befogadó víztest neve	Nádor-csatorna (Sárvíz) középső
Szennyvíz jellege	kommuniális
Kapacitás (m ³ /nap)	2 250
Kapacitás (LE)	13 125
Technológia	B+N
A kibocsátott tisztított szennyvíz mennyisége (ezer m ³ /év)	572
BOI (kg/év)	2861
KOI (kg/év)	16993
N (kg/év)	7037
P (kg/év)	687
Lebegőanyag (kg/év)	4291
Ammónia-ammónium-N (kg/év)	228,86

Kibocsátó	Sárbogárd szennyvíztisztító telep
Összes só (természetes eredetű) (kg/év)	n.a.
Tápanyag- és szervesanyag terhelés hatása a befogadóra	lehet, hogy jelentős

64. táblázat: Szennyvízbevezetők (Forrás: VGT3 2018, <http://vizeink.hu/vizgyujto-gazdalkodasi-terv-2019-2021/vgt3-vitaanyag/>)

A települési diffúz terhelés a csatornára nem rákötött lakosok számától függ, amelyet Sárbogárd esetében az alábbi táblázat foglal össze. A csatornázottság javításával a diffúz szennyezési arány csökkenthető.

Közcsontra terhelés (LE)	Nem közcsontra érkező terhelés (LE)	Összes szennyvíz terhelés (LE)	Diffúz terhelés aránya	Belterület (ha)	Nem közcsontra terhelés (LE/ha)	Nem közcsontra terhelés foszfor (Pkg)	Nem közcsontra terhelés nitrogén (Nkg)
7 166	2 888	10 054	29%	955,36	3,02	2 108,24	14 757,68

65. táblázat: Települési diffúz terhelés (Forrás: VGT3 2018, Települési Szennyvízelvezetési Információs Rendszer - Települési diffúz szennyezés becsléséhez felhasznált adatok)

A felszíni vizek tápanyagterheléséről víztestenként áll rendelkezésre adat, az alábbi táblázat szerint. Jelentős mezőgazdasági eredetű eróziós terhelés és felszín alatti víz eredetű nitrogén terhelés érinti a Séd-Sárvíz-malomcsatornát.

Víztest név	Terület nagyság (ha)	Mező-gazdasági erózió (t/év)	Termé-szetes erózió (t/év)	Összes erózió (t/év)	Mező-gazdasági erózió (kg/ha/év)	Természetes erózió	Összes erózió (kg/ha/év)	Minősítés	Fő forrás
Alap–Cecei-vízfolyás és Hardi-ér	18113,8	771,8	7,1	778,9	42,6	0,4	43,0		
Nádor-csatorna	26794,6	270,6	2,2	272,9	10,1	0,1	10,2		

(Sárvíz) középső										
Séd-Sárvízi-malomcsatorna	31246,1	3010,5	25,4	3035,9	96,3	0,8	97,2	jelentős erózió	mezőgazdasági	

66. táblázat: Eróziós veszteség terhelési útvonalanként a 2016-2018-as időszak átlagában (Forrás: VGT3 2018)

Víztest név	Légköri kiülepedésből származó N terhelés (t/év)	Felszíni lefolyással közvetített N terhelés (t/év)	Mezőgazdasági területek eróziójából származó N terhelés (t/év)	Természetes erózióból származó N terhelés (t/év)	Talaj drénezésből származó N terhelés (t/év)	Felszín alatti vízből származó N terhelés (t/év)	Városi burkolt felületekről érkező N terhelés (t/év)	Diffúz N terhelés (t/év)	Pontszerű kibocsátásokból származó N terhelés (t/év)	Összes N terhelés (t/év)	Minősítés	Fő forrás
Alap–Cecei-vízfolyás és Hardi-ér	0,15	2,49	14,51	0,00	0,27	45,09	3,24	65,74	0,00	65,74		
Nádor-csatorna (Sárvíz) középső	0,66	1,49	11,28	0,00	0,41	37,56	4,56	55,96	27,40	83,37		
Séd-Sárvízi-malomcsatorna	0,32	3,20	36,91	0,01	0,73	78,43	7,98	127,58	0,00	127,58	jelentős diffúz	felszín alatti víz

67. táblázat: Összes nitrogén terhelés szennyező útvonalanként a 2016-2018-as időszak átlagában (Forrás: VGT3 2018)

Víztest név	Légköri kiülepedésből származó P terhelés (t/év)	Felszíni lefolyással közvetített P terhelés (t/év)	Mezőgazdasági területek eróziójából származó P terhelés (t/év)	Természetes erózióból származó P terhelés (t/év)	Talaj drénezésből származó P terhelés (t/év)	Felszín alatti vízből származó P terhelés (t/év)	Városi burkolt felületekről érkező P terhelés (t/év)	Diffúz P terhelés(t/év)	Pontszerű kibocsátásokból származó P terhelés (t/év)	Összes P terhelés(t/év)	Minősítés	Fő forrás
Alap-Cepei-vízfolyás és Hardi-ér	0,00	0,81	5,41	0,00	0,01	1,33	0,78	8,34	0,00	8,34		
Nádor-csatorna (Sárvíz) középső	0,02	0,47	2,72	0,00	0,01	0,85	1,13	5,20	4,33	9,54		
Séd-Sárvízi-malomcsatorna	0,01	1,08	10,47	0,00	0,01	1,76	1,90	15,23	0,05	15,28	fontos diffúz	eróziós

68. táblázat: Összes foszfor terhelés szennyező útvonalanként a 2016-2018-as időszak átlagában (Forrás: VGT3 2018)

Veszélyes anyag szennyezések

A Víz Keretirányelv célkitűzése a felszíni vizek elsőbbségi (kiemelten veszélyes) anyagokkal történő szennyezések megszüntetése és fokozatos csökkentése, mivel ezek jelentős kockázatot jelentenek a vízi környezetre vagy az ivóvíz kitermelésére használt vizeken keresztül az emberre.

A pontszerű veszélyes anyag terhelés meghatározó elemei a települési kommunális szennyvíz kibocsátások, bár a veszélyes szennyezőanyagok részarányukat tekintve kisebb mennyiségben vannak jelen a kommunális szennyvízben, mint a tápanyagok, azonban abban minden olyan anyag megjelenik, amit elfogyasztunk, vagy lemosunk magunkról, illetve háztartási tevékenységünk során a szennyvízelvezető hálózatba juttatunk (pl. gyógyszer, fertőtlenítő-, mosogató-, tisztítóanyagok, festékek stb.) A települési szennyvízben az ipari üzemek által a közcatornába vezetett ipari szennyvíz is megjelenik, de a szennyezőanyag forrása a szennyvíztisztítónál már nem azonosítható. A városi csapadékvíz is tartalmaz veszélyes anyagokat (olaj, nehézfémek), amelynek forrása a légköri kiülepedés, a közlekedés stb.

Európai Parlament és a Tanács 166/2006/EK rendeletét az Európai Szennyezőanyag-kibocsátási és -szállítási Nyilvántartás létrehozásáról, valamint a 91/689/EGK és a 96/61/EK tanácsi irányelv

módosításáról¹⁷ (az „E-PRTR rendelet”) 2006. január 18-án fogadták el. A rendelet hatálya alá Sárbogárdon a két telephely tartozik.

Az üzem neve	Nem veszélyes kommunális szilárd hulladéklerakó	Sertéstelep
Telephely besorolása	PRTR és EKHE köteles	PRTR és EKHE köteles
PRTR tevékenység	Hulladéklerakók (kivéve az inert hulladékok lerakóit és a 2001.7.16-a előtt véglegesen bezárt lerakókat, vagy amelyek esetében a hulladéklerakókról szóló, 1999. április 26-i 1999/31/EK tanácsi irányelv 13. cikke szerinti utógondozási)	Hízósertés-tenyésztő létesítmények
Elhelyezkedés	Külterület 0522/187. hrsz.	Külterület
Fő gazdasági tevékenység TEÁOR '08 megnevezése	Nem veszélyes hulladék kezelése, ártalmatlanítása	Sertésenyésztés
Érintett felszíni víztest	Nádor-csatorna (Sárvíz) közepső	Alap–Cecei-vízfolyás és Hardi-ér
Érintett felszín alatti víztest	Séd-Nádor-Sárvíz-vízgyűjtő (sp.1.7.1)	Séd-Nádor-Sárvíz-vízgyűjtő (sp.1.7.1)

69. táblázat: PRTR köteles telephelyek és tevékenységek (Forrás: OKIR adatszolgáltatás, 2016-2018)

Az 1996 óta működő Országos Környezeti Kármentesítési Program (OKKP) célja felelősségi körtől függetlenül a földtani közegben (talajban) és a felszín alatti vizekben hátramaradt, akkumulálódott szennyezések, károsodások felderítése, megismerése, azok mértékének feltárása, a veszélyeztetett területeken a szennyezettség kockázatának csökkentése, a szennyezett területeken a szennyezettség mérséklése, vagy a megszüntetés elősegítése.

Sárbogárdon található szennyezett terület jelenleg a tényfeltárás szakaszban van, pontos adatok nem állnak rendelkezésre a Séd-Nádor-Sárvíz-vízgyűjtő (sp.1.7.1) víztestet veszélyezteti.

Sárbogárd területén található jelenleg működő, illetve felhagyott építőanyag bányák a sekély porózus víztestet érintik. A működő bánya és a meddőhányók adatait az alábbi táblázatok tartalmazzák. Kockázati besorolásukról nincs adat.

Működő bánya

Bánya	Sárbogárd I. - riolittufa
Terület (km2)	0,0595
NYERSANYAG	egyéb meddő riolittufa, kőbánya
Érintett víztest	Séd-Nádor-Sárvíz-vízgyűjtő (sp.1.7.1)

¹⁷ A rendelet teljes szövege ennek az Útmutató Dokumentumnak az 1. függelékében olvasható.

70. táblázat: Működő bánya (Forrás: VGT3 2018, <http://vizeink.hu/vizgyujto-gazdalkodasi-terv-2019-2021/vgt3-vitaanyag/>)

Meddőhányók és zagytározók adatai, kockázati besorolások

MWD	Név	Típus	Nyersanyag	Terület (ha)	Rekultivált	Teljesen?	Sikeresen?	Dőlés (fok)	Kockázati besorolás
07-050	homokbánya	inert meddőhányó	Homok	0,10	NE M	NE M	NE M	0	NA
07-051	Nagylápos, Sikor-dűlő homokbánya	inert meddőhányó	Homok	0,10	IGE N	IGE N	IGE N	0	NA
07-052	Mindszenti-dűlő riolittufabánya	inert meddőhányó	Riolittufa	0,10	NE M	NE M	NE M	2	NA

71. táblázat: Meddőhányók és zagytározók (Forrás: VGT3 2018, <http://vizeink.hu/vizgyujto-gazdalkodasi-terv-2019-2021/vgt3-vitaanyag/>)

Felszíni vízkivételek és vízbevezetések

A Sárvíz – (Nádor) – csatornát és a Sárvíz-malomcsatornát kísérő alacsonyfekvésű területek megfelelő feltételeket biztosítottak összefüggő tórendszer (halastavak) kialakítására. Sárbogárdon több halastó is található, melyek ugyan rendezett keretek között működnek, de környezetvédelmi szempontból figyelemre méltók, tekintve, hogy közvetlen kapcsolatban vannak a felszíni és felszín alatti vizekkel. A Sárvíz-völgy kiterjedt halastó rendszere továbbá többszintű természetvédelmi oltalom alatt áll, így kiemelkedően fontos az egyensúly megteremtése a természetvédelem, a vízminőség-védelem és halgazdálkodási tevékenység között. A halastavakból leeresztett, tápanyagban és szerves anyagban gazdag vizek a vízminőséget kedvezőtlenül befolyásolhatják, ezért fokozott figyelmet kell fordítani arra, hogy a haltermelés során végzett tevékenységek és bekövetkező változások (haletetés, paraziták és betegségek esetleges megjelenése, egyes halfajok túlszaporodása stb.) után is természetes megújulásra alkalmas víz kerüljön a befogadó víztestbe.

Vízfolyás neve	Folyamkilométer	Vízkiétel módja	Vízkiétel célja	Engedélyezett vízkiétel [m ³ / év]	Engedélyezett vízkiétel [l]	Tényleges 2018. évi vízkiétel [m ³ / év]	Víztest neve
Lóki-patak	15,07	gravitációs	Halgazdasági vízkiétel	96 800	1,5	25 300	Lóki-patak

Vízfolyás neve	Folyamkilométer	Vízkivétele módja	Vízkivétele célja	Engedélyezett vízkivétele [m ³ / év]	Engedélyezett vízkivétele [m ³ / év]	Tényleges 2018. évi vízkivétele [m ³ / év]	Víztest neve
Antali-árok	1,1	gravitációs	Halgazdasági vízkivétele	123 350		123 350	Séd-Sárvízi-malomcsatorna
Nádor-csatorna (Sárvíz)	56,032	gravitációs	Halgazdasági vízkivétele	26 700		26 700	Nádor-csatorna (Sárvíz) középső
Nádor-csatorna (Sárvíz)	61,84	gravitációs	Halgazdasági vízkivétele	196 400		150 000	Nádor-csatorna (Sárvíz) középső
Séd-Sárvízi-malomcsatorna	61,967	szivattyús	Halgazdasági vízkivétele	23 600		18 000	Séd-Sárvízi-malomcsatorna
Nagyhöröcsöki-Fekete-Sárvíz	2,07	gravitációs	Halgazdasági vízkivétele	4 960		4 960	Nádor-csatorna (Sárvíz) középső
Séd-Sárvízi-malomcsatorna	67,023	szivattyús	Öntözési vízkivétele	20 596		20 596	Séd-Sárvízi-malomcsatorna
Régi Sárvízi-malomcsatorna	73,52	szivattyús	Öntözési vízkivétele	20 000	2,7	3 000	Séd-Sárvízi-malomcsatorna
Nádor-csatorna (Sárvíz)	55,97	gravitációs	Halgazdasági vízkivétele	12 527 240		3 715 115	Nádor-csatorna (Sárvíz) középső
Séd-Sárvízi-malomcsatorna	70,466	gravitációs	Halgazdasági vízkivétele			3 715 115	Séd-Sárvízi-malomcsatorna
Nádor-csatorna (Sárvíz)	56,02	gravitációs	Halgazdasági vízkivétele	162 000		80 000	Nádor-csatorna (Sárvíz) középső
Antali-árok	0,01	gravitációs	Halgazdasági vízkivétele	99 400		37 400	Séd-Sárvízi-malomcsatorna
Séd-Sárvízi-malomcsatorna	64,933	szivattyús	Halgazdasági vízkivétele	61 460		7 500	Séd-Sárvízi-malomcsatorna

72. táblázat: Vízkivételei helyek (Forrás: VGT3 2018, <http://vizeink.hu/vizgyujito-gazdalkodasi-terv-2019-2021/vgt3-vitaanyag/>)

Vízfolyás neve	Folyamkilométe	Vízbevezetési hely	Bevezetett víz eredete	Vízbevezetés módja	Engedélyezett vízbevezetés	Tényleges 2018. évi vízbevezetés	Víztest neve
Nádor-csatorna (Sárvíz)	51,229	balpart	Halastó lecsapolás	gravitációs	9 506 300	1 690 300	Nádor-csatorna (Sárvíz) középső
Nádor-csatorna (Sárvíz)	51,229	balpart	Halastó lecsapolás	gravitációs	9 506 300	1 690 300	Nádor-csatorna (Sárvíz) középső
Nagyhöröcsöki-Fekete-Sárvíz	0,822	jobbpart	Halastó lecsapolás	gravitációs	660 000	520 000	Nádor-csatorna (Sárvíz) középső
Tinódi-árok	3,192	balpart	Felszíni eredetű kommunális szennyvíz bevezetés	gravitációs	452 235	572 748	Nádor-csatorna (Sárvíz) középső
Nádor-csatorna (Sárvíz)	64,71	jobbpart	Halastó lecsapolás	gravitációs	449 000	620 000	Nádor-csatorna (Sárvíz) középső
Nádor-csatorna (Sárvíz)	62,5	jobbpart	Halastó lecsapolás	gravitációs	307 000	150 000	Nádor-csatorna (Sárvíz) középső
Nádor-csatorna (Sárvíz)	56,02	balpart	Halastó lecsapolás	gravitációs	119 400	119 400	Nádor-csatorna (Sárvíz) középső
Antali-árok	1,1	sodorrivonali	Halastó lecsapolás	gravitációs	8 6050	123 350	Séd-Sárvízi-malomcsatorna
Lóki-patak	15,07	sodorrivonali balpartról	Halastó lecsapolás	gravitációs	70 000	0	Lóki-patak
Miklósi II. sz. tó		balpart	Halastó lecsapolás	gravitációs	19 800	0	Nádor-csatorna (Sárvíz) középső
Séd-Sárvízi-malomcsatorna	61,967	jobbpart	Halastó lecsapolás	gravitációs	18 000	17 000	Séd-Sárvízi-malomcsatorna
Nádor-csatorna (Sárvíz)	64,655	balpart	Halastó lecsapolás	gravitációs	15 786	210 000	Nádor-csatorna (Sárvíz) középső

73. táblázat: Vízbevezetések (Forrás: VGT3 2018, <http://vizeink.hu/vizgyujto-gazdalkodasi-terv-2019-2021/vgt3-vitaanyag/>)

Felszíni és felszín alatti víztestek állapota

A település területén található felszíni víztestek közül egy természetes, kettő mesterséges víztest, amelyek esetében a Víz Keretirányelv¹⁸ célkitűzése a jó ökológiai potenciál (a hatékony javító

¹⁸ Európai Unió Víz Keretirányelvében (2000/60/EK)

intézkedések eredményeként elérhető állapot) és jó kémiai állapot elérése. A jó ökológiai állapot jelentése, hogy az emberi hatások nem zavarják a természetes élőhelyek működését, a jó kémiai állapot jelentése, hogy a szennyezőanyagok koncentrációja nem haladja meg az ökológiai szempontok szerint megállapított határértékeket.

Sárbogárdot érintő víztestek ökológiai állapota mérsékelt, illetve gyenge. A kémiai állapot tekintetében mindhárom víztest eléri a jó állapotot PBT komponensek nélkül, azonban azokkal a Nádor-csatorna (Sárvíz) középső és a Séd-Sárvízi malomcsatorna nem jó állapotú.

Víztest neve (kód)	Alap–Cecei-vízfolyás és Hardi-ér	Nádor-csatorna (Sárvíz) középső	Séd-Sárvízi-malomcsatorna
Időszakosság	időszakos	állandó vízszállítású	vízátvezetés miatt állandó vízszállítású
Fizikai-kémiai elemek szerinti állapot	mérsékelt	mérsékelt	jó
Biológiai elemek szerinti állapot	jó	gyenge	mérsékelt
Hidromorfológiai elemek szerinti állapot	jó	jó	mérsékelt
Specifikus szennyezők állapota (fémek és peszticidek) PBT nélkül	jó	jó	nem jó
Specifikus szennyezők állapota (fémek és peszticidek)	jó	jó	nem jó
Ökológiai állapot PBT komponensekkel együtt	mérsékelt	gyenge	mérsékelt
Ökológiai állapot PBT komponensek nélkül	mérsékelt	gyenge	mérsékelt
Kémiai állapot PBT komponensekkel együtt	jó	nem jó	nem jó
Kémiai állapot PBT komponensek nélkül	jó	jó	jó
Víztest integrált állapota PBT komponensekkel együtt	mérsékelt	gyenge	mérsékelt
Víztest integrált állapota PBT komponensek nélkül	mérsékelt	gyenge	mérsékelt

74. táblázat: Felszíni és felszín alatti víztestek állapota (Forrás: VGT3 2018, <http://vizeink.hu/vizgyujto-gazdalkodasi-terv-2019-2021/vgt3-vitaanyag/>)

A felszín alatti vizekre a Víz Keretirányelvben¹⁹ előírt célok kiegészülnek a felszín alatti vizek védelmére vonatkozó 2006/118/EK17 irányelvben foglaltakkal:

- a felszín alatti vizek szennyeződésének korlátozása, illetve megakadályozása;
- a víztestek állapotromlásának megakadályozása;
- a víztestek jó mennyiségi és jó kémiai állapotának elérése;
- a szennyezettség fokozatos csökkentése, a szennyezettségi koncentráció bármely szignifikáns és tartós emelkedő tendenciájának megfordítása.

Sárbogárd felszín alatti víztesteinek állapotértékelése alapján a mennyiségi állapotuk jó, a Séd-Nádor-Sárvíz sekély porózus víztest gyenge állapotú.

2.1.18.3 Levegőtisztaság és védelme

A légszennyezés megállapítására a mérőhálózat hivatott, mely folyamatosan végrehajtja a légszennyezettség méréssel történő ellenőrzését. Az országban a levegőminőség mértékének, tér- és időbeli alakulásának megállapítása telepített mérőhálózati keretek között történik. Sárbogárdon és környékén sem állandó, sem időszakos légszennyezettség mérés nem történik. A területhez legközelebb eső mérési pontok Dunaújvárosban és Székesfehérváron találhatóak, melyek azonban jelentős ipari területekkel rendelkező települések, így adataik nem vonatkoztathatók a térségre.

Közlekedési eredetű légszennyezés

A levegőterhelés esetében a közlekedési eredetű légszennyezés meghatározó, mely elsősorban a 63-as számú főút mentén, annak közvetlen közelében tapasztalható.

A közlekedési eredetű emissziót jellemzően szén-monoxid, szén-dioxid, nitrogén-oxidok és telítetlen szénhidrogének alkotják. Ezek közül a telítetlen szénhidrogének közvetlenül az utak környezetében rakódnak le.

A 63-as főút a belterületen keresztül halad. Sárbogárd lakóterületének ingatlanjai közvetlen határosak a főúttal, telkek beépítése sok esetben nem szerencsés, tekintve, hogy az épületek sok esetben utcafronton, oldalhatáron állnak, vagy minimális előkerttel rendelkeznek.

A légszennyezés csökkentését segítő növénytelepítés is hiányzik a belterületi szakaszon, csak néhol fordulnak elő a lakók által ültetett fák, a cserjeszint, mely hatékony szűrőként funkcionálhatna, gyakorlatilag hiányzik.

Összefoglalva a 63-as főút közvetlen közelében feltételezhető koncentráltabb terhelés, azonban mérési adatok hiányában ezt ez idáig nem került kimutatásra.

Üzemi eredetű légszennyezés

A települése meglévő ipar - országos viszonylathoz képest alacsony volta miatt - nem tekinthető jelentős légszennyező forrásnak.

¹⁹ Európai Unió Víz Keretirányelvében (2000/60/EK)

Az üzemi jellegű légszennyezés tekintetében a Levegőtisztaság-védelmi Információs Rendszer (LAIR) önbevallásos alapon működő adatai alapján 14 db olyan telephely található Sárospatakon, melyekkel kapcsolatban hatósági eljárás, határérték megállapítás, vagy önbevallás történt. Az alábbi táblázatban szerepelnek a bejelentett, potenciális szennyező anyag kibocsátók, melyek esetében határérték megállapítás vagy légszennyező pontforrás működési engedélyének kiadása kapcsán hatósági határozat született.

MEGNEVEZÉS	Tevékenység	ANYAGNEV	KIBOCSATAS 2019 (kg/év)	KIBOCSATAS 2018 (kg/év)
Állomásfőnökség	Gőzellátás, légtudicionálás	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂ SZÉN-DIOXID	2	16
Energia ágazat	Gőzellátás, légtudicionálás	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂ Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	13	14
		Szén-monoxidSZÉN-DIOXID	1	1
Fűtőmű	Gőzellátás, légtudicionálás	SZÉN-DIOXIDSzén-monoxid	1947993	2013877
		Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂ SZÉN-DIOXID	1847	1910
		Szén-monoxidNitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	181	187
Fűtőmű (gázmotoros)	Gőzellátás, légtudicionálás	Összes szénhidrogén -kivéve CH ₄ - C-ban kifejezveSZÉN- DIOXID	235	216
		Szén-monoxidNitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	958	752
		Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂ Szén-monoxid	1021	1018
Hősök Fűtőmű	Gőzellátás, légtudicionálás	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂ SZÉN-DIOXID	86	74
		Szén-monoxidSZÉN-DIOXID	5	4
		Szilárd anyag	0	0
		SZÉN-DIOXIDSzilárd anyag	166232	169384
		Kén-oxidok (SO ₂ és SO ₃) mint SO ₂ SZÉN-DIOXID	0	2

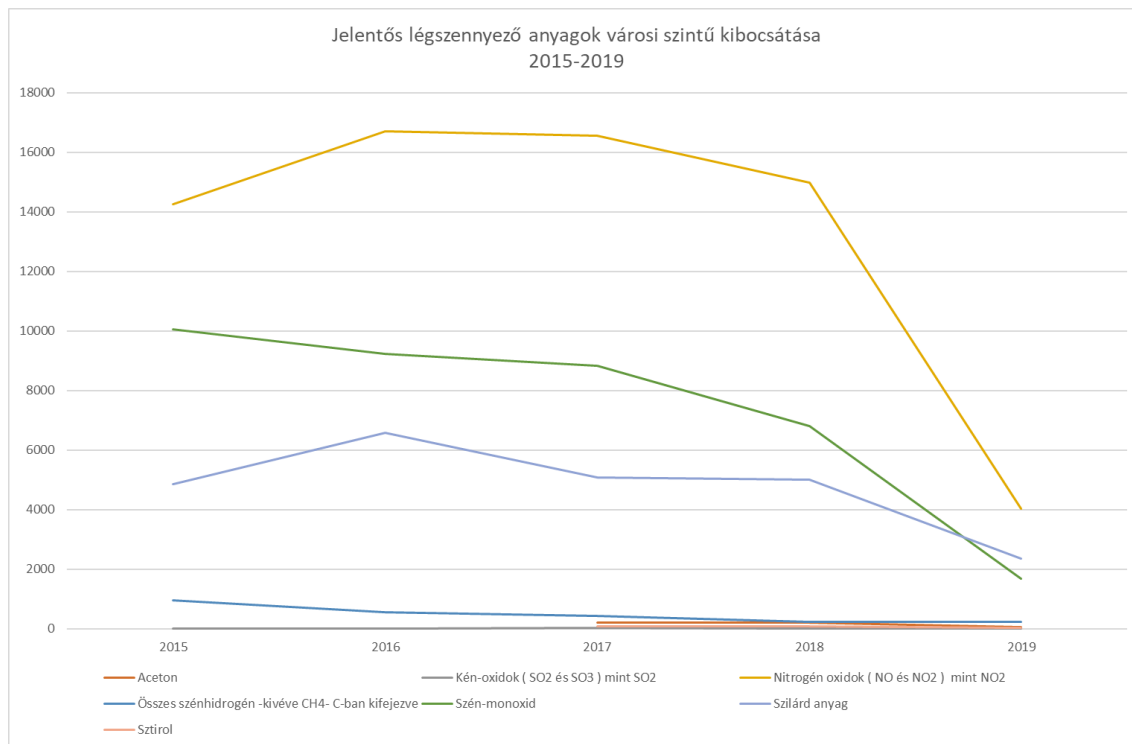
MEGNEVEZES	Tevékenység	ANYAGNEV	KIBOCSATAS 2019 (kg/év)	KIBOCSATAS 2018 (kg/év)
Sertéslelep	Villamosenergia- termelés	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂ SZÉN-DIOXID	12	
		Szén-monoxidSzén-monoxid	7	
		Kén-oxidok (SO ₂ és SO ₃) mint SO ₂ Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	0	
		Szilárd anyagSzilárd anyag	1	
Sportszergyártó Üzem	Sportszergyártás	AcetonSzilárd anyag	52	212
		SztirolSzén-monoxid	19	82
		SZÉN-DIOXID	10104	864
		Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	6	3
		Szén-monoxid	0	8
		Szilárd anyag	6	12
Mezőgazdasági telephely	Gabonaféle (kivéve: rizs), hüvelyes növény, olajos mag termesztése	Szilárd anyagSZÉN-DIOXID	60	0
Szárítótelep (mg. gépek tárolása)	Betakarítást követő szolgáltatás	Szén-monoxidSzénmonoxid	40	18
		Szilárd anyagNitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	130	117
		Kén-oxidok (SO ₂ és SO ₃) mint SO ₂	11	5
		SZÉN-DIOXID	145762	129564
		Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	17	8
Telephely	Gabonaféle (kivéve: rizs), hüvelyes növény, olajos mag termesztése	Szilárd anyag	21	

MEGNEVEZES	Tevékenység	ANYAGNEV	KIBOCSATAS 2019 (kg/év)	KIBOCSATAS 2018 (kg/év)
Terményszárító és tisztító telep	Vetési célú magfeldolgozás	SZÉN-DIOXID	239611	214773
		Szilárd anyag	1379	4194
		Szén-monoxid	476	5822
		Szilárd anyag	372	333
		Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	985	11894
Terményszárító telephely	Gabonaféle (kivéve: rizs), hüvelyes növény, olajos mag termesztése	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	3	2
		SZÉN-DIOXID	5077	3094
		Kén-oxidok (SO ₂ és SO ₃) mint SO ₂	1	1
		Szén-monoxid	3	2
		Szilárd anyag	8	5
		Tesco Áruház	Gőzellátás, légkondicionálás	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂
Szén-monoxid	1	1		
Szilárd anyag	0	0		
SZÉN-DIOXID	70004	71873		
Kén-oxidok (SO ₂ és SO ₃) mint SO ₂	1	1		
Vetőmagtisztító üzem	Gabona, dohány, vetőmag, takarmány nagykereskedelme	Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	20	28
		Szén-monoxid	2	3
		Szilárd anyag	384	349

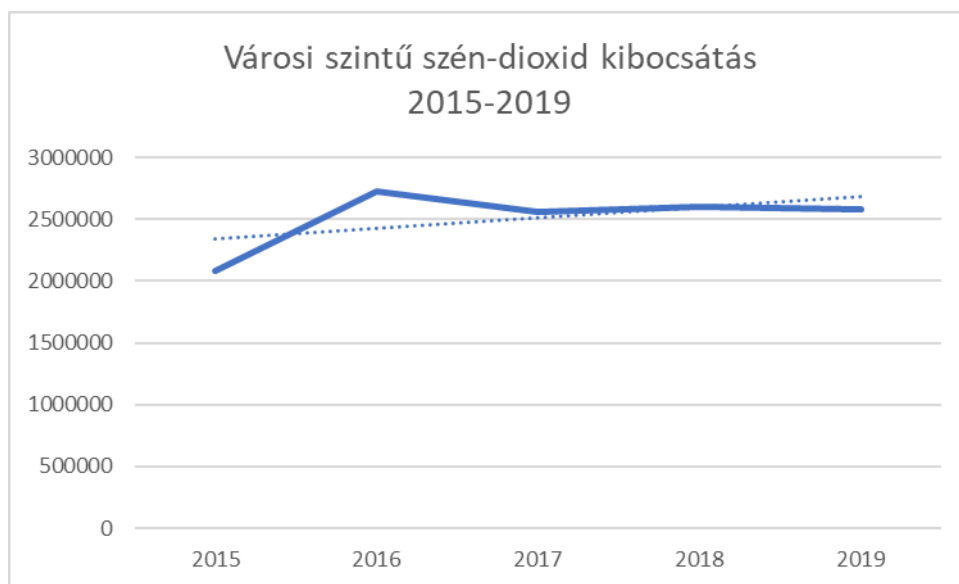
80. térkép: A levegőtisztaság-védelmi Információs Rendszer (LAIR) önbevallásos alapon működő adatai alapján a 14 sárbogárdi telephely adatai

A közigazgatási területen található egyéb üzemi tevékenységet végző telephelyek kibocsájtása ellenőrzött keretek között, kibocsájtási határértékek megállapítása alapján történik.

A bejelentett kibocsátások alapján a város összkibocsátása a legtöbb légszennyező anyag esetében 2015 és 2019 között jellemzően csökkent, ugyanakkor a városi szintű szén-dioxid kibocsátás enyhe növekedést mutat.

104. ábra: Jelentős légszennyező anyagok városi szintű kibocsátása (Forrás: OKIR)

105. ábra: Városi szintű szén-dioxid kibocsátás (Forrás: OKIR)

Diffúz légszennyezés

Diffúz légszennyezést a növényzettel időszakosan fedett szántóföldekről illetve burkolatlan utakról származó por jelenti. A szántók nagyfokú porterhelése elsősorban a nagytáblás kialakításuknak köszönhető. Az egybefüggő nagytáblás parcellák között nincsen tagolás, fizikai elválasztás, hiányoznak a dűlőutak menti egybefüggő fásítások, cserjesávok, melyek csökkentenék a deflációt, porterhelést.

Szintén jelentős a terhelésük a belterületen lévő burkolatlan utaknak, melyek a lakókörnyezetben kellemetlen és egészségkárosító hatásúak. Sajnos a belterületi portalanított utak aránya rendkívül alacsony.

Problémát okoz, hogy a városban engedélyezett az avarégetés, az érvényben lévő 18/2021. (VI. 8.) az avar és kerti hulladékok nyílttéri égetéséről szóló önkormányzati rendelet alapján a kerti hulladék nyílttéri égetése naponta 8.00 óra és 19.00 óra között lehetséges, ha a hatáskörrel rendelkező szerv ez időszakban országos tűzgyújtási tilalmat nem rendel el. Az avarégetés jelentős levegőszennyezési problémát okoz, javasolt inkább a komposztálást ösztönözni a városban.

Lakossági, fűtésből eredő légszennyezés

A 2019-es adatok szerint a földgáz fűtési célra a lakásállomány közel 66%-a vette igénybe, amely a 2015-ös 58 %-hoz képest a vizsgált években fokozatos növekedést mutat. A földgáz fűtési célú alkalmazása kedvező a levegőminőség szempontjából, tekintve, hogy csökkenti a jelentősebb környezetterhelést okozó hagyományos energiahordozó fűtési célú hasznosítását, ugyanakkor hosszútávon a globális klímavédelmi célok érdekében a földgáz mennyiségének használatát csökkenteni kell, amelyhez az épületek energiahatékonyságát kell növelni és alternatív fűtési rendszerek kialakítását kell ösztönözni.

A városban két fűtőmű üzemel, a fűtőművek primer energiahordozója a földgáz. A távhőellátás összesen 309 lakást érint, amely a lakásállomány mindössze 6 %-a. A fűtőművek korszerűsítése és a távhőszolgáltatásba bevont lakások arányának növelése szintén hozzájárulhat a szén-dioxid kibocsátás városi szintű mérsékléséhez.

2.1.18.4 Zaj- és rezgésterhelés

A települések általános zajterhelését a közúti közlekedésből és az üzemi tevékenységből származó zaj mértéke jellemzi. Sárbogárdon jelentős üzemi zajforrás nem terheli a lakóterületeket. Sárbogárd zaj- és rezgésvédelmi szempontból viszonylag kedvező helyzetű. A település általános zajterhelését a közlekedési eredetű zajterhelés határozza meg.

Közúti zajterhelés

Közúti közlekedésből származó zajterhelést a település központi belterületein É-D-i irányban áthaladó nagyobb forgalmat bonyolító 63 sz. II. rendű főút jelent. A főút a teljes központi belterületen végighalad, mely mentén védendő területhasználatok, objektumok, többségében lakó funkciók helyezkednek el.

Az út keresztmetszete a levezetett forgalomhoz képest szűk, hosszabb szakaszokon zöldsáv sem kíséri. A lakóépületek közvetlenül az út mentén állnak, vagy keskenyebb előkertek mentén. Azokon a szakaszokon, ahol található zöldsáv, az út menti növényzet ott is hiányos, így ezek környezetterhelést

mérséklő hatása sem érvényesül. Zajterhelés szempontjából a keskenyebb zöldsávok nem jelentenek hatékony védelmet, azonban a zaj visszaverődés mérséklésében szerepet játszhatnak.

A tervezési területre vonatkozó zajmérési adatok nem álltak rendelkezésre, ezért a közút kezelőjének (Magyar Közút Kht.) 2014-es évi forgalmi adatai alapján a 63.-as számú főútra 2014-es adatok felhasználásával készült zajsámítás alapján a 63-as összekötő út belterületi részén a nappali és éjszakai órákban is kismértékű határérték túllépés tapasztalható. Az épületek szinte a település teljes belterületi szakaszán az úttengelyhez közel helyezkednek el. A település központjában lakóterületek és vegyes területek kerültek kijelölésre. A főutak mentén a jogszabály magasabb határértéket határoz meg, így mindkét szakaszon mind a nappali, mind az éjszakai órákban 45dB-es határérték túllépés tapasztalható.

Összességében, a számítások és a jogszabályi előírások összevetése alapján megállapítható, hogy a 63-as jelű út mentén jelentős mértékű, azaz 10 dB-t meghaladó határérték túllépés nem tapasztalható.

Vasúti közlekedés

A településen áthaladó Budapest-Pécs, Sárbogárd-Bátaszék és Dunaújváros-Rétszilas vasútvonal zajterhelésére vonatkozóan nem állnak rendelkezésre adatok. A Budapest-Pécs, Sárbogárd-Bátaszék vasútvonal Sárbogárd központi belterületeinek északi részén halad át, ahol a vasútállomás környékében érinti a beépített területeket. A vasútállomáshoz délről kereskedelmi funkciójú területek, kijelölt gazdasági területfelhasználások kapcsolódnak, így a vasúti zaj a lakóterületeket, védendő területhasználatokat ezen az oldalon nem terheli. Az állomás északi részén a lakóterületek azonban közel helyezkednek el, így érintettek a vasúti zaj szempontjából.

A további szakaszokon a beépített területektől, védendő területhasználatoktól, objektumoktól azonban távol halad, így nem okoz jelentős konfliktusforrást.

A Dunaújváros-Rétszilas vasútvonal Rétszilas belterületét szeli át K-Ny-i irányban, az egyutcás településszerkezetnek köszönhetően, azonban csak néhány lakóépület érintett a vasúti zaj terhelése által, így ez a vasútvonal sem jelentkezik jelentős konfliktusforrásként.

Üzemi eredetű zajterhelés

Sárbogárdon jelentős üzemi zajforrás jelenleg nem terheli a lakóterületeket. A településen a korábban kijelölésre került gazdasági és ipari területek jelentős része ezidáig nem épült be, és számos nagyobb telephely szüntette meg tevékenységét, így a közlekedési eredetű és üzemi létesítményektől származó zajterhelés inkább csökkenést mutat.

2.1.18.5 Sugárzás védelem

A településen sugárzásveszély nem áll fenn.

2.1.18.6 Hulladékkezelés

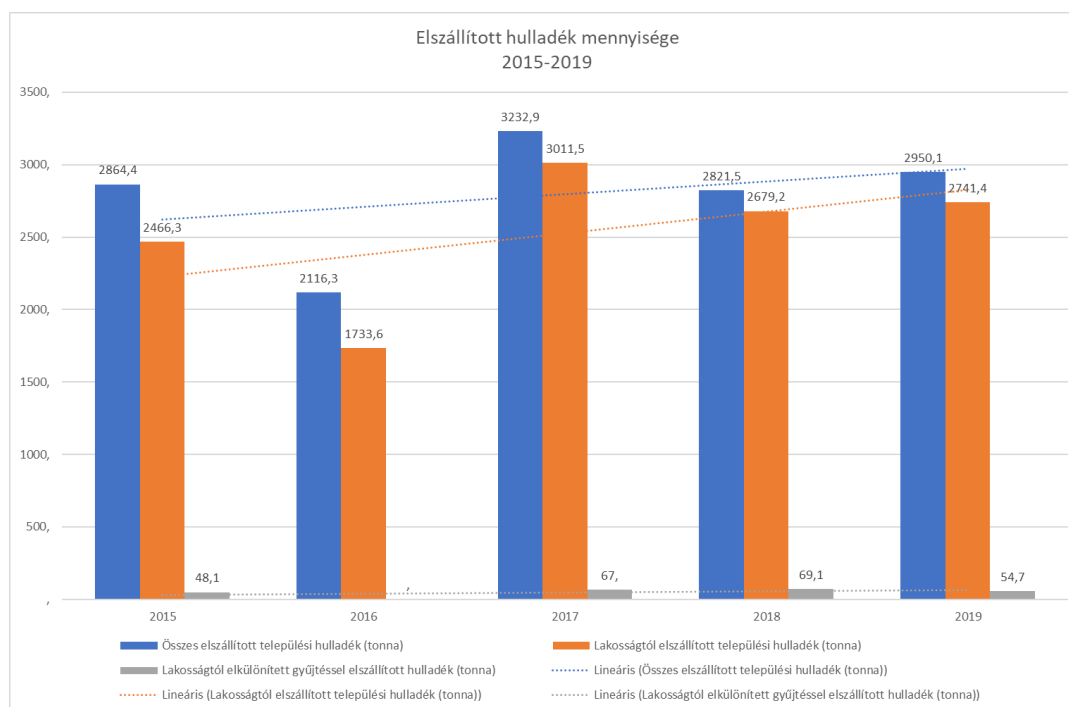
A Hulladékgazdálkodási közszolgáltatást a VERTIKÁL Nonprofit Zrt. végzi a városban, a Sárbogárdi közszolgáltatási terület 21 települést érint. A hulladéklerakás a külterületi 0522/187. hrsz.-ú ingatlanon kialakított Regionális Hulladéklerakó létesítménybe történik. A regionális feladatokat ellátó korszerű,

műszaki védelemmel ellátott Sárbogárdi Hulladékkezelőt 2001. IV. negyedévében adták át. A lerakóba a települési és ipari szilárd hulladékok mellett állati eredetű hulladékok is elhelyezésre kerülnek. A hulladéklerakón belül inert (pld: építési törmelék) elhelyezhető. Erre külön kijelölt hely van. A települési visszamaradó szennyvíziszapot víztelenítés után a helyi hulladéklerakó komposztáló telepre szállítják. Mind a hulladéklerakó, mind pedig a szennyvíztisztító a települési belterületől távolabb helyezkedik el, 1000, illetve 500 méteres védőtávolságuk nem érinti a települési területet. A hulladéklerakó telep engedélyezett összkapacitása 295 000 m³, 227 400 tonna. A lerakóban 2017. évi adatok alapján évente közel 8 600 tonna hulladékot szállítanak²⁰.

A szolgáltató biztosítja a városban:

- hetente 1 alkalommal történő kommunális hulladékgyűjtés és szállítás,
- évi 12 alkalommal házhoz menő szelektív csomagolási hulladékgyűjtés és szállítás,
- évi 8 alkalommal házhoz menő zöldhulladék gyűjtés és szállítás,
- évi 1 alkalommal az ingatlantulajdonos, ingatlanhasználó kérelmére házhoz menő lomtalanítást,
- a veszélyes hulladékok leadására a regionális hulladéklerakónál működő hulladékudvarban lehetséges.

Sárbogárdon az elszállított hulladék mennyisége 2015-2019 között enyhén növekvő tendenciát mutat, a lakosságtól elszállított hulladék mennyisége egyértelműen növekszik. Ugyanebben az időszakban az elkülönített gyűjtéssel elszállított hulladék mennyisége nem változott, az elszállított hulladék mindössze 2 %-át teszi ki, ami országos szinten is rendkívül alacsony érték.

106. ábra: Elszállított hulladék mennyisége (Forrás: TEIR)

²⁰ Forrás: VGT3 2018, <http://vizeink.hu/vizgyujto-gazdalkodasi-terv-2019-2021/vgt3-vitaanyag/>

2.1.18.7 Vizuális környezetterhelés

Vizuális környezetterhelést elsősorban a felhagyott, degradált területek (anyagödrök), elhagyott gazdasági telephelyek, majorok, tanyák, másodsorban az illegális hulladéklerakás jelenthet valamint a kedvezőtlen beépítések (ipari, gazdasági tevékenység a lakóterületek szomszédságában), nem rendeltetésszerű területhasználatok is okozhatnak problémát.

Felhagyott anyagödrök a település belterületétől nyugatra eső területeken találhatóak. Már nem üzemelő, elhagyott gazdasági területek, tanyák, majorok elszórtan az egész településen jellemzőek. Illegális hulladéklerakással a lakott területek szélein, külterületeken lehet találkozni, azonban a településen ez nem volt számottevő. Elhanyagolt, rendezetlen területként jelenik meg a település nyugati szélén lévő honvédségi telephely területe is.

Vizuális környezetterhelést okoznak a leromlott állagú épületek, melyek nem csak ipari, gazdasági létesítmények, de lakóingatlanok is lehetnek, továbbá a kirívó építészeti kialakítású, jelentősen eltérő építménymagasságú létesítmények. Rossz állapotú lakóingatlanok elsősorban Pusztægres és Nagyhörccsök városrészekre jellemzőek.

A településen áthaladó magasfeszültségű távvezeték esztétikai szempontból zavaró hatású, a természeti környezetben tájidegen elemként jelenik meg.

Tájidegen elemek továbbá a vonalas közlekedési létesítmények. A települést kettészelő vasútvonal különösen a belterületen okoz problémát. Amellett, hogy elvág egymástól bizonyos településrészeket, környezetében, különösen az állomás menti területen elhanyagolt, a lakóterületektől idegen beépítések találhatóak.

2.1.18.8 Árvíz- és belvízvédelem

Az országos Árvízi kockázatkezelési terv alapján Sárbogárd az Alsó-Duna tervezési egységhez tartozik, ártéri öblözettel nem érintett.

A város Sárvíz mentén elhelyezkedő mélyfekvésű területei rendszeresen belvízjárta területek, amelyek a megyei területrendezési terv övezeti lehatárolásában is megjelennek (3.2. fejezet).

Az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság adatai alapján 2015-2019 között árvízi, belvízi, helyi vízkáresemény nem történt.

2.1.18.9 Fennálló környezetvédelmi konfliktusok, problémák

Sárbogárd esetében mind a szélrózsió (defláció), mind a vízerózió jelentős, amely mind a talajminőséget, mind a levegőminőséget jelentősen rontja, illetve veszélyezteti a víztestek jó ökológiai állapotát is. A város külterületének döntő hányadán az intenzív közép- és nagyábrás szántóföldi művelés jellemző. Az állandó borítás hiánya miatt az erózió és a vizek túlzott tápanyagterhelése, a szántóföldi táblákat tagoló, mezővédő erdősávok hiánya miatt, a defláció és ezzel a levegő portterhelése is jelentős mértékű.

A város közigazgatási területének nagy része nitrátérzékeny terület, ahol a helyes mezőgazdasági gyakorlat alkalmazása különösen fontos a talaj és a vízszennyezés elkerülése érdekében.

Sárbogárd vízellátását a településen üzemeltetett vízmű kutak segítségével oldja meg. Az egyes településrészeknek saját vízműkútjai vannak, amelyek mindegyike rétegvíz típusú, a Séd-Nádor-Sárvíz-vízgyűjtő (p.1.7.1) felszín alatti víztesten helyezkedik el. Belső védőidoma 10 m-es sugarú kör, kijelölt hidrogeológiai védőidommal csak a Rétszilasi és a Sárbogárdi vízműkutak rendelkeznek. A Rétszilasi vízműnek dinamikus kapcsolata van az Alap–Cecei-vízfolyás és Hardi-ér felszíni víztest vízgyűjtőjével. Sárbogárd felszín alatti víztesteinek állapotértékelése alapján a mennyiségi állapotuk jó, a Séd-Nádor-Sárvíz sekély porózus víztest gyenge állapotú.

Sárbogárd közigazgatási területén 3 vízfolyás felszíni víztest található a Nádor-csatorna (Sárvíz) és a Sárvíz-völgy nyugati oldalán kialakított, a Sédből leágaztatott Séd-Sárvízi-malomcsatorna, valamint a kapcsolódó halastavak rendszere. Mindkét víztest, mesterséges víztest, amelynek fő feladata a vízelvezetés, vízgazdálkodási besorolásuk belvízcsatorna. A város déli közigazgatási határán lévő Alap–Cecei-vízfolyás, amely természetes, időszakos vízfolyású víztest, befogadja a Nádor-csatorna (Sárvíz) középső víztest.

Sárbogárd területén egy kommunális szennyvízbevezetés található, közvetlen befogadója a Tinódi-árok, amelyre a tápanyag- és szervesanyag terhelés hatása lehet, hogy jelentős. A települési diffúz terhelés a csatornára nem rákötött lakosok számától függ, Sárbogárdon a vizekre ható szennyvízterhelés 29%-a diffúz eredetű.

A vizeket terhelő szennyezőforrások lehetnek az PRTR üzemek, amelyek a Nem veszélyes kommunális szilárd hulladéklerakó, ami a Nádor-csatorna (Sárvíz) középső víztestre, valamint sertéstelep, amely a Alap–Cecei-vízfolyás és Hardi-ér víztesteket veszélyeztetik. Sárbogárd területén található jelenleg működő, illetve felhagyott építőanyag bányák a sekély porózus víztestet érintik. Sárbogárdon Országos Kármentesítési programmal érintett szennyezett terület jelenleg a tényfeltárás szakaszban van, pontos adatok nem állnak rendelkezésre a Séd-Nádor-Sárvíz-vízgyűjtő (sp.1.7.1) víztestet veszélyezteti.

A Sárvíz-völgy kiterjedt halastó rendszere továbbá többszintű természetvédelmi oltalom alatt áll, így kiemelkedően fontos az egyensúly megteremtése a természetvédelem, a vízminőség-védelem és halgazdálkodási tevékenység között. A halastavakból leeresztett, tápanyagban és szerves anyagban gazdag vizek a vízminőséget kedvezőtlenül befolyásolhatják, ezért fokozott figyelmet kell fordítani arra, hogy a haltermelés során végzett tevékenységek és bekövetkező változások (haletetés, paraziták és betegségek esetleges megjelenése, egyes halfajok túlszaporodása stb.) után is természetes megújulásra alkalmas víz kerüljön a befogadó víztestbe.

Sárbogárdot érintő víztestek ökológiai állapota mérsékelt, illetve gyenge. A kémiai állapot tekintetében mindhárom víztest eléri a jó állapotot PBT komponensek nélkül, azonban azokkal a Nádor-csatorna (Sárvíz) középső és a Séd-Sárvízi malomcsatorna nem jó állapotú.

Sárbogárdon és környékén sem állandó, sem időszakos légszennyezettség mérés nem történik

A levegőterhelés esetében a közlekedési eredetű légszennyezés meghatározó, mely elsősorban a 63-as számú főút mentén, annak közvetlen közelében feltételezhető koncentráltabb terhelés, azonban mérési adatok hiányában ez idáig nem került kimutatásra. A közlekedési eredetű emissziót jellemzően szén-monoxid, szén-dioxid, nitrogén-oxidok és telítetlen szénhidrogének alkotják. Ezek közül a telítetlen szénhidrogének közvetlenül az utak környezetében rakódnak le, a légszennyezésen keresztül lokális talajszennyezést eredményezhet. Az út menti cserjés-fás növényállomány azonban képes a negatív környezeti ártalmakat csökkenteni, lokalizálni.

Az üzemi jellegű légszennyezés tekintetében a Levegőtisztaság-védelmi Információs Rendszer (LAIR) önbevallásos alapon működő adatai alapján 14 db olyan telephely található Sárbogárdon, melyekkel kapcsolatban hatósági eljárás, határérték megállapítás, vagy önbevallás történt. A bejelentett kibocsátások alapján a város összkibocsátása a legtöbb légszennyező anyag esetében 2015 és 2019 között jellemzően csökkent, ugyanakkor a városi szintű szén-dioxid kibocsátás enyhe növekedést mutat.

2019-es adatok szerint a földgáz fűtési célra a lakásállomány közel 66%-a vette igénybe, amely a 2015-ös 58 %-hoz képest a vizsgált években fokozatos növekedést mutat. A földgáz fűtési célú alkalmazása kedvező a levegőminőség szempontjából, tekintve, hogy csökkenti a jelentősebb környezetterhelést okozó hagyományos energiahordozó fűtési célú hasznosítását, ugyanakkor hosszútávon a globális klímavédelmi célok érdekében a földgáz mennyiségének használatát csökkenteni kell, amelyhez az épületek energiahatékonyságát kell növelni és alternatív fűtési rendszerek kialakítását kell ösztönözni. A városban két fűtőmű üzemel. A távhőszolgáltatást a győri székhelyű COTHEC Kft üzemelteti. A fűtőművek primer energiahordozója a földgáz. A távhőellátás összesen 309 lakást érint, amely a lakásállomány mindössze 6 %-a.

A belterületi levegő minőségét negatívan befolyásolja a a belterületen lévő burkolatlan utaknak porszennyezése, valamint hogy még mindig engedélyezett a városban az avarégetés.

A 63-as jelű út mentén zaj és rezgésterhelés belterületi részén a nappali és éjszakai órákban is kismértékű határérték túllépés tapasztalható. A településen áthaladó Budapest-Pécs, Sárbogárd-Bátaszék és Dunaújváros-Rétság vasútvonal zajterhelésére vonatkozóan nem állnak rendelkezésre adatok, azonban mivel a vasútvonal Sárbogárd központi belterületeinek északi részén halad át, ahol a vasútállomás környezetében érinti a beépített területeket. Az állomás északi részén a lakóterületek közel helyezkednek el, így érintettek a vasúti zaj szempontjából.

A hulladékkezelési szolgáltatás a városban megoldott, a hulladék a Sárbogárdon lévő regionális feladatokat ellátó korszerű, műszaki védelemmel ellátott lerakóba kerül. Sárbogárdon az elszállított hulladék mennyisége 2015-2019 között egyértelműen növekvő tendenciát mutat. Ugyanabban az időszakban az elkülönített gyűjtéssel elszállított hulladék mennyisége nem változott, az elszállított hulladék mindössze 2 %-át teszi ki, ami országos szinten is rendkívül alacsony érték.

Jelentős vizuális környezetterhelés nem jellemző. Problémát a felhagyott, degradálódott területek, illetve a vonalas létesítmények feldaraboló hatása okoz. Települést kettészelő vasútvonal különösen a belterületen okoz problémát., különösen az állomás menti területen elhanyagolt, a lakóterületektől idegen beépítések találhatók.

Az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság adatai alapján 2015-2019 között árvízi, belvízi, helyi vízkáresemény nem történt. A Sárvíz mentén található rendszeresen belvízjárta területek, azonban ezek természetközeli területhasználata miatt nem jelentenek problémát.

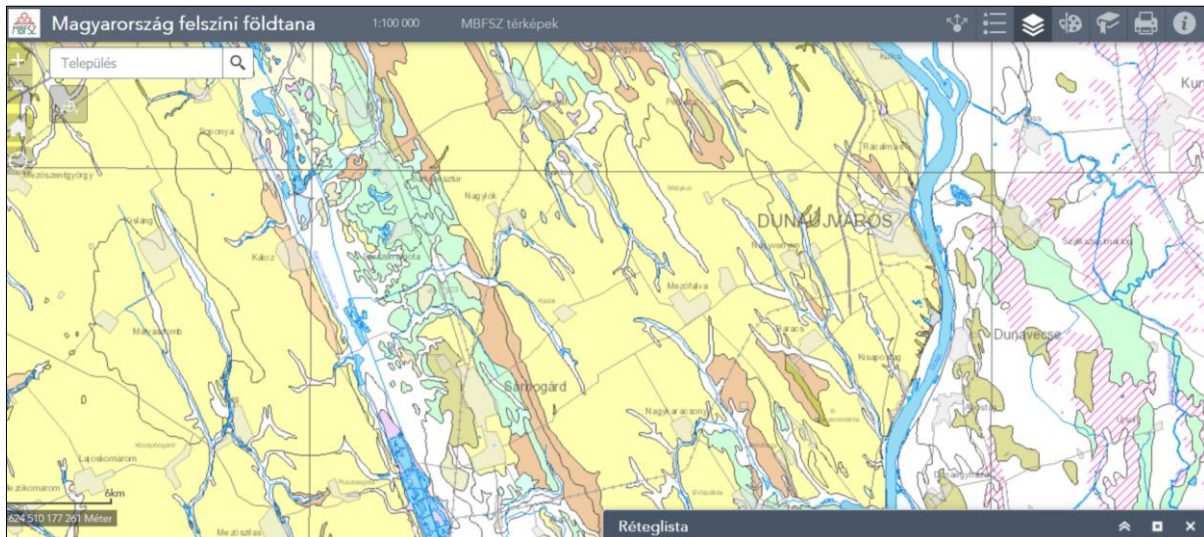
2.1.19 Katasztrófavédelem (területfelhasználást, beépítést, befolyásoló vagy korlátozó tényezők)

2.1.19.1 Földtani adottságok, morfológia

Kialakulását tekintve a Sárvíz-völgy az új-pleisztocén kori kéregmozgások következtében végbemenő szintmozgások eredménye. A Rétszilasi laposok létrejötte is erre a földtörténeti korra tehető. Ekkor vált el éles, magas peremmel a terület a Dunamenti-síkságtól, ez idő tájt emelkedtek ki a ma is tájképfőformáló rögsorok, tábladarabok és hátak, s velük egyidőben alakultak ki mai helyükön a Duna nagyobb mezőföldi mellékvölgyei, így a Sárvíz völgye is. Az így kialakult, a felső-pleisztocénig süllyedő területeken vastag, főleg folyóvízi üledék rakódott le. A kistájon található talajok alapkőzetét ezért főleg pleisztocén-kori, illetve annál fiatalabb üledékes kőzetek alkotják, melyet holocén-kori ártéri anyagok fednek. A magasabb térszínek jellemzően löszrel fedettek (teraszfelszínek), az alacsonyabban fekvő hordalékkúpokon futóhomokkal borított területek találhatóak.

A Közép-Mezőföld domborzatára döntő mértékben a lösz felhalmozódás- és lepusztulás formái jellemzőek. A pleisztocén folyamán több fosszilis talajréteggel tagolt, 10-60 m vastag, zömében típusos lösz képződött. A vastag lösztakaróval borított, hullámos felszínű síkságot völgyekkel tagolt löszhátak, hordalékkúpok és kisebb süllyedék területek jellemzik. A Mezőföldet a Seregélyesi-völgy és a vele párhuzamosan kialakult ÉNy-DK-i ópleisztocén süllyedékterület nagyjából két egyenlő részre tagolja. A Seregélyesi-völgy és a Sárvíz völgye között alakult ki a Sárbogárdi löszplató.

Az alábbi Magyar Földtani és Bányászati Szolgálat térkép alapján a legnagyobb részben elterjedő lösz mellett deluviális aleuritós homok, folyóvízi homok, futóhomok, fluvioeolikus homok, folyóvízi agyagos aleurit, folyóvízi-mocsári agyag és mocsári tőzeg is található.

81. térkép: Sárbogárd környékének felszíni földtani térképe. (Forrás: <https://map.mbfisz.gov.hu/fdt100/>)

2.1.19.2 Építésföldtani korlátok

A környezetföldtani sajátságok, a beszivárgási és lefolyási viszonyok, a talajvizek elhelyezkedése miatt erősen érzékeny területek jelentősen korlátozzák a területek használatát, beépítését behatárolják a környezeti problémák megoldásának lehetőségeit (pl. hulladékok és szennyvizek, szennyvíziszapok kezelése, elhelyezése stb.). Sárbogárd környékén a beépítésnél a talajcsúszásokra, süllyedésre tekintettel kell a beépítés helyét, módját körültekintően megválasztani.

A Fejér Megyei Területrendezési Terv „Földtani veszélyforrás terület övezete által érintett települések” között szerepel Sárbogárd (3.2. fejezet). A város közigazgatási területén belül a konkrét érintett területeket a településrendezési terv határolja le.

2.1.19.3 Alábányászott területek, barlangok és pincék területei

Az MBFSZ adatbázisa alapján nem azonosítottak alábányászott területeket, barlang, üreg járatokat és beszakadásos pincéket.

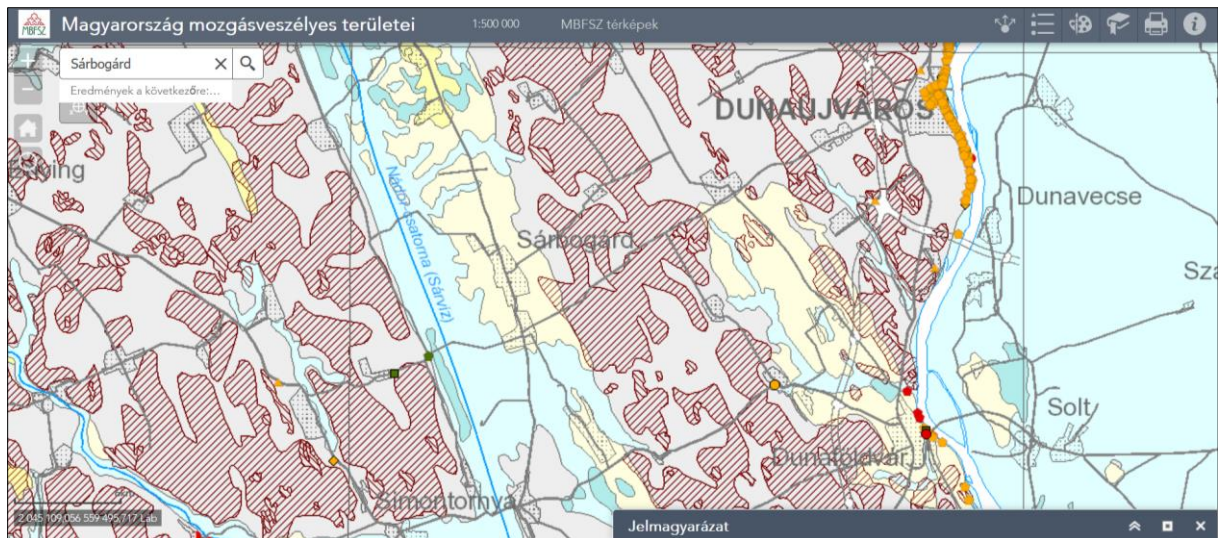
2.1.19.4 Csúszás-, süllyedésveszélyes területek

Az MBFSZ adatbázisa alapján Sárbogárd közigazgatási területén a löszhátak döntő részben felületi erózióval veszélyeztetettek és csak kis részben vonalas erózióval.

Két helyen detektáltak talajkúszást és süllyedést a Sárvíz mentén.

Mozgástípus	kúszás	Mozgástípus	süllyedés
Település	Sárbogárd	Település	Sárbogárd
Periodicitás	folyamatos	Periodicitás	
Állapot	mozgásban	Állapot	ismeretlen állapot
Beépítettség		Beépítettség	út vasút
Lehetséges ok	átázás	Lehetséges ok	csapadék

75. táblázat: Csúszás-, süllyedésveszélyes területek

107. ábra: Sárbogárd környékének mozgásveszélyes területei. (Forrás: https://map.mbfisz.gov.hu/FDT_vezely_oroszag/)

Magyarország mozgásveszélyes területei (jelmagyarázat)

Pontszerű események

- csuszamlás
- rétegcsúszás
- ▲ rézsűcsúszás
- ◆ suvás
- ◆ szeletes földcsuszamlás
- lassú tömegmozgás
- kúszás
- ▲ rézsűhamlás
- ◆ iszapfolyás
- ◆ süllyedés
- ✚ törmelékfolyás
- alábányászott terület mozgása

- alápincézett terület mozgása
- ▲ egyéb emberi tevékenység miatt
- ◆ építmény omlása
- ♣ pincebeszakadás
- ♠ feltöltött terület tömörödése
- hányómozgás
- + támfalmozgás
- földalatti üreg beszakadás
- kőzetomlás
- ◆ omlás
- + partfalmozgás
- partfalomlás
- duzzadás
- rogyás
- ▲ térfogatváltozás

Felületi és vonalas erózió

- Felületi és vonalas
- Felületi
- Vonalas

Tavi mocsári és jelenkori alluviális térszín

- Jelenkori alluviális
- Tavi-mocsári

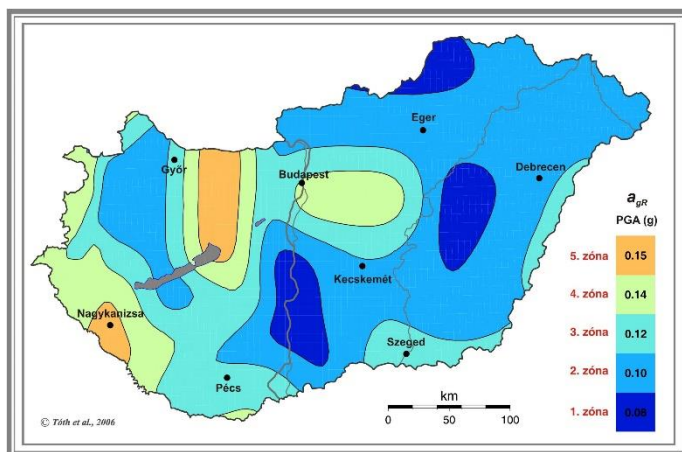
Jelenlegi erózió által érintett térszínek

- Felső pleisztocén-holocén
- Középső-felső pleisztocén

2.1.19.5 Földrengés veszélyeztetett területei

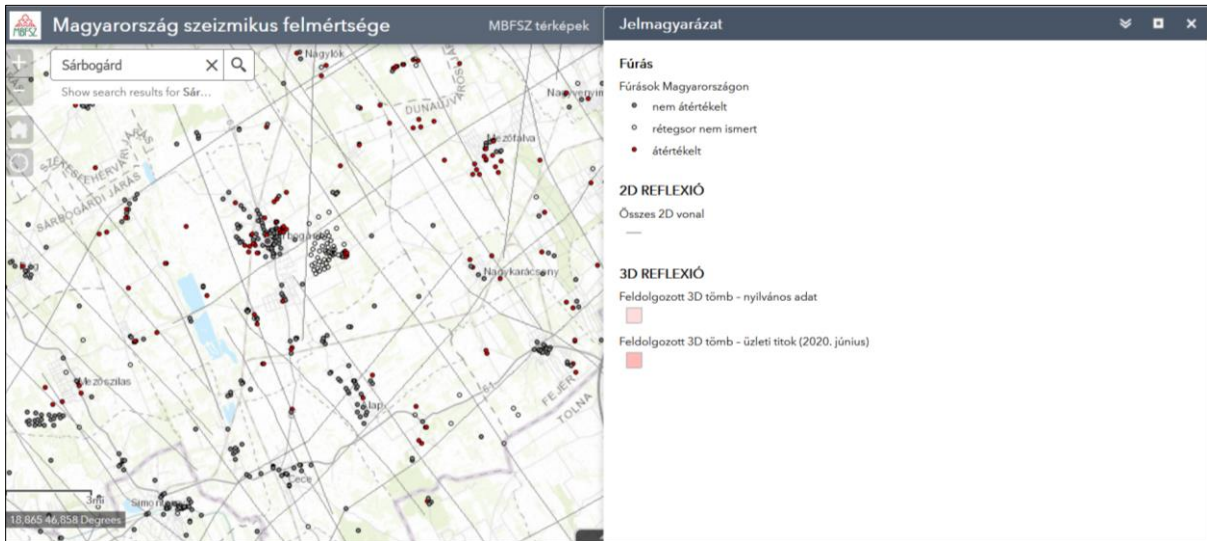
A földrengésveszély valószínűségi alapú meghatározása a tudomány mai állása szerint lehetséges, vagyis annak kiszámítására, hogy valamely területen megadott méretű talajrázkódás adott időszak alatt milyen valószínűséggel várható. A földrengések kipattanási idejét viszont nem tudjuk előre jelezni, és belátható jövőben nincs is sok remény ennek megoldására. Ilyen módon - bár a földrengést elhárítani nem lehet - a földrengés veszély ismeretében, előzetes felkészüléssel a földrengés által okozott károk és veszteségek csökkenthetők. A legfontosabb ilyen felkészülés az, hogy földrengésnek kitett területeken úgy kell építkezni, hogy az építmények nagyobb károsodás nélkül kibírják az ott bekövetkező földrengéseket. Azon országokban, ahol az effajta prevenciót hosszabb ideje alkalmazzák (pl. Japán, USA), lényegesen csökkentek a földrengések okozta károk, tízezres nagyságrendű áldozatok inkább a szegénységük, vagy más okok miatt erre nem figyelő országokban fordulnak elő. Az Európai Unió országaiban egységes földrengés szabvány (Eurocode 8) van érvényben, mely részletesen meghatározza a földrengésbiztos tervezés módszereit különböző építmények esetében. Az EU tagországaként Magyarországon is érvényben van az Unió egységes földrengés szabványa az Eurocode-8 (MSZ EN 1998-1). Ez a szabvány egységes tervezési metodikát ír elő az Unió egész területén. Röviden úgy lehetne a követelményeket összefoglalni, hogy minden építményt úgy kell tervezni, hogy az élettartama (általában 50 év) alatt 10% valószínűséggel előforduló földrengést komolyabb szerkezeti károsodás, összeomlás nélkül kibírjon. Az egyes országok eltérő földrengés viszonyai miatt minden ország saját Nemzeti Mellékletében adja meg a helyi szeizmikus zónákat, a tervezéshez szükséges alapadatokat.

Fejér megye, Sárbogárd környéke a 2. és 3. zónába tartozik.

108. ábra: Magyarország szeizmikus zónatérképe [8]. Földrengések következtében 50 év alatt, 10%-os meghaladási valószínűséggel, az alapközeten várható vízszintes gyorsulás g (gravitációs gyorsulás) egységben. (Forrás: www.foldrenges.hu)

A Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat adatai alapján a szeizmikus kutatás keretében végzett fúrások Sárbogárd környékén sűrűnek mondhatók.

109. ábra: Sárbogárd környékének szeizmikus felmérése. (<https://map.mbfisz.gov.hu/szeizmika/>)

2.1.20 Vízirajzi veszélyeztetettség

2.1.20.1 Árvízveszélyes területek

A város közigazgatási területén árvízzel veszélyeztetett terület nincs.

2.1.20.2 Belvízveszélyes területek

A belvíz-veszélyeztetettséget a felszínt elérő, vagy terepszintet meghaladó talajvíz állás okoz.

A belvízveszélyes területekről átfogó felmérést a Pálfi féle belvíz-veszélyeztetettségi térkép rögzít, amely alapján és további vízügyi adatok alapján a megyei területrendezési tervben rögzítésre kerültek a belvíz-veszélyeztetéssel érintett területek. Sárbogárd közigazgatási területén a Sárvíz mentén veszélyeztetett terület.

A településrendezési tervekben a vízügyi ágazat és az átfogó területrendezési tervekben belvízjárta területként jelzett területrészeket kell továbbvezetni, mint belvízveszélyes területeket, amelyekre vonatkozóan a területrendezési tervekben előírtakat kell figyelembe venni (térkép 3.2. fejezet).

A település közigazgatási területének 65%-a belvízveszélyes ill. vízállásos a valós, tapasztalt bekövetkezett események alapján. Jellemzően a lakott területek közül Sárszentmiklós és Alsótöbörzsök településrészek veszélyeztetettek.

2.1.20.3 Mélyfekvésű területek

A településen vannak mélyfekvésű területrészek, amelyek a topográfiai adottságok mellett, a természet alakította vízfolyások, árkok mentén alakultak ki, illetve a mélyebben fekvő településrészek. A település mély fekvésű területein, ha annak geológiai adottsága miatt kellő szikkasztó képességgel nem rendelkezik, vagy közel a talajvízszint, a mélyfekvésű területen összegyűlő csapadékvíz rövidebb hosszabb ideig megállhat. A mélyfekvésű területen, ha rövidebb-hosszabb ideig megmarad a víz, az még nem minősül belvízzel veszélyeztetett területnek, mivel mélyfekvésű terület megfelelő vízrendezésével a vízállása kezelhető.

A mélyfekvésű területről a vízvezetést a csapadékvíz elvezetés rendezésének keretében kell megoldani, hogy indokolatlanul ne alakuljon ki vízállásos terület.

A mélyfekvésű területet viszont célszerű a felszíni- és csapadékvíz gyűjtésben igénybe venni. A vízvezetés rendszerében víz visszatartásban a mélyfekvésű terület szerepet tölthet be, kisebb földmunkával lehet víztározóként, záportározóként hasznosítani. Ez esetben célszerű területét vízgazdálkodási területté átminősíteni. A vízutánpótlásának a megoldásáról is gondoskodni kell, hogy elkerülhetőek legyenek a terület környezetét terhelő káros hatások (szúnyog-tanya kialakulás) előfordulása.

2.1.20.4 Árvíz és belvízvédelem

A településen a vízügyi ágazat nyilvántartása szerint árvízi veszélyeztetéssel terhelt terület rész nincs, így vízügyi szintű árvízvédelemre szükség nincs. Belvízzel veszélyeztetett terület viszont van a településen, amely időnként belvízvédelmi feladatokat okoz. A település katasztrófavédelmi terve ad erre megfelelő utasítást.

Sárbogárdon az előforduló vízelöntések, vízállások döntő hányada, nem belvízi eseményként jelentkezik, hanem a vízvezető hálózat kialakításának hiányából, vagy karbantartásának a hiányából származik. Ezeknek az elöntéseknek a kezelése önkormányzati feladat, a szélsőséges csapadékesemény következtében keletkező helyi vízkár elhárítása „árvízi” esemény a helyi katasztrófavédelem feladata.

2.1.21 Egyéb

Az egyéb katasztrófavédelmi korlátozásokat (tűz, közlekedési baleset) a településrendezési tervek készítésénél veszik figyelembe, de sok esetben az elszigetelt és véletlenszerű bekövetkezések miatt, területi korlátozást erre nem szabályoznak. A településügyi és építési követelmények szabályozzák az egyes építmények ill. beruházások tekintetében.

2.1.1.1 Kedvezőtlen morfológiai adottságok (pl. lejtés, falszakadás)

A terület földtani és morfológiai jellemzői miatt nem zárható ki a lejtésből adódó lejtős térszíneken bekövetkező talajmozgások, vagy löszös terület lévén löszmélyutak, falak leszakadása. Bekövetkezési lehetősége pontszerű. Az MBFSZ adatbázisa alapján eddig nem észleltek ilyen típusú eseményt, a kockázattal számolni kell.

2.1.1.2 Mélységi, magassági korlátozások

Településrendezési tervben meghatározásra kerülhet földtani kockázat elkerülése érdekében. Azonban ez inkább az egyes építési beruházások alkalmával kerül konkrétan meghatározásra, ha az adott terület csúszás, vagy egyéb talaj, földmozgásos térszín. Gyakoribb a településkép, tájképi szempontokból való építménymagasság korlátozás.

2.1.1.3 Tevékenységből adódó korlátozások

Közműszolgáltatással összefüggő korlátozások:

1. Vízellátás szolgáltatási területén
 - Vízmű kutak és azok 10 m-es belső hidrogeológiai védőterülete

- Rétszilasi vízmű kutak „A” és „B” hidrogeológiai védőidom
- Vízgépészeti létesítmények hidroglobuszok és műtárgyak területei

Szennyvízelvezetés

- Szennyvíztisztító telep és 500 m-es védőtávolsága
- szennyvízátemelő műtárgyak
- gerinc szennyvízgyűjtő vezeték

2. Csapadékvíz elvezetés

- csapadékvíz elvezetést szolgáló önkormányzat karbantartása alá tartozó árkok, csatornák, tavak 3-3 m-es karbantartó sávval
- felszíni vízrendezést szolgáló, vízfolyás, csatorna menti 6 m-es mederkarbantartó sáv fenntartásával

3. Energiaellátás

Villamosenergia

- 132 kV-os főelosztóhálózat oszlopokra fektetett nyomvonala, 18-18 m-es biztonsági övezetének területigényével
- 22 kV-os gerinc elosztóhálózat nyomvonala, a külterületen 7-7 m-es oszloptengelytől mért biztonsági övezete

Földgázellátás

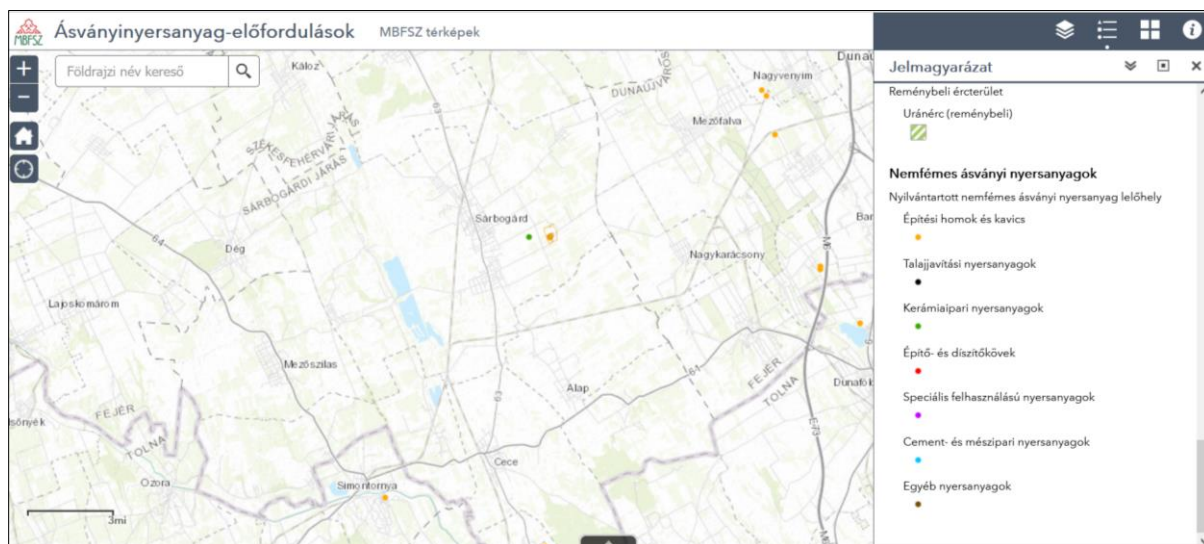
- DN 300-as nagyközép-nyomású földgáz gerincvezeték és csőpalásttól mért 5-5 m-es biztonsági övezete
- települési gázfogadó és nyomáscsökkentő

4. Elektronikus hírközlés

- Vezeték nélküli elektronikus hírközlési szolgáltatók létesítménye

2.1.2 Ásványi nyersanyag lelőhely

Sárbogárd közigazgatási területén a Magyar Bányászati és Földtani Szolbálat adatai alapján két ásványi nyersanyag lelőhely fordul elő. A Pipacs-Vadóc nevű lelőhelyen blokktegla agyagot azonosítottak, a Sárszentmiklós riolittufa bánya (Sárbogárd I. bt.) nevű lelőhelyen útépítési homokot bányásznak.

82. térkép: Ásványi nyersanyag előfordulások. Forrás: https://map.mbfisz.gov.hu/aszvanyvaqyon_kataszter/

Kerámiaipari nyersanyagok

Település	Sárbogárd
Lelőhely	Pipacs-Vadóc
Nyersanyag	Blokktegla agyag
Nyersanyag csoport	Kerámiaipari nyersanyagok
Állapot	Szabadterület
Földtani vagyon méret	nagyobb földtani vagyonú
Nyersanyagkód	4168

76. táblázat: Kerámiaipari nyersanyagok

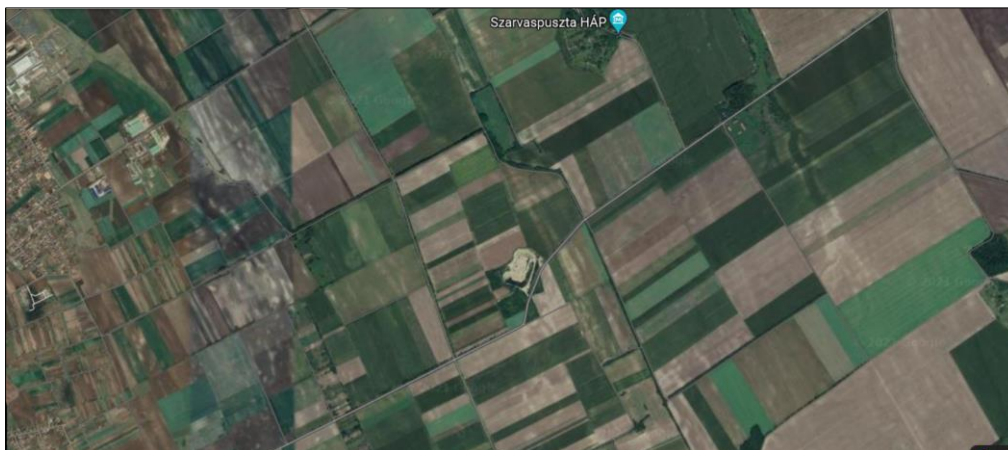
Építési homok és kavics

Település	Sárbogárd
-----------	-----------

Lelőhely	Sárszentmiklós riolittufa bánya (Sárbogárd I. bt.)
Nyersanyag	Útépítési homok
Nyersanyag csoport	Építési homok és kavics
Állapot	Működő bánya
Földtani vagyon méret	
Nyersanyagkód	4291

77. táblázat: Építési homok és kavics

Mindkét lelőhely Sárbogárd központi belterületétől keletre a Mezőfalvára vezető út bal oldalán található. A lakóterületektől távol helyezkedik el a bánya, így közvetlen közelében nincs zajtől, portól védendő terület, építmény.

110. ábra: Sárszentmiklósi riolittufa bánya. Forrás:
<https://www.google.com/maps/@46.8812235,18.6759972,3699m/data=!3m1!1e3>

A bányászott terület nagysága: 5,95 hektár

Éves termelési mennyiség: 600.000 (t)

Bányászati termékek:

VTSZ	Megnevezés	Méret (mm)
2516	Riolit UZK	0-32
2516	Riolit UZK	0-55
2516	Riolit UZK	0-80
2516	Riolit UKZ	32-55
2516	Riolit UZK	55-80
2516	Riolit UZK	80-200
2516	Riolit UZK	55-150
2516	Riolit UZK	80-150
2516	Terméskő	
2516	Riolit	200

111. ábra: Bányászati termékek

112. ábra: Sárszentmihályi riolittufa bánya. Forrás: <http://dolomit-group.hu/banyak/sarbogard.html>

2.1.3 Városi klíma

A térség klímaviszonyaira a mérsékelt meleg, száraz éghajlat jellemző. Sárbogárdon az évi középhőmérséklet 9,6-9,8°C körül alakul. A tél viszonylag enyhe, a nyár viszonylag hűvös. Július hónap középhőmérséklete 21–21,5°C, a január hónap középhőmérséklete -1,5°C. A napsütéses napok száma évente 70 és 90 között van, a napsütéses órák száma évente körülbelül 2000 óra. Az évi átlagos csapadékmennyiség 560 milliméter. Leggyakoribb szélirány az ÉNy-i szél, melynek hatását a Bakony és a Vértes közötti szélcsatorna erősíti fel. Átlagos szélesség 2,5–3,0 m/s közötti, mely a magasabb.

Egy települést a felszíni hőmérséklet alakulása alapján klímazonákra lehet osztani, melyek elemei olyan néhány száz métertől néhány kilométerig terjedő területek, amelyek többé-kevésbé egységes felszínborítással vagy beépítettséggel jellemezhetőek. A városi hősziget jelenség az egyes klímazona típusok közötti hőmérséklet-különbségek meghatározásával adható meg.

Sárbogárd város Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási Akcióterve (röviden: ZIFFA) 2018-ban készült el. Sárbogárd településszerkezetére kétféle típus jellemző. A különálló, kisebb településrészek túlnyomóan falusias jellegűek, kevés burkolt felületi aránnyal. A központi településrészen (Bogárd és Sárszentmiklós) jellemzően kertvárosias és néhol nagyvárosias beépítés jellemző. Ezeken a területeken intenzívebb, akár zárt sorú beépítés a jellemző magas burkolati arányokkal. A lakótelepi, úszótelkes beépítéseknél a viszonylag kiterjedt zöldfelületi állomány kiegyenlítő hatásának köszönhetően nem rosszabb jelentős mértékben a helyzet a település többi részéhez képest. Az áthaladó közlekedési út mentén azonban a magas burkolati arálynak és a kevés zöldfelületnek köszönhetően a városklíma kedvezőtlen. A törendszert lokális klímára gyakorolt hatása érzékelhető, bár a központi belterülettől való távolsága miatt a lakott területen ez a hatás kevésbé szembetűnő.

Sárbogárd zöldfelületéről általánosságban elmondható:

- kevés közhasználatú zöldfelület
- szigetes elrendezésű
- kevés vonzerővel bíró funkció, kiemelten kevés játszótér
- a zöldterületek közötti átkötések hiányosak
- fasorok szinte egyáltalán nincsenek
- potenciális zöldsávok jelenléte későbbi fejlesztésekhez
- a lakótelep területeken nagy, közösségi használatra alkalmas zöldfelületek állnak rendelkezésre
- a Hősök tere és környezete alkalmas településközpont kialakítására
- a halastavak környezetének sávja értékes zöldfelületi elem.

A mezőgazdasági művelésből következően a város közigazgatási területének kb. egyharmada az év egy részében (belterületet nem számítva) nincs növényvel borítva, a halastavak sávja azonban láthatóan zömében zöldfelülettel lefedett „folyosó”. A belterületen a tömbbelsőket kedvező zöldfelületi lefedettsége jellemző. A zöldfelületeken a burkolt felületek aránya a szükséges közlekedési sávokra,

illetve az egyéb funkciókhoz kapcsolódóan jelennek meg (pl. sportpálya). Összességében a zöldfelület méreteihez képest a rajtuk megjelenő burkolt felületek aránya nem túlzó. A burkolatok közül azonban csak kevés a vízáteresztő felület, inkább a vízzáró felületek jellemzőek. Pozitívként kell megemlíteni a lakótelepekhez kapcsolódó gyephézagos parkoló-kialakítást, amely több helyen látható a városban.

Összességében nem beszélhetünk szoros értelemben vett városi klímáról, a beépített és be nem épített területek között nem várható jelentős különbség a hőmérséklet, páratartalom és egyéb tényezők vonatkozásában. Mindazonáltal a központi településrész magjában az alacsony zöldfelületi arányú, kevésbé árnyékolt, burkolt területeken, közterületeken a nyári jelentősebb besugárzási időszakokban kedvezőtlen hőszigetek tudnak kialakulni, melyek a lakosság közérzetére kedvezőtlen hatással vannak.

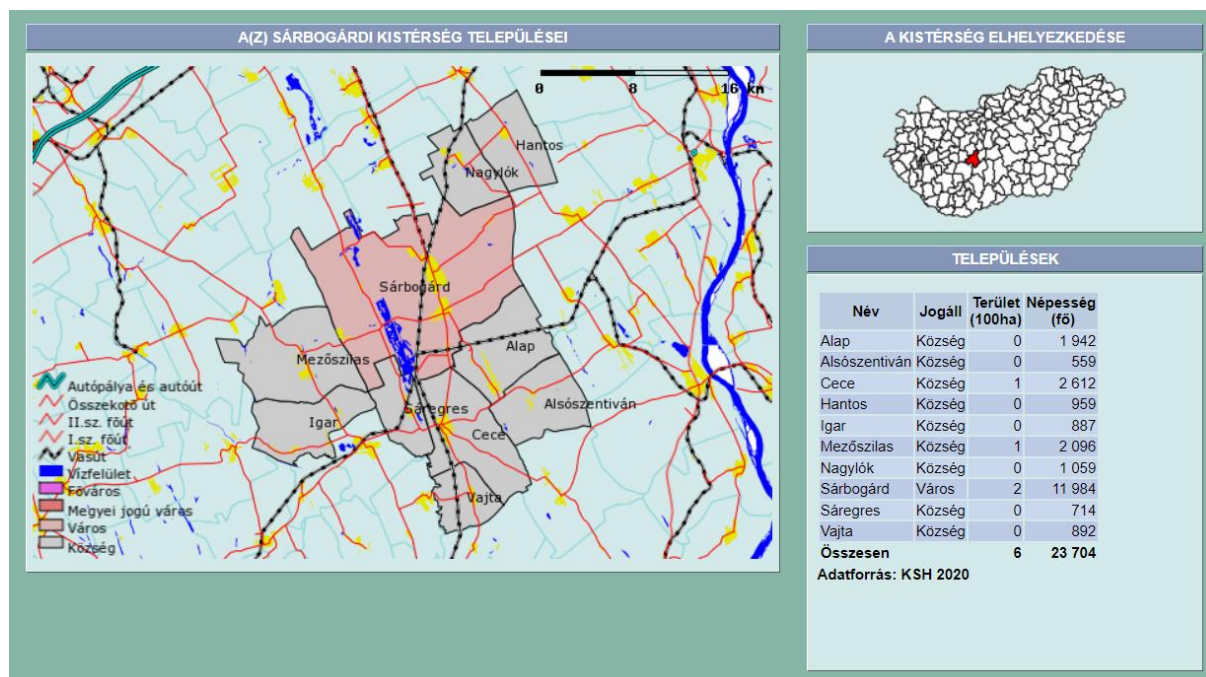
Iránymutatás

várostípus	iránymutatás
ERFA 11 város	Kérjük, hogy a Kézikönyv 4. táblázat 1. oszlopában szereplő alfejezeteknek megfelelően készítsék el a város tematikus helyzetfeltárását. Kérjük, hogy a fejezetek tartalmának kidolgozása során koncentráljanak a 2. oszlopban szerepeltetett kérdések megválaszolására, amihez kvalitatív (kérdőíves felmérés, szakmai interjúk, workshopok stb.) és kvantitatív (adatelemzés) elemzési módszereket használjanak.
ERFA 11 településeggyüttes	Olyan városok esetében, ahol a tervezés az ERFA 11 településeggyüttest is érinti a helyzetfeltáró fejezetben a fentiekén túl szükséges minden esetben kiegészítéseket tenni az ERFA 11 településeggyüttesére vonatkozóan. Lényeges, hogy itt nem az ERFA 11 szatellit települések egyenként történő tematikus elemzésére van szükség, hanem az általuk lefedett várostérség helyzetének megfogalmazására. Természetesen nem elkerülhető bizonyos témakörök esetében specifikálni egy-egy ERFA 11 keretében beavatkozást igénylő gazdasági, társadalmi, épített környezetet érintő stb. jelenség pontos helyét (akár megjelölve az érintett települést is). Kérjük az egyes településeket ebben az értelmezésben emeljék ki.

2.2 Területi lehatárolás

2.1.4 A várostérség lehatárolása, bemutatása

A Fejér megye déli részén található sárbogárdi járás, melynek összterülete 654 km², népsűrűsége 43 fő/km². A járás Fejér megye összterületének közel 15%-án helyezkedik el.

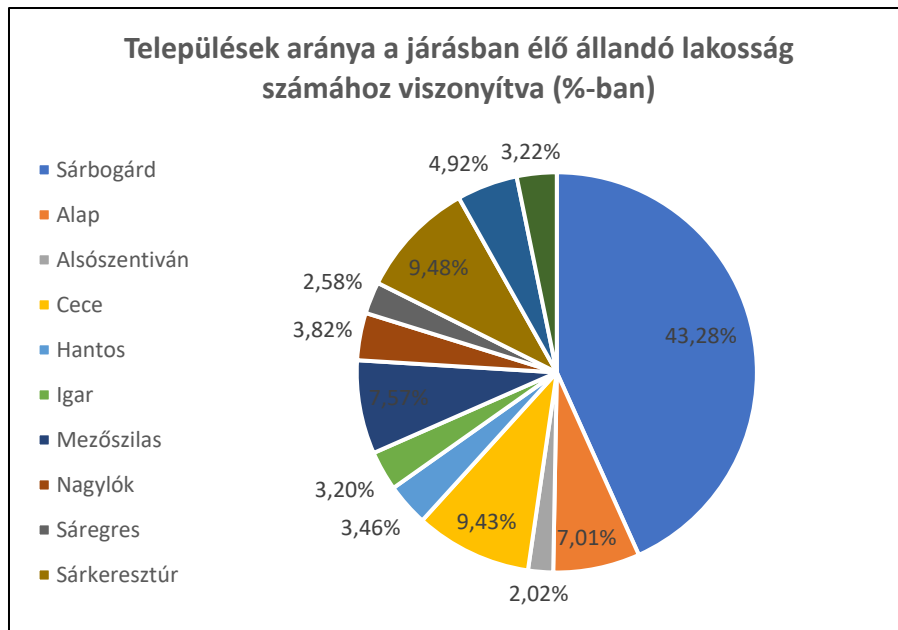

ábra, Forrás: TEIR.hu – Kistérségi információs modul /Alapinformációk/²¹

A megye száznyolc településéből tizenkettő, a települések közel 11%-a tartozik a Sárbovárdi járáshoz. A tizenegy község (Alap, Alsószentiván, Cece, Hantos, Igar, Mezőszilas, Nagylók, Sáregres, Vajta, Sárkeresztúr, Sárszentágota) mellett Sárbovárd a járás egyetlen városa. A város a 11.984²² fő állandó lakosával a Sárbovárdi járás járásközpontja, egyben a legnépesebb települése is. A járáson belüli települések számára - Sárkeresztúr 9,48%-os, Cece 9,43%-os, Mezőszilas 7,57%-os, Alap 7,01%-os, Sárszentágota 4,92%-os, Nagylók 3,82%-os, Hantos 3,46%-os, Vajta 3,22%-os, Igar 3,20%-os, Sáregres 2,58%-os, és Alsószentiván 2,02%-os - stabil járásközponti szolgáltatást nyújt a maga 43,28 %-os arányú lakosságán felül.

²¹ https://www.teir.hu/rqdist/main?rq_app=kister_info_09&rq_proc=alap&xterkod=3706

²² BM Nyilvántartó rendszer – www.nyilvantarto.hu

ábra, Forrás: BM nyilvántartó rendszer – saját szerkesztés

Fejér megye az ország legfejlettebb és leggyorsabban fejlődő térségei közé tartozik, azonban a nagyobb városok és a megyeszékhely által lefedetlen területek fejlődése -köztük a Sárbogárdi járás is- elmarad a megye többi részétől. Lásd az idevonatkozó térképet a Megalapozó tanulmány 1.1.Helyzetfeltárás, 1.1.1 Településhálózati összefüggések, a település helye a településhálózatban, térségi kapcsolatok megnevezésű fejezet ábráját (1. ábráját a Sárbogárd és térsége – kívül a vonzáskörzeten)

A járás érintett a kedvezményezett járásokról szóló, „A Kormány 106/2015. (IV. 23.) Korm. rendelete a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet módosításáról” c. kormányrendeletben. A fejlettségi mutató alapján a Sárbogárdi járás a 29. legfejletlenebb járás az ország 198 járása közül. Az alacsony fejlettségi mutatója alapján a kedvezményezett kategóriába esik, ezen belül pedig a komplex programmal fejlesztendő csoportba tartozik.

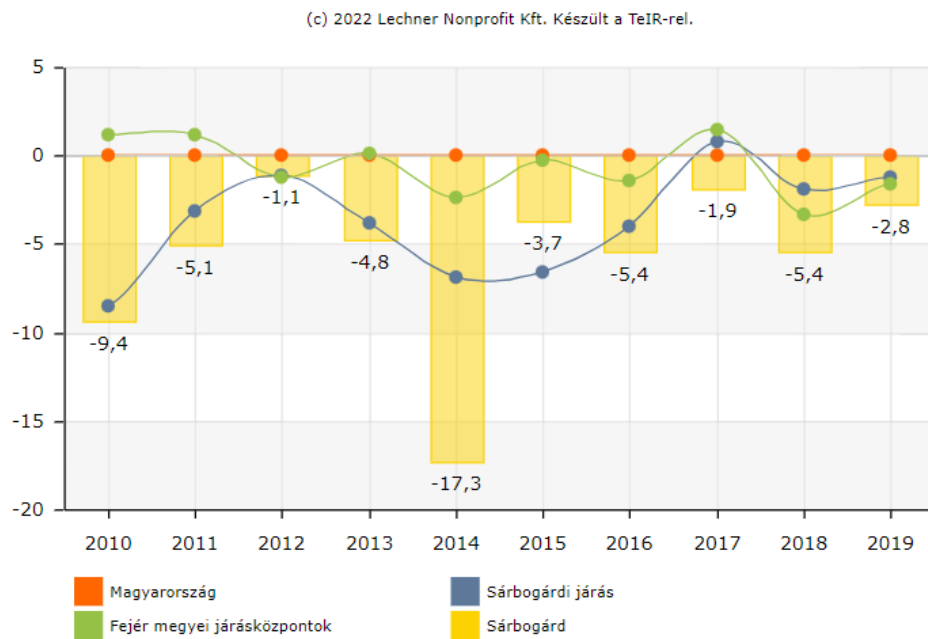
A járás nemcsak a nagy gazdasági erőterekhez csatlakozik gyengén, hanem a belső kapcsolatrendszere is erőtlen. Mindez kedvezőtlen gazdasági és foglalkoztatási mutatókhoz vezet, melyek a térség településének és lakosságának életkörülményeiben növekvő elmaradást okoz.

A térségben a nagyobb léptékű ipari és képzési hagyományokkal, nagyobb politikai és gazdasági súllyal rendelkező, országos főútvonal, autópálya mellett fekvő városok (Székesfehérvár, Dunaújváros, Paks) tőkevonzó képessége erősebb volt a rendszerváltást követő gazdasági reorganizáció alatt, mint a Sárbogárd városé, illetve a Sárbogárdi járásé. A nagyobb földrajzi terek, valamint Székesfehérvár és Dunaújváros fejlesztő hatása nem terjedt ki a Sárbogárdi járásra, csak a mély foglalkoztatási krízis kialakítását segítette elkerülni a rendszerváltást követő gazdaságszerkezeti átrendeződés után. Az elszegényedő lakosság egy része nem rendelkezik olyan mobilitással és munkaerőpiaci kompetenciákkal, hogy bejáróként a megyeszékhelyen, vagy a nagyobb városokban dolgozhasson, ezért a munkanélküliségi ráta jellemzően magas a járás településein.

A Sárbogárdi járás a gazdaságfejlődést döntő mértékben meghatározó, rendszerváltás utáni újraiparosítási, befektetési időszakban erőforrás-kibocsátóvá vált annak következtében, hogy teherviselő ágazatai – katonai bázisok, elektronikai ipar, mezőgazdasági termékfeldolgozás-megszűntek. Ezáltal jóval kevesebb lett az aktív munkahelyek száma, így csökkentve a munkaerőpiacon foglalkoztatható helyben élő munkaképes korú lakosság számát, mely a lakosság elvándorlásának egyik fő oka lehet. Az állandó lakosok számának csökkenését okozhatja a Sárbogárdtól mindössze 96 km-re elhelyezkedő főváros vonzereje, vagy a 38,8 km-re fekvő Székesfehérvár és a 30,9 km-re található Dunaújváros, mint nagyvárosi foglalkoztatási centrum, de a Sárbogárdtól 39,4 km-re megközelíthető Paksi Atomerőmű is, mint nagyfoglalkoztató. Az ipar elsősorban Székesfehérvárra és Dunaújvárosra koncentrálódik, de a megye többi városa és járása is gyorsan fejlődik, a két déli járás -Sárbogárdi és Enyingi- kivételével. A város kedvező földrajzi és közlekedési helyzete egyrészt elősegítheti a településre irányuló tökevonást, de a térségi vonzerők arányaitól függően az erőforrások átvándorlását is okozhatják a megyeszékhely, illetve a nagyobb városok irányába. Sárbogárdon a népességcsökkenés azonos az országos, a megyei, és a járási adatok csökkenő tendenciájával, a 2002-2021 időszak között az állandó lakosság száma a 2002. évi adatokhoz (13.432 fő) viszonyítva közel 12 %-kal csökkent.

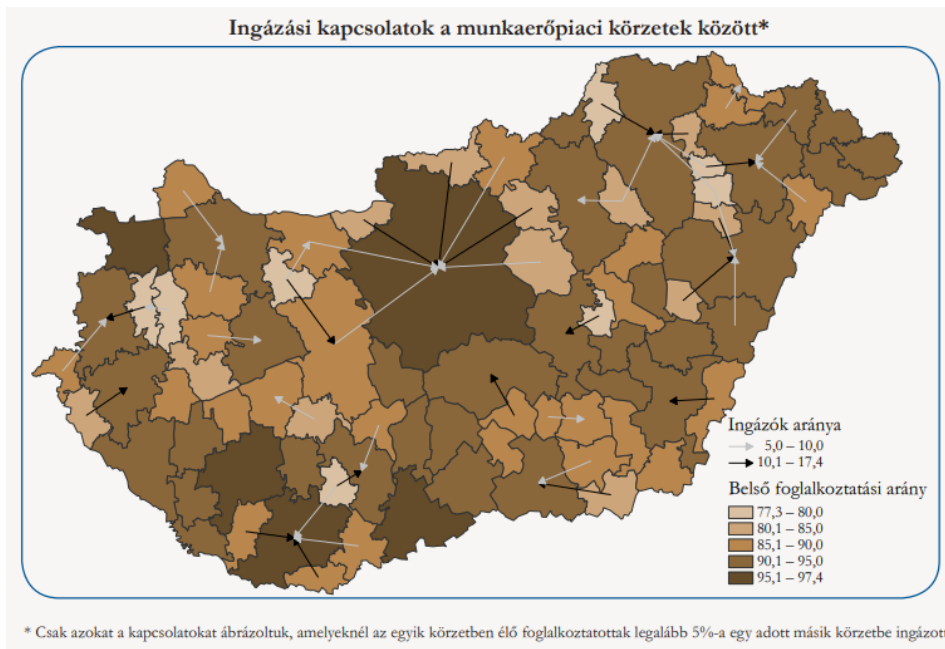
A megyén belüli vándorlási egyenlegkülönbség, mely azt tükrözi, hogy a városok népességnövekedését a községek népességcsökkenése táplálja, a továbbiakban egyre kevésbé lehet a fejlődő térségek növekedésének forrása. Az elköltözés mellett ma is sokan ingázó életmódot folytatnak annak érdekében, hogy létfenntartásukat biztosítani tudják. A térségben sugarasan összefutó utak Sárbogárdot minden égtáj és közeli város irányából könnyen elérhetővé teszik, de kedvező elérhetősége ellenére a város kívül esik azokon a vonzástereken, amelyekre a nagyobb vonzásközpontok fejlesztő hatást gyakorolnak, ezért nincs jelen a járásközpontban az elvándorlást kompenzáló bevándorlás.

Vándorlási egyenleg (állandó, ideiglenes együtt)

Ábra, Forrás: TEIR

A 2001. évi népszámlálás adatai azt igazolják, hogy a munkaerő mobilabb lett. A gazdaságban lejátszódó folyamatok elsősorban a helybeni munkavállalás esélyét csökkentették. Sárbogárd mikrotérségi kiszolgáló, szolgáltató szerepe mellett nem tudott foglalkoztatási központtá válni, bár a településen az ipari park kialakításával munkahelymegtartó törekvési folyamatok indultak el.

ábra, Forrás: KSH - Munkaerőpiaci körzetek Magyarországon tanulmány

A döntően agrárjellegű településeken súlyos gondot jelent a mezőgazdaság gépesítésével, technológiai fejlesztésével együtt járó munkaerő-felesleg munkaerő piaci elhelyezésének ellehetetlenülése, a munkahelyek hiánya. A települések közötti közlekedés nehézségéből adódik, hogy a meglévő munkahelyekhez, az oktatási intézményekhez, szolgáltatásokhoz való hozzáférés is körülményes. Az egyes településeken az intézmények finanszírozási problémái, a szolgáltatások, az infrastruktúra hiányosságai, valamint az önkormányzatok forráshiánya okozza a legfőbb gondot. Ezeknek a településeknek a közigazgatási, szolgáltatási központja Sárbogárd, melyhez különböző funkcionális, de nem túl erős kapcsolódásokkal kötődik a 11 járási település.

A járáson belül azonban nem alakult ki kifejezetten Sárbogárd városához szorosan kötődő településrendszer, azaz nem beszélhetünk járásközpontú agglomerációról. Nem jött létre egy olyan településrendszer, amelyben a központot és a közvetlen vonzáskörzetébe tartozó településeket szoros gazdasági kulturális, kommunális és szolgáltatási kapcsolatok jellemzik.

A falusias jellegű Sárbogárd speciális településszerkezettel rendelkezik. A megyei kisvárosok sorában legnagyobb területi kiterjedéssel bír, amely több település (Alsótöbörzsök, Sárszentmiklós, valamint a külterületi Nagyhörccsök, Sárhatvan, Örspusztá, Pusztáegres, Rétszilás és Kislók) folyamatos összevonásával duzzadt várossá 1986-ban. A Sárbogárdi járás 12 települése a 2013-ban létrehozott alsó középszintű közigazgatási egység része. A Sárbogárdi járásban a központi funkciók, így a közigazgatási, egészségügyi, oktatási, szociális, valamint a kereskedelmi funkciók erős koncentrátságot mutatnak, hiszen nagyrésztük Sárbogárdhoz kötődik. Különböző területeken ugyan vannak térségi együttműködések - mint például a közös igazgatási, kulturális és oktatási kötődések -, de járási szintű együttműködés nincs.

Közigazgatási szerep

A Sárbogárdi Kormányhivatal látja el a földhivatali, a járásbírói, ügyészségi, közjegyzői feladatokat. Egy Kormányablak segíti a lakosság mindennapi ügyintézését. A Sárbogárdi Járási Hivatal látja el a járás közigazgatási feladatait, Sárbogárd önkormányzati fenntartású intézménye, a Sárbogárdi Polgármesteri Hivatal pedig a városét. A közbiztonság fenntartásáért a Sárbogárdi rendőrkapitányság felel. A járásszékhelyen egyetlen nemzetiségi önkormányzat, a Sárbogárdi Roma Nemzetiségi Önkormányzat képviseli a kisebbség érdekeit.

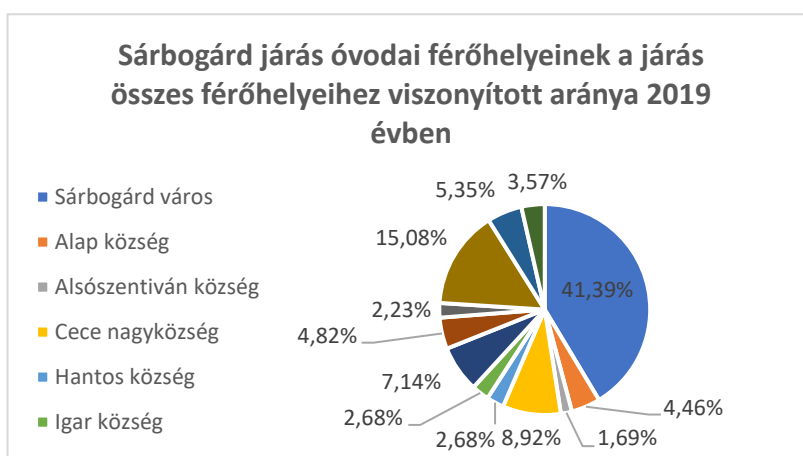
További Önkormányzati fenntartású intézmények:

- Fejér Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság Dunaújvárosi Katasztrófavédelmi Kirendeltség Sárbogárdi Hivatásos Tűzoltó-parancsnokság
- Országos Mentőszolgálat- Sárbogárd Mentőállomás
- Fejér Megyei Kormányhivatal Dunaújvárosi Járási Hivatal, Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Osztály, Sárbogárdi Kirendeltség
- Fejér Megyei Kormányhivatal Dunaújvárosi Járási Hivatal Népegészségügyi Osztály Sárbogárdi Kirendeltsége
- Fejérvíz Zrt SÁRBOGÁRDI ÜZEMMÉRNÖKSÉG
- Folyékonyhulladék gyűjtés
- NHKV Nemzeti Hulladékgazd. Koordinációs és Vagyonkezelő Zrt. Sárbogárdi ügyfélszolgálat
- Hulladékszállítás
- Hulladéklerakó telep (Kislók)
- NAV Fejér Megyei Adóigazgatósága Sárbogárd

Önálló polgármesteri hivatal fenntartó önkormányzat: Sárbogárd és Sárkeresztúr, közös önkormányzati hivatal fenntartó települések székhelyei Alap, Cece, és Nagylók. Mezőszilas és Igar önkormányzatai körjegyzőséget működtetnek. A sárbogárdi Járási Hivatalhoz tartoznak Igar, Mezőszilas és Sárkeresztúr tekintetében a gyámhivatali feladatok, a munkaügyi kirendeltségek, a népegészségügyi intézetek, a körzeti földhivatalok, az építésügyi hivatalok, és az állategészségügyi és élelmiszerellenőrző hivatalok.

Köznevelés – Oktatás

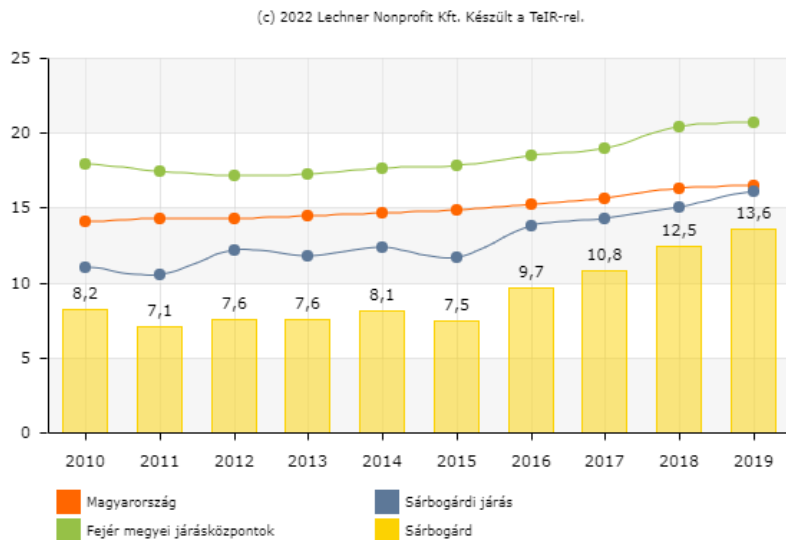
Sárbogárd Város Önkormányzata fenntartásában a Sárbogárdi Zengő Óvoda 4 helyszínen -Sárbogárd, Töbörzsök, Sárszentmiklós, Pusztaegres - fogadja a 3-7 év közötti kisgyermeket. Az Alap-Alsószentiván–Sáregres Óvodai Intézményi Társulás fenntartásában működik az Alapi Óvoda, melynek tagintézményei működnek 1-1 csoporttal Sáregresen és Alsószentivánban, Cecén és Vajtán 4-4 csoporttal. A Sárkeresztúri Napraforgó Óvoda 169 férőhellyel, a Hantosi Gesztenyés Kert Óvoda 30 férőhellyel, és a Sárszentágotai Meseerdő Óvoda 60 férőhellyel működött 2019-ben. A mezőszilasi Dr.Végh János Óvoda 80 férőhelyes és az Igar Csipet Óvoda 30 férőhelyes óvodáival együtt a járás összesen 1121 férőhellyel járul hozzá a kisgyermekes családok 12 településeken történő helyben tartásához, ami a lakosság, főként a fiatal felnőttek elvándorlását hivatott megakadályozni. Sárbogárd 41,39 %-os arányban vesz részt a járásban kialakított óvodai férőhelyek biztosításában, mely közel azonos a város állandó lakosságának a járáshoz viszonyított 43,28 %-os arányával. Az óvodai férőhelyek és az állandó lakosság aránya közel azonos szórást mutat, ami arra enged következtetni, hogy a településeken élő szülők a helyben biztosított óvodai ellátást veszik igénybe. Vonatkozó ábra a Megalapozó tanulmány 1.1. Helyzetfeltárás, 1.1.8. A település humán infrastruktúrája, 1.1.8.1. Egészségügy fejezet 43. térkép: Óvodai férőhelyek száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt) (db) térképen, Forrás: TeIR, 2019. évi adat megnevezéssel található.

ábra, Forrás: TeIR – saját szerkesztés

Sárbogárdon a Dunaújvárosi Tankerületi Központ fenntartásában 3 általános iskola – a Sárbogárdi Mészöly Géza Általános Iskola, a Kossuth Zsuzsanna Általános Iskola, Szakiskola, Készségfejlesztő Iskola és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, és az Iskolák Általános Iskola - fogadja a helyben élő 7-14 év közötti gyerekeket. A járásban további 8 településen 1019 férőhellyel működik általános iskola. Az általános iskolai gyerekek száma Sárbogárdon 2019 évben 890 fő volt, ebből 13,6% volt a más településről bejáró tanulók aránya, ami nagyrésztben a járás 3 településéről - Vajta, Igar, Sáregres – fogadja az iskolásokat, mivel ezekben a községekben nem működik általános iskola.

Más településről Sárbogárdra bejáró általános iskolai tanulók aránya (%) 2010-2019 időszakban

ábra, Forrás: TeIR

Fejér megyében az ipar jelentős mértékben koncentrálódik elsősorban Székesfehérvárra és Dunaújvárosra. A Sárbogárdi járásból munkavégzés céljából ingázó fiatal szülők számára célszerűbb gyermekük számára a foglalkoztatóhoz közeli iskola választása mind az idő-, mind az útvonal és a költségek optimalizálása miatt. Ebből adódhat egyrészt a 20,7 %-os arányú járásközpontokba, nagyvárosokba történő bejárás az általános iskolai gyermekek vonatkozásában.

Sárbogárdon egyetlen gimnázium, a Petőfi Sándor Gimnázium 345²³ beiratott diákkal kezdte meg a 2020/2021-es tanévet. Területi megoszlását tekintve 50-50 % körül ingadozik a sárbogárdi és a környező településekről naponta bejáró diák. Sárbogárdon kívül a Pilisi Református Egyházközségi fenntartású Dunaújvárosi székhelyű, Mezőszilas telephelyű Kálvin János Református Gimnázium működik a járásban.

Szakközépiskolák többsége Székesfehérváron és Dunaújvárosban, valamint a mezőgazdasági szakmákat adó Seregélyesen (Eötvös József Szakközépiskola és Kollégium), és a kereskedelmi, gépészeti, valamint informatikai képzettséget adó Mórton (Perczel Mór Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium) található. Ezért a járás azon 14-18 év közötti fiataljai, akik szakmai végzettséget szeretnének szerezni nem találnak a járáson belül szakmát oktató köznevelési intézményt.

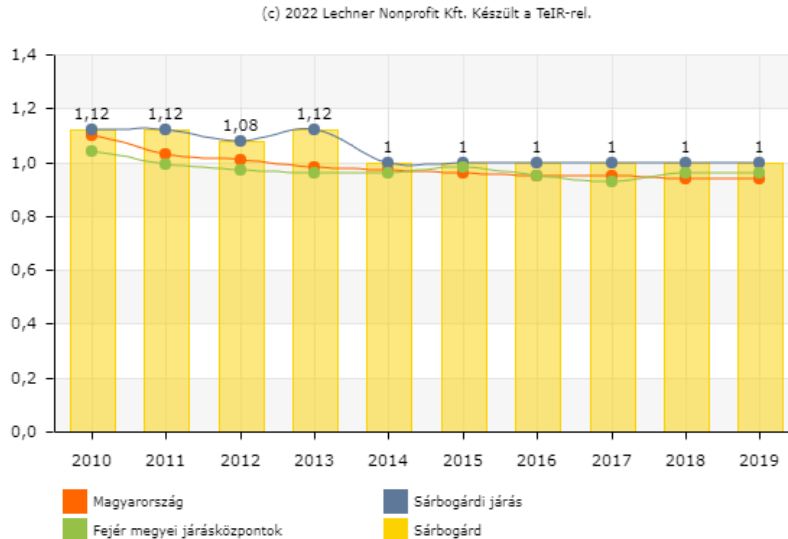
A város egyetlen zeneiskolája a Violin Művészeti Iskola telephelyeként működik. Fejér Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Sárbogárdi Tagintézménye szintén járási feladatokat lát el.

Szociális ellátórendszer

²³ Pedagógiai program a Sárbogárdi petőfi Sándor Gimnázium számára.pdf dokumentum

Az önkormányzati fenntartású Sárbogárdi Hársfavirág Bölcsőde mellet a Cecei Óvoda és Bölcsőde nyújt ellátást 3 éves korig a kisgyermekeknek. A járásban a bölcsődei helyek kihasználtsága 2019-ben 100%-os volt, ellentétben a Fejér megyei 96%-os és az országos 94%-os adatokkal.

Egy működő bölcsődei férőhelyre jutó bölcsődések száma (fő)

ábra, Forrás: TeIR

Sárbogárd-Hantos-Nagylók Szociális és Gyermejjóléti Társulás fenntartásában működő Sárbogárdi Egyesített Szociális Intézmény szociális gondoskodást nyújtó közszolgáltató. Ellátja az idősek nappali ellátását, tartós bentlakásos ellátását, időskorúak, valamint a hajléktalanok átmeneti ellátását, továbbá család- és gyermekjóléti szolgáltatásokat nyújt. Működési területe az alapszolgáltatási feladatok tekintetében Sárbogárd, Hantos, Nagylók közigazgatási területe, valamint a család- és gyermekjóléti központ vonatkozásában egész Sárbogárd járás közigazgatási területe.

Továbbá egyházi fenntartásban üzemel a városban az 50 férőhelyes Sárbogárdi Református Egyházközség Idősek Otthona a református templom mellett, amely az ország egész területéről fogad rászoruló idős embereket.

Sárbogárd településen működő védőnői szolgálat 5 fő védőnővel látja el a városi feladatokat.

Az egészségügyi ellátórendszer intézményei

Sárbogárdon 6 felnőtt háziorvosi, 2 gyermekorvosi, és 3 fogászati ellátási körzet található. A Fejér Megyei Szent György Kórház Rendelőintézete Sárbogárdon 21 szakrendelővel és 4 gyógyszerházzal látja el a járóbeteg ellátást járási lefedettséggel. A Sárbogárdi Mentőállomás Sárbogárd városa mellett 17 település - Alap, Alsószentiván, Cece, Hantos, Igar, Kálóz, Kislók, Nagylók, Pusztægres, Rétszilas, Sáregres, Sárhatvan, Sárkeresztúr, Sárosd, Sárszentágota, Szabadegyháza, Vajta -számára nyújt mentést és betegszállítási ellátást 2 esetkocsival.

Térségi szervezőerőt jelentő identitás tényező (tájegységi hovatartozás, közös történelmi gyökerek, identitáshordozók jelenléte)

A középkorra tehető Sárbogárd legkorábbi településmagjának kialakulása, a kereszteskorszak kereskedelmi útvonalak területén. A település fejlődésében jelentős szerepe volt a Sárvíz közelségének, mert a térségben csupán itt volt megfelelő átkelési lehetőség a folyón. A 18. század vége felé a vízi és szárazföldi közlekedés mellett megjelent az áruszállítás lehetőségét megteremtő vasút is. Sárbogárd az összeolvadások után előbb mezővárosi rangot kapott, majd járási székhely lett. A város lehetőséget biztosít a járás lakói számára a közösségi, társadalmi életben való aktív részvételre. A város társadalmi életének fontos színterei a József Attila Művelődési Központ, valamint a klubkönyvtárak (Általános Művelődési Központ (ÁMK) Könyvtár és Klub, valamint a különböző településrészekhez kötődő, civil szervezetek által működtetett klubok), amelyek számos kulturális programnak, kiállításnak, színházi produkciónak, filmvetítésnek, klubnak és művészeti csoportnak adnak otthont. A Madarász József Városi Könyvtár rendezvényeivel a kulturális hagyományok őrzését és népszerűsítését célozza. A városközpontban üzemel egy Tájház, amely a Mezőföld paraszti életét és hagyományait mutatja be hasonlóan a Cecei Tájházhoz. Sárbogárdon mozi, 5 alkotói művelődési közösség, 4 játszótér és egy a sportéletet kiszolgáló városi sportcsarnok, valamint egy tanuszoda található. Helyi sajtó képviselői a Bogárd és Vidéke és a Sárréti Híd újságírói, akik a járásban történő eseményekről adnak tájékoztatást.

Az egyházakkal szembeni megrendült bizalom – többek között – alapulhat a vallásosság visszaszorulásán is (a válaszadók több mint 50 százaléka semmilyen felekezethez sem tartozik)²⁴. Fejér megyében a vallással kapcsolatos kérdésekre az országos átlagnál 2,2 százalékponttal többen adtak kitérő választ. A vallási közösséghez nem tartozó népesség aránya szintén magasabb (2,8 százalékpont) az országos értéknél. A népesség felekezetei szerinti megoszlása az országoshoz hasonlóan alakult. Fejér megyében az ország katolikus és a református népességének mintegy 4-4, az evangélikusoknak pedig a 3,3 százaléka élt. A vallásos személyek jelenléte Dunaújvárosban a legalacsonyabb: itt a népesség harmada, míg a megyeszékhelyen 46, a többi városban 50, a községekben élőknek pedig az 56 százaléka tartotta magát vallásosnak. A járasok lakosságához viszonyítva a legtöbb felekezeti kötődésű az Enyingi és a Sárbogárdi járásokban él²⁵.

Sárbogárdon 3 bank nyújt pénzügyi szolgáltatást (OTP Bank, K&H Bank, Takarékbank), és a Magyar Posta 2 kirendeltsége található meg. A városban autóbusz pályaudvar és vasútállomás áll rendelkezésre a tömegközlekedés vonatkozásában. A 63-as főútvonal mellett elhelyezkedő települések (Sárbogárd, Sárszentágota, Sárkeresztúr, Cece, Vajta) és a 61-es főútvonalon fekvő Alsószentiván és a 64-es főút melletti Mezőszilas és Igar vonatkozásában kielégítőnek mondható az autóbusszal történő tömegközlekedés és a közúti közlekedés, de a kisebb bekötő utak melletti települések (Sáregres, Alap, Nagylók, Hantos) közlekedési infrastruktúrája elmaradottnak tekinthető. A Gyékényes, Pécs, Dombóvár és Bátaszék -Budapest vasútvonal Sárbogárdon halad át, így az észak-dél irányú vonatközlekedés biztosított, azonban a kelet-nyugat irányú vonatközlekedés meglehetősen nehézkes.

²⁴ Jól-lét deficit és társadalmi konfliktusok hátrányos helyzetű vidéki térségekben - Sárbogárdi esettanulmány

²⁵ KSH 2011. évi népszámlálás adatai alapján

A járási lakosságot kiszolgáló napi élelmiszerpiac és a heti napcikk vásár lehetőséget nyújt a járás településein gazdálkodó őstermelőknek helyben termelt áruik kereskedelmére. 10 nemzeti dohánybolt, 1 Hipermarket, valamint egy MOL üzemanyagtöltő állomás található a városban. Sárbogárdon kisebb éttermek, kiskereskedelmi szaküzletek átölelik a kereskedelmi szektor szinte minden ágát.

A Sárbogárdi járás települési önkormányzatainak befektetés-ösztönzési politikája a rendszerváltozás óta eltelt időszakban nem hozott pozitív eredményt, ami nem szűkíthető le egyoldalúan a Sárbogárdi kistérség településeinek strukturális vagy funkcionális hiányosságaira. Sárbogárd önkormányzatának tulajdonában lévő szabad területek nem bírtak nagyobb vonzerővel a vállalatok számára, amiben az infrastrukturális, közlekedési hiányosságok mellett szerepet játszott Székesfehérvár, Dunaújváros, Paks gazdasági jelentősége, elhelyezkedése. Ennek következményeként csak kisebb cégek telepedtek le a térségben, elsősorban Sárbogárdon, ami önmagában nem tudja a foglalkoztatási problémákat megoldani. A legnagyobb foglalkoztatókká a települési önkormányzatok váltak, amelyek a lehetőségeikhez mérten a közfoglalkoztatás keretében (Start munkaprogram, Mintaprogramok) igyekeznek segíteni a helyi lakosok terhein.

A 27/2013. (II. 12.) Kormányrendelet a szabad vállalkozási zónák létrehozásának és működésének, valamint a kedvezmények igénybevételének szabályairól vonatkozó paragrafus alapján szabad vállalkozási zónának minősül az enyingi és sárbogárdi járás összes települése. A megye területén, így a sárbogárdi járás területén is a „kormányzat, az önkormányzatok és a gazdasági szervezetek szabad vállalkozási zónákkal kapcsolatos fejlesztési elképzeléseit a megye gazdasági szereplőivel együttműködve a megyei önkormányzat hangolja össze és koordinálja.”²⁶ A szabad vállalkozási zónák települései számára igénybe vehető a beruházás utáni fejlesztési adókedvezmény, a foglalkoztatás bővítés utáni Szociális hozzájárulási adó kedvezmény, és különböző támogatások a Nemzeti Foglalkoztatási Alapból.

Sárbogárdon a bejegyzett 62 civil szervezet a szféra általános fejletlensége, szervezetlensége okán nem tudja betölteni hagyományos szerepkörét. Az egyesületek, alapítványok egy része teljesen a települési önkormányzatok irányításával végzi tevékenységét, s feladatellátás vagy társfinanszírozás keretében átveszik azok funkcióinak egy részét. A döntéshozatalba, a tervezésbe az e körön kívüli szervezetek bevonása nehézkes, egyrészt a társadalmi munka keretében végzett civil feladat ellátás, másrészt pedig a gyenge érdekérvényesítés miatt. A szinte minden településen jelenlévő informális szervezetek - népdalkörök, nyugdíjasklubok, a Sárszentmiklósi Községi Ház, Pusztagegri Klub, Sárhatvani Klub, Rétszilasi Klub, stb.- szabadidős tevékenység, hagyományápolás, közösségi és kulturális programok szervezésével, tagdíjakkal gazdálkodva működnek. Szerepük a települések társadalmának közösséggé formálásában, a kötődések megteremtésében és fenntartásában fontos tényező.

²⁶ 27/2013. (II. 12.) Kormányrendelet 3. § (3) pontja

A turizmusban rejlő potenciál nem kiaknázott, hiszen a Sáregres közigazgatási területén lévő Rétimajor az egyetlen nagyobb turisztikai attrakció a járásban. Nincs precedens az ökoturizmusra, annak ellenére, hogy a járás agrár kötődésével alkalmas lenne erre. A kastélyturizmus alapját adó, a mezőföldön fellelhető számtalan kúria (Niczky-kúria, Böhm-kúria, Salamon-Szalay-kúria) és kastély (Zichy kastély Nagyhöröcsög pusztá, Strasszer-kastély, Préposti-kastély) parlagon hever, annak ellenére, hogy országos szinten Fejér megyében található a legtöbb kastély²⁷.

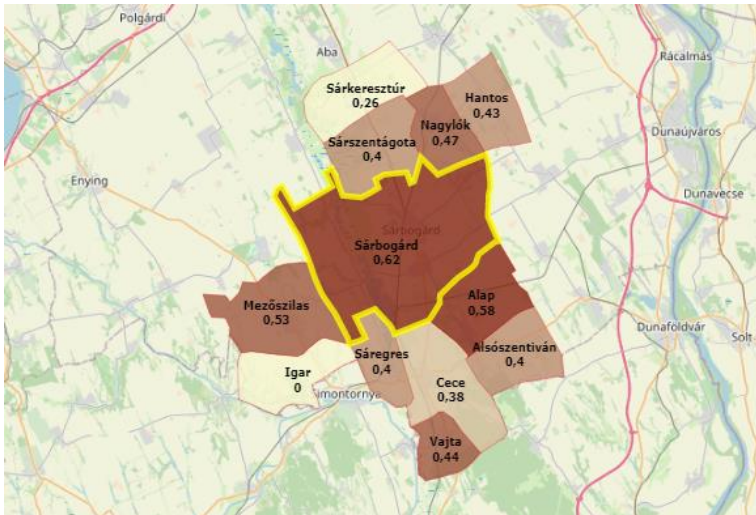
Helyi foglalkoztatási együttműködésre törekszik a Paktum Iroda és a Fejér Megyei Kormányhivatal Társadalombiztosítási és Foglalkoztatási Főosztályával, mind pályázati lehetőségek kiaknázásában, források bevonásában, és nemzetközi hálózatokba történő kapcsolódások elősegítésében.

Hálózatos infrastruktúrák

A járás összes településén, Igar községet kivéve mindenhol kiépítésre került a gázellátást biztosító közmű. A legnagyobb gázfogyasztók közé tartozik Sárbogárd, Alap és Mezőszilas. A településeken az egy lakosra jutó felhasznált gázmennyiség az országos átlag alatt van, ami feltételezi, hogy a háztartásokban többségében a hagyományos (fa, szén) fűtés még jelen van. Sárbogárdon 7105 Gigajoule hőmennyiség került felhasználásra 2020-ban a távhőellátási szolgáltatás során a 309 db távfűtésbe kapcsolt lakásokban. A távfűtést használó lakások száma 2004-től folyamatosan csökkent.

Egy lakosra jutó háztartások részére szolgáltatott gázmennyiség (1000m³)

²⁷ JÓL-LÉT DEFICITEK ÉS TÁRSADALMI KONFLIKTUSOK HÁTRÁNYOS HELYZETŰ VIDÉKI TÉRSÉGEKBEN - Sárbogárdi esettanulmány

ábra, Forrás: TeIR Helyzet-Tér-Kép

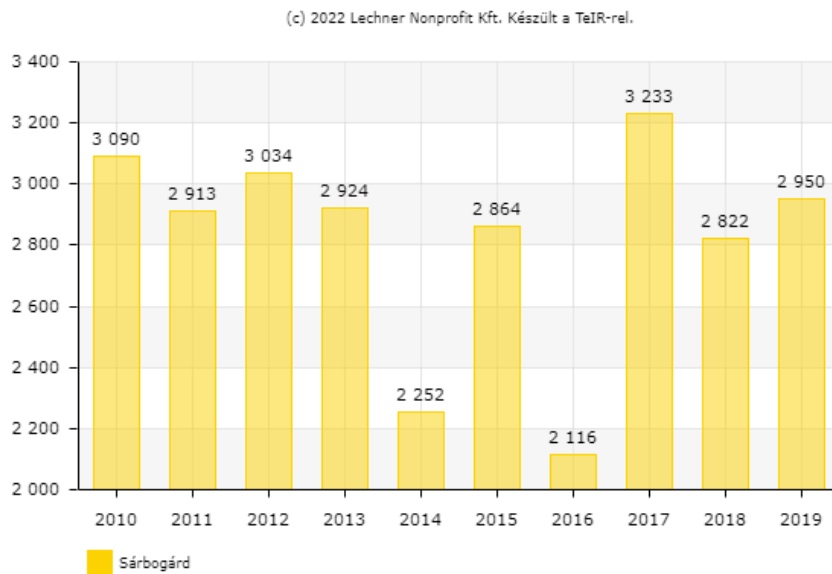
Sárbogárdon a közcsatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya 79,9%-a volt 2019-ben a vezetékes ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások százalékában, míg a járásban csak 53,7% volt ez az arány, a megyei adat 85,5%, ami az országos 87%-tól csak kis mértékben tér el. A közműolló vonatkozó ábrája a Megalapozó tanulmány 1.1.16.3. Szennyvízelvezetés fejezet 81. ábráján található (*Közcsatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya a vezetékes ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások százalékában (Forrás: Lechner Nkft., TeIR)*).

A háztartási villamosenergiafogyasztás a járás minden településén kiépített. Az egy lakosra jutó háztartások részére szolgáltatott villamos energia mennyisége Sárbogárdon az országos átlag feletti, de meghaladja a megyei és járási adatokat 2019-ben. Vonatkozó ábra a Megalapozó tanulmány 1.1.16.6. Energiagazdálkodás és energiaellátás (villamos energia, közvilágítás, gázellátás, távhőellátás és más ellátórendszerek) fejezet 84. ábráján található (Egy lakosra jutó háztartások részére szolgáltatott villamosenergia mennyisége (100 kWh) Sárbogárdon (Forrás: Lechner Nkft., TeIR)).

A megújuló energiahordozók (4 db 498 kW teljesítményű napelempark) bevezetésével, valamint az önkormányzati ingatlanok kb. 20%-át érintő energetikai korszerűsítési fejlesztésekkel megindult Sárbogárd napjaink környezeti kihívásaihoz alkalmazkodni törekvő energiakímélő beruházásainak sora. További törekvés mutatkozik a megújuló energia felhasználására, hiszen az E.On Dél-dunántúli Áramhálózati Zrt. a járás két településén - Cecén és Sárbogárdon - naperőmű fejlesztésbe kezd, kiserőművek létesítését tervezi. A berendezésekkel mérsékelhető a két település széndioxid-kibocsátása.

Sárbogárdon a Polgárdi székhelyű VERTIKÁL Nonprofit Zrt. és a KÖZÉV Közszolgáltató és Építőipari Vállalkozó Kft. végzi a hulladékgazdálkodási közszolgáltatást. A városban 2019-ben 2 950 tonna háztartási hulladék keletkezett, ami a járás településein keletkezett összes háztartási hulladék (6582 tonna) 44,82%-a. A szelektív hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma 4299 háztartás, ennek ellenére az utóbbi évek elszállított hulladékmennyiségének növekedése és ezzel egyidejűleg az elkülönített gyűjtéssel elszállított mennyiség változatlan, kirívóan alacsony az (2%) értéke.

Összes elszállított települési szilárd hulladék mennyisége Sárbogárdon
2010-2019 közötti időszakban (tonna)

ábra, Forrás: TeIR Helyzet-Tér-Kép

2002-ben 331 lakás, míg 2019-ben már 3181 lakás volt bekapcsolva a kábeltelevíziós hálózatba. 120 db volt az ISDN vonalak száma 2014-ben, míg az optikai hálózatra 1 db előfizetés, egyéb kapcsolaton keresztül (LAN, modem) pedig 15 db volt 2020-ban.²⁸ Az internet előfizetések alacsony száma adódhat a főként fiatalabb korosztály okos IKT eszközeinek használata miatt, hiszen a mobilinternet felhasználók száma évről évre növekszik országos szinten is.

Összességében Sárobagárd szolgáltatási szerepköre, mikrotérségi jelentősége, térszervező ereje funkcionális értelemben sokrétű, azonban sem a városon belül, sem a járási települések vonatkozásában nincs integratív szerepe egyrészt a városok közötti közlekedési távolságok, másrészt a különböző mértékű lakosságösszetétel miatt. A kistérségre vonatkozó fejlesztési elképzelések alig változtak valamit az elmúlt egy-másfél évtizedben, ami arra enged következtetni, hogy a felzárkóztatási

²⁸ stadadat KSH

és fejlesztési programok nem tudták a térséget kellőképpen dinamizálni. A gazdaságfejlesztés mellett a közösségek megerősítése ugyanakkora jelentőséggel bír a járásban, hiszen a gazdasági helyzet hatást gyakorol az ott élők életminőségére.

Sárbogárd fejlett közigazgatási intézményhálózattal rendelkezik, a lokális szükségleteket kiszolgáló intézmények mellett megtalálhatóak a városban a megyei dekoncentrált szervek (Fejér Megyei kormányhivatal) kirendeltségei is. A járás települései lakosságárányosan veszik igénybe a közigazgatás nyújtotta szolgáltatásokat.

Orvosi ügyeletet nyújt Sárbogárd a járáson belül Nagylók lakosai számára, és a járáson kívül eső Enying számára. A járásközpontban épített tanuszoda a járás összes településének óvodás-, és tankötelesekorú gyermeki számára biztosít uszodai szolgáltatást.

A szociális ellátás terén Sárbogárd kapcsolata Hantossal és Nagylókkal társulás formájában valósul meg, a Sárbogárd-Hantos-Nagylók Szociális és Gyermekejóléti Társulás működteti a Sárbogárdi Egyesített Szociális Intézményt (SESZI), amely alapszolgáltatások tekintetében Sárbogárd-Hantos-Nagylók közigazgatási területét látja el, de a család- és gyermekejóléti központ működési területe a járás közigazgatási területére terjed ki. Sárbogárd kapcsolata a Dunaújvárosi Tankerületi Központtal (mint közoktatási fenntartóval) túlnyúlik a járás területén. A Sárbogárdra bejáró általános iskolás gyermekek fogadásán keresztül kapcsolódik Vajta, Sáregres és Igar a járásközponthoz.

Sárbogárd és a járás öt települése (Alap, Hantos, Nagylók, Cece, Sárkeresztúr) a humán közszolgáltatások integrált fejlesztése, a minőségi közszolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása érdekében az EFOP-3.9.2-16 Humán kapacitások fejlesztése térségi szemléletben - kedvezményezett térségek megnevezésű projekt keretén belül elsősorban a köznevelés által biztosított helyi tudástőke gyarapítása céljából társadalmi partnerséget alakított ki.

Sárbogárd jövőbeli tervei között szerepel Alap és Sárszentágota községekkel együtt egy közös szennyvíztelep működtetése, valamint Cece és Alsószentiván községekkel közös úttisztító eszközpark beszerzése, és annak közös használata, üzemeltetése.

A város jelenleg nem képes teljes körűen megfelelni a rá nehezedő gazdasági, foglalkoztatási funkcióinak sem a saját, sem a járás lakossága számára. Sárbogárd tehát mikrotérségi szinten minősíthető központnak. A járás települései között sincs értékelhető, lehatárolható gazdasági, turisztikai kapcsolat, jelenleg az együttműködés hiánya mutatkozik a járásban.

tényező	város szerepe	települések köre	települések száma és/vagy felsorolása	
A.) Kötött	közigazgatási egység	megyeszékhely	megye települései	
		járasközpont	járás települési	
	körjegyzőség léte	körjegyzőségi központ	a körjegyzőségéhez tartozó települések	
	B.) Rugalmas	agglomerálódás	agglomerációs központ	azon települések köre, ahová a városból jellemzően kiköltöznek a helyi lakosok, akik munkavégzés és szolgáltatások igénybevétele céljából továbbra is a városhoz kötődnek
foglalkoztatás			vonzásközpont ²⁹	az adott városba irányuló munkavégzési célú ingázás kibocsátó településeinek köre
funkcionális		szolgáltató központ	a város által nyújtott alap, és közép-szintű köz- és piaci szolgáltatásokat napi szinten igénybe vevő térségi lakosok települései	
		szolgáltatói hálózati központok (nem szükségszerűen)	bizonyos térségi szinten szervezett (köz) szolgáltatásokban résztvevő települések köre (társulások pl. szociális gondozás, idősellátás, családsegítés, orvosi ügyelet stb.)	
fejlesztési cél alapon		a térségi fejlesztéseket koordináló önkormányzat (nem feltétlen, hiszen ágazatonként eltérő lehet a központ pl. szennyvízkezelés)	közmű, turisztikai fejlesztések és szolgáltatások, beszállítói hálózatok (jellemzően csak az agráriumban, hagyományos város-vidék kapcsolatrendszer)	

Iránymutatás

²⁹ Javasolt forrás: KSH Munkaerőpiaci körzetek Magyarországon c. tanulmány (2017)

várostopus	iránymutatás
ERFA 11 város	<p>Kérjük, a fenti táblázat felhasználásával mutassák be, hogy hozzávetőlegesen milyen települési kör tartozik az adott szempontból a várostérséghez.</p> <p>A funkcionális, nem közigazgatási jellegű térség-szervező tényezők kapcsán (tehát, ahol nem eleve determinált a várostérségbe tartozó települések köre) – a települések hozzávetőleges listája mellett, kérjük, adjon elemző leírást az elérhető adatokra, információkra alapozva. A különféle szempontok szerinti besorolás eltérő várostérségi lehatárolást eredményez(het), ami természetes. Az Városfejlesztési Kézikönyv nem várja el, hogy egy funkcionális várostérség lehatárolása történjen meg.</p> <p>Kérjük, amennyiben arra lehetősége van, a felsorolásokon és alátámasztó rövid magyarázaton túl használjon térképes megjelenítést is (egymással részben vagy egészben átfedő funkcionális térségek bemutatásával)!</p>
ERFA 11 településegüttes	A fentiekén túl és az eredmények fényében szükséges az ERFA 11 településegüttes összetételének szakmai indoklása.

3 Helyzetértékelés, szintézis

Sárbogárd járásszékhely területe 189,33 km² (a megye területének 4,3%-a), népessége a megyeinek 2,8%-a, 11600 fő (2020). Népsűrűsége 61,3 fő/km², a járási átlagnak másfélszerese. A megye negyedik legnépesebb és a Dunántúl legnagyobb területű települése. **Erősségei** közé sorolhatók a városon áthaladó tradicionális kereskedelmi, a Móri-árok folytatásában húzódó jelentős észak-déli útvonala (63. sz. főút), valamint a közlekedés-földrajzi szempontból fontos vasúti csomóponthoz kapcsolódóan kedvező nagytérségi beágyazottsága, amely lehetővé teszi e potenciálok kereskedelmi, szolgáltatói és logisztikai célú hasznosítását. Ehhez megfelelő háttérül szolgál Sárbogárd központi jellegéből adódó fejlett humán infrastruktúrája, közigazgatási intézmény-hálózata, adminisztratív, kereskedelmi és szolgáltató szerepköre, vállalkozássűrűsége, amelyek lehetővé teszik tradícióinak megőrzését, bővítését. A helyi multiplikáló hatást erősíti a régi hagyományokra visszatekintő kiváló termőhelyi adottsága, a fajgazdag, nagy regenerációs képességű és többszintű természetvédelmi oltalom alatt álló területen (Sárvíz-völgye (Rétszilasi-tavak TT) értékes fészkelő madárállománnyal rendelkező természetközeli élőhelyek. Kisvárosias jellegéből adódóan hangsúlyos a családiházias beépítés, ami viszonylag alacsony szinten tartja a biológiai inaktív területek arányát. Ez előbbi, továbbá a kulturális és rendezvény értékekre építve, azok hozzáértő, óvatos fejlesztésével megalapozható a (turisztikai) tranzitforgalom megállítása. Ennek kiszélesítését komplementer jelleggel a járás és a tágabb környék településeivel való együttműködések tovább segíthetik.

A gazdaságfejlesztéshez ily módon számos háttérfeltétel adott: az önkormányzat aktív pályázati közreműködésének köszönhető, előző finanszírozási ciklusban megvalósuló beruházások (Sárbogárdi Iparterület Fejlesztése, JÖVŐSTART Vállalkozásfejlesztési Központ és Inkubátorház, Sárbogárd természetközeli megújulása, funkcióinak bővítésével stb.) befejezésével. A tőkevonzóképeség további fontos tényezői: a rendelkezésre álló kedvező telekkínálat és a jelentős ingázásból következő, ezres nagyságrendű munkaerő-tartalék.

A város – szakokkal/szak- és átképzéssel bővíthető, eddig is járási határokon túlmutató vonzáskörzetű - oktatási infrastruktúrája megfelelő lehetőséget teremt az aktuális gazdaságfejlesztési igényekhez alkalmazkodó humán erőforrás biztosításához. A közfoglalkoztatási rendszer kedvezően hatott a város munkaerő-piaci helyzetére. E területen elsősorban olyan városüzemeltetési feladatokat láttak el az

érintettek, mint a közterületek rendben tartása, virágosítás, intézménykarbantartás és kisegítő feladatok.

Ahogy országosan is népességcsökkenési és elöregedési tendenciák tapasztalhatók, ezek a folyamatok Sárbogárdra is érvényesek, azonban az elmúlt időszakban a fiatalok aránya a korstruktúrában nem változott és az öregségi indexe is alatta marad úgy az országos, mint a régiós és megyei átlagnak. A város saját és környéke lakossága számára biztosítja az alap- és középfokú ellátást, művészeti képzést. Fejlődést mutatnak az óvodáskorú gyermekek nagyszámú növekedését követő férőhelybővítések, továbbá 2019-re a bölcsődei kapacitás is több mint 60%-kal nőtt.

Sárbogárd gazdag civil közösségi aktivitást tud felmutatni, jelenleg 62 szervezet működik a városban különböző területeken (sport stb.) és az önkormányzat kitüntetett figyelmet fordít az esélyegyenlőség megteremtésére, a kirekesztések megakadályozására, továbbá széleskörű szociális szolgáltatásokat nyújt főként a családsegítés, gyermekjóléti ellátás terén, amelyek egyöntetűen az életminőség javítását szolgálják. Javulás tapasztalható az utóbbi évek gazdasági élénkülésében, aminek eredményeképpen folyamatos, lassú emelkedésnek indult a lakosságra jutó adófizetők arányának növekedése, ami kismértékben ugyan, de meghaladja az országos és a járási átlagokat is.

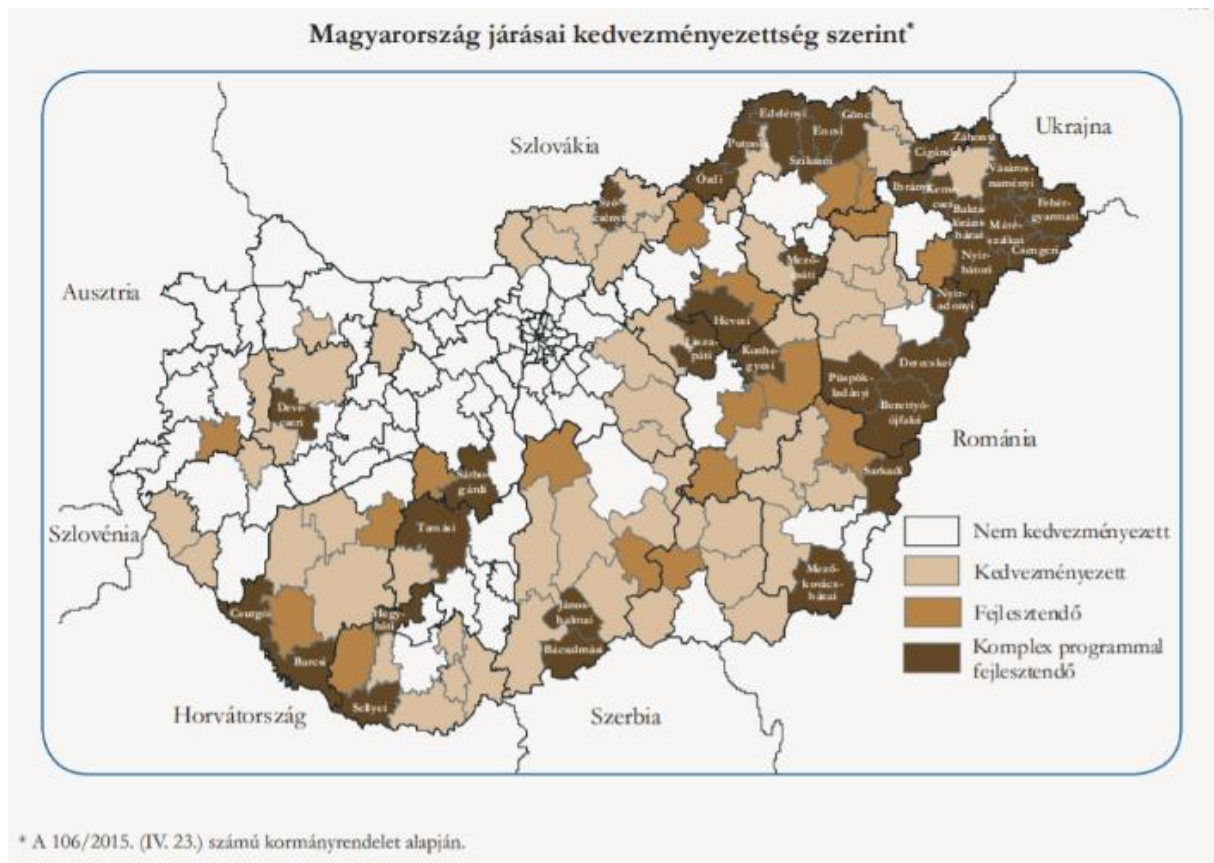
2017 óta a városi lakásállomány jelentős fejlődésen megy át, javítva az általános színvonalat. Gázbekötésekkel a központi belterület ellátott és együtt a lakások automatikus üzemvitelű termikus energiaellátással csökkent a hagyományos (fa, szén) fűtés, valamint annak környezetterhelése. A két helyen rendelkezésre álló távhőszolgáltatás (309 lakást érint, a lakásállomány 6%-a) lehetővé teszi a berendezések távlati központi megújuló forrásokra történő átállítását.

A város környezeti állapotát, klímabarát jellegét segíti a „zöldbe ágyazott” elhelyezkedése, így zöldfelület igénye sokkal alacsonyabb a nagyvárosi lakóterületekénél. Kedvező, hogy egy-egy rekreációs zöldfelület a lakosok számára gyalogos távolságon belül (300 m) könnyen elérhető, kisebb közterek a település több pontján található.

A megújuló energiahordozók (4 db 498 kW teljesítményű napelempark) bevezetésével, valamint az önkormányzati ingatlanok kb. 20%-át érintő energetikai korszerűsítési fejlesztésekkel megindult Sárbogárd napjaink környezeti kihívásaihoz alkalmazkodni törekvő energiakímélő beruházásainak sora.

Sárbogárdi járás a Tamási és a Hegyháti járások együttesével, valamint a fejlesztendő Enyingi járással együtt az ország belső periferiáinak egyike³⁰. A város **gyengeségei** közé sorolható, hogy e helyzetet meghatározó folyamatok ma is aktuálisak, azaz a település nem képes a rá nehezedő gazdasági, foglalkoztatási funkcióinak megfelelni úgy a saját, mint a környezet lakossága számára. Így a szakképzett munkaerő elvándorlása folyamatos, ami a tapasztalatok alapján az elköltözések első lépcsőfoka. A rendelkezésre álló adatok szerint a foglalkoztatottak fele napi ingázó, és a 2019 évi kérdőíves felmérés válaszadóinak 51%-a megyeközpontban dolgozik (többen ingáznak Dunaújvárosba, Budapestre is), de a járáson belüli ingázás is jelentős, többnyire kényszerválasztás táplálja. 2021 szeptemberi adatok szerint munkanélküliség 4,6%, ami az országos átlagnál 10-12%-kal kedvezőtlenebb.

³⁰ A komplex programmal fejlesztendő járások jellemzői, 2014 - KSH (2016) (<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/kompjar14.pdf>)

113. ábra: Magyarország járásai kedvezményezettség szerint

A kedvező nagytárségi helyzetét Sárbogárd (és járása) más területen sem tudta kamatoztatni: a külföldi működő tőke, amelynek letelepedésében a rendszerváltás után elsődleges szempont volt az autópályák közelsége, elkerülte a térséget, így társadalmi-gazdasági mutatókban az egyik legkedvezőtlenebb a régió belül. A stabilitás hiányára utal, hogy 2011 és 2020 között 7,8%-kal csökkent a város lakónépessége, emellett csökkenést mutatott az aktív korúak száma.

Gondot jelent a munkanélküliek nagy arányának alacsony iskolai végzettsége (több mint 50%-uk legfeljebb az általános iskolát végezte el), ami a távlati technológiafejlesztési trendek miatt csökkenő keresletet vetít előre irányukba, ez a gazdaság megerősödését akadályozza.

A munkabajárók helyzetét nehezíti, hogy a város széttagoltsága miatt és a járás (főleg dél-nyugati) településeinek megközelítési nehézségei miatt kedvezőtlenek az elérés, tömegközlekedés feltételei. Ezért a járásközpont széleskörű köz- és piaci szolgáltatási intézményeinek igénybevétele nehézkes. A városszerkezeti hátrányok megmutatkoznak az egységes identitás hiányában is.

Az utóbbi években tapasztalható gazdasági élénkülés jelei ellenére a szegregált és szegregációval veszélyeztetett településrészekben nagy a rászorultság, magasabb az alacsonyabb státuszú népesség, ami az önkormányzat számára komoly feladatok jelent a munkahelyteremtés, a fizikai környezet állapotának javítása, valamint a szolgáltatások minden lakó számára történő elérhetőségének biztosítása és ezáltal a szegregálódási folyamat megállítása.

A gazdasági adottságokon belül a kiemelkedő minőségű termőhelyből származó lehetőségek kiaknázását az alacsony élőlakó-igényű, kedvezőtlen környezeti (deflációs, talaj- és levegőminőséget, valamint a víztestek jó ökológiai állapotát veszélyeztető) hatású nagytáblás,

előnytelen birtokszerkezetű, monokultúrás gazdálkodás nem teszi lehetővé és a város számára jövedelemtermelő képességgel nem bír, nem számít húzóerőnek, továbbá nem kapcsolódik hozzá a multiplikátor hatást erősítő feldolgozóipar. A nagyüzemi területeken a város klimatikus viszonyait is javító mezővédő erdősávok hiányoznak.

Annak ellenére, hogy Sárbogárd bizonyos intézményei megyei szintű vonzással, szerepkörrel rendelkezik kulturális, közművelődési és oktatási funkciói hiányosak, de a helyi befolyásolási lehetőséget kedvezőtlenül érinti a múltban lezajlott fenntartói változás (önkormányzati fenntartásban csupán egy bölcsőde, valamint az óvodák vannak). Az intézmények erős koncentrációja nehezíti a humán közszolgáltatások kielégítő ellátását. Az önkormányzati tulajdonban lévő ingatlanok száma alacsony, ami gátolja a fiatalok megtartását, a szociális lakhatási problémák megoldását (bérletkonstrukcióval nem rendelkezik), valamint a helyi intézmények munkaerőkínálatának szabályozását, ösztönzését.

A város kiemelkedő természeti tájának arculatát befolyásolja a Sárvíz melletti löszhátakon a nagytáblás művelési móddal jellemezhető szántóföldi növénytermesztés, az alacsony erdőszűltség, illetve a mezővédő erdősávok hiánya. Annak ellenére, hogy a természetvédelmi területen a kezelési elveknek megfelelő gazdálkodás folyik, gondot okozhat a madarak zavarása, a tavak feltöltése miatti vízminőségi problémák, továbbá a túlzott mértékű vagy elhúzódó nádatartás és égetés.

A városi klimatikus viszonyok kiegyenlítő hatását eredményező biológiailag inaktív területek aránya viszonylag csekély, ám az aktív felületek ökológiai kapacitása csekély (fásítás, biodiverzitás hiánya miatt). Az önkormányzat kezelésében lévő zöldterületek 4,6 m²/fős értéke rendkívül alacsonynak számít, de emellett kedvezőtlen az is, hogy a lakosság nem minden tagja számára elérhető 2 km-en belül közpark. E közparkokban a jelenlegi funkciók nem eléggé sokszínűek a különböző korosztályok igényeire tekintettel. A belterületen lévő zöldterületek nem alkotnak hálózatot, mivel hiányoznak az összekötő zöldsávok, egységes fasorok. Sárbogárdon a településképet meghatározó, egyöntetű, idősebb egyedekből álló kifejlett fasorok nem találhatók.

A fennálló környezetvédelmi problémák, konfliktusok közül a már említett agrárterületek kedvezőtlen hatásai mellett meg kell említeni a város csatornázottságának területi egyenlőtlenségei miatt kialakuló diffúz szennyezések vizekre gyakorolt szervesanyag terheléseket, amelyek az összes szennyvízterhelésnek 29%-áért felelősek. További szennyezőforrások a PRTR üzemek³¹, a sertéstelep, valamint a jelenleg működő, illetve felhagyott építőanyag bányák. A Sárbogárdot érintő víztestek ökológiai állapota mérsékelt, illetve gyenge, a kémiai állapotukat tekintve nem jó állapotú a Nádor-csatorna középső és a Séd-Sárvízi malomcsatorna. Az ivóvízkutakat ellátó Séd-Nádor-Sárvíz felszín alatti víztest gyenge állapotú.

Sem Sárbogárdon, sem tágabb környezetében nem áll rendelkezésre légszennyezettség mérő állomás, ami miatt csak általános következtetéseket lehet levonni pl. a 63. sz. főút menti területeken jelentkező közlekedési légszennyezés mértékéről. Az üzemi jellegű légszennyezés önbevalláson alapuló nyilvántartásában (LAIR) 14 olyan telephely található a városban, amelyekkel kapcsolatban hatósági eljárás, határérték megállapítás történt. A bejelentések szerint a település összkibocsátása a legtöbb szennyezőanyag tekintetében 2015 és 2019 között csökkent, ugyanakkor a városi szintű széndioxid-kibocsátás enyhe növekedést mutat. A belterületi levegő minőségét negatívan befolyásolja a belterületi burkolatlan utak porszennyezése, valamint a még mindig engedélyezett avarégetés.

³¹ Fiorács Kft sertéstelepe szerepel az országos nyilvántartásban

Fontos, a lakosság környezettudatosságának erősítését célzó feladat az utóbbi évek elszállított hulladékmennyiségének növekedése és ezzel egyidejűleg az elkülönített gyűjtéssel elszállított mennyiség változatlan, kirívóan alacsony (2%) értéke.

A fejlesztési irányokat meghatározó **lehetőségek** közül kiemelkedőek az Európai Unió 2021-2027 pénzügyi ciklusra tervezett alapok és az azokhoz kapcsolt támogatási célok, továbbá a közösségi irányelvek (pl. Víz Keretirányelv, Green deal, Európai Biodiverzitás Stratégia és a globális kibocsátáscsökkentési célok betartása) érvényesülésében rejlő potenciál. Hasonlóan fontos térségfejlesztő hatással járnak a kormány által támogatott nagyberuházások (M8 gyorsforgalmi út, Közép-Duna menti térség vasúti fejlesztései: Komárom-Székesfehérvár-Paks, Budapest-Pécs) Sárbogárd külső kapcsolataira. A várhatóan felhasználható pénzügyi kereteken kívül érdemes figyelembe venni a különböző témákban már elindult paradigmaváltást, ami a klíma-, környezet- és egészségtudatosság terén már tapasztalható, valamint a rurális értékek és helyi termékek, a természetközeli turizmus iránti kereslet növekedését eredményezik és végül az együttműködések fontosságát emelik ki. Pozitív folyamatokat indíthat el a kiterjedt belső perifériát érintő, megyehatárokon is átnyúló kezelési módjának kialakítása és az ennek megvalósítását elősegítő együttműködés.

Az erősségekben rejlő gazdasági potenciál hasznosulásának elengedhetetlen összetevője a komplex, integrált programok támogatása, a fent említetteken túli uniós (transznacionális, civil alapok, városok közötti együttműködések – URBACT stb.) pályázati lehetőségekből nyerhető tapasztalat, valamint az e-gazdaság, e-ügyintézés támogatása.

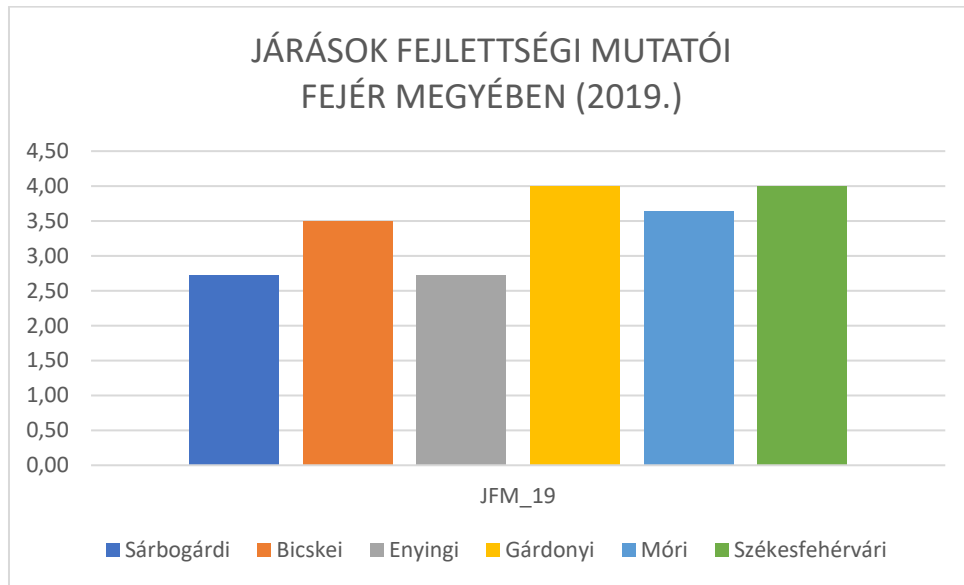
A külső feltételek közül a lehetséges fejlődési irányokat **veszélyeztető** tényezők között kiemelkedő Sárbogárd gazdasági fejlődéséhez, illetve a központi szerepkör méltó betöltéséhez szükséges globális, országos gazdasági és jogi környezet kiszámíthatatlansága, az egészségügyi, oktatási és kulturális, műemlékvédelmi fejlesztésekre szolgáló források csökkenése. További problémákat hordoz az ember számára létfontosságú természeti erőforrásokat veszélyeztető klímaváltozás hatásai (vízhiány, hőhullámok, szélsőséges csapadékmennyiségek, invazív fajok, járványok terjedése), környezetszennyezés, a termőföld és a vízkészletek túlhasználata.

Fejlődést megakasztó összetevő lehet a társadalmi különbségek további növekedése, vagyis a kétebességes fejlődés, a világgazdasági és európai dekonjunktúra, a kiszámíthatatlan és bonyolult pályázati rendszer, továbbá a piacok bizonytalansága és az elmúlt időszakban megtapasztalt járvány okozta megtorpanás. Számolni kell az olyan negatív társadalmi folyamatokkal, mint az együttműködés hiánya, a pazarló, környezet- és klímatudatosságot nélkülöző, figyelmen kívül hagyó életmód, továbbá a decentralizációt csökkentő további intézkedések. A civil szervezetek aktivitását megtörheti, ha pályázati támogatásaik fedezetére nem biztosíthatók számukra a fejlesztésekhez szükséges garanciaalapok.

Sárbogárd város jelenlegi helyzetének összefoglaló értékelése, a fejlődés lehetséges irányai

a. A város kiinduló állapotáról

A sárbogárdi járás országos összehasonlításban lényegesen az átlag alatti fejlettséggel rendelkezik.³² Fejlettségi mutatójának összetételében kedvező hatást gyakorol többek közt a földrajzi- közlekedési elhelyezkedése, a vállalászási sűrűség növekedése, valamint az átlagnál kedvezőbb demográfiai adatok. A megyén belüli mutatók feltűnő kontrasztot mutatnak a két déli járás, a sárbogárdi és az enyingi kárára.³³

114. ábra: JÁRÁSOK FEJLETTSÉGI MUTATÓI FEJÉR MEGYÉBEN (2019.)

A kedvező elérhetőségi lehetőségek kétélű fegyverként működhetnek: elősegíthetik a tőkevonást is, de a térségi vonzerők arányaitól függően az erőforrások átvándorlását is előidézhetik az erősebb „mágnesek” irányába. A sárbogárdi járás a gazdaságfejlődést döntő mértékben meghatározó, rendszerváltás utáni újra-iparosítási, befektetési időszakban erőforrás-kibocsátóvá vált annak következtében, hogy teherviselő ágazatai – katonai bázisok, elektronikai ipar, mezőgazdasági termékfeldolgozás- megszűntek, foglalkoztatása kiürült, s a környező középvárosi gyűrű újra épülő vonzereje elszívta a befektetéseket, és a közlekedési tengelyek mentén a felszabadult munkaerőt is.

b. Van-e lehetőség a hátrányokhoz vezető folyamatok megfordítására?

³² <http://eco.u-szeged.hu/download.php?docID=78781>

³³ https://gvi.hu/files/researches/608/GVI_JFM_2019_tablak_190830.pdf (A korábbi számítások még jelentősebb- 1,8-2-szeres- különbségeket mutattak, a mérséklődés nem a gyors fejlődést, hanem a számítási módszerváltozást tükrözi.)

A tovább fejlődő közlekedési infrastruktúra tükrében a negatív erőegyensúly csak úgy ellensúlyozható, ha a járás- kiemelten a járásszékhely- olyan befektetéspolitikát képes folytatni, amely -célzott szakmai területeken és sajátos ingatlankínálattal- fel tudja venni a versenyt a megyeszékhely és a környező városgyűrű, tágabb értelemben pedig az ország és Közép-Kelet-Európa konkurenciájával.

Tekintve, hogy a fejlődési folyamatok alapjait alapvetően a gazdaság vezérli, e pont -némi leegyszerűsítéssel- **a gazdasági versenyképességből kiindulva be a stratégiai irányválasztás struktúráját.**

A versenyben a legalapvetőbb, bár nem elegendő kínálati elem a fejlesztési (ipartelepítési) tényezőfejlesztés, ezen belül kiemelten az üzleti infrastruktúra és a munkaerő kínálata.

A programozási időszak – bár nem jelenti egy hátrányos korszak garantált lezárását- **új lehetőségeket kínál** a trend megfordításához a következők szerint:

PROSPERÁLÓ VÁROS

1. A megyeszékhely és a megye fejlődésében várható trendváltás

Székesfehérvár iparának dinamikus fejlődését meghatározta, hogy a főváros viszonylagos közelségében az országban és kelet-európai összehasonlításban is az elsők közt rendelkezett közvetlen autópálya kapcsolattal, mellyel kötődni tudott Nyugat-Európához. Ezzel nemcsak a nyugat-európai, hanem az azt piacnak tekintő távol-keleti befektetők célpontjává is vált. A kedvező telekkínálat, az ipari parkok létrehozása megfelelő tényezőkereteket jelentett, melyet alátámasztott a korábbi ipari kultúra nyomán felszabadult képzett munkaerő (elektronikai ipar, járműipar). A kialakult területi zsúfoltság, a robotika előretörése és a mesterséges intelligencia terjedése nyomán felszabaduló munkaerő átrendeződésnek nyit teret.³⁴ A trendnek ellentmond a paksi fejlesztés, mely munkaerővonzó tényezőként jelentkezik, s amely addicionális befektetési vonzerőt generálhat, azonban a város tőkeadszorpciók képessége korlátként is működhet.

Sárbogárd számára talán vissza nem térő lehetőség, hogy ezt az átmenetileg nyíló erőforrás-rést kiaknázza és versenyképes kínálatot tudjon nyújtani néhány, az adottságaival jó harmonizáló területen, s ezzel lényeges előrelépést tegyen a megyei átlaghoz való felzárkózás terén.

2. Kedvező telephelyi infrastruktúra-kínálat kialakításának lehetősége Sárbogárdon

A megszünt katonai bázisok után fennmaradt területek kiterjedt barnamezős területeket hagytak maguk után, melyek tág mérethatárok közt tehetők alkalmassá befektetések letelepítésére. E sík területek előnyös infrastrukturális feltételekkel rendelkeznek és nem generálnak mezőgazdasági művelés alól történő kivonási költségeket. Ezen túlmenően a város a Dunántúl legnagyobb -építésre

³⁴ Az automatizáció munkaerőpiaci hatásai. Járási munkaerő-piacok automatizációs kitettségeinek becslése MKIK GVI 2016. https://gvi.hu/files/researches/483/aki_2016_elemzes_171122.pdf

kiválóan alkalmas, sík területen elhelyezkedő- közigazgatási területével rendelkezik, a folyamatban lévő fejlesztések nyomán elsőrangúvá váló logisztikai helyzetben.

3. Közép-Kelet Európa vonzó logisztikai befektetési térség

Az elmúlt évtizedekben Európa a logisztikai fejlesztések célterületévé vált. Ezen belül az érdeklődés Közép-Kelet Európa felé terelődött, melynek Magyarország már kedvezményezettjévé vált. Az ország e szempont felerősödését eredményező közlekedésfejlesztései nyomán várható a tendencia folytatódása, melyet érdemes kiaknázni.

A logisztikai fejlesztések magukkal hozzák a nagykereskedelmi tevékenység fejlesztését, és elősegítik olyan ipari beruházások helyszínválasztását is, amelyek igénylik a fejlett logisztikai feltételrendszert. E tekintetben a közúthálózat fejlődése mellett jelentős súllyal esik latba a vasúthálózati elérhetőség is.

A logisztika felértékelődését jelentősen motiválta és motiválja jelenleg is a világ gazdasági súlypontjainak áthelyeződése, a geozónák súlyának változása, mely alapvetően az ázsiai térség előretörését jelenti - jelentős, nagy távolságú árumozgásokat generálva, melyekbe Magyarország is aktívan bekapcsolódik. A logisztikai tőkebefektetések térségünkben várhatóan a következő évtizedben kínálnak Sárbogárd számára lehetőségeket, ezt az időszakot szükséges kiaknázni ebből a célból.

4. Hátrányból előny: ágazati termelőágazati diverzifikáció lehetősége

A város és a járás gazdasága monokultúrásnak tekinthető az által, hogy döntő ágazata a fő gabonafélékre koncentráló, termékfeldolgozásban szegény **agrárgazdaság**. Ez az alap hosszú távú stratégiai biztonságot nyújt, azonban figyelembe kell venni az ágazat alacsony foglalkoztatási képességét, és eddig a városban alacsonynak bizonyult externális fejlesztő hatását. A kiváló termőhelyi adottságok és a jó logisztikai pozíció kedvező lehetőséget kínál vertikális technológiák letelepítésére, színesebb összetételű, valamint -horizontálisan is- az egészség- és környezetcentrikus **fogyasztási trendekhez jó igazodó primér és feldolgozott termékskála** kialakítására. (Kisebb volumenű, de nagyobb hozzáadott értéktartalmú növények, állattartás és ezek feldolgozása egészségtermékek, precíziós gazdálkodás, organikus mezőgazdaság, körkörös gazdaság, biotermékek, helyi termékek és agrárlogisztika.)

A rendelkezésre álló természetvédelmi területek a természetvédelem és az egészséges környezet kiterjesztése, minőségének fejlesztése, valamint az erre épülő **természetturizmus-ágazat** megteremtésére nyújt alkalmat.

A város **elektronikai ipari, összeszerelőipari hagyományai** jó marketing-érvként szolgálhatnak ezen ágazatokra irányuló befektetések vonzásához. E szakmai területeken a 2.-3. vonalbeli technológiák fogadása a reálisabb, de a rendszerek (pl. gépipari, elektronikai ipari gyártás) kompaktsága és internet alapú kapcsolódásai alapján az élvonalbeli sem zárható ki.

A város és környezete összegyűjtött hulladéka feldolgozatlan. Területbőség és jó közlekedési feltételrendszer mellett előnyösen kezdeményezhető olyan **környezettechnológiai, megújuló energiával kapcsolatos beruházás(ok) fogadása**, melyek elősegítik a keletkező kommunális és agrár-hulladék szelektív gyűjtését és hasznosítását, különösen az újra-hasznosítást.

A munkahelyek egyre nagyobb hányada helyfüggetlenné vált az Interneten végezt munka révén, a COVID jelentősen elmozdította a munkaerőpiacot a **home-office** irányába. Erre a tényre lehetőségként kell tekinteni részben a csendes, nyugodt lakókörnyezetet keresők, mint lakossági célcsoport, részben a munkahelyteremtés szempontjából, hiszen a fizikailag letelepített munkahelyek egy része városokban lakó (akár külföldi) munkaerővel is ellátható.

5. Munkaerőforrás lehetősége

A Dél-Fejér térségből több ezres munkaerő állomány ingázik a fejlettebb városokba, elsősorban a megyeszékhelyre. Azok, akik nem lakhelyváltással, hanem a napi utazás felvállalásával reagáltak a távolabbi munkalehetőségekre, döntő többségükben szívesen váltanának napi több óra utazási idő-megtakarítással járó helyi munkahelyre, valamint a tartalékként lehet számolni azzal a munkaerővel, akik a közlekedési tengelyektől távolabbi településen lakva nem tudnak munkát vállalni.

Az ingázó munkaerő magas technológiai szinten álló cégeknél szerzett munkapasztalattal rendelkezik, hasonló munkakörbe át- vagy táképzéssel átirányítható.

6. A közelmúlt tapasztalatai

Az elmúlt programozási ciklusban a város – felismerve a változások jelentőségét- elindult azon az úton, amely a gazdaság újjászervezéséhez vezet. Ipari park, inkubátorház létrehozásába kezdett, és a kezdeti egyértelműen pozitív tapasztalatok alapján joggal számíthat arra, hogy a kialakuló infrastruktúra – akár az eredetileg tervezettnél nagyobb méretben is- gyorsan gazdára talál.

A programkészítés komplex szemlélete alapján a gazdaság fejlődéséhez szükséges kapcsolódó területek is figyelembevételre kerültek (lakókörnyezet, természeti környezet, szolgáltatások stb.), azonban a város számára elérhető forráskeretek határt szabnak az egy fejlesztési ciklus alatt elérhető eredményeknek. Ezt is figyelembe véve a megkezdett fejlesztések célja, hogy komplex városfejlesztés megvalósítására kerüljön sor, mely folyamatában is biztosítja a fenntarthatósági folyamatok egyensúlyát. A fejlődés alapja a gazdaság alapok újjraépítése, megerősítése, mely lehetővé teszi a pénzügyi egyensúly megőrzése mellett is a fejlesztés folyamatosságát és a lakosság számára érzékelhető dinamizmusát.

A folyamatban lévő üzleti infrastruktúra-fejlesztések iránti tényleges befektetői érdeklődés alapján ez az irány helyesnek bizonyult és tovább folytatása megalapozottnak tekinthető.

c. A célképzés során figyelembevételre kerülő főbb trendek

A világ gazdasági, politikai, kulturális tekintetben átalakulóban van. Ahogy a gazdaságfejlődési, technológiafejlődési, energiagazdasági változások elérnek hozzánk, úgy a migrációs, kulturális megatrendek, a nemzetközi nagypolitika és a klímaváltozás is befolyásolják az ország életét, fejlődési lehetőségeit, ezen belül a szűkebb térségeket. Jelent tanulmány nem veszi részletes górcső alá a változások lehetséges hatásait, a SWOT elemzés keretében azonban számol néhány tényezővel, melyekre adott esetben a koncepció megvalósítása keretében reagálni kell.

A fő trendek tekintetében az ország fejlesztési programjait tekintjük alapnak, mely folyamatos fejlődési feltételrendszert vázol fel, s csak ettől való negatív anomáliaként foglalkozunk olyan lehetőséggel, ha a tervezett előrehaladást főként a klimatikus viszonyok vagy az elérhető források nem várt mértékű negatív változásai befolyásolják.

Ilyen esetben természetesen sokkal erősebben kell támaszkodni a meglévő eredményekre, s számítani lehet a fejlődési folyamat megtorpanására, azonban ez jó stratégiai irányválasztások esetén elsősorban a fejlődés ütemét befolyásolják. Ilyen esetekben különösen fontos a változások nyomán fennmaradó rések, újonnan nyíló keresleti irányok azonosítása és a rugalmas alkalmazkodás. A rugalmas alkalmazkodást és a kockázatmentesítést segíti a javasolt ágazati diverzifikáció.

A világgazdaság fő trendjei az informatika, az anyagtudományok, a mikrobiológia, a környezettudományok, a klímavédelem, a közlekedés, a pénzügyek (ld. bitcoin) és számos egyéb tudomány és ágazat területén gyorsuló fejlődést mutatnak, melyek hosszabb távú előrejelzése korlátokba ütközik.

Végeredményben bármely gazdasági, társadalmi vagy közösségi szolgáltatói területről elmondható, hogy rohamos fejlődés állapotában van. Ez a tény részben jelentős kockázati tényező, rövidebb távon azonban relatíve kedvező feltételeket jelent a gazdasági struktúraváltásokhoz. Legfontosabb jellemzőjük, hogy az informatikai - Internet meghatározottság mindig jelen van, mint ahogy pl. a városok fejlődését napjainkban meghatározó tervezési, irányítási, működtetési technológiák („okos város” megoldások) létrejöttét is az informatika fejlődése tette lehetővé.

A fő trendek közül az agráriummal - élelmiszeriparral összefüggők, a kisebb tőkekoncentrációjú és volumenű elektronikai ipar, a városirányítás technológiák, a környezetipar- hulladékgazdálkodás, a klimatechnológiák, egészségmegőrzéssel összefüggő termékek előállítása, a stresszmentes környezet, mint lakóhelyi és turisztikai termék jelenhetik a legkisebb kockázattal járó kitörési irányt. Figyelembe kell venni, hogy egyre több valós igény éppen a technológiai fejlődés káros mellékhatásainak megelőzésére, ellensúlyozására, elszigetelésére irányul – ezek hosszabb távon is megbízható irányok lesznek.

A vasút jelenlétét figyelembe véve a közúti és vasúti szállítás lehetőségének kombinációja (**bimodális** logisztikai kínálat) jelenthet vonzerőt, ami adott esetben nagyobb tömegű, nagy távolságra (vagy távolságról) szállítandó árukat is jelenthet.

Ezzel szemben számos élvonalbeli területen, melyek nagy tőkekoncentráció, tudományos bázis jelenlétét teszik szükségessé, Sárbogárd nem válhat befektetési célponttá.

Vállalatméret tekintetében a város a mikro-, kis- középvállalkozások tekintetében számíthat érdeklődésre.

d. A stratégiai irányok kiterjesztése a gazdaságon kívüli főbb ágazatokra

A gazdaság a fejlődés és a jólét forrásait megteremtő legfőbb fenntarthatósági terület, azonban a település hosszú- és középtávú fenntartható fejlődésének egyensúlya nélkül a gazdaság fejlődése sem lesz tartós. **Az épített és a természeti környezetnek, valamint a társadalomnak a gazdasággal arányosan kell fejlődnie**, mivel az egyensúly felborulása a szűk keresztmetszet elve alapján a lemaradó terület szintjére korlátozza a fejlődést.

Társadalomfejlesztés - Oktatás, képzés -a kulturális tőke fejlesztése

E stratégiai területek közül a munkaerő, mint befektetési telepítési tényező kapcsolódik a legszorosabban a gazdasághoz. A munkaerőforráshoz jutás lehetőségét a szabaddá váló munkaerő vonatkozásában már érintettük. A másik, hosszú távú irány a képzés és az oktatás rendszere, még tágabb értelemben pedig a lakosság-megtartás és a lakóhelyi vonzerő fejlesztése, hiszen a legbiztosabb és leghosszabb távú munkaerő a helyben lakó családok tagjaiból verbuválódik. A magas ingázó munkaerő-arány magával hozza, hogy a munkába járók a munkahelyük környezetében választanak iskolát a gyermekeik számára, különféle vásárlási és szolgáltatási igényeiket is itt elégítik ki, ami gátolja a helyi vállalkozások fenntarthatóságát. A munkahelyteremtésnek és megtartásnak fontos eleme, hogy az új munkahelyekhez szükséges képzési feltételrendszer a lehetséges mértékben helyben álljon rendelkezésre, és a helyi oktatási rendszer olyan választékot biztosítson a pályaválasztók számára, amely alapjaiban lehetővé teszi a helyi munkahelykínálat legalább minimális ellátását, ezzel biztonságot teremtve úgy a kevésbé mobilis fiatalok, mint a vállalkozások számára. Konkrétan a felnőttképzés és a szakképzés bevezetése, valamint a tagozatos képzés (informatikai, nyelvi és valamely anyagi területen) szükséges lesz a munkahelyteremtéssel összhangban.

A lakosság általános mentális- kulturális állapotának fejlesztése ugyancsak telepítő tényező, ezért az oktatás és képzés rendszerén túl a közösségek fejlesztése is szükséges irány.

Lakóhelyi környezet

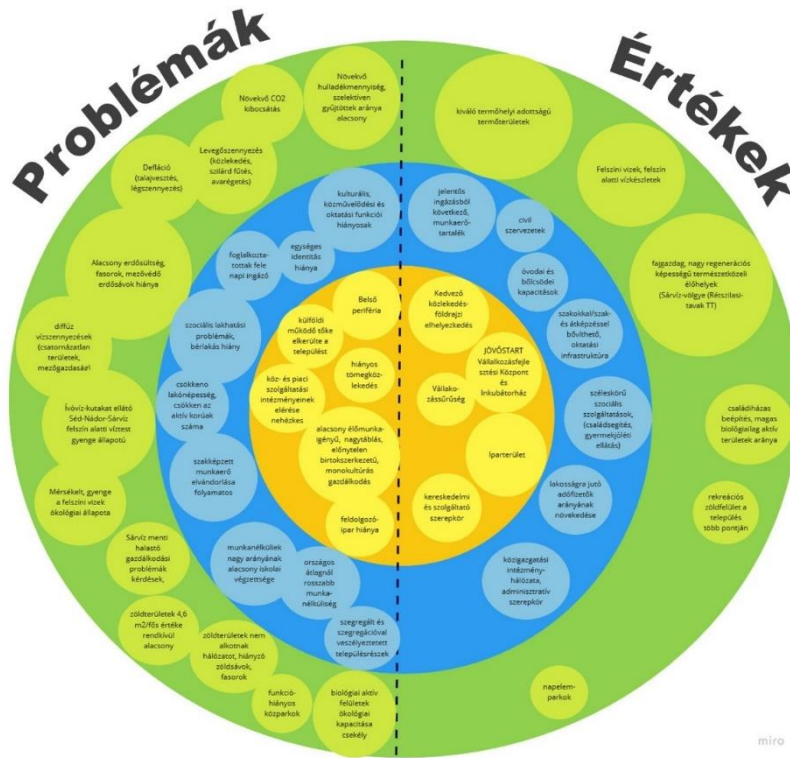
Az élhető, kulturált lakókörnyezet minden korban kiemelt fontossággal bírt, azonban napjainkban a lakosság mobilitása olyan fokot ért el, amikor ez a szempont a településeknek a lakosságért folytatott versenyében kiemelt szerephez jutott. A tudományok és a kormányok az egészséges, stresszmentes környezet gazdasági hatásait is felismerték, melyek részben az egészségesebb emberekre költendő társadalmi költségek csökkenésében, részben a munkában nyújtott teljesítményük mennyiségi és minőségi javulásában nyilvánul meg. A környezet tehát korán sem csak jóléti tényező, hanem termelőerővé is válhat- de főként akkor, ha színvonala összhangban áll a társadalom és a gazdaság állapotával. Sárbogárd esetében a városi környezet fejlesztése az infrastruktúra kiépítettsége, az esztétikai környezet, ezen belül nagy hangsúllyal a zöld és kék infrastruktúra, a természeti és kulturális rekreáció, a szolgáltatási bőség, a városimázst és a városhoz való kötődést (identitást) erősítő fejlesztések irányában indokolt.

A gazdaság és a jólét tekintetében a fejlődés lehetőségét elsősorban a lakhatási feltételek fejlesztése jelenti (építési telkek előkészítése, bérlakások építése, szociális bérlakások állományának bővítése, idősothton létesítés, esetleg jelentősebb munkahelyteremtés esetén munkásszállás). A lakhatási feltételek üteme szorosan összefügg a munkahelyteremtéssel, mivel hiánya annak akadályát képezheti.

Természeti környezet

A város természeti környezetének fejlesztése annak kétarcúsága figyelembevételével fejlesztendő. A környezet két meghatározó tényezője az egyhangúságot, tagolatlanságot mutató szántóföldek, valamint a természetvédelmi területként óvott tavak világa. Míg a szántóföldek tekintetében a környezetvédelmi jellegű beavatkozások (víz- és szél-erózió mérséklése és az öntözés szükségessége, csapadékvíz visszatartás, -kormányzás, erdősávok, erőfoltok, erdőterületek létesítése), addig a természetvédelmi területeken azok kiterjesztése, a védelem minőségének fejlesztése, új gazdasági funkciók létesítése (természetturizmus, bio-halgazdálkodás) lehetnek a folytatandó irányok.

Problématérkép / értéktérkép

115. ábra: Sárobgárd probléma- és értéktérképe

A dimenziók és a részcélok kapcsolata

Prosperáló	Zöldülő	Digitális	Megtartó	Kiszolgáló
Helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése	Helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése			
A települési szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése	A települési szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése			
Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő	Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő			

közlekedési infrastruktúra fejlesztés	közlekedési infrastruktúra fejlesztés			
A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése		A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése	A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése	
	A Városcopyont és a sárszentmiklósi és alsótöbörzsöki alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbövitése			A Városcopyont és a sárszentmiklósi és alsótöbörzsöki alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbövitése
Alkalmazkodó, táj és hosszútávú erőforrások megörzését biztosító, fenntartható agrárgazdaság fejlesztése	Alkalmazkodó, a táj és a hosszútávú erőforrások megörzését biztosító, fenntartható agrárgazdaság fejlesztése			
	Zöld- és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése		Zöld- és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése	
	A környezetterhelések mérséklése, kibocsátás-csökkenés			

		A város irányítási, működési, szolgáltatási rendszerének fejlesztése és digitalizációja	A város irányítási, működési, szolgáltatási rendszerének fejlesztése és digitalizációja	
			Társadalmi integráció, befogadás	
			Kulturális tőke növelése	
			A lakhatási feltételek fejlesztése	
			Helyi közösségek erősítése	

3.1 A város irányítási és működési modellje

Az integrált stratégia megvalósítása olyan szervezeti működést kíván meg a várostól, amely biztosítja egyrészt a stratégia egészének folyamatos karbantartását, monitoringját, szükség szerint felülvizsgálatát biztosító stratégiai menedzsmentet, másrészt pedig a stratégia által kijelölt akcióterületi alapú fejlesztések professzionális és hatékony megvalósításáért felelős operatív menedzsmentet.

3.1.1 Irányítási modell

- A stratégia elfogadásáról a Közgyűlés dönt a polgármester előterjesztése alapján.
- Az ITS megvalósulásának folyamatos nyomonkövetése, értékelése. Ennek keretében az elhatározott fejlesztések megvalósulásának nyomon követése, azok elvárt eredményeinek és hatásainak értékelése, az ITS által kitűzött célok teljesülésének figyelemmel kísérése.
- A városfejlesztés társadalmi, gazdasági és szabályozási környezete változásának figyelemmel kísérése, a külső feltételrendszer változásainak a stratégiai célokra és eszközökre gyakorolt hatásainak elemzése, értékelése.
- A városi társadalom és gazdaság igényeinek és lehetőségeinek feltárása, azok változásainak beépítése az ITS cél- és eszközrendszerébe.

A stratégia menedzsment szervezete nem választható el az önkormányzat szervezetétől. A 2021-2027-as időszak településfejlesztés stratégiai döntései a képviselő-testület át nem ruházható hatáskörébe tartoznak. A képviselő-testület egyes hatásköreit a polgármesterre, az állandó bizottságokra, helyi kisebbségi önkormányzat testületére átruházhatja, az átruházott hatáskör gyakorlásához utasítást adhat, e hatáskört visszavonhatja.

Bizottságok:

- Ügyrendi és Jogi Bizottság
- Pénzügy Városgazdálkodási és Városfejlesztési Bizottság
- Egészségügyi és Szociális Bizottság
- Oktatási Közművelődési és Sport Bizottság

A képviselő testület munkáját a bizottságok segítik. Az ITS stratégiai irányításában Pénzügy Városgazdálkodási és Városfejlesztési Bizottság vesz részt, amelynek javaslattételi joga van többek között a vállalkozások fejlesztésére, támogatására, a költségvetés összeállítására, az önkormányzat és intézményei vagyonával való rendelkezésre, a beruházásokra, fejlesztésekre, beszerzésekre, az önkormányzat gazdasági programjának összeállítására, a helyi adó mértékének megállapítására a településfejlesztéssel és környezetvédelemmel kapcsolatos fejlesztésekre és helyi szabályozásra, a helyi közlekedés fejlesztésére, közszolgáltató intézmény alapítására, a településszerkezeti és szabályozási tervének, valamint a Helyi Építési Szabályzat elfogadására, módosítására, a helyi közszolgáltatások megoldására, a vállalkozások letelepülésének, fejlődésének elősegítésére, a lakásépítési koncepció kialakítására. A Bizottság munkáját és a stratégiai döntéshozatalt a releváns, Hatósági, Gazdasági, Műszaki osztályok segítik. A hivatali együttműködés az szervezeti egységek között segíti a stratégiai döntéshozatalt. A koordinációt a jegyző látja el.

Az önkormányzat tervezi az útmutatóban javasolt ITS partnerségi fórum működtetését, amely a tervezési fázisban aktív civil szereplőkből és vállalkozókból, valamint a Pénzügyi és Településfejlesztési Bizottság képviselőiből áll. Ez a fórum a stratégiai döntésekben segíti a városvezetést, míg maga a döntéshozatal továbbra is a városvezetés kompetenciája marad. A fórum évente minimum egyszer, maximum kétszer ülészik, illetve javasolt üléseznie. A munka célja az ITS egészének és kulcsfontosságú fejlesztései megvalósításának áttekintése. A fórum feladata, hogy a döntésekhez információt szolgáltatson, igényeket, szándékokat tudatosítson, konkrét javaslatokat tegyen.

3.1.2 Működési modell

Az operatív menedzsment alapvető feladata a stratégiai célok érdekében hozott intézkedések megvalósítása, lényegében projektelőkészítés és projektmenedzsment feladatok ellátása. Sárbogárdon nem működik városfejlesztési társaság. A DÉLSZOLG Zrt-ben van az Önkormányzatnak részesedése.

A stratégiai célok a projektek megvalósítása révén teljesülnek. A projektek döntéselőkészítéséért, a támogatási források elnyerését biztosító pályázati tevékenységért és a projektek megvalósítása során szükséges projektmenedzsment tevékenységek koordinációjáért a pályázatokért felelős tisztviselő (pályázati és közbeszerzési referens) felel. Felelőssége kiterjed a Gazdasági és a Műszaki osztályokkal való koordinációra, akik a szakterületükhöz tartozó munkarészekért felelnek. Heti vezetői értekezleten köteles beszámolni a projektek előre haladásáról, a megvalósítás kapcsán felmerülő döntési, intézkedési igényekről. A személyi állomány mind elméleti felkészültségét, mind a projektszervezésben való jártasságát tekintve alkalmas a feladatok teljesítésére, a stratégiában foglalt projektek megvalósítására való alkalmasságukat hosszú idő alatt bizonyították. Ugyanakkor az új uniós, hazai elvárások (zöldítés, digitalizáció) új szakképesítéseket kompetenciákat kíván. Esetenként humán erőkapacitás-hiány lép fel a minnapi hivatali, hatósági munkák ellátása mellett.

A pályázati felelős a polgármesteri hivatal egységeivel és a közgyűlés tagjaival is gördülékeny, problémamegoldásra törekvő együttműködést végez. A személyi állomány tagjainak többsége már több önkormányzati cikluson keresztül végzi tevékenységét, így az önkormányzati választások során bekövetkező képviselőtestületi személyi változások követése sem jelent problémát.

A pályázati felelős a polgármesteri hivatal szervezeti egységei közül a polgármesterrel, a Műszaki osztály vezetőjével, a főépítésszel és a Gazdasági osztály vezetőjével működik együtt a leggyakrabban, de a projektek szerteágazó tematikája következtében minden szervezeti egységgel, gördülékeny munkakapcsolatban áll. Az érintett hivatalnokok és szervezeti egységek:

- Polgármester
- Jegyző
- Aljegyző
- Gazdasági Osztály
- Hatósági Osztály
- Műszaki Osztály
- Szervezési csoport
- Pályázati – közbeszerzési referens

Hasonlóképpen közvetlen munkakapcsolat jellemzi a partnerszervezetekkel való viszonyát, így különösen a megyei közgyűlés, a Kereskedelmi és Iparkamara, a jelentős városi cégek illetékes munkatársaival, vezetőivel, szervezeti egységeivel, és a civil szervezetekkel való kapcsolatot. A projektek a megvalósítás során önálló menedzsmenttel rendelkeznek. Egyes projektek esetében - ahol ez megengedett - professzionális külső szervezet látja el a

projektmenedzsment feladatokat. Mindezzel együtt az igények növekedésével párhuzamosan az Önkormányzat a kapacitás fejlesztését tervezi.

3.1.3 Várostérségi koordináció

Térségi feladatellátás:

Központi szerepet vállal a szociális ellátásban a Hantossal és Nagylókkal társulás formájában működtetett Sárbogárdi Egyesített Szociális Intézmény (SESZI), amely többek között időskorúak átmeneti és tartós ellátását, hajléktalanok ellátását végzi, gyermekjóléti szolgáltatást és szociális étkeztetési lehetőséget nyújt, jelzőrendszeres házi segítségnyújtást, valamint családsegítést és közfoglalkoztatást is biztosít.

A DÉLSZOLG Kft. városüzemeltetési, közterület karbantartási, piac-vásár üzemeltetési, temetkezési szolgáltatást végez.

A Hulladékgazdálkodási közszolgáltatást a VERTIKÁL Nonprofit Zrt. végzi a városban, a Sárbogárdi közszolgáltatási terület 21 települést érint. A regionális feladatokat ellátó korszerű, műszaki védelemmel ellátott Sárbogárdi Hulladékkezelőt 2001. IV. negyedévében adták át.

Tervezett közös fejlesztések:

Mezőföld Program (Dél-Fejér) területi fókuszai: „két kedvezményezett járás, a komplex programmal fejlesztendő Sárbogárdi járás és a fejlesztendő Enyingi járás a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet szerint, valamint a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Dunaújvárosi járásba tartozó 3 települése: Daruszentmiklós, Előszállás, Nagykarácsony, az Országgyűlés 12/2020. (V. 5.) OGY határozata a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség területi lehatárolásáról alapján

Fejér megye déli, fejlesztendő térsége az Észak-Tolna és Északkelet-Somogy határos területeivel együtt az ország egyik egységes belső perifériája, ahol a területi kihívások kezelése érdekében FEJÉR MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAM 2021-2027 12 komplex beavatkozásokra, speciális képzési területekre és innovatív foglalkoztatási formák bevezetésére van szükség.”

Az egyeztetés mechanizmusára jelenleg a polgármesterek ad-hoc megbeszélései, találkozói a jellemzők.

Különösen a következő tématerületek igénylik a településközi koordinációt:

- humán közszolgáltatások rendszere,
- közlekedési rendszer fejlesztése és működtetése,
- gazdaságfejlesztési célú beruházások telepítési helyének kiválasztása, azok munkaerő-ellátásának megszervezése,
- a helyi gazdaság fejlesztését szolgáló intézkedések,
- a helyi termékek termelésének felfuttatása és piaci elhelyezése,
- az integrált adatbázishoz való kapcsolódás,
- közép- és hosszú távú tervezésben való együttműködés.

A város ellátó szerepe és a várost ellátó körzetek:

A város oktatási és egészségügyi intézményeinek vonzáskörzetét a Sárbogárdi járás települései alkotják. Kereskedelmi vonzáskörzete a járáshatáron túl nyúlik. Közszolgáltatási feladatait olyan szinten képes ellátni, hogy azzal egyértelmű központként emelkedik ki a járás települései közül, sőt bizonyos intézményeivel megyei szinten is vonzást gyakorol a lakosságra.

A település lakóinak foglalkoztatásában és oktatásában leginkább Székesfehérvár, Budapest Dunaújváros, Paks játszik szerepet, mivel ezen városoknak nőtt a munkaerő felvevő képessége, amely a munkaerőt oda vonzza, ezzel ingázásra kényszerítve a sárbogárdi lakosság jelentős részét.

Iránymutatás

várostípus	iránymutatás
ERFA 11 város	Kérjük, készítse el a fejezetben megadott szempontok szerint a város irányítási és működési modelljének elemzését és értékelését, a sablonban megadott módon, három alfejezetre bontva. A rövid szöveges elemzés mellett kérjük, használjon egyszerűsítő, a kapcsolatokat feltáró (organigram, működési térkép) és folyamatértelmező ábrákat.
ERFA 11 településeggyüttes	Kérjük, készítse el a fejezetben megadott szempontok szerint a város irányítási és működési modelljének elemzését és értékelését, a sablonban megadott módon, három alfejezetre bontva. Tekintettel a több településre kiterjedő tervezésre kérjük, különös hangsúlyt fektessen a 2.4.2. és 2.4.3. pontban kért elemzési szempontokra. Részletezze, hogy milyen korábbi és jelenleg is meglévő térségi koordinációs gyakorlatok alapozzák meg az ERFA 11 településeggyüttesek irányítási és döntési modelljét.

3.2 Kockázatok és lehetőségek értékelése

3.2.1 Prosperáló város

Prosperáló város	
Lehetőség	Kockázat
A minőségi helyi és/vagy bio termékek iránti kereslet fokozatosan növekszik.	A klímaváltozás hatására a mezőgazdasági termelés költségeinek növekedése, a termékbiztonság csökkenése
Közös Agrárpolitika 2023 és 2027 stratégia – Agrárökológiai Alapprogram, Élelmiszerfeldolgozás fejlesztése a mezőgazdasági termékek értéknövelésével, Vidékfejlesztést szolgáló intézkedések (Megújuló vidék)	
Atipikus foglalkoztatási formák elterjedése (táv munka, részmunkaidő általánossá válása)	Munkaerő kínálatot befolyásoló globális folyamatok, urbanizáció, gazdasági centrumokba település (pl.: jól képzett szakemberek, fiatalok elvándorlása)
A kibocsátás csökkentési vállalások miatt a vasúti áruszállítás, közlekedés felértékelődik	

Prosperáló város	
Lehetőség	Kockázat
M8 gyorsforgalmi út megépülése	
Közép-Duna menti térség vasúti fejlesztései: Komárom-Székesfehérvár-Paks, Budapest-Pécs	
Digitális technológiák széles körben, könnyen elérhetővé válnak (ár csökken, felhasználói kompetenciák iránti igény csökken)	
Európai Unió kohéziós politikája (2021-2027) – Polgárokhoz közelebb álló Európa a helyileg irányított növekedési stratégiák és a fenntartható városfejlesztés Európai Unió-szerte való támogatása révén	Térségi, ágazati együttműködések gyengülése, támogatási források összehangolásának hiánya
Európai Unió kohéziós politikája (2021-2027) – Versenyképesebb és intelligensebb Európa - az innováción, a digitalizáción, a gazdasági átalakuláson és a kisvállalkozásoknak nyújtott támogatáson keresztül	Kiszámíthatatlan és bonyolult pályázati rendszer
Barnamezős területek fejlesztésének kormányzati szintű támogatása	A befektetők és az Eu-s források nem céloznak a kkv szektor szereplőire
Természetközeli turizmus iránti kereslet növekedése	
	Világgazdasági és európai dekonjunktúra

3.2.2 Zöldülő város

Zöldülő város	
Lehetőség	Kockázat
Környezettudatos és környezetbarát technológiák és megoldások alkalmazását támogató szabályozás	Zöld átállás lebonyolításához szükséges pénzügyi és jogszabályi feltételek elmaradnak
Európai Unió kohéziós politikája (2021-2027) – Zöldebb, alacsony szén-dioxid kibocsátású Európa – a Párizsi Megállapodás végrehajtásával, valamint az energiaügyi átállásába, a megújuló energiaforrásokba és az éghajlatváltozás elleni küzdelembe való befektetéssel	A jogszabályalkotási folyamat nem tudja lekövetni a technológiai eredményeket, illetve megoldásokat
Mitigációs célok teljesítése érdekében a megújuló energiaforrások támogatásának növekedése, jogszabályi környezet változása.	

Zöldülő város	
Lehetőség	Kockázat
Magyarország Helyreállítási és Ellenállóképességi Terve – Fenntartható zöld közlekedés	
	Klíímaváltozás hatására hőségnapok gyakorisága és hőségnapos időszakok hossza nő
Magyarország Helyreállítási és Ellenállóképességi Terve - Vízgazdálkodás	Klímváltozás hatására szélsőséges csapadékesemények gyakorisága nő
Közös Agrárpolitika 2023 és 2027 – Környezeti fenntarthatóságot szolgáló intézkedések (Zöld jövő)	Klímváltozás miatt kialakuló aszályos időszakok növelik a talaj szélerózióját, ezzel csökkentik a termőföldek termőképességét és növelik a levegőszennyezést
Vízvisszatartást, aszálykitétséget csökkentő agrártámogatások kialakítása (pl: belvizes területek országos programban vízvisszatartás célterületei)	A csapadékvízvisszatartás kialakítását elősegítő, illetve szabályozó országos jogszabályi környezet nem kerül kialakításra
Európai Biodiverzitás Stratégia megvalósítása – Természetes ökoszisztémák és zöldfelületek értéke nő.	Klímváltozás hatására a természetes ökoszisztémák sérülnek, átalakulnak, inváziós fajok terjedése
Vízkeretirányelv környezeti vállalásainak országos teljesítése	Termőföld és a vízkészletek túlhasználata

3.2.3 Megtartó város

Megtartó város	
Lehetőség	Kockázat
Társadalmi vállalkozások és nem nyereségorientált társaságok működésének támogatása	Civil szervezetek támogatásának csökkenése
2021-2027 közötti időszak kohéziós politikájának prioritása – Szociálisabb és befogadóbb Európa a szociális jogok európai pillérének megvalósításával, valamint a minőségi foglalkoztatás, az oktatás, a készségek, a társadalmi befogadás és az egészségügyi ellátáshoz való egyenlő hozzáférés támogatásával.	Közösségi aktivitás csökkenése
Az öregedő társadalom és a speciális oktatási igények miatt az élők munkai igényű humán szolgáltatások felértékelődnek	A fiatalok és a képzett munkaerő megtartását nehezítő központi programok és források hiánya (fecskeházak, bérlakás program stb.)

Megtartó város	
Lehetőség	Kockázat
	Társadalmi különbségek nőnek, az egyes társadalmi csoportok közötti konfliktusok erősödnek
	Az intézményrendszer folyamatos átalakítása, funkciómegvonások

3.2.4 Digitális város

Digitális város	
Lehetőség	Kockázat
TOP+ IKT és okos település fejlesztések	Az országos digitális hálózat fejlesztése lelassul
2021-2027 közötti időszak kohéziós politikája – Versenyképesebb és intelligensebb Európa - az innováción, a digitalizáción, a gazdasági átalakuláson és a kisvállalkozásoknak nyújtott támogatáson keresztül	Adatvédelmi szempontok korlátozzák a nyílt adatok körét
Felhő alapú adattárolás és IoT technológiák elterjedése csökkentik a városüzemeltetési költségeket és fejlesztik a gazdasági szolgáltatásokat.	
Összekapcsoltabb Európa a mobilitás fokozásával, a stratégiai szállítási és digitális hálózatokkal	Az országos közlekedési szolgáltatók egységes információs és tarifarendszere nem épül ki.
	A digitális készségek oktatása hiányos marad a közoktatásban és a szakképzésben
	Adatbiztonsági veszélyek
	A digitális technológiák terjedésével csökken gazdaság a humán erőforrás igénye, növekszik a munkanélküliség
	E-gazdaság, e-ügyintézés támogatásának hiánya

3.2.5 Szolgáltató város

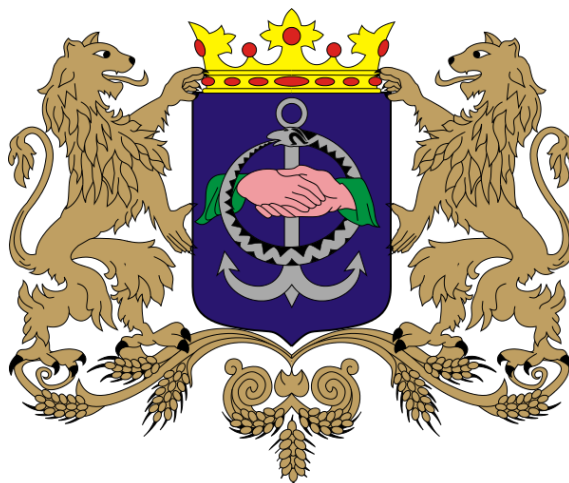
Kiszolgáló város	
Lehetőség	Kockázat
A globális gazdasági változások (innovációk, új hálózatok, technológiaváltás) segítik a város kiszolgálóképességét	Országos szintű infrastruktúrák fejlesztése elmarad (Közúthálózat, vasúthálózat, digitális infrastruktúra stb.)
	A szabályozási környezet változása (jogszabályok, ösztönzők, ágazati politikák stb.) gátolja a város kiszolgáló/ellátóképességét
	A globális egészségügyi válsághelyzetek, járványok negatívan hatnak a város kiszolgálóképességére
A túlzott urbanizáció által generált problémák és az atipikus foglalkoztatottsági formák elterjedésének hatására a vidéki területek felértékelődnek	Mezőföld – az Észak-Tolna és Északkelet-Somogy határos területeivel együtt – az ország egyik egységes belső periferiája marad
TOP + Élhető települések – integrált településfejlesztést beavatkozások	Önkormányzati források csökkenésével a közszolgáltatások elérhetősége és minősége csökken
Magyarország Helyreállítási és Ellenállóképességi Terve - Demográfia és köznevelés	A kor követelményeitől elmaradó, a munkaerő rugalmas alkalmazkodását segítő oktatási-képzési rendszer
Magyarország Helyreállítási és Ellenállóképességi Terve - Egészségügy	A humán közszolgáltatások színvonalát csökkenti az országos léptékben is jelentkező munkaerőhiány

78. táblázat: A stratégia megvalósításának főbb kockázatai

SÁRBOGÁRD VÁROS

Fenntartható Városfejlesztési Stratégia 2021-2027

III. Stratégiai munkarész

Munkaközi anyag

2022. február

Tartalom

Ábrajegyzék	4
Táblázatok jegyzéke	5
3 Stratégiai munkarész	9
3.1 Forgatókönyv elemzés.....	9
3.1.1 Kitettségi mátrix	9
3.1.2 Felkészültségi mátrix	12
3.1.3 Standard forgatókönyv.....	15
3.1.4 Adaptív forgatókönyv	17
3.2 Jövőkép.....	19
3.3 A stratégia célrendszere	25
3.4 A reziliens város a stratégiai célrendszerben	57
3.4.1 Prosperáló város.....	59
3.4.2 Zöldülő város	63
3.4.3 Digitális város.....	69
3.4.4 Megtartó város	71
3.4.5 Kiszolgáló város	74
3.5 A stratégia összhangja más stratégiákkal.....	76
4 Monitoring, kontrolling, indikátorok.....	93
4.1 FVS monitoring rendszere, nyomon követés a tervezés és végrehajtás során.....	93
4.2 Az FVS-hez kapcsolódó indikátorok és azok mérési módszertana	96
4.2.1 Az indikátorok rendszere.....	96
4.2.2 A stratégia célrendszerének eredményindikátorai	97
4.3 A beavatkozásokra vonatkozó adatok gyűjtésének és kezelésének helyi módszertana.....	98
5 Az irányítási és működési modell	99
5.1 A városirányítási modell indokolt módosításai	99
5.1.1 Az átfogó városirányítási rendszer változásai	103
5.1.2 A térségi koordináció mechanizmusainak változásai	103
5.1.3 Részvételi akciók a stratégiai ciklus végrehajtási szakaszában.....	104
5.2 A városi működési modellt érintő tervezett változtatások.....	104
6 Cselekvési terv	106
6.1 Intézkedések és beavatkozási területek rendszerezése.....	106
6.2 Az akcióterületek kijelölése, a kijelölés és a lehatárolás indoklása.....	126
6.2.1 A várostérség lehatárolása, bemutatása	126
6.2.1.1 A Belvárosi akcióterület lehatárolása, indoklással	127

6.2.1.2	A Sárszentmiklósi akcióterület lehatárolása, indoklással.....	130
6.2.1.3	Az Alsótöbörzsöki akcióterület lehatárolása, indoklással	132
6.2.1.4	A Pusztægresi akcióterület lehatárolása, indoklással.....	134
6.2.1.5	Az Iparterületi akcióterület beavatkozási terület lehatárolása, indoklással	136
6.2.2	Belvárosi akcióterület fejlesztései.....	138
6.2.2.1	139
6.2.3	Sárszentmiklósi akcióterület.....	143
6.2.4	Alsótöbörzsöki akcióterület.....	145
6.2.5	Pusztægresi akcióterület	148
6.2.6	Iparterületi akcióterület	150
6.3	Városi szintű beavatkozási területek részletezése	152
6.3.1	Stratégiai célkitűzéseket támogató egyedi beavatkozások.....	152
6.3.2	Stratégiai célkitűzéseket támogató nagyobb városi területekre kiterjedő beavatkozások 152	
6.3.3	Stratégiai célkitűzéseket támogató, átfogó szervezeti rendszerként működő stratégiai keretrendszerek (hálózatos, vonalas fejlesztések).....	203
6.3.3.1	Hálózatos, vonalas beruházási fejlesztések.....	203
6.3.3.2	A város egészét érintő, nem beruházási jellegű beavatkozások	204
6.3.3.3	Lépések a fenntartható természeti környezetért.....	205
6.3.3.4	Lépések a fenntartható épített környezetért.....	207
6.3.3.5	Lépések a társadalmi megújulásért, az életminőség javításáért.....	208
6.3.3.6	Járási, térségi hatókörű beavatkozások.....	211
6.4	Várostérségi szintű beavatkozási területek részletezése	213
6.5	Stratégia együttműködési menetrendek (zöld és digitális átállást elősegítő célok és intézkedések, opcionálisan innovációs menetrend)	213
6.5.1	Zöld átállás menetrend.....	213
6.5.1.1	Jó infrastruktúra, gyenge társadalmi, gazdasági hatásokkal.....	214
6.5.1.2	Digitális kompetencia	215
6.5.1.3	KKV-k a digitális gazdaságban.....	216
6.5.1.4	Környezetvédelem, fenntartható fejlődés	217
6.5.1.5	Körkörös gazdaságra való átállás.....	217
6.5.1.6	Előregedő társadalommal kapcsolatos kihívások.....	218
6.5.1.7	Kaputársaság erősítése	218
6.5.1.8	Reziliencia	219
6.5.2	Digitális átállás menetrend.....	219
6.5.2.1	Jó infrastruktúra, gyenge társadalmi, gazdasági hatásokkal.....	220
6.5.2.2	Digitális kompetencia	221

6.5.2.3	KKV-k a digitális gazdaságban.....	222
6.5.2.4	Környezetvédelem, fenntartható fejlődés	223
6.5.2.5	Körkörös gazdaságra való átállás.....	223
6.5.2.6	Előregedő társadalommal kapcsolatos kihívások.....	224
6.5.2.7	Kaputársaság erősítése	224
6.5.2.8	Reziliencia	225
7	Finanszírozási terv	225
7.1	Elérhető és bevonható források számbavétele.....	228
7.1.1	Közösségi források.....	228
7.1.2	Önkormányzati források.....	229
7.1.3	Magánforrások (és a köz kapcsolata)	230
7.1.4	Aktorok, meghatározó szereplők	231
7.1.5	Kitekintés.....	232
7.1.5.1	Forrás-mix.....	232
7.2	Az üzleti modell bemutatása	233
7.2.1	Beavatkozások adatainak gyűjtése és ismertetése dimenzióként összegezve	233
8	Mellékletek.....	237
8.1	Antiszegregációs Terv.....	237
8.1.1	Helyzetelemzés és értékelés	240
8.1.1.1	A Sárhatvani szegregátum bemutatása.....	240
8.1.1.2	A Pusztageresi szegregátum összefoglaló bemutatása	246
8.1.2	A szegregáció mérséklését vagy megszüntetését célzó korábbi intézkedések.....	253
8.1.3	Antiszegregációs stratégia jelen tervezési időszakra	257
8.1.3.1	Az antiszegregációs fejlesztési célok és beavatkozási javaslatok.....	258
8.2	Elvégzett kérdőíves felmérések dokumentálása	260
8.3	Finanszírozási terv beavatkozásokként.....	260
8.4	Működési térkép	260

Ábrajegyzék

2. ábra:	Jövőkép, stratégiai célok és a településfejlesztési elvek összefüggései	26
3. ábra:	A városrészek és a stratégiai célok kapcsolata	55
4. ábra:	A stratégiai célok és a városrészek kapcsolata	55
6. ábra:	Stratégiai kapcsolatok szerkezete (Forrás: OFTK 44. ábra).....	86
7. ábra:	Sárbogárd, mint közre zárt, fejletlen térséget feltáró úthálózati centrum.....	88
8. ábra:	A monitoringon alapuló visszacsatolás	95

9. ábra: Célok és indikátorok.....	96
2. ábra: Belvárosi akcióterület	127
3. ábra: Sárszentmiklósi akcióterület	130
4. ábra: Alsótöbörzsöki akcióterület	132
5. ábra: Pusztægresi akcióterület	134
13. ábra: A fejlesztések és a HIPA-bevétel alakulása, összefüggései	230
14. ábra: A sárbogárdi gazdálkodó szervezetek összetétele.....	231
15. ábra: Fejér megyei termelési dinamizmusa a második legerőteljesebb a dunántúli megyék közt	232

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: Kitettségi mátrix	12
2. táblázat: Felkészültségi mátrix	15
3. táblázat: Sárbogárd stratégiai célrendszere.....	28
4. táblázat: Részcélok és beavatkozások összefüggései.....	36
5. táblázat: Részcélok és településrészek kapcsolata	56
6. táblázat: A reziliens város a stratégiai célrendszerben	58
7. táblázat: A prosperáló város fejlődését elősegítő stratégiai célok és részcélok	59
8. táblázat: A zöldülő város dimenzióhoz kapcsolódó stratégiai és részcélok	63
9. táblázat: A digitális város dimenziót támogató stratégiai és részcélok	69
10. táblázat: A megtartó város dimenziót támogató stratégiai és részcélok.....	72
11. táblázat: A kiszolgáló város dimenziót támogató stratégiai és részcélok	74
12. táblázat: Az EU 5 kohéziós prioritása és az átfogó, valamint tematikus célok közötti kapcsolat	78
13. táblázat: ITS – OFTK célmátrix: a stratégiai célok kapcsolatrendszere	79
14. táblázat: ITS – OFTK célmátrix: a tematikus célok – specifikus célok kapcsolatrendszere	81
15. táblázat: ITS – OFTK célmátrix: a tematikus célok –terület-specifikus célok kapcsolatrendszere	85
16. táblázat: ITS – FMTP célmátrix: a tematikus célok – Fejér megye stratégiai céljainak kapcsolatrendszere	92
17. táblázat: Eredményindikátorok.....	98
19. táblázat: Prioritások, stratégiai célok és részcélok összefüggései	111
20. táblázat: Intézkedések és beavatkozási területek rendszerezése.....	125

21. táblázat: Belvárosi akcióterület.....	143
22. táblázat: A sárszentmiklósi akcióterület projektjei	145
23. táblázat: Az alsótöbörzsöki akcióterület projektjei.....	148
24. táblázat: A pusztaegresi akcióterület projektjei.....	150
25. táblázat: Aziparterületi akcióterület projektjei	152
26. táblázat: Belvárosi akcióterületi fejlesztések	153
27. táblázat: Hősök tere továbbfejlesztése, közösségi funkció erősítése	155
28. táblázat Ifjúsági park funkcióbővítése.....	157
29. táblázat: Ady lakótelep közösségi tereinek fejlesztése	158
30. táblázat József Attila utca lakótelep.....	159
31. táblázat 63.sz. főút tehermentesítése	160
32. táblázat Szociális alapszolgáltatások fejlesztése	161
33. táblázat: Hársfavirág bölcsőde zöldfelület fejlesztése	162
34. táblázat: HEMO ingatlan hasznosítása	163
35. táblázat: Régi Községháza funkcionális tervezése, rekonstrukciója.....	164
36. táblázat: Főzőkonyha felújítása, energetikai korszerűsítése	164
37. táblázat: Polgármesteri hivatal napelemekkel való ellátása	165
38. táblázat: Művelődési ház napelemekkel való ellátása	166
39. táblázat: Boros Mihály park fejlesztése.....	167
40. táblázat: Utcafásítások, zöldfelület fejlesztések	168
41. táblázat: Madarász József Városi Könyvtár intézményi zöldfelület fejlesztése	169
42. táblázat: Zengő óvoda intézményi zöldfelület fejlesztése	170
43. táblázat: Hársfavirág bölcsőde zöldfelület fejlesztése	171
44. táblázat: Mészöly Géza Ált. Isk. és Családsegítő központ funkciószervezése	172
45. táblázat: Petőfi Sándor Gimnázium funkció- és zöldfelület fejlesztése	173
46. táblázat: Szakorvosi rendelő növényzet- és funkció rendezése.....	174
47. táblázat: Állomáspark fejlesztése	175
48. táblázat: Városközpont terv készítése	176
49. táblázat: Sárszentmiklósi akcióterület fejlesztése	177
50. táblázat: Községi tér fejlesztés a templom és iskola környékén.....	179
51. táblázat: Felszíni vízvezetés.....	180
52. táblázat: Intézményi zöldfelületek fejlesztése	181
53. táblázat: Tisza utca vizes terület fejlesztése	182

54. táblázat: Utcafásítás, zöldsávok egységes rendezése	183
55. táblázat: Piacképes tudást és kompetenciákat nyújtó felnőttképzés infrastrukturális feltételeinek javítása	184
56. táblázat: Alsótöbörzsöki akcióterület fejlesztése.....	185
57. táblázat: Felszíni vízvezetés II. ütem	186
58. táblázat: Játsszótér rekonstrukció, fejlesztés	187
59. táblázat: Óvodafelújítás és intézményi zöldfelületfejlesztés	188
60. táblázat: Szent István ált. isk. intézményi zöldfelületfejlesztése	189
61. táblázat: Dózsa György laktanya átvétel előkészítése	190
62. táblázat: Ipari park számára kijelölt terület előkészítése.....	191
63. táblázat: : Pusztagegri akcióterület fejlesztése	193
64. táblázat: A folyamatos jelenléti szociális munka folytatása.....	194
65. táblázat: Az integráció erősítésére irányuló rendezvények szervezése, lebonyolítása	195
66. táblázat: Belterületi úthálózat fejlesztése.....	196
67. táblázat Ipari park akcióterület	198
68. táblázat: Energiaközösség feltételeinek megteremtése	200
69. táblázat: Területbővítés infrastruktúra fejlesztéssel.....	201
70. táblázat: Csarnoképítés ipar/logisztikai célra.....	202
71. táblázat: Inkubátorház és vállalkozás- fejlesztési központ bővítése	202
72. táblázat: Város és befektetésmenedzsment szervezet létrehozása menedzsment	203
73. táblázat: Projektek a fenntartható gazdaságért.....	204
74. táblázat: Projektek a fenntartható természetért	207
75. táblázat: Projektek a fenntartható épített környezetért	208
76. táblázat: Projektek a fenntartható társadalomért	210
77. táblázat: Projektjavaslatok a Mezőföld felzárkózását szolgáló program megfogalmazásához	212
78. táblázat: Projektek és indikatív költségeik	227
79. táblázat: Sárbogárdon megvalósuló támogatások a támogatott jogállása szerint	228
80. táblázat: Sárbogárdon megvalósuló támogatások.....	228
81. táblázat: Sárbogárdon Város Önkormányzata költségvetésének egyes kiemelt előirányzatai 2015-21	229
82. táblázat: Sikeres projekt témákra jutó támogatások	232
83. táblázat: Forrásösszetétel	233
84. táblázat: A pusztagegri és sárhatvani szegregátumok mutatói.....	240

85. táblázat: Sárbogárd, Sárhatvan és a Sárhatvani szegregátum legfontosabb demográfiai adatai	241
86. táblázat: Sárbogárd, Sárhatvan és a Sárhatvani szegregátum legfontosabb demográfiai adatai 2011-ben	242
87. táblázat: Sárbogárd, Sárhatvan és a Sárhatvani szegregátum legfontosabb demográfiai adatai 2011-ben	243
88. táblázat: Sárbogárd, Pusztaegres és a Pusztaegresi szegregátum legfontosabb demográfiai adatai.....	247
89. táblázat: Vállalkozások bontása tevékenység és városrészek szerint, 2011	248
90. táblázat: Sárbogárd, Pusztaegres és a Pusztaegresi szegregátum legfontosabb demográfiai adatai 2011-ben	249
91. táblázat: Foglalkoztatással összefüggő mutatók 2011-ben	250
92. táblázat: A pusztaegresi szegregátum ESZA típusú beavatkozásai, intézkedésekkel	256
93. táblázat: Sárbogárd antiszegregációs terv	257

3 Stratégiai munkarész

3.1 Forгатókönyv elemzés

A trendelemzéseken és prognózisokon alapuló forгатókönyvkészítés célja, hogy a helyzetfeltárásban vizsgált kockázati tényezőket értékelve meghatározza a külső (a város által nem befolyásolható) hatásokra való felkészülést. A forгатókönyv elemzés bemutatása a stratégiai tervkészítés következő lépéseinek a megalapozására szolgál. Segít végig gondolni, hogy a helyzetfeltárás során feltárt problémák és a korábban a helyi szereplők igényei alapján kirajzolódó fókuszterületek/ problématerületek tekintetében milyen kitettséggel kell a városnak szembenéznie. A forгатókönyvekre épül a reális jövőkép és a célrendszer.

3.1.1 Kitettségi mátrix

Az alábbi kitettségi mátrix mutatja az azonosított kockázati tényezőket, amelyben az egyes külső tényezők begyűrzésének kockázatát, gyakoriságát és mértékét értékeltük. A kockázati besorolást a várható gyakoriság és kifejtett hatás mértéke alapján kell meghatározni, minden esetben a magasabb pontértéke adja a kockázati besorolását.

Sárbogárd város globális trendekkel, illetve országos folyamatokkal, tendenciákkal szembeni kitettségének értékeléséhez 30 potenciális kockázat kiválasztására került sor. Ezek közül a Prosperáló város – 6, Zöldülő város – 6, Digitális város – 7, Megtartó város – 4, Kiszolgáló város – 7 hatással szerepel.

	A hatás kockázati besorolása (5: nagyon kockázatos; 4: kockázatos; 3: közepesen kockázatos; 2: kicsit kockázatos; 1: elenyésző kockázatot jelent)	A hatás gyakorisága (5: napi, 4: évente többször, 3: többévente egyszer, 2: évtizedenként egyszer, 1: 20-30 évente egyszer)	A hatás mértéke (5: nagy területeket, sok szereplőt komolyan érintő kérdéskör; ... 1: elenyésző területre és kis hatással bíró hatások)
Potenciális negatív és pozitív hatás			
Prosperáló város			
A klímaváltozás hatására a mezőgazdasági termelés költségeinek növekedése, a termésbiztonság csökkenése	4	4	4
Munkaerő kínálatot befolyásoló globális folyamatok, urbanizáció, gazdasági	5	5	5

	A hatás kockázati besorolása (5: nagyon kockázatos; 4: kockázatos; 3: közepesen kockázatos; 2: kicsit kockázatos; 1: elenyésző kockázatot jelent)	A hatás gyakorisága (5: napi, 4: évente többször, 3: többévente egyszer, 2: évtizedenként egyszer, 1: 20-30 évente egyszer)	A hatás mértéke (5: nagy területeket, sok szereplőt komolyan érintő kérdéskör; ... 1: elenyésző területre és kis hatással bíró hatások)
Potenciális negatív és pozitív hatás			
centrumokba település (pl.: jól képzett szakemberek, fiatalok elvándorlása)			
Térségi, ágazati együttműködések gyengülése, támogatási források összehangolásának hiánya	5	3	5
Kiszámíthatatlan és bonyolult pályázati rendszer	4	3	4
A befektetők és az Eu-s források nem érik el a kkv szektor szereplőit	4	4	3
Világgazdasági és európai dekonjunkcióra	5	2	5
Zöldülő város			
Klíímaváltozás hatására hőségnapok gyakorisága és hőségnapos időszakok hossza nő	5	4	5
Klíímaváltozás hatására szélsőséges csapadékesemények gyakorisága nő	5	4	5
Klíímaváltozás miatt kialakuló aszályos időszakok növelik a talaj szélerózióját, ezzel csökkentik a termőföldek termőképességét és növelik a levegőszennyezést	5	4	5
A csapadékvízviisszatartás kialakítását elősegítő, illetve szabályozó országos jogszabályi környezet nem kerül kialakításra	4	3	4
Termőföld és a vízkészletek túlhasználata	5	5	4
Klíímaváltozás hatására a természetes ökoszisztémák sérülnek, átalakulnak, inváziós fajok terjedése	5	3	5
Digitális város			
Az országos digitális hálózat fejlesztése lelassul	4	2	4
Adatvédelmi szempontok korlátozzák a nyílt adatok körét	3	3	3
Az országos közlekedési szolgáltatók egységes információs és tarifarendszere nem épül ki.	3	3	3

	A hatás kockázati besorolása (5: nagyon kockázatos; 4: kockázatos; 3: közepesen kockázatos; 2: kicsit kockázatos; 1: elenyésző kockázatot jelent)	A hatás gyakorisága (5: napi, 4: évente többször, 3: többévente egyszer, 2: évtizedenként egyszer, 1: 20-30 évente egyszer)	A hatás mértéke (5: nagy területet, sok szereplőt komolyan érintő kérdéskör; ... 1: elenyésző területre és kis hatással bíró hatások)
Potenciális negatív és pozitív hatás			
A digitális készségek oktatása hiányos marad a közoktatásban és a szakképzésben	5	4	5
Adatbiztonsági veszélyek	3	3	3
A digitális technológiák terjedésével csökken gazdaság a humánerőforrás igénye, növekszik a munkanélküliség	4	4	4
E-gazdaság, e-ügyintézés támogatásának hiánya	3	3	3
Megtartó város			
Közösségi aktivitás csökkenése	3	2	3
A fiatalok és a képzett munkaerő megtartását nehezítő központi programok és források hiánya (fecskeházak, bérlakás program stb.)	4	3	4
Társadalmi különbségek nőnek, az egyes társadalmi csoportok közötti konfliktusok erősödnek	4	3	4
Az intézményrendszer folyamatos átalakítása, funkciómegvonások	4	3	4
Kiszolgáló város			
Országos szintű infrastruktúrák fejlesztése elmarad (Közúthálózat, vasúthálózat, digitális infrastruktúra stb.)	4	3	4
A szabályozási környezet változása (jogszabályok, ösztönzők, ágazati politikák stb.) gátolja a város kiszolgáló/ellátóképességét	5	3	5
A globális egészségügyi válsághelyzetek, járványok negatívan hatnak a város kiszolgálóképességére	5	2	5
Mezőföld – az Észak-Tolna és Északkelet-Somogy határos területeivel együtt – az ország egyik egységes belső perifériája marad	5	3	5
Önkormányzati források csökkenésével a közszolgáltatások elérhetősége és minősége csökken	5	5	5

	A hatás kockázati besorolása (5: nagyon kockázatos; 4: kockázatos; 3: közepesen kockázatos; 2: kicsit kockázatos; 1: elenyésző kockázatot jelent)	A hatás gyakorisága (5: napi, 4: évente többször, 3: többévente egyszer, 2: évtizedenként egyszer, 1: 20-30 évente egyszer)	A hatás mértéke (5: nagy területeket, sok szereplőt komolyan érintő kérdéskör; ... 1: elenyésző területre és kis hatással bíró hatások)
Potenciális negatív és pozitív hatás			
A humán közszolgáltatások színvonalát csökkenti az országos léptékben is jelentkező munkaerőhiány	5	5	4
A kor követelményeitől elmaradó, a munkaerő rugalmas alkalmazkodását segítő oktatási-képzési rendszer	5	3	5

1. táblázat: Kitettségi mátrix

A fenti kitettségi mátrixban bemutatott 30 db hatásból 15 kapott „nagyon kockázatos”, 10 pedig „kockázatos” besorolást, amelyeket az alábbi felkészültségi mátrix szerint értékeltünk.

3.1.2 Felkészültségi mátrix

	A város abszorpciós képessége (5: ellent tud állni, teljesen ki tudja védeni a hatásokat; ...1: egyáltalán nem tud ellenállni, és minimálisan sem tudja kivédeni a hatásokat)	A város adaptációs képessége (5: rugalmasan reagáló, kiépített rendszerek várják felkészülten a hatást...1: egyáltalán nincs adaptációs képessége a városnak)	A város transzformációs képessége (5: komplett rendszerek kerültek már kiépítésre a hatások kezelésére.... 1: teljes folyamat- és eszközcsere szükséges a helyzet kezeléséhez)
Magas kockázatú potenciális negatív hatás			
Prosperáló város			
A klímaváltozás hatására a mezőgazdasági termelés költségeinek növekedése, a termésbiztonság csökkenése	2	1	1
Munkaerő kínálatot befolyásoló globális folyamatok, urbanizáció, gazdasági centrumokba település (pl.: jól képzett szakemberek, fiatalok elvándorlása)	2	1	2

	A város abszorpciós képessége (5: ellent tud állni, teljesen ki tudja védeni a hatásokat; ...1: egyáltalán nem tud ellenállni, és minimálisan sem tudja kivédeni a hatásokat)	A város adaptációs képessége (5: rugalmasan reagáló, kiépített rendszerek várják felkészülten a hatást...1: egyáltalán nincs adaptációs képessége városnak)	A város transzformációs képessége (5: komplett rendszerek kerültek már kiépítésre a hatások kezelésére.... 1: teljes folyamat- és eszközcsere szükséges a helyzet kezeléséhez)
Magas kockázatú potenciális negatív hatás			
Térségi, ágazati együttműködések gyengülése, támogatási források összehangolásának hiánya	2	3	2
Kiszámíthatatlan és bonyolult pályázati rendszer	3	3	3
A befektetők és az Eu-s források nem érik el a kkv szektor szereplőit	3	3	3
Világ gazdasági és európai dekonjunktúra	3	3	3
Zöldülő város			
Klímaváltozás hatására hőségnapok gyakorisága és hőségnapos időszakok hossza nő	2	2	2
Klímaváltozás hatására szélsőséges csapadékesemények gyakorisága nő	2	1	1
Klímaváltozás miatt kialakuló aszályos időszakok növelik a talaj szélerózióját, ezzel csökkentik a termőföldek termőképességét és növelik a levegőszennyezést	2	1	1
A csapadékvíz visszatartás kialakítását elősegítő, illetve szabályozó országos jogszabályi környezet nem kerül kialakításra	2	1	1
Termőföld és a vízkészletek túlhasználata	2	2	1
Klímaváltozás hatására a természetes ökoszisztémák sérülnek, átalakulnak, inváziós fajok terjedése	2	2	1
Digitális város			
Az országos digitális hálózat fejlesztése lelassul	2	2	1
A digitális készségek oktatása hiányos marad a közoktatásban és a szakképzésben	2	2	1

	A város abszorpciós képessége (5: ellent tud állni, teljesen ki tudja védeni a hatásokat; ...1: egyáltalán nem tud ellenállni, és minimálisan sem tudja kivédeni a hatásokat)	A város adaptációs képessége (5: rugalmasan reagáló, kiépített rendszerek várják felkészülten a hatást...1: egyáltalán nincs adaptációs képessége városnak)	A város transzformációs képessége (5: komplett rendszerek kerültek már kiépítésre a hatások kezelésre.... 1: teljes folyamat- és eszközcsere szükséges a helyzet kezeléséhez)
Magas kockázatú potenciális negatív hatás			
A digitális technológiák terjedésével csökken gazdaság a humánerőforrás igénye, növekszik a munkanélküliség	2	3	3
Megtartó város			
A fiatalok és a képzett munkaerő megtartását nehezítő központi programok és források hiánya (fecskeházak, bérlakás program stb.)	2	2	2
Társadalmi különbségek nőnek, az egyes társadalmi csoportok közötti konfliktusok erősödnek	3	3	3
Az intézményrendszer folyamatos átalakítása, funkciómegvonások	2	2	2
Kiszolgáló város			
Országos szintű infrastruktúrák fejlesztése elmarad (Közúthálózat, vasúthálózat, digitális infrastruktúra stb.)	2	2	2
A szabályozási környezet változása (jogsabályok, ösztönzők, ágazati politikák stb.) gátolja a város kiszolgáló/ellátóképességét	3	3	3
A globális egészségügyi válsághelyzetek, járványok negatívan hatnak a város kiszolgálóképességére	3	3	3
Mezőföld – az Észak-Tolna és Északkelet-Somogy határos területeivel együtt – az ország egyik egységes belső periferiája marad	2	2	3
Önkormányzati források csökkenésével a közszolgáltatások elérhetősége és minősége csökken	3	3	3
A humán közszolgáltatások színvonalát csökkenti az országos léptékben is jelentkező munkaerőhiány	2	1	2

	A város abszorpciós képessége (5: ellent tud állni, teljesen ki tudja védeni a hatásokat; ...1: egyáltalán nem tud ellenállni, és minimálisan sem tudja kivédeni a hatásokat)	A város adaptációs képessége (5: rugalmasan reagáló, kiépített rendszerek várják felkészülten a hatást...1: egyáltalán nincs adaptációs képessége városnak)	A város transzformációs képessége (5: komplett rendszerek kerültek már kiépítésre a hatások kezelésére.... 1: teljes folyamat- és eszközcsere szükséges a helyzet kezeléséhez)
Magas kockázatú potenciális negatív hatás			
A kor követelményeitől elmaradó, a munkaerő rugalmas alkalmazkodását segítő oktatási-képzési rendszer	3	2	3

2. táblázat: Felkészültségi mátrix

3.1.3 Standard forgatókönyv

Az ún. standard forgatókönyvben a külső hatások begyűrzésével lehet számolni, melyre a város korlátozottan tud intézkedést hozni, ezek a külső hatások az alábbiakban foglalhatók össze:

Prosperáló város

A prosperitás szempontjából a legnagyobb kockázati tényezők között a világgazdasági folyamatok szerepelnek. Sárbogárd szempontjából ma is érzékelhető kockázatot jelent a jól képzett szakemberek, fiatalok elvándorlása. A térségi, ágazati együttműködések gyengülése és az ehhez kapcsolódó támogatási rendszerek és pályázati rendszerek összehangolása jelentős kockázatot képvisel, hiszen az integrált fejlesztéseket gátolja. Több területen ma jól működő együttműködések élnek és a Partnerségi Megállapodást, az operatív programok, valamint a Magyarország Helyreállítási és Ellenállóképességi Terve által képviselt fejlesztési irányokban is megfigyelhető az összehangolásra törekvés, de a megvalósítás során nagy hangsúlyt kell fektetni a valódi operatív együttműködések kialakulására. Mivel a városban működő vállalkozások többsége döntően agrár profilú egyéni vállalkozás, ezért a klímaváltozás hatásaként várható termelési költségnövekedés és a természetbiztonság csökkenése az egész város gazdasági stabilitására begyűrző hatással lehet.

Zöldülő város

A zöldülő városi dimenzió szempontjából a legnagyobb kockázatot a klímaváltozás hatására kialakuló szélsőséges időjárási jelenségek (hősznapok, csapadékesemények, aszály) jelentik, amelyek a gazdasági stabilitás mellett a biztonságos és egészséges környezeti feltételeket veszélyeztetik és ezzel jelentősen csökkentheti a város élhetőségét. A klímaváltozás kockázatait tovább növelheti a felkészülést akadályozó jogszabályi környezet és a természeti erőforrások túlhasználatát eredményező gazdálkodási gyakorlatok.

Digitális város

A digitális városi dimenzióban három jelentős kockázatot lehet azonosítani egyrészt, hogy a térség belső periféria helyzete miatt a hálózati fejlesztések később valósulnak meg, másrészt, hogy a digitális

készségek oktatása hiányos marad, ezzel a jövő generáció alkalmazkodó és munkavállaló képességét jelentősen csökkenti. Szintén az oktatással függ össze a harmadik kockázat, amely alapján a digitális technológiák terjedése jelentős mennyiségű munkahely megszűnéssel jár, amely különösen érinti a kevésbé képzett munkavállalókat. A városban a munkanélküliek nagy arányának alacsony az iskolai végzettsége (több mint 50%-uk legfeljebb az általános iskolát végezte el), ami a távlati technológiafejlesztési trendek miatt csökkenő keresletet vetít előre irányukba, ez a gazdaság megerősödését akadályozza.

Megtartó város

A megtartó város szempontjából a legnagyobb kockázatot jelenti, hogy a szakképzett munkaerő elvándorlása folyamatos, ami a tapasztalatok alapján az elköltözések első lépcsőfoka. Ennek a folyamatnak a megállítást hosszú távú, központi források mentén megvalósítható bérlakás program biztosíthatná, amely elmaradása komoly kockázatot jelent. További jelentős kockázat a társadalmi különbségek további növekedése. A szegregált és szegregációval veszélyeztetett településrészek nagy a rászorultság, magasabb az alacsonyabb státuszú népesség, ami az önkormányzat számára komoly feladatok jelent a munkahelyteremtés, a fizikai környezet állapotának javítása, valamint a szolgáltatások minden lakó számára történő elérhetőségének biztosítása. A város megtartóképességének mértéke jelentősen függ az oktatási, kulturális, szociális intézmények helyzetétől, ezért folyamatos átalakításuk és az esetleges funkciómegvonások gátolják a fiatalok helyben tartására irányuló törekvéseket.

Kiszolgáló város

A szolgáltató város szempontjából Sárbogárd kitettsége jelentős, méretéből adódóan erősen kitett az országos trendeknek, mind az infrastrukturális fejlesztések, mind a humán közszolgáltatások szempontjából.

A standard forgatókönyv alapján a város az alábbi intézkedéseket fogalmazza meg:

- Prosperáló város dimenzióban
 - Iparfejlesztés
 - Turizmusfejlesztés
 - Logisztikai kapacitások növelése
 - Kereskedelem- és szolgáltatásfejlesztés

 - Hatékony befektetésösztönzés, befektetéstámogató településmarketing
 - Közúti közlekedés fejlesztése
 - Munkavállalást célzó lakhatást segítő intézkedési rendszer (munkásszállás, szolgálati lakások stb.)
- Zöldülő város dimenzióban
 - Kerékpáros közlekedés fejlesztése
 - Középületek rehabilitációjának folytatása
 - Természeti és táji értékek védelmének biztosítása helyi szinten
 - CO2 kibocsátás csökkentése, légszennyezettségmérő állomás telepítése
 - Hulladékgazdálkodás fejlesztése, szelektív hulladékgyűjtés kiterjesztése, az újrahasznosítás feltételeinek előkészítése
 - Talajterhelés mérséklése
- Digitális város dimenzióban
 - Közösségi tájékoztatási, információs rendszer fejlesztése SMART megoldásokkal

- **Megtartó város dimenzióban**
 - Belvárosrehabilitáció és funkcióbővítés
 - Alközpontok fejlesztése
 - Kulturális, sportolási, szórakoztató intézmények, közösségi terek fejlesztése
 - Kulturális és szocializációs képességek fejlesztése, kulturális szolgáltatások javítása
 - Társadalmi mobilitást ösztönző szociális bérlakásprogram kialakítása
 - Piaci bérlakás portfólió kialakítása
 - Lakóterületek épületállományának megfelelő színvonalú fenntartása, felújítása
 - Szociális városrehabilitáció
- **Kiszolgáló város dimenzióban**
 - Közszolgáltatások intézményi fejlesztése
 - A helyi társadalom egészségi állapotának javítása
 - Szociális állapot javítása és a szolgáltatások fejlesztése
 - Kommunikáció fejlesztése, helyi média lehetőségeinek kiszélesítése
 - Helyi közösségek, tehetségek megnyilvánulásának támogatása

3.1.4 Adaptív forgatókönyv

Az ún. adaptív forgatókönyvben a külső hatások a helyzetfeltárás során feltárt trendekre a városi alkalmazkodóképesség figyelembevételével fejtik ki hatásukat, vagyis a város által megvalósított intézkedések semlegesítik, vagy legalábbis csökkentik hatását.

A kitettségi mátrix értékelése meghatározta azokat az elemeket (1-2), amelyek hatásával szembeni intézkedések kidolgozása szükséges, a város adszorpciós, adaptációs vagy transzformációs képességének növeléséhez. Ezek az egyes fejlesztési dimenziók mentén az alábbiak:

Prosperáló város

Szükséges változtatni a jelenlegi agrárgazdasági szerkezeten és gyakorlaton, szükséges a hosszútávú erőforrások (talaj, vízkészletek) biztosítása, hogy a klímaváltozás várható negatív hatásai kevésbé korlátozzák az agrárgazdálkodás lehetőségeit. Bár a pályázati rendszer nehézségei és a kkv-hoz nehezen elérő támogatások eddig is kihívásként jelentkeztek, az elmúlt években a városba áramló befektetési pénzek és a folyamatosan növekvő HIPA azt mutatja, hogy itt nagyobb abszorpciós képességgel rendelkezik a város, de a gazdasági szereplőkkel való együttműködések és vállalkozásbarát szabályozás tovább erősítheti ezt. A helyi termékek fejlesztése és a körforgásos gazdaság ösztönzése növelheti a város ellenálló képességét a világgazdasági folyamatokkal szemben.

Zöldülő város

A jelenlegi épített és természeti környezet, valamint a meglévő infrastruktúra rendszerek nem biztosítják a város klímaváltozással szembeni adaptációs képességét. Sárbogárd adottságai és a várható klímaváltozási kockázatok alapján elsősorban az adaptációt az úgynevezett természetközeli megoldások (nature based solution) szolgálják, amelyek elsősorban a zöld- és kék infrastruktúra fejlesztését jelentik. Tovább javítható a város adaptációs képessége a lakosság szemléletformálással és a közösségi bevonásával.

Digitális város

A digitális készségek közoktatási hiányosságainak leküzdését szolgálja a felnőtt és szakképzési rendszerek kialakítása. Az oktatási lehetőségek szélesítése pedig csökkenti a munkaerőkínálatot befolyásoló globális folyamatok begyűrűző hatását.

Megtartó város

Jelenleg Sárbogárd legnagyobb problémája, hogy nem tudja megtartani a fiatalokat a városban, a képzett munkaerő elvándorlásával folyamatosan veszít népességéből. Ahhoz, hogy ezen a téren a város abszorpciós képessége fejlődjön több, már a prosperáló város és a digitális város esetében megfogalmazott gazdaságfejlesztési és oktatási, képzési intézményfejlesztési javaslat szolgálja. Azonban a legfontosabb, hogy a város képes legyen a fiatalok számára vonzó környezetet és magas minőségű lakhatást biztosítani ezt szolgálják a bérlakás és a fecskéházak kialakítását célzó programok. Szintén a társadalmi megtartóképessége javul a városnak a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok felzárkóztatásával, integrációjával és a helyi közösség erősítésével.

Kiszolgáló város

A kiszolgáló város dimenzióban a legnagyobb kockázatok, amelyre a város jelenleg nincs felkészülve a csökkenő önkormányzati források, a központi szabályozók változása és a térség hátrányos helyzetének megmaradása emelhető ki. Ezeket a kockázatokat jelentősen mérsékelhetik az intelligens megoldások a városirányítás -városüzemeltetés, a kommunikáció és a városi élet minden lehetséges területén, azáltal, hogy a város fenntartási költségei csökkennek, az irányítás helyi szinten javul és a közösségi, városi élet valódi bevonási lehetőségeken keresztül biztosítja az itt élők kötődését a városhoz.

Az adaptív forgatókönyv alapján a város az alábbi részcélokat fogalmazza meg:

- Prosperáló város dimenzióban
 - Helyi termék előállításának ösztönzése
 - Körforgásos gazdaság megteremtése
 - Vállalkozásbarát szabályozás (adók, rendeletek)
 - Partnerség a vállalkozói szférával és a fiatalokkal
 - Hagyományos tájhasználat fenntartása és ösztönzése
 - Környezetkímélő gazdálkodás támogatása
 - Gimnáziumi tagozatok kialakítása
 - A hátrányos helyzetű lakossági rétegek elhelyezkedését is lehetővé tevő vállalkozások ösztönzése, nonprofit foglalkoztatási formák kialakítása
- Zöldülő város dimenzióban
 - Közcélú zöldterületek fejlesztése, növelése, fenntartása
 - Integrált vízgazdálkodás fejlesztése, vízvisszatartás
 - Útfásítások és mezővédő erősávok kialakítása
 - Magánkertek és intézménykertek bekapcsolása a zöldfelület-hálózatba
 - Víz- és zöldfelület gazdálkodással kapcsolatos szemléletformálás
 - Megújuló energiaforrások használatának ösztönzése, energiatakarékosságra való nevelés erősítése
- Digitális város dimenzióban

- Szakképzés rendszerének létrehozása
- Felnőttképzés rendszerének létrehozása
- Megtartó város dimenzióban
 - Tanodák, felzárkóztató beavatkozások
 - Differenciált, letelepedést segítő lakhatási program kidolgozása (telkek, támogatási rendszerek stb.), ennek részeként
 - A fiatalok elhelyezkedését, városon belüli életlehetőségeit, helyben maradását és letelepedését elősegítő ifjúságpolitikai program kidolgozása és megvalósítása
 - Közösségépítő, kompetenciafejlesztő képzések
 - Helyi identitás növelése, klíma- és egészségtudatosság erősítése
- Kiszolgáló város dimenzióban
 - SMART CITY – intelligens megoldások a városirányítás -városüzemeltetés, a kommunikáció és a városi élet minden lehetséges területén
 - Helyi közügyek széles körben történő megtárgyalása, civil szervezetek kezdeményezéseinek felkarolása

3.2 Jövőkép

A fejezetben a település jövőképe kerül megfogalmazásra a társadalmi, a gazdasági, a táji-természeti és az épített környezetre vonatkozóan. A jövőkép értelmezése Sárbogárd térségi szerepét figyelembe véve történik, továbbá rögzítésre kerülnek a településfejlesztési elvek.

A jövőkép a Megalapozó tanulmány gazdag tényanyagára, a SWOT-elemzés összegző megállapításaira és a részvételi tervezés keretében lezajlott helyi workshop-on a lakosság, a vállalkozói réteg, a civil szervezetek által képviselt vélemények és elképzelések figyelembevételével került azonosításra. Ezek alapján az alábbi jövőkép azonosítható:

Jövőkép: Sárbogárd jó komfortérzetet biztosító életminőséget, fenntartható, egészséges környezetet nyújt lakosai számára, a javuló foglalkoztatás elérése érdekében pedig a helyi és a betelepülő vállalkozások számára vállalkozóbarát feltételeket teremt. A város a kistérség ipari, agrár-ipari fejlesztési és foglalkoztatási központjává válik.

Átfogó cél: Sárbogárd dinamikusan fejlődő, összetartó és élhető gazdasági központtá válik

A település jövőképe a társadalmi, gazdasági, táji, természeti és épített környezetre vonatkozóan

A városi SWOT elemzés, valamint az antiszegregációs terv helyzetelemzése alapján összegezhető, hogy a munkahelyek hiánya, a stagnáló és gyenge gazdasági potenciál, a demográfiai tendenciák romlása és a külső városrészek leszakadásának, szegregálódásának veszélye Sárbogárd város legsúlyosabb problémái.

Sárbogárd hosszú távon akkor válhat esélyessé a megalapozó vizsgálatban feltárt negatív tendenciák megfordítására, ha az egészséges természeti környezet megóvása mellett jó komfortérzetet nyújtó életminőséget és fejlődő gazdaság keretében munkahelyeket tud nyújtani lakosai számára.

A stagnáló gazdaság fellendítése, a munkahelyteremtés olyan alapcélja a városnak, mely nélkül minden egyéb erőfeszítése kudarcra van ítélve, hiszen főként a fiatalok karrier-és megélhetési lehetőségeikért hagyják maguk mögött a várost. A foglalkoztatás bővítése mellett a város agrárhagyományai, az agrárium jövedelemtermelés által biztosított jelentősége és a háztáji gazdálkodás tovább élése a családok életében esélyt nyújt arra, hogy az élelmiszer-előállítás tekintetében minél nagyobb fokú önfenntartásra törekedjen a város. A városvezetésnek válaszokat kell találnia arra is, hogyan lehet differenciáltan kezelni a városias és a falusias települési minőségeket, anélkül, hogy a külső városrészek elszlömösödnének, illetve, hogy a vidékies kisvárosi jelleg megtartásával hogyan válhat kényelmes, öko-tudatos várossá a település. Egyik oldalról a dinamikus gazdaságfejlesztés termelő és logisztikai kapacitások letelepítését jelenti, melyek nagyobb tömegű árumozgással, elkerülhetetlen környezetterheléssel és nagyobb személyforgalommal járnak, a másik oldalról a csendes, alacsony stressz-szintű, tiszta levegőt és környezetet feltételező kisvárosi jelleg olyan erősség, amely a zaklatottabb nagyvárosi élet alternatívájaként kínálható. E két, egymás ellen ható tényező összehangolása a komplex fenntarthatóság fontos feltétele.

A település érdekében folytatott lobbytevékenységet szükséges folytatni, melynek Sárbogárd egészére kell kiterjednie. A civil szervezetekkel együttműködve, széleskörű lakossági tájékoztatás mellett olyan közeget kell teremteni, melyre a kezdeményezőkézség és képesség, valamint az aktivitás a jellemző.

A települési fejlesztések sikere nagymértékben függ az információkhoz való hozzájutástól, és ezen szempontból alapvető fontosságú a teljes körben hozzáférhető, az infokommunikációs technológiai eszközök széleskörű használatán alapuló információs társadalom megvalósítása. A fejlett információs infrastruktúrával rendelkező település biztosítani képes az önkormányzat és intézményeik, a vállalkozások, a civil szféra és az egyének közötti korszerű elektronikus információcserét, üzleti, közhasznú tranzakciók lebonyolítását. Előnyös, hogy a lakosság kábeltelevíziós bekötöttsége relatíve magas arányú. Az „intelligens környezet” új üzleti lehetőségeket teremt a település és térség vállalkozói számára, egyben javítja a lakosság életminőségét. A lakosság széles körű bevonása mellett az önkormányzat tekintetében elsősorban a belső kommunikációs rendszer fizikai megteremtése és tartalommal való megtöltése a feladat, melynek eredményeképpen lehetővé válik az önkormányzati és települési feladatok közös szakmai munkájának gyorsabb, hatékonyabb ellátása.

A város jövőképe a térségi szerepére vonatkozóan

A járás egyetlen városaként Sárbogárd nem kerülheti meg azt a kihívást sem, hogy társadalmi felelősséget vállalva a környező településekért, a kistérség ipari, agrár-ipari fejlesztési és foglalkoztatási központjává váljon. Sárbogárdnak erősítenie szükséges szerepét Fejér Megye településhálózatán belül. Javítania kell gazdasági kapcsolatait a megyeszékhellyel. Kedvező adottságaira építve versenyképességét növelnie kell a járásszékhelyek között. Ki kell használni, hogy a Székesfehérvár és Szekszárd közötti közlekedési tengely súlypontjában és egy a várost kerék-szerűen körülvevő városgyűrű tengelyében helyezkedik el, ezzel a kapcsolati lehetőségek több irányba is erősíthetőek. A megye és a térség településhálózatában betöltendő szerepének javítása mellett, járási székhelyként a környező községek fejlődésére is hatást kell gyakorolnia. Székesfehérvár termelő vállalkozásaival szoros gazdasági kapcsolatok kialakításával és új vállalkozások letelepítésével Sárbogárd lehetőséget teremthet a járás többi településén élők számára is.

A szomszédos településekkel a gazdaság területén elsősorban a mezőgazdaság és a mezőgazdaságra épülő feldolgozóipar és logisztika területén nyílik lehetőség az együtt működésre és kölcsönös gazdasági érdekek érvényesítésére. A Sárbogárdi járás – az Enyingi és Tamási járással együtt – „a szabad

vállalkozási zóna” jogszabályban meghatározott kedvezményeket nyújtó keretei közé került. Sárbogárdnak az ezzel járó előnyök kihasználásában – mind járási székhely – a járás települései között élen kell járni, húzóerőt kell képviselnie.

A Sárbogárdi, az Enyingi és a Tamási járásnak együtt olyan célzott fejlesztéseket is ösztönöznie kell, melyek a Mezőföld egységes felzárkóztatást segítik. Ilyen irányú együttműködésben Sárbogárd kulcsszerep-vállalása elkerülhetetlen. Az együttműködés magában foglalhatja a közúti és vasúti közlekedési hálózat fejlesztését, a Séd-Gaja-Nádor-Kapos vízgyűjtő területének revitalizációját, a szakképzés színtereinek helyreállítását, az agrárfeldolgozó ipar intenzívebb fejlesztését, az állami tulajdonban lévő (pl. laktanya területek átadása) és a hazai forrásból megvalósuló sport és rekreációs célú létesítmények, intézmények befogadását.

A turizmus mind Sárbogárd, mind a szomszédos települések esetében jelenleg elenyésző. A szomszédos települések összefogásával turisztikai értéket képviselő adottságok összekapcsolhatóak, melyek együttesen, vagy közös fejlesztéssel már érdemi turisztikai attrakcióvá válhatnak. Ilyen lehetőség a táji és természeti szempontból védett és értékes Sárvíz völgye, mely nagyobb egybefüggő folyosóként válhat az ökoturizmus színterévé.

A gazdasági ágazatok és külső kapcsolatok fejlesztésének célja a település fenntartható fejlődésének biztosítása. Sárbogárd pozitív jövőképében a lakosai számára jó komfortérzetet biztosító életminőséget, fenntartható, egészséges környezetet nyújtó, a javuló foglalkoztatás elérése érdekében a helyi és a betelepülő vállalkozások számára vállalkozóbarát feltételeket teremtő város vízióképe jelenik meg. Olyan városé, amely a járás ipari, agrár-ipari fejlesztési és foglalkoztatási központjává válik.

A településfejlesztési elvek rögzítése

- Integrált szemlélet
- Komplex fenntarthatóság, reziliencia
- Innovativitás, korszerűség
- Esélyegyenlőség
- Széles körű helyi és térségi együttműködés
- Fejlesztési programok hatékonyságának növelése

Integrált szemlélet

A településfejlesztés tervezése során kiemelt szempont az összetett gondolkodás, az **integrált megközelítés** alkalmazása. A településfejlesztés ugyanis nem pusztán a műszaki infrastruktúra megújítását fedi le, hanem azonos súllyal kell figyelembe venni a társadalmi és gazdasági tényezőket is. Olyan összetett gondolkodásra és tervezési szemléletre van szükség, amely képes átlátni a különböző irányultságú fejlesztések egymást feltételező és egymást erősítő összefüggéseit, és ezt a helyi közösséggel, környezettel szervesen összekapcsolódva próbálja megvalósítani, ezáltal társadalomépítési, gazdaságfejlesztési és környezeti megújítási folyamatok is megvalósulnak. Ennek egyik területe Sárbogárdon a gazdaságfejlesztés integrált összehangolása lehet. A gazdasági területek kijelölésén túl az innovatív mezőgazdasági művelési, a megújuló energiákra építő gazdasági és a termelő jellegű ipari lehetőségeket összekapcsolva és célzottan irányítva, támogatva a természeti erőforrásokat takarékosan kihasználva lehet a helyi gazdaságot fejleszteni és a foglalkoztatást bővíteni.

A komplex és integrált szemlélet másik példája lehet a Sárvíz völgyének turisztikai, szabadidős hasznosítás a védett és értékes táji- és természeti adottságok megőrzésének és védelmének erősítése mellett. Térségi együttműködéssel a Sárvíz völgye a gyalogos, kerékpáros és lovas természetjárók célpontjává válhat, melyekhez jól társulhat a horgászturizmus a halastavak területén. Az ökoturizmus elősegítése és a terület felértékelődése gondos felügyelet mellett nem eredményezhet negatív környezeti hatásokat, ellenben a terület megóvására és fenntartására fordítható anyagi források növekedhetnek.

Minden esetben fontos együtt szemlélni a magán és a köztulajdonú fejlesztési lehetőségeket. Partnerségi szemlélet esetén számos költség kedvezőbben alakulhat és az erőforrások is hatékonyabban hasznosíthatóak ebben az esetben.

A település jövőképében megfogalmazott értékek elsősorban akkor juthatnak érvényre, ha a város bármely beavatkozás esetén alapelvként kezeli a jellegzetes, értékes táji-, természeti környezet és az ahhoz illeszkedően kialakult településszerkezet megőrzését, a településkép értékeinek megőrzését és az ezen adottságok iránti alázattal történő mértéktartó, minőségi fejlesztést helyezi előtérbe.

A településszerkezet hagyományos értékeinek megőrzése mellett törekedni kell a hátrányos örökségi tényezők ellensúlyozására, esetenként megváltoztatására is. A település útfalu jellegű öröksége nélkülözötte és ma is megnehezíti egy karakteres városközpont kialakítását, ezért ezt tervezett formában kell megoldani. A több település összevonásából eredő szétagolt városszerkezet lehetetlenné teszi az integrált városszerkezet létrehozását, ugyanakkor a különálló településrészek hordoznak olyan táji és építészeti értékeket, amelyek megőrzésre érdemesek. A szétagoltság nehezíti az integrált helyi társadalom létrehozását, a településrészek lakossága még az összeépült településrészeken is megőrizték eredeti településrészi identitásukat. Nem lehet cél ennek lebontása, mellette azonban fontos a város egészéhez kötődő identitás fejlesztése, a lakosság-csoportok „összefonása”.

Komplex fenntarthatóság, reziliencia

Fontos elvi megközelítés a **fenntarthatóság** kérdésköre is, ezért a településfejlesztést hosszú távú folyamatként kell kezelni, amelyben a fenntarthatóság társadalmi, gazdasági és környezeti szinten egyaránt megjelenik. Mindenképpen figyelembe kell venni, hogy külső források megjelenése, majd bevonása és igénybevétele lehetőséget teremt egy adott beruházás megvalósítására, később azonban az üzemeltetés helyi erőforrások felhasználását fogja igényelni. Ezért lehetőleg már a tervezés fázisában szükséges a gazdasági, üzemeltetési, fenntarthatósági, ökológiai és közösségfejlesztési szempontok együttes figyelembevétele és érvényesítése.

A reziliencia alatt az urbanisztika szakirodalma egy várost érő sokkhatásra adott rugalmas választ, megújulást, újjászületést értelmaz az élő rendszerekre használt fogalom alapján. A városokat érhetik olyan nem várt hatások (pl. ellátási, működési zavar), amelyekre cselekvőképes, kreatív válaszokat kell adniuk. Ennek megfelelően Sárbogárdra vonatkozóan olyan új szemléletet kell megfogalmaznia a Koncepciónak, amelyben a város rugalmasan képes a várható változásokra reagálni. Ehhez egy olyan dinamikus fejlődő városi struktúrát alakít ki a város a lakóival együtt, amelynek egyik fontos jellemzője a kreatív cselekvőképesség, a globális folyamatoktól nem szorosan függő alapszintű működés, és az országos folyamatoktól való relatív függetlenség.

A reagálóképesség fejlesztése a fenntarthatóság minden vonatkozásában fontos lehet.

A környezetvédelem és a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás már gyakorlati problémaként jelent kihívásokat. A legújabb kutatások szerint Európa gyorsabban melegszik, mint a világátlag, ezért itt

hamarabb jelentkeznek anomáliák (viharok, elöntések, extrém szárazság stb.), melyek a változásoknak legjobban kitett mezőgazdaságot, mint alapágazatot, és közvetlenül a lakosságot is sújtják.

A társadalom vonatkozásában továbbra is fennáll az elvándorlás kockázata, a pandémia hatásai, melyekre reagálni kell.

Társadalmi és gazdasági kihívás is, hogy a technológiaváltozások nyomán lényegesen csökken a képzetlen és az alacsony kompetenciákkal rendelkező munkavállalók iránti igény, miközben intenzíven emelkedik a felsőfokú végzettségűek iránti kereslet. (A város adottságai épp ellentétesek.) A robotika és a mesterséges intelligencia a szakmával rendelkezők és a középfokú végzettségűek munkahelyeire is veszélyt jelenthet, ami megindíthatja a városba való visszaáramlást a megyeszékhelyről.

Külső körülménynek kell tekintenünk azt is, hogy a pályázati források megjelenése, a tervezett források volumene eltér a tervezéskori állapottól, amihez rugalmasan alkalmazkodni kell anélkül, hogy forrásvesztésre kerülne sor. Hasomlóképpen a gazdasági környezet változása miatt a projektek megvalósítási ideje alatt is szükség van rugalmas olyan alkalmazkodásra, amely minimalizálja negatív hatásokat.

A fentieket együttesen értékelve kell hatékonyan reagálnia a városvezetésnek ahhoz, hogy a negatív hatások elszívása helyett a lehetőségek kiaknázása váljon jellemzővé. A város gazdaságfejlesztési lehetőségeivel párhuzamosan más városok kilátásai is javulhatnak, a vonzerő arányok alakulását tehát nem egyedül Sárbogárd fejlesztései döntik el, hanem a relatív vonzerő alakulása lesz a döntő. Mindezek az önkormányzat előrelátását, fejlesztési dinamizmusát, reagálóképességének gyorsaságát és jó minőségét igénylik, s a korábbi időszakokhoz képest számítani lehet a változások váratlanabb, gyorsabb bekövetkezésére.

Innovativitás, korszerűség

A világ technológiai, társadalmi folyamatainak felgyorsulása nem csupán érzeten alapuló közhely, hanem valós tény.¹

A jelen dokumentum eredeti változatának készítésekor még úttörőnek számító technológiák egy része az eltelt pusztán néhány év alatt a főfolyamatok részévé vált (pl. elektromos közlekedési eszközök, okos város tervezés, 3D nyomtatás). Ez arra figyelmezteti a döntéshozókat, hogy a stratégiai dokumentumokban megfogalmazott célok megvalósítása során közül a legfrissebb megoldásokra célszerű törekedni, nagyon lényeges a stratégiai dokumentumok tervezési dokumentumokká, megvalósítási tervekké történő tovább fejlesztése és a leggyorsabb fejlődést generáló kulcsprojektek azonosítása, megvalósítása akkor is, ha a források rendelkezésre állása erősen korlátos.

A lehetőségek megragadása előnyhöz juttathat, elmulasztása végleges vagy tartós lemaradáshoz vezethet. Az új termékek, szolgáltatások innovációtartalma, tudományos tartalma fokozódik, egyre több az olyan műszaki-technológiai alkotás, amely széles körű, mély tudást igénylő együttműködésen alapszik, s a felhasználó számára fekete dobozként működik, belső működése rejtve marad a felhasználó előtt. A ma már 4. ipari forradalomként jellemzett Ipar4.0-fejlesztések keretében ma már a nagy tőkével rendelkező felhasználók (pl. robotizált autógyárak) is „csak” felhasználó szinten kapcsolódnak a fejlesztési központokhoz.

¹ Az elektromosság világszintű elterjedése 46, az okos telefoné 10, a világhálóé 7 évet igényelt.

Sárbogárd, mint felsőfokú oktatási intézménnyel, tudományos kapacitással nem rendelkező kisváros ebben a mezőnyben elsősorban arra törekedhet, hogy felhasználói, logisztikai oldalról kapcsolódjon ezekhez a folyamatokhoz, s olyan területeken törekedjen eredeti technológiák befogadására, fejlesztésére, melyekhez a meglévő gazdasági szereplők és a rendelkezésre álló munkaerő kapcsolódni tud, illetve amelyek fizikailag szigetütemben (lényegét tekintve azonban az Internet révén többnyire hálózatban) tudják kihasználni a kínált infrastruktúra-feltételeket. (Pl. növénynevelés, új fajták alkalmazása, precíziós mezőgazdaság bevezetése, aquakultúra, körkörös gazdaság stb.). Hagyományos technológiát alkalmazó beruházások befogadása elsősorban foglalkoztatási szempontból előnyös, és szükséges is lehet, illetve relatíve innovatívnak számíthat a meglévő helyi színvonalhoz képest, a törekvés szintjén azonban az innovatív megoldásokat célszerű előnyben részesíteni a gazdaságfejlesztés és a városirányítás, működtetés, intézmények terén is.

Esélyegyenlőség

Az esélyegyenlőség elvét európai szinten az Európai Közösség alapító egyezményének 6. és 119. cikkelye rögzíti. Ez az alapelv jelenik meg az EU 2020 IX. tematikus célkitűzéséhez – *A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem* - tartozó 6) beruházási prioritásának – A nemek, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékoságon, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetés elleni küzdelem – elvében.

Az építészeti területi széttagoltság nehezíti a szolgáltatásokhoz és az információhoz való egyenlő hozzáférést is, ezért e szempontokat az intézményrendszer és az információrendszer fejlesztése, a helyi közlekedési feltételek alakítása során kiemelten kell kezelni.

Az esélyegyenlőség témakörei közt nem csupán a belső, hanem a térségi feltételrendszert is célszerű figyelembe venni. Sárbogárd egyik megközelítésben járásközpontként felelősséggel tartozik a város és a járás nagyságrendjéhez illeszkedő méretű és struktúrájú-szolgáltatásfejlesztés keretében mindazon kínálat megteremtéséért, amelyek a különálló települések szintjén nem, vagy irracionális ráfordításokkal tudnának létrehozni. Járásközponti kínálat hiányában a lakosság kénytelen közvetlenül a megyeközpont szolgáltatásaihoz fordulni, ami irracionális idő- és pénzráfordítással járhat.

Megyei vetületben érdemes összehasonlítani Sárbogárd és a járás szolgáltatási képességeit, feltételrendszerét a megye és a szomszédos járások lehetőségeivel. Ez egyrészt felhívhatja a figyelmet az indokolt vagy indokolatlan eltérésekre, s megcáfolhatatlan érvekkel szolgálhat a forrásokért folytatott küzdelemben annak érdekében, hogy az esélyegyenlőség fogalma a megyei és országos forráselosztás szintjén is minél jobban közeledjen a valós indokoltsághoz.

Széles körű, helyi és térségi együttműködés

Fontos, hogy érvényesüljön a településen egyfajta belső egyetértés a fejlesztési irányokat és az azok keretein belül követendő prioritásokat illetően. Ennek feltétele a politikai-, szakmai-, és civil szervezetek, valamint a különböző lakossági rétegek, társadalmi csoportok **széleskörű partnerségi együttműködése**, hiszen a közösen kidolgozott és értelmezett célok mentén haladva sokkal több esély van a megfogalmazott jövőkép elérésére, a kitűzött célok eredményes megvalósítására, a társadalmi kapcsolatok erősítésére, és a közösségi élet fellendítésére. Ezért nagyon fontos, hogy már jelen településfejlesztési koncepció kidolgozása és elfogadása is minél szélesebb körű egyeztetés alapján és az anyag minél szélesebb körű megismertetése alapján kerüljön elfogadásra. Sárbogárdnak járási központként térségi együttműködés hatékony formáit és csatornáit is működtetnie kell.

A kommunikációs csatornák és a közösségi média fejlődése rászoktatta az embereket a (folyamatos) elektronikus kommunikációra. Ez részben lehetőséget jelent a lakosság, különösen a fiatalok elérésére és bevonására a város ügyeibe, részben azonban kényszerítő körülmény is, hisz amit néhány éve még aktív tájékoztatásnak érzékelt a lakosság, az napjainkban már esetleg hiányérzetet kelthet.

Az intézményi partnerség működtetés során kialakult az a szükségszerűség, hogy az önkormányzatok és intézményeik együttműködése nem függhet egyéni motivációktól, hiszen a térségi szinten szervezett feladatok, fejlesztések, felmerülő problémák megoldása terén közös célok, intézkedések megfogalmazására és megvalósítására van szükség. Ez formalizált együttműködési platformok kialakítását teszi szükségessé esetlegesen olyan téren is, amit nem írnak elő jogszabályok.

Fejlesztési programok hatékonyságának növelése

A fejlesztési programok eredményességét nagy mértékben növeli, ha a városban tervezési alapelveként érvényesül a részvételi tervezés. A helyi lakosság, a civil szervezetek, a vállalkozói réteg és az intézmények képviselőinek véleménye akkor válhat hatékony befolyássá a város életére, ha a tervezési folyamatokban megismerik a tervezési alapelveket, a tervezési keretfeltételeket, a város működésére jellemző fontos adatokat, ha informáltak a helyi gazdasági és társadalmi folyamatok tendenciáiról. A fejlesztési programok hatékonyságának feltétele, hogy a kitűzött célok és a tervezett beavatkozások integrálják a helyi társadalom által megfogalmazott elvárásokat.

A változások fentebb tárgyalt gyorsasága a korábbiaknál nagyobb következetességet igényel a városirányítás részéről. Ennek egyrészt a stratégiai anyagok konkrét cselekvési tervekbe történő lebontása formájában célszerű megnyilvánulnia, melyek tartalmazzák a megvalósítás pénzügyi forrásait, időütemezését, felelőseit és feladatkiosztását. A programokban megnevezett akciók prioritizálása elősegíti, hogy a stratégiai célok elérését legnagyobb mértékben szolgáló, több területre hatást gyakorló kulcsprojektek feltétlenül megvalósuljanak. A hatékonyság feltétele, hogy az előkészítésért és a megvalósításért felelős szervezeti feltételek rendelkezésre álljanak, személyzetük felkészültsége megfelelő legyen.

Számolni kell azzal, hogy a gyorsan változó környezeti feltételekre az EU és a hazai kormányzat is rugalmasan reagál, így a tervezési időszakhoz képest változások, hangsúlyeltolódások következhetnek be. Az erre való reagálás minősége határozza meg a források hatékony hasznosulását.

Mindent összevetve az alaposan kidolgozott programokra alapozott döntés-előkészítés, a végrehajtás tervszerűsége és szakszerűsége, valamint a kockázatokat is hordozó változásokhoz való rugalmas alkalmazkodás jelentik a hatékonyság legfontosabb feltételeit.

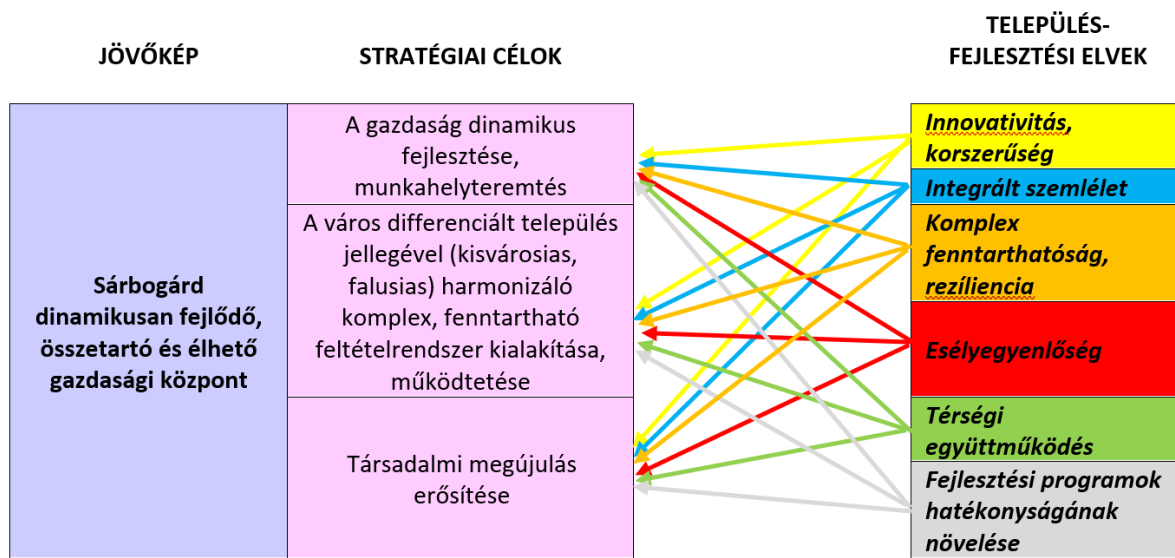
3.3 A stratégia célrendszere

A település jövőképe elérése érdekében meg kell határozni azokat a fejlesztési irányokat, feladatokat, amelyek megvalósítása egyaránt feladata a település önkormányzatának, civil és egyházi vezetőknek és a lakosságnak is.

A célrendszer kialakítása a Megalapozó tanulmányban szereplő és a TFK bevezetésében helyet kapó SWOT-elemzés Stratégiai irányokba történő átfordításán alapul (II. sz. melléklet). E módszerrel meghatározhatók a városfejlesztés offenzív, váltásorientált, diverzifikált és defenzív stratégiai dimenziói. A táblázat az I.sz. mellékletében található a SWOT-elemzéssel együtt.

3.3.1 A jövőkép, a településfejlesztési elvek, az átfogó cél és a részcélok kapcsolata

Az előző fejezetekben bemutatott koncepció szerint a jövőkép megvalósítást három átfogó cél szolgálja. Az átfogó célokhoz tartoznak saját specifikus részcélok is, illetve mindkét átfogó célhoz tartozó horizontális részcélok is. A jövőkép és a célok rendszerén felül az alábbi táblázat szemlélteti, hogy az egyes részcélok megvalósításához, melyik településfejlesztési elv tartozik.

1. ábra: Jövőkép, stratégiai célok és a településfejlesztési elvek összefüggései

3.3.2 Az átfogó és a stratégiai célok kapcsolata

Az alábbi fejezet a település átfogó fejlesztését szolgáló célok, részcélok meghatározását, valamint a részcélok és a beavatkozások területi egységeinek meghatározását tartalmazza.

ÁTFOGÓ CÉL		Sárbogárd dinamikusan fejlődő, összetartó és élhető gazdasági központtá válik
STRATÉGIAI CÉLOK		RÉSZCÉLOK
I. A gazdaság dinamikusan fejlődése, munkahelyteremtés		1. Helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése
		2. A települési szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése
		3. Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztés
		4. A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése
II. A város differenciált település jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése		5. A Városközpont és az alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése
		6. Alkalmazkodó, a táj és a hosszútávú erőforrások megőrzését biztosító, fenntartható agrárgazdaság fejlesztése
		7. Zöld- és kékinfrastruktúra hálózatos fejlesztése
		8. A környezetterhelések mérséklése, kibocsátás-csökkentés
III. Társadalmi megújulás erősítése		9. A város irányítási, működési, szolgáltatási rendszerének fejlesztése és digitalizációja
		10. Társadalmi integráció, befogadás erősítése
		11. Kulturális tőke növelése
		12. A lakhatási feltételek fejlesztése
		13. Helyi közösségek erősítése

<p>HORIZONTÁLIS RÉSZCÉLOK:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunikáció és partnerség fejlesztése a célokkal összhangban • Fenntartható, integrált, komplex városirányítási rendszer kidolgozása és megvalósítása 		
<p>TELEPÜLÉS-FEJLESZTÉSI ELVEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Innovativitás, korszerűség • Integrált szemlélet 	<ul style="list-style-type: none"> • Komplex fenntarthatóság, reziliencia • Esélyegyenlőség 	<ul style="list-style-type: none"> • Térségi együttműködés • Fejlesztési programok hatékonyságának növelése

3. táblázat: Sárbogárd stratégiai célrendszere

A település átfogó fejlesztését szolgáló stratégiai célok meghatározása

A jövőkép elérése érdekében három stratégiai cél került meghatározásra, melyek külön-külön több rész célban és mindhármat érintő horizontális célokban teljesednek ki. A célok alábbi kifejtési rendszere nem fontossági sorrend, hiszen egymással összehangolt megvalósításuk elengedhetetlen feltétel a település kívánt jövőképeének eléréséhez, valamint fenntartható fejlődéséhez. Fontossági, prioritási sorrend projektszinten értelmezhető az integrált településfejlesztési stratégia szintjén.

1. stratégiai cél: A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés

A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés átfogó cél elérések alapértelmezése a gazdasági potenciál növelése a városok erőforrásokért, tőkéért folytatott versengése közepette. A gazdaságfejlesztés a megye fejlett járásközpontjaihoz való felzárkózás alapfeltétele.

Alapértelmezésben meg kell teremteni azokat az önkormányzattól függő keretfeltételeket, amelyek a leghatékonyabb módon elősegítik a településen és a járásban működő, meglévő vállalkozások fejlődését. Tekintve azonban, hogy a járásszékhely és a járás megyei és országos összehasonlításban is lemaradó helyzetbe sodródott a rendszerváltás időszakának gazdaságszerkezeti és egyéb -jelen esetben főként katonapolitikai- változásai nyomán, elengedhetetlen a külső tőkebefektetések révén történő kapacitásbővítés, az értéktermelő képesség lényeges emelése is.

Jelen korszakban a gazdasági növekedés preferáltan értéknövekedésként értelmezhető, figyelembe véve, hogy a környezet fenntarthatósága, erőforrásainak túlhasználata, a gazdasági körforgásban már résztvevő anyagok, energiák tömege, a kifizített munkaerőhelyzet nem a termelés fizikai tömegének növelését támogatja. A legtöbb esetben az üzleti infrastruktúra fizikai kiterjesztése éppen abból az erőforrásból: a termőföldből von el kapacitásokat, amelyre a népesség eltarthatósága szempontjából a legnagyobb szükség lenne. Az értékbeli növekedést is a profitnövelés motiválja az üzleti szférában, ami az egységnyi befektetés mellett egyre magasabb hatékonyságot eredményező innovatív technológiák alkalmazásával lehetséges. Ebből adódik, hogy a befektetésekért folyik a fejlett, az iparterületek és a munkaerőkapacitás szempontjából telített, magasan fejlett városok versenye is. Sárbogárdnak ebben a mezőnyben is meg kell találnia azokat a versenylőnyöket, amelyekkel tőkét vonzhat a városba, miközben sem lakossága, sem fejlettsége alapján nem predesztinált a befektetők figyelmének felkeltésére. Versenylőnyei:

- Bőven rendelkezik szabad, infrastruktúrával megközelített vagy ellátott területekkel, melyeket nem az élelmiszertermelésből kell kivonni, mint s települések többsége esetén. Árai versenyképesen alakíthatók.
- Van egy fejlett ágazata, az agrárium, mely vertikális (feldolgozási) és horizontális irányban (új növénytermesztési és állattenyésztési alágazatok felé) is bővíthető. Ezen felül új ágazatok meghonosításában is érdekelt, alapozva a korábbi termelési kultúrára (elektronikai ipar, járműipar).
- A közlekedési hálózatok fejlődése révén előnyös logisztikai pozícióba kerül, amely még kiaknázatlan.
- Képes képzett munkaerőt toborozni a munkába járók felét kitevő ingázói körből, s képes szabad munkaerőt felvonultatni, főként az alacsonyabb képzettséget igénylő munkakörökben.

Mindezek alapján megalapozott célkitűzés a dinamikus gazdaságfejlesztés, mely meglévő szereplőkön túl új, tőkeerős vállalkozások letelepítésével és a jelenleg monokultúrás gazdaság kiterjesztésével

számol. Ehhez fejleszteni kell a város vállalkozásbarát szolgáltatási, intézményi jellemzőit, melyek vonzóvá teszik a betelepedést.

Az új befektetések egyik kiemelt kritériuma a vonzó telephelyi kínálat kialakítása. A közeli megyeszékhely, Székesfehérvár gazdag tapasztalatokkal és összehasonlítási alappal- egyúttal versenyfeltételekkel- rendelkezik ipari- logisztikai parkok és vonzó üzletpolitika tekintetében is, ugyanakkor mennyiségi vonatkozásban túltelítettnek tekinthető; Sárbogárd versenyképes kínálat kifejlesztésére képes e téren, közeli, s logisztikai tekintetben előnyös pozícióban.

A városfejlesztés másik legfontosabb fókuszja a munkaerőfejlesztés. Nem elegendő arra számítani, hogy hazai munkahelyek esetén az ingázó munkaerő hazatér, ezért a város oktatási- képzési (felnőttképzési) rendszerének fejlesztése sürgető feladat. E tekintetben több akadályozó tényezővel is meg kell küzdeni. Egyik ezek közül, hogy az oktatás fejlesztéséért és működtetéséért nem az önkormányzatok a felelősek: e tekintetben az önkormányzat saját, határozott fejlesztési céljainak kitűzésére és partneri együttműködés keretében kialakítható közvetett hatására építhet. További kockázat, hogy a képzés struktúrájának minél nagyobb összhangba kell kerülnie a gazdaság által keltett munkaerőigényekkel. Ehhez ismerni kell -legalább nagy vonalakban- a jövő struktúráját. Erre az önkormányzat akkor válhat képessé, ha a jelenlegi gazdaságstruktúra mellett ágazati fejlesztési céljait is meghatározza az adottságokra építve. Természetesen a leendő befektetők közvetlenül nem „hívhatók meg”, azonban a szabályozás és az ösztönzési feltételek révén képes a hatásgyakorlásra. További vizsgálatok szükségesek a helyes irányok kiválasztásához, azonban relatíve kis kockázattal állítható, hogy *az agrárgazdaság innovatív továbbfejlesztése, feldolgozótechnológiák megjelenése, logisztikai funkciók szükségessége, a nyelvtudás és az informatika iránti igény, elektronikai, gépipari kis- középüzemek megjelenése, az építőipar fejlődése, a természet- és hagyomány-turizmus olyan irányok, amelyek nagy valószínűséggel részletes elemzés végeredményében is megjelennek majd.*

A helyi gazdaság fejlődéséhez az kell, hogy a mikro- és kisvállalkozások mozgástérhez jussanak, kialakuljon az egymástól vásárlás kultúrája, s olyan kör-körös termelési- szolgáltatási vonalak, hálózatok (ökoszisztémák) fejlődjenek ki, amelyek minimális környezetterhelés mellett a keletkező jövedelmeket a rendszeren belül tartják, egymás számára generálnak piacot és foglalkoztatást.

2. stratégiai cél: A város differenciált településjellegével harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése

Ehhez az átfogó célhoz tartozik a városiasság erősítése a városközpont és központi területek fejlesztésével. Fontos továbbá a jellegzetes táji-, természeti adottságok és a településkarakter harmóniájának megőrzése.

A település fejlődéstörténete okán kevésbé predesztinált egy központra fókuszáló, ahhoz kötődő helyi társadalom kialakulására. A település hosszan elnyúló (útifalui jellegű) építkezési módja megnehezíti a lakosság integrációját, ezért szükséges a fő központ mellett alközpontok fejlesztése is, melyekhez az ott lakók erősebben kötődnek. Városias fejlesztésre csupán a településtengely mentén van lehetőség. A fejlődéshez a központ és az alközpontok funkciógazdagságát szükséges növelni. A tengelytől oldalirányban távolabb elhelyezkedő településrészek lakosságának városidentitását is erősíti a központ fejlesztése – főként szolgáltatási, vonzó funkciói, környezete, városi szintű közösségi élmények, sikerek révén, azonban a lokális kötődést ez egyrészt nem gyengíti, másrészt arra szükség is van az elkülönülő társadalomrészek közösségként való összetartása érdekében. Különösen a szegregáció szempontjából veszélyeztetettebb részekben fontos a szomszédsági és egyéb kisközösségi kapcsolatok léte, melyek néha esetleg a túlélést teszik lehetővé.

Fontos, hogy a legalapvetőbb ágazat, az agrárium gazdasági erőforrásként való fejlődése ne károsítsa a környezetet (a helyi úthálózatot, a növény- és állatvilágot, a talaj és a vizek állapotát) és minél nagyobb mértékben térjen vissza arra az egy ideje elhagyott útra, amelyen az agrárium a helyi lakosság hasznára, vidékfejlesztési tényezővé válik (foglalkoztatás, a helyi kulturális tőke, munkakultúra fejlesztése, a közösségfenntartásban való részvétel, a vízelvezetés, a védősávok létrehozása, a védett természeti értékek megőrzése és tovább fejlesztése, vonzó zöld környezet, vizes élőhelyek kialakítása illetve védelme stb.).

A környezeti, táji értékek megőrzése és a lakosság életében való pozitív jelenléte továbbra is fontos, védelmükre a továbbiakban is nagy hangsúlyt kell helyezni. Különösen fontos a klímaváltozáshoz alkalmazkodó, a negatív hatásokat mérséklő, a jólétet biztosító természeti és városi környezet kialakítása.

3. stratégiai cél: A társadalmi megújulás erősítése

A társadalmi megújulásnak a gazdaságfejlesztéssel párhuzamosan szükséges végbe mennie. A törekvésnek arra kell irányulnia, hogy a lakosság, a családok önfenntartó, értéktermelő képessége minél gyorsabban fejlődjön, s a megtermelt szellemi és anyagi értéktöbblet visszaforgatásra kerüljön a további fejlődés körében. Más szavakkal a város alapfokú iskolarendszeréből kikerülő gyerekek a helyi középfokú oktatásban folytassák tanulmányaikat, a helyi vállalkozások jövedelmüket, hasznukat a városban költsek el, illetve fektessék be, a felsőfokú tanulmányokat végzők visszatérjenek a diploma megszerzése után, s a fiatalok megtalálják tartós és vonzó életfeltételeiket a településen.

Mindehhez a lakókörnyezet minőségi fejlesztése, a kereskedelmi- és közszolgáltatások bővítése, színvonaluknak fejlesztése szükséges. A szegregáció felszámolása és társadalmi különbségek csökkentése, a szociális és közjóléti szolgáltatások javítása, bővítése a lemaradó rétegek fenntarthatóságának feltétele. A lakosság elégedettségének javítását szolgálja a társadalmi kapcsolatok erősítése, a közösségi élet fellendítése, a helyi identitás erősítése és a kulturális, szórakoztató programok, szolgáltatások körének bővítése.

Hosszabb távon ugyanakkor elérendő cél, hogy aminél kevesebben kerüljenek a társadalom peremére abban az értelemben, hogy megfelelő kompetenciák híján esetleg már munkaképes korban külső jóléti támogatások, segélyek révén legyenek képesek élni. A társadalmi tőke fejlesztése, melyen belül kiemelkedő a kulturális tőke szerepe, ezért a hosszú távú fejlődés alapfeltétele.

Szokás a társadalmi és a kulturális tőke emelésének felelősségét pusztán az oktatásra hárítani. Nem vitatható az oktatás kiemelt szerepe, hiszen a munkaerőpiaci kompetenciákat az emberek alapvetően itt alapozzák meg. Ezen túlmenően azonban a közösségi példamutatás, a közösségi élmények, melyek közt meghatározóak a munkahelyi közösségek körében szerettek, a családi viszonyok, a város kulturális szolgáltatásai, eseményei, a közösségi központok révén közvetített kultúra nem csupán az identitás formálása szempontjából fontosak. A koncepcióban többször hivatkozott technológiai fejlődés hatására egyes szakmák elavulnak, kikerülnek a gyakorlatból, új szakmák keletkeznek és szakmákon belül is olyan fejlődés megy végbe, amely a munkaerő folyamatos megújulását igényli. Továbbá a hétköznapi élet technológiai, kulturális gyakorlatai is megváltoznak, melyekkel nemcsak a fiataloknak, hanem a felnőtt korúaknak is meg kell ismerkedniük. Az életképes embernek mindezek miatt alapvetően olyan, széles alapokon nyugvó kulturális kompetenciákkal, tanulás- és alkalmazkodóképességgel, szellemi frissességgel kell rendelkezniük és azt hosszú időn át fenntartaniuk, amelyek képessé teszik őket a változások lekövetésére. Mindehhez hozzájárul, hogy az általános

egészségi állapot javulásával az életkor is meghosszabbodik, így a kompetenciák megőrzésére biológiai és kulturális tekintetben is növekvő ideig kell képesnek maradni.

Mindehhez a városnak meg kell teremtenie az alapfeltételeket a lakhatási feltételek és a kulturális-társadalom-etikai, közösségfejlesztési és széles körű szolgáltatási értelemben is.

Az átfogó célok a helyi szereplők számára hosszú távon, 15-20 év viszonylatában irányt mutatnak a megvalósítandó fejlesztési tevékenységek körében. Ennek a hosszútávra szóló célrendszernek az elérését középtávú stratégiai fejlesztési programok segítik. A stratégiai programok rövid távú operatív programokon (intézkedések/beavatkozások) keresztül valósulnak meg.

Horizontális célok

Mindhárom átfogó cél megvalósulását szolgálják a horizontális részcélok, melyek nem köthetők egyetlen szakmai vagy városrészi területhez, hanem a település egésze szempontjából játszanak szerepet.

A **„kommunikáció és partnerség fejlesztése”** a változó viszonyok közt növekvő szerepekkel bír. Fontosságát jelzi, hogy horizontális célként azonosításra került, mert a fejlesztési dimenziók mindegyikénél biztosítani kell a hatékony kommunikáció és partnerségi folyamatok feltételrendszerét.

A kommunikáció a koncepció szempontjából kiemelten tartalmazza az önkormányzat és a lakosság közti kapcsolatokat. E tekintetben a városi célok eléréséhez szükség van a lakosság bevonására, tájékoztatására, felvilágosítására a jövővel kapcsolatos fejlesztések, a jövő lehetőségei, kockázatai tekintetében. A fejlődés egyik fontos feltétele, hogy a lakosság ismerje az érdekében kitűzött célokat és intézkedéseket, ugyanakkor legyen tisztában azzal is, hogy személyes, családi, kisközösségi tekintetben milyen felelősséggel rendelkezik, milyen önálló aktivitása szükséges ahhoz, hogy a fejlődés előnyeit saját javára fordíthassa.

A kommunikáció másik fontos iránya azon partnerkapcsolatok köre, melyek keretében az önkormányzat közvetett módon képes hatást gyakorolni olyan területek alakulására, ahol nem rendelkezik önálló döntési kompetenciákkal, mint pl. a gazdaság vagy az oktatás. További kapcsolati irány azon felsőbb döntéshozói körökkel való kapcsolat, ahol a források elosztása, nagy (pl. közlekedési, oktatási) rendszerek, infrastruktúrák fejlesztési döntései megszületnek (megyei, országos szint). E téren hátrányt szenvednek, s így erős céltudatosságot igényelnek az eleve hátrányban lévők, tekintve, hogy a gyakorlatban a nagyobb érdekérvényesítő képességgel rendelkező identitások hatása néha az elvekkel szemben is érvényesül.

A **„fenntartható, komplex városirányítási rendszer kidolgozása és megvalósítása”** nélkül nem valósulna meg a fenntartható városfejlődés. Korunkban az innovatív technológiák, melyek „vérkeringését” az informatika fejlődése biztosítja, minden területre behatolnak, s jelentősen befolyásolják az őket alkalmazó (vagy nem alkalmazó) szervezetek versenyképességét. A városok már hivatkozott, erőforrásokért és eredményekért folyó versenyében nem csupán az elérhető erőforrások (pl. munkaerő, fejlesztési források) mennyisége a döntő, hanem legalább ennyire fontos azok felhasználásának hatékonysága is. Az alapos önismerettel (statisztikákkal, jelentésekkel, elemzésekkel, előrejelzésekkel) rendelkező, stratégiai alapon működő, az erőforrásokat tervezetten, a leghatékonyabb pontokon felhasználó települések gyorsabban fejlődnek. Ezt az igényt csak komplex tervezés és városirányítási rendszer keretében lehet teljesíteni. Komplex jellegénél fogva a rendszer minden területet érint, ezért horizontális célként értelmezhető. A köztudatban és a sajtóban elterjedt

„smart city”, „okos város”, intelligens város” kifejezések mögött többnyire csak egyes részterületek informatikai alapokon nyugvó szervezése, működtetése húzódik meg, s hiányzik a komplexitás és az integrált jelleg, Ettől megkülönböztetve a célt, a komplex és integrált jelleg, mint tervezési, vezetési szemlélet kerül hangsúlyozásra annak tudatosítása érdekében, hogy a városfejlesztés és irányítás logikus rendszerének kialakítása élvezzen primátust, biztosítva a mindenkori rendszerszerűséget és optimális forrásfelhasználást. Ez az **informatikai alapokon nyugvó, integrált adatgyűjtési, adatfeldolgozó, tervezési, döntéselőkészítési, döntéshozatali stratégiai keret fogja** össze azokat az operatív működési, üzemeltetési jellegű részrendszereket, részfolyamatokat, amelyek a 9. rész cél: A városi szintű szolgáltatások bővítése, fejlesztése rész célban kerülnek bemutatásra.

3.3.3 Részcélok és intézkedések rendszerének bemutatása

A település erősségei, gyengeségei, lehetőségei és veszélyei, vagyis a SWOT analízis alapján a település jövőképeinek eléréséhez kitűzött átfogó célok részcélokkra, majd további szakterületi fejlesztési-rendezési javaslatokra, programokra bonthatók.

STRATÉGIAI CÉLOK	RÉSZCÉLOK	INTÉZKEDÉSEK
I. A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés	1. Helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése	<ul style="list-style-type: none"> • Iparfejlesztés • Turizmusfejlesztés • Helyi termék előállításának ösztönzése • Logisztikai kapacitások növelése • Körforgásos gazdaság megteremtése • Kereskedelem- és szolgáltatásfejlesztés
	2. A települési szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése	<ul style="list-style-type: none"> • Vállalkozásbarát szabályozás (adók, rendeletek) • Partnerség a vállalkozói szférával és a fiatalokkal • Hatékony befektetésösztönzés, befektetéstámogató településmarketing
	3. Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztés	<ul style="list-style-type: none"> • Közúti közlekedés fejlesztése • Kerékpáros közlekedés fejlesztése
	4. A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése	<ul style="list-style-type: none"> • Szakképzés rendszerének létrehozása • Felnőttképzés rendszerének létrehozása • Gimnáziumi tagozatok kialakítása
II. A város differenciált település jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése	5. A Városközpont és az alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése	<ul style="list-style-type: none"> • Belvárosrehabilitáció és funkcióbővítés • Alközpontok fejlesztése • Középületek rehabilitációjának folytatása
	6. Alkalmazkodó, a táj és a hosszútávú erőforrások megőrzését biztosító, fenntartható agrárgazdaság fejlesztése	<ul style="list-style-type: none"> • Hagyományos tájhasználat fenntartása és ösztönzése • Környezetkímélő gazdálkodás támogatása
	7. Zöld- és kékinfrastruktúra hálózatos fejlesztése	<ul style="list-style-type: none"> • Közcélú zöldterületek fejlesztése, növelése, fenntartása • Integrált vízgazdálkodás fejlesztése, vízvisszatartás • Útfásítások és mezővédő erősávok kialakítása

		<ul style="list-style-type: none"> • Magánkertek és intézménykertek bekapcsolása a zöldfelület-hálózatba • Természeti és táji értékek védelmének biztosítása helyi szinten • Víz- és zöldfelület gazdálkodással kapcsolatos szemléletformálás
	8. A környezetterhelések mérséklése, kibocsátás-csökkentés	<ul style="list-style-type: none"> • CO2 kibocsátás csökkentése, légszennyezettségmérő állomás telepítése • Megújuló energiaforrások használatának ösztönzése, energiatakarékosságra való nevelés erősítése • Hulladékgazdálkodás fejlesztése, szelektív hulladékgyűjtés kiterjesztése, az újrahasznosítás feltételeinek előkészítése • Talajterhelés mérséklése
III. Társadalmi megújulás erősítése	9. A város irányítási, működési, szolgáltatási rendszerének fejlesztése és digitalizációja	<ul style="list-style-type: none"> • Közszolgáltatások intézményi fejlesztése • A helyi társadalom egészségi állapotának javítása • Szociális állapot javítása és a szolgáltatások fejlesztése • Közösségi tájékoztatási, információs rendszer fejlesztése SMART megoldásokkal • SMART CITY – intelligens megoldások a városirányítás - városüzemeltetés, a kommunikáció és a városi élet minden lehetséges területén
	10. Társadalmi integráció, befogadás erősítése	<ul style="list-style-type: none"> • Tanodák, felzárkóztató beavatkozások • Közösségépítő, kompetenciafejlesztő képzések • A hátrányos helyzetű lakossági rétegek elhelyezkedését is lehetővé tevő vállalkozások ösztönzése, nonprofit foglalkoztatási formák kialakítása
	11. Kulturális tőke növelése	<ul style="list-style-type: none"> • Kulturális, sportolási, szórakoztató intézmények, közösségi terek fejlesztése • Kulturális és szocializációs képességek fejlesztése, kulturális szolgáltatások javítása

	12. A lakhatási feltételek fejlesztése	<ul style="list-style-type: none"> • Differenciált, letelepedést segítő lakhatási program kidolgozása (telkek, támogatási rendszerek stb.), ennek részeként • Társadalmi mobilitást ösztönző szociális bérlakásprogram kialakítása • Piaci bérlakás portfólió kialakítása • Munkavállalást célzó lakhatást segítő intézkedési rendszer (munkásszállás, szolgálati lakások stb.) • A fiatalok elhelyezkedését, városon belüli életlehetőségeit, helyben maradását és letelepedését elősegítő ifjúságpolitikai program kidolgozása és megvalósítása • Lakóterületek épületállományának megfelelő színvonalú fenntartása, felújítása • Szociális városrehabilitáció
	13. Helyi közösségek erősítése	<ul style="list-style-type: none"> • Helyi közügyek széles körben történő megtárgyalása, civil szervezetek kezdeményezéseinek felkarolása • Kommunikáció fejlesztése, helyi média lehetőségeinek kiszélesítése • Helyi közösségek, tehetségek megnyilvánulásának támogatása • Helyi identitás növelése, klíma- és egészségtudatosság erősítése

4. táblázat: Részcélok és beavatkozások összefüggései

Az 1 stratégiai cél: A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés**1.rész-cél: A helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése**

A városra jellemző, döntően nagybirtoktesteken megvalósuló agrárgazdaság mellett Sárbogárd adottságai a mezőgazdaságtól független tevékenységű ipari termelés telepítésére és fejlesztésére, logisztikai és nagykereskedelmi tevékenységekre is alkalmasak. Tekintve, hogy az agrárium aránya nagyon magas, célszerű az ágazati jellegű bővítés is.

Az egyre népszerűbb gazdasági ökoszisztémák az agráriumhoz kapcsoló vállalkozások körében alakulhatnak ki feldolgozási, növénynevelési, melléktermék- hulladék-hasznosítási, környezetgazdálkodási, turisztikai profilok letelepedése esetén.

Előnyös innovációs lehetőséget kínál a körkörös gazdaság kiépülése egyes termék- és szolgáltatáskörökben, melynek keretében a vállalkozások együttműködése magas hatékonysághoz vezet az erőforrás-használat és a környezetvédelem terén.

Sárbogárd kedvező és a jövőben javuló közlekedési helyzetét kihasználva logisztikai kapacitásai növelésére is vállalkozhat, melyhez kapcsolódóan a nagykereskedelmi infrastruktúra feltételei is rendelkezésre állhatnak majd.

A múltbeli negatív tapasztalatok alapján fontos, hogy kockázatmérés-klési célból ne egy-két nagy(obb) cég döntse el a helyi gazdaság fejlődését, hanem színes összetételű, számos kisebb vállalkozás jelenléte „terítse szét” a vállalkozások esetleges elköltözésének, megszűnésének kockázatait. (ld. Mannessmann esete). A kockázati szempontok érvényesülését jelenti az is, ha a stabil alapokon álló agrárgazdaság köré azt kiegészítő profilú vállalkozások telepednek le.

A táji- és természeti környezet adottságaira és az épített környezet meglévő és fejlesztendő értékeire alapozó komplex **turisztikai** akcióprogram megvalósítása is a gazdaság sokrétű fejlesztéséhez járul hozzá. Az öko-turizmus és a falusi vendéglátás kibontakozása már jelenleg is folyamatban van. Ezt tovább erősítve, és a kedvező adottságokat összekapcsolva olyan attrakció valósítható meg, mely már tényleges turisztikai potenciállal rendelkezik. A lehetőségeket bővítheti és javíthatja a szomszédos településekkel való partnerségi együttműködés. Elsősorban a Sárvíz völgyének természeti adottságait kihasználva van lehetőség településeket összekötő turisztikai attrakció megvalósításra. Jó lehetőség rejlik a természeti környezet nyújtotta lehetőségek kiaknázásában (természetjáró turizmus, madármegfigyelés, horgászturizmus, a kerékpárturizmus, lovas turizmus), hiszen a helyi értékek mellett a várostól nem messze, Sárkeresztúrnál egy tájvédelmi körzet (Sárvíz-völgye Tájvédelmi Körzet), Nagylók mellett pedig egy a Mezőföld állat- és növényvilágát bemutató tanösvény (Iringó-tanösvény) található. Amennyiben sikerülne e vonzó természeti értékekkel rendelkező területeket szervezett kirándulásokkal, programokkal és az ezekhez kapcsolódó szolgáltatásokkal összekapcsolni, akkor Sárbogárd felkerülhetne a turizmus térképére.

A turizmusfejlesztés másik lehetséges célterülete a termálvízre alapuló fejlesztések. A kapacitások feltárását követően meghatározható, hogy mekkora és milyen minőségű termálvízkapacitás áll

rendelkezésre Sárbogárdon.² A lehetőségek függvényében cél olyan termálfürdő szolgáltatások létrehozása, melyek az idegenforgalom mellett a helyi lakosság igényeit is kiszolgálják.

A turizmusfejlesztéshez nélkülözhetetlen a kereskedelmi és a széles körű szolgáltatásfejlesztés, amely a helyi lakosság komfortérzetét is növelni fogja.

A részcélhoz az alábbi intézkedések tartoznak:

- Iparfejlesztés
- Turizmusfejlesztés
- Helyi termékek előállításának ösztönzése
- Logisztikai kapacitások növelése
- Körforgásos gazdaság megteremtése
- Kereskedelem-és szolgáltatásfejlesztés

Fontos gazdaságfejlesztési szempont, hogy egyik megközelítésben minél korszerűbb, innovatívabb vállalkozások elérésére célszerű törekedni, ugyanakkor fontos a foglalkoztatási, képzési, szempontok figyelembevétele is.

2.részcel: A települési szolgáltatási, környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése

A település bevételei és a helyi munkahelyteremtés nagyban függ attól, hogy milyen mértékben sikerül ipari-gazdasági tevékenységet folytató vállalkozásokat Sárbogárdon megtelepíteni. Az ipari ágazat egyik lehetséges és kézenfekvő ágazata a mezőgazdasági terményeket feldolgozó ipar, mely egyúttal felvásárló piacot jelenthet a helyben (térsgében) megtermelt terményeknek. A térségben mutatózó magas munkanélküliség miatt legelőnyösebbek a jelentős hozzáadott emberi munkaerőt igénylő tevékenységek.

A lehetséges fejlesztések megvalósítása nem kizárólagosan magánvállalkozások útján lehetséges. Önkormányzati szándék, hogy saját maga a térségi önkormányzatokkal egyeztetve egy zöldségfeldolgozó, hűtő és savanyító üzemet hozzon létre. Valamint további szándék, hogy Hantossal és Nagylókkal együttműködve a város fontos terményét, a fűszerpaprikát szárító és feldolgozó üzem hozzon létre.

A gazdasági szektor jelenlévő szereplőinek megtartásában és új vállalkozások Sárbogárdra való telepítésének egyik fontos eszköze a vállalkozásbarát intézmény, települési környezet megteremtése. Olyan program kidolgozása és végrehajtása szükséges, mely megkönnyíti a vállalkozások indítását, mindennapi hivatali adminisztrációs, ügyintézési terheit. Célzott intézkedésekkel, támogatásokkal orientálhatja a munkaerő-piaci igényekhez illeszkedő munkaerő képzettségét, összekapcsolhatja a munkaadói és munkavállalói szektort. A cél megvalósításának egyik legfontosabb alapelve a partnerség. Jelen cél esetében ez elsősorban a vállalkozói szektorra, a szomszédos Önkormányzatokra és az esetlegesen érintett hivatalokra, oktatási intézményekre értendő.

² A kataszterben szereplő kutak közül magasabb (58-67 °C) hőfokú termálfürdő Vajtán, Velencén, Gárdonyban található, Sárbogárdon egy 30°C vízhőmérsékletű kút ismert a kifolyó víz alapján. A 90°C -os geoizotherma mélység itt -1400m. (Magyarország geotermikus felmérése 2016. Magyar Energetikai és Közműszabályozási Hivatal).

A helyi gazdaság élénkítésének további feltétele a magánvállalkozások célirányos támogatása akár a falugazdaságról, a helyi piacról, a szolgáltatások bővítéséről, az örökségi értékek védelméről, vagy éppen a turizmus fejlesztéséről legyen szó.

A fejlesztések tudatos előkészítése és fenntarthatósága érdekében szükséges a támogatási rendszerre is kiterjedő településmarketing terv elkészítése, valamint a pályázati lehetőségek figyelemmel kísérése.

A település helyi infrastrukturális adottsága, illetve térségi közlekedési kapcsolata jónak mondhatóak. Egyaránt elérhető távolságban van az M6 és a M7 gyorsforgalmi út, illetve három megyejogú város is. Igaz ezek az adottságok a legtöbb szomszédos településen is adottak, de kedvező, vállalkozás barát intézkedésekkel, szolgáltatásokkal a település versenyképessége növelhető és a versenytársak elé helyezhető.

Az elmúlt tervezési időszak alatt barnamezős területen **ipari park** kialakítása mellett **inkubátorház** létesítésére is sor került. A beruházás még nem fejeződött be, de már jelentős betelepülési szándék jelzi, hogy megindulhat a város tartós gazdasági stagnálásának fordulata, lendületet kaphat a település gazdasági fejlődése.

Az eddig tapasztalt érdeklődések alapján ígéretes folytatásra, az üzleti infrastruktúra további bővítésére kerülhet sor. Ehhez szükséges lehet egy piacelemzés elvégzése, mely alapján az adottságokkal párosítva kialakíthatók Sárbogárd jövőbeli gazdasági arculatának és célzott nagyságrendjének körvonalai. A jelenleg szűk ágazati meghatározottságot tágítani szükséges az átfogó célnál leírtak szerint. Befektetés ösztönzési stratégia, program kidolgozása szükséges, melynek kidolgozása során meghatározhatók a befogadás szempontjából preferált, valamint a diszpreferált vállalkozások fő jellemzői. Érdemes számolni azokkal az ágazati, technológiai, vállalkozásszervezési és működési trendekkel, infrastruktúra-szükséglettel, valamint a munkaerőigényekkel, amelyek befolyásolják a telephelyválasztást (logisztikai igények, hálózati együttműködés-klaszterekhez-ökoszisztémákhoz való kapcsolódás, beszállítói rendszerek stb.).

A részcélhoz az alábbi intézkedések tartoznak:

- Vállalkozásbarát szabályozás (adók, rendeletek)
- Partnerség a vállalkozói szférával, a fiatalokkal
- Hatékony befektetésösztönzés, befektetéstámogató településmarketing

3. rész cél: Gazdasági és logisztikai alközponti szerepet erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztése

A gazdasági és logisztikai alközponttá válás alapfeltétele a közlekedés és a közmű infrastruktúra fejlesztése.

A közúti közlekedés fejlesztés területén elsősorban a **63. sz. főút** átmenő forgalmának a belterületet terhelő negatív környezeti hatásainak a csökkentése a cél. Legkedvezőbb megoldás a teljes belterület elkerülő nyomvonal megvalósítása lenne. Azonban a főúti elkerülő út megvalósítása csak távlatban várható, ezért közép- és hosszútávon olyan intézkedéseket szükséges tervezni a környezetterhelés csökkentésére, melyek továbbra is a belterületen átmenő nyomvonallal számol elsősorban.

Sárbogárd közigazgatási területét érinti a tervezett M8 gyorsforgalmi út nyomvonala. Az országos szakpolitikai fejlesztési cél megvalósításában Sárbogárd nem tud szerepet vállalni, de mint a város hosszú távú jövőjét pozitívan befolyásoló fejlesztés, mindenképpen támogatandó cél.

A helyi úthálózat fejlesztése a meglévő külterületi és belterületi utak szükséges felújításaira irányul. A szükséges helyeken szilárd burkolattal való ellátás, a szűk keresztmetszetek esetében a burkolatok szélesítése a feladat.

A közterületek jobb használhatósága érdekében a közterületek forgalmi funkcióját akadályozó elemeket (pl. esetleges zöldfelület kialakításokat és szakszerűtlen vízelvezetési megoldásokat) el kell távolítani, lehetőséget teremtve járdák kiépítésére.

A járdák használhatóságát növelni lehet a járdák mentén zóldsávok, fasorok telepítésével, amelyekkel a túlzott napsugárzás csökkenthető.

Az utak, közterületek megfelelő felszíni csapadékvíz elvezetésének megoldása szükséges, amelynek egyik alapfeltétele az utak menti vízelvezetés kialakításának megoldása, az üzemelő vízelvezető rendszerben előforduló korlátok-akadályok megszüntetése, a megfelelő méretű áttereszek kialakítása és a vizek megfelelő tovább szállításának biztosítása.

Azokban az utcákban, ahol a keresztaszelvény lehetővé teszi, ki kell építeni a gyalogjárdákat, vagy ki kell jelölni a vegyes közlekedési utakat a gyalogos forgalom rendezése érdekében. Foglalkozni kell az akadálymentes közlekedés biztosításával, a járdasüllyesztések kialakításával és gyalogátkelőhelyek kijelölésével felújításával is.

Továbbra is beavatkozást igényel a Városközpont parkolás feltételeinek javítása. Sárbogárd központjában, elsősorban az intézményeknél a kiépített parkoló kapacitások szűkösek, az igényeket intenzív időszakban nem tudják kiszolgálni. E miatt, illetve a városközpont funkcióbővítéséhez kapcsolódóan cél a felszíni parkoló kapacitás bővítése, mely az előző tervezési ciklusban megkezdődött, de további fejlesztési lépéseket kíván. A parkolási problémák megoldása során a parkolók bővítése nem mehet a zöldfelületek és a közösségi közterületek rovására.

Sárbogárd domborzati adottsága kiválóak a széleskörű kerékpáros közlekedésre. Ennek érdekében a belterületeken és a külterületen egyaránt fejleszteni kell ennek színterét. A térségi kapcsolatok érdekében elsősorban a 63. sz. főút mentén, míg a külső településrészek elérhetőségének erősítése érdekében az egyéb országos mellékutak mentén szükséges a kerékpáros infrastruktúra megteremtése. A településrészek közötti kapcsolat megteremtésével létrejön a belterületek kerékpáros törzshálózata is, mely főként a központi belterület esetében alsóbbrendű hálózati elemekkel egészíthetőek ki. A kerékpáros infrastruktúra külterületen elsősorban önálló kerékpárútként, míg belterületen forgalomtechnikai megoldásokként jelenik meg. A forgalomtechnikai intézkedésekkel jelentősen javítható a kerékpáros közlekedés biztonsága, mely ösztönzően hathat ennek a közlekedési formának a terjedésére.

Sárbogárd közösségi közlekedésében fontos szerepet tölt be a Budapest-Dombóvár 40-es vasúti fővonal. Az országos vasútfejlesztési koncepció megvalósulása esetén átépülne Sárbogárd vasútállomás, a tengelyterhelés 22,5 kN-ra emelkedne, a Pusztaszabolcs Sárbogárd – Rétság szakaszon második vágány létesítésére és 160 km/h engedélyezési sebesség kiépítésre kerülne sor. Sárbogárd Város az országos vasútfejlesztési célok megvalósításában nem tud szerepet vállalni, érdekelt a célok támogatásában és megvalósulásában. A fejlesztés révén javítható a vasútállomás intermodalitása. A fejlesztéshez kapcsolódóan fejleszthető a közúti közösségi közlekedéssel és az egyéni közlekedési módokkal való összekapcsolódás is. Amennyiben a vasútvonal fejlesztésével együtt a vasúti személyszállítás is fejlesztésre, erősítésre került, indokoltá válik a helyi és helyközi autóbusz közlekedés felülvizsgálata is.

A részcélhoz az alábbi intézkedések tartoznak:

- Közúti közlekedés fejlesztése
- Kerékpáros közlekedés fejlesztése

4.részcel: A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése

A munkaerő kérdéskörét, mint az egyik legfontosabb telepítési tényező és erőforrás a gazdasággal foglalkozó 1. átfogó cél és annak 1. részcélja keretében már érintettük. A város lakossági összetétele iskolai végzettség szempontjából kedvezőtlen. Tovább probléma, hogy a munkavállalók fele nem helyben, hanem a környező városokba, döntően Székesfehérváron dolgozik. Sokan több óra utazást kénytelenek vállalni. Versenyképes bérek esetén bizonyosan lehet számítani arra, hogy többségük a lakóhelyén keletkező munkahelyet választja. Ezzel a probléma nem oldódik meg, hiszen az adott munkakörök feltehetően más kompetenciákat igényelnek. A helyi oktatási intézményrendszer nem készült fel arra, hogy átképzésekkel, továbbképzésekkel segítse a munkahelyváltókat. Továbbá szükséges foglalkozni a **szakképzés megszervezésével, bevezetésével** azokon a szakmai területeken, amelyek nagy valószínűséggel keresettek lesznek (informatikus, gépészeti szakmák, villanszerelő, építészeti szakmák, növénytermesztés- kertészet, mezőgazdasági termékfeldolgozástechnológiák, mezőgazdasági gépészet stb.) A nyelvi képzés súlyának erősítése versenyelőnyt jelenthet a városnak.

A diákok városi kötődését elősegíthetik az alábbi megoldások:

- gyakorlati képzés lehetőségének megszervezése, duális képzéshez való csatlakozás
- ösztöndíj alkalmazása

A fiataloknak a városi cégekhez kötése szempontjából előnyös lehet a **gyakorlati képzés** lehetőségének megszervezése a vállalkozókkal együttműködve, lehetőséget teremtve a sárbogárdi diákoknak arra, hogy helyben teljesítsék gyakorlati kötelezettségüket, egyúttal kialakuljanak kötődéseik a cégekhez. Lehetőség szerint ezt a székesfehérvári oktatási intézmények által működtetett **duális képzés** keretében érdemes teljesíteni, ez a módszer jelentősen javítja a munkaerőutánpótlás lehetőségét.

A közép- és felsőfokúak tekintetében az **ösztöndíjrendszer bevezetése** is előnyös lehet, mivel elősegíti a más városban tanuló diákok hazatérését.

A gazdaság bővülése szükségessé teszi a felnőttképzés feltételeinek megteremtését. Nyilvánvalóan a város nagyságrendje nem elegendő egy sok szakmában autentikus intézmény felállításához, azonban a bevezetésre kerülő alapszakmák körében a felnőttképzés humán erőforrás-háttere is megteremthető. Ezen túlmenően a kisebb létszámok kezeléséhez az **infrastruktúra megteremtésével** tud hozzájárulni az önkormányzat, melyet a szakképzés helyszínével együtt célszerű kialakítani, mint iskolai képző -felnőttképző- és gyakorlati képzőhelyet.

A helyi feltételrendszer fejlesztése túl szükségessé válik a megyeszékhely egyes intézményeivel való együttműködés, amely főként a képzések előkészítését, működtetését és egyes kihelyezett képzések megszervezését érinti.

A gimnáziumi oktatás keretében a magasabb minőség érdekében szükségessé válhat **tagozatok bevezetésére**, pl. nyelvi tagozat, természettudományos tagozat(ok), mint kémia-fizika, biológia. A tényleges előkészítéshez alapul kell venni a kormányzat új, Szakképzés 4.0 Stratégiáját.³

A feltételrendszer előkészítése az önkormányzat részéről jelentős **partnerségi, városdiplomáciai munkát igényel.**

A részcélhoz az alábbi intézkedések tartoznak:

- Szakképzés rendszerének létrehozása
- Felnőttképzés rendszerének létrehozása
- Gimnáziumi tagozatok kialakítása

2. stratégiai cél: A város differenciált település jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése

5.rész cél: Városközpont és az alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése

A városias jelleg erősítése elsősorban a város központi településmagját érinti. A városközpont városrehabilitációs funkcióbővítése az elmúlt időszakban már megkezdődött, amit tovább kell folytatni, mert **még mindig nincs a településnek valódi városközpontja**. Sárbogárd városias jellegének erősítése érdekében még számos funkcióval bővíthető a terület. Ide tartozik a közterületek fejlesztése rekreációs funkciók, találkozási pontok, közösségi terek létrehozása révén, amihez természetesen bele tartozik a zöldfelületek minőségi fejlesztése is. A város útifalu jellegéből adódik, hogy a városmagtól nyúlványszerűen tovább terjeszkedett város a főút mentén mindkét irányba. Sárszentmiklóson és Alsótöbörzsökön részben megvannak az alközponti funkciók, de ezeket további bővítése hozzájárul a lakosság életminőségének javulásához.

A közterület fejlesztések egyik fontos eleme a belváros parkolási problémáinak megoldása. Úgy kell a belváros közterületeit átalakítani, hogy a zöldítés és kerékpáros infrastruktúra fejlesztése mellett a parkolók száma ne csökkenjen, mivel a központban található a szolgáltatások többsége. Új parkolók létrehozására érdekében a környező tömbbelsőket, telkeket lehet feltárni.

További fejlesztési terület az intézményi ellátások esetében jelentkezik. Ide tartozik a közösségi, kulturális, szórakoztató szolgáltatások fejlesztése, színtereinek megteremtése. A közösségi programok feltételeinek, színtereinek biztosítása hozzájárul a lakosság helyi identitásának erősítéséhez, a közösségi életben való aktív szerepvállaláshoz.

A célok elérésének egyik városrehabilitációs eszköze lehet a jelenleg városközpontként funkcionáló terület kiterjesztése, a városi jellegű területek növelése. E célra lehetséges terület az Ady Endre út nyugati oldalán lévő tömbök.

Hosszabb távon foglalkozni kell azzal a problémával, hogy a fejlődő város néhány másik járásközpont belvárosához képest szerényebb megjelenése révén gyengébb imázst és vonzerőt generál. Ez

³ Ld. a 1168/2019. (III. 28.) Korm. határozattal elfogadott dokumentumot

fejlődésből következik, hiszen végső soron falvak összenövéséből és összevonásából jött létre, s csak 1986-ban kapott városi rangot, így történelmi városközpont nem jöhetett létre. Ezt a hiányzó fejlődési elemet pótolhatja a meglévő városközpont jelentősebb fejlődése, melyet azonban az adottságok behatárolnak, vagy egy új, a hosszabb távú fejlődés követelményeinek megfelelő funkciógazdag, vonzó városközpont megtervezése. A megvalósítás bizonyosan meghaladja a Városfejlesztési Koncepció futamidejét, azonban a központfejlesztés koncepcióalkotásának megkezdése indokolt. Ezzel párhuzamosan szükséges foglalkozni a decentrumok fejlesztésével, mivel ezek konkrét funkciók létesítésével függenek össze, melyek megvalósítása a programozási időszakban aktuális.

A funkcióbővítések mellett, illetve érdekében folytatni szükséges a középületek rehabilitációját, ami konkrét üzemeltetési és városműködtetési előnyei mellett a városkép fejlesztéséhez is hozzájárul.

A részcélhoz az alábbi intézkedések tartoznak:

- Belvárosrehabilitáció és funkcióbővítés
- Alközpontok fejlesztése
- Középületek rehabilitációjának folytatása

6. részcel: Alkalmazkodó, a tájat és a hosszútávú erőforrások megtartását biztosító fenntartható agrárgazdaság fejlesztése

A település tájszerkezetében a hagyományos tájhasználati formák és ezzel összefüggésben a természeti értékek megőrzése mind a természetvédelmi oltalom alatt álló területeken, mind azokon kívül is kiemelt feladat. A mezőgazdasági területek továbbra is megőrzendők, a helyi gazdaság szerkezetében a jó minőségű termőterületek védendők. Jelenleg az uralkodó ágazat a szántóföldi növénytermesztés, mely meghatározó helyet foglal el a település életében, és a jövőben is alapvetően jelen lesz. A szántóföldi növénykultúrák mellett azonban a munkaigényesebb kertészeti ágazatoknak, zöldség- és gyümölcsstermesztésnek is szerepet kell kapniuk. A településen azonban a mezőgazdaság a fejlődés egyik alapja kell legyen. Ennek egyik feltétele a kiváló természeti adottságokkal rendelkező mezőgazdasági területek fennmaradását és hasznosítását ösztönző területfelhasználási kategóriák, illetve övezetek és előírások meghatározása a településrendezés szintjén.

A hagyományos tájhasználattal összefüggésbe hozható a környezetkímélő gazdálkodási módszerek alkalmazása, mely az itt lévő értékes táji, természeti területek védelme érdekében igen fontos intézkedés. Elsősorban a Sárvíz közelében és vízbázist érintő mezőgazdasági területek hasznosításánál szükséges a vegyszermentes növénytermesztés támogatása, ökológiai gazdálkodásra való ösztönző lépések bevezetése.

A többszintű természetvédelmi oltalom alatt álló területeken a természetvédelem szempontrendszerének is alárendelt területhasználatok az értékes területek védelmét, ökológiai alapú fejlesztését, a sajátos helyi adottságok megőrzését kell lehetővé tegye. A védett területek extenzív tájhasználat, azaz a gyepgazdálkodás továbbra is megőrzendő, csak úgy, mint Sárbogárd sajátos táji-, természeti értéke a Sárvíz-völgye kiterjedt halastó rendszere. Kiemelkedően fontos ebben az esetben az egyensúly megteremtése a természetvédelem és halgazdálkodási tevékenység között is, különös tekintettel arra, hogy az extenzív halastavak fontos élőhelyként, táplálékforrásként szolgálnak számos védett vízi emlős- és madárfaj számára, így őrzi a térség biodiverzitasának.

A Sárvíz mente változatos tájszerkezete a táji adottságokhoz alkalmazkodó területhasználatok támogatásával tartható meg leginkább, ahol azonban kiemelendő a természetvédelemnek alárendelt hasznosítás, az extenzív használatok támogatása.

A részcélhoz az alábbi intézkedések tartoznak:

- Hagyományos tájhasználat fenntartása és ösztönzése
- Környezetkímélő gazdálkodás támogatása

7.rész cél: Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése

Sárbogárdon a klímaváltozás hatására várhatóan egyre többször tapasztalhatók olyan időjárási szélsőségek, mint a nyári hőhullámok, megnövekedett hőségnapok száma, a hosszú száraz időszakok miatt kialakuló légköri aszály vagy a hirtelen lezúduló csapadék által okozott villámáradások. E szélsőséges időjárási jelenségek negatív hatásainak csökkentésére világ- és európai szinten is a zöldfelületek és víztároló kapacitások bővítését, az úgynevezett zöld-kékinfrastruktúra hálózat kialakítását szorgalmazzák.

A város életében paradox módon, de a városok többségéhez hasonlóan együttesen okoz gondot a csapadék- és talajvíz, valamint a csapadékhiány.

A klímaváltozás egyik legégetőbb problémája Sárbogárd térségében elsősorban az aszályos időszakok hosszának és gyakoriságának növekedése. A város szempontjából a csapadékhiány egyrészt a kiváló termőföldi adottságon alapuló szántóföldi növénytermesztés fenntarthatóságát veszélyezteti, másrészt a légköri aszály negatív hatást gyakorol a lakosság egészségi állapotára.

A városi területeken a nem vízáteresztő felületek miatt a csapadék gyorsan folyik el, így nem tud kialakulni a talajvíztárolás, a természetes hűtőhatás, ezzel tovább növelve az aszályos időszakokat. A burkolt felületek okozta gyors vízvezetés a szélsőségesen magas csapadékesemények miatt kialakuló úgynevezett villámárvizek kialakulásában is szerepet játszik. A nagytáblás szántóterületek az aszály hatására fokozódik a defláció, az átlagos szélesebesség erősödésének és a növekvő párolgásnak köszönhetően növekszik a természetes eredetű szálló por mennyisége is. A probléma megoldását a rossz beszivárgási adottságok miatt elsősorban a víz elvezetése és tározókban történő megőrzése jelentheti, figyelembe véve a két probléma időbeli eltérését.

A szálló porszennyezés megkötése, a CO₂ elnyelése, a természetes vízvisszatartás és a mikroklíma javítása érdekében javasolt a város zöldfelületi rendszerének fejlesztése. Kiemelt figyelmet kell fordítani a közhasznú zöldterületek védelmére és növelésére, a közlekedési hálózat és az ipari területek menti védőfásításokra, valamint a nagytáblás művelésű szántóterületek a mezővédő erdősávok, fasorok kialakítására, a város körüli ökológiai hálózat megőrzésére és hálózatos fejlesztésére.

A város arculatának kialakításában is fontos eszköz az egységes koncepció alapján átgondolt és kivitelezett fásítás, többszintű védősáv, fasor telepítés, különös tekintettel a fő közlekedési útvonalakra, meghatározó szerkezeti tengelyekre. A közcélú zöldterületek, valamint sport- és rekreációs területek komplex, többfunkciós fejlesztése a környezeti minőség javítása mellett a város közösségi életének fontos színtereivé válhatnak. A zöldfelületi rendszer fejlesztését összhangban kell megvalósítani a város integrált vízgazdálkodásának fejlesztésével, amely során a természetközeli megoldásokat és a csapadékvíz-visszatartást kiemelten kell kezelni. A szélsőséges időjárást, a nagyobb csapadékeseményeket a meglévő vízvezető rendszerek nem tudják megfelelően kezelni. A megfelelő

vízvezetés, víztárolás kialakításának hiánya komoly veszélyeztetést okoz. Ennek elkerülésére a települést fel kell készíteni a nagyobb intenzitású csapadékok fogadására.

Sárbogárdon jellegéből adódóan a kertesházak területén lévő zöldfelületek jelentősen hozzájárulnak a helyi hő és vízháztartás szabályozásához. Éppen ezért a zöldinfrastruktúra hálózat fejlesztése, valamint a klímabarát csapadékvízgazdálkodás csak a magánkertek ökoszisztémaszolgáltató funkcióinak bevonásával lehetséges. A magánkertek bekapcsolása a városi zöldhálózat fejlesztésében a lakosság szemléletformálásán és edukációján keresztül valósítható meg. Fontos cél, hogy a magánkertek kialakítása, növényhasználata és a burkolt felületek aránya hozzájáruljon a zöldfelületek megőrzéséhez és növeléséhez.

A részcehhez az alábbi intézkedések tartoznak:

- Közcélú zöldterületek fejlesztése, növelése, fenntartása
- Integrált vízgazdálkodás fejlesztése, vízvisszatartás
- Útfásítások és mezővédő erősávok kialakítása
- Magánkertek és intézménykertek bekapcsolása a zöldfelület-hálózatba
- Természeti és táji értékek védelmének biztosítása helyi szinten
- Víz- és zöldfelület gazdálkodással kapcsolatos szemléletformálás

8.részceh: A környezetterhelések mérséklése, kibocsátás-csökkentés

A városban az életminőséget jelentősen rontó környezeti probléma a levegőminőség, amelyre konkrét adatok, mérőállomás hiányában sajnos nem állnak rendelkezésre, de a 63-as út forgalma jelentős közlekedési eredetű, a lakások jelentős részében jelenlevő szilárd tüzelés és a kertekben gyakori avarégetés pedig lakossági eredetű légszennyezést okoz. A közlekedési eredetű szennyezést a közúti fejlesztések (1. átfogó cél-3. részceh) és az út menti fásítás mérsékelheti (2. átfogó cél. 3. részceh). A lakossági eredetű szennyezést pedig az energiahatékonysági és szemléletformáló programok mérsékelhetik.

Az energiahatékonyság növelését elősegítő fejlesztések, az épületek energiakorszerűsítése révén a település hő- valamint villamos energia felhasználása mérséklődik, ezzel csökken a város CO₂ kibocsátása. Az elmúlt években a város uniós források felhasználásával elkezdte az intézményállományának energetikai korszerűsítését. Az épületek energetikai felmérése után az energetikai korszerűsítéseket a jövőben is javasolt folytatni, kiegészítve a hatékony energiamenedzsmentet szolgáló infrastruktúrák kiépítésével, energiahatékony épületüzemeltetési rendszerek bevezetésével.

A lakossági energiafelhasználás mérséklése érdekében kiemelt figyelmet kell fordítani a családházak lakóterületek energetikai megújítására is. Ennek megfelelően ki kell dolgozni olyan ösztönzőket, pályázati lehetőségeket, amelyekkel a családi házas lakóépületek energiahatékonysága nő. A lakosságnál az energiahatékonyság javításának a fentiekén túl egyéb eszköze lehet az „okos mérés” kialakítása, bevezetése, különböző zónaidők között eltérő tarifa szerkezet, fűtési, hűtési és világítási megoldások modernizálása és okszerű használata. Ezek ösztönzésére javasolt szemléletformálást szolgáló mintaprojektek támogatása, az energiahatékonyságot bemutató tájékoztató programok indítása.

Emellett a helyi adottságokkal leginkább összhangban lévő napenergia, geotermikus energia és a szilárd biomassza alapú megújuló energiaforrás hasznosításával mind az önkormányzat, mind az ipari

fogyasztók, valamint a település lakossága profitálhat a csökkenő energiaköltségeknek, illetve a mérséklődő energiafüggőségnek köszönhetően. Hosszú távú cél olyan energiaközösségi program kidolgozása és megvalósítása, ami nem csak egyéni köz- és magán létesítmények energiafelhasználását korszerűsíti, hanem olyan fejlesztést jelent, amely révén a város energiafelhasználása részben megújuló energiából biztosítható. A megújuló energiaforrások növekvő részarányával a károsanyag-kibocsátás párhuzamosan csökken, kevesebb szennyeződés terheli a környezetet.

A légszennyezés mellett jelentős környezetterhelést okoz a vizek szennyvíz eredetű diffúz terhelése. A központi belterülettől távolabb fekvő városrészek egyikében sincs kiépített közcsatornás szennyvízelvezetés. A keletkező szennyvizek döntő hányadát helyben a talajba szikkasztják, veszélyeztetik a felszín alatti vizek vízminőségét, ezzel a saját vízbázisukat. Cél minden belterületi ingatlanra kiterjeszteni a szennyvízcsatorna hálózatot, és növelni a szennyvízcsatorna hálózatra történő rákötöttség mértékét, illetve a külön álló településrészekeken egyedi szennyvíz-kezelési megoldásokat javasolt bevezetni. A felszín alatti ivóvízkincs mennyiségi terhelésének csökkentése érdekében javasolt a vízfogyasztás csökkentése, a nem ivóvíz minőséget igénylő alkalmazásban (locsolás, takarítás) csapadékvízgazdálkodással és a szürkevíz hasznosításával (épületgépészeti beavatkozás, fejlesztés segítségével).

Sárbogárdon az elszállított települési hulladék mennyisége az utóbbi években folyamatosan és jelentősen növekedett. A hulladékkezelés kapcsán közvetetten és közvetlenül is üvegházhatású gázok kerülnek a levegőbe, amely elsősorban a szilárd hulladékkezelésből és kisebb mértékben a szennyvízkezelésből származnak. Az összes elszállított hulladék csupán 2%-a szelektíven gyűjtött hulladék, amelynek mennyisége az utóbbi években stagnál. A hulladékok hasznosításának környezetvédelmi jelentősége mellett gazdasági előnyei is vannak: a hulladék érték, hiszen a hulladékká vált anyagokból fontos másodnyersanyagok nyerhetők ki, ez a körforgásos gazdaság alapja. Cél a hulladéklerakás csökkentése, egyidejűleg a szelektív hulladékgyűjtés részarányának növelése, amely megteremti a kommunális hulladék újrahasznosításának alapjait. A hulladékok újrahasznosítása a körforgásos gazdaság kiépítésének fontos elemévé válhat. Kiemelt jelentősége van a hulladéktermelés csökkentésében a célzott szemléletformálásnak. A hulladékcsökkentés témakörben kiemelten fontos probléma a jelentős légszennyezést okozó avarégetés, amelyet a helyben történő komposztálással és felvilágosító programokkal, jó kertészeti gyakorlatok ismertetésével, illetve megfelelő szabályozással, ellenőrzéssel és szankcionálással lehet visszaszorítani.

A részcélhoz az alábbi intézkedések tartoznak:

- CO₂ kibocsátás csökkentése, légszennyezetségmérő állomás telepítése
- Megújuló energiaforrások használatának ösztönzése, energiatakarékosságra való nevelés erősítése
- Hulladékgazdálkodás fejlesztése, szelektív hulladékgyűjtés kiterjesztése, az újrahasznosítás feltételeinek előkészítése
- Talajterhelés mérséklése

3. stratégiai cél: A társadalmi megújulás erősítése

9.rész cél: A város irányítási, működési, szolgáltatási rendszerének fejlesztése és digitalizációja

A rész célkeretében néhány kiemelten fontos, jelentős beruházás megvalósítása szükséges a programozási időszakban.

A helyi társadalom egészségi állapotának javítása

Új mentőállomás létesítése: Az intézményi ellátás fejlesztésének egyik kiemelt eleme egy új mentőállomás épületének megvalósítása. Az egészségügyi ellátás az utóbbi években a pandémia következtében a korábbiaknál is exponáltabb témává vált. A város és a járás települési széttagoltságára való tekintettel a mentőszolgáltatás színvonalas biztosítása sürgető. Ez az intézmény jelenlegi helyén gazdaságosan csak korlátozottan fejleszhető, ezért új helyszínen célszerű a megvalósítása.

Szociális ellátó központ: Cél a jelenleg elszórtan elhelyezkedő, nehezen fenntartható intézmények integrációja. Olyan intézmény együttes létrehozása tervezett, mely gazdaságosan, hatékonyan fenntartható. Az érintett szolgáltatások közé értendő az idősek otthona és ellátása, a család és gyermek segítő szolgálat, a hajléktalan ellátás.

Az idősellátás tekintetében lakossági fórumon elhangzottak alapján javasolt egy járási szintű igényfelmérés elkészítése. Az eredmények alapján határozható meg a szociális, nonprofit és piaci alapú igények nagysága, melyek alapul szolgálnak annak eldöntéséhez, hogy milyen forrásból, mekkora kapacitású, milyen típusú, milyen igény szintű ellátás(ok)ra van szükség. A szociális jellegű bentlakásos intézmény szükségessége az ismert igények alapján nem kétséges, de feltételezhető ezen felüli megalapozott kereslet megléte is.

Fontos és e beavatkozások közé is tartozik a kulturális, sportolási, szórakoztató intézmények, közösségi terek fejlesztése is, ez a témakör azonban nem itt, hanem a 11. rész cél: Kulturális tőke növelése beavatkozás cím alatt kerül kifejtésre.

A gyermekintézmények fejlesztése

A fiatal családok szempontjából exponált kérdés a könnyen elérhető, nem túlszűfolt, színvonalas infrastruktúrális és gondozási, nevelési körülményeket biztosító intézmények léte. Jelen állapot szerint elsősorban a bölcsődei férőhelyek tekintetében van szükség bővítésre, azonban a gazdaságfejlesztési célokhoz illeszkedően a rekreációs szolgáltatásokhoz hasonlóan ebben a közszolgáltatási körben is fontos az előre gondolkodás, a vonzerő növelése. Az igények későbbi megjelenése miatt ez esetben nem elegendő a pillanatnyi igények ismerete, hanem az üzleti infrastruktúra várható betelepülése alapján számítható létszámemelkedés családi vonzatait is figyelembe véve lehet kalkulálni az óvodai és bölcsődei férőhelyszükségletet.

Közösségi tájékoztatói, információs rendszer fejlesztése ("smart city")

Az okos város fogalma ma már a városi élet szinte minden területére értelmezhető, legyen az a közösségi közlekedés, a közigazgatás, a gazdaságfejlesztés, környezetvédelem, mobilitás vagy a turizmus, a sport és a kultúra. A megoldásszállítói oldalon szinte folyamatosan jelennek meg újdonságok, új lehetőségek és új kihívások is. Az üzemeltetési, működtetési és adatgyűjtési szolgáltatásokat integrált rendszer részeként érdemes fejleszteni, melynek stratégiai keretét a 2. horizontális cél (Fenntartható, integrált, komplex városirányítási rendszer kidolgozása és megvalósítása) alatt leírtak tartalmazzák. Törekedni kell európai partnerségi hálókhoz való kapcsolódásra a tudástranszfer érdekében, illetve keresni kell az ez irányú EU-s finanszírozású pályázatokon való részvételt a

rendszeres időszakonként frissített koncepció alapján. Az új eszközrendszer nem helyettesíti a stratégiai szervezethez, sőt, a megoldások kizárólag a megfelelő stratégiai és működési összefüggések figyelembevételével hoznak eredményt. Másrészt a megszülető eredmények, többletinformációk felhasználási módja teszi értékesé az eredményeket. Ezért a stratégiai célok érdekében és azokkal összefüggésben kerül felmérésre, hogy mely területen rendelkezik a város olyan lehetőségekkel, ahol az informatikai vagy szervezési, tervezési módszerek, adatbázisok létrehozása szignifikánsan javítja a működés hatékonyságát és forrásokat szabadít fel új funkciók megvalósítására. (Ilyenek lehetnek pl.: városi integrált adatbázis létrehozása, a közvilágítás üzemeltetése, a közintézmények ingatlanüzemeltetése, a hulladékgyűjtés rendszere, a vízszolgáltatás területe, a lakosság információ-ellátása és a kommunikáció, a városon áthaladó közlekedési eszközökkel való internetes kommunikáció és tájékoztatás, a környezetvédelmi adatok automatizált gyűjtése, online elérhetősége és automatizált feldolgozása, integrált városi informatikai rendszer és azon belüli adatfeldolgozás és automatikus jelentéskészítés stb.).

A rész célhoz az alábbi intézkedések tartoznak:

- Közszolgáltatások intézményi fejlesztése
- A helyi társadalom egészségi állapotának javítása
- Szociális állapot javítása és a szolgáltatások fejlesztése
- Közösségi tájékoztatói, információs rendszer fejlesztése SMART megoldásokkal
- SMART CITY – integrált, intelligens megoldások a városirányítás -városüzemeltetés, a kommunikáció és a városi élet minden lehetséges területén

10.rész cél: Társadalmi integráció, befogadás erősítése

Tanodák, felzárkóztató beavatkozások

A lakosság hátrányos iskolai végzettségi állapota, kevésbé versenyképes munkaerőpiaci kompetenciái nehezítik a családok önfenntartó képességének fejlődését. Az érintettek kilátásait rontja, hogy a folyamatban lévő innovációs folyamatok következtében elhelyezkedésük várhatóan még tovább növekszik, s a szakképzést nem igénylő munkakörökben is olyan magas minőségű munkakörnyezetre lehet számítani az új befektetések esetén, amelyek megkívánják a dolgozók kulturált viselkedésformáit. A családok tekintetében nem csupán az elhelyezkedés, hanem a gyermeknevelés tekintetében is fontos a kulturális tőke emelése annak érdekében, hogy az új generációk társadalmi felemelkedésének ne szabjon gátat a családi és a szűkebb közösségi környezet. A társadalmi költségek szempontjából is fontos a kulturált, egészség- és környezettudatos, a környezetre igényes, érték központú egyének és közösségek arányának növekedése. Az iskola rendszeren, felnőttképzésen kívüli életmód-, életvezetési programok, tanodák keretei közt történő tanulás, közösségfejlesztés, felzárkóztatás pályázati lehetőségeit és a források hatékony felhasználását biztosítani szükséges. A humán erőforrás-szükségre való tekintettel a humán erőforrásfejlesztés lehetőségeit is érdemes minél nagyobb mértékben kiaknázni.

Közösségépítő, kompetenciafejlesztő képzések

A felnőtt társadalom integrációja, befogadó környezet kialakítása szempontjából a közösségépítés a leghatékonyabb út. Az együttműködés, az integrálódás képessége munka- és viselkedési kompetenciákat igényel, melyekhez szakmai kereteket szükséges kialakítani. A közösségben történő tanulás a közösségben való gondolkodást és a kompetenciákat egy időben fejleszti. A lehetőségek

rendkívül széles palettán jelennek meg, a viselkedésmintáktól, lélektani alapismeretektől a háztartás körében szükséges korszerű és hasznos gyakorlatok elsajátításáig (pl. napirend, gyermeknevelési, lélektani ismeretek, önismeret, párkapcsolati lélektani alapok, munkához, tanuláshoz, szórakozáshoz, társadalmi elvárásokhoz való viszony, lakás, telek igényes rendben tartásának technikái, főzés, kertészet, kerti alapanyagok feldolgozása, szabás-varrás, ház körüli munkák, gyakorlat, egészség, öltözködés- divat stb.)

A szükséges humán erőforrás biztosításhoz célszerű az érintett társadalmi körből kiválasztani és felkészíteni a későbbi képzőket.

A képzéseket elvégző, kialakult kisközösségeket célszerű egyben tartani és közös célok kitűzésével motiválni a megszerzett kompetenciák alkalmazására.

A hátrányos helyzetű lakossági rétegek elhelyezkedését is lehetővé tevő vállalkozások ösztönzése, nonprofit foglalkoztatási formák kialakítása

A széles körű mezőgazdasági háttérre való tekintettel gondolni lehet arra, hogy munkaerőigényes növény- és állattenyésztési ágazatok felé nyitás, primer termékek feldolgozása, piaci értékesítésre való előkészítése útján az alacsony képzettséggel rendelkező munkaképes korúak munkához jussanak. Ezt elősegítik az előző beavatkozások keretében említett kompetencijavító intézkedések. Az önkormányzat által szervezett nonprofit vagy támogatott foglalkoztatási formák (pl. közfoglalkoztatás) tranzit foglalkoztatási keretet jelenthetnek a munkaerőpiacra való belépéshez vagy visszatéréshez. E tekintetben a foglalkoztatási paktumokra is támaszkodni lehet.

Különösen az építőipar és a kertészeti ágazatok küzdenek munkaerőhiánnyal, mellyel tartósan is számolni lehet, a helyi vállalkozásokkal való kapcsolatépítés, közös tervezés eredményes lehet. További lehetőség a közfinanszírozott szociális szolgáltatások körében képzéseken, kompetenciafejlesztéseken alapuló munkaerőbázis-fejlesztés.

A részcélhoz az alábbi intézkedések tartoznak:

- Tanodák, felzárkóztató beavatkozások
- Közösségépítő, kompetenciafejlesztő képzések
- A hátrányos helyzetű lakossági rétegek elhelyezkedését is lehetővé tevő vállalkozások ösztönzése, nonprofit foglalkoztatási formák kialakítása

11. rész cél: A kulturális tőke növelése

Kulturális, sportolási, szórakoztató intézmények, közösségi terek fejlesztése

Sárbogárd városi rangjához és járási központi szerepéhez kapcsolódóan igényként merül fel, hogy a térésben élők szabadidős tevékenységi igénye helyben biztosítható legyen. A jelenlegi igényeken felül számolni kell azzal, hogy a gazdaságfejlesztési célok eléréséhez markánsan erősíteni kell a betelepedés, hazatelepítés és a városban való munkavállalás iránti vonzerőt. A fiatalabb korosztályok körében az egészség megőrzése és a tartalmas élet nagy hangsúlyt kap, ezért lakhelyválasztásukban jelentős szerepet játszik az e téren elérhető szolgáltatások köre, színvonala. Figyelembe kell venni azt is, hogy az országban folyamatban lévő sportlétesítmény- építések, turisztikai fejlesztések, zöld város projektek erős versenyt támasztanak, ezért a stagnáló állapot eleve relatív versenyhátrányhoz vezetne.

Ezeket az igényeket sportlétesítmények (pl.: tanuszoda, sportcsarnok) és kulturális létesítménynek (pl.: színházterem, mozi), a szórakoztató szolgáltatások, közösségi terek biztosíthatják. A koncepcionális cél ezeknek a funkcióknak a biztosítása, ami a lehetőségektől függően megvalósítható önálló létesítményként, vagy meglévő infrastruktúra felhasználásával is. Törekedni kell e téren a meglévő, de funkciótlannak, illetve alulhasznosított ingatlanoknak a visszaforgatására, ami a vagyongazdálkodási szempontokon kívül azzal az előnnyel is jár, hogy általában eleve a célközönség által jól elérhető, központi helyen találhatóak.

Kulturális és szocializációs képességek fejlesztése, kulturális szolgáltatások javítása

Nem feltétlenül jelent a korábbiakban felsorolt lehetőségekhez képest új felkészítési, kompetenciafejlesztési formákat, kereteket, azonban külön hangsúlyt szükséges adni a növekvő követelményeket támogató társadalmi és gazdasági közegbe való bekapcsolódást, beilleszkedést elősegítő képzések, közösségépítések, kulturális szolgáltatások körének. Sárbogárd széttagolt településszerkezete különösen nehezíti az egyes településrészek lakosságának integrációját.

Külön figyelmet igényel az a szempont, hogy a város új munkahelyek létesítésével igyekszik perspektívát nyújtani azok számára is, akik azt saját erejükből nem képesek megteremteni. Ahhoz, hogy ezt a lehetőséget ki tudják használni, a lakosoknak is képessé kell válniuk a követelményeknek való megfelelésre. Ez az igény nem kizárólag a legalacsonyabb munkaerőpiaci kompetenciákkal rendelkezőket érinti, hanem mindazokat a különböző végzettséggel, munkatapasztalattal rendelkezőket is, akik merőben új, más körülmények közé kerülnek az új helyi munkahelyre történő váltás során.

A legnehezebb feladatnak nem feltétlenül az infrastrukturális, szervezeti feltételek megteremtése tekinthető, hanem az érintettek érzékenyítése, sikeres ösztönzése arra, hogy felismerjék tanulási szükségletüket, felmérjék annak hasznait megszokott életvitelükkel szemben, és vállalják azokat a változásokat, melyeket sokszor tehernek élik meg csak azért, mert gondolkodásukon, hozzáállásukon, napirendjükön, életmódjukon változtatni kell. Ehhez érdemes olyan szervezetekhez fordulni, amelyek kellő tapasztalattal rendelkeznek e probléma kezelése terén. (Pl. Máltai Szeretetszolgálat)

A lakosság bevonását lényegesen segíthetik azok a kulturális rendezvények, gyakorlatok, amelyek részben illeszkednek a célcsoport érdeklődési köréhez, részben lehetővé teszik átmeneti vagy tartós bevonásukat egy kompetencia- és közösségfejlesztő folyamatba. Ez alapvetően az adott lakosságcsoporthoz kulturális gyökereihez való kapcsolódás esetén lehet sikeres, azonban a tervezett fejlődési ívvel, amely értékelhető előre jutást eredményez a társadalmi integráció terén.

A rész célhoz az alábbi intézkedések tartoznak:

- Kulturális, sportolási, szórakoztató intézmények, közösségi terek fejlesztése
- Kulturális és szocializációs képességek fejlesztése, kulturális szolgáltatások javítása

12. rész cél: A lakhatási feltételek fejlesztése

Differenciált, letelepedést segítő lakhatási program kidolgozása (telkek, támogatási rendszerek stb.),

A város célja a lakosság, ezen belül különösen a fiatalok megtartása, és munkahelyteremtés, valamint a komplex környezet minőségének, a város szolgáltatásainak fejlesztése segítségével az ingázó

munkaerő hazatelepítése, új munkaerő, lakosság betelepítése. Mindehhez a lakhatási feltételek javítására van szükség.

A város alapvetően falusias fejlődése révén kevés bérlakással rendelkezik, az önállóadó fiatalok és a betelepülők számára átmeneti vagy tartós feltételként bérlakás kínálatot kell biztosítani. Határozott igény van a szociális bérlakás állomány bővítésére is. Nagy számú munkahelyet teremtő beruházás esetén munkásszálló létesítése is indokolt lehet. Új családi házak, tömbház építések (lakópark) számára lakóterület bővítés szükséges, melyet infrastruktúrával kell ellátni. Ösztönzési rendszer kialakítása szükséges ahhoz, hogy a városban való letelepedés vonzó legyen az új lakhelybe befektető vállalkozók, lakosok számára. E feltételrendszer előkészítését nagyságrendi és ütemezési szempontból összhangba kell hozni az üzleti infrastruktúra fejlesztésével, amely az új lakók számára a munkahelyeket biztosítja majd.

A lakhatási feltételrendszer fejlesztéséhez, az önkormányzati lakás-portfólió és a piaci kínálat kialakításához **lakhatás-fejlesztési koncepciót** szükséges kidolgozni. Az egyes lakhatási módok konkrét programját a koncepció alapján lehet kidolgozni, biztosítva ezzel azok összhangját, a piaci harmóniát és az erőforrások optimális felhasználását.

A lakáskoncepció alapján lehet kidolgozni az egyes lakhatási formák konkrét fejlesztési programját.

Társadalmi mobilitást ösztönző szociális bérlakásprogram kialakítása

A legnagyobb igény a szociális bérlakások iránt jelentkezik, tekintve, hogy e kategóriában az utóbbi években lényegében stagnált a lakásszám. Az igények felmérését követően, a lakáskoncepcióban meghatározott darabszámban és étékben lehet optimális döntést hozni a lakások összetételéről (új építés vagy vásárlás és felújítás; méretbeli összetétel, minőségi fokozat, felszereltség stb.). Arra célszerű törekedni, hogy az új kapacitás olyan ponton lépjen be a piacra, ahol minél nagyobb mobilitást generál (pl. több gyerekesek nagyobb lakásba költözhetnek – helyükre kiscsalád költözhet; egyedülálló idősök olcsóbb fenntartású, komfortosabb, jobb szolgáltatási környezetű lakásba költözhetnek stb.) E részletek ismerete csak az igények pontos felmérése alapján lehetséges. Többszörös költözések egy lakással több lakót tesznek elégedetté.

Piaci bérlakás portfólió kialakítása

Konkrét felmérés nélkül is állítható, hogy egy tízezres lakosságú városban létezik piaci alapú bérlakás igény, a nagyságrendje azonban nem ismert. Különösen megalapozott e fejlesztési irány a már megtörtént és a még várható építési költség és lakásár emelkedések tudatában, hiszen mind többen hosszú távon lesznek kénytelenek a bérlakást választani lakhelyül. Számítani lehet arra is, hogy a munkahelyteremtéssel együtt olyan bérlakás-igények is jelentkeznek, amelyek második lakhelyként tartanak szükségesnek egy bérlakást a munkahely településén. (Pl. külföldi betanítók, középvezetők a bevezetési, felfuttatási időszakban.)

Az igényfelmérés alapján, lakóterületkijelöléssel a magánszféra bevonásával is megoldható az építés, azonban a szociális bérlakás állomány növelése esetén számítani lehet annak veszteségnövekedésére. Hosszú távon önfelfinanszírozó lakásportfólió számottevő piaci alapú bérlakás tulajdonlását is feltételezi, ami jelentős befektetést igényel. A lakáskoncepció keretében érdemes kitérni az önkormányzat által beruházási oldalon finanszírozható, majd fenntartható állomány-összetétel-célt. Döntésétől függően maga az önkormányzat is lehet a piaci áron kiadott bérlakások befektetője és üzemeltetője.

Munkavállalást célzó lakhatást segítő intézkedési rendszer (munkásszállás, szolgálati lakások stb.)

Előre nem számítható, de feltételezhető olyan jelentősebb munkahelybővülés, amely a környezetből ingázó vagy munkásszállást igénylő dolgozókkal tölthető fel. A munkásszállást többségében átmeneti megoldásként célszerű számításba venni arra az időre, amíg a végleges lakhatás feltételei meg nem teremődnek. Ilyen beruházásról konkrét befektetés előkészítési fázisában érdemes döntést hozni. (A pályázatok közt megjelent a munkásszállás építés támogathatósága.)

A fiatalok elhelyezkedését, városon belüli életlehetőségeit, helyben maradását és letelepedését elősegítő ifjúsáspolitikai program kidolgozása és megvalósítása

A szociális és a munkahelyteremtéshez kötődő lakhatási feltételeken felül külön szükséges foglalkozni a fiatalok lakhatási feltételeivel. A javasolt felmérésnek érdemes kitérnie a fiatalok jelenlegi lakhatási helyzetének és szándékaik, lehetőségeik megismerésére. A felmérés eredményei befolyásolhatják mind az önkormányzat döntéseit a lakhatási feltételek alakítása és a lakókörnyezet, a szolgáltatások fejlesztése tekintetében, mind az érintett fiatalok lakhelyválasztását. Ez a témakör (beleértve a lakhatás témában érintett lakosság többi részét is) igényli a részletes lakossági kommunikációt és a célok közös kijelölését.

Lakóterületek épületállományának megfelelő színvonalú fenntartása, felújítása

Feladatok:

Lakóépületek felújítására vonatkozó támogatási programok kidolgozása, finanszírozási konstrukciók felkutatása. A műszaki állapot szinten tartása, fejlesztése során minden esetben törekedni kell az energiahatékonysági beavatkozások minél szélesebb körű alkalmazására.

Szociális városrehabilitáció

A településen számos szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett terület található. Az itt élők társadalmi felzárkóztatása és integrációja mellett megoldást kell találni a rossz műszaki állapotú, alacsony komfortfokozatú lakásállomány felújítására, lecserélésre. Komplex szociális városrehabilitációs programot kell kidolgozni, illetve megvalósítani az érintett területeken. A tervezett intézkedések az egyes területeken eltérhetnek az adott városrész sajátosságaiból adódóan, hiszen az általános problémák mellett egyedi adottságok is mutatkozhatnak.

A rész célhoz az alábbi intézkedések tartoznak:

- Differenciált, letelepedést segítő lakhatási program kidolgozása (telkek, támogatási rendszerek stb.)
- Társadalmi mobilitást ösztönző szociális bérlakásprogram kialakítása
- Piaci bérlakás portfólió kialakítása
- Munkavállalást célzó lakhatást segítő intézkedési rendszer (munkásszállás, szolgálati lakások stb.)
- A fiatalok elhelyezkedését, városon belüli életlehetőségeit, helyben maradását és letelepedését elősegítő ifjúsáspolitikai program kidolgozása és megvalósítása
- Lakóterületek épületállományának megfelelő színvonalú fenntartása, felújítása
- Szociális városrehabilitáció

13.rész cél: A helyi közösségek erősítése

Térségi együttműködések

Sárbogárdnak elsősorban a járáshoz tartozó településekkel indokolt kapcsolatait ápolni, illetve a megyeszékhellyel. A közös igazgatási és oktatási kötődéseik jó kiindulási alapot teremtenek a települések közötti szoros együttműködésre, a közös kulturális és szabadidős rendezvények megtartására. Közös koncepció mentén kialakított marketing és turisztikai stratégia révén kihasználhatják egymás kedvező adottságait, erősíthetik térségi versenyképességüket, idegenforgalmi pozíciójukat.

Helyi közügyek széles körben történő megtárgyalása, civil szervezetek kezdeményezéseinek felkarolása

A településen lévő civil szervezet működése, valamint kínálatuk, szolgáltatási körük bővítése támogatandó. A közösségi élet szervezésének elsődleges szereplői. Az aktív civil szervezetek jó példát mutathatnak a település lakosságának, mivel a problémák megoldására és a település közösségi életének élénkítésére törekcszenek. Így kezdeményezéseik, melyek Sárbogárd fejlődését szolgálják, támogatásra szorulnak, mind a lakosok, mind az önkormányzat által. Ez létrejöhet fórumok szervezése által, melyben a különböző szervezetek esetlegesen összehangolhatják terveiket és megoszthatják a lakossággal. Hasonló fórumok létrehozásával a helyi közügyek megtárgyalását is szélesebb körben lehetne megvalósítani, így érvényesülne a lakosság véleménye is.

Kommunikáció fejlesztése, helyi média lehetőségeinek kiszélesítése

A lakosság közösségi életbe való bevonásának fontos eszközei a nyomtatott és elektronikus média. Az emberek tájékozottsága elkerülhetetlen kiindulási alap. A figyelemfelkeltés, időben történő tájékozódás/tájékoztatás erősíti a részvételi kedvet a rendezvényeken és a közösség életében.

A településmarketing minden település számára fontos eszköz, mivel sokféle területen elősegíti a település fejlődését, így például a turizmus terén, melyre Sárbogárdon is szüksége van. Segítségével többen megismernék és látogatnák a települést és környékét, valamint elősegítené az együttműködések kialakítását és kialakulását is.

Helyi közösségek, tehetségek megnyilvánulásának támogatása

Egy település életében rendkívül fontos, hogy élénk legyen a kulturális élet, főként a helyi közösségek, tehetségek részvételével. Így ezen szereplők támogatása kiemelt ezen a téren. Népszerűsítésük és segítségük érdekében szervezhetőek kiállítások, fellépések és szakkörök, így minden korosztály megtalálhatja a kedvére való elfoglaltságot és emellett ezek a programok összehozzák a település lakosságát, közösségépítő is érzékelhetővé válna.

Helyi identitás növelése, klíma-és egészségtudatosság erősítése

Az **identitás** kérdése mindegyik átfogó cél esetében felmerül, hiszen a tetemes ingázási arány alvóváros jelleget kölcsönöz a városnak, s együtt jár azzal, hogy a gyerekeket a munkahely településére hordják iskolába, ott veszik igénybe a szolgáltatások többségét. A foglalkoztatás javítása tehát identitás növelő hatással is jár.

Az építészeti széttagoltság is nehezíti a kötődés kialakulását, melyet ellensúlyozni kell.

A leghatékonyabb identitásnövelő tényező a közösségfejlesztés, az emberek közösségekbe való bevonása. A fiatal szülők a gyerekek révén vonhatók be a legkönnyebben a közösségekbe. Ez nehezebb az ingázók esetében.

A digitális információs csatornákon keresztül érhető el legkönnyebben a munkaképes korosztály

Az **egészségtudatos** nevelést a gyermekintézményekben és az oktatási intézményekben lehet a leghatékonyabban alkalmazni. A felnőttek esetében olyan (esetleg a gyerekek részvételével szervezett) rendezvények, akciók keretében, valamint a sport, természetjárás keretében, a kerékpárutak fejlesztése, sportlétesítmények létrehozása és étellel való megtöltése révén lehet eredményeket elérni. Felhasználhatók az online felületek is, ez esetben célszerű a célközönség által ismert helyi autentikus személyek pl. orvos, védőnő) ajánlásával terjeszteni az információt.

A COVID révén érzékennyé vált lakosság remélhetően most fogékonyabb az egészséges életmóddal (mozgás táplálkozás, káros szenvedélyek felhagyása) járó életmódváltoztatások elfogadására.

Az érzékenyítés, tudatosítás témakörében érdemes a szakmai partnerszervezetekkel való közös pályázatok lehetőségeinek követése és kiaknázása.

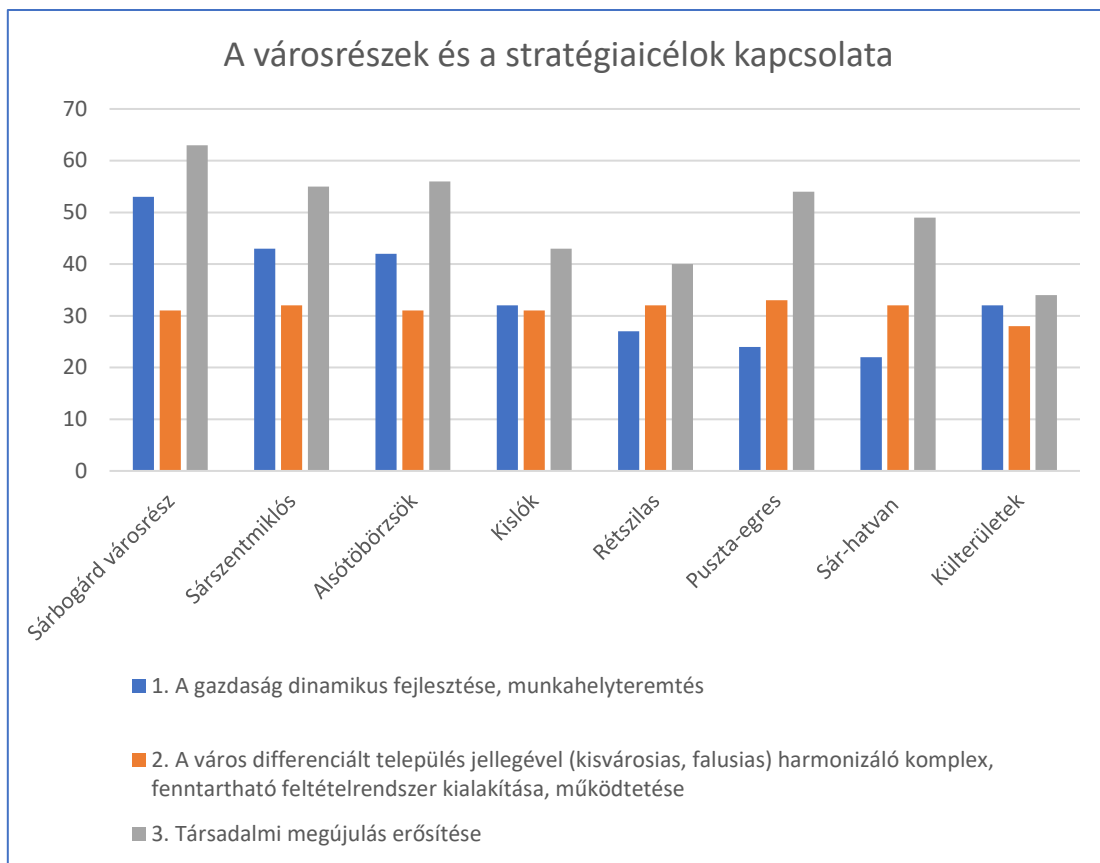
A részcélhoz az alábbi intézkedések tartoznak:

- Helyi közügyek széles körben történő megtárgyalása, civil szervezetek kezdeményezéseinek felkarolása
- Kommunikáció fejlesztése, helyi média lehetőségeinek kiszélesítése
- Helyi közösségek, tehetségek megnyilvánulásának támogatása
- Helyi identitás növelése, klíma- és egészségtudatosság erősítése

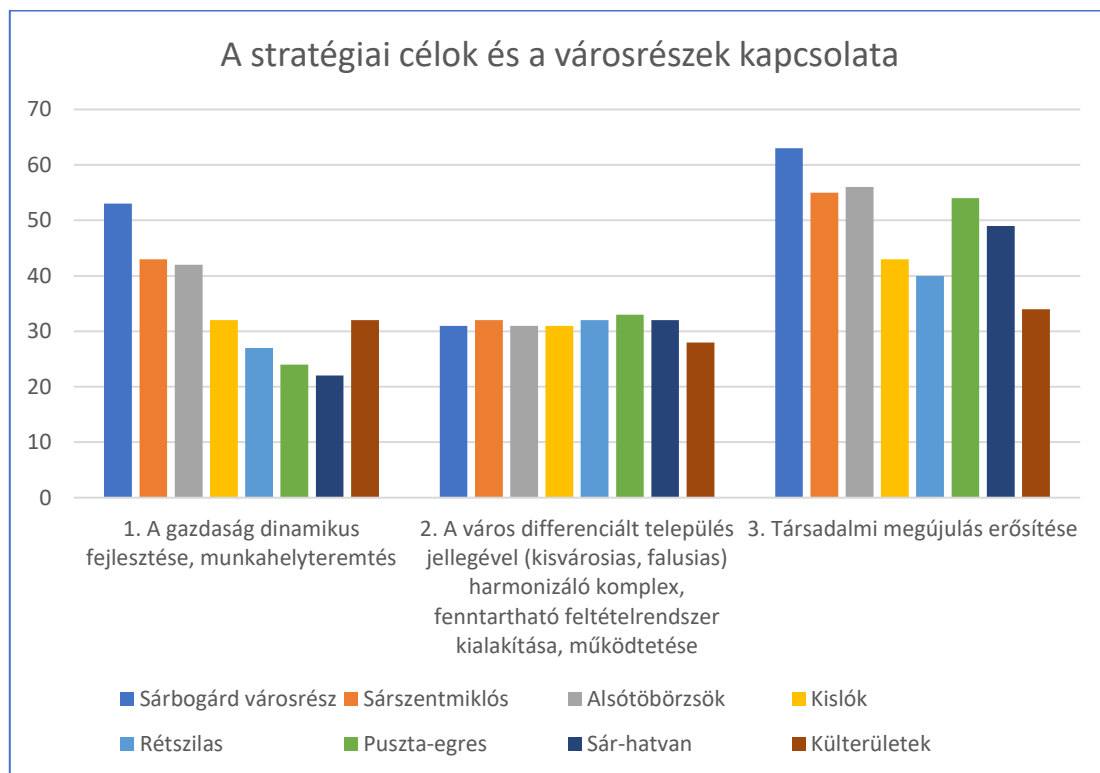
3.3.4 A fejlesztési célok értelmezése az egyes településrészekre

A városrészi lehatárolások és a városrészek (8 városrész) bemutatása részletesen a Megalapozó tanulmány helyzetértékelő fejezetében található.

Az alábbi táblázat szemlélteti a részcélok és a településrészek közötti kapcsolatok erősségeit. Jól látható, hogy a részcélok között vannak konkrét városrészekhez tartozó és vannak a település egészére vonatkozó általános érvényűek is.

2. ábra: A városrészek és a stratégiai célok kapcsolata

3. ábra: A stratégiai célok és a városrészek kapcsolata

Településrészek Részcélok/tematikus célok	Sárbogárd városrész	Sárszentmiklós	Alsótöbörzsök	Kislók	Rétszilás	Pusztáregres	Sár-hatvan	Külterületek
1. Helyi gazdaság sokrétűségének kialakítása	***	**	***	*	**	**	*	**
2. A települési szolgáltatás, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése	***	**	*	*	*	*	*	**
3. Gazdasági-logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztése	*	**	**	*	*	*	*	**
4. A kor követelményeinek megfelelő, piacképes tudást és kompetenciákat eredményező oktatási, képzési rendszer kialakítása és fejlesztése	***	**	**	*	*	*	*	*
5. Városközpont és az alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése	***	***	***	*	*	*	*	*
6. Alkalmazkodó és a tájat és a hosszútávú erőforrások megtartását biztosító fenntartható agrárgazdaság fejlesztése	**	**	**	**	**	**	**	***
7. Zöld-és kékinfrastruktúra hálózatos fejlesztése	***	**	***	**	**	**	**	**
8. A környezetterhelések mérséklése, kibocsátáscsökkentés	***	**	**	**	**	**	**	**
9. A város irányítási, működési, szolgáltatási rendszerének fejlesztése és digitalizációja	***	**	**	*	*	*	*	*
10. Társadalmi integráció, befogadás erősítése	***	**	**	**	***	***	***	*
11. Kulturális tőke növelése	***	**	**	*	*	*	*	*
12. A lakhatási feltételek fejlesztése	***	**	**	*	*	**	**	*
13. Helyi közösségek erősítése	***	***	***	***	***	***	***	***

5. táblázat: Részcélok és településrészek kapcsolata

3.4 A reziliens város a stratégiai célrendszerben

	Prosperáló	Zöldülő	Digitális	Megtartó	Kiszolgáló
STRATÉGIAI CÉL 1.: A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés	Helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése	Helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése			
	A települési szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése	A települési szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése			
	Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztés	Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztés			Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztés
	A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése	A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése	A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése	A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése	
STRATÉGIAI CÉL 2.: A város differenciált település jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése					A Városközpont és a sárszentmihályi és alsótöbörzsői alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése
	Alkalmazkodó, a táj és a hosszútávú erőforrások megőrzését biztosító, fenntartható agrárgazdaság fejlesztése	Alkalmazkodó, a táj és a hosszútávú erőforrások megőrzését biztosító, fenntartható agrárgazdaság fejlesztése			

		Zöld- és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése		Zöld- és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése	
		A környezetterhelések mérséklése, kibocsátás-csökkentés			
STRATÉGIAI CÉL 3.: Társadalmi megújulás erősítése			A város irányítási, működési, szolgáltatási rendszerének fejlesztése és digitalizációja	A város irányítási, működési, szolgáltatási rendszerének fejlesztése és digitalizációja	
				Társadalmi integráció, befogadás	
				Kulturális tőke növelése	
				A lakhatási feltételek fejlesztése	A lakhatási feltételek fejlesztése
				Helyi közösségek erősítése	
HORIZONTÁLIS RÉSZCÉLOK:				Kommunikáció és partnerség fejlesztése a célokkal összhangban	
	A város irányítási, működési, szolgáltatási rendszerének fejlesztése és digitalizációja		Fenntartható, integrált, komplex városirányítási rendszer kidolgozása és megvalósítása		

6. táblázat: A reziliens város a stratégiai célrendszerben

3.4.1 Prosperáló város

A prosperáló város fejlődését elősegítő stratégiai célok és részcélok

A prosperáló városfejlődést támogató		
stratégiai célok		részcélok
STRATÉGIAI CÉL 1.	A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés	Helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése
		A települési szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése
		Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztés
		A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése
STRATÉGIAI CÉL 2.	A város differenciált település jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése	Alkalmazkodó, a táj és a hosszútávú erőforrások megőrzését biztosító, fenntartható agrárgazdaság fejlesztése
STRATÉGIAI CÉL 3.	A társadalmi megújulás erősítése	A város irányítási, működési, szolgáltatási rendszerének fejlesztése és digitalizációja
HORIZONTÁLIS RÉSZCÉL:	Fenntartható, integrált, komplex városirányítási rendszer kidolgozása és megvalósítása	

7. táblázat: A prosperáló város fejlődését elősegítő stratégiai célok és részcélok

1. A stratégiai célok közül döntően az első (gazdaságfejlesztés) segíti elő a prosperáló jövő megalapozását.

A város fejlődőképességét és adott fejlődési ütemét elsősorban a gazdaság állapota, teljesítőképessége és a fejlődési potenciáljának kiaknázását szolgáló célok, akciók határozzák meg, ezért e stratégiai cél és a prosperáló város dimenzió kapcsolatát kissé részletesebben fejtjük ki.

Kiinduló állapot

Sárbogárd jelen gazdasági állapotát jelentősen befolyásolja az agrárgazdaság által jellemzett történelmi múltja, a rendszerváltást megelőző évtizedek alatt betöltött ipari alközpont szerepe, stratégiai vasútközlekedési pozíciójából adódó katonai szerepe és lokális kistérségi- járási foglalkoztatási, szolgáltatási funkciói. Az agrárgazdaság tulajdonos-szerkezeti és technológia-fejlődési változásai következtében az ágazat foglalkoztatási képessége minimálisra csökkent. Hozzáadott-érték-termelő képessége a tulajdonosi szerkezet változását követő évtizedekben a szántóföldi növénytermesztés terén fokozatosan helyreállt, majd az

agrártermékek logisztikájának és feldolgozásának vonatkozásában is fejlődésnek indult, mégis e téren még jelentősen elmarad a lehetőségektől.

A rendszerváltás időszakában lezajlott ipari struktúra-átalakulás, az új befektetések súlypont-áthelyeződése az autópályák közvetlen környezetébe a sárbogárdi ipari ágazat szinte teljes felszámolásával járt. A korábbi potenciál pótlódási folyamata az elmúlt évtizedekben lassú és részleges volt, dinamizálása szükséges.

A rendszerváltással összefüggő katonapolitikai változások nyomán a város katonai létesítményei megszűntek, jelentős kiterjedésű rehabilitációt igénylő -együttel újra-hasznosíthatóvá váló- területet hátrahagyva, feleslegessé téve azonban azokat a szolgáltatásokat, melyeket korábban a civil háttér látott el a katonai ágazat felé. E téren a beállt helyzet véglegesnek tekinthető, bár a használaton kívüli laktanyát a szakminisztérium eddig nem adta át az önkormányzatnak.

A változások a foglalkoztatás és a helyi jövedelemtermelés terén drámai csökkenéssel jártak a megye déli járásában. Ennek ellenpontjaként Székesfehérvár rendszerváltás utáni gyors ipari felívelése részben beköltözések, részben tömeges ingázás révén felszívta a felszabadult munkaerőtömeg jelentős (közlekedési szempontból könnyebben mobilizálható) részét. A járás elmaradott jelleget öltött, s önfenntartó képessége megrendült. A közlekedési feltételek (elsősorban a járat-útvonalak és -számok) romlása következtében az ingázás sem járható út sokak számára (elsősorban a távolsági járatok által nem, vagy nem csak ritkán érintett településeken lakók esetében).

Összességében a település és környezetének komplex fenntarthatósága -alapvetően a gazdasági alapok elbizonytalanodása következtén- belső erőforrásai alapján nem biztosított.

A stratégiai cél a fenntartható város kritériumainak elérése érdekében

A város ipari, foglalkoztatási képességét korábban már igazolták a tények, így a megmaradt és fejlesztendő, illetve fejlődő erőforrásokra (helyi fejlesztési üzleti infrastruktúra, kormányzati keretek közt fejlődő úthálózat) épülő újrakezdési stratégia lehet a térség reális kitörési iránya. A dinamikus gazdaságfejlesztés nem csupán választási lehetőség az önkormányzat számára, hanem lépéskényszer is, ugyanis a város földrajzi elhelyezkedése következtében (egy magánál nagyobb városokból álló körgyűrű középpontjában helyezkedik el, sugarasan odavezető útszerkezettel) a fejlődő környezet (Székesfehérvár, Paks, Balaton) kisugárzó hatásából kevésbé részesül, az elszívó hatás azonban erősen érvényre jut. A közlekedési hálózat napirenden lévő fejlesztése ezt az aránytalanságot tovább erősítheti, ezért az erőforrások megőrzése, fejlesztése, hatékony hasznosítása (befektetések elősegítése, munkahelyteremtés, gazdagodó helyi szolgáltatáskínálat biztosítása stb.) kiemelte fontosságra tett szert.

- A helyi gazdaság sokrétűségének fejlesztésére a leegyszerűsödött ágazati összetétel miatt van szükség. Az ipar elsősorban az innovációs-technológiai szint szempontjából másod-harmadvonalon lévő befektetések elérése reális, de zárt és magasan automatizált rendszerek is letelepíthetők az ipari parkban, különösen székesfehérvári, közép-magyarországi vállalkozások leányvállalataként vagy telephelyeként. A hagyományos agrárium továbbfejlesztése különösen a bio- organikus- intenzív növénykultúrák, akvakultúra, réspiaci növények, kertészet, valamint a feldolgozott termékek és az agrárlogisztika irányába van lehetőség. Ágazati szempontból a piaci viszonyok a logisztika, a vidéki- és természetturizmus fél történi nyitást tesznek lehetővé.
- A befektetés-ösztönzés és a helyi vállalkozások fejlődésének elősegítése érdekében vállalkozásbarát adózási, információs, partnerségi, infrastrukturális feltételrendszer kialakítására van szükség.
- A város térségi gazdasági súlyának növelés érdekében érdemes járási nagyságrendű, hangsúlyos ipari- logisztikai alközponti szerepkörre törekedni, mivel a fejlődő közlekedési hálózat ezt lehetővé teszi. A város egy vákuum jellegű, cca 50km sugarú terület centrumában helyezkedik el, és kedvező befektetési-letelepedési feltételeket képes kínálni.
- A fenti részcélok megvalósításának elengedhetetlen feltétele a munkaerőszükséglet felmérésének és kielégítésének képessége. A fejlődő gazdasággal arányosan és igényeivel szinkronban szükséges az oktatási és képzési háttér fejlesztése is, mely a leendő igénybe vevők költségterhei és időgazdálkodása szempontjából várhatóan a lakossági igényekkel is találkozik.

Az erőforráspotenciálok közül a felszabadult ipari és katonai területek előnyösen alkalmazhatók ipari- logisztikai célokra. Hasznosításuk nem igényli értékes mezőgazdasági területeknek a művelésből való kivonását, infrastruktúra-ellátásuk kedvező ráfordítások árán valósítható meg, s sík területen fekszenek. Az ipari kapacitások újratereztésének lehetősége területi szempontból adott.

Az ingázásba be nem kapcsolódott munkaerő térségi tartalékot jelent a járásközpont környezetében. Hasonlóképpen helyi tartalékként vehetők figyelembe azok az aktív munkavállalók, akik az ingázást (Székesfehérvárra, Dunaújvárosba stb.) kényszermegoldásként választották és szívesen váltanának helyi munkahelyre. Az ipar- és szolgáltatásfejlesztés munkaerőforrása részben rendelkezésre áll részben megteremthető.

Befektetési szempontból jelentősen javulnak a város pozíciói; a környező közlekedési hálózati fejlesztések (az M8, a vasút és a térségi vonatkozásban Sárbogárd térségi közlekedési központi súlyát növelő fejlesztések) javítják a város vonzerejét. Az eddig megvalósult és folyamatban lévő üzleti infrastruktúra-fejlesztés (pari park, inkubátorház) a tapasztalatok szerint dinamikus vonzzák az új befektetéseket, igazolva a továbbfejlesztés indokoltságát.

A központi fejlesztések mellett a város a helyi kerékpáros közlekedés infrastruktúrájának fejlesztése, valamint a helyi közlekedés rendszerének javítása révén járul hozzá a munkaerő mobilitásához. Ez részben városon belüli új átmenő vonalvezetéseket, részben helyi járatokat jelent.

A fejlesztések a fejlesztés alatt álló vasút és a város területét érintő, épülő autópálya logisztikai szempontból új perspektívát nyit, amit alátámaszt az is, hogy a kereskedelem mellett az ipar (az informatika révén) nagytérségi hálózatokba szervezhető tevékenysége is növeli a fizikai logisztika szerepét. Jelen időszakban Közép-Európa, ezen belül Magyarország kedvező logisztikai befektetési célpont, melyhez a közlekedési infrastruktúra részben rendelkezésre, részben fejlesztés alatt és előtt áll.

Helyi felsőfokú képzés és szakképzés hiányában korlátozottan lehet számolni a legmagasabb innovációs szintű befektetésekkel, azonban gondolni kell arra, hogy a felgyorsult technológiai fejlődés, az iparba is bevonuló okos technológiák (Ipar 4.0) közvetlen és közvetett módon növelik a munkaerővel szemben támasztott követelményeket, ezért a gimnáziumi képzés mellett helyi szakképzésre és szükség esetén kihelyezett, közvetlen munkahelyteremtéshez fűződő célzott felsőfokú képzésre is szükség lesz. A város biztosítani kívánja a duális képzésbe való bekapcsolódást azon vállalkozások bevonása révén, melyek erre alkalmasak, illetve alkalmassá tehetőek. Ez egyúttal a fiatalok megtartását is könnyebbé teszi. A tanulólétszám helyben maradása feltehetően párhuzamosan mozog majd az új befektetések- munkahelyek révén csökkenő ingázással, azt is figyelembe véve, hogy számos fiatal a megyeszékhelyen dolgozó szülőikkel együtt utazva jár iskolába.

A befektetések szempontjából lényeges a munkaerő gyors rendelkezésre állása, e téren jelentős szerep hárulhat a felnőttképzésre. A város mérete, földrajzi elhelyezkedése és az új befektetések általában speciális igényei alapján szükséges a belépő munkaerő képzése. A betanítást részben elvégzik a munkáltatók, azonban szakmaváltó képzésekre, ráképzésekre is szükség lesz, ennek intézményi és infrastrukturális feltételeit biztosítani kell a helyben megoldható (általánosabb) esetekben.

A külső befektetések mellett a vidéki gazdaságfejlesztésben jelentős szerepet játszik a helyi vállalkozói réteg, a KKV szektoron belül a mikro- és kisvállalkozások köre. Jelentős részük önfoglalkoztató (kiskereskedő, helyi szolgáltató, kisiparos), akik saját tőkefelhalmozó képesség híján nem képesek magasabb fejlődési fokra eljutni, de a tőke-szűkösség a nagyobb vállalkozások esetében is jellemző. Esetükben a klaszteresedés, hálózati működés, a tudásbázis megosztása (pl. az inkubátorházban kialakítandó platform révén), magasabb piaci és termékminőségi fokot képviselő termékkörök kialakítása, helyi gazdasági ökoszisztéma létrehozása révén válik reálissá egy kevesebb kockázattal, magasabb potenciállal rendelkező üzleti tevékenység elérése.

Összefoglalóan az ipari és logisztikai park-fejlesztés biztosítja a leggyorsabb utat a város fejlődési trendjének dinamizálása felé, egyúttal lehetőséget nyújtva a helyi és a letelepedő vállalkozások számára, hogy kapcsolatrendszerhez, helyi ökoszisztémához való kapcsolódás révén élvezzék a szinergikus hatásokat. A városban elsősorban az ipari parkban épült naperómű révén kialakítható energiaközösség, smart grid rendszer, az agrárszektor alacsony feldolgozottsági fokát kibővítő, a hulladékokra nyersanyagként tekintő, kör-körös jellegű élelmiszerfeldolgozás, agrár-ipari fejlesztések jelenhetnek kitörési irányt. A kistermelők hálózatba szervezése révén magasabb kapacitáskihasználás, előnyösebb egységköltség, magasabb és egyenletesebb termékminőség

érhető el. Mindez erősen involválja az informatikai megoldásokat, ezért a prosperáló város dimenzióhoz szorosan kötődő elemként értelmezzük a 2. stratégiai célon belül az okos város feltételrendszer kialakítását tartalmazó rész célt.

2. Támogatja ezt a dimenziót a 2. stratégiai cél keretében az „Alkalmazkodó, a táj és a hosszútávú erőforrások megőrzését biztosító, fenntartható agrárgazdaság fejlesztése” rész cél is.

A rész cél egyrészt a zöldülő dimenziót szolgáló fejlődési fordulatot irányoz elő, másrészt a jelen korszak innovációs tendenciái alapján határozza meg az agrárgazdaság fejlődési irányát. Várható, hogy a klímaváltozáshoz adaptálódni képes, a mindinkább utat törő egészségtudatossággal együtt járó, és az egészség-kutatások eredményeit alkalmazó, innovatív, a természeti táji környezet szempontjait figyelembe vevő s egyúttal az abban rejlő potenciálokot kiaknázó agrár- és élelmiszergazdaság lesz versenyképes. A hatás tehát két irányú, a táji-környezeti szempontok mellett ez a fejlődési irány a város gazdasági fenntarthatóságát, felvirágzását is támogatja.

3. A város jövőbeli prosperálását elősegíti a 3. stratégiai cél: „A társadalmi megújulás erősítése”, ezen belül „A város irányítási és működési rendszerének fejlesztése - okos város feltételrendszerének kialakítása” is.

Az okos város-fejlesztéseket a köztudat elsősorban a városi közüzemi hálózatok informatikai alapra helyezésével azonosítja. Napjainkban egyre gyakrabban merül fel az „okos gazdaság” kifejezés is, s az elterjedt szóhasználat Ipar 4.0 néven ismertté vált, gyakran 4. ipari forradalomként aposztrofált irány is jelentős mértékben az informatika fejlődésére alapozott technológiai, hálózati, logisztikai rendszereket ölel fel. A helyi gazdaságfejlődés üteme jelentősen függ attól, hogy a gazdasági szereplők mennyire lesznek képesek felzárkózni a környezetükben zajló informatikai folyamatokhoz. Az önkormányzat e téren támogatni tudja a vállalkozásokat a modern ipari - logisztikai infrastruktúra megteremtésével, melyhez csatlakozik az innovációt és a vállalkozói tudásbázist fejlesztő inkubátorház is. A tervezett okos városirányítási és üzemeltetési rendszer megteremti az online partnerségi hálózat kialakítását a vállalkozókkal, melynek révén egyszerűsödik az ügyintézés, könnyen követhetővé válnak a pénzügyi folyamatok (adózás), hatékonyan bekapcsolódhatnak a városfejlesztési folyamatok, döntések előkészítésébe, információhoz juthatnak a pályázati lehetőségekről, a munkaerőpiacról, a rendszer elősegítheti egymás közti együttműködésük, a gazdasági ökoszisztéma kifejlődését. Az okos város rendszer hatékonyabbá és olcsóbbá teszi a városüzemeltetést, amely versenyelőnyt biztosít a helyi vállalkozások számára.

A „Fenntartható, integrált, komplex városirányítási rendszer kidolgozása és megvalósítása” horizontális cél mindegyik stratégiai cél megvalósulását támogatja, tartalma a város stratégiai és operatív irányítási és működési körének, partnerségi hálózatának rendszerfejlesztése és az ehhez kapcsolódó szervezetfejlesztés, melynek keretében megteremtésre, kialakításra kerülnek azok a humán erőforrás-kapacitások, szervezeti és partnerségi keretek, információs és munkafolyamatok, kontrolling folyamatok, melyek az informatikai alapra helyezendő irányítási és működési modell tartalmát képezik.

3.4.2 Zöldülő város

A zöldülő város dimenzióhoz az alábbi stratégiai és részcélok járulnak hozzá:

A zöldülő város dimenzióhoz kapcsolódó		
stratégiai célok		részcélok
STRATÉGIAI CÉL 1.	A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés	1. Helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése
		2. A települési szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése
		3. Gazdasági és logisztikai alközponti szerepet erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztése
STRATÉGIAI CÉL 2.	A város differenciált település jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése	4. A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése
		5. Alkalmazkodó, a tájat és a hosszútávú erőforrások megtartását biztosító fenntartható agrárgazdaság fejlesztése
		6. Zöld- és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése
		7. A környezetterhelések mérséklése, kibocsátás-csökkentés

8. táblázat: A zöldülő város dimenzióhoz kapcsolódó stratégiai és részcélok

Az alábbiakban a zöldülő város dimenzió szempontjából releváns részcélok bemutatását az egyes éghajlatváltozási kritériumokat érintő összetételben végezzük el.⁴

I. Az éghajlatváltozás mérséklése

2. rész cél: A települési szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése

A település bevételei és a helyi munkahelyteremtés nagyban függ attól, hogy milyen mértékben sikerül ipari-gazdasági tevékenységet folytató vállalkozásokat Sárbogárdon megtelepíteni. Az ipari ágazat egyik lehetséges és kézenfekvő ágazata a mezőgazdasági terményeket feldolgozóipar, mely egyúttal felvásárló piacot jelenthet a helyben (térsgben) megtermelt terményeknek.

A feldolgozóipari tevékenységhez kapcsolódó vállalkozások körében kiemelt fontossággal kell kezelni a betelepülni kívánó cégek környezettudatos hozzáállását, melyben az önkormányzat kiemelt szerepet vállalhat. Fontos, hogy a kor követelményeinek megfelelően a jövőben a károsanyag kibocsájtás a lehető legalacsonyabb szintű legyen, melynek érdekében monitoring rendszer kidolgozása is szükségessé válhat.

3. rész cél: Gazdasági és logisztikai alközponti szerepet erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztése

A helyi úthálózat fejlesztése a meglévő külterületi és belterületi utak szükséges felújításaira irányul. A szükséges helyeken szilárd burkolattal való ellátás, a szűk keresztmetszetek esetében a burkolatok szélesítése a feladat.

Sárbogárd domborzati adottsága kiválóak a széleskörű kerékpáros közlekedésre. Ennek érdekében a belterületeken és a külterületen egyaránt fejleszteni kell ennek színterét. A térségi kapcsolatok érdekében elsősorban a 63. sz. főút mentén, míg a külső településrészek elérhetőségének erősítése érdekében az egyéb országos mellékutak mentén szükséges a kerékpáros infrastruktúra megteremtése. A településrészek közötti kapcsolat megteremtésével létrejön a belterületek kerékpáros törzshálózata is, mely főként a központi belterület esetében alsóbbrendű hálózati elemekkel egészíthetők ki.

Beavatkozási területek

- Közúti közlekedés fejlesztése:
- Elkerülőút létrehozás
- Helyi úthálózat fejlesztése (Városközpont parkolás feltételeinek javítása)
- Kerékpáros közlekedés fejlesztése
- Vasúthálózat fejlesztés, vasútállomás és környéke rendezése

Sárbogárd nagyjából sík terület, így kedvelt közlekedési eszköz a kerékpár. A település sajátossága, hogy korábbi falvak egyesítése révén jött létre, ezért a településhatárokon belüli távolságok tetemesek (meghaladják egy vidéki nagyváros méreteit), ugyanakkor az ehhez mérten alacsony lakosság szám miatt a helyi közlekedésben a közösségi közlekedés megoldása korlátok közé szorul, az egyéni közlekedésnek az átlagosnál lényegesen nagyobb szerepe van. A bicikliutak rendszerének fejlesztése kapcsán a település külső területeiről a belvárosba érkező munkavállalók többsége el fogja érni a

⁴ A bemutatás helyenként a Stratégia más fejezeteiből származó kiemeléseket (idézeteket) is tartalmaz.

centrumterületet, úgy, hogy egészséges közlekedési módszerrel, károsanyag kibocsájtás nélkül, mégis biztonságosan és gyorsan éri el a célját. Jelenleg a legnagyobb probléma a 63-as főút menti veszélyeztetettség, melyet -addig is, míg a várost elkerülő főút szakasz megépül az országos úthálózat-fejlesztés keretében- részben belső elkerülő (alternatív) utak kijelölésével, részben a kerékpárút kiépítésével lehet megoldani.

5. rész cél: Városközpont és az alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése

A rész cél keretében a városközpontban és a decentrumokban zöldfelületek fejlesztésére, kialakítására kerül sor. A legnagyobb környezetterhelést a jelentős teher- és távolsági személyforgalmat bonyolító 63-s út városi szakasza jelenti, mely település sajátos, hosszanti elhelyezkedése révén a lakosság döntő részét érintő Sárszentmiklós, a belváros (Bogárd) és Alsótöbörzsök városrészét szennyezi. A városfejlesztési beavatkozások e területeken e probléma enyhítése érdekében jelentős részben zöldfelületi fejlesztéseket tartalmaznak.

6. rész cél: Alkalmazkodó, a tájat és a hosszútávú erőforrások megtartását biztosító fenntartható agrárgazdaság fejlesztése

„A hagyományos tájhasználatból összefüggésbe hozható a környezetkímélő gazdálkodási módszerek alkalmazása, mely az itt lévő értékes táji, természeti területek védelme érdekében igen fontos intézkedés. Elsősorban a Sár víz közelében és vízbázist érintő mezőgazdasági területek hasznosításánál szükséges a vegyszermentes növénytermesztés támogatása, ökológiai gazdálkodásra való ösztönző lépések bevezetése.”

Sárbogárdon a mezőgazdaság a fejlődés egyik alapja, ugyanakkor, a fejlesztések során a környezetkímélő gazdálkodási módszerekre nagy hangsúlyt kell fektetni, hiszen ez elsősorban az üvegházhatású gázok csökkentésére vagy ezek hatásának elkerülésére irányul. Szükséges az agrárvállalkozásoknak az organikus és öko-gazdálkodás, a precíziós mezőgazdaság, a natúr és feldolgozott egészségtermékek, a modern táplálkozási irányelveket kielégítő termékpaletta irányába történő elmozdulásának ösztönzése. A téren a vállalkozókkal való partnerség és a térségi együttműködés kiemelkedő szerepet játszik. Ez nem pusztán globális és település érdek, hanem a termelők érdeke is, tekintve, hogy a piaci kereslet dinamikus elmozdulása ezekben az irányokba már nemzetközi szinten erősen folyamatban van és a folyamat gyorsulása várható.

Az alacsonyabb glikémiás indexű gabonatermékek, magas antioxidáns- és vitamintartalmú zöldségek, gyümölcsök, növényi alapú „tejtermékek”, akvakultúrás haltenyésztés terén intenzíven növekvő kereslettel lehet számolni. Az egészségtermékeket árusító üzletek, nagykereskedelmi cégek, internetes elárulóhelyek fogalmának intenzív változása jelzi a keresleti görbe emelkedő trendjét. E termékek piaca már ma is jelentős, s középtávon fontos innovációs kitörési irányt jelent a város és járás nagygazdálkodói és őstermelői számára. Ipari területen nehéz a város számára markáns innovációs potenciálokot találni, míg az agrárterületen bőven áll rendelkezésre ilyen lehetőség mindaddig, amíg e lépésekkel a mainstream megelőzésére van lehetőség. A létrehozott inkubátorház és a megszervezendő vállalkozói központ megfelelő keretet biztosít a szemléletváltáshoz, melyet az önkormányzat a vállalkozói partnerség keretében tud -stratégiai együttműködési megállapodások formájában- ösztönző és összehangoló (hálózati) megoldásokra váltani.

8.rész cél: A környezetterhelések mérséklése, kibocsátás-csökkentés

„A városban az életminőséget jelentősen rontó környezeti probléma a levegőminőség, amelyre konkrét adatok, mérőállomás hiányában sajnos nem állnak rendelkezésre, de a 63-as út forgalma jelentős közlekedési eredetű, a lakások jelentős részében jelenlevő szilárd tüzelés és a kertekben gyakori avarégetés pedig lakossági eredetű légszennyezést okoz.”

„A lakossági eredetű szennyezést pedig az energiahatékonysági és szemléletformáló programok mérsékelhetik.”

„Az energiahatékonyság növelését elősegítő fejlesztések, az épületek energiakorszerűsítése révén a település hő- valamint villamos energia felhasználása mérséklődik, ezzel csökken a város CO₂ kibocsátása. Az elmúlt években a város uniós források felhasználásával elkezdte az intézményállományának energetikai korszerűsítését.”

II. Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás**6. rész cél: Alkalmazkodó, a tájat és a hosszútávú erőforrások megtartását biztosító fenntartható agrárgazdaság fejlesztése**

„A hagyományos tájhasználattal összefüggésbe hozható a környezetkímélő gazdálkodási módszerek alkalmazása, mely az itt lévő értékes táji, természeti területek védelme érdekében igen fontos intézkedés. Elsősorban a Sárvíz közelében és vízbázist érintő mezőgazdasági területek hasznosításánál szükséges a vegyszermentes növénytermesztés támogatása, ökológiai gazdálkodásra való ösztönző lépések bevezetése.”

A környezetkímélő gazdálkodási módszerek hozzájárulnak a jelenlegi éghajlat és a várható jövőbeli éghajlat által a gazdasági tevékenységre gyakorolt kedvezőtlen hatás csökkentéséhez.

7.rész cél: Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése

„Sárbogárdon a klímaváltozás hatására várhatóan egyre többször tapasztalhatók olyan időjárási szélsőségek, mint a nyári hőhullámok, megnövekedett hőségnapok száma, a hosszú száraz időszakok miatt kialakuló légköri aszály vagy a hirtelen lezúduló csapadék által okozott villámáradások. E szélsőséges időjárási jelenségek negatív hatásainak csökkentésére világ- és európai szinten is a zöldfelületek és víztároló kapacitások bővítését, az úgynevezett zöld-kékinfrastruktúra hálózat kialakítását szorgalmazzák.”

„A szálló porszennyezés megkötése, a CO₂ elnyelése, a természetes vízvisszatartás és a mikroklíma javítása érdekében javasolt a város zöldfelületi rendszerének fejlesztése. Kiemelt figyelmet kell fordítani.”

A közhasznú zöldterületek védelmére és növelésére, a közlekedési hálózat és az ipari területek menti védőfásításokra, valamint a nagytáblás művelésű szántóterületek a mezővédő erdősávok, fasorok kialakítására, a város körüli ökológiai hálózat megőrzésére és hálózatos fejlesztésére irányuló törekvések mind az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás érdekében történik, anélkül, hogy növelnék a kedvezőtlen hatás kockázatát az emberekre, a természetre vagy az eszközökre nézve.

III. A vízi erőforrások fenntartható használata és védelme

7.rész cél: Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése

„Sárbogárdon a klímaváltozás hatására várhatóan egyre többször tapasztalhatók olyan időjárási szélsőségek, mint a nyári hőhullámok, megnövekedett hőségnapok száma, a hosszú száraz időszakok miatt kialakuló légköri aszály vagy a hirtelen lezúduló csapadék által okozott villámáradások. E szélsőséges időjárási jelenségek negatív hatásainak csökkentésére világ- és európai szinten is a zöldfelületek és víztároló kapacitások bővítését, az úgynevezett zöld-kékinfrastruktúra hálózat kialakítását szorgalmazzák.”

„A városi területeken a nem vízáteresztő felületek miatt a csapadék gyorsan folyik el, így nem tud kialakulni a talajvíztárolás, a természetes hűtőhatás, ezzel tovább növelve az aszályos időszakokat.”

A vízi erőforrások fenntartható használatának érdekében a probléma megoldását a rossz beszivárgási adottságok miatt elsősorban a víz elvezetése és tározókban történő megőrzése jelentheti.

„Sárbogárdon jellegéből adódóan a kertesházias területeken lévő zöldfelületek jelentősen hozzájárulnak a helyi hő és vízháztartás szabályozásához. Éppen ezért a zöldinfrastruktúra hálózat fejlesztése, valamint a klímabarát csapadékvízgazdálkodás csak a magánkertek ökoszisztémaszolgáltató funkcióinak bevonásával lehetséges.”

A klímabarát csapadékvízgazdálkodás a vízi erőforrások fenntartható használatára és védelmére irányul.

8.rész cél: A környezetterhelések mérséklése, kibocsátás-csökkentés

„A légszennyezés mellett jelentős környezetterhelést okoz a vizek szennyvíz eredetű diffúz terhelése. A központi belterülettől távolabb fekvő városrészek egyikében sincs kiépített közcsatornás szennyvízelvezetés. A keletkező szennyvizek döntő hányadát helyben a talajba szikkasztják, veszélyeztetik a felszín alatti vizek vízminőségét, ezzel a saját vízbázisukat. Cél minden belterületi ingatlanra kiterjeszteni a szennyvízcsatorna hálózatot, és növelni a szennyvízcsatorna hálózatra történő rákötöttség mértékét, illetve a külön álló településrészekeken egyedi szennyvíz-kezelési megoldásokat javasolt bevezetni. A felszín alatti ivóvízkincs mennyiségi terhelésének csökkentése érdekében javasolt a vízfogyasztás csökkentése, a nem ivóvíz minőséget igénylő alkalmazásban (locsolás, takarítás) csapadékvízgazdálkodással és a szürkevíz hasznosításával (épületgépészeti beavatkozás, fejlesztés segítségével).”

A vízi erőforrások fenntartható használata és védelme keretében a felszíni és felszín alatti víztestek stratégiai szintű védelme valósul meg kezelve a települési és ipari szennyvíz problémákat, és javítva a vízgazdálkodás hatékonyságát, a vízi ökoszisztémák állapotát.

IV. A körforgásos gazdaságra való áttérés;

1.rész cél: A helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése

„Az egyre népszerűbb gazdasági ökoszisztémák az agráriumhoz kapcsoló vállalkozások körében alakulhatnak ki feldolgozási, növénynevelési, melléktermék- hulladék-hasznosítási, környezetgazdálkodási, turisztikai profilok letelepedése esetén.”

„Előnyös innovációs lehetőséget kínál a körforgásos gazdaság kiépülése egyes termék- és szolgáltatáskörökben, melynek keretében a vállalkozások együttműködése magas hatékonysághoz vezet az erőforrás-használat és a környezetvédelem terén.”

Az ágazati bővülés irányai az alábbi beavatkozási területeken célszerűek: Körforgásos gazdaság megteremtése. (1. rész cél 5. intézkedés)

2.rész cél: A települési szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése

„Az elmúlt tervezési időszak alatt barnamezős területen **ipari park** kialakítása mellett **inkubátorház** létesítésére is sor került. A beruházás még nem fejeződött be, de már jelentős betelepülési szándék jelzi, hogy megindulhat a város tartós gazdasági stagnálásának fordulata, lendületet kaphat a település gazdasági fejlődése.”

Az ipari parkba, valamint az inkubátorházba betelepülő öko-tudatos cégek az éghajlatváltozás mérséklése (elsősorban a károsanyag, illetve üvegházhatású gázok kibocsátásának mérséklése) mellett a szennyezés megelőzése és csökkentése terén is relatív javulást eredményezhetnek. Természetesen, a cégek nagyobb volumenben jelentősebb kibocsátással is rendelkeznek, ezért fontos részükről a tudatos hozzáállás, valamint az önkormányzat részéről ennek elősegítése.

8.rész cél: A környezetterhelések mérséklése, kibocsátás-csökkentés

„Sárbogárdon az elszállított települési hulladék mennyisége az utóbbi években folyamatosan és jelentősen növekedett. A hulladékkezelés kapcsán közvetetten és közvetlenül is üvegházhatású gázok kerülnek a levegőbe, amely elsősorban a szilárd hulladékkezelésből és kisebb mértékben a szennyvízkezelésből származnak. A hulladékok újrahasznosítása a körforgásos gazdaság kiépítésének fontos elemévé válhat.”

„Beavatkozási területek

- CO₂ kibocsátás csökkentése, légszennyezettségmérő állomás telepítése
- Megújuló energiaforrások használatának ösztönzése, energiatakarékosságra való nevelés erősítése
- **Hulladékgazdálkodás** fejlesztése, szelektív hulladékgyűjtés kiterjesztése, az újrahasznosítás feltételeinek előkészítése
- **Szennyvízcsatorna** hálózatra történő rákötöttség növelése, szürkevízhasznosítás”

A környezetterhelések mérséklése, a kibocsátás-csökkentés éppúgy az éghajlatváltozás mérséklését támogatja, mint a körforgásos gazdaságra való áttérést. Utóbbi megfogalmazza a város stratégiai irányát a hulladék keletkezésének megelőzéséhez vagy annak újra felhasználásához, növeli a termékek

élettartamát, a melléktermékek másodlagos felhasználását és a veszélyes anyagok környezetbarátabb anyagokkal történő helyettesíthetőségét, amelyre Sárbogárd nagy figyelmet fordít a jövőben is.

V. A biológiai sokféleség és az ökoszisztémák védelme és helyreállítása

6. rész cél: Alkalmazkodó, a tájat és a hosszútávú erőforrások megtartását biztosító fenntartható agrárgazdaság fejlesztése

„A település tájszerkezetében a hagyományos tájhasználati formák és ezzel összefüggésben a természeti értékek megőrzése mind a természetvédelmi oltalom alatt álló területeken, mind azokon kívül is kiemelt feladat.”

„Kiemelkedően fontos ebben az esetben az egyensúly megteremtése a természetvédelem és halgazdálkodási tevékenység között is, különös tekintettel arra, hogy az extenzív halastavak fontos élőhelyként, táplálékforrásként szolgálnak számos védett vízi emlős- és madárfaj számára, így őrzői a térség biodiverzitásának.”

A biológiai sokféleség és az ökoszisztémák védelme és helyreállítása a természeti és biológiai sokféleség megőrzésére, a fenntartható földhasználat és területgazdálkodásra, fenntartható mezőgazdálkodásra és erdőgazdálkodásra irányul.

3.4.3 Digitális város

A város célrendszerében az információs társadalom alapjaira épülő szemlélet- és gyakorlatváltás két helyen is megjelenik. Ezt részben fontossága és általános jellege indokolja (horizontális cél), részben gyakorlati vonatkozások szempontjából összetett, koncentrált programozási feladatot is jelent, mely – kissé szimbolikusan is- a társadalmi megújulás immanens részeként jelenik meg.

A digitális város dimenziót támogató célok		
stratégiai célok		részcélok
STRATÉGIAI CÉL 1.	A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés	A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése
STRATÉGIAI CÉL 3.	Társadalmi megújulás erősítése	A város irányítási, működési, szolgáltatási rendszerének fejlesztése és digitalizációja
HORIZONTÁLIS RÉSZCÉL:	Fenntartható, integrált, komplex városirányítási rendszer kidolgozása és megvalósítása	

9. táblázat: A digitális város dimenziót támogató stratégiai és részcélok

„A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése” cél érdemi megvalósíthatósága jelentősen függ attól, hogy a város a cél teljesítését az oktatási rendszer segítségével kellőképpen meg tudja-e alapozni.

A digitális város megnevezés alatt nem pusztán a meglévő irányítási és működési feladatokat értjük, hanem a megvalósítás keretében – mintegy megalapozásként- komplex és integrált irányítási és működési rendszert kívánunk létrehozni.

Az irányítási alrendszer (kormányzás) keretében a stratégiai és az operatív irányítási részrendszerek kialakítására kerül sor. Ehhez csatlakoznak az egyes digitalizált működési és monitoring modulok.

A komplexitás és az integráltság követelménye, valamint a digitális átállás teljességre törő (a gazdaságra, a civil életre és a lakosságra is kiterjedő) jellege – figyelembe véve a gazdaság önmagában is exponenciálisan növekvő informatikai tudás- és szakemberigényét is- előrevetíti a helyi informatikai képzés elkerülhetetlen szükségességét. (A gazdasági erőközpontokban végbemenő folyamatok is ugyanezzel amkövetkezménnyel járnak, így a túlképzés valószínűsége – figyelembe véve az alkalmas jelöltek korlátozott számát is- egészen minimális.) Ebben az értelemben az oktatási- képzési rendszernek a korkövetelményeihez igazodó fejlesztése informatikai oldalról teljes mértékben indokolt.

„A város irányítási, működési, szolgáltatási rendszerének fejlesztése és digitalizációja” és a „Fenntartható, integrált, komplex városirányítási rendszer kidolgozása és megvalósítása” közti szoros összefüggés okán a kifejtést összefoglalóan tesszük meg.

A horizontális célként megfogalmazott, informatikai alapokon nyugvó, integrált adatgyűjtési, adatfeldolgozó, tervezési, döntéselőkészítési, döntéshozatali stratégiai keret fogja össze azokat az operatív működési, üzemeltetési jellegű részrendszereket, részfolyamatokat, amelyek a 9. rész-cél: A városi szintű szolgáltatások bővítése, fejlesztése rész-célban kerülnek bemutatásra.

Egy város irányítási- működési rendszerének komplex digitalizációja észszerűen nem történhet a meglévő rendszer változatlanul hagyása mellett. Digitalizálni elsősorban optimálisan kialakított rendszert érdemes, mert a rendszer működését a digitalizáció önmagában nem teszi intelligenssé. Az első lépés szükségszerűen a stratégiai és operatív, valamint a partnerségi folyamatok felmérése, elemzése, az informatikai szempontok figyelembevételével történő újragondolása, amit az integrált stratégiai és operatív programozási, döntéselőkészítési, döntéshozatali és megvalósítási rendszer, valamint a monitoring rendszer megfogalmazása és megformálása követ.

A közigazgatási szemléleten, főként jogszabályi alapokon nyugvó jövőprogramozási gondolkodás és gyakorlat nem feltétlenül váltja ki az optimális arányokhoz, struktúrához vezető stratégiákat és együttműködési paneleket, platformokat. A költségvetési szemléletű éves tervezés és a korábban főként várostervezési, beruházási megközelítésű stratégiai dokumentumok mellett általában nem készülnek azok megvalósítására hivatott középtávú tervek, melyek a hét éves programozási ciklusokat átfogó és azokat átívelő folyamatokba rendeződnének. A szervezeti rendszer, a szervezeti és működési szabályzatok alapvetően a költségvetési intézményi szemlélet alapján épülnek fel, s kevésbé jut érvényre a fenntarthatóság- és fejlődés-centrikusság, nagyrészt a vezetőkön múlik, hogy a fenntarthatósági, fejlődési stratégiai szemlélet kellő súlyt kap-e, és a gyakorlatban megfelelő módon érvényre tud-e jutni. A középtávú stratégiai dokumentumok mellett a pályázati rendszer képezi a fejlesztések fő vezérfonalát, melyek megalapozásához nem feltétlenül áll rendelkezésre a szükséges, teljes körű és mélységű információs háttér és a folyamatosság. A szervezeti, költségvetési aránytalanságok, ciklikusság mellett az integráltság, valamint a folyamatok teljessége sem mindig biztosított. Számos pályázati forrásból megvalósított fejlesztés valódi fejlesztő hatása főként a fenti

okok miatt nem éri el az optimális fejlesztő hatást; néhány pályázat a fenntartási időszak alatt formálissá válik, majd elhal, míg mások az eredeti szándékoknak megfelelően sikeresen megvalósulnak és hosszú távú hatást gyakorolnak.

A digitalizáció mára alapvető szerepet játszik a vállalkozások és az intézmények életében, s -főleg a fiatal korosztályok esetében- az egyéni és közös tanulás, a szórakozás, tájékozódás eszközeivé vált, s egyre növekvő szerepet játszik a háztartások életében. A fejlődés szoftver és hardver oldalról is nagy adattömegekkel dolgozó rendszerek, nagy elemszámú hálózatok integrált működését, valós idejű összekapcsolását teszi lehetővé. Egyre több alkalmazás van jelen a piacon, melyek a városi működés infrastrukturális- vagyoni, üzemeltetési, környezeti és társadalmi oldalról is lehetővé teszi a folyamatba integrált automatikus adatgyűjtést, rendszerezést, feldolgozást, elemzést és vezetői jelentések készítését. A horizontális cél megvalósulása során kialakul az a stratégiai és operatív irányítási és működési modell, szervezeti és információs rendszer, amely a szükséges erőforrásoknak a rendszer rendelkezésére bocsátásával megalapozza a digitalizációt. Fontos lesz a megvalósításra kerülő modulok sorrendisége, fontos, hogy elő lépésben a stratégiai, hozzákapcsolódóan az operatív irányítási alrendszer és annak monitoring modulja készüljön el, megelőzendő, hogy a különböző szolgáltatók által kínált eltérő parciális rendszerek bevezetése később megnehezítse az integrációt és aránytalanságokat okozzon.

A szakirodalom és a gyakorlati példák nem bővelkednek a nemcsak formálisan integrált, stratégiai szemléletű rendszerek bemutatásában, mivel a részrendszerek szolgáltatói már elől járnak és bő tapasztalatokkal rendelkeznek. Integrált rendszerek főleg szakirodalmi (tudományos) oldalon jelentkeznek, mindazonáltal az integrált, stratégiai indítás azért is fontos, mert megkerülhetetlenné teszi a digitalizációtól eltekintve, alapjaiban is racionális és hatékony, partnerségre épülő rendszer felállítását.

A digitális város társadalmát is fel kell készíteni a digitális átállásra. Részben a rendszer működtetésében és használatában érintett személyzet, részben az önkéntesen felcsatlakozó lakosság igényel képzést. Az oktatási intézményekben minél fiatalabb korban érdemes bevezetni, s ahol már működik (alapfokú oktatás és gimnázium), erősíteni szükséges az informatikai képzést. A célrendszerben szereplő szakképzés keretében kis kockázattal jár az informatikai képzés, hasonlóan a nyelvi képzést is érdemes jelentős hangsúllyal szerepeltetni.

A tervezés és a bevezetés során a minták, szolgáltatók kiválasztása során figyelembe kell venni a realitásokat a bevonható források és a rendelkezésre álló humán tőke, a helyi társadalom adszorpciók képessége tekintetében.

Fel kell készülni arra, hogy a kiépítés és beüzemelés már az első körben is pénz- és időigényes lesz, a döntően okos megoldásokat alkalmazó város stádiumáig pedig évtizedes út vezet.

3.4.4 Megtartó város

A megtartó város stratégiai és rész céljait tartalmazza az alábbi táblázat.

A megtartó város dimenziót támogató		
stratégiai célok		részcélok
STRATÉGIAI CÉL 1.	A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés	4. A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése
STRATÉGIAI CÉL 2.	A város differenciált település jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése	7. Zöld- és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése
STRATÉGIAI CÉL 3.	Társadalmi megújulás erősítése	9. A város irányítási, működési, szolgáltatási rendszerének fejlesztése és digitalizációja
		10. Társadalmi integráció, befogadás
		11. Kulturális tőke növelése
		12. A lakhatási feltételek fejlesztése
		13. Helyi közösségek erősítése
HORIZONTÁLIS RÉSZCÉLOK:	Kommunikáció és partnerség fejlesztése a célokkal összhangban	

10. táblázat: A megtartó város dimenziót támogató stratégiai és részcélok

A megtartó város dimenziójához a 3. Társadalmi megújulás erősítése stratégiai cél kötődik a legerősebben, azonban az első két stratégiai cél is tartalmaz a dimenzióhoz kapcsolódó jellemzőkkel.

1. stratégiai cél: A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés

E stratégiai cél rész céljai közül „A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése” című kapcsolódik szorosan a város

megtartó erejéhez. Amint a Prosperáló város dimenzió keretében bemutatásra került, a városfejlődés egyik meghatározó erőforrásként a szükséges humán tőke csak részben áll rendelkezésre a munkaerőpiacon és azon kívül. A fiatalok megtartása és a folyamatos munkaerő-utánpótlás biztosítása érdekében szükség van arra, hogy a város a jelenlegi kereteken túl szakképzés, új gimnáziumi szakok, céljellegű felsőfokú képzések és felnőttképzés keretében segítse elő új vállalkozások letelepedését és a meglévők fejlődését. A munkahelyteremtés és a képzés együttesen abba az irányba hat, hogy az ingázók ne költözzenek el, munka szempontjából visszatérjenek a városba az új munkahelyekre, a fiatalok – ismerve a helyi foglalkoztatási és életlehetőségeket- helyben tanuljanak, helyezkedjenek el és alapítsanak családot. Mindehhez a munkahelyteremtést tekintjük alapnak, de az oktatás-képzés kapcsolódása nélkül a befektetés-ösztönzés és a lakosság-megtartás hatékonysága lényegesen erőtlenebb lenne.

2. Stratégiai cél: A város differenciált település jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése

E stratégiai cél keretében a **7. „Zöld- és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése”** rész cél befolyásolja a legerősebben a lakosság-megtartást. Hosszabb időszak tapasztalatai alapján a helyi lakosság ragaszkodik a természethez, s a városon belül is fontosnak tartja az egészséges, zöld környezetet. Ebben a stratégiában jelentős szerepet kap a zöld és kék infrastruktúra fejlesztése.

A városon áthaladó 63-as főút jelentős környezeti terhet jelent zaj, levegőszennyezés és városkép szempontjából, így a közérzet javítása mellett alapvető fontosságú a minél jelentősebb zöldfelület létrehozása a levegő minősége tekintetében is. A városszerkezet lehetővé teszi, hogy az erre fordítható források arányában minél teljesebb mértékben kialakítható legyen a zöldfelületi hálózat, különösen azokon a területeken, ahol nagy a gyalogos és kerékpáros forgalom, valamint amely területeket rekreációs, sportolási célra használ a lakosság.

A város mély fekvése a csapadékvizek kezelése szempontjából kedvezőtlen, ezért a csapaékvizek és a felszíni vizek elvezetése, aszályos időkre történő öntözési, útportalanítási célú visszafogása szintén lényeges. Ez egyben a növekvő zöldfelületi hálózat fenntarthatóságát is elősegíti.

A fejlődő zöld és kék környezet a lakosság környezeti minőségérzetét is lényegesen javítja, és erősíti a településhez való kötődés szorosságát.

5. stratégiai cél: Társadalmi megújulás erősítése

A városnak elengedhetetlenül szüksége van a társadalmi megújulásra. A prosperáló város dimenzió keretében bemutatott, a rendszerváltás időszakában bekövetkezett negatív változások a lakosság demográfiai összetételét, a város megtartó képességét is hátrányosan érintették. A Dél-Fejér térségre vonatkozó előrejelzés szerint a lakosság szám további tartós csökkenésével kell számolni, ezért a lakosság szám megtartása mellett a társadalmi megújulásnak döntő szerepe lehet abban, hogy a foglalkoztatási arány nőjön annak ellenére, hogy a munkaerőpiaci kompetenciákkal kapcsolatos követelmények is nőnek az egyre magasabb tudásszintet követelő technológiaiaváltások miatt.

A cél keretében a városi szintű szolgáltatások javítása (a közszolgáltatások fejlesztése, a lakosság egészségi és szociális állapotának javítása, a közösségi tájékoztatás javítása) kap hangsúlyt. Ebben a keretben jut szerephez az okos város digitalizációs intézkedés is, mely a Digitális város dimenzió keretében bemutatásra került.

A **10. rész cél: Társadalmi integráció, befogadás erősítése** keretében tanodafejlesztés, felzárkóztató programok, közösségépítő, kompetencianövelő képzések történnek, s a cél keretében ösztönzik a vállalkozásokat a hátrányos helyzetűek foglalkoztatására.

A **11. rész cél: A kulturális tőke növelése** keretében az egész lakosság, de különösen a fiatalok kötődését erősítő rekreációs, kulturális, sport létesítmény- és szolgáltatásfejlesztések szerepelnek.

Kiemelt hangsúlyt kap a **12. rész cél keretében a lakhatási feltételek minden formájának javítása**, ehhez kötődően egy ifjúságpolitikai program kidolgozása, valamint szegregátumot érintő városrehabilitáció.

Végezetül a stratégiai cél részeként (**13. rész cél**) a **helyi közösségek erősítését**, ennek révén identitásukat, kötődésüket erősítő közösségfejlesztő tevékenységekre kerül sor, külön kitérve a kommunikáció fejlesztésére, a tehetségek támogatására és klíma- és egyézségtudatosság fontosságára.

3.4.5 Kiszolgáló város

A kiszolgáló város dimenziót támogató		
stratégiai célok		részcélok
STRATÉGIAI CÉL 1.	A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés	Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztés
STRATÉGIAI CÉL 2.	A város differenciált település jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése	A Városközpont és a sárszentmiklósi és alsótöbörzsöki alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése
STRATÉGIAI CÉL 3.	Társadalmi megújulás erősítése	A lakhatási feltételek fejlesztése

11. táblázat: A kiszolgáló város dimenziót támogató stratégiai és részcélok

A dimenzió és a célrendszer összefüggéseit a dimenzió sokrétűsége kapcsán lényegre törően, egyöntetű szövegben mutatjuk be, egyúttal a fenti táblázatban megjelölve a legjobban érintett célrendszeri elemeket.

A fenntarthatóság szempontjából kiemelt a gazdasági alapok fejlesztése, mely a társadalom, a természeti környezet és az épített környezet fenntarthatóságának is biztosítója.

Amint a Zöldülő város és a Megtartó város dimenziók keretében már bemutatásra került, a város a stratégiai időszakban a közterületeken elsősorban a zöld és kék infrastruktúra fejlesztésére összpontosítja a beavatkozásokat, s az épített környezet tekintetében is az épületenergetikai

helyreállítási folyamat tovább folytatására összpontosít. E fejlesztési irányokat nem pusztán az európai és globális klíma- és környezetvédelmi trendek motiválják, hanem alapvetően a városüzemeltetés fenntarthatóságának és a lakosság életkörülményeinek javítása a fő beavatkozási irány. A fejlesztések által érintett területek főként a főút mentén elhelyezkedő városrészek, mivel itt jelentkeznek a legnagyobb mértékű környezeti ártalmak és a lakosság is e területen a legmagasabb.

A területhasználatot tekintve a legfontosabb, figyelembe vett szempontok:

- a környezetszennyezés csökkentése
- a lakóhelyi közérzet és egészség szempontjából szükséges zöld- és kék infrastruktúra-fejlesztések
- a közlekedési terhek enyhítése
- a városkép javítása, „zöldítés”
- a csapadékvíz-okozta károk megelőzése, egyúttal az öntözési vízellátás javítása
- a használaton kívüli (elsősorban barnamezős) területek állapotának helyreállítása és gazdasági hasznosításuk
- a mezőgazdasági területeken a tájvédelem, a talaj és a felszíni és felszín alatti vizek védelme, a szélrózsió csökkentése, ezzel a talajvédelem mellett a levegőszennyezettség csökkentése.

A területhasználat szempontjából fontos kiemelni az ipari- logisztikai fejlesztéseket, mint az összes dimenziót az ellentmondások minimalizálásának szándékával összehangoló fejlesztést. Az önkormányzat arra törekszik, hogy a korábbi tevékenységek (ipar, katonai létesítmények) felhagyott területeit (barnamezős területeket) hasznosítsa gazdaságfejlesztési célokra. Ezzel magas biológiai és gazdasági értékű agrárterületek művelés alóli kivonását előzi meg, az általában közel fekvő infrastruktúrák újrahasonosítása révén költséget takarít meg, s a katonai területen, ha szükséges, megvalósul a talaj kármentesítése (lőszer- olaj stb. szennyezések eltávolítása).

Ezen belül exponált területek:

1. A volt szovjet laktanya és környezetének területe, ahol az ipari park létesítés első üteme megvalósul. Jelen tervezési időszakban a park további bővítése szerepel célként, mivel az első ütem kereslete alapján ez szükségessé vált. Az ipar mellett logisztikai igényekre is számítani kell. Úgy ítélt meg, hogy a településeken nagy arányban zöld mezős, mezőgazdasági művelés alól való kivonás révén történő fejlesztésekhez képest ez a lehetőség kedvezőbb.
2. A volt magyar laktanya 80 hektáros területe jelentős tartalékot jelent. A terület több évtizede használaton kívül áll, a rajta lévő épület-ingatlanok romosak, a terület benövényesedett, visszafoglalta a természet. Egyfajta kármentesítés nélküli, elvadult zónának tekinthető, mely a kármentesítést, a szükséges bontásokat, területrehabilitációt követően, újrahasonosítás keretében, megfelelő szelekcióval a szokásosnál magasabb zöldfelületi aránnyal, felnőtt növényzettel a klímaváltozáshoz jól alkalmazkodó, magas értékű fejlesztési ingatlanná varázsolható. A szakminisztérium mindeddig nem adta át a területet az önkormányzatnak, azonban a lényeges infrastruktúrák (logisztikai célra kiválóan alkalmas, fejlesztés alatt álló gyorsvasúthoz kapcsolódó vasútállomás, szennyvíztisztító, villamos energia, egyéb közművek és közúti kapcsolódás) közelsége alapján predestinált a logisztikai és nagyobb áruszállítást igénylő ipari- kereskedelmi szerepkörre. Jelen fázisban egy kisebb, mintegy a terület 5-10 %át hasznosító bevezető hasznosítással számolunk.

A digitális város témakörben a város fizikai infrastruktúrájának és működési rendszerének modernizációja, integrált okos város rendszer létrehozása a cél, mely a stratégiai és operatív kormányzási alrendszer magújításához kapcsolja a további alrendszereket. Ehhez szükség van nagy sebességű informatikai hálózat kialakítására is, melynek a rendszerkoncepcióját szükséges első

lépésben kialakítani. E rendszerfejlesztést a nagy közműszolgáltatókkal való együttműködésben kell elvégezni, figyelembe véve a térségi hálózati kapcsolatokat is. A hulladék gyűjtés, feldolgozás és szállítás térségi szempontból megoldott, illetve továbbfejlesztése kívül esik az önkormányzatok egyedi döntéseinek hatókörén. A gáz, víz, szennyvízhálózat többségében megoldott, kiegészítő fejlesztések szükségesek. A város csapadékvíz- és vízgazdálkodási rendszere jelentős tovább fejlesztést igényel.

A térségi alaphálózatok kiépítése a települések igényeihez igazodva megtörtént, de a folyamatban lévő gazdaságfejlesztés vonatkozásában további egyeztetések szükségesek. A villamos energia igények, valamint a napelemparkok bővülése miatt, valamint a smart grid rendszer kialakítása szempontjából ez különösen releváns. Együttműködést igényelhet a tájvédelem szempontjából a mezőgazdasági területek védelme, a talajerózió csökkentése érdekében végzendő tevékenység.

A gazdaságfejlesztés és az oktatásfejlesztés terén elhatározott fejlesztések szükségessé teszik a közlekedési kapcsolatok javítását a város periférikus városrészeivel és a közeli településekkel. A fejlesztések a térségi foglalkoztatás javítását és a munkaerőpiacról eddig a közlekedési kapcsolatok gyengesége miatt kiszorult munkaerő, mint humán erőforrás elérését szolgálják. Ezen belül a kerékpárút fejlesztések is fontosak, valamint fejleszteni szükséges (minegy 20-30km sugarú körben) a helyi és településközi közlekedés járatrendszerét abból a célból, hogy racionális távolságról a lakosság közvetlenül, közösségi közlekedés keretében elérhesse a munkahelyeket, valamint az oktatás, egészségügyi, szociális és kereskedelmi szolgáltatásokat.

Szociális városrehabilitáció szempontjából gyakorlatilag a KSH-adatok alapján szegregációval érintett területek jöhetnek szóba, ennek keretében a Pusztagegységen az előző tervezési időszakban megkezdett folyamatok folytatására kerül sor.

Az épített környezet vonatkozásában a célrendszerben érintett lakhatási feltételek több irányú javítása érdemel említést, konkrét helyszínek azonban a program kidolgozása keretében alakulnak ki.

3.5 A stratégia összhangja más stratégiákkal

A célok és intézkedések illeszkedése az Európai Unió 2021-2027 közötti kohéziós politikájának prioritásaihoz

2021-2027 közötti időszak kohéziós politikájának prioritásai (a várostérségekre vonatkozó prioritásokkal):

1. Versenyképesebb és okosabb Európa
2. Zöldebb, alacsony szén-dioxid kibocsátású Európa –

A természet-, a biodiverzitás- és a zöldinfrastruktúra fokozott védelme és megőrzése, beleértve a várostérségeket, és a légszennyezés minden formájának csökkentése; A fenntartható városi multimodális mobilitás támogatása, törekedve a nettó nulla szén-dioxid kibocsátású gazdasági átmenetre;

3. Összekapcsoltabb Európa a mobilitás fokozásával
4. Szociálisabb és befogadóbb Európa
5. Polgárokhoz közelebb álló Európa

A fenntartható és integrált fejlődés és területe típusok, valamint a helyi kezdeményezések minden formájának előmozdításával) – Támogatva az integrált és befogadó társadalmi, gazdasági és környezeti fejlődést, kulturális-természeti örökséget, fenntartható turizmust és biztonságot a várostérségekben.

A következő táblázat az átfogó és a tematikus célok és az EU Green Deal által meghatározott kohéziós prioritások közötti kapcsolatot mutatja be. A nagy pipa erősebb, közvetlenebb; a kis pipa gyengébb, közvetettebb kapcsolatot jelent.

EU Green Deal – Prioritások	A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés	A város differenciált település jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése	A társadalmi megújulás erősítése
1. Intelligensebb Európa	✓		✓
	<ul style="list-style-type: none"> • A helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése • A települési szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése • A kor követelményeinek megfelelő, piacképes tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése 		<ul style="list-style-type: none"> • Társadalmi integráció, befogadás, kulturális tőke növelése • Városi szintű szolgáltatások bővítése, fejlesztése
2. Zöldebb, karbonmentes Európa	✓	✓	✓
		<ul style="list-style-type: none"> • Alkalmazkodó, a táj és a hosszútávú erőforrások megtartását biztosító fenntartható agrárgazdaság fejlesztése • Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése 	<ul style="list-style-type: none"> • Városi szintű szolgáltatások bővítése, fejlesztése

EU Green Deal – Prioritások	A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés	A város differenciált település jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése	A társadalmi megújulás erősítése
		<ul style="list-style-type: none"> A környezetterhelések mérséklése, kibocsátás-csökkentés 	
3. Jobban összekapcsolódó Európa	✓ Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztés		
4. Szociálisabb Európa	✓ <ul style="list-style-type: none"> A követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése 		<ul style="list-style-type: none"> Társadalmi integráció, befogadás, kulturális tőke növelése A kulturális tőke növelése A lakhatási feltételek fejlesztése
5. A polgáraihoz közelebb álló Európa		✓ <ul style="list-style-type: none"> A Városközpont és az alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése 	✓ <ul style="list-style-type: none"> Városi szintű szolgáltatások bővítése, fejlesztése Helyi közösségek erősítése

12. táblázat: Az EU 5 kohéziós prioritása és az átfogó, valamint tematikus célok közötti kapcsolat

A célrendszer kapcsolata az OFTK-val

Az Országgyűlés 1/2014. (I. 3.) OGY határozatával 2013 decemberében elfogadta a Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepciót (OFTK).

Az OFTK a 1254/2012. (VII. 19.) számú kormányhatározat alapján készült. A dokumentum Országgyűlés általi elfogadásakor hatályát veszítette az Országos Területfejlesztési Konceptióról szóló 97/2005. (XII. 25.) OGY határozat, az Országos Területfejlesztési Konceptióval egyetemben.

Az OFTK közép- és hosszú távon fogalmazza meg a hazai fejlesztési célokat és igényeket, meghatározva azok területi dimenzióit. Középtávon a dokumentum arra törekszik, hogy a 2014-2020-as időszak fejlesztési dokumentumait (a Partnerségi Megállapodást és az operatív programokat) megalapozza. Hosszú távon (2030-ig) az ország társadalmi, gazdasági, valamint ágazati és területi fejlesztési szükségletei alapján teljes tervezéssel Magyarország minden ágazatára, térségére és köz-, piaci, valamint civilszférájára jövőképet és célokat definiál a fejlesztéspolitika és a területfejlesztés vonatkozásában.

A stratégiai tekintetében a stratégiában megfogalmazott három átfogó cél egyértelműen és szorosan kapcsolódik a négy OFTK átfogó célhoz. A stratégiai célok összefüggéseit az alábbi táblázat mutatja be.

OFTK	Értékteremtő foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés	Népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom	Természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme	Térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet
Sárbogárd				
A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés	✓			✓
A város differenciált település jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése	✓		✓	✓
A társadalmi megújulás erősítése		✓		

13. táblázat: ITS – OFTK célmátrix: a stratégiai célok kapcsolatrendszere

Az OFTK-nak való megfelelést az alábbiakban specifikus célok szintjén is bemutatjuk. Az OFTK hét specifikus célkitűzést tartalmaz, míg Sárbogárd Stratégiájában kilenc tematikus cél szerepel. Az OFTK specifikus és az ITS tematikus céljainak összefüggését az alábbi táblázat mutatja be.

Az országos és sárbogárdi célok kapcsolataiból jól látszik, hogy minden OFTK célhoz legalább 3 ITS-cél rendelhető.

OFTK	Versenyképes, innovatív gazdaság	Gyógyító Magyarország, egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság	Életképes vidék, egészséges élelmiszer-termelés és ellátás	Kreatív tudáslapú társadalom, piacképes készségek, K+F+I	Értéktudatos és szolidáris, öngondoskodó társadalom	Jó állam: szolgáltató állam és biztonság	Stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata és környezetünk védelme
A helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése	✓		✓	✓			✓
A települési szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése	✓			✓		✓	
Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztés	✓		✓				✓
A kor követelményeinek megfelelő, piacképes tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése	✓			✓	✓		
A Városközpont és az alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése	✓				✓		✓
Alkalmazkodó, a táj és a hosszútávú erőforrások megtartását biztosító	✓	✓	✓				✓

OFTK	Versenyképes, innovatív gazdaság	Gyógyító Magyarország, egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság	Életképes vidék, egészséges élelmiszer-termelés és ellátás	Kreatív tudáslapú társadalom, piacépes készségek, K+F+I	Értéktudatos és szolidáris, öngondoskodó társadalom	Jó állam: szolgáltató állam és biztonság	Stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata és környezetünk védelme
Sárbogárd							
fenntartható agrárgazdaság fejlesztése							
Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése		✓	✓				✓
A környezetterhelések mérséklése, kibocsátás-csökkentés	✓	✓	✓				✓
Városi szintű szolgáltatások bővítése, fejlesztése	✓			✓	✓	✓	✓
Társadalmi integráció, befogadás, kulturális tőke növelése		✓		✓	✓		
A kulturális tőke növelése		✓		✓	✓		✓
A lakhatási feltételek fejlesztése	✓			✓	✓		
Helyi közösségek erősítése		✓		✓		✓	✓

14. táblázat: ITS – OFTK célmátrix: a tematikus célok – specifikus célok kapcsolatrendszere

A **versenyképes, innovatív gazdaság** előmozdításához a város ipari park, inkubátorház és vállalkozásfejlesztési központ létrehozásával kíván hozzájárulni. A várost gazdasági múltja predesztinálja arra, hogy az agrárgazdaság, az arra épülő termékfeldolgozás és az ipar (elektronikai

ipar) területén újra a fejlődés útjára lépjen. Ebben munkatapasztalatai, ingatlan-háttere és kedvező logisztikai pozíciója segítik.

Az **egészséges társadalom** fejlesztését helyi jelentőségű fejlesztések szolgálják. Kiemelten az egészséges környezet biztosítását segítő zöld- és kékinfrastruktúra fejlesztést, a környezeti terhek csökkentését, az egészség és környezettudatosságot növelő szemléletformálást és a városi szintű szolgáltatások bővítését.

Az **életképes vidék fejlesztése** a város szempontjából járásközpontként is fontos, valamint agrár-adottságai és a település több falut magában foglaló szerkezete fontossá teszi, hogy éljen felelősségével a járás és saját lakosságának vidékies körülmények közt élő része felé is. Ennek érdekében megteremti a helybeli, a környékbeli települések által is elérhető foglalkoztatás lehetőségét, javítja a lakosság mobilitását, támogatja az agráralapú önfoglalkoztatást, agráriumhoz kötődő nonprofit foglalkoztatási kereteket hoz létre.

A gazdaságfejlesztés terén a város egyértelműen az **innováció és a kreativitás** felé kíván fordulni: inkubátorház létrehozását tervezi az innováció-irányultságú kezdő és fejlődő vállalkozások számára, előnyös feltételek kialakításával teremt vonzerőt a városban való működésükhöz.

A **társadalomfejlesztés** terén a város integrált szemléletű program kidolgozását tervezi. Ennek célja, hogy az egyes szakmai területeken megvalósuló beavatkozások, pályázatok a lehető legszélesebb körben fejtsék ki hatásukat, érvényesüljön a szinergia. Ez a szemlélet végső soron a humán és egyéb intézményi szolgáltatások és a társadalommal való együttműködés minőségének javítása terén jut érvényre. Ezen az úton egészítheti ki egymást az állami-önkormányzati háttérű intézményi gondoskodás és a civil társadalom által támogatott öngondoskodás. Az intézményi szolgáltatások soha nem lesznek képesek helyettesíteni az öngondoskodást, ugyanakkor a családok, segítségre szorulóknak nem lehetnek magukra hagyottak problémáik, élethelyzeteik megoldásában. A két szféra közti kommunikáció és koordináció hozhatja a legeredményesebb megoldást.

A **fenntartható városfejlődés** szempontjából Sárbogárdon a humán erőforrás, a részben agrár – részben ipari használatra alkalmas földingatlanok, valamint a jelentős tartalékokkal rendelkező partnerségi együttműködések jelentik az előrelépés legfontosabb potenciálját a városvezetés kezében, ezért a tervezett intézkedések kiemelten támaszkodnak ezekre az erőforrásokra.

A **stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata és környezetünk védelme** érdekében a város a hagyományos tájhasználat fenntartását ösztönzi, támogatja a környezetkímélő gazdálkodást, fejleszti a zöld- és kékinfrastruktúra hálózatot mérsékli a környezetterheléseket és a CO₂ kibocsátást.

Az OFTK hat területspecifikus célt jelöl meg, ezeket is összevetettük az ITS tematikus céljaival, melyet a következő táblázat mutat be. Itt is elmondható, hogy a területspecifikus célokhoz legalább kettő, de jellemzően négy sárbogárdi tematikus cél kapcsolódik.

OFTK	Az ország makro-regionális szerepének erősítése	A többközpontú térszerkezet biztosító városhálózat	Vidéki térségek népesség-elertartó képességének növelése	Kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése	Területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaság-ösztönzés	Összekapcsolt terek: az elérhetőség és a mobilitás biztosítása
Sárbogárd						
A helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése	✓		✓		✓	
A települési szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése	✓		✓		✓	
Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztés	✓	✓	✓		✓	✓
A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése	✓		✓		✓	
A Városközpont és az alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése		✓	✓		✓	

OFTK	Az ország makro-regionális szerepének erősítése	A többközpontú térszerkezet biztosító városhálózat	Vidéki térségek népesség-elertő képességének növelése	Kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése	Területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaság-ösztönzés	Összekapcsolt terek: az elérhetőség és a mobilitás biztosítása
Sárbogárd						
Alkalmazkodó, a tájat és a hosszútávú erőforrások megtartását biztosító fenntartható agrárgazdaság fejlesztése			✓	✓	✓	
Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése			✓	✓		
A környezetterhelések mérséklése, kibocsátás-csökkentés			✓	✓	✓	
Városi szintű szolgáltatások bővítése, fejlesztése		✓	✓	✓	✓	
Társadalmi integráció, befogadás, kulturális tőke növelése		✓	✓	✓	✓	
A kulturális tőke növelése		✓	✓	✓	✓	
A lakhatási feltételek fejlesztése		✓	✓		✓	

OFTK	Az ország makro-regionális szerepének erősítése	A többközpontú térszerkezet biztosító városhálózat	Vidéki térségek népesség-el tartó képességének növelése	Kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése	Területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaság-ösztönzés	Összekapcsolt terek: az elérhetőség és a mobilitás biztosítása
Sárbogárd						
Helyi közösségek erősítése		✓	✓	✓	✓	

15. táblázat: ITS – OFTK célmátrix: a tematikus célok –terület-specifikus célok kapcsolatrendszer

A fenti táblázatokból látható, hogy a sárbogárdi átfogó és tematikus célok szorosan kapcsolódnak az OFTK célmeghatározásaihoz és jelentősen erősítik azokat.

A város célkitűzései a területi célok közül az **ország regionális szerepének** erősítésére gyakorolják a leggyengébb hatást, ami a város méretéből adódik. A város egyelőre kihasználatlan, potenciális iparterületei és évtizedek óta kihasználatlan, honvédelmi tulajdonú laktanyája akár térségi logisztikai központ létrehozására vagy országos jelentőségű ipari tevékenységek befogadására is alkalmasak lennének. A város a volt szovjet laktanya barnamezős területén ipari park létrehozását tervezi, melynek lépéseit jelen stratégia keretei közt tervezi megtenni. A reálisan tervezhető nagyságrend kis- és középvállalkozások letelepítése részben a telephelyváltó helyi cégek, részben a városban rejlő infrastrukturális, szabályozási és logisztikai előnyeit felismerő befektetők részéről. A volt magyar honvédelmi laktanya területének felhasználása nem tervezhető mindaddig, amíg polgári célokra átadásra nem kerül az önkormányzat részére. A hasznosítás céljából való igénylés benyújtását célszerű a Mezőföld felzárkóztatási programja keretében megtenni, melynek kidolgozására megyei közgyűlési határozat született.

Sárbogárd szerepe a többközpontú fejlődés és a terek összekapcsolása vonatkozásában

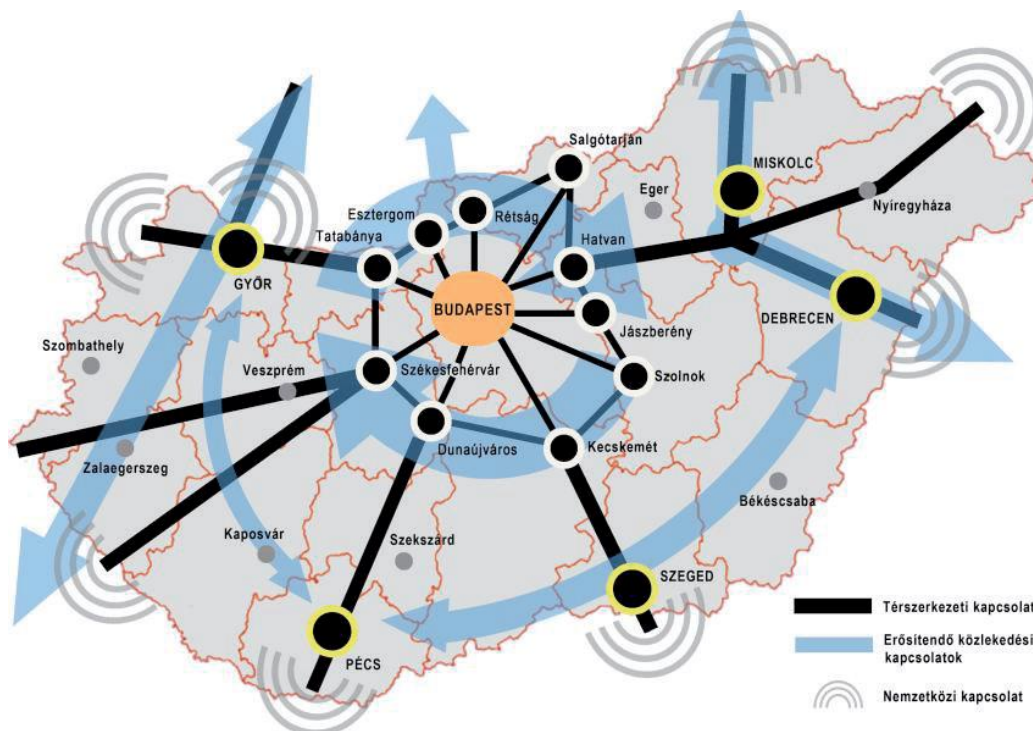
A **többközpontúság** tekintetében a város sajátos helyzetben van: logisztikai szempontból egy középvárosi fejlődési gyűrű centrumában helyezkedik el.

Arra pozicionált, hogy hálózatosan összekösse és gazdaságfejlesztési, területfejlesztési szempontból egybefogja, stabilizálja a Székesfehérvár–Polgárdi–Siófok–Tamási–Szekszárd–Dunaföldvár–Solt–Dunaújváros által közre zárt, a fejlődési folyamatokról lemaradt teret.

Értelemszerű, hogy a nagyobb léptékű ipari és képzési hagyományokkal, nagyobb politikai és gazdasági súllyal rendelkező, országos főútvonal, autópálya mellett fekvő városok tökévonzó képessége erősebb volt a rendszerváltást követő gazdasági reorganizáció alatt. Fejlődésük „forgószele” kiszívta az erőforrásokat a tölcser „szeméből”. Ez a folyamat ma is tart, a szakképzett munkaerő és a lakosság elvándorlása folytatódik, azonban a területi kiegyenlítődés és Székesfehérvár ipari telítődése – a második hullámban – megnyitja a kaput a mindezen városok és a nemzetközi közlekedési csatornák elérése szempontjából kedvező logisztikai pozícióban levő Sárbogárd felé. Térségfejlesztési szempontból nemcsak maga a város, hanem a gyűrű belsejének minden települése és a gyűrűt alkotó középvárosok számára is előnyös a „kerék” tengelyének stabilizáló szerepű megerősödése, területi településhálózat kialakulása, mely a centrális helyzetű település nélkül nem jöhet létre.

Ez a hosszú távú folyamat a **vidéki térségek népességmegtartó képességére** masszív hatást gyakorol. A rövid-középtávú intézkedések, melyek az OFTK specifikus céljaival kapcsolatban bemutatásra kerültek, a népességmegtartó képességre már középtávon is hatnak.

A térség a nemzeti stratégiai fejlesztések szempontjából is exponált helyen helyezkedik el. Közvetlenül érintkezik a Budapest körül kialakult fejlődési gyűrűvel, az M6 és M7 autópályák által közrevett nemzetközi kapcsolati sáv fogja közre. Közvetlen városszomszédai közül a Dunaújváros–Székesfehérvár közlekedési tengely nemzetgazdasági szempontból és kiemelt fontosságú fejlesztése érinti.

4. ábra: Stratégiai kapcsolatok szerkezete (Forrás: OFTK 44. ábra)

Sárbogárd szempontjából kiemelkedő jelentőségű, hogy a térszerkezetet alapvetően befolyásoló fejlesztések kívül esnek a város kompetenciahatárán, de hangsúlyozandó, hogy megvalósításuk fontosságát tekintetében nem választható szét Sárbogárd és térsége, valamint a nagyobb térség.

- Az **M8 autót út tervezése, megépítése**, időben elhúzódva, kis etapokban halad. Az átmenő teherforgalom ugyanúgy terheli Sárbogárdot, Cecét és a többi települést, mint az M0 túlterheltsége Budapestet és magukat a közlekedőket. Sárbogárd logisztikai helyzetét jelentősen javítaná a Sárbogárd-Mezőfalva-Nagyvenyim-Dunaújváros közötti autópályaszakasz előrehozott megépítése.
- A térségsúlyponti elhelyezkedés kiaknázásnak feltétele a Dunaújváros-Rétság-Cece-Szekszárd, továbbá a Székesfehérvár-Börgönd-Sárbogárd közúti vonalak helyreállítása.
- A fenti közútfejlesztések révén egy dinamikus fejlődő középvárosi körgyűrű belső centrális hálójára erősödne meg, több megyét érintő nagy terület belső területeinek a nemzetközi forgalomba történő bekapcsolásával. A fejlesztések hatása a centrum, Sárbogárd esetében a legmarkánsabb, azonban hangsúlyozandó, hogy egyúttal jelentős méretű térséget tár fel, melynek fejlődését a kisebb településekről racionálisan elérhető munkahelyek beindítják.
- A közúti fejlesztésekkel szinergiában, a város hagyományos logisztikai szerepének helyreállítása szempontjából kiemelt fontosságú az egyre elhanyagoltabb térségi **vasúthálózat felújítása**.

A közlekedési infrastruktúra fejlesztését a fentiekén kívül az alábbi szempontok támogatják:

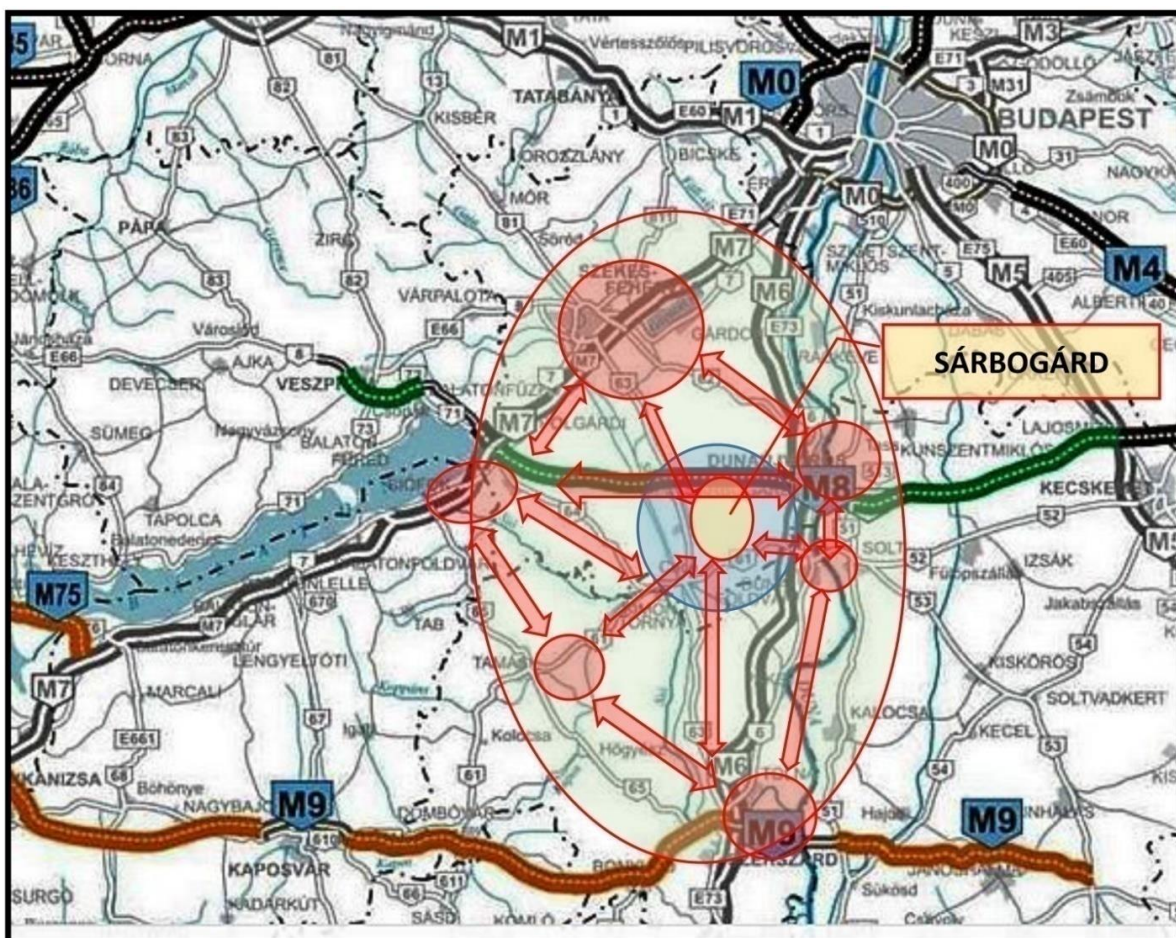
- Nagy volumenű kihasználatlan barnamezős infrastruktúra (volt laktanyák és iparterületek területe) rendelkezésre állása, mely részben infrastruktúrával ellátott, részben a csatlakozási pontok a területek közvetlen közelségében vannak. A barnamezős ingatlanok hasznosítása nemzetgazdasági szinten is többszörös eredménnyel jár:
- nem szükséges más városban zöldmezős területet kivonni a mezőgazdasági művelés alól,
- az esedékes, de halogatott kárelhárítás megtörténik, a használaton kívüli területek termelő tőkévé válnak,
- rendkívül gyorsan és költséghatékonyan lehet ipari, logisztikai telephelyek létrehozására alkalmas ingatlanokat kialakítani, mivel korábban már használatra alkalmas állapotba hozták őket,
- esetenként nagyméretű, nemzetközi befektetés letelepítésére is alkalmas ingatlanokról van szó.
- Jelentős számú munkaerő mobilizálható, akik jelenleg Sárbogárd egyes városrészeiből, és más településekről nem tudnak eljutni a távol eső középvárosok munkahelyeire.
- Helyi és nemzetgazdasági szempontból is az a racionális, ha a hiányzó, előbb-utóbb mindenképp megteremtendő infrastrukturális kapcsolatok kiépülnek, és a munkaerő helyben marad, mintha a munkahelyek a jelenleg is fejlődő városokban keletkeznek és a belső települések hanyatlása folytatódik, a lakosság elhagyja ingatlanait. Fennáll annak a veszélye is, hogy a lakhelyváltoztatók nem a térségen belül, hanem azon kívül vagy külföldön keresnek állást.
- A középvárosi gyűrű központjában elhelyezkedő Sárbogárd gazdasági fellendülése felgyorsíthatja a környező városainak gazdaságfejlődését, amennyiben olyan cégek letelepítésére törekszik, amelyek a környező városokban működő cégek közül egyszerre több cég beszállítójává válhat. Így maga is rentábilisan tud működni, és a vevők számára is kedvező árú szolgáltatást tud nyújtani. Ez a lehetőség **elindítja a térség klaszteresedését**, amely a kisebb városok esetében a kis vállalatszám miatt esélytelen lenne. A klaszteresedés eredményeként a kisebb vállalkozások együttesen, „kvázi” közép- vagy nagyvállalatként tudnak megjelenni a piacon, össze tudják hangolni beszerzéseiket, munkaerő-utánpótlásukat, így egyszerre több területen, egymás esélyeit javítva tudnak előnyhöz jutni ahelyett, hogy a versenyben egymás esélyeit rontanák.
- A Sárbogárdi járás „szabad vállalkozási zóna” kategóriába került, így előnyös feltételeket tud kínálni a betelepülő vállalkozások számára.
- Sárbogárd a barnamezős ingatlanok tervezett iparterületi fejlesztése mellett gazdaságfejlesztési intézményrendszer létrehozását is tervezi, valamint a betelepülők számára – a szabad vállalkozási zóna előnyeit erősítve – önkormányzati eszközök segítségével is ösztönző feltételrendszert dolgoz ki.

A közlekedési infrastruktúra fejlesztése ebben az esetben nem a fejlődés alapfeltételét képezi (amely az esetek többségének jellemzője), hanem a hiányzó láncszem ahhoz, hogy vonzó befektetési kínálati portfólió legyen kialakítható. Ez a tény lényegesen megemeli az egyébként elkerülhetetlen, de későbbre tervezett beruházások nemzetgazdasági hatékonyságát, és jelentősen lecsökkenti a beruházások hasznosulásának kockázatát.

A **táji értékek** tekintetében a városkörnyéki természetvédelmi területek a legfontosabbak. Magántulajdonú kezelésük miatt a város ráhatása csekély, azonban fontos a környezetük szennyezésmentes megtartása. A város saját tulajdonú és felügyelete alá tartozó területeken a zöldfelületek őshonos fajták alkalmazásával történő növelése, a vízgazdálkodás javítása a csapadékvízkezelés és -felhasználás terén, valamint a termőterületek és a levegő védelmében erdősávok létesítése és annak elősegítése jelentik az önkormányzat mozgásterét.

A **területi különbségek csökkentése** érdekében teendő intézkedések azonosak a többközpontúsággal kapcsolatban leírtakkal. Kiemelendő, hogy a városszerkezetből adódóan a területi különbségek csökkentésének városon belül is van relevanciája, hiszen a város több, területileg különálló városrészrel rendelkezik, melyekről a munkahelyek és a közszolgáltatások elérése erősen korlátozott. Továbbá a gyenge gazdaságból adódóan a város forrásai szűkösön biztosítják az egyenletes városfejlődést, amelyet megdrágít az önálló infrastruktúrák és a szolgáltatások fenntartása. A drágulás, a szolgáltatások, főleg a munkahelyek elérésének nehézsége a lakosság oldalán is megjelenik. A városvezetés szempontjából elsősorban nem a falusi típusú városrészek városiassá változtatása, hanem az eltérő jellegű életmódok és környezetek közt elérhető életminőség színvonalának közelítése a cél.

A **terek összekapcsolásának** helyi szinten egyik módja a fizikai mobilitás (helyi közlekedés) feltételeinek és minőségének javítása, a másik a helyben elérhető szolgáltatások és munkalehetőségek bővítése. A szolgáltatások terén a meglévők megőrzése lehet reális (pl.: orvosi ellátás). A munkalehetőségek egyrészt koncentráltan, a leendő ipari parkban és a betelepülő vállalkozásoknál és az önkormányzat által szervezett nonprofit keretek közt lehet megteremteni – ennek elérhetőségét a helyi közlekedés javítása biztosítja. A helyben történő foglalkoztatás lehetőségét a támogatandó önfoglalkoztatás és a lakosság közösségei által teremtett foglalkoztatás (őstermelői tevékenység, bedolgozás, szociális szövetkezet) nyújthatja. A gazdasági aktivitás növelése és az öfenntartó képesség erősítése mindegyik lehetőség támogatását és megvalósításának elősegítését igényli.

5. ábra: Sárbogárd, mint közre zárt, fejletlen térséget feltáró úthálózati centrum

A célrendszer kapcsolata Fejér Megye Területfejlesztési Programjával

A megye jövőképe és Sárbogárd

Fejér megye víziója: „Fejér megye tradicionális társadalmi, kulturális, gazdasági-logisztikai szerepköreinek fenntartható és innovatív fejlesztése”

A megye területi céljainak Sárbogárdot érintő fókuszai:

- A Fenntartható városokra vonatkozó javaslatok a megyei jogú városokat és a járásközpontokat, köztük Sárbogárdot érintik:

„A városfejlesztés kiemelt szempontja a társadalmi – gazdasági – környezeti értelemben vett fenntarthatóság elve. Ennek letéteményesei a megyei jogú városok és járásközpontok, melyek a közigazgatási és települési hierarchiában betöltött szerepük és az ebből fakadó erősségeik és lehetőségeik, továbbá térszervező képességük által biztosítani képesek a megye településhálózatának többközpontúságát.”

- Mezőföld Program (Dél-Fejér) területi fókuszai: „két kedvezményezett járás, a komplex programmal fejlesztendő Sárbogárdi járás és a fejlesztendő Enyingi járás a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet szerint, valamint a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Dunaújvárosi járásba tartozó 3 települése: Daruszentmiklós, Előszállás, Nagykarácsony, az Országgyűlés 12/2020. (V. 5.) OGY határozata a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség területi lehatárolásáról alapján.”

„Fejér megye déli, fejlesztendő térsége az Észak-Tolna és Északkelet-Somogy határos területeivel együtt az ország egyik egységes belső periferiája, ahol a területi kihívások kezelése érdekében komplex beavatkozásokra, speciális képzési területekre és innovatív foglalkoztatási formák bevezetésére van szükség.”

A Fejér megye területfejlesztési koncepciója hét stratégiai célt jelöl meg, ezeket is összevetettük az ITS tematikus céljaival, melyet a következő táblázat mutat be. Itt is elmondható, hogy a megyei specifikus célokhoz legalább kettő, de jellemzően négy sárbogárdi tematikus cél kapcsolódik.

Fejér megyei stratégiai célok	Helyi identitás és közösségek megerősítése	Népesség megtartása és munkaerő minőségi fejlesztése	Területi különbségek mérséklése, jobban összetartó, szociálisan érzékenyebb megye	Épített környezet, kulturális értékek megőrzése és fejlesztése	Természetes környezet megőrzése és a klímaváltozás hatásaival szembeni ellenállóság fejlesztése, zöldebb Fejér megye	Innováció és kutatás lehetőségeinek megteremtése, elősegítése, intelligens megye	Gazdasági környezet fejlesztése
ITS célok							
A helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése		✓	✓			✓	✓
A települési szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése		✓				✓	✓
Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztés		✓	✓	✓	✓	✓	✓
A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése		✓	✓			✓	✓
A Városközpont és az alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése	✓	✓	✓	✓			✓

Fejér megyei stratégiai célok	Helyi identitás és közösségek megerősítése	Népesség megtartása és munkaerő minőségi fejlesztése	Területi különbségek mérséklése, jobban összetartó, szociálisan érzékenyebb megye	Épített környezet, kulturális értékek megőrzése és fejlesztése	Természetes környezet megőrzése és a klímaváltozás hatásaival szembeni ellenállóság fejlesztése, zöldebb Fejér megye	Innováció és kutatás lehetőségeinek megteremtése, elősegítése, intelligens megye	Gazdasági környezet fejlesztése
ITS célok							
Alkalmazkodó, a tájat és a hosszútávú erőforrások megtartását biztosító fenntartható agrárgazdaság fejlesztése	✓			✓	✓		✓
Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése	✓			✓	✓		
A környezetterhelések mérséklése, kibocsátás-csökkentés			✓	✓	✓		✓
Városi szintű szolgáltatások bővítése, fejlesztése	✓		✓	✓	✓	✓	✓
Társadalmi integráció, befogadás, kulturális tőke növelése	✓	✓	✓	✓			✓
A kulturális tőke növelése	✓	✓	✓	✓			

Fejér megyei stratégiai célok	Helyi identitás és közösségek megerősítése	Népesség megtartása és munkaerő minőségi fejlesztése	Területi különbségek mérséklése, jobban összetartó, szociálisan érzékenyebb megye	Épített környezet, kulturális értékek megőrzése és fejlesztése	Természetes környezet megőrzése és a klímaváltozás hatásaival szembeni ellenállóság fejlesztése, zöldebb Fejér megye	Innováció és kutatás lehetőségeinek megteremtése, elősegítése, intelligens megye	Gazdasági környezet fejlesztése
ITS célok							
A lakhatási feltételek fejlesztése	✓	✓	✓	✓		✓	
Helyi közösségek erősítése	✓	✓	✓	✓	✓		

16. táblázat: ITS – FMTP célmátrix: a tematikus célok – Fejér megye stratégiai céljainak kapcsolatrendszer

A megyei területfejlesztési program első stratégiai célja a **helyi identitás és közösségek erősítése**, amelyhez illeszkedik Sárbogárd lakhatási feltételek fejlesztését, a helyi közösségek erősítését, valamint a társadalmi integrációt, befogadást, kulturális tőke növelését célzó intézkedéseivel. A társadalmi kohézió erősítése jelentős erőfeszítéseket (munka- és pénzbefektetést) igényel az önkormányzat részéről annak érdekében, hogy lakosságot bevonja céljai megtervezésébe és megvalósításába. A hatékony kommunikáció, a civil szervezetekkel való kapcsolat erősítése, új szervezetek megalakulásának elősegítése nélkül számos cél nem teljesíthető sikeresen, mivel az emberek személyes hozzáállásának megváltozását és tevékenységvételét igényli (pl. a tanulási kedv, vállalkozóvá válás ösztönzése, környezet megőrzése és ápolása, személyes, családi környezetük rendben tartása, a zöldfelületek növelése, az önellátás igényének felkeltése és képességének fejlesztése stb.)

Népesség megtartása és munkaerő minőségi fejlesztése miatt az önkormányzat az oktatás vagy más, a helyi kompetenciákat meghaladó területek tekintetében sem tekintheti magát kívülállónak, mivel a gyermekek, a továbbtanuló diákok képezik a település jövőjét, s más területek, pl. nagyobb területet ellátó szolgáltatók, megyei vagy országos kompetenciájú szervezetek esetében is fel kell lépnie a város érdekei mellett. A kompetenciahiányos területeken a partnerkapcsolati háló tudatos működtetése révén, közvetetten van lehetőség a folyamatok befolyásolására.

Területi különbségek mérséklése, jobban összetartó, szociálisan érzékenyebb megye érdekében Sárbogárd céljai között szerepel a városi szintű szolgáltatások fejlesztése. A pályázati rendszerben lehetőség nyílik a meglévő szolgáltatások jelentős része esetén az infrastruktúra és a szolgáltatási színvonal megújítására, az energiahatékonyság és a szolgáltatási hatékonyság feltételeinek javítására. Az internet, a modern telekommunikációs eszközök, az intelligens műszaki megoldások alkalmazása akkor lesz hatékony, ha stratégiai megfontolásokhoz kötődik, és a konkrét szolgáltatási megoldások előkészítésébe, tervezésébe bevonásra kerül a lakosság és a civil szervezetek, valamint adott esetben a vállalkozói szféra. Az egészségügyi, prevenció, szociális, családsegítő, idős-ellátási, ifjúságvédelmi,

biztonsággal kapcsolatos, kulturális területeken, valamint a hétköznapi élet problémáinak megoldásában jelentős előrelépésre van szükség.

Az alközpontok fejlesztése a város integrálásának, a városias jellegű belváros kiterjesztésének, súlyának növelése és a városrészek egységes fejlődésének biztosítása érdekében szükséges. Sárbogárd járásközpont, ennek a szerepnek az ellátásához erősítenie kell városi és térségi funkcióit, városias jellegét. Egyúttal megteremti azokat az intézményi, szolgáltatási feltételeket, amelyek a város egészséges, biztonságos, modern társadalmának feltételeit képezik. A város intézményeinek, szolgáltatásainak és városias, modern megjelenésének fejlődése jelentősen hozzájárul a térség elmaradásának mérsékléséhez is. A lakókörnyezet fejlesztése találkozik a megye **épített környezet, kulturális értékek megőrzése és fejlesztése** célkitűzésével.

A város új fejlesztési koncepciója, szabályozási terve jelentős hangsúlyt helyez **a természetes környezet megőrzése és a klímaváltozás hatásaival szembeni ellenállóság fejlesztésére**. A város mezővárosi jellegéhez harmonikusan illeszkedő fejlesztések, a meglévő építészeti értékek megőrzése, a város hagyományait felhasználó zöldfelületnövelés, zöld- és kékinfrastruktúra kialakítása nemcsak őrzi, gazdagítja is a város hagyományos értékeit. A valaha virágos, gyümölcsseiről nevezetes város helyi gazdaságfejlesztési és kommunikációs céljai figyelembe veszik ezeket a szempontokat, és a kulturális és gazdálkodási hagyományok gazdasági hasznosságának tudatosítására építi a városrészek lakótelkekhez kötődő és külterületi hasznosítására irányuló kommunikációt és együttműködést.

A munkahelyteremtés infrastrukturális feltételeinek kialakítása révén az önkormányzat a versenyképes vállalkozások letelepedését szorgalmazza a létrehozott infrastruktúra hatékony felhasználása és a város versenyképességének fokozása, a térség elmaradottságának mérséklése és az **innováció és kutatás lehetőségeinek megteremtése** érdekében.

A **gazdasági környezet fejlesztésén belül** az infrastrukturális, intézményi, jogi és ösztönzési eszközei erősítik a helyi vállalkozások közti összetartást és a vállalkozóvá válást (pl. Vállalkozásfejlesztési Központ létrehozása), segítik a vállalkozóvá válást, támogatják az innovatív fejlesztéseket végzőket - inkubátorház, modern, versenyképes vállalkozások letelepítésével javítják a versenyképességet és segítik a felzárkózást. A vállalkozásfejlesztési központ, az inkubátorház és iparterület ipari parkká fejlesztése lehetővé teszi Sárbogárd számára, hogy elinduljon a térségi centrum szerep betöltése felé.

4 Monitoring, kontrolling, indikátorok

4.1 FVS monitoring rendszere, nyomon követés a tervezés és végrehajtás során

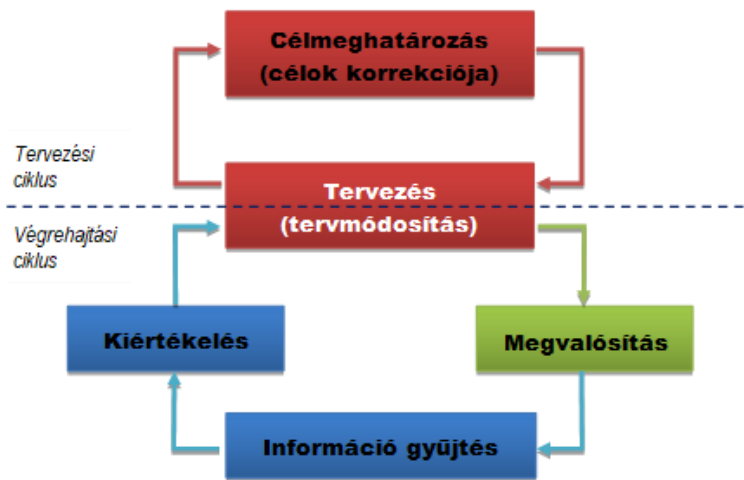
A stratégia tervezése számos olyan feltevésen alapszik, amelyek a jelenlegi információk birtokában helyesnek és megalapozottnak tűnnek, s így okkal alapozhatjuk rájuk a stratégiai célokat és az azok elérése érdekében hozott intézkedéseket. Ugyanakkor részint az információk hiányos jellege miatt (pl. a jelenleg még pontosan nem ismertek a 2021-2027 időszak pályázati feltételei), részint a külső és a belső környezet (pl. gazdasági, szabályozási környezet) folytonos változásai miatt a célok teljesülése, az elvárt eredmények és hatások létrejötte nem tekinthető automatikusnak. A hatásmechanizmusokat számos olyan tényező befolyásolja, amit jelenleg nem, vagy csak hiányosan ismerünk, illetve amelyek

befolyásolhatósága a stratégia megvalósítását menedzselő szervezet számára erősen korlátozott.

Mindezekből adódóan a stratégia sikeres megvalósítása elképzelhetetlen egy olyan **visszacsatolási mechanizmus** nélkül, amely alapján a stratégia-alkotási folyamat minden pontján újból és újból beavatkozhatunk, elvégezve a szükséges korrekciókat. E visszacsatolást a **monitoring rendszer** biztosítja. Alapja a megvalósításra vonatkozó folyamatos adatgyűjtés, információgyűjtés, ami alapján ellenőrizni tudjuk, hogy a kitűzött célok irányába haladnak-e a folyamatok, várható-e a tervezett hatások elérése. Ha ennek során kiderül, hogy a szándékoltól eltérően haladnak a folyamatok, s a célok várhatóan nem, vagy csak részben teljesülnek, akkor a monitoring rendszer feltárja az eltérés okait is, s ezzel lehetőséget teremt a döntéshozók számára, hogy beavatkozzanak a folyamatokba. Az eltérés jellegétől és mértékétől függ a szükséges korrekciós intézkedés, pl. módosítani szükséges a tevékenységek menetét, a stratégia végrehajtásának mikéntjét, a szervezeti kereteket, a feladatokhoz rendelt erőforrásokat. Ha a korrekció a meglévő tervek keretein belül nem végezhető el, akkor a tervek, de végső soron a stratégiai célok korrekciójára is sor kerülhet.

E logikából következik, hogy a monitoring rendszer elsődlegesen a stratégiáért felelős menedzsmet eszköze a megvalósítás kontrolljában, ami csak akkor tölti be funkcióját, ha azt folyamatosan működtetik.

A monitoringon alapuló visszacsatolás

6. ábra: A monitoringon alapuló visszacsatolás

A monitoring rendszer felépítése, működése

Az ITS keretében megfogalmazott célok megvalósulásának nyomon követése, az azokból való következtetések megfogalmazása és ezek visszacsatolása, az ITS folyamatos korrekciója érdekében szükséges egy logikus, átlátható monitoring rendszer kialakítása.

A monitoring rendszer feladatai:

1. a megvalósítást mérő indikátorok meghatározása
2. az adatok ITS-ben meghatározott időközönként történő aktualizálása
3. az ITS időszakos felülvizsgálata, a célok megvalósulásának időközi értékelése

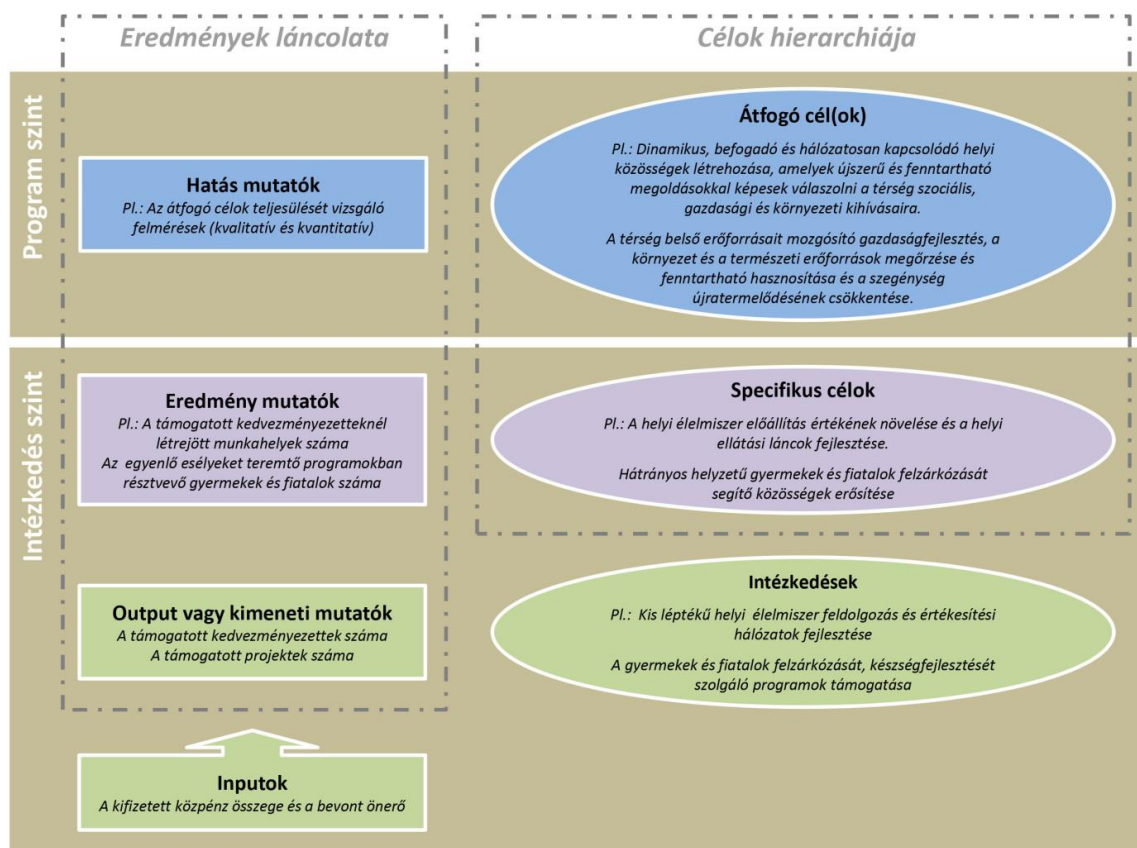
4.2 Az FVS-hez kapcsolódó indikátorok és azok mérési módszertana

4.2.1 Az indikátorok rendszere

Az indikátorok meghatározása az alábbi alapelvek mentén történt:

- legyen specifikus, azaz konkrétan az adott célhoz kapcsolódjon
- legyen objektíven mérhető, egyértelmű
- legyen hozzáférhető (beszerzése / előállítása reális költségigényű)
- adjon releváns információt az előrehaladásról a stratégiai menedzsment számára
- egy célhoz több indikátor is kapcsolódhat, de a különböző célok indikátorai különbözőek

Az indikátorok definícióját az alábbi táblázat összegzi, amelyben egyben azok forrását (mérési módját és gyakoriságát) is meghatározásra kerül. Az indikátorok beszerzése (mérése, előállítása) az operatív menedzsment feladata.

7. ábra: Célok és indikátorok

4.2.2 A stratégia célrendszerének eredményindikátorai

SPECIFIKUS CÉLOK	INTÉZKEDÉSEK	INDIKÁTOROK MEGNEVEZÉSE, DEFINÍCIÓJA, ELVÁRT VÁLTOZÁSA	MÉRTÉKEGYSÉG	FORRÁSA/MÉRÉSI MÓDJÁ	MÉRÉS GYAKORISÁGA
Akcióterületi projektek	Belvárosi akcióterület fejlesztése	Megújult közösségi terek száma nő	db	Városi önkormányzat	3-4 év
		Tehermentesített útszakaszok száma/hossza nő	db / m	Városi önkormányzat	3-4 év
		Bővített, korszerűsített intézmények száma nő	db	Városi önkormányzat	3-4 év
		Energetikai korszerűsítésen átesett intézmények száma nő	db	Városi önkormányzat	3-4 év
		Zöldfelületfejlesztésben részesült intézmények száma nő	db	Városi önkormányzat	3-4 év
		Vasútállomás környezetének rendezése, fejlesztése (rendezett zöldfelület, nő)	m ² db	Városi önkormányzat	3-4 év
		Városközpontfejlesztési -rendezési terv	van/nincs	Városi önkormányzat	3-4 év
	Alsótöbörzsöki akcióterület fejlesztése	Infrastruktúrafejlesztéssel érintett közterületek száma nő	db	Városi önkormányzat	3-4 év
		Felújítással érintett intézmények száma nő	db	Városi önkormányzat	3-4 év
		Rozsdaövezeti hasznosítási lehetőségek száma nő	db	Városi önkormányzat	3-4 év
	Sárszentmiklósi akcióterület fejlesztése	Felújított közösségi terek száma, területe nő	db, m ²	Városi önkormányzat	3-4 év
		Zöld-kék infrastruktúra hálózat elemeinek száma nő	db	Városi önkormányzat	3-4 év
		Felnőttképzést nyújtó népfőiskola	van/nincs	Városi önkormányzat	3-4 év
	Pusztageresi akcióterület fejlesztése	Integrációt erősítő programok száma nő	db	Városi önkormányzat	3-4 év

SPECIFIKUS CÉLOK	INTÉZKEDÉSEK	INDIKÁTOROK MEGNEVEZÉSE, DEFINÍCIÓJA, ELVÁRT VÁLTOZÁSA	MÉRTÉKEGYSÉG	FORRÁSA/MÉRÉSI MÓDJJA	MÉRÉS GYAKORISÁGA
		Szegregátumban dolgozó szociális munkások száma nő	fő	Városi önkormányzat	3-4 év
		Felújítással, korszerűsítéssel érintett úthálózat hossza	km	Városi önkormányzat	3-4 év
	Ipari parki akcióterület fejlesztése	Energiaközösség	van/nincs	Városi önkormányzat	3-4 év
		Területnövekmény	m ²	Városi önkormányzat	3-4 év
		Ipari/logisztikai csarnok	van/nincs	Városi önkormányzat	3-4 év
		Inkubátorház és vállalkozásfejlesztési központ	van/nincs	Városi önkormányzat	3-4 év
		Város- és befektetési menedzsment	van/nincs	Városi önkormányzat	3-4 év

17. táblázat: Eredményindikátorok

4.3 A beavatkozásokra vonatkozó adatok gyűjtésének és kezelésének helyi módszertana

A megvalósítást mérő adatok meghatározása az ITS keretében megtörtént.

Az adatok gyűjtéséről az ITS operatív megvalósításáért felelős egység gondoskodik. A megvalósítást mértékét mutató adatok összegyűjtése érdekében az önkormányzat e feladatért felelős operatív egysége folyamatos kapcsolatot tart a fejlesztések megvalósításában érintett szervezetekkel és az évente összegzett adatokat átadja a releváns bizottságnak és az évente ülésező ITS partnerségi fórumnak. Az adatok elemző értékelésére 3-4 évente kerül sor. Az értékelés a monitoring adatok összegzésén kívül tartalmazza a szabályozási és gazdasági környezet változásainak és az időközben elkészült vagy módosított ágazati stratégiák hatásainak vizsgálatát, újraértékeli a kockázatokat és az ITS megvalósításába bevonandó érintettek körét.

Az ITS felülvizsgálatára szintén 3-4 évente kerül sor az elemző értékelés alapján. Az ITS felülvizsgálatáért a stratégiai menedzsment felelős. A felülvizsgálat lehetőséget teremt a kijelölt akcióterületek határainak módosítására, a meghatározott célkitűzések változtatására, a megvalósulást mérő mutatók bővítésére, esetleges átdolgozására.

A felülvizsgálat elvégzésének felelőse Sárbogárd város önkormányzata.

A monitoring jelentéseket az önkormányzat mindenki számára elérhetővé teszi.

5 Az irányítási és működési modell

5.1 A városirányítási modell indokolt módosításai

Megvalósítás intézményi keretei, koordináció, együttműködési mechanizmusok

Sárbogárdon a 18/2005. (XII.27.) IHM rendelet melléklete alapján a polgármesteri hivatal a következőkben bemutatott szervezeti struktúrában és feladatkörökkel működik.

Az alábbiakban a Rendelet szerinti működés jellemzőit mutatjuk be.

Polgármester

Jegyző

Feladata: ellátja a jogszabályokban és az SZMSZ-ben meghatározott feladatait. Vezeti a hivatalt, gyakorolja az államigazgatási jogkörét, gondoskodik a képviselőtestület működésével kapcsolatos feladatok ellátásáról, biztosítja a hivatal törvényes működését. A hivatal dolgozói felett gyakorolja a munkáltatói jogokat.

Aljegyző

Feladata: a jegyző általános helyettese. A jegyző tartós távolléte esetén ellátja teljes körű helyettesítését.

Ellátja a Hatósági Osztály vezetői feladatait.

A hivatal valamennyi egységének általános feladata

1. A képviselőtestület és bizottságok működésével, valamint a polgármester és a jegyző tevékenységével kapcsolatban meghatározott feladatok.

- Előterjesztések elkészítése, a testületek és tisztségviselők döntéseinek végrehajtása, a végrehajtás szervezése és ellenőrzése.
- A helyi képviselők munkájának segítése.

2. Az időszakosan jelentkező feladatok ellátása:

- Az országgyűlési képviselők, az önkormányzati képviselők és polgármesterek, a nemzetiségi önkormányzati választásokkal, a népszavazással kapcsolatos feladatok.
- A jogszabályokban foglalt, időközönként jelentkező hatósági és szervezési feladatok (pl. népszámlálás).
- Jogszabályban kötelező érvénnyel elrendelt statisztikai adatszolgáltatás.

3. A lakosság tájékoztatása és véleményének kikérése.

4. A társadalmi szervezetekkel, társszervekkel, közszolgáltatást végző szervekkel való együttműködés.

5. Kapcsolattartás

- helyi önkormányzatokkal
- szakhatóságokkal,
- az önkormányzat intézményeivel,
- az osztály feladatkörével összefüggésben más szervekkel.

Minden szervezeti egység közvetlen munkakapcsolatban áll:

- a gazdasági osztállyal
- a szervezési csoporttal

Az osztályok és más szervezeti egységek a másik osztály tevékenységét, feladatellátását érintő információt írásban 5 napon belül kötelesek egymáshoz eljuttatni.

A pénzügyi kihatású tevékenységet érintően kötelesek a gazdasági osztályra

- a feladat jelentkezését követően 5 napon belül (pályázatok is)
- a képviselőtestületi, bizottsági és tisztségviselői döntést követően a határozatban feltüntetett határidőre,
- a következő évi költségvetési javaslat előkészítése időszakában a tárgyév október 15-ig

az adatszolgáltatást írásban, a megalapozó dokumentumokra utalással teljesíteni.

A szervezési csoportnak határidőre az előterjesztéseket, meghívandók névsorát leadni, a bizottságok munkájának szervezése érdekében kapcsolatot tartani.

Az önkormányzati pályázatok előkészítéséhez szükséges adatszolgáltatást határidőre a kért tartalommal teljesíteni.

Gazdasági Osztály

A Gazdasági Osztály tevékenységi köre:

- városi költségvetéssel, gazdálkodással, tervezéssel kapcsolatos feladatok
- közgazdasági elemzési feladatok
- számviteli feladatok
- adóügyi, hatósági, igazgatási (adó kivetése, nyilvántartása, beszedése) feladatok
- a költségvetés módosításához és finanszírozásához kapcsolódó évközi feladatok ellátása,
- a képviselőtestület pénzügyi vonatkozású döntéseinek előkészítése és végrehajtása
- ellátja a részben önálló intézmények gazdálkodásával összefüggő pénzügyi és számviteli feladatokat
- ellátja a Sárbogárdi Roma Nemzetiségi Önkormányzat költségvetésével, pénzellátásával kapcsolatos feladatot
- ellátja a hivatalhoz rendelt részben önállóan gazdálkodó intézmények költségvetését, gazdálkodásával kapcsolatos pénzügyi számviteli feladatokat munkamegosztási megállapodás szerint
- ellátja a Sárbogárd-Hantos-Nagylók Szociális és Gyermejjóléti Társulás költségvetésével, pénzellátásával kapcsolatos feladatokat társulási megállapodás szerint
- ellátja az önkormányzati vagyonleltárral, vagyon nyilvántartással kapcsolatos feladatokat
- az önkormányzat privatizációs és vállalkozással, társasági tulajdonával, értékpapírjainak kezelésével kapcsolatos feladatokat, társasházakkal kapcsolatos feladatokat
- nyilvántartja a vagyoni kört érintő szerződéseket
- ellátja a cél, a címzett és egyéb támogatások igénylésével és elszámolásával kapcsolatos feladatokat.

- ügyviteli feladatok az osztály feladatkörében

Hatósági Osztály

A Hatósági Osztály tevékenységi köre:

- anyakönyvi igazgatási feladatok
- ipari, kereskedelmi feladatok
- állategészségügyi szabályzatból eredő igazgatási feladatok
- növényvédelmi igazgatási feladatok
- mezőgazdasági funkcióból eredő szervezési-igazgatási feladatok
- hatósági bizonyítványok és igazolványok kiadásával kapcsolatos igazgatási feladatok
- gyermekvédelmi igazgatási feladatok
- szociális igazgatási feladatok
- építésügyi igazgatási feladatok
- Sárbogárd + 12 település részére elvi építési, építési, bontási, használatbavétel és tudomásulvételi és fennmaradási engedélyezési ügyek.
- ügyfélszolgálati feladatok
- ügyviteli feladatok az osztály feladatkörében.

Műszaki Osztály

Műszaki Osztály tevékenységi köre:

- településfejlesztési és rendezési feladatok
- fejlesztések, beruházások szervezési és lebonyolítási feladatai
- környezet- és természetvédelmi feladatok
- közterület-használat engedélyezési hatósági feladatok
- városüzemeltetési, működtetési feladatok
- közvilágítás
- energiaellátási
- tömegközlekedés szervezési
- közterület- fenntartási
- köztisztasági
- vízgazdálkodási
- vízellátási
- csatornázási
- köztemető-fenntartási
- útfenntartási, - kezelési, forgalomszervezési feladatok
- kommunális és egyéb közszolgáltatási feladatok koordinálása, e területeken éves és hosszú távú fejlesztési tervek elkészítése, a végrehajtások ellenőrzése
- lakás, helyiség és telek gazdálkodás, ingatlan fenntartás karbantartási feladatok, önkormányzati tulajdonú földek hasznosítása,
- önkormányzati tulajdonú ingatlanok értékesítése, egyéb feladatok (telekhatár-rendeázés, megosztás, stb.)
- önkormányzati vagyon átadás-átvétel, birtokbavétellel, birtokbaadással kapcsolatos teendők
- ügyviteli feladatok az osztály feladatkörében

Szervezési csoport

Tevékenységi köre:

- képviselőtestületi, bizottsági munkával kapcsolatos szervezési ügyviteli feladatok
- személyzeti és a köztisztviselőkkel kapcsolatos oktatási feladatok
- ügyirat-kezelési és ügyirat-nyilvántartási feladatok
- a hivatali apparátus ügyviteli feladatai
- gondoskodik az SZMSZ valamint a képviselőtestület egyéb rendeleteinek és mellékleteinek folyamatos karbantartásáról, a rendeletek és határozatok nyilvántartásáról
- ellátja a Sárbogárdi Roma Nemzetiségi Önkormányzat testületi működéséhez kapcsolódó adminisztratív feladatokat
- előkészíti a honvédelmi, polgári védelmi, katasztrófavédelmi feladatok irányításához és végrehajtásához kapcsolódó polgármesteri, valamint a jegyzői hatáskörbe tartozó feladatokat
- a hivatal munkavédelmi feladatainak ellátása
- a lakossági fórumokon a képviselőtestületi tagok beszámolóin elhangzott javaslatok, panaszok feldolgozása, megválaszolása
- a hivatali gépkocsivezetési feladatok ellátása.
- pályázat figyelés,
- önkormányzati beruházási, felújítási, működési pályázatok kezelése (benyújtás, kapcsolattartás, elszámolás, szakmai beszámoló),
- közbeszerzési eljárások ügyintézése.

A döntési folyamat

Mint általában jellemző a polgármester személye nagymértékben befolyásolja a döntési és végrehajtási folyamatokat. E szerepkör magában hordozza azt, hogy a rendszer fenntartása érdekében visszacsatolási mechanizmusoknak kell működnie. Az ilyen típusú információáramoltatás és folyamatszervezés a polgármester túlterhelését és információk torzulását eredményezhetné, ha a hivatal személyi állománya nem lenne képes rugalmasan alkalmazkodni a körülményekhez.

A városirányítási, döntési folyamatok stratégiai ciklus végrehajthatóságát támogató átalakítására vonatkozó javaslatokat az önkormányzati dolgozókkal készült interjúk alapján szükséges megtenni. Az FVS készítése folyamán kerül erre sor. A javaslatoknak a döntéshozatali mechanizmusra és a bevont érintettek körére (önkormányzat, közigazgatási szereplők, intézmények, civil szervezetek, tudományos körök, közösségalapú szervezetek, társadalmi mozgalmak, irányító csoportok és a magánszektor) vonatkoznak majd a fenntartható városfejlesztési stratégia és kapcsolódó projektjeinek tervezése, finanszírozása és lebonyolítása tekintetében. Ehhez azonosítani szükséges az sárbogárdi önkormányzati működés erősségeit, gyengeségeit.

Általában az önkormányzati működésben problémaként felvetődhet, amelyre az interjú során hangsúlyt kell fektetni és majd azonosítani szükséges:

- Rövid határidők
- Szakember hiány
- Szűkös pénzügyi erőforrások
- Túlszabályozottság
- Folyton változó jogszabályi és működési keretek
- Szaktudás hiánya, frissítése, megszerzése
- Változások közvetítése - információhiány
- Új dolgokkal szembeni ellenállás, betanulási lehetőség korlátos ideje
- Önkormányzaton belüli kommunikáció
- Információáramlás a hivatal és a többi szervezet között

- Párhuzamos feladatellátás
- Vezetői és beosztotti kompetenciák
- Feladatkiadás pontatlanságai
- A közös célokért és közös munkáért érzett felelősség hiánya
- Új számveteli rendszer
- Az informatikai problémák, az elérhető adatbázisok pontatlanságai
- Önállóság ill. önállótlanóság
- Nehezen kezelhető ügyfelekkel kapcsolatos problémák
- Motiváció
- Erkölcsi és anyagi elismerés

Megoldás lehet a gyengeségek csökkentése, és a hatékonyabb működés érdekében pl. a belső információs rendszer fejlesztése, a vezetői szintek időgazdálkodásának felülvizsgálata, a felesleges körök és tevékenységek kiszűrése a folyamatokból, a rendszeresen működő spontán értekezletek visszaszorítása, tervezhetőbb feladatellátás.

5.1.1 Az átfogó városirányítási rendszer változásai

Az FVS tervezése és megvalósítása során számos döntés válik szükségessé. Az FVS végrehajtása során elvárás a többszintű irányítási modell alkalmazása.

Ha az irányítási modellben történtek változások, akkor ezek az alábbi tématerületeket érintheti:

- A városmenedzser és a zöld, illetve digitális átálláshoz kapcsolódóan felelős koordináló személy kijelölése.
- Az összes érintett résztvevő egyenlő esélyű bevonása.
- A stratégia megvalósításánál a tervezéshez hasonlóan a közösség-vezérelt kezdeményezések, vélemények figyelembevétele.
- A működés fejlesztése érdekében a folyamatok újraszabályozása és a szerepkörök tisztázása, hogy a döntéshozatal folyamata és a döntésekért vállalt felelősség a résztvevők számára átláthatóvá és világossá váljék.

5.1.2 A térségi koordináció mechanizmusainak változásai

A térségi szintű fejlesztéseknél a több települési önkormányzatnál többféle és többszintű irányítási modell van jelen a döntéshozatal és koordináció folyamatában. A térségi döntéshozatalban nem csak települési önkormányzatok, hanem megyei önkormányzat is részt vehet. A hatékonyság növelése érdekében szükséges lehet a térségi szintű projektek esetében a döntéshozatali és koordinációs feladatok átalakítása a térségi szereplők beazonosításával.

Javasolt lehet térségi bizottság felállítása, amelyben a tagok a központi és minden ún. szatellit település önkormányzatának megbízottja, pl. polgármester, meghatalmazott városvezetői szakértői kör, egyéb. A döntésekben érvényre juttatott szavazatok esetében az adott szatellit település dönti el, hogy szükséges-e a helyi képviselő testület jóváhagyása is a bizottságban a települést képviselő személy szavazatának alátámasztásához. A stratégiai ciklus logikáját követve a bizottság az FVS tervezés és végrehajtás teljes időtartamára jön létre (2021-2027). A Fenntartható városfejlesztési településeggyüttes bizottság nem csupán az FVS készítését, hanem annak végrehajtását is nyomon követi. Különösen azon projektek vonatkozásában van véleményezési és jóváhagyási hatásköre,

amelyek a TOP Plusz ERFA 11 pénzügyi keret térségi projektek kategóriájában kerül finanszírozásra és megvalósításra. A bizottság feladata az eredmények monitorozásáig terjed.

Az FVS legitimitását a központi város képviselőtestülete, mint legitim döntéshozó szerv biztosítja. Ugyanakkor, a Fenntartható városfejlesztési településeggyüttes bizottság minden FVS-sel kapcsolatos képviselőtestületi döntést megelőzően ülést tart, ahol a döntések többségi szavazással születnek (a települések 50%-a+1 szavazat jelenti a jóváhagyást). A tervezési tartalmak megismerését követően a bizottságnak joga van fejlesztési és projektelőkészítési kérdésekben állást foglalni és előzetes javaslatokat is tehet.

A működéssel kapcsolatos elvárás, hogy a bizottság az FVS tervezési folyamatban minimum két (egyébként tetszőleges számú) alkalommal tartson ülést és a tagok folyamatos tájékoztatást kapjanak a tervezés mérföldköveihez kapcsolódóan.

5.1.3 Részvételi akciók a stratégiai ciklus végrehajtási szakaszában

A stratégiai menedzsment ciklus tervezési szakaszára már a folyamat elején elkészül a partnerségi terv. A partnerségi terv alapján vagy annak továbbfejlesztésével a stratégia megvalósítás partnerségi együttműködésének kereteit is szükséges megtervezni az alábbi paraméterekkel

- bevont partneri csoportok
- partnerségi eszközök
- partnerségi akciók (tematikus, platform, akcióterületi, zöld és digitális keretrendszer)
- ütemezés a 2027+2 évig tartó stratégiai ciklus során

5.2 A városi működési modellt érintő tervezett változtatások

Az önkormányzat szervezeti működési térképe nyomán a város konklúzióként definiálta azokat a kritikus, problémás pontokat, amelyek az újszerű tartalmak megvalósítását talán már kevésbé, vagy nem elég hatékonyan támogatják.

A városfejlesztési stratégia 2021-2027 megvalósítását érintő szervezeti és működési struktúrák átalakítása az alábbi aspektusok mentén javasolt:

- Stratégia végrehajtás menedzsment
- HR szerepe a stratégia végrehajtásában
- Munkafolyamatok átalakítása
- Szervezeti (összevonás, szétválás, más szervezeti formában való működtetés, új szervezet létrehozása)
- Belső szervezeti átalakítások szervezeten irányítás megújítása
- Humán erőforrás fejlesztése
- Együttműködések intenzitásának növelése
- Eszközállományt érintő, esetleg digitalizációs fejlesztések (eszközállomány megújítása, digitalizált automatizált rendszerek bevezetése)
- Zöld és digitális átállás folyamat szempontjából működési területek átalakítása
 - városüzemeltetés (közterületek, zöldfelületek karbantartása, víz, szennyvíz, áram – közvilágítás, internet stb.)
 - humán közszolgáltatások (oktatás, szociális szolgáltatások, egészségügy, kulturális, közművelődési szolgáltatások)

- közösségi közlekedés
- hulladékgazdálkodás stb.

6 Cselekvési terv

6.1 Intézkedések és beavatkozási területek rendszerezése

6.1.1 Prioritások, stratégiai célok és részcélok összefüggései

Részcélok	Intézkedések	1. prioritás	2. prioritás	3. prioritás
		A város infrastrukturális, környezeti és digitális feltételrendszerének fejlesztése	A helyi társadalom integrációjának és szolgáltatási rendszerének fejlesztése	Gazdasági növekedés
1. Helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése	• Iparfejlesztés			X
	• Turizmusfejlesztés			X
	• Helyi termék előállításának ösztönzése			X
	• Logisztikai kapacitások növelése			X
	• Körforgásos gazdaság megteremtése			X
	• Kereskedelem- és szolgáltatásfejlesztés		X	X
2. A települési szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése	• Vállalkozásbarát szabályozás (adók, rendeletek)			X
	• Partnerség a vállalkozói szférával és a fiatalokkal		X	
	• Hatékony befektetésösztönzés, befektetéstámogató településmarketing		X	

Részcélok	Intézkedések	1. prioritás	2. prioritás	3. prioritás
		A város infrastrukturális, környezeti és digitális feltételrendszerének fejlesztése	A helyi társadalom integrációjának és szolgáltatási rendszerének fejlesztése	Gazdasági növekedés
3. Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztés	• Közúti közlekedés fejlesztése	X		
	• Kerékpáros közlekedés fejlesztése	X		
4. A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése	• Szakképzés rendszerének létrehozása		X	
	• Felnőttképzés rendszerének létrehozása		X	
	• Gimnáziumi tagozatok kialakítása		X	
5. A Városközpont és az alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése	• Belvárosrehabilitáció és funkcióbővítés	X		
	• Alközpontok fejlesztése	X		
	• Középületek rehabilitációjának folytatása	X		
6. Alkalmazkodó, a táj és a hosszútávú erőforrások megőrzését biztosító, fenntartható agrárgazdaság fejlesztése	• Hagyományos tájhasználat fenntartása és ösztönzése	X		
	• Környezetkímélő gazdálkodás támogatása	X		
7. Zöld- és kékinfrastruktúra hálózatos fejlesztése	• Közcéli zöldterületek fejlesztése, növelése, fenntartása	X		
	• Integrált vízgazdálkodás fejlesztése, vízvisszatartás	X		
	• Útfásítások és mezővédő erősávok kialakítása	X		

Részcélok	Intézkedések	1. prioritás	2. prioritás	3. prioritás
		A város infrastrukturális, környezeti és digitális feltételrendszerének fejlesztése	A helyi társadalom integrációjának és szolgáltatási rendszerének fejlesztése	Gazdasági növekedés
	<ul style="list-style-type: none"> Magánkertek és intézménykertek bekapcsolása a zöldfelület-hálózatba 	X		
	<ul style="list-style-type: none"> Természeti és táji értékek védelmének biztosítása helyi szinten 	X		
	<ul style="list-style-type: none"> Víz- és zöldfelület gazdálkodással kapcsolatos szemléletformálás 	X		
8. A környezetterhelések mérséklése, kibocsátás-csökkentés	<ul style="list-style-type: none"> CO2 kibocsátás csökkentése, légszennyezettségmérő állomás telepítése 	X		
	<ul style="list-style-type: none"> Megújuló energiaforrások használatának ösztönzése, energiatakarékosságra való nevelés erősítése 	X		
	<ul style="list-style-type: none"> Hulladékgazdálkodás fejlesztése, szelektív hulladékgyűjtés kiterjesztése, az újrahasznosítás feltételeinek előkészítése 	X		
	<ul style="list-style-type: none"> Talajterhelés mérséklése 	X		
9. A város irányítási, működési, szolgáltatási rendszerének fejlesztése és digitalizációja	<ul style="list-style-type: none"> Közszolgáltatások intézményi fejlesztése 		X	
	<ul style="list-style-type: none"> A helyi társadalom egészségi állapotának javítása 		X	
	<ul style="list-style-type: none"> Szociális állapot javítása és a szolgáltatások fejlesztése 		X	

Részcélok	Intézkedések	1. prioritás	2. prioritás	3. prioritás
		A város infrastrukturális, környezeti és digitális feltételrendszerének fejlesztése	A helyi társadalom integrációjának és szolgáltatási rendszerének fejlesztése	Gazdasági növekedés
	<ul style="list-style-type: none"> Közösségi tájékoztatási, információs rendszer fejlesztése SMART megoldásokkal 		X	
	<ul style="list-style-type: none"> SMART CITY – intelligens megoldások a városirányítás - városüzemeltetés, a kommunikáció és a városi élet minden lehetséges területén 		X	
10. Társadalmi integráció, befogadás erősítése	<ul style="list-style-type: none"> Tanodák, felzárkóztató beavatkozások 		X	
	<ul style="list-style-type: none"> Közösségépítő, kompetenciafejlesztő képzések 		X	
	<ul style="list-style-type: none"> A hátrányos helyzetű lakossági rétegek elhelyezkedését is lehetővé tevő vállalkozások ösztönzése, nonprofit foglalkoztatási formák kialakítása 		X	
11. Kulturális tőke növelése	<ul style="list-style-type: none"> Kulturális, sportolási, szórakoztató intézmények, közösségi terek fejlesztése 		X	
	<ul style="list-style-type: none"> Kulturális és szocializációs képességek fejlesztése, kulturális szolgáltatások javítása 		X	
12. A lakhatási feltételek fejlesztése	<ul style="list-style-type: none"> Differenciált, letelepedést segítő lakhatási program kidolgozása 		X	

Részcélok	Intézkedések	1. prioritás	2. prioritás	3. prioritás
		A város infrastrukturális, környezeti és digitális feltételrendszerének fejlesztése	A helyi társadalom integrációjának és szolgáltatási rendszerének fejlesztése	Gazdasági növekedés
	(telkek, támogatási rendszerek stb.), ennek részeként			
	• Társadalmi mobilitást ösztönző szociális bérlakásprogram kialakítása		X	
	• Piaci bérlakás portfólió kialakítása		X	
	• Munkavállalást célzó lakhatást segítő intézkedési rendszer (munkásszállás, szolgálati lakások stb.)		X	
	• A fiatalok elhelyezkedését, városon belüli életlehetőségeit, helyben maradását és letelepedését elősegítő ifjúságpolitikai program kidolgozása és megvalósítása		X	
	• Lakóterületek épületállományának megfelelő színvonalú fenntartása, felújítása		X	
	• Szociális városrehabilitáció		X	
13. Helyi közösségek erősítése	• Helyi közügyek széles körben történő megtárgyalása, civil szervezetek kezdeményezéseinek felkarolása		X	
	• Kommunikáció fejlesztése, helyi média lehetőségeinek kiszélesítése		X	

Részcélok	Intézkedések	1. prioritás	2. prioritás	3. prioritás
		A város infrastrukturális, környezeti és digitális feltételrendszerének fejlesztése	A helyi társadalom integrációjának és szolgáltatási rendszerének fejlesztése	Gazdasági növekedés
	<ul style="list-style-type: none"> Helyi közösségek, tehetségek megnyilvánulásának támogatása 		X	
	<ul style="list-style-type: none"> Helyi identitás növelése, klíma- és egészségtudatosság erősítése 		X	

18. táblázat: Prioritások, stratégiai célok és részcélok összefüggései

6.1.2 Intézkedések és beavatkozási területek rendszerezése

Rész cél 1.	A helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése						
	Intézkedés 1	Intézkedés 2	Intézkedés 3	Intézkedés 4	Intézkedés 5	Intézkedés 6	
	Iparfejlesztés	Turizmusfejlesztés	Helyi termék előállításának ösztönzése	Logisztikai kapacitások növelése	Körforgásos gazdaság megteremtése	Kereskedelem- és szolgáltatásfejlesztés és	
Beavatkozási terület 1.	Rozsdaövezeti fejlesztés (Alsótöbörzsök)	Turizmusfejlesztési program kidolgozása és a helyi turizmus fejlesztése	Munkaigényes, importkiváltó termékek előállítása az Önkormányzat által szervezett, támogatott foglalkoztatások keretében	Rozsdaövezeti fejlesztés (Alsótöbörzsök)	A körkörös gazdaság feltételrendszerének kidolgozása	A gazdasági szereplők közötti partnerségi kapcsolatok kialakítása, fejlesztése	
Beavatkozási terület 2.	Ipari park továbbfejlesztése			Új logisztikai terület kialakítása			
Beavatkozási terület 3.	Az ipari parkban letelepedett vállalkozások együttműködések fejlesztése						
Rész cél 2.	A települési szolgáltatási környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése						

	Intézkedés 1	Intézkedés 2	Intézkedés 3				
	Vállalkozásbarát szabályozási rendszer kialakítása	Partnerség a vállalozási szférával és a fiatalokkal	Hatékony befektetés ösztönzés, befektetéstámogató befektetési marketing				
Beavatkozási terület 1.	Vállalkozásbarát várospolitikai stratégia kezdeményezése és meghonosítása	Partnerségi vállalozási info-kommunikációs platform kialakítása, működtetése	Foglalkoztatásösztönző eszközrendszer kidolgozása és bevezetése, különös tekintettel a befektetések és munkahelyteremtés ösztönzésére, incl. a hátrányos helyzetűek foglalkoztatására				
Beavatkozási terület 2.			Marketing stratégia és befektetésösztönzési program kidolgozása				

Részcél 3.	Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúrafejlesztés						
	Intézkedés 1	Intézkedés 2					

	Közúti közlekedés fejlesztése	Kerékpáros közlekedés fejlesztése					
Beavatkozási terület 1.	A belváros közlekedési tehermentesítése	Kerékpárút hálózat fejlesztése					
Beavatkozási terület 2.	Belterületi úthálózat fejlesztése (Pusztægres)	A gazdaságfejlesztést és a munkaerő mobilitás ösztönzését szolgáló közlekedésfejlesztés					
Beavatkozási terület 3.	Közösségi közlekedés javítása						

Részcél 4.	A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése						
	Intézkedés 1	Intézkedés 2	Intézkedés 3				
	Szakképzés rendszerének létrehozása	Felnőttképzés rendszerének létrehozása	Gimnáziumi tagozatok kialakítása				
Beavatkozási terület 1.	Szakpolitikai döntéselőkészítés kezdeményezése	Szakpolitikai döntéselőkészítés kezdeményezése	Szakpolitikai döntéselőkészítés kezdeményezése				
Beavatkozási terület 2.	A szakképzés infrastrukturális feltételeinek kialakítása	A felnőttképzés infrastrukturális feltételeinek kialakítása					

Részcél 5.	A Városközpont és az alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése						
	Intézkedés 1	Intézkedés 2	Intézkedés 3				
	Belvárosrehabilitáció és funkcióbővítés	Alközpontok fejlesztése	Középületek rehabilitációjának folytatása				
Beavatkozási terület 1.	Közösségi terek megújítása	Közösségi terek megújítása	Az intézmények épületállományának energetikai korszerűsítése				
Beavatkozási terület 2.	Közlekedésfejlesztés	Felnőttképzés infrastruktúrájának fejlesztése					
Beavatkozási terület 3.	Zöldfelületfejlesztés	Közműfejlesztések					
Beavatkozási terület 4.	Vasútállomás környékének fejlesztése-közlekedésfejlesztés	Közintézmények korszerűsítése, fejlesztése					
Beavatkozási terület 5.	Szociális szolgáltatások fejlesztése						
Beavatkozási terület 6.	Közintézmények korszerűsítése, fejlesztése						
Részcél 6.	Alkalmazkodó, a tájat és a hosszútávú erőforrások megtartását biztosító, fenntartható agrárgazdálkodás fejlesztése						

	Intézkedés 1	Intézkedés 2					
	Hagyományos tájhasználat fenntartása és ösztönzése	Környezetkímélő gazdálkodás támogatása					
Beavatkozási terület 1.	Együttműködési platform kialakítása és működtetése az agrárgazdaság nagyvállalati szereplőivel	Felvilágosítás és ösztönzőrendszer bevezetése					
Beavatkozási terület 2.	Együttműködési platform kialakítása és működtetése az őstermelőkkel						

Részcél 7.	Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése						
	Intézkedés 1	Intézkedés 2	Intézkedés 3	Intézkedés 4	Intézkedés 5	Intézkedés 6	
	Közcélú zöldterületek fejlesztése, növelése, fenntartása	Integrált vízgazdálkodás fejlesztése, víz visszatartás	Útfásítások és mezővédő erősávok kialakítása	Magánkertek és intézménykertek bekapcsolása a zöldfelület-hálózatba	Természeti és táji értékek védelmének biztosítása helyi szinten	Víz- és zöldfelület gazdálkodással kapcsolatos szemléletformálás	

Beavatkozási terület 1.	Új közösségi zöldterületek kialakítása	Felszíni csapadékvíz-elvezetés létesítményeinek rekonstrukciója	Fasorok és többszintű növényáv kialakítása a belterületi utak mentén	Növényosztás és kertészeti tancsadás a lakosság számára	Védett természeti értékek bemutatását szolgáló programok, ismeretterjesztő akciók szervezése	Ökoovi, óvodakert programok elindítása	
Beavatkozási terület 2.	Meglévő zöldterületek növényállományának megújítása, új biológiai sokféleséget növelő, a klímaváltozás hatásait mérséklő növényállomány telepítése	Esőkertek, csapadékvízviasszat artást szolgáló tározók kialakítása	Önkormányzati külterületi utak menti fásítás	Intézmények zöldfelületeinek fejlesztése, megnyitása a lakosság felé	Helyi védelemre javasolt természeti értékek felmérése és védelem alá vonása	Közösségi zöldterület fejlesztési és fenntartási akciók szervezése	
Beavatkozási terület 3.	Meglévő zöldterületek infrastruktúra elemeinek megújítása	Kisvízfolyások rehabilitációja	A település mentén véderdősávok kialakítása	Óvodakert fejlesztések		Fa és zöldterületi kataszter kialakítása	

Beavatkozási terület 4.		Vízvisszatartás érdekében a külterületen meglévő csatornahálózat átalakítása vízvisszatartó megoldások kialakítása				Legszebb kert pályázat indítása	
Beavatkozási terület 5.						Vízvisszatartó csapadékvízkezeléssel kapcsolatos szemléletformáló programok indítása	

Rész cél 8.	A környezetterhelések mérséklése, kibocsátás-csökkentés						
	Intézkedés 1	Intézkedés 2	Intézkedés 3	Intézkedés 4			
	<ul style="list-style-type: none"> CO2 kibocsátás csökkentése, légszennyezettség mérő állomás telepítése 	<ul style="list-style-type: none"> Megújuló energiaforrások használatának ösztönzése, energiatakarékosságra való nevelés erősítése 	<ul style="list-style-type: none"> Hulladékgazdálkodás fejlesztése, szelektív hulladékgyűjtés kiterjesztése, az újrahasznosítás feltételeinek előkészítése 	Talajterhelés mérséklése			

Beavatkozási terület 1.	Környezeti szenzorok (levegőszennyezés mérő) telepítése	Lakossági megújuló energián alapuló kiserőművek kialakításának támogatása	A keletkező hulladék csökkentését és a szelektív hulladékgyűjtést célzó szemléletformáló programok indítása	Szennyvízhálózat további fejlesztése			
Beavatkozási terület 2.	A városban működő ipari üzemek környezetvédelmi szempontú technológiai fejlesztése	Megújuló energia használatára vonatkozó energiaközösségi kialakítása	A keletkező hulladékok újrahasznosítását végző ipari szereplők támogatása	A szennyvízrákötések ösztönzése			
Beavatkozási terület 3.	A köz- és lakóépületek energetikai célú felújítása	Energiahatékonysági szemléletformáló programok, kiadványok	Keletkezett zöldhulladék hasznosításának kidolgozása	Szürkevízhasznosítási technológiák támogatása			
Beavatkozási terület 4.	Energiahatékonysági intézkedések bevezetése az önkormányzat által fenntartott intézményekben.	Alternatív fűtési rendszerek kialakításának támogatása		A barnamezős területek kármentesítésítése			

Beavatkozási terület 5.	Távhőszolgáltatásban a bekapcsolt háztartások és intézmények arányának növelése	Távhőszolgáltatást biztosító fűtőművek korszerűsítése megújuló energia alkalmazása					
--------------------------------	---	--	--	--	--	--	--

Részcél 9.	A város irányítási, működési, szolgáltatási rendszerének fejlesztése és digitalizációja						
	Intézkedés 1	Intézkedés 2	Intézkedés 3	Intézkedés 4	Intézkedés 5		
	Közszolgáltatások intézményi fejlesztése	A helyi társadalom egészségi állapotának javítása	Szociális állapot javítása és a szolgáltatások fejlesztése	Közösségi tájékoztatási, információs rendszer fejlesztése SMART megoldásokkal	SMART CITY – intelligens megoldások a városirányítás - városüzemeltetés, a kommunikáció és a városi élet minden lehetséges területén		
Beavatkozási terület 1.	Az oktatás intézményrendszerének infrastrukturális fejlesztése	Az egészségtudatos szemlélet kialakítása, népszerűsítése	A szociális szolgáltatások integrációjának előkészítése	Tervezési dokumentumok előállítása	Okos város rendszerkonceptió kidolgozása		

Beavatkozási terület 2.		Egészségmegőrzést szolgáló városi programok elindítása	Szociális szolgáltatások kapacitásainak fejlesztése	A hatékony lakossági tájékoztatás informatikai felületeinek, applikációinak kiválasztása és/vagy kidolgozása	Okos város kormányzási modul kidolgozása és implementálása		
Beavatkozási terület 3.			Humán erőforrásállomány fejlesztése		Priorizált alrendszerek kiválasztása, moduljának kidolgozása és bevezetése		

Részcél 10.	Társadalmi integráció, befogadás erősítése						
	Intézkedés 1	Intézkedés 2	Intézkedés 3				
	Tanodák, felzárkóztató beavatkozások	Közösségépítő, kompetenciafejlesztő képzések	A hátrányos helyzetű lakossági rétegek elhelyezkedését is lehetővé tevő vállalkozások ösztönzése, nonprofit foglalkoztatási formák kialakítása				

Bevatkozási terület 1.	Tanoda program továbbvitele	Programok kidolgozása, szervezése, megvalósítása	A hátrányos helyzetűek foglalkoztatását elősegítő önkormányzati ösztönző eszközök kidolgozása és bevezetése				
-------------------------------	-----------------------------	--	---	--	--	--	--

Rész cél 11.	A kulturális tőke növelése						
	Intézkedés 1	Intézkedés 2					
	Kulturális, sportolási, szórakoztató intézmények, közösségi terek fejlesztése	Kulturális és szocializációs képességek fejlesztése, kulturális szolgáltatások javítása					
Bevatkozási terület 1.	Tervek kidolgozása, pályázatok kidolgozása	Kulturális közösségi terek fejlesztése					
Bevatkozási terület 2.	Projektek megvalósítása	Program kidolgozása a szocializációs képességek fejlesztése érdekében					

Rész cél 12.	A lakhatási feltételek fejlesztése						
	Intézkedés 1	Intézkedés 2	Intézkedés 3	Intézkedés 4	Intézkedés 5	Intézkedés 6	Intézkedés 7
	Differenciált, letelepedést segítő lakhatási program kidolgozása (telkek, támogatási rendszerek stb.), ennek részeként	Társadalmi mobilitást ösztönző szociális bérlakásprogram kialakítása	Piaci bérlakás portfólió kialakítása	Munkavállalást célzó lakhatást segítő intézkedési rendszer (munkásszállás, szolgálati lakások stb.)	A fiatalok elhelyezkedését, városon belüli életlehetőségeit, helyben maradását és letelepedését elősegítő ifjúságpolitikai program kidolgozása és megvalósítása	Lakóterületek épületállományának megfelelő színvonalú fenntartása, felújítása	Szociális városrehabilitáció
Beavatkozási terület 1.	Lakóterületi fejlesztési területek kiválasztása és előkészítése	Szociális szolgáltatástervezési koncepció kidolgozása	Szükségletfelmérés a meglévő igények és a befektetések révén várható növekmény figyelembevételével	Szükségletfelmérés a meglévő igények és a befektetések révén várható növekmény figyelembevételével	Életpálya program kidolgozása	Tömbházak korszerűsítési programja	A szegregátumban élő hátrányos helyzetű emberek életlehetőségeinek javítása
Beavatkozási terület 2.	A letelepedést szolgáló ösztönzőrendszer kidolgozása	Lakáskonceptió kidolgozása	Bérlakásállomány fejlesztési program kialakítása	A munkásszállásállomány fejlesztési program kialakítása	35 éves korig tartó korosztály számára komplex szolgáltatási program kidolgozása	Energiakorszerűsít és, megújuló energiahasználat, csapadékvíz hasznosítás ösztönzése önkormányzati eszközökkel	

Bevatkozási terület 3.		Üzleti terv készítése, optimális megtérülésszámítás			Az ifjúsági lakhatási feltételrendszer javítását szolgáló intézkedések kidolgozása		
-------------------------------	--	---	--	--	--	--	--

Rész cél 13.	Helyi közösségek erősítése						
	Intézkedés 1	Intézkedés 2	Intézkedés 3	Intézkedés 4			
	Helyi közügyek széles körben történő megtárgyalása, civil szervezetek kezdeményezéseinek felkarolása	Kommunikáció fejlesztése, helyi média lehetőségeinek kiszélesítése	Helyi közösségek, tehetségek megnyilvánulásának támogatása	Helyi identitás növelése, klíma- és egészségtudatosság erősítése			
Bevatkozási terület 1.	A partnerségi együttműködések fejlesztése	A városi kommunikációs rendszer fejlesztése	Ifjúsági támogató, eszközrendszer kidolgozása, meglévők folytatása	Helyi kulturális közösségi folyamat kezdeményezése és megvalósítása, helyi közösségek támogatása, helyi identitás fejlesztése			

<p>Beavatkozási terület 2.</p>		<p>Kommunikációs csatornák fejlesztése</p>	<p>Ifjúságpolitikai és tehetséggondozási program kidolgozása: Ösztöndíj-program folytatása, tehetségek támogatása (ESZA), képzések</p>				
---------------------------------------	--	--	--	--	--	--	--

19. táblázat: Intézkedések és beavatkozási területek rendszerezése

6.2 Az akcióterületek kijelölése, a kijelölés és a lehatárolás indoklása

Az akcióterületek kijelölésének az a célja, hogy a város a középtávú céljainak elérését a fejlesztési tevékenységek, beavatkozások területi alapú tervezésével, megvalósításával, optimális időbeni ütemezéssel és a forrásabszorpciós képesség javításával valósítsa meg. Az akcióterületi alapú tervezés keretében sor kerül a városrehabilitációs tevékenységek összehangolására más típusú fejlesztésekkel is. Az akcióterületi fejlesztés közvetlen célja a körülhatárolt területen több, összehangolt fejlesztés megvalósítása, melyek egymás hatását erősítve felemelik annak értékét, minőségét, növelik befektetési és lakóterületi vonzerejét, és ez által a magántőke is szívesebben hajt itt végre fejlesztéseket.

Jelen ITS akcióterületeinek kijelölésében szerepet játszik a korábbi akcióterületek (városközponti, sárszentmiklósi akcióterületek fejlesztéseinek) felülvizsgálata, és kiemelt szempontként kerül értékelésre az adott akcióterületi fejlesztések folytatása, a szinergikus hatások erősítése.

Továbbra is kiemelten figyelembe vesszük az akcióterületek kijelölésénél a város fejlődése szempontjából lényeges társadalmi egyenlőtlenségek csökkentését, a társadalmi kohézió erősítését. Az akcióterület fejlesztése elősegíti a város gazdaságának további élénkítését, a szolgáltatási kínálat bővítését. Ugyancsak fontos a természeti környezet védelme, a zöld- és kékinfrastruktúra fenntartható fejlesztése, valamint az épített környezet értékeinek megőrzése, a leromlott műszaki állapotú épületek, utak rekonstrukciója, a használaton kívüli ingatlanok hasznosítása.

Az akcióterület méretének kijelölésében szerepet játszik az a követelmény, hogy a fejlesztések megfelelő koncentrációban valósuljanak meg, így biztosítva a kívánt eredményeket. Az akcióterületen végrehajtott fejlesztéseknek az egész városra és a kistérségre is kedvező hatást kell gyakorolniuk.

A fenti szempontok figyelembevételével az alábbi akcióterület kijelölése történt meg:

1. Belvárosi akcióterület
2. Sárszentmiklósi akcióterület
3. Alsótöbörzsöki akcióterület
4. Pusztægresi akcióterület
5. Iparterületi akcióterület

6.2.1 Az akcióterületek bemutatása

6.2.1.1 A Belvárosi akcióterület lehatárolása, indoklással

8. ábra: Belvárosi akcióterület

Az akcióterület utcákkal lehatárolt területe:

Radnóti utca–Tinódy utca a vasútállomásig a MÁV teleppel együtt a 63-as útig

Haladás utca _Árpád utca, Túri Miklós utca-Tompa Mihály utca

Kossuth utca – Attila utca

Az akcióterület bemutatása:

A belvárosi akcióterület belterület, a szerkezeti és szabályozási terv alapján vegyes felhasználású terület, kapcsolódó zöldbesorolású területekkel.

A belvárosi akcióterület a város közigazgatási, közösségi–társadalmi és gazdasági súlyponti területe. Itt helyezkednek el és nyújtanak országos és regionális **közigazgatási** szolgáltatásokat a megyei dekoncentrált állami szervek kirendeltségei (Fejér Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központjának Kirendeltsége, Nemzeti Adó és Vámhivatal Sárbogárdi Kirendeltsége, ÁNTSZ Közép-dunántúli Regionális Intézete Sárbogárdi Kirendeltsége, Sárbogárdi Körzeti Földhivatal, Falugazdász szervezet).

Az akcióterületen állnak a város legfontosabb közintézményeinek épületei: a Városháza, a Városi Bíróság, Városi Ügyészség.

A **kultúra és a közművelődés** helyi és járási központja, a József Attila Művelődési ház is az akcióterületen helyezkedik el.

A **közoktatás** fontos intézményei – a Kossuth Zsuzsanna Általános Iskola és Előkészítő Szakiskola, a Mészöly Géza Általános Iskola, a Petőfi Sándor Gimnázium, a Sárbogárdi Zeneiskola és a Zengő óvoda – is az akcióterületen találhatóak.

A **szociális ellátás** központja, az Egyesített Szociális Intézmény, valamint a Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat is az akcióterületen található.

A helyi **katolikus közösség** számára fontos Szent László király katolikus templom is az akcióterületen található. Sajátos helyzetű az ugyancsak az akcióterületen lévő Zsinagóga, mely kulturális, építészeti értéket képvisel a városban, de jelenleg magántulajdonban van, és boltként használja tulajdonosa.

Az akcióterület egyik épületében működik a **helyi sajtó** (Bogárd és Vidéke).

Hús kereskedelmi, szolgáltató tevékenységet folytató egység, 5 vendéglátó egység található az akcióterületen.

Az akcióterületen belül jelentős az átmenő forgalom, mert középen szeli át az Ady Endre utca, amely a 63-as sz. főút szakaszaként a város teljes átmenő forgalmát bonyolítja, ami jelentős környezetterhelést jelent.

Távközlési szempontból nincsenek kapacitáshiányok.

A belvárosi akcióterület funkcióinak hatása túlmutat az akcióterület határain. A közigazgatási szolgáltatásokat az egész város lakossága, ezen kívül többségüket a járás lakossága is igénybe veszi. A Művelődési Központ ugyancsak az egész kistérség lakossága számára kínál kulturális rendezvényeket a járás egyetlen városaként.

Fontos, hogy a városközpont fejlődjön, mert hosszú távon meg kell őriznie Sárbogárdnak a járási közigazgatási-szolgáltató központ szerepét, melyhez a közigazgatási, közösségi funkciók erősítése szükséges. Fontos ezen funkciók megerősítése és fejlesztése azért is, mert az intézményrendszer a város legnagyobb foglalkoztatója.

Az előző ciklusban „városközponti akcióterület” -nek nevezett, most Belvárosi akcióterületként azonosított területen **az előző ciklusra tervezett és részben lezajlottak fejlesztések:**

Városháza (polgármesteri hivatal) Ügyfélszolgálat - Információs központ kialakítása, akadálymentesítéssel

Városháza és József Attila Művelődési Központ környezetének zöldfelületi felújítása, 1 db akadálymentes parkoló kialakítása

Fedett piac kialakítása piacfelügyelőséggel és szociális blokkal

Új helyszín kialakítása a Hősök terei régi óvoda épületében a Madarász József Városi Könyvtár számára

Hősök tere felújítása kapuzattal

József Attila Művelődési Központ részleges felújítása és Civil Koordinációs Iroda kialakítása akadálymentesítéssel

Szent László király római katolikus templom részleges felújítása körmeneti járdával, kerítéssel, galambvédelemmel, kőtisztítással

Szent László király római katolikus templom előtti, József Attila utcához tartozó önkormányzati tulajdonú járda felújítása

A közelmúltban megvalósult, illetve befejezés alatt álló fejlesztések:

Város központ megújulásának első üteme, a főtér díszter funkció hangsúlyozásával

Ifjúsági Park fejlesztése, zöldfelület rekonstrukciója, fitness eszközök telepítése, futópálya kialakítása

Ady lakótelep fejlesztése- játszótér kialakítás, burkolatjavítás

Régi, funkció nélküli könyvtárépület felújítása, új közösségi szolgáltatások kialakításával (alkotóműhely, tornaszoba, tanácsadó központ)

Művelődési ház felújítása

Tanuszoda építése

belvárosi parkolási rendszer átalakítása – új parkolók kialakítása

Művelődési ház felújítása

A tankerület az akcióterület általános iskoláinak felújítását is megvalósította.

Előkészítés alatt álló, a közeljövőben jövőben megvalósuló fejlesztések (2021-2022)

Új rendőrségi épület kialakítása

Új mentőállomás kialakítása

Vasútállomás térségének MÁV kezelésben lévő területének rehabilitációja

Az akcióterületen a következő problémák várnak megoldásra:

Az előző fejlesztési ciklusban megkezdődött, de nem valósult meg teljeskörűen a városközpont rekonstrukciója. A műemlékű védettségű régi Községháza, a Hősök tere emblematikus épülete változatlanul leromlott állapotban rontja a megújuló tér esztétikai összhatását, és az elavult közművek, a korszerűtlen nyílászárók magas gazdaságos üzemeltetési költségekkel járnak.

A városközpontban két olyan intézmény is működik, amelyek leromlott állapotúak, a szolgáltatásnyújtás nem tud megfelelő minőségben megvalósulni, pl. bölcsődében. A másik fejlesztésre váró épület a 22 ágyval rendelkező szociális otthon, mely évek óta nem tudja kiszolgálni a jelenlegi ágyszámmal az ápolásra szoruló idős emberek igényeit.

A város közétkeztetése szempontjából lényeges igény a főzőkonyha teljes körű felújítása.

A fiatalok véleménye szerint kevés a célcsoportjuk igényeihez illeszkedő szolgáltatás, rendezvény a városban. Nincsenek megfelelő vendéglátó egységek, szabadidős közösségi terek.

Ugyancsak évek óta probléma az utak, járdák leromlott állapota is.

Cél: A városias jelleg erősítése funkcióbővítéssel, a környezetterhelés csökkentése, a helyi lakosság komfortérzetének és identitástudatának erősítése

6.2.1.2 A Sárszentmiklósi akcióterület lehatárolása, indoklással

9. ábra: Sárszentmiklósi akcióterület

A sárszentmiklósi akcióterület utcákkal lehatárolt területe:

Semmelweis utca- Munkácsy utca – Rákóczi utca– Széchenyi utca– Köztársaság utca (Széchenyi utca Vasút utca közötti szakasza) – Vasút út – Táncsics utca (Vörösmarty utcáig) Vörösmarty utca – Köztársaság utca (Semmelweis utcáig)

Az akcióterület bemutatása:

Az akcióterületen döntő többségben közösségi és szolgáltatási funkciók koncentrálódtak, közoktatási és vallási intézmények (katolikus, református, evangélikus templomok) működnek egymás közvetlen közelében. Gyógyszertár, házi orvosi rendelő, állatorvosi rendelő, gyógyszertár áll lakosság rendelkezésére. Boltok, posta is van a területen.

Az előző fejlesztési ciklusban az önkormányzat a városi funkciók erősítését, az alközpont funkciót kívánta erősíteni: az óvoda és orvosi rendelő korszerűsítése megtörtént.

A Sárbogárd- Sárszentmiklós kerékpárút építése jelenleg megvalósítás alatt van.

A tankerületi központ Sárszentmiklósi iskola felújításával az oktatási funkciót erősítette.

Az akcióterületen a következő problémák várnak megoldásra:

A városrész a második legnagyobb lakónépséggel, területtel rendelkezik a városban, számos közigazgatási és szolgáltatási funkcióval, önálló településrészi identitással. Az itt élők számára a közösségi élet központját az iskola és óvoda jelenti, nincs külön közösségi épület, klub, ahol akár a fiatalok, az idősebbek a településrész hagyományait, kisebb rendezvényeket meg tudnák tartani. A városrész saját sportpályáját is fejleszteni szükséges.

A településrész és az akcióterület infrastruktúráját tekintve a sárszentmiklósi területen nagy probléma a városrész vízvezető rendszerének állapota, a vízvezetés, vízvisszatartás helyzete. Az ezen a területen tervezendő beruházások között szerepel a kék-infrastruktúra fejlesztés. A város egységes és rendezett zöldfelületei rendszerének kialakítása érdekében megújulást igényel a sárszentmiklósi településrész növényállománya, ezen belül a településrész utcahálózatának növényállománya is egységesítésre, megújulásra vár. A felmérések alapján e tekintetben a leginkább fejlesztésre szoruló területek a Vörösmarty és a Magyar utca, valamint - különösen árnyékolás tekintetében - a közintézmények területe.

6.2.1.3 Az Alsótöbörzsöki akcióterület lehatárolása, indoklással

10. ábra: Alsótöbörzsöki akcióterület

Az akcióterület utcákkal lehatárolt területe:

Bem utca - Imremajori utca - Szent István út - Katona utca - Tüzér utca - Temető utca - Szent István út
kiegészülve a Dózsa laktanya területével

Az akcióterület bemutatása

Sárszentmiklóshoz hasonlóan Alsótöbörzsök is önálló település volt, mielőtt integrálódott Sárbogárd városba. A városközponttól való távolsága kisebb, mint Sárszentmiklósé, így a várostestbe való szervesülésének kedvezőbbek voltak az esélyei, de ez a folyamat még nem fejeződött be. Ezen a területen található sportpálya, általános iskola, óvoda, valamint egy vendéglátó egység. Az előző tervezési–fejlesztési szakaszban óvoda felújítás szerepelt az alsótöbörzsöki városrészben tervezett fejlesztések között.

Az akcióterületen a következő problémák várnak megoldásra: részben leromlott állapotú intézmény korszerűsítése szükséges (óvoda), részben a felszíni vízvezetéstől adódó problémákat kell felszámolni, továbbá a településrész komfortosabbá tétele érdekében a városrész játszóterének fejlesztése, felújítása is indokolt. Alsótöbörzsökön található olyan terület, amely a város iparfejlesztéséhez szükséges infrastruktúrát részben biztosítani tudja. E több irányú beavatkozások szükségessége indokolja az akcióterületté nyilvánítását.

Ebben a tervezési - fejlesztési ciklusban is akcióterület marad Alsótöbörzsök. Óvodafelújítás, játszótérfejlesztés, iparterület előkészítés és felszíni vízrendezési projektek megvalósítása járul hozzá, hogy Alsótöbörzsök alközponti funkciója erősödjön, a településrész gazdasági ereje is nőjön.

Cél: Alsótöbörzsök alközponti funkciójának erősítése és annak előkészítése, hogy az akcióterület, így Alsótöbörzsök is részévé válhasson a város gazdasági fejlődésének.

6.2.1.4 A Pusztaegresi akcióterület lehatárolása, indoklással

11. ábra: Pusztaegresi akcióterület

A Pusztaegresi akcióterület utcákkal lehatárolt területe:

Rákóczi út, Széchenyi utca, Deák Ferenc utca, Köztársaság tér, Kossuth Lajos utca, Petőfi utca, Baross János utca, Dégi út, Hatvani utca, Dózsa György utca, Ady Endre utca, Fehérvári utca.

Az akcióterület bemutatása

Pusztaegres Sárbogárdtól 13 km-re, nyugatra található. A 6153. j. mellékút halad keresztül rajta, ami Sárbogárdot köti össze Mezőszilassal. Délről a Rákóczi utca (6153. j. mellékút), Köztársaság tér,

nyugatról a Petőfi utca, Dégi út, északról a Fehérvári utca, keletről a Hatvani utca, Széchenyi utca által lehatárolt területen fekszik.

A városrész összesen 10 utcából áll, és a város legjelentősebb szegregátuma itt található. Sárbogárd Város Önkormányzata ezen a területen a lakófunkciót javító intézkedések mellett a társadalmi együttműködés erősítését szolgáló komplex program kidolgozásában és megvalósításában is elkötelezett. A komplex programok megvalósítása esetén elvárásként azonosítható, hogy a beavatkozások ne csak a szegregátumot érintsék, hanem minél szélesebb lakossági körre terjedjenek ki. Mivel kicsi a városrész, ezért a diszkrimináció elkerülését is célozza a városrész egészének akcióterületté nyilvánítása. A teljes városrész akcióterületté nyilvánítását indokolja továbbá az a cél is, hogy a beavatkozásokkal megakadályozhatóvá váljon a szegregálódás terjedése.

Az előző tervezési -fejlesztési ciklusban is akcióterület volt Pusztægres.

A 2014-2020 ciklusban a településrészen komplex szociális városrehabilitációs projekt valósult meg.

A szociális városrehabilitáció ERFA részében szolgálati lakások kerültek kialakításra, míg az ESZA típusú forrásokból a szegregátumban élő hátrányos helyzetű emberek életlehetőségeinek javítása volt a cél. A projekt keretében foglalkoztatást, társadalmi integrációt, közösségfejlesztést, családsegítést és szociális munkát biztosító programok valósultak meg. A projekt megvalósításának tapasztalatai alapján az alábbi beavatkozási tevékenységek működtek hatékonyan a célterületen:

folyamatos szociális munka: főállású szociális munkás alkalmazása, állapotfelmérés és egyéni fejlesztési tervek készítése, tanácsadás pénzügyi, családszervezési és életvezetési, adósságkezelési témakörben

foglalkoztatási tanácsadás

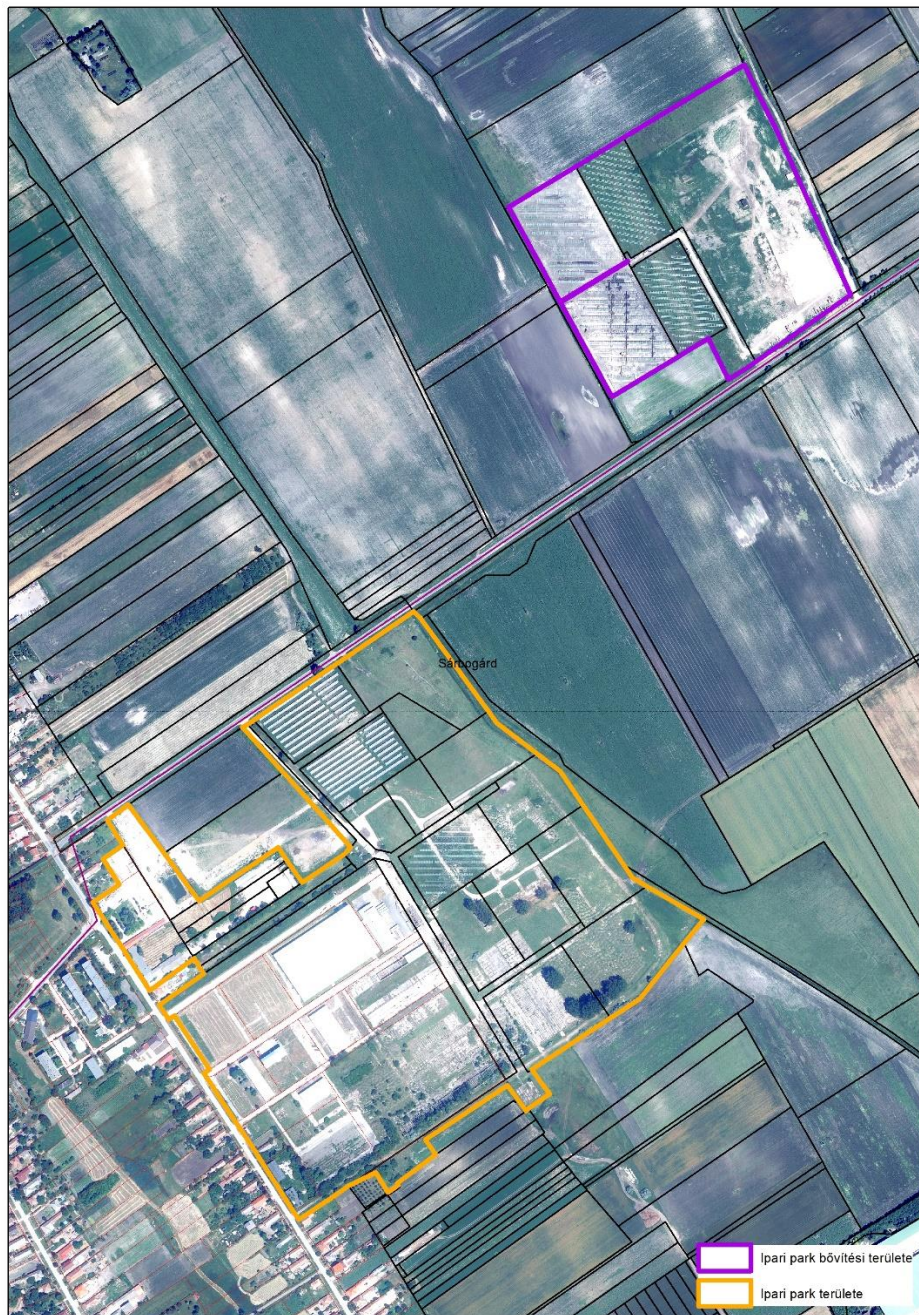
a kora-gyermekkorai fejlesztés: logopédus, konduktor, pszichológus szakemberek foglalkoztak a célcsoporttal az egyéni fejlesztés sikere érdekében.

A Pusztægresi óvoda energetikai szempontú felújítása 2016-2018 között valósult meg.

Az akcióterületen a következő problémák várnak megoldásra:

A szegregátumban élők helyzetének további javulásához a jelenléti szociális munka folytatására van szükség. A településrészen az úthálózat állapota, minősége is sok kívánnivalót hagy maga után, jelentős arányban vannak burkolatlan utak.

6.2.1.5 Az iparterületi akcióterület beavatkozási terület lehatárolása, indoklással

6. ábra: Iparterületi akcióterület

Az akcióterület lehatárolása, megoldandó problémák

Az akcióterület lehatárolását -döntően külterületi elhelyezkedése miatt- utcákkal nem lehet megtenni. Az eredeti akcióterület a kislóki út mentén, a város felől az Árpád utcától ÉK-re elterülő területen helyezkedik el. A helyrajzi alapján az alábbi területet fedi le: 0238/39, 0238/43, 0238/44, 0238/45, 0238/46, 0238/47, 0544/31, 0544/35, 0544/37, 0544/41, 0544/42, 0544/46, 0544/47, 0544/48, 0545/1, 0545/2, 0545/3, 0545/4, 0545/5, 0545/6, 0545/7, 0545/8, 0545/10, 0545/11, 0545/13, 0545/14, 0545/15, 0545/16, 0545/18, 0545/19, 819/1, 819/5, 819/6, 819/7, 819/8, 819/9, 819/10, 819/11, 819/12, 819/13, 819/15, 819/16, 819/17, 819/18, 819/19, 821/3, 821/4, 825/2

A város önkormányzata a település gazdasági helyzetének javítása érdekében több éve dolgozik azon, hogy a betelepülni szándékozó és a helyi vállalkozások számára is vonzó ipari környezetet hozzon létre, ipari parkot alakítson ki, amelyben megfelelő infrastruktúrális háttér áll rendelkezésre a befektetők számára. Ennek hiánya a korábbi évtizedekben komoly versenyhátrányt jelentett a település számára, mivel a kedvező földrajzi helyzet ellenére az érdeklődő vállalkozások végül másképp döntöttek. Az országban a rendszerváltást követően gombamód szaporodtak a közművesített ingatlanokkal rendelkező ipari parkok, közülük ma már számosan ipari park, ipari-technológiai park címmel rendelkeznek, s előre megépített csarnokokkal várják a befektetőket. Az ország egyik legerősebb városa e tekintetben éppen a közeli Székesfehérvár, mely nemzetközi tekintetben is több évtizede ismert befektetési célpont, Közép-Kelet Európa nagyvárosainak releváns versenytársa. Ezen túlmenően Sárbogárd olyan városgyűrű középpontjában helyezkedik el, amely a megyeszékhely mellett több erős ipari parki versenytársat is felvonultat (Dunaújváros, Szekszárd, Dunaföldvár, újabban Siófok is.)

Világossá vált, hogy a település fejlődésének az ipari park hiánya egyik legnagyobb gátja, az akcióterület kijelölésének ez volt az oka. Az önkormányzat a tulajdonában lévő ingatlanok felmérését követően döntött úgy, hogy ez a terület a legalkalmasabb arra, hogy ipari parki funkciókat töltsön be.

Az akcióterület a város lakóövezeti részéhez közvetlenül kapcsolódik, annak szélén, az Árpád utca végén, illetve a Kislóki út mentén helyezkedik el. A terület nagy részén a hatvanas években szovjet laktanyát létesítettek, amelyet 1991-ben hagytak el a katonák, 1994-ben került önkormányzati tulajdonba. Az Iparterületi akcióterület a városközponttól való távolsága átlagosan 2 km. Az akcióterület a 2011. évi IVS-ben nem szerepelt akcióterületként, azonban 2014-ben már igen, és az az önkormányzat szándékai szerint a jelenlegi tervezési-fejlesztési szakaszban a település gazdasági fejlődésének alapjai lesz az jelenleg folyamatban lévő, 2022-re megvalósuló beruházások:

- Ipari park kialakítása,
- Vállalkozói Inkubátorház kialakítása

Lakóépület elhelyezése nem megengedett.

Az övezetben birtokközpont nem alakítható ki.

Az akcióterületen a következő problémák várnak megoldásra:

Az ipari parki terület hasznosítása a várakozásoknál is gyorsabban valósul meg. A rendelkezésre álló információk és a megkezdett, illetve folyamatban lévő tárgyalások szerint az ipari parki területek, parcellák 2022. második felére mintegy kétharmad részben gazdára találnak. A fennmaradó, infrastruktúrával ellátandó terület a jelen fejlesztési ciklus folyamatos kínálatának biztosításához nagy valószínűséggel nem lesz elegendő. Részben a külső, részben a környékbeli, járási kereslet meghaladja a várakozásokat.

A kereslet további növekedése prognosztizálható a város közlekedési pozíciójának lényeges javulása következtében. Várhatóan erősödik az érdeklődés közeli térségi és nagyterrségi, nemzetközi vonatkozásokban is. Az M8 a város közigazgatási területén halad majd át a város Székesfehérvár felé eső oldalán, ahol csatlakozik a 63-as úttal.

A bővítés lehetősége a parkkal határos szomszédos telkek irányában áll fenn. A célzott bővítés nagyságrendje 15 ha, melynek konkretizálására a 2022. évtől esedékes felmérés és egyeztetések alapján történhet, figyelembe véve, hogy a bevonható telkek többségükben magántulajdonban vannak.

6.2.2 Akcióterületi fejlesztések bemutatása

6.2.2.1 Belvárosi akcióterület fejlesztései

Belváros rehabilitáció és funkcióbővítés	
Probléma	<p>Az előző fejlesztési ciklusban megkezdődött, de nem valósult meg teljeskörűen a városközpont rekonstrukciója. A műemlékű védettségű régi Községház - a Hősök tere emblemikus épülete - változatlanul leromlott állapotban rontja a részben már megújult tér esztétikai összhatását. Ezen kívül az elavult közművek, a korszerűtlen nyílászárók magas üzemeltetési költségekkel járnak.</p> <p>A városközpontban két olyan intézmény is működik, amelyek leromlott állapotúak, a szolgáltatásnyújtás nem tud megfelelő minőségben megvalósulni, pl. a bölcsődében, ill. a 22 ágyal rendelkező szociális otthon sem tudja évek óta kiszolgálni a jelenlegi ágyszámmal az ápolásra szoruló idős emberek igényeit. A szolgáltatási minőséget és a költséghatékony működést tenné lehetővé egy komplex szociális szolgáltatóközpont létesítése. Hasznosítatlan épületek is kínálják magukat a meglévő funkciók kapacitásbővítésére, az új funkciókkal történő hasznosításra.</p> <p>A fiatalok véleménye szerint kevés a célcsoportjuk igényeihez illeszkedő szolgáltatás, rendezvény a városban. Nincsenek megfelelő vendéglátó egységek, szabadidős közösségi terek.</p> <p>Ugyancsak évek óta probléma az utak, járdák leromlott állapota is.</p>
Indoklás	<p>A városias jelleg erősítése elsősorban a város központi településmagját érinti. A városközpont városrehabilitációs funkcióbővítése az elmúlt időszakban már megkezdődött, amit tovább kell folytatni, mert még mindig nincs a településnek valódi városközpontja. Sárbogárd városias jellegének erősítése érdekében még számos funkcióval bővíthető a terület. Ide tartozik a közterületek fejlesztése rekreációs funkciók, találkozási pontok, közösségi terek létrehozása révén, amihez természetesen beletartozik a zöldfelületek minőségi fejlesztése is.</p> <p>A közterület fejlesztések egyik fontos eleme a belváros parkolási problémáinak megoldása. Úgy kell a belváros közterületeit átalakítani, hogy a zöldítés és kerékpáros infrastruktúra fejlesztése mellett a parkolók száma ne csökkenjen, mivel a központban található a szolgáltatások többsége. Új</p>

Belváros rehabilitáció és funkcióbővítés	
	<p>parkolók létrehozására érdekében a környező tömbbelsőket, telkeket lehet feltárni.</p> <p>További fejlesztési terület az intézményi ellátások esetében jelentkezik. Ide tartozik a képzési, közösségi, kulturális, szórakoztató szolgáltatások fejlesztése, színtereinek megteremtése. A közösségi programok feltételeinek, színtereinek biztosítása hozzájárul a lakosság helyi identitásának erősítéséhez, a közösségi életben való aktív szerepvállaláshoz.</p> <p>Hosszabb távon foglalkozni kell azzal a problémával, hogy a fejlődő város néhány másik járásközpont belvárosához képest szerényebb megjelenése révén gyengébb imázst és vonzerőt generál. Ez a sajátos térszerkezeti fejlődésből következik, hiszen Sárbogárd végső soron falvak összenövéséből és összevonásából jött létre, s csak 1986-ban kapott városi rangot, így történelmi városközpont nem jöhetett létre. Ezt a hiányzó fejlődési elemet pótolhatja a meglévő városközpont jelentősebb fejlődése, melyet azonban a jelenlegi adottságok behatárolnak, ezért szükséges egy új, a hosszabb távú fejlődés követelményeinek megfelelő funkciógazdag, vonzó városközpont megtervezése. A megvalósítás bizonyosan meghaladja a Városfejlesztési Konceptió megvalósítási periódusát, azonban a központfejlesztés koncepcióalkotásának megkezdése indokolt.</p> <p>A funkcióbővítések mellett, illetve érdekében folytatni szükséges a középületek rehabilitációját, ami konkrét üzemeltetési és városműködtetési előnyök mellett a városkép fejlesztéséhez is hozzájárul.</p>
<p>javasolt beavatkozások</p>	<p>Közösségi terek megújítása - program</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hősök tere további fejlesztése, a közösségi tér funkció erősítése <p>A teret, melynek egyik része díszter, másik része hősi temető, középületek (polgármesteri hivatal, bíróság) veszik körül. Kettős funkciója közül - különösen a második miatt- nem tudott a lakosság számára valódi közösségi térre alakulni. Olyan fényjátékkal ellátott szökőkút kialakítása a cél, mely megállítja, ott tartózkodásra ösztönzi a főtéren áthaladó fiatalokat, és az idősebb korosztályt is.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az Ifjúsági park funkcióbővítése <p>4. A város kiterjedt zöld területén, az Ifjúság utcánál található Ifjúsági park mindössze egyetlen leromlott műszaki állapotú szabadterei színpaddal rendelkezik, mely helyett új komplex öltözővel és mosdó helyiséggel rendelkező új színpad megvalósítása a cél. Ehhez a beavatkozáshoz társulna a növényzet fejlesztése, komplex terv alapján.</p>

Belváros rehabilitáció és funkcióbővítés	
	<ul style="list-style-type: none"> • Ady lakótelep közösségi tereinek fejlesztése: A lakosság igényli a komfortérzet javítása érdekében funkcióbővítés, új növénytelepítés a hátsó részeken is, élhetőbb kialakítás komplex terv alapján. A játszótérek felújítását. A lakótelep fiataljai és a közelben található Zengő óvoda óvodásainak szülei egyaránt igénylik a játszótér felújítását. • József Attila utca lakótelep fejlesztése Tömbbelső újragondolása, funkcióterületek kijelölése (sportpálya, játszótér, pihenő rész, szökőkút, közösségi tér), növényzet felülvizsgálata és megújítása. A lakótelep rendelkezik olyan potenciális zöldfelülettel, aminek koros faállománya mára értéket képvisel. Az egyéb kialakítások (burkolatok, használati funkciók, cserjeszint) azonban megkoptak, megrongálódtak, így jelen állapotában ezek a zöldfelületek nem képesek azt a pluszt nyújtani, melyre hivatottak lennének. • Közlekedésfejlesztési program A 63.sz. főközlekedési út városon átmenő szakaszának forgalomcsökkentése érdekében alternatív útvonalak kialakítása a Tinódi és Árpád utcák felújításával (500 millió Ft) • Intézmény-korszerűsítési, bővítési program Szociális alapszolgáltatások fejlesztése - Multifunkcionális szociális központ kialakítása: Szociális otthon korszerűsítés, bővítése (Ady E u 39-41), az ápolást, gondozást nyújtó szociális otthon felújítása, bővítése A projekt az előző ciklus tervei között is szerepelt. a 22 férőhellyel rendelkező intézmény felújítására és bővítésére továbbra is igény van a városban, mivel a település lakossága -hasonlóan más városokéhoz -jelentős részben idős ember, akik sokan szorúlnak szociális otthonban történő ápolásra, gondozásra. • A Sárbogárdi Hársfavirág Bölcsőde felújítása, bővítése (Ady Endre út 126.) RRF A jelenlegi bölcsődei kapacitás nem felel meg az elhelyezési igényeknek, ezért a felújítás mellett 1 csoportszobával bővíteni kívánja a fenntartó a férőhelykapacitást. • Az ún. HEMO használaton kívüli ingatlan funkciókkal való megtöltése A 3 szintes használaton kívüli épületben korábban étterem, színház, irodai funkciók kerültek elhelyezésre. A Petőfi Sándor Gimnázium közelében található épület felújítása, funkciókkal való megtöltése évek óta szerepel az önkormányzat tervei között. Mivel a város vezetése a gimnáziumi képzés

Belváros rehabilitáció és funkcióbővítés	
	<p>mellett tervezi a szakképzés elindítását is a járásközpontban, az épület tervezetten gyakorlati képzőhellyel működő szakképzőközpontként a duális képzés funkcióját emelné be a város oktatási-képzési portfóliójába.</p> <p>Energetikai korszerűsítési program</p> <ul style="list-style-type: none"> • A sárbogárdi közétkeztetést ellátó főzőkonyha felújítása (épület + konyha) teljeskörű energetikai korszerűsítése • A régi Községház épületének rekonstrukciója, energetikai korszerűsítése: A városközpont emblematikus épülete leromlott homlokzattal, korszerűsítésre váró közművekkel, a belső terek felújításával, jobb energiakihasználtságú épületként válhat a városközpont, a Hősök tere esztétikailag és költséghatékonysági szempontból is XXI. századi színvonalú épületté. A városban a közszolgáltatások minőségi és mennyiségi fejlesztése is szükséges, ezzel együtt a feladatok biztosításához szükséges infrastruktúrát bővíteni szükséges. Ehhez is teret biztosít a polgármesteri hivatal szomszédságában elhelyezkedő felújított, energetikai szempontból is korszerűvé váló épület. • A polgármesteri hivatal és művelődési ház napelemekkel történő ellátása fontos cél. • Zöldfelületek fejlesztése program • Intézmények zöldfelületi fejlesztése • Boross Mihály park fejlesztése • A meglévő zöldfelület fejlesztése, megújítása • Utcafásítások, fasorok, zöldsávok kialakítása <p>Egységes koncepció kidolgozása és megvalósítása a teljes akcióterületre a nagyobb, szélesebb, illetve nagyobb forgalmú utak fásítására és háromszintű zöldsávok kialakítására. (Tury Miklós utca, Salamon utca, Tompa Mihály utca, Tinódy utca, Barátság utca, Radnóti utca, Ifjúság utca, Petőfi utca, Kossuth Lajos utca)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Madarász József Városi Könyvtár intézményi zöldfelület fejlesztése <p>Pihenőpark kialakítása, közösségi tér létrehozása, növénytelepítés.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zengő Óvoda intézményi zöldfelület fejlesztése

Belváros rehabilitáció és funkcióbővítés	
	<p>Növényzet felülvizsgálata, új növénytelepítés (árnyékadó képesség elsődleges)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hársfavirág Bölcsöde <p>Növényzet felülvizsgálata, új növénytelepítés (árnyékadó képesség elsődleges)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mészöly Géza Általános iskola és Családsegítő Központ <p>Funkcióterületek racionalizálása, új funkciók elhelyezése, növényzet felülvizsgálata – kiegészítése, burkolatok megújítása</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sárbogárdi Petőfi Sándor Gimnázium <p>Funkcióterületek racionalizálása, új funkciók elhelyezése, növényzet felülvizsgálata – kiegészítése, burkolatok megújítása (KLIKK)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Szakorvosi Rendelő Intézet <p>Növényzet felülvizsgálata, új növénytelepítés, pihenő funkció kialakítása (Fejér Megyei Kórház)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vasútállomás -program <p>A vasútállomás környezetének újragondolása, meglévő értékes faállomány megőrzése, fogadótér kialakítása, gyalogos irányok kijelölése, rendezése, új növénytelepítés (MÁV) Állomás park fejlesztése: Tereprendezés (vizes élőhely lehetőségének megvizsgálása), pihenőpark kialakítása, benzinkút lehatárolása növényzettel.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Új, a 21.századnak megfelelő városközpont kialakításához szükséges terv kidolgozása
Kapcsolódó célok és intézkedések	<ul style="list-style-type: none"> • A település szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése /Vállalkozástámogató üzleti infrastruktúra továbbfejlesztése • Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkör erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztése/Közúti közlekedési infrastruktúra fejlesztése • A Városközpont városias jellegének erősítése, funkcióbővítése/Középületek rehabilitációjának folytatása • Városi szintű szolgáltatások bővítése, fejlesztése/Közzolgáltatások intézményi fejlesztése

Belváros rehabilitáció és funkcióbővítés	
	<ul style="list-style-type: none"> • A környezetterhelések mérséklése
Elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • A helyi vállalkozások árbevételének növekedése • ÜHG kibocsátás csökkenése • növényfelületek újjáélesztése révén kedvezőbb városi klíma, egészséges környezet • nyitott közösségi terek növekedése • városi jelleg erősödése • valódi járásközpont kialakulása • környezeti ártalmak csökkenése • öregedési index csökkenése • vándorlási egyenleg kedvező változása, a negatív tendencia csökkenése
Felelős	Polgármester, képviselőtestület
Együttműködő	Iparkamara, civil szervezetek, települési intézmények és kormányhivatalok
Célcsoport	<ul style="list-style-type: none"> • település és a térség lakossága • helyi és betelepülni kívánó vállalkozások • átmenő forgalomban résztvevők, települést érintők (pl. Vasútállomáson átszállók)
Lehetséges forrás	TOP PLUSZ, KEHOP PLUSZ, RRF, IKOP, önerő, Európai uniós források,
Indikátorok	5. Tehermentesített útszakaszok száma/hossza nő
	6. Vasútállomás környezetének fejlesztése (rendezett zöldfelület nő)
	7. Bővített, korszerűsített intézmények száma nő
	8. Energetikai korszerűsítésen átesett intézmények száma nő
	9. Zöldfelületfejlesztésben részesült intézmények száma nő
	10. Városközpont fejlesztési terv van/nincs
	11. A közparkok, játszóterek területe 3000 m ² -rel emelkedik

20. táblázat: Belvárosi akcióterület

6.2.2.2 Sárszentmihályi akcióterület

Sárszentmiklós	
Probléma	<p>Sárszentmiklós a hosszan elnyúló település egyik alközpontja. Az előző ciklusban megkezdődött az alközponti funkciók erősítése, de további lépések tehetők a fiatalok életminőségének javításáért. A fiatalok a részvételi tervezés során megfogalmazták, hogy sportolási lehetőségekre, közösségi akciókra alkalmas tereket hiányolnak a városból.</p> <p>A helyi lakosság komfortérzetének javításához hozzájárul, ha a felszíni vízvezetés problémája is megoldódik a jelenlegi fejlesztési időszakban.</p>
Indoklás	<p>A városrészben a központban adódik lehetőség közösségi tér fejlesztésre. A világháborús infrastruktúra fejlesztése az elődök emléke előtti tisztelgés lehetőségét hordozza, így a helyi identitás, értékőrzés erősítésére nyújt lehetőséget.</p> <p>A játszótér megújítása, a szabadidő park és pihenő park kialakítások döntően a fiatalok igényeit elégítik ki. A kék-és zöld infrastruktúra fejlesztések hozzájárulnak a környezeti fenntarthatóság megvalósításához, a település élhetőségéhez.</p>
Javasolt beavatkozások	<p>Közösségi tér-fejlesztés-program</p> <ul style="list-style-type: none"> • Közösségi tér fejlesztés a templom és iskola környékén, Sárszentmiklói világháborús infrastruktúra fejlesztése, növényesítés. Semmelweis utcai játszótér megújítása, zöldfelületeinek fejlesztése Sportpálya zöldfelületeinek fejlesztése, szabadidő park kialakítása a sportpálya melletti tér fejlesztésével <p>Határoló növényzet telepítése, árnyékolás megoldása növényzettel</p> <p>Zöld-Kék infrastruktúrafejlesztés program</p> <ul style="list-style-type: none"> • Felszíni vízvezetés: Tisza utca középső szakaszától a Köztársaság útig, a Köztársaság úton a Mol töltőállomásig, majd a Vörösmarty – Magyar utca közötti szakasz, majd tovább a Homokos utca irányába • Intézményi zöldfelületének fejlesztése (Kipp-Kopp Óvoda, Sárszentmiklói Általános Iskola) <p>Funkcióterületek racionalizálása, új funkciók elhelyezése, növényzet felülvizsgálata – kiegészítése, burkolatok megújítása. Növényzet felülvizsgálata, új növénytelepítés (árnyékadó képesség elsődleges)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tisza utca, vizes terület fejlesztése <p>Új pihenőpark kialakítása az adottságokra építve, kihasználva a vizenyős területet. Esőkert létrehozása körülötte park funkcióval, célzott növénytelepítés, funkciók kialakítása</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utcafásítás, zöldsávok egységes rendezése Magyar utca, Vörösmarty Utca <p>A piacképes tudást és kompetenciákat nyújtó felnőttképzés infrastrukturális feltételeinek javítása</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sárszentmiklós központjában a volt iskola épület-felújítása a Dunavecsei Református Egyház által fenntartott – felnőttképzést bonyolító ún. Mezőföld iskola („népiskola”) elhelyezése érdekében Béke utca és a Gesztenye sor találkozásánál

Sárszentmiklós	
Kapcsolódó célok és intézkedések	<ul style="list-style-type: none"> • Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése /Zöldfelületek növelése, felszíni vízrendezés • Az alközpontok fejlesztése • A felnőttképzés fejlesztése
Elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • aktívabb közösségi élet a településrészen • településrészi identitás fejlődése • javuló zöldfelületi ellátottság • városi iskolázottság szintjének emelkedése
Felelős	Polgármester, településrész önkormányzati képviselője, civil szervezetek és intézmények vezetői
Együttműködő	Településrészi civil szervezetek, helyi óvoda és iskola, lakosság, helyi vállalkozók
Célcsoport	Sárszentmiklós lakossága Sárbogárd lakossága Térségben élő, a felnőttképzésbe bekapcsolódni kívánó lakosság
Lehetséges forrás	TOP PLUSZ, KEHOP PLUSZ, EFOP PLUSZ, RRF, önerő, Európai uniós források,
Indikátorok	• 0,5 ha kialakításra kerülő nyitott közösségi tér
	• vízelvezetéssel és vízrendezéssel érintett utcák hossza (minimum 2 km)
	• 0,5 ha megújuló zöldfelület
	• 1 db új közösségi épület
	• 1 db új felnőttképzési intézmény

21. táblázat: A sárszentmiklói akcióterület projektjei

6.2.2.3 Alsótöbörzsöki akcióterület

Alsótöbörzsök	
Probléma	<p>A leromlott állapotú intézmény korszerűsítése vár megoldásra (óvoda), valamint a felszíni vízelvezetésből adódó problémákat is fel kell az akcióterületen számolni. Ezen túl a településrész komfortossága érdekében játszótér fejlesztésre és felújításra is szükség van.</p> <p>A város, a térség érdeke a települést érintő közlekedési fejlesztésekben rejlő potenciál kihasználása, új vállalkozások</p>

Alsótöbörzsök	<p>betelepülése, logisztikai szolgáltatások kialakítása révén. Erre megfelelő helyszín az akcióterületen található, évtizedekig laktanyaként működő terület. Évek óta egyeztet a városvezetés a Honvédelmi Minisztériummal a használaton kívüli Dózsa laktanya átadásáról. Ha a minisztériummal sikerül a megegyezés, Sárbogárd felhasználja a területet ipari-logisztikai céllal a gazdaságfejlesztés erősítéséhez.</p>
Indoklás	<p>Sárbogárd városiasságának növeléséhez szüksége van a településrészi központok fejlesztésére, a szolgáltatások, az intézményhálózat korszerűsítésére, a településrészek zöldítésére, ezen lépések elengedhetetlenek annak érdekében, hogy a város népességmegtartó ereje növekedjen, illetve a letelepülni szándékozók számára vonzóvá tudjon válni. Ezért szükséges az óvodai korszerűsítés, a játszótér fejlesztés, a vízelvezetés problémájának rendezése.</p> <p>Alsótöbörzsökön, a 0119 hrsz-on található a „volt magyar laktanya” területe is, mely több évtizede teljes mértékben használatlan és gondozatlan. A terület a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény 42. § (1) bekezdés hatálya alá tartozik, melynek értelmében: „A Honvédség szervezeteinek elhelyezéséhez, és feladatai ellátásához rendelkezésre bocsátott ingatlanok állami tulajdonban, a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium vagyongazdálkodásában állnak. A honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium vagyongazdálkodásában lévő ingatlanok elsődleges rendeltetése a honvédelmi feladatok ellátásának biztosítása.” Tekintettel a terület különleges honvédelmi jellegére, a tervezett fejlesztések és a fejlesztésekhez szükséges településrendezési eszközök módosítása (pl.: övezeti átsorolás) a 0119 hrsz-ú ingatlan vagyongazdálkodási/rendelkezési jogának megszerzése, valamint annak földhivatali bejegyzése után kezdhető meg. A terület településrendezési eszközökben történő övezeti átsorolása a Honvédelmi Minisztérium vagyongazdálkodási hozzájárulásának birtokában lehetséges. Az önkormányzat ez irányba tett lépései ez idáig nem jártak elmozdulást jelentő sikerrel, de a város továbbra sem mond le a terület hasznosításáról, miközben a városnak gazdaságfejlesztési szempontból szüksége lenne erre a területre.</p>
Javasolt beavatkozások	<p>A közterületi infrastruktúra fejlesztése -program</p> <ul style="list-style-type: none"> • A felszíni vízelvezetés újabb üteme: Szent István út, Bajcsy, Dózsa, Bem, Esze Tamás, Imremajori út csapadékvizeinek bekötése a

Alsótöbörzsök	
	<p>befogadó külterületi árkokba. Szent István út és a Hörcsöki út kivételével a többi önkormányzati út.</p> <ul style="list-style-type: none"> játszóter rekonstrukció, játszóter fejlesztés - Tüzér utca <p>12.</p> <p>Intézménykorszerűsítési és zöldfelületi fejlesztések program</p> <ul style="list-style-type: none"> Óvodafelújítás és intézményi zöldfelület fejlesztés (Sárbogárdi Zengő Óvoda Töbörzsöki Telephelye Aprajafalva Óvoda, Cím: 7000 Sárbogárd, Szent István út 49. Tel: 25/465-291) <p>Óvodafelújítás és a környezet növényzetének felülvizsgálata, új növénytelepítés (árnyékkadó képesség elsődleges)</p> <ul style="list-style-type: none"> Szent István Általános iskola intézményi zöldfelület fejlesztése Funkcióterületek racionalizálása, új funkciók elhelyezése, növényzet felülvizsgálata – kiegészítése, burkolatok megújítása <p>Rozsdaövezeti fejlesztési program</p> <ul style="list-style-type: none"> Dózsa György laktanya átvételének előkészítése a Honvédelmi Minisztériummal egyeztetve (Külterület) 10 ha terület leválasztása laktanya területből, új ipari/logisztika park-indításának előkészítése, barnamezős projekt
Kapcsolódó célok és intézkedések	<ul style="list-style-type: none"> Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése A helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése/lparfejlesztés Az alközpontok fejlesztése/Középületek rehabilitációjának folytatása gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési hálózat fejlesztése/vasútállomás és környéke rendezése
Elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> összetartó közösség kialakulása komfortosabb települési infrastruktúra gazdasági fejlődés, növekvő adóbevételek munkahely teremtés, foglalkoztatás bővülés
Felelős	polgármester, településrész önkormányzati képviselője, civil szervezetek, településrészen működő intézmények vezetői
Együttműködő	Településrészi civil szervezetek, helyi óvoda és iskola, lakosság, helyi vállalkozók
Célcsoport	Elsősorban Alsótöbörzsök lakossága
Lehetséges forrás	TOP PLUSZ, KEHOP PLUSZ, RRF, IKOP, önerő, Európai uniós források,
Indikátorok	1 ha megújuló zöldfelület
	2,5 km hosszú vízelvezető rendszer korszerűsítése
	1 db rozsdaövezeti hasznosítási terv

Alsótöbörzsök		
		10 ha, hasznosítható barnamezős terület /hasznosítható barnamezős területek (m2)
		1 korszerűsített játszótér, 10 újonnan elhelyezett játékkal
		Felújítással érintett intézmények száma 2 db

22. táblázat: Az alsótöbörzsöki akcióterület projektjei

6.2.2.4 Pusztægresi akcióterület

Pusztægres	
Probléma	<p>A korábbi időkben jóval ezer fő feletti lakosságszámú, de még ma is hatszáz fő feletti településrészben szegregátum található.</p> <p>Pusztægresen a gazdálkodás alapját a múltban a mezőgazdaság jelentette, és a mezőgazdasági hagyományokkal, termelési kultúrával rendelkező településrészben ma sincs szinte mással foglalkozó vállalkozás. Stabil, nagy mezőgazdasági vállalkozás azonban nincs. A munkaképes korú lakosság, amennyiben lehetősége van, ingázik, elsősorban Sárbogárdra. Székesfehérvár irányába tömegközlekedéssel való ingázásnak korlátozottak a lehetőségei. Az akcióterületre - kiemelten a szegregátumra - vonatkozó iskolázottsági, foglalkoztatottsági mutatók rendkívül kedvezőtlen képet rajzolnak ki. A lakosság alacsony iskolai végzettséggel rendelkezik, ez korlátozza a munkaerő-piaci esélyeket, melyeket tovább rontanak a közlekedés nehézségei.</p>
Indoklás	<p>Az akcióterület kijelölése során fontosnak tartottuk a társadalmi együttműködés erősítését, komplex program megvalósítását, hiszen ennek a városrésznek még mindig a legmagasabb a lakosságszáma a valamikor önálló sárbogárdi településrészek közül, így a társadalmi integrációnak a befogadó oldalról is van kerete.</p> <p>A 2014-2020 között működő Széchenyi 2020 program keretében Sárbogárdon több társadalmi célú integrációt szolgáló projekt valósult meg. Korábban a településen a tanulási integrációt szolgáló programok az iskolai intézményekben indultak, amelyek eredményeiből részesültek a hátrányos, illetve halmozottan hátrányos tanulók is. Az elmúlt években a szociális ellátás területén az idősek otthonának és a hajléktalan szállónak a fejlesztésére került sor, mindkét intézményben a működést elősegítő, a komfortfokozatot növelő kis értékű eszközök beszerzésére került sor.</p>

Pusztzegres	
	<p>2016-ban az önkormányzat a szegregátumban élők helyzetének javítása, társadalmi integrálása érdekében több projekt megvalósítását tervezte, melyek akcióterülete a két településrész teljes területe volt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • TOP-5.2.1-15 A társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű komplex programok • TOP-4.3.1-15 Leromlott városi területek rehabilitációja <p>A fenti pályázati felhívásokra az önkormányzat benyújtotta pályázati kérelmét, azonban a Támogató csak Pusztzegres vonatkozásában támogatta a pályázatokat. A szociális városrehabilitáció ERFA részében szolgálati lakások kerültek kialakításra, míg az ESZA típusú forrásokból a szegregátumban élő hátrányos helyzetű emberek életlehetőségeinek javítása volt a cél. A projekt keretében foglalkoztatást, társadalmi integrációt, közösségfejlesztést, családsegítést és szociális munkát biztosító programok valósultak meg. A projekt megvalósításának tapasztalatai alapján az alábbi beavatkozási tevékenységek működtek hatékonyan a célterületen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • folyamatos szociális munka: főállású szociális munkás alkalmazása, állapotfelmérés és egyéni fejlesztési tervek készítése, tanácsadás pénzügyi, családszervezési és életvezetési, adósságkezelési témakörben • foglalkoztatási tanácsadás • a kora-gyermekkori fejlesztés: logopédus, konduktor, pszichológus szakemberek foglalkoztak a célcsoporttal az egyéni fejlesztés sikere érdekében
Javasolt beavatkozások	<p>Az előző fejlesztési ciklusban megkezdett társadalmi integrációra irányuló fejlesztések folytatása</p> <ul style="list-style-type: none"> • A folyamatos jelenléti szociális munka folytatása • Az integráció erősítésére irányuló rendezvények szervezése, lebonyolítása • A belterületi úthálózat fejlesztése
Kapcsolódó célok és intézkedések	Társadalmi megújulás erősítése/Szociális városrehabilitáció
Elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • fejlődő közösségi élet • szegregációt eredményező társadalmi folyamatok mérséklődése • szegregátum megszűnése
Felelős	Polgármester, településrész önkormányzati képviselője, civil szervezetek és intézmények vezetői
Együttműködő	Helyi civil szervezetek, CSGYSZK, körzeti orvos, óvoda, helyi vállalkozások, művelődési ház vezetője

Pusztagegres		
Célcsoport	településrész lakossága, szegregátumban élők, civil szervezetek	
Lehetséges forrás	TOP PLUSZ, EFOP Plusz, önerő	
Indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Közösségi programokon résztvevők száma minimum 100 fő 	
	•	<ul style="list-style-type: none"> • Eredményes fejlesztési tervvel érintett lakosok száma minimum 50 fő
	•	<ul style="list-style-type: none"> • Felújítással, korszerűsítéssel érintett belterületi úthálózat hossza 1 km
	•	<ul style="list-style-type: none"> • Szegregátumban élők foglalkoztatottsága 10 % emelkedik
s	•	<ul style="list-style-type: none"> • Szegregátumban élők iskolázottsága emelkedik, legalább 30 % szakképzettséggel fog rendelkezni

23. táblázat: A pusztagegresi akcióterület projektjei

6.2.2.5 Iparterületi akcióterület

Ipari parki akcióterület	
Probléma	Sárbogárd a gazdaságfejlődést döntő mértékben meghatározó, rendszerváltás utáni újrapiarítási, befektetési időszakban erőforrás-kibocsátóvá vált annak következtében, hogy teherviselő ágazatai – katonai bázisok, elektronikai ipar, mezőgazdasági termékfeldolgozás- megszüntek, foglalkoztatása kiürült, s a környező középvárosi gyűrű újra épülő vonzereje elszívta a befektetéseket, és a közlekedési tengelyek mentén a felszabadult munkaerőt is.
Indoklás	<p>Sárbogárd város számára -az alábbiak alapján - megalapozott célkitűzés a dinamikus gazdaságfejlesztés:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bőven rendelkezik szabad, infrastruktúrával megközelített vagy ellátott területekkel, melyeket nem az élelmiszertermelésből kell kivonni, mint s települések többsége esetén. Árai versenyképesen alakíthatók. • Van egy fejlett ágazata, az agrárium, mely vertikális (feldolgozási) és horizontális irányban (új növénytermesztési és állattenyésztési ágazatok felé) is bővíthető. Ezen felül új ágazatok meghonosításában is érdekelt, alapozva a korábbi termelési kultúrára (elektronikai ipar, járműipar). • A közlekedési hálózatok fejlődése révén előnyös logisztikai pozícióba kerül, amely még kiaknázatlan.

Ipari parki akcióterület	
	<ul style="list-style-type: none"> • Képes képzett munkaerőt toborozni a munkába járók felét kitevő ingázói körből, s képes szabad munkaerőt felvonultatni, főként az alacsonyabb képzettséget igénylő munkakörökben. <p>A dinamikus gazdaságfejlesztéshez, mely meglévő szereplőkön túl új, tőkeerős vállalkozások letelepítésével és a jelenleg monokultúras gazdaság kiterjesztésével számol, fejleszteni kell a város vállalkozásbarát szolgáltatási, intézményi jellemzőit, melyek vonzóvá teszik a betelepedést.</p> <p>Az új befektetések egyik kiemelt kritériuma a vonzó telephelyi kínálat kialakítása. A közeli megyeszékhely, Székesfehérvár gazdag tapasztalatokkal és összehasonlítási alappal- egyúttal versenyfeltételekkel- rendelkezik ipari-logisztikai parkok és vonzó üzletpolitika tekintetében is, ugyanakkor mennyiségi vonatkozásban túltelítettnek tekinthető; Sárbogárd versenyképes kínálat kifejlesztésére képes e téren, közeli, s logisztikai tekintetben előnyös pozícióban.</p>
Javasolt beavatkozások	<ul style="list-style-type: none"> • energiaközösség feltételeinek megteremtése • területbővítés infrastruktúra fejlesztéssel • csarnoképítés ipar/logisztikai célra • inkubátorház és vállalkozás- fejlesztési központ bővítése • város és befektetésmenedzsment szervezet létrehozása menedzsment
Kapcsolódó célok és intézkedések	Helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése/Iparfejlesztés/Logisztikai kapacitások növelése
Elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • megújuló energia részarányának növekedése • raktár és logisztikai kapacitások kialakítása • városi gazdasági helyzetének javulása • foglalkoztatásbővítés, munkahelyteremtés
Felelős	Polgármester, vállalkozásfejlesztéssel foglalkozó szervezetek
Együttműködő	Helyi vállalkozások, kamarák, vállalkozásfejlesztési szervezetek, megyei önkormányzat
Célcsoport	vállalkozások helyi lakosság befektetők
Lehetséges forrás	TOP PLUSZ, GINOP PLUSZ, Egyedi támogatás, közvetlen brüsszeli források
Indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • energiaközösség létrejötte
	<ul style="list-style-type: none"> • további, minimum 5 ha iparterület kialakítása
	<ul style="list-style-type: none"> • 5000 m²-es logisztikai kapacitás kiépítése
	<ul style="list-style-type: none"> • 5 új betelepülő vállalkozás

Ipari parki akcióterület	
	<ul style="list-style-type: none"> • 2 fő befektetési menedzser

24. táblázat: Aziparterületi akcióterület projektjei

6.3 Városi szintű beavatkozási területek részletezése

6.3.1 Stratégiai célkitűzéseket támogató egyedi beavatkozások

A beavatkozások kivétel nélkül akcióterületekbe kerültek besorolásra tartalmuk és méretük szerint.

6.3.2 Stratégiai célkitűzéseket támogató nagyobb városi területekre kiterjedő beavatkozások

1. Belvárosi akcióterületi fejlesztések

Intézkedés	Belváros rehabilitációja és funkcióbővítése	
Stratégiai cél	2. A város differenciált település jellegével harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása és működtetése	
Indoklás	<p>Sárbogárd lakosainak igénye, hogy központi területe a városi életminőséget tükröző, közösségi funkciók választékát biztosító hely legyen. Adottsága a jelenlegi, nem városias jellegű telekstruktúra, a jelentős átmenőforgalom és az intézmények sok esetben leromlott állapota, az úthálózat és a járdák problémás minősége.</p> <p>Az előző fejlesztési ciklusban elkezdődött a városmag fejlesztése, amelynek számos projektjének megvalósítása jelenleg is tart, illetve előkészítés alatt van 3 beruházás (új rendőrségi épület, új mentőállomás, vasútállomás rehabilitációja).</p> <p>A belváros rehabilitációjával és funkcióbővítésével hozzájárul a lokális életminőség javulásán túl a város gazdasági-foglalkoztatási (az intézményrendszer a város legnagyobb foglalkoztatója) és a tágabb környezete számára teljesítő közszolgáltatási, közigazgatási szerepének fejlődéséhez, minőségi javulásához. A városközpont fejlesztése egyben integritást, identitást erősítő, közösségfejlesztő (népességmegtartó) tényező is, valamint nem utolsósorban végrehajtása elősegíti a klímabarát környezet kialakulását, amely ma már minden település céljai közt szerepel.</p>	
Kapcsolódás	Sárbogárd központi területének fejlesztése szinergiában a többi akcióterületen (Sárszentmiklós, Alsótöbörzsök, Pusztagegres, iparterület) illetve a hálózatosan megvalósuló beruházásokkal együttesen valósítja meg a jövőképpen felvázolt állapot elérését.	
Az intézkedés tartalma	Támogatható tevékenységek, projekt javaslatok	Kedvezményezettek köre
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hősök tere fejlesztése 2. Ifjúsági park funkcióbővítése 3. Ady lakótelep közösségi tereinek fejlesztése 	helyi és vonzásterület lakossága,

	<ol style="list-style-type: none"> 4. József Attila lakótelep fejlesztése 5. 63.sz. közút tehermentesítése 6. Szociális alapszolgáltatások fejlesztése 7. Hársfavirág bölcsőde felújítása, bővítése 8. HEMO ingatlan hasznosítása 9. Régi Községháza rekonstrukciója, energetikai felújítása, funkcionális tervezése 10. Főzőkonyha felújítása, energetikai korszerűsítése 11. Polgármesteri hivatal napelemekkel való ellátása 12. Művelődési háza napelemekkel való ellátása 13. Boros Mihály park fejlesztése 14. Utcafásítások, zöldfelület fejlesztések 15. Madarász József Városi Könyvtár intézményi zöldfelület fejlesztése 16. Zengő óvoda intézményi zöldfelület fejlesztése 17. Hársfavirág bölcsőde zöldfelület fejlesztése 18. Mészöly Géza Ált. Isk. és Családsegítő központ funkciószervezése 19. Petőfi Sándor Gimnázium funkció- és zöldfelület fejlesztése 20. Szakorvosi rendelő növényzet- és funkció rendezése 21. Vasútállomás fogadótér és környezetének rendezése (MÁV) 22. Állomáspark fejlesztése 23. Városközpont terv készítése 	<p>betelepülő vállalkozások, átmenőforgalomban résztvevők, vasútállomáson átszállók</p>
<p>Projekt kiválasztási kritériumok</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Közvetlenül szolgálja a környezetszennyezés csökkentését • Mérsékli az üzemeltetési, fenntartási költségeket • Növeli a város vonzerejét, megtartóképességét • Javítja az életminőséget • Új szolgáltatást, munkahelyet hoz létre • Csökkenti az adminisztrációt, megkönnyíti az ügyintézés • Hozzájárul a lakosság tudatformálásához • Szolgálja a város környéki települések minél szélesebb körét • Javítja a mikroklimatikus viszonyokat • Csökkenti az üvegház-hatású gázok kibocsátását és a légszennyezést • Családbarát beruházás • Növeli az általános költséghatékonyságot és energiaköltségeket 	
<p>Kimeneti indikátorok</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tehermentesített útszakaszok száma/hossza nő • Vasútállomás környezete rendeződik (rendezett zöldfelület nő) • Bővített, korszerűsített intézmények száma nő • Energetikai korszerűsítésen átesett intézmények száma nő • Zöldfelületfejlesztésben részesült intézmények száma nő • Városközpont fejlesztési terv van/nincs • Közparkok, játszótérek területe emelkedik 	

25. táblázat: Belvárosi akcióterületi fejlesztések

A belváros rehabilitáció és funkcióbővítő akcióterületi fejlesztésekhez tartozó projektek

Projekt	1. Hősök tere továbbfejlesztése, közösségi funkció erősítése
A projekt indoklása, szükségessége	A teret, melynek egyik része díszter, másik része hősi temető, középületek (polgármesteri hivatal, bíróság) veszik körül. Kettős funkciója közül - különösen a második miatt - nem tudott a lakosság számára valódi közösségi térré alakulni. A közösségi terekre a város számos részében, de a magterületen kiemelten szükség van; a konszenzus alapján megfogalmazott jövőképben: Sárbogárd dinamikusan fejlődő, összetartó és élhető gazdasági központ , a közösségépítésnek és az identitás erősítésének fontos szerepe van, a városi életminőséget erősítő elemek mellett. Hangsúlyos, hogy az itt élők magukénak érezzék a települést, ehhez szükséges, hogy legyenek olyan közösségi terek, sétányok, parkok, amelyeken az emberek közötti kapcsolatépítés spontán lehetőségei is adóttak.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • Szökőkút kialakítása, fényjátékkal 13.
A projekt célja, elvárt eredmények	<p>Olyan fényjátékkal ellátott szökőkút kialakítása a cél, mely megállítja, ott tartózkodásra ösztönzi a főtéren áthaladó fiatalokat, és az idősebb korosztályt is.</p> <p>The image is an aerial photograph of the Heroes' Square (Hősök tere) area in Sárbogárd, Hungary. It shows a large green space with a yellow highlighted area indicating the planned fountain and lighting installation. The surrounding area includes residential buildings, a parking lot, and a road. The text 'Sárbogárd' is visible in the center of the image, and 'Sárbogárd_varosaszj' is visible in the bottom left corner.</p>

Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Rendezett közterületek kiterjedése nő (m²) • A Hősök tere látogatottsága nő (fő) • Szökőkút van/nincs
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderok	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, civil szervezetek, települési intézmények, lakosság
Előkészítettség	Előző ciklusban elkezdődött a tér felújítása, kapuzattal, díszter jelleg hangsúlyozással
Költségigény	
Ütemezés	2023-2024
Forrás	TOP+ 2.1 Versenyképes megye 2.1.1 PO-ii. Az integrált és inkluzív helyi társadalmi, gazdasági és környezeti fejlődés, a kultúra, a természeti örökség, a fenntartható turizmus és a biztonság előmozdítása a városi térségekben / Településfejlesztés, települési szolgáltatások / Élhető települések – integrált településfejlesztési beavatkozások / Települési közterületek családbarát és környezettudatos, klímabarát megújítása a slow city – lassú város – megközelítéssel összhangban; Családok és fiatalok szabadidő hasznos eltöltését segítő rekreációs övezetek, városi közösségi terek, épületek kialakítása;

26. táblázat: Hősök tere továbbfejlesztése, közösségi funkció erősítése

Projekt	2. Ifjúsági park funkcióbővítése
A projekt indoklása, szükségessége	<p>Sárbogárd kiemelt zöldterületén, az Ifjúság utcánál fekvő park jelenleg mindössze egy leromlott műszaki állapotú szabadtéri színpaddal rendelkezik, ami a terület használati értékét csökkenti.</p> <p>A közösségi terekre a város számos részében, de a magterületen kiemelten szükség van; a konszenzus alapján megfogalmazott jövőképben: Sárbogárd dinamikusán fejlődő, összetartó és élhető gazdasági központ, a közösségépítésnek és az identitás erősítésének fontos szerepe van, a városi életminőséget erősítő elemek mellett. Hangsúlyos, hogy az itt élők magukénak érezzék a települést, ehhez szükséges, hogy legyenek olyan közösségi terek, sétányok, parkok, amelyeken az emberek közötti kapcsolatépítés spontán lehetőségei is adóttak.</p>
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • Környezetfejlesztési terv készítése • Öltöző- és mosdóhelyiségek kialakítása • Új színpad építése • Zöldterületfejlesztés – növényzet megújítása, fejlesztése)

	
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • a városias jelleg erősítése • a park minőségi közösségi tér céljára történő alkalmassá tétele • használati értékének növelése • sport- és kulturális rendezvények számára alkalmas terület létrehozása
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Rendezett közterületek kiterjedése nő (m²) • A rendezvényterület befogadóképessége nő (fő) • Környezetfejlesztési terv van/nincs
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, civil- és sportszervezetek, települési intézmények, lakosság és külön a fiatalok
Előkészítettség	Előző ciklus fejlesztéseinek (zöldfelület rekonstrukció, fitness eszközök telepítése, futópálya kialakítása) folytatása
Költségigény	

Ütemezés	2023-2024
Forrás	TOP+ 2.1 Versenyképes megye 2.1.1 PO-ii. Az integrált és inkluzív helyi társadalmi, gazdasági és környezeti fejlődés, a kultúra, a természeti örökség, a fenntartható turizmus és a biztonság előmozdítása a városi térségekben / Településfejlesztés, települési szolgáltatások / Élhető települések – integrált településfejlesztési beavatkozások / Települési közterületek családbarát és környezettudatos, klímabarát megújítása a slow city – lassú város – megközelítéssel összhangban; Családok és fiatalok szabadidő hasznos eltöltését segítő rekreációs övezetek, városi közösségi terek, épületek kialakítása;

27. táblázat Ifjúsági park funkcióbővítése

Projekt	3. Ady lakótelep közösségi tereinek fejlesztése
A projekt indoklása, szükségessége	A lakótelepen élők és a közeli Zengő óvodába járók igényeit tükrözi a projektjavaslat, amellyel az épületek közötti terület funkcióbővítése valósulhat meg. „A lakótelepek rehabilitációjának egyik alapelve, hogy a közösségi terek és épületek fejlesztése mindig egy kis lépéssel előrébb járjon a lakások fejlesztésénél, hiszen az a nagyobb közösség számára azonnali javulást eredményez, így a lakások is vonzóbbak lehetnek. Előnye a lakótelep külső képének gyökeres megváltozása, és a parkok teljes átalakulása. A terek újraélése jelentős közérzet javító hatással jár, amely megalapozza az intenzívebb közösségi élet lehetőségét is. A lakótelepek faállományának felújítása, ritkítása, cseréje elodázhatatlan feladat.” ⁵ A projekt Sárbogárd ITS Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése tematikus célhoz illeszkedik, a közösségi terek fejlesztése a magterületen kiemelten szükség van; a konszenzus alapján megfogalmazott jövőképben: Sárbogárd dinamikus fejlődő, összetartó és élhető gazdasági központ , a közösségépítésnek és az identitás erősítésének fontos szerepe van, a városi életminőséget erősítő elemek mellett.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • Komplex terv készítése • Játzóterek felújítása • új növények telepítése
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • a lakótelep környezetének javítása • kisgyerekes családok számára alkalmas, minőségi környezet kialakítása • mikroklimatikus viszonyok, árnyékolás jobbá tétele
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Rendezett közterületek kiterjedése nő (m²) • Minőségi eszközökkel felszerelt, korszerű játzóterek száma nő (db) • A játzótereket igénybevevők száma nő (fő)

⁵ Sárbogárd Városi Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási akcióterv

Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, civil szervezetek, települési intézmények, a lakótelep lakossága
Előkészítettség	Befejezés alatt áll a lakótelep közterületének fejlesztése, játszótér kialakítása, burkolatjavítások – ezek továbbvitele tervezett
Költségigény	
Ütemezés	2023-2024
Forrás	TOP+ 2.1 Versenyképes megye 2.1.1 PO-ii. Az integrált és inkluzív helyi társadalmi, gazdasági és környezeti fejlődés, a kultúra, a természeti örökség, a fenntartható turizmus és a biztonság előmozdítása a városi térségekben / Településfejlesztés, települési szolgáltatások / Élhető települések – integrált településfejlesztési beavatkozások / Települési közterületek családbarát és környezettudatos, klímabarát megújítása a slow city – lassú város – megközelítéssel összhangban; Családok és fiatalok szabadidő hasznos eltöltését segítő rekreációs övezetek, városi közösségi terek, épületek kialakítása;

28. táblázat: Ady lakótelep közösségi tereinek fejlesztése

Projekt	4. József Attila utca lakótelep
A projekt indoklása, szükségessége	A József Attila utcai lakótelepen lévő zöldfelületek, a koros, beállt növényzetnek köszönhetően jelentős értéket képviselnek, azonban a meglévő burkolatok, a funkcionális terek nem elégítik ki a 21. században elvárt színvonalat. „A lakótelepek rehabilitációjának egyik alapelve, hogy a közösségi terek és épületek fejlesztése mindig egy kis lépéssel előrébb járjon a lakások fejlesztésénél, hiszen az a nagyobb közösség számára azonnali javulást eredményez, így a lakások is vonzóbbak lehetnek. Előnye a lakótelep külső képének gyökeres megváltozása, és a parkok teljes átalakulása. A terek újraélése jelentős közérzet javító hatással jár, amely megalapozza az intenzívebb közösségi élet lehetőségét is. A lakótelepek faállományának felújítása, ritkítása, cseréje elodázhatatlan feladat.” ⁶ A projekt Sárbogárd ITS Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése tematikus célhoz illeszkedik, a közösségi terek fejlesztése a magterületen kiemelten szükség van; a konszenzus alapján megfogalmazott jövőképben: Sárbogárd dinamikus fejlődő, összetartó és élhető gazdasági központ , a közösségépítésnek és az identitás erősítésének fontos szerepe van, a városi életminőséget erősítő elemek mellett.
A projekt tartalma	Komplex terv mentén, a tömbbelső újragondolása, funkcióterületek kijelölése (sportpálya, játszótér, pihenő rész, szökőkút, közösségi tér), növényzet felülvizsgálata és megújítása. A lakótelep rendelkezik olyan potenciális

⁶ Sárbogárd Városi Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási akcióterv

	zöldfelülettel, aminek koros faállománya mára értéket képvisel. Az egyéb kialakítások (burkolatok, használati funkciók, cserjeszint) azonban megkoptak, megrongálódtak, így jelen állapotában ezek a zöldfelületek nem képesek biztosítani a megfelelő funkciót.
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • a városias jelleg erősítése • a park minőségi közösségi tér céljára történő alkalmassá tétele • használati értékének növelése • sportolásra alkalmas terület létrehozása
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Rendezett közterületek kiterjedése nő (m²) • Minőségi eszközökkel felszerelt, korszerű játszóterek száma nő (db) • Kialakított sportpálya nagysága (m²) • A játszótereket /sportpályákat igénybevevők száma nő (fő)
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderok	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, civil szervezetek, települési intézmények, a lakótelep lakossága
Előkészítettség	Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási akciótervében rögzített projekt
Költségigény	A komplex zöldfelület-fejlesztési terv alapján költséghatár
Ütemezés	2024-2025
Forrás	Önkormányzat saját forrása

29. táblázat József Attila utca lakótelep

Projekt	5. 63.sz. főút tehermentesítése
A projekt indoklása, szükségessége	<p>A belvárosi akcióterületet kettészeli a 63. sz. főút, jelentős átmenőforgalmat generálva, ami azontúl, hogy zaj- és légszennyező forrás is, elvágja a központon belüli kapcsolatokat.</p> <p>A közösségi terekre a város számos részében, de a magterületen kiemelten szükség van; a konszenzus alapján megfogalmazott jövőképben: Sárbogárd dinamikusán fejlődő, összetartó és élhető gazdasági központ, a közösségépítésnek és az identitás erősítésének fontos szerepe van, a városi életminőséget erősítő elemek mellett. Hangsúlyos, hogy az itt élők magukénak érezzék a települést, ehhez szükséges, hogy legyenek olyan közösségi terek, sétányok, parkok, amelyeken az emberek közötti kapcsolatépítés spontán lehetőségei is adódnak. A projekt által megvalósul a környezetterhelések mérséklése tematikus cél, a kibocsátás-csökkentésen keresztül.</p>

A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • A forgalom áterelése a Tinódi és Árpád utcákra, azoknak a szükséges teherbírásra alkalmas megerősítésével
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • Ady Endre út tehermentesítése • Zaj- és levegőszennyezés csökkentése • A város magterületének keresztirányú kapcsolatainak erősítése • Közlekedésbiztonság növelése
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Átmenő forgalom fogadására alkalmas, felújított-megerősített útszakaszok hossza (km)
Projektgazda	Magyar Közút
Partnerek, stakeholderok	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, civil szervezetek, települési intézmények, lakosság
Előkészítettség	
Költségigény	500 mFt
Ütemezés	
Forrás	IKOP

30. táblázat 63.sz. főút tehermentesítése

Projekt	6. Szociális alapszolgáltatások fejlesztése
A projekt indoklása, szükségessége	<p>Az ápolást, gondozást nyújtó szociális otthon felújítása, bővítése már az előző ciklus tervei között szerepelt, mivel az utóbbi időszakban egyre nagyobb gond az idősek elhelyezését, ápolását biztosító szociális intézmények telítettsége, viszonylag alacsony befogadóképessége. Az önkormányzat fenntartásában működő jelenlegi szociális intézmény 22 főt tud befogadni, mely egy járás központi település tekintetében nagyon kevés.</p> <p>A konszenzus alapján megfogalmazott jövőképben: Sárbogárd dinamikusán fejlődő, összetartó és élhető gazdasági központ, a közösségépítésnek és az identitás erősítésének fontos szerepe van, a városi életminőséget erősítő elemek mellett.</p>
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • Az otthon felújítása • A jelenlegi épületben kapacitásbővítés megvalósítása
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • Járási szintű ápolási, gondozási kapacitás biztosítása, felújított, kibővített környezetben.

Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> A szociális otthon befogadóképessége nő (fő)
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, civil szervezetek, lakosság
Előkészítettség	Építési engedéllyel és tervdokumentációval rendelkezik, amelynek érvényességi ideje 2021.09.03. lejárt, de hosszabbítható
Költségigény	237 mFt
Ütemezés	2023 májusi kezdés, 10 hónap átfutási idő
Forrás	Önkormányzat saját forrása 10 mFt TOP+

31. táblázat Szociális alapszolgáltatások fejlesztése

Projekt	7. Hársfavirág bölcsőde zöldfelület fejlesztése
A projekt indoklása, szükségessége	A környezeti terhelések csökkentése és így az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez a társadalom szemléletmódjának gyökeres megváltoztatására van szükség. A helyi társadalom klímatudatosságát erősítő egyik legfontosabb lépés, ha a klímatudatos értékrendet integráljuk a helyi oktatási és nevelési intézményekbe. Ennek egyik legfontosabb eszköze, ha a legkisebbektől kezdve nagy hangsúlyt fektetünk a környezettudatos nevelésre. Ehhez elengedhetetlen a meglévő bölcsődei zöldfelületek fejlesztése. Bár a meglévő zöldfelület állapota megfelelő a klímaváltozás hatására új kihívásoknak kell megfelelni, ezért a növényzet felújítása során szem előtt kell tartani a változó környezeti igények melletti fenntarthatóságot és a klímaadaptációs igényeket (pl.: árnyékolás). A projekt Sárbogárd ITS Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése tematikus célhoz illeszkedik.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> a meglévő növényállomány felmérése, felújítási terv készítése új biológiai sokféleséget növelő, a klímaváltozás hatásait mérséklő növényállomány telepítése a meglévő játszóeszközök felújítása, szükség esetén cseréje
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> bölcsődekert fejlesztése használati értékének növelése
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> növényállomány kataszter felújított zöldfelületek nagysága (m²) elültetett egyedek száma (db) felújított játszóeszközök száma

Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, az intézmény vezetése, intézménybe járó gyerekek szülei
Előkészítettség	Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási akciótervében rögzített projekt
Költségigény	Részletes zöldfelületi kataszter alapján készített felújítási terv szerint határozható meg.
Ütemezés	2023-2027
Forrás	Önkormányzat saját forrás

32. táblázat: Hársfavirág bölcsőde zöldfelület fejlesztése

Projekt	8. HEMO ingatlan hasznosítása
A projekt indoklása, szükségessége	A 3 szintes, jelenleg használaton kívüli épületben az előző étterem, színház és irodai funkciók helyett új funkciókat való megtöltése évek óta tervezett. A Petőfi Sándor gimnázium melletti épületben a város vezetése a gimnáziumi képzés mellett tervezi a szakképzés elindítását is a járásközpontban, az épület tervezetten gyakorlati képzőhellyel működő szakképzőközpontként a duális képzés funkcióját emelné be a város oktatási-képzési portfóliójába. A stratégia célrendszerében stratégiai cél: A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés, részcélként szerepel A kor követelményeinek megfelelő, piacképes tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • Szakképzés indítási eljárás • Épület hasznosítási terv készítése • Műszaki tervdokumentáció készítése • Felújítási munkák megvalósítása
A projekt célja, elvárt eredmények	A gimnázium képzés mellett szakképzés indítása, amellyel a helyi gazdasági igényeknek megfelelő munkaerő kínálat biztosítható.
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Épülethasznosítási terv van/nincs • Műszaki tervdokumentáció van/nincs • ...m² épületfelújítás • Szakképzési központ befogadóképessége (fő)
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, az intézmény vezetése, a járásban működő vállalkozások, gazdasági partnerek

Előkészítettség	
Költségigény	
Ütemezés	2025-2027
Forrás	

33. táblázat: HEMO ingatlan hasznosítása

Projekt	9. Régi Községháza funkcionális tervezése, rekonstrukciója
A projekt indoklása, szükségessége	<p>A városközpont emblematikus épülete, homlokzata és közművei-gépészete, belső terei felújítandók. A szándék már az előző pénzügyi ciklusban megszületett arra, hogy itt színvonalas multifunkcionális közösségi központ jöjjön létre. Ennek megvalósítása teret adna co-working, gazdaságélénkítő szolgáltatások megtelepedésének, valamint egy belvárosi igényt kielégítő vendéglátó egységnek. A városközpontban található országos műemléki védelmet élvező épület állapota nagyon leromlott. Jelenleg az épület beázik, mind külső, mind belső vakolatot ledobta egyes részeken. A homlokzati díszítések hiányosak. Amennyiben nem történik meg rövid időn belül az épület felújítása, úgy elveszítheti védeltségét megalapozó mivoltát. A projekt keretében tervezzük megvalósítani a teljes külső - belső felújítást, annak érdekében, hogy újra régi pompájában tündökölhessen.</p> <p>Átfogó stratégiai cél: A város differenciált település jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése, rész cél: A városközpont és az alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése rendszerben a középületek rehabilitációjának folytatása intézkedések alá tartozó projekt.</p>
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • Műszaki, funkcionális tervek, dokumentáció elkészítése • Épület mögötti, kapcsolódó udvar megtisztítása (épületbontás) • Az épület új funkciók számára történő átalakítása, rekonstrukciója

A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> Közszolgáltatási, önkormányzati funkciók minőségi és mennyiségi fejlesztése, kapacitásainak bővítése
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> műszaki tervdokumentáció van/nincs 380+ 210 m² épületfelújítás
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderok	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, potenciális vállalkozók, civil szervezetek, települési intézmények, lakosság
Előkészítettség	
Költségigény	400 mFt + 10 mFt
Ütemezés	2024-2025
Forrás	TOP+ 1.8. Innovatív városfejlesztési tevékenységek (pl. közösségfejlesztés, kultúra, helyi gazdaság, zöld város témakörökben) 2.1. Üzleti infrastruktúra és üzleti szolgáltatások – intézkedési területek Saját forrás

34. táblázat: Régi Községháza funkcionális tervezése, rekonstrukciója

Projekt	10. Főzőkonyha felújítása, energetikai korszerűsítése
A projekt indoklása, szükségessége	A jelenlegi főzőkonyha Sárbogárd közétkeztetését látja el, amelynek teljeskörű műszaki felújítása és energetikai korszerűsítése szükséges (épület + konyha). Stratégiai cél: A társadalmi megújulás erősítése, rész cél: <i>Városi szintű szolgáltatások bővítése, fejlesztése</i>
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> Műszaki tervdokumentáció elkészítése Műszaki felújítás Energetikai korszerűsítés
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> Korszerű, városi szintű közszolgáltatás biztosítása
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> Műszaki tervdokumentáció van / nincs 400 m² épületfelújítás Energetikai korszerűsítés Költséghatékonyság nő
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderok	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment,
Előkészítettség	
Költségigény	152 mFt
Ütemezés	2024-2025
Forrás	TOP+ 1.8. Innovatív városfejlesztési tevékenységek (pl. közösségfejlesztés, kultúra, helyi gazdaság, zöld város témakörökben) 2.1. Üzleti infrastruktúra és üzleti szolgáltatások – intézkedési területek Saját forrás

35. táblázat: Főzőkonyha felújítása, energetikai korszerűsítése

Projekt	11. Polgármesteri hivatal napelemekkel való ellátása
A projekt indoklása, szükségessége	A klímaváltozás ma már a mindennapi életünket befolyásoló folyamat, amelynek okai bizonyítottan visszavezethetők az elmúlt évszázadban egyre gyorsuló ütemben növekvő széndioxid kibocsátásra. Ezért elsősorban az energiaszektor felelős, így minden háztartás, minden épület hozzájárul a klímaváltozáshoz. Sárbogárd Város Önkormányzata a polgármesteri hivatal energiahatékonysági fejlesztéséről döntött napelemek elhelyezésével, s egyben a megújuló energia részarányának növelésével. A projekt illeszkedése: stratégiai cél A város differenciált település jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése, rész cél: <i>A környezetterhelések mérséklése, kibocsátás-csökkentés</i> , Megújuló energiaforrások használatának ösztönzése, energiatakarékosságra való ösztönzés erősítése / CO2 kibocsátás csökkentése.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • A beruházáshoz szükséges tervdokumentáció elkészítése • Napelemek elhelyezése
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • Üvegházgáz csökkentése • Épületfenntartási költségek csökkentése • Az épült értékének, komfortfokozatának növelése
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Tervdokumentáció van/nincs • x m² napelem elhelyezése
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, energiaszolgáltató
Előkészítettség	
Költségigény	
Ütemezés	2023
Forrás	KEHOP, saját forrás

36. táblázat: Polgármesteri hivatal napelemekkel való ellátása

Projekt	12. Művelődési ház napelemekkel való ellátása
A projekt indoklása, szükségessége	A klímaváltozás ma már a mindennapi életünket befolyásoló folyamat, amelynek okai bizonyítottan visszavezethetők az elmúlt évszázadban egyre gyorsuló ütemben növekvő széndioxid kibocsátásra. Ezért elsősorban az energiaszektor felelős, így minden háztartás, minden épület hozzájárul a klímaváltozáshoz. Sárbogárd Város Önkormányzata közintézményeinek, ezen belül a művelődési ház energiahatékonysági fejlesztéséről döntött napelemek elhelyezésével, s egyben a megújuló energia részarányának növelésével.

	A projekt illeszkedése: stratégiai cél A város differenciált település jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése, rész cél: <i>A környezetterhelések mérséklése, kibocsátás-csökkentés, Megújuló energiaforrások használatának ösztönzése, energiatakarékosságra való ösztönzés erősítése / CO2 kibocsátás csökkentése.</i>
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • A beruházáshoz szükséges tervdokumentáció elkészítése • Napelemek elhelyezése
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • Üvegházgáz csökkentése • Épületfenntartási költségek csökkentése • Az épült értékének, komfortfokozatának növelése
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Tervdokumentáció van/nincs • x m² napelem elhelyezése
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, energiaszolgáltató
Előkészítettség	
Költségigény	
Ütemezés	2023
Forrás	KEHOP, saját forrás

37. táblázat: Művelődési ház napelemekkel való ellátása

Projekt	13. Boros Mihály park fejlesztése
A projekt indoklása, szükségessége	A park állapota a növényzet szempontjából jónak mondható, de az új típusú közösségi terekkel számított igényeknek nem minden esetben felel meg, ezért a meglévő növényzet felújítása szükséges. A város számos részében, de a magterületen kiemelten szükség van; a konszenzus alapján megfogalmazott jövőképből: Sárbogárd dinamikus fejlődő, összetartó és élhető gazdasági központ , a közösségépítésnek és az identitás erősítésének fontos szerepe van, a városi életminőséget erősítő elemek mellett.
A projekt tartalma	A meglévő zöldfelület fejlesztése, megújítása
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • park minőségi közösségi tér céljára történő alkalmassá tétele • használati értékének növelése
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Rendezett zöldterületek kiterjedése nő (m²) • Új telepített fák és cserjék száma (db)
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, civil szervezetek, lakosság

Előkészítettség	Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási akciótervében rögzített projekt
Költségigény	Részletes zöldfelületi kataszter alapján készített felújítási terv szerint határozható meg
Ütemezés	2024-2025
Forrás	Önkormányzat saját forrása

38. táblázat: Boros Mihály park fejlesztése

Projekt	14. Utcafásítások, zöldfelület fejlesztések
A projekt indoklása, szükségessége	A közösségi terekre a város számos részében, de a magterületen kiemelten szükség van; a konszenzus alapján megfogalmazott jövőképben: Sárbogárd dinamikusán fejlődő, összetartó és élhető gazdasági központ , a közösségépítésnek és az identitás erősítésének fontos szerepe van, a városi életminőséget erősítő elemek mellett. Emellett fontos a közlekedés levegő- és zajterhelő hatásának mérséklése, ezért javasolt elsősorban a legforgalmasabb utak mentén a három szintű zöldsáv megvalósítása. E mellett az utcafásítások segítik a klímaadaptációt, a gátolják a városi hőszigetek kialakulását, az árnyékoló hatásukkal csökkentik a nyári hűtési energiaigényeket.
A projekt tartalma	Egységes koncepció kidolgozása és megvalósítása a teljes akcióterületre a nagyobb, szélesebb, illetve nagyobb forgalmú utak fásítására és háromszintű zöldsávok kialakítására. Érintett utcák: Tury Miklós utca, Salamon utca, Tompa Mihály utca, Tinódy utca, Barátság utca, Radnóti utca, Ifjúság utca, Petőfi utca, Kossuth Lajos utca

	
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • a városias jelleg erősítése • a levegő és zajterhelések csökkentése • a városi hőszigetek kialakulásának mérséklése
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • elültetett fák száma (db) • utak mentén kialakított zóldsávok hossza (m)
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, civil szervezetek, lakosság
Előkészítettség	Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási akciótervében rögzített projekt
Költségigény	A komplex zöldfelület-fejlesztési terv alapján költséghatós
Ütemezés	2023-2027
Forrás	KEHOP+ SO2.7. A természet, a biológiai sokféleség és a zöld infrastruktúrák védelmének és megóvásának fokozása, többek között a városi térségekben, valamint valamennyi szennyezési forma csökkentése – Zöld-kék infrastruktúra intézkedés

39. táblázat: Utcafásítások, zöldfelület fejlesztések

Projekt	15. Madarász József Városi Könyvtár intézményi zöldfelület fejlesztése
A projekt indoklása, szükségessége	A meglévő intézményi zöldfelület állapota átlagos, biológiai sokfélesége fejlesztendő. A projekt illeszkedik a zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése tematikus célhoz, amelyen belül fontos intézkedésként fogalmazódott meg hogy a városi intézmények zöldfelületeivel lehessen bővíteni a város zöldfelületi hálózatát. A meglévő intézményi zöldfelületek bekapcsolása a közterületi zöldfelületi hálózatban tovább erősíti a kisváros élhetőségét, a közösségi terek, sétányok és parkok segítik az emberek közötti kapcsolatépítést.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • a meglévő növényállomány felmérése, felújítási terv készítése • új biológiai sokféleséget növelő növényállomány telepítése
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • a városias jelleg erősítése • a park minőségi közösségi tér céljára történő alkalmassá tétele • használati értékének növelése
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • zöldfelületfejlesztési terv (db) • növényállomány kataszter • elültetett fás és lágyszárú növények száma (db) • felújított zöldfelületek nagysága (m²)
Projektgazda	Madarász József Városi Könyvtár
Partnerek, stakeholderek	Sárbogárd Város Önkormányzata, civil szervezetek, lakosság
Előkészítettség	Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási akciótervében rögzített projekt
Költségigény	Részletes zöldfelületi kataszter alapján készített felújítási terv szerint határozható meg.
Ütemezés	2023-2027
Forrás	önkormányzat saját forrása

40. táblázat: Madarász József Városi Könyvtár intézményi zöldfelület fejlesztése

Projekt	16. Zengő óvoda intézményi zöldfelület fejlesztése
---------	--

A projekt indoklása, szükségessége	A környezeti terhelések csökkentése és így az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez a társadalom szemléletmódjának gyökeres megváltoztatására van szükség. A helyi társadalom klímatudatosságát erősítő egyik legfontosabb lépés, ha a klímatudatos értékrendet integráljuk a helyi oktatási és nevelési intézményekbe. Ennek egyik legfontosabb eszköze az úgynevezett ovi-kert létrehozása. Az ovi-kertben játékos módon, a közvetlen tapasztalatszerzés módszerével ismertetjük meg a gyermekeket a kertészkedés mozzanataival, a kertben folyó munkával. Az intézményi zöldfelületek fejlesztése segíti az ökoovi programokat, amelyben kiemelt helyet kap a környezettudatosságra nevelés, ezzel útmutatást ad a gyermekek számára egy természetet és élővilágot védő életmód kialakítására. A projekt Sárbogárd ITS két tematikus céljához – Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése, Helyi közösségek erősítése – is illeszkedik.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • a meglévő növényállomány felmérése, felújítási terv készítése • új biológiai sokféleséget növelő, a klímaváltozás hatásait mérséklő növényállomány telepítése • a meglévő játszóeszközök felújítása, szükség esetén cseréje
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • óvodakert fejlesztése • használati értékének növelése • ökoovi program kialakításának, folytatásának támogatása
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • növényállomány kataszter • felújított zöldfelületek nagysága (m²) • elültetett egyedek száma (db) • felújított játszóeszközök száma
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, az intézmény vezetése, intézménybe járó gyerekek szülei
Előkészítettség	Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási akciótervében rögzített projekt
Költségigény	Részletes zöldfelületi kataszter alapján készített felújítási terv szerint határozható meg.
Ütemezés	2023-2027
Forrás	Önkormányzat saját forrás

41. táblázat: Zengő óvoda intézményi zöldfelület fejlesztése

Projekt	17. Hársfavirág bölcsőde zöldfelület fejlesztése
A projekt indoklása, szükségessége	A környezeti terhelések csökkentése és így az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez a társadalom szemléletmódjának gyökeres megváltoztatására van szükség. A helyi társadalom klímatudatosságát erősítő egyik legfontosabb lépés, ha a klímatudatos értékrendet integráljuk a helyi oktatási és nevelési intézményekbe. Ennek egyik legfontosabb eszköze, ha a legkisebbektől kezdve nagy hangsúlyt fektetünk a környezettudatos nevelésre. Ehhez elengedhetetlen a meglévő bölcsődei zöldfelületek fejlesztése. Bár a meglévő zöldfelület állapota megfelelő a klímaváltozás hatására új kihívásoknak kell megfelelni, ezért a növényzet felújítása során szem előtt kell tartani a változó környezeti igények melletti fenntarthatóságot és a klímaadaptációs igényeket (pl.: árnyékolás). A projekt Sárbogárd ITS Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése tematikus célhoz illeszkedik.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • a meglévő növényállomány felmérése, felújítási terv készítése • új biológiai sokféleséget növelő, a klímaváltozás hatásait mérséklő növényállomány telepítése • a meglévő játszóeszközök felújítása, szükség esetén cseréje
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • bölcsődekert fejlesztése • használati értékének növelése
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • növényállomány kataszter • felújított zöldfelületek nagysága (m²) • elültetett egyedek száma (db) • felújított játszóeszközök száma
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderok	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsmen, az intézmény vezetése, intézménybe járó gyerekek szülei
Előkészítettség	Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási akciótervében rögzített projekt
Költségigény	Részletes zöldfelületi kataszter alapján készített felújítási terv szerint határozható meg.
Ütemezés	2023-2027
Forrás	Önkormányzat saját forrás

42. táblázat: Hársfavirág bölcsőde zöldfelület fejlesztése

Projekt	18. Mészöly Géza Ált. Isk. és Családsegítő központ funkció- és zöldfelület fejlesztése
A projekt indoklása, szükségessége	Az általános iskola területén működik iskolai szociális segítő szolgáltatás is (2018-tól), amely közvetít az otthon, intézmények és közösségek között és tanácsadással, tájékoztatással nyújt segítséget, szülőnek, diáknak és tanárnak egyaránt. Szükség van a funkciók racionalizálására, bővítésére, illetve az udvar rendbehozatalára: növényzet és burkolat megújítására, annak érdekében, hogy a tanulók számára megfelelő környezet jöjjön létre. A társadalmi megújulás átfogó célon belül A városközpont és az alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése rész cél intézkedéseibe illeszkedik.

A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • Az intézmény funkcióinak optimalizálására irányuló tanulmány készítése • Növényzet állapotának vizsgálata, kiegészítése • Burkolatok megújítása
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • Funkciók racionalizálása • Környezet állapotának javítása
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Tanulmány van/nincs • Pótolt növények száma (db) • Burkolatjavítás kiterjedtsége (m²)
Projektgazda	KLICK
Partnerek, stakeholderok	Sárbogárd Város Önkormányzata, műszaki osztály, az iskola és családsegítő dolgozói
Előkészítettség	
Költségigény	
Ütemezés	
Forrás	állami

43. táblázat: Mészöly Géza Ált. Isk. és Családsegítő központ funkciószervezése

Projekt	19. Petőfi Sándor Gimnázium funkció- és zöldfelület fejlesztése
A projekt indoklása, szükségessége	A helyi társadalom klímatudatosságát erősítő egyik legfontosabb lépés, ha a klímatudatos értékrendet integráljuk a helyi oktatási és nevelési intézményekbe. Ennek egyik legfontosabb eszköze az úgynevezett ökosuli programban való részvétel. Az intézményi zöldfelületek fejlesztése segíti az ökosuli programokat, amelyben kiemelt helyet kap a környezettudatosságra nevelés, ezzel útmutatást ad a gyermekek számára egy természetet és élővilágot védő életmód kialakítására. A projekt Sárbogárd ITS két tematikus céljához – Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése, Helyi közösségek erősítése – is illeszkedik. A gimnázium növényállománya átlagos állapotú, értékes egyedeket tartalmaz, de fejlesztése szükséges.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • a meglévő növényállomány felmérése, felújítási terv készítése • új biológiai sokféleséget növelő és klímaadaptációt segítő növényállomány telepítése
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • zöldfelület használati értékének növelése • klímabarát növényállomány kialakítása • funkcionális felületek (sportpálya) felújítása
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • zöldfelületfejlesztési terv (db) • növényállomány kataszter • elültetett fás és lágyszárú növények száma (db) • felújított zöldfelületek nagysága (m²)

Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Klebelsberg Intézményfenntartó Központ, iskola dolgozói, iskola szülői munkaközössége
Előkészítettség	Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási akciótervében rögzített projekt
Költségigény	Részletes zöldfelületi kataszter alapján készített felújítási terv szerint határozható meg.
Ütemezés	2023-2027
Forrás	önkormányzat saját forrása

44. táblázat: Petőfi Sándor Gimnázium funkció- és zöldfelület fejlesztése

Projekt	20. Szakorvosi rendelő növényzet- és funkció rendezése
A projekt indoklása, szükségessége	A meglévő intézményi zöldfelület állapota átlagos, biológiai sokfélesége fejlesztendő, a hátsókeretet is fejleszteni kell. A projekt illeszkedik a zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése tematikus célhoz, amelyen belül fontos intézkedésként fogalmazódott meg hogy a városi intézmények zöldfelületeivel lehessen bővíteni a város zöldfelületi hálózatát. A meglévő intézményi zöldfelületek bekapcsolása a közterületi zöldfelületi hálózatban tovább erősíti a kisváros élhetőségét, a közösségi terek, sétányok és parkok segítik az emberek közötti kapcsolatépítést.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • a meglévő növényállomány felmérése, felújítási terv készítése • új biológiai sokféleséget növelő növényállomány telepítése
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • a városias jelleg erősítése • a park minőségi közösségi tér céljára történő alkalmassá tétele • használati értékének növelése
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • zöldfelületfejlesztési terv (db) • növényállomány kataszter • elültetett fás és lágyszárú növények száma (db) • felújított zöldfelületek nagysága (m²)
Projektgazda	Fejér Megyei Szent György Kórház
Partnerek, stakeholderek	Sárbogárd Város Önkormányzata, civil szervezetek, lakosság

Előkészítettség	Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási akciótervében rögzített projekt
Költségigény	Részletes zöldfelületi kataszter alapján készített felújítási terv szerint határozható meg.
Ütemezés	2023-2027
Forrás	állami forrás

45. táblázat: Szakorvosi rendelő növényzet- és funkció rendezése

Projekt	22. Állomáspark fejlesztése
A projekt indoklása, szükségessége	A park állapota a növényzet szempontjából jónak mondható, de az új típusú közösségi terekkel számított igényeknek nem minden esetben felel meg, ezért a meglévő növényzet felújítása szükséges. A város számos részében, de a magterületen kiemelten szükség van; a konszenzus alapján megfogalmazott jövőképből: Sárbogárd dinamikus fejlődő, összetartó és élhető gazdasági központ , a közösségépítésnek és az identitás erősítésének fontos szerepe van, a városi életminőséget erősítő elemek mellett.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • Tereprendezés (vizes élőhely lehetőségének megvizsgálása), • pihenőpark kialakítása, • benzinkút lehatárolása növényzettel.

A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • park minőségi közösségi tér céljára történő alkalmassá tétele • használati értékének növelése
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • zöldfelületfejlesztési terv (db) • növényállomány kataszter • elültetett fás és lágyszárú növények száma (db) • felújított zöldfelületek nagysága (m²)
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderok	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, civil szervezetek
Előkészítettség	Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási akciótervében rögzített projekt
Költségigény	Részletes zöldfelületi kataszter alapján készített felújítási terv szerint határozható meg.
Ütemezés	2024-2025
Forrás	Önkormányzat saját forrás

46. táblázat: Állomáspark fejlesztése

Projekt	23. Városközpont terv készítése
A projekt indoklása, szükségessége	<p>A stratégia megfogalmazott jövőképében: Sárbogárd dinamikusán fejlődő, összetartó és élhető gazdasági központ, a közösségépítésnek és az identitás erősítésének fontos szerepe van, a városi életminőséget erősítő elemek mellett. Ezen belül fogalmazódik meg az átfogó cél: A város differenciált településjellelével harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, amelynek egyik legfontosabb eleme, és az akcióterületként kiemelt része a Belváros rehabilitációja.</p> <p>Annak érdekében, hogy a lakosság minden korosztály számára komfortossá váljon a magterület összehangolt, tudatos, logikailag ütemezett fejlesztése szükséges. Ezen túlmenően járásközpontként a közszolgáltatási és közigazgatási feladatok megfelelő szintű ellátásához is elvárható a funkciónak megfelelő környezet biztosítása. Az itt található intézmények a város munkahely kínálatában is hangsúlyosak, így ebből a szempontból sem nélkülözhető az odafigyelés.</p>

A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • A városközpont hasznosítható épületállományának felmérését is tartalmazó tanulmány készítése • Közvéleménykutatás a teljes lakosság, vállalkozók, a szolgáltatók bevonásával • A településrendezési tervvel összehangolt városközpont terv készítése, közösségi részvétellel
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • A városközpont egységes, tervszerű fejlesztésének alátámasztása távlatos tervezéssel • A városiasság erősítése
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Tanulmány van/nincs • Közvéleménykutatás eredményeinek feldolgozása van/nincs • Városközpont terv van/nincs
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderok	Műszaki osztály, városfejlesztésért felelős menedzsment, lakosság, civil szervezetek, helyi vállalkozók
Előkészítettség	
Költségigény	
Ütemezés	2022
Forrás	saját forrás

47. táblázat: Városközpont terv készítése

2. Sárszentmiklósi akcióterület

Intézkedés	Sárszentmiklósi akcióterület fejlesztése
Stratégiai cél	2. A város differenciált település jellegével harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása és működtetése
Indoklás	<p>Sárszentmiklós a hosszan elnyúló város egyik alközpontja, Sárbogárd második legnagyobb lakónépességgel rendelkező városrésze, számos közigazgatási és szolgáltatási funkcióval, identitással. Az itt élők számára a közösségi élet központját az iskola és óvoda jelenti, nincs külön közösségi épület, klub, ahol akár a fiatalok, az idősebbek a településrész hagyományait, kisebb rendezvényeket meg tudnák tartani. A városrész saját sportpályája is fejlesztést igényel.</p> <p>A településrész és az akcióterület infrastruktúráját tekintve a sárszentmiklósi területen nagy probléma a városrész vízvezető</p>

	rendszerének állapota, a vízvezetés, vízvisszatartás helyzete. A fiatalok igénye a közösségi terek, zöldfelületek, játszóterek megújítása.	
Kapcsolódás	A társadalmi megújulás átfogó célon belül A városközpont és az alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése rész cél	
Az intézkedés tartalma	Támogatható tevékenységek, projekt javaslatok	Kedvezményezettek köre
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Közösségi tér fejlesztés a templom és iskola környékén 2. Felszíni vízvezetés 3. Intézményi zöldfelületek fejlesztése 4. Tisza utca vizes terület fejlesztése 5. Utcafásítás, zöldsávok egységes rendezése 6. Piacképes tudást és kompetenciákat nyújtó felnőttképzés infrastrukturális feltételeinek javítása 	helyi és vonzástérség lakossága, betelepülő vállalkozások, átmenőforgalomban résztvevők
Projekt kiválasztási kritériumok	<ul style="list-style-type: none"> • Közvetlenül szolgálja a környezetszennyezés csökkentését • Mérsékli az üzemeltetési, fenntartási költségeket • Növeli a város vonzerejét, megtartóképességét • Javítja az életminőséget • Új szolgáltatást, munkahelyet hoz létre • Csökkenti az adminisztrációt, megkönnyíti az ügyintézés • Hozzájárul a lakosság tudatformálásához • Szolgálja a város környéki települések minél szélesebb körét • Javítja a mikroklimatikus viszonyokat • Csökkenti az üvegház-hatású gázok kibocsátását és a légszennyezést • Családbarát beruházás • Növeli az általános költséghatékonyságot és energiaköltségeket 	
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Közösségi terek kiterjedése nő (m²) • Felszíni vízvezetéssel rendezett terület nő (m²) • Zöldfelületfejlesztésben részesült intézmények száma nő (db) • Rendezett zöldsávok, új fakiültetések száma nő (db) • Iskolafelújítás megtörtént 	

48. táblázat: Sárszentmiklósi akcióterület fejlesztése

Sárszentmiklós akcióterületi fejlesztésekhez tartozó projektek

Projekt	1. Közösségi tér fejlesztés a templom és iskola környékén
A projekt indoklása, szükségessége	Annak érdekében, hogy a városlakók a helyi lehetőségekkel tudjanak élni, a városfejlődésnek a helyi komfort, életminőség növelése kell legyen a célja. Sárbogárd jövőképe: Sárbogárd dinamikusan fejlődő, összetartó és élhető gazdasági központ , a közösségépítésnek és az identitás erősítésének fontos szerepe van, a városi életminőséget erősítő elemek mellett. Hangsúlyos, hogy az itt élők magukénak érezzék a települést, ehhez szükséges, hogy legyenek olyan közösségi terek, sétányok, parkok, amelyeken az emberek közötti kapcsolatépítés spontán lehetőségei is adottak. A városrész területének rendezése egyben a természeti- és klimatikus viszonyok javítását is szolgálja amellet, hogy a természetközeli fekvéséből származó előnyöket hasznosítani tudja.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • Elavult infrastruktúra fejlesztése • Sárszentmiklói Világháborús emlékpark növénytelepítés • Semmelweis utcai játszótér megújítása, zöldfelületfejlesztése • Sportpálya zöldfelületfejlesztése, mellette szabadidőpark kialakítása • Határoló növényzet és árnyékolás biztosítása
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • Az itt élők különböző korosztályának közösségi-, rendezvényterek kialakítása • Sportolási lehetőség biztosítása
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • zöldfelületfejlesztési terv (db) • növényállomány kataszter • elültetett fás és lágyszárú növények száma (db) • felújított zöldfelületek nagysága (m²)
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, civil szervezetek
Előkészítettség	Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási akciótervében rögzített projekt
Költségigény	Részletes zöldfelületi kataszter alapján készített felújítási terv szerint határozható meg.
Ütemezés	2024-2025

Forrás	TOP+ 2.1 Versenyképes megye 2.1.1 PO-ii. Az integrált és inkluzív helyi társadalmi, gazdasági és környezeti fejlődés, a kultúra, a természeti örökség, a fenntartható turizmus és a biztonság előmozdítása a városi térségekben / Településfejlesztés, települési szolgáltatások / Élhető települések – integrált településfejlesztési beavatkozások / Települési közterületek családbarát és környezettudatos, klímabarát megújítása a slow city – lassú város – megközelítéssel összhangban; Családok és fiatalok szabadidő hasznos eltöltését segítő rekreációs övezetek, városi közösségi terek, épületek kialakítása;
--------	--

49. táblázat: Közösségi tér fejlesztés a templom és iskola környékén

Projekt	2. Felszíni vízelvezetés
A projekt indoklása, szükségessége	A klímaváltozás okozta környezeti és klimatikus hatások miatt a településen élő és dolgozó emberek számára a megfelelő életkörülmények csak igényesebb közműinfrastruktúra-ellátással biztosíthatók. Az eredendően mély területen a szélsőséges időjárást, a nagyobb csapadékeseményeket a meglévő vízelvezető rendszerek nem tudják megfelelően kezelni. A megfelelő vízelvezetés, víztárolás kialakításának hiánya komoly veszélyeztetést okoz. Ennek elkerülésére a települést fel kell készíteni a nagyobb intenzitású záporok csapadékának fogadására. Fejleszteni kell a vízelvezetés hálózati rendszerét és növelni kell a helyi vízvisszatartás lehetőségét. Elengedhetetlen a csatornák és árkok rendezése. A projekt illeszkedik a zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése tematikus célhoz
A projekt tartalma	Felszíni vízelvezetés rekonstrukciója: Tisza utca középső szakaszától a Köztársaság útig, a Köztársaság úton a Mol töltőállomásig, majd a Vörösmarty – Magyar utca közötti szakasz, majd tovább a Homokos utca irányába
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • Felszíni vízrendezés megoldása • Helyi vízvisszatartás biztosítása
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Rendezett csatornák, árkok hossza (m) • Vízvisszatartás biztosító felület nagysága (m²)
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsmet,
Előkészítettség	
Költségigény	Részletes vízrendezési terv alapján határozható meg
Ütemezés	2024-2026

Forrás	TOP+ 2.1 Versenyképes megye 2.1.1 PO-ii. Az integrált és inkluzív helyi társadalmi, gazdasági és környezeti fejlődés, a kultúra, a természeti örökség, a fenntartható turizmus és a biztonság előmozdítása a városi térségekben / Településfejlesztés, települési szolgáltatások / Élhető települések – integrált településfejlesztési beavatkozások / Települési közterületek családbarát és környezettudatos, klímabarát megújítása a slow city – lassú város – megközelítéssel összhangban; Családok és fiatalok szabadidő hasznos eltöltését segítő rekreációs övezetek, városi közösségi terek, épületek kialakítása;
--------	--

50. táblázat: Felszíni vízelvezetés

Projekt	3. Intézményi zöldfelületek fejlesztése
A projekt indoklása, szükségessége	<p>A környezeti terhelések csökkentése és így az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez a társadalom szemléletmódjának gyökeres megváltoztatására van szükség. A helyi társadalom klímatudatosságát erősítő egyik legfontosabb lépés, ha a klímatudatos értékrendet integráljuk a helyi oktatási és nevelési intézményekbe. Ennek egyik legfontosabb eszköze, ha a legkisebbektől kezdve nagy hangsúlyt fektetünk a környezettudatos nevelésre. Ehhez elengedhetetlen a meglévő óvodai és iskolai zöldfelületek fejlesztése. Bár a meglévő zöldfelület állapota megfelelő, a klímaváltozás hatására új kihívásoknak kell alkalmazkodni, ezért a növényzet felújítása során szem előtt kell tartani a változó környezeti igények melletti fenntarthatóságot és a klímaadaptációs igényeket (pl.: árnyékolás).</p> <p>A helyi oktatási és nevelési intézményekbe, javasolt az ovi-kert, sulikert programok elindítása, amellyel játékos módon, a közvetlen tapasztalatszerzés módszerével ismertetjük meg a gyermekeket a kertészkedés mozzanataival, a kertben folyó munkával. A projekt Sárbogárd ITS Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése tematikus célhoz illeszkedik.</p>
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • Kipp-Kopp óvoda növényzet felülvizsgálata • Sárszentmiklósi Általános iskola intézménykert megújítása • Mindkét intézmény esetében: Funkcióterületek racionalizálása, új funkciók elhelyezése, a meglévő játszóeszközök felújítása, szükség esetén cseréje, növényzet felülvizsgálata – kiegészítése, burkolatok megújítása, új növénytelepítés (árnyékadó képesség elsődleges)
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • Új növénytelepítés, amelynek fő céljai az árnyékadó képesség növelése, valamint a környezeti nevelés segítése • a két intézmény használati értékének növelése • ovi-kert, sulikert programba történő becsatlakozás

Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • növényállomány kataszter • felújított zöldfelületek nagysága (m²) • elültetett egyedek száma (db) • felújított játszóeszközök száma
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderok	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, az intézmény vezetése, intézménybe járó gyerekek szülei
Előkészítettség	Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási akciótervében rögzített projekt
Költségigény	Részletes zöldfelületi kataszter alapján készített felújítási terv szerint határozható meg.
Ütemezés	2023-2026
Forrás	Önkormányzat saját forrás

51. táblázat: Intézményi zöldfelületek fejlesztése

Projekt	4. Tisza utca vizes terület fejlesztése
A projekt indoklása, szükségessége	A klímaadaptációhoz kapcsolódó aktualitás feladat a csapadékvíz menedzsment, melynek célja helyreállítani, fejleszteni a terület vízkörforgását. Ahhoz, hogy kezelni tudjuk a lehulló zápor mennyiséget, az áradásokat, hogy befolyásolhassuk a mikroklímát záportároló építése, zöldfelületek létrehozása, a termőföld megtisztítása, megfelelő növényzet telepítése, a vizek egészségének helyreállítása javasolt. Az esővíz helyben tartása, időszakos tárolása, a beszivárgás elősegítése a vízgazdálkodás új iránya. A csapadékvíz gyűjtésére és hasznosítására vonatkozó tervek kidolgozása javasolt a város egész területén, a vízvisszatartás egyik legjobb eszköze az úgynevezett esőkertek, csapadékvíz tárolók létrehozása. A projekt Sárbogárd ITS Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése tematikus célhoz illeszkedik.
A projekt tartalma	Felszíni vízrendezésre vonatkozó tanulmány készítése Új pihenőpark kialakítása az adottságokra építve, kihasználva a vizenyős területet. Esőkert létrehozása körülötte park funkcióval, célzott növénytelepítés, funkciók kialakítása
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • Felszíni vízrendezés • Vízkörforgás biztosítása • Klímaadaptációs képességek növelése • Pihenőpark kialakítása

Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Vízrendezéssel érintett terület nagysága (m²) • Felszíni vízrendezési tanulmány van/nincs
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsmet, az intézmény vezetése, intézménybe járó gyerekek szülei
Előkészítettség	Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási akciótervében rögzített projekt
Költségigény	Részletes megvalósíthatósági terv alapján szerint határozható meg.
Ütemezés	2024-2026
Forrás	KEHOP+ SO2.7. A természet, a biológiai sokféleség és a zöld infrastruktúrák védelmének és megóvásának fokozása, többek között a városi térségekben, valamint valamennyi szennyezési forma csökkentése – Zöld-kék infrastruktúra intézkedés

52. táblázat: Tisza utca vizes terület fejlesztése

Projekt	5. Utcafásítás, zöldsávok egységes rendezése
A projekt indoklása, szükségessége	A város igen kevés egységes, jó állapotban levő fasorral rendelkezik, egy egységes fasor alapvetően meghatározza az utca karakterét. Ezen kívül a fasorral ellátott utcák ökológiai jelentősége is sokkal fontosabb, árnyékoló hatása, klimatizáló hatása jelentősebb. A teljes településre javasolt ütemezhető, átfogó utcafásítási terv elkészítése és betartatása annak érdekében, hogy hosszútávon ki tudjon alakulni egy rendszer. A közlekedés levegő- és zajterhelő hatásának mérséklése érdekében javasolt a forgalmasabb utak mentén a három szintű zöldsáv megvalósítása. A környezetszennyezések mérséklése mellett az utcafásítások segítik a klímaadaptációt, a gátolják a városi hőszigetek kialakulását, az árnyékoló hatásukkal csökkentik a nyári hűtési energiaigényeket. A projekt Sárbogárd ITS Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése tematikus célhoz illeszkedik.
A projekt tartalma	Egységes koncepció kidolgozása és megvalósítása az akcióterületen tervezett útfásításokra, kiemelt utcák: Magyar utca, Vörösmarty Utca
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • a városias jelleg erősítése • a levegő és zajterhelések csökkentése • a városi hőszigetek kialakulásának mérséklése
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • elültetett fák száma (db) • utak mentén kialakított zöldsávok hossza (m)

Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, civil szervezetek, lakosság
Előkészítettség	Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási akciótervében rögzített projekt
Költségigény	A komplex zöldfelület-fejlesztési terv alapján költséghatár
Ütemezés	2023-2027
Forrás	KEHOP+ SO2.7. A természet, a biológiai sokféleség és a zöld infrastruktúrák védelmének és megóvásának fokozása, többek között a városi térségekben, valamint valamennyi szennyezési forma csökkentése – Zöld-kék infrastruktúra intézkedés

53. táblázat: Utcafásítás, zöldsávok egységes rendezése

Projekt	6. Piacképes tudást és kompetenciákat nyújtó felnőttképzés infrastrukturális feltételeinek javítása
A projekt indoklása, szükségessége	Sárbogárdon a munkanélküliek körében magas a képzetlenek részaránya. Ezért, valamint az ingázások csökkentése érdekében szükséges a helyi képzési rendszerek diverzifikálása. Egyik formája a felnőttképzés, amely hozzásegíti a potenciális munkaerő, illetve állaskereső a kor követelményeinek megfelelő, piacképes tudás megszerzéséhez. Sárbogárd központjában a szakképzésen alapuló duális rendszer javasolt, míg Sárszentmiklóson a decentralizálás elvének megfelelően a volt iskola épületében a dunavecsei református egyház fenntartásában, felnőttképzéseket bonyolító Mezőföld „népiskola” elhelyezése javasolt. A stratégia célrendszerében stratégiai cél: A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés, részcélként szerepel A kor követelményeinek megfelelő, piacképes tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • A felújításhoz szükséges műszaki tervdokumentáció elkészítése • A volt iskola épületfelújítása
A projekt célja, elvárt eredmények	Felnőttképzés indítása, amellyel a helyi gazdasági igényeknek megfelelő munkaerő kínálat biztosítható.
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Műszaki tervdokumentáció van/nincs • ...m² épületfelújítás

Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, az intézmény vezetése, a járásban működő vállalkozások, gazdasági partnerek, dunavecsei református egyház Mezőföld „népiskola”
Előkészítettség	
Költségigény	
Ütemezés	2025-2027
Forrás	saját forrás

54. táblázat: Piacképes tudást és kompetenciákat nyújtó felnőttképzés infrastrukturális feltételeinek javítása

3. Alsótöbörzsök akcióterület

Intézkedés	Alsótöbörzsöki akcióterület fejlesztése	
Stratégiai cél	2. A város differenciált település jellegével harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása és működtetése	
Indoklás	Alsótöbörzsök sárbogárdi központhoz, közeli fekvése miatt a többi városrészhez képest jobban integrálódik, azonban számos területen szükséges javítani úgy az intézmények, mint az infrastruktúra és a környezet állapotán. Akcióterületi státuszát azonban elsősorban a használaton kívüli Dózsa laktanya gazdasági hasznosításának szándéka indokolja.	
Kapcsolódás	A társadalmi megújulás átfogó célon belül A városközpont és az alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése rész cél	
Az intézkedés tartalma	Támogatható tevékenységek, projekt javaslatok	Kedvezményezettek köre
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Felszíni vízelvezetés II. ütem 2. Játsszótér rekonstrukció, fejlesztés 3. Óvoda felújítás és intézményi zöldfelületfejlesztés 4. Szent István ált. isk. zöldfelületfejlesztése 5. Dózsa György laktanya átvétel előkészítése 6. Ipari park számára kijelölt terület előkészítése 	helyi és vonzásterület lakossága, betelepülő vállalkozások, átmenőforgalomban résztvevők, beszállítók

Projekt kiválasztási kritériumok	<ul style="list-style-type: none"> • Közvetlenül szolgálja a környezetszennyezés csökkentését • Mérsékli az üzemeltetési, fenntartási költségeket • Növeli a város vonzerejét, megtartókéességét • Javítja az életminőséget • Új szolgáltatást, munkahelyet hoz létre • Csökkenti az adminisztrációt, megkönnyíti az ügyintézés • Hozzájárul a lakosság tudatformálásához • Szolgálja a város környéki települések minél szélesebb körét • Javítja a mikroklimatikus viszonyokat • Csökkenti az üvegház-hatású gázok kibocsátását és a légszennyezést • Családbarát beruházás • Növeli az általános költséghatékonyt és energiaköltségeket
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Felszíni vízrendezéssel érintett terület nő (m²) • Fejlesztéssel érintett játszóterek száma nő (db) • Rendezett intézményi zöldfelület nagysága nő (m²) • Ipari park céljára előkészített terület nő (ha)

55. táblázat: Alsótöbörzsöki akcióterület fejlesztése

Alsótöbörzsöki akcióterületi fejlesztésekhez tartozó projektek

Projekt	1. Felszíni vízvezetés II. ütem
A projekt indoklása, szükségessége	A klímaváltozás okozta környezeti és klimatikus hatások miatt a településen élő és dolgozó emberek számára a megfelelő életkörülmények csak igényesebb közműinfrastruktúra-ellátással biztosíthatók. Az eredendően mély területen a szélsőséges időjárást, a nagyobb csapadékeseményeket a meglévő vízvezető rendszerek nem tudják megfelelően kezelni. A megfelelő vízvezetés, víztárolás kialakításának hiánya komoly veszélyeztetést okoz. Ennek elkerülésére a települést fel kell készíteni a nagyobb intenzitású záporok csapadékának fogadására. Fejlesztteni kell a vízvezetés hálózati rendszerét és növelni kell a helyi víz visszatartás lehetőségét. Elengedhetetlen a csatornák és árkok rendezése.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • Szent István út, Bajcsy, Dózsa, Bem, Esze Tamás, Imremajori út csapadékvizeinek bekötése a befogadó külterületi árkokba
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • Felszíni vízrendezés megoldása 14.
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Rendezett csatornák, árkok hossza (m) 15.
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata

Partnerek, stakeholderek	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment,
Előkészítettség	
Költségigény	Részletes vízrendezési terv alapján határozható meg
Ütemezés	2024-2026
Forrás	TOP+ 2.1 Versenyképes megye 2.1.1 PO-ii. Az integrált és inkluzív helyi társadalmi, gazdasági és környezeti fejlődés, a kultúra, a természeti örökség, a fenntartható turizmus és a biztonság előmozdítása a városi térségekben / Településfejlesztés, települési szolgáltatások / Élhető települések – integrált településfejlesztési beavatkozások / Települési közterületek családbarát és környezettudatos, klímabarát megújítása a slow city – lassú város – megközelítéssel összhangban; Családok és fiatalok szabadidő hasznos eltöltését segítő rekreációs övezetek, városi közösségi terek, épületek kialakítása;

56. táblázat: Felszíni vízelvezetés II. ütem

Projekt	2. Játsszótér rekonstrukció, fejlesztés
A projekt indoklása, szükségessége	A város játszótereinek állapota leromlott, funkcionálisan elavultak, ezért fenntartásuk egyre költségesebb, a főbb biztonsági és minőségi elvárásoknak nem tesznek eleget. Ezért rekonstrukciójuk, fejlesztésük szükséges.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> Tüzér utcai játszótér uniós szabványnak megfelelő fejlesztése
A projekt célja, elvárt eredmények	A kor követelményeinek, biztonsági előírásoknak megfelelő játszótér kialakítása
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> Korszerűsítéssel érintett játszótér területe nő (m²) Korszerű játszótérek száma nő (db)
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, civil szervezetek, lakosság
Előkészítettség	Tervek előkészítése a pályázati forrás terhére készül majd
Költségigény	
Ütemezés	2025

Forrás	TOP+ 2.1 Versenyképes megye 2.1.1 PO-ii. Az integrált és inkluzív helyi társadalmi, gazdasági és környezeti fejlődés, a kultúra, a természeti örökség, a fenntartható turizmus és a biztonság előmozdítása a városi térségekben / Településfejlesztés, települési szolgáltatások / Élhető települések – integrált településfejlesztési beavatkozások / Települési közterületek családbarát és környezettudatos, klímabarát megújítása a slow city – lassú város – megközelítéssel összhangban; Családok és fiatalok szabadidő hasznos eltöltését segítő rekreációs övezetek, városi közösségi terek, épületek kialakítása;
--------	--

57. táblázat: Játsszótér rekonstrukció, fejlesztés

Projekt	3. Óvodafelújítás és intézményi zöldfelületfejlesztés
A projekt indoklása, szükségessége	<p>Az óvoda épületének állapota jelentősen leromlott, teljeskörű felújítása szükséges.</p> <p>A környezeti terhelések csökkentése és így az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez a társadalom szemléletmódjának gyökeres megváltoztatására van szükség. A helyi társadalom klímaturatosságát erősítő egyik legfontosabb lépés, ha a klímaturatosság értékrendet integráljuk a helyi oktatási és nevelési intézményekbe. Ennek egyik legfontosabb eszköze az úgynevezett ovi-kert létrehozása. Az ovi-kertben játékos módon, a közvetlen tapasztalatszerzés módszerével ismertetjük meg a gyermekeket a kertészkedés mozzanataival, a kertben folyó munkával. Az intézményi zöldfelületek fejlesztése segíti az ökoovi programokat, amelyben kiemelt helyet kap a környezettudatosságra nevelés, ezzel útmutatást ad a gyermekek számára egy természetet és élővilágot védő életmód kialakítására. A projekt Sárbogárd ITS két tematikus céljához – Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése, Helyi közösségek erősítése – is illeszkedik.</p>
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • a meglévő növényállomány felmérése, felújítási terv készítése • új biológiai sokféleséget növelő, a klímaváltozás hatásait mérséklő növényállomány telepítése • a meglévő játszóeszközök felújítása, szükség esetén cseréje
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • Sárbogárdi Zengő Óvoda Töbörzsöki Telephelye Aprajafalva Óvoda műszaki állapotának javítása, óvodakert fejlesztése • használati értékének növelése • ökoovi program kialakításának, folytatásának támogatása
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • 210 m² felújított épület felújítása • növényállomány kataszter van/nincs • felújított zöldfelületek nagysága (m²) • elültetett egyedek száma (db)

	<ul style="list-style-type: none"> • felújított játszóeszközök száma
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsmnt, az intézmény vezetése, intézménybe járó gyerekek szülei
Előkészítettség	Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási akciótervében rögzített projekt
Költségigény	Részletes zöldfelületi kataszter alapján készített felújítási terv szerint határozható meg.
Ütemezés	2024
Forrás	Önkormányzat saját forrás

58. táblázat: Óvodafelújítás és intézményi zöldfelületfejlesztés

Projekt	4. Szent István ált. isk. intézményi zöldfelületfejlesztése
A projekt indoklása, szükségessége	<p>A környezeti terhelések csökkentése és így az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez a társadalom szemléletmódjának gyökeres megváltoztatására van szükség. A helyi társadalom klímatudatosságát erősítő egyik legfontosabb lépés, ha a klímatudatos értékrendet integráljuk a helyi oktatási és nevelési intézményekbe. Ennek egyik legfontosabb eszköze, ha a legkisebektől kezdve nagy hangsúlyt fektetünk a környezettudatos nevelésre. Ehhez elengedhetetlen a meglévő iskolai zöldfelületek fejlesztése. Bár a meglévő zöldfelület állapota megfelelő, a klímaváltozás hatására új kihívásoknak kell alkalmazkodni, ezért a növényzet felújítása során szem előtt kell tartani a változó környezeti igények melletti fenntarthatóságot és a klímaadaptációs igényeket (pl.: árnyékolás).</p> <p>A helyi oktatási és nevelési intézményekbe, javasolt az ovi-kert, sulikert programok elindítása, amellyel játékos módon, a közvetlen tapasztalatszerzés módszerével ismertetjük meg a gyermekeket a kertészkedés mozzanataival, a kertben folyó munkával. A projekt Sárbogárd ITS Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése tematikus célhoz illeszkedik.</p>
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • Szent István Általános iskola intézménykert megújítása: Funkcióterületek racionalizálása, új funkciók elhelyezése, szükség esetén cseréje, növényzet felülvizsgálata – kiegészítése, burkolatok megújítása, új növénytelepítés (árnyékadó képesség elsődleges)

A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • Új növénytelepítés, amelynek fő céljai az árnyékadó képesség növelése, valamint a környezeti nevelés segítése • intézmény használati értékének növelése • sulikert programba történő becsatlakozás
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • növényállomány kataszter • felújított zöldfelületek nagysága (m²) • elültetett egyedek száma (db)
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderok	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, az intézmény vezetése, intézménybe járó gyerekek szülei
Előkészítettség	Zöld Infrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási akciótervében rögzített projekt
Költségigény	Részletes zöldfelületi kataszter alapján készített felújítási terv szerint határozható meg.
Ütemezés	2023-2026
Forrás	Önkormányzat saját forrás

59. táblázat: Szent István ált. isk. intézményi zöldfelületfejlesztése

Projekt	5. Dózsa György laktanya átvétel előkészítése
A projekt indoklása, szükségessége	Sárbogárd Város Önkormányzata évek óta egyeztetést folytat a HM-mel, a használaton kívüli Dózsa laktanya átadásáról annak érdekében, hogy gazdasági hasznosítására sor kerülhessen. A területet ipar-logisztikai célra kívánják igénybe venni, számítva a 2023-ban induló M8 gyorsforgalmi út megvalósításával létrejövő kitörési lehetőségre. A projekt kapcsolódik A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés átfogó cél, A helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése rész céljához.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • a 0119 hrsz-ú ingatlan vagyonezelési, rendelkezési jogának megszerzése • Településrendezési eszközök módosítása, a terület övezeti átsorolás
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • A barnamezős terület gazdasági hasznosítása

Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • A terület átadásáról szóló szerződés van/nincs • Földhivatali bejegyzés megtörtént igen/nem • Településrendezési eszközökben az övezeti átsorolás megtörtént igen/nem
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Jogi osztály, HM illetékesei, Földhivatal
Előkészítettség	
Költségigény	
Ütemezés	2022-2023
Forrás	Önkormányzat saját forrás

60. táblázat: Dózsa György laktanya átvétel előkészítése

Projekt	6. Ipari park számára kijelölt terület előkészítése
A projekt indoklása, szükségessége	<p>Az 5.sz. projektadatlapon felsorolt előzetes tartalmak teljesítését követően a 0119 hrsz-ú volt laktanyai ingatlan vasút felé eső részén leválasztható egy üres, ipari-logisztikai funkcióra alkalmas terület, amelynek a kijelölt szerepre való előkészítése szükséges. Ez magában foglalja a tervezést, vállalkozói kör és profil kiválasztását, marketing feladatok elvégzését, az előközművesítést, bekerítést stb.</p> <p>A projekt kapcsolódik A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés átfogó cél, A helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése rész céljához.</p>

A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • Az ipari park terület (10 ha) leválasztásának előkészítése, lefolytatása • Területhasznosítási tanulmány készítése • Releváns vállalkozói kör célzott megkeresése • A terület bekerítése • Előközművesítés
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • A város gazdasági profiljának diverzifikálása • Használaton kívüli barnamezős terület hasznosítása
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Ipari park terület földhivatali bejegyzése van/nincs • Területhasznosítási tanulmány van/nincs • Betelepülni szándékozó vállalkozások száma (db) • Bekerített terület nagysága (km²) • Előközművesített terület (km²)
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderok	Jogi osztály, műszaki osztály, gazdasági osztály, érdekelt vállalkozói kör, helyi lakosság, civilek
Előkészítettség	előkészítés alatt
Költségigény	25 mFt
Ütemezés	2022-2027
Forrás	TOP+ 2.1 Versenyképes megye 2.1.1 PO-ii. Az integrált és inkluzív helyi társadalmi, gazdasági és környezeti fejlődés, a kultúra, a természeti örökség, a fenntartható turizmus és a biztonság előmozdítása a városi térségekben / Településfejlesztés, települési szolgáltatások / Élhető települések – integrált településfejlesztési beavatkozások / Települési közterületek családbarát és környezettudatos, klímabarát megújítása a slow city – lassú város – megközelítéssel összhangban; Családok és fiatalok szabadidő hasznos eltöltését segítő rekreációs övezetek, városi közösségi terek, épületek kialakítása;

61. táblázat: Ipari park számára kijelölt terület előkészítése

Pusztagegri akcióterületi fejlesztések

Intézkedés	Pusztagegri akcióterület fejlesztése
Stratégiai cél	3. A társadalmi megújulás erősítése

Indoklás	<p>Az akcióterület kijelölése során fontosnak tartottuk a társadalmi együttműködés erősítését, komplex program megvalósítását, hiszen ennek a városrésznek még mindig a legmagasabb a lakosság száma a valamikor önálló sárbogárdi településrészek közül, így a társadalmi integrációnak a befogadó oldalról is van kerete.</p> <p>A 2014-2020 között működő Széchenyi 2020 program keretében Sárbogárdon több társadalmi célú integrációt szolgáló projekt valósult meg. Korábban a településen a tanulási integrációt szolgáló programok az iskolai intézményekben indultak, amelyek eredményeiből részesültek a hátrányos, illetve halmozottan hátrányos tanulók is. Az elmúlt években a szociális ellátás területén az idősek otthonának és a hajléktalan szállónak a fejlesztésére került sor, mindkét intézményben a működést elősegítő, a komfortfokozatot növelő kis értékű eszközök beszerzésére került sor.</p> <p>2016-ban az önkormányzat a szegregátumban élők helyzetének javítása, társadalmi integrálása érdekében több projekt megvalósítását tervezte, melyek akcióterülete a két településrész teljes területe volt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • TOP-5.2.1-15 A társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű komplex programok • TOP-4.3.1-15 Leromlott városi területek rehabilitációja <p>A fenti pályázati felhívásokra az önkormányzat benyújtotta pályázati kérelmét, azonban a Támogató csak Pusztaegres vonatkozásában támogatta a pályázatokat. A szociális városrehabilitáció ERFA részében szociális lakások kerültek kialakításra, míg az ESZA típusú forrásokból a szegregátumban élő hátrányos helyzetű emberek életlehetőségeinek javítása volt a cél. A projekt keretében foglalkoztatást, társadalmi integrációt, közösségfejlesztést, családsegítést és szociális munkát biztosító programok valósultak meg. A projekt megvalósításának tapasztalatai alapján az alábbi beavatkozási tevékenységek működtek hatékonyan a célterületen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • folyamatos szociális munka: főállású szociális munkás alkalmazása, állapotfelmérés és egyéni fejlesztési tervek készítése, tanácsadás pénzügyi, családszervezési és életvezetési, adósságkezelési témakörben • foglalkoztatási tanácsadás <p>a kora-gyermekkori fejlesztés: logopédus, konduktor, pszichológus szakemberek foglalkoztak a célcsoporttal az egyéni fejlesztés sikere érdekében</p>	
Kapcsolódás	Sárbogárd leszakadó városrésze, Pusztaegres Sárbogárd központtal és a többi városrészrel (Sárszentmiklós, Alsótöbörzsök, iparterület) együttesen valósítja meg a jövőképből felvázolt állapot elérését.	
Az intézkedés tartalma	Támogatható tevékenységek, projekt javaslatok	Kedvezményezettek köre

	<ol style="list-style-type: none"> 1. A folyamatos jelenléti szociális munka folytatása 2. Az integráció erősítésére irányuló rendezvények szervezése, lebonyolítása 3. A belterületi úthálózat fejlesztése 	helyi lakosság, a programban résztvevők, civil szervezetek a településrészen áthaladók
Projekt kiválasztási kritériumok	<ul style="list-style-type: none"> • Növeli a város megtartóképességét • Javítja az életminőséget • Javítja a város, városrész elérhetőségét • Új szolgáltatást, munkahelyet hoz létre • Hozzájárul a lakosság tudatformálásához • Szolgálja a város környéki települések minél szélesebb körét • Javítja a mikroklimatikus viszonyokat • Csökkenti az üvegház-hatású gázok kibocsátását és a légszennyezést • Közösségformáló rendezvények és programok 	
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Munkanélküliek száma csökken • 8. osztályt végzettek, érettségizettek száma nő • Közfoglalkoztatottak száma nő • Rendezvények száma nő • Felújított útszakaszok hossza nő 	

62. táblázat: : Pusztagegri akcióterület fejlesztése

Pusztagegri akcióterületi fejlesztésekhez tartozó projektek

Projekt	1. A folyamatos jelenléti szociális munka folytatása
A projekt indoklása, szükségessége	A szegregátumban élő hátrányos helyzetű emberek életlehetőségeinek javítása szükséges. A projekt keretében foglalkoztatást, társadalmi integrációt, közösségfejlesztést, családsegítést és szociális munkát biztosító programok valósulhatnak meg.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • folyamatos szociális munka: főállású szociális munkás alkalmazása, állapotfelmérés és egyéni fejlesztési tervek készítése, tanácsadás pénzügyi, családszervezési és életvezetési, adósságkezelési témakörben • foglalkoztatási tanácsadás • a kora-gyermekkorai fejlesztés: logopédus, konduktor, pszichológus szakemberek foglalkoztak a célcsoporttal az egyéni fejlesztés sikere érdekében

A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> A leszakadó városrészben élők életminősége, megélhetési színvonala, iskolai végzettsége emelkedik
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> 8. osztályt végzett tanulók száma 2 fő érettségizett tanulók száma 1 fő munkába állók száma 5 fő
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Polgármesteri Hivatal, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, civil szervezetek, lakosság
Előkészítettség	Meglévő program folytatása szükséges
Költségigény	40 mFt
Ütemezés	2024-2026
Forrás	Önkormányzat saját forrása TOP+, RRF

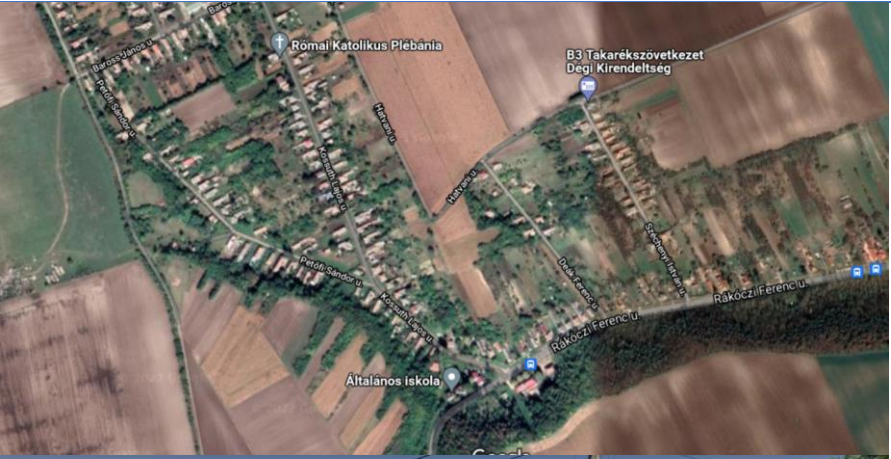

63. táblázat: A folyamatos jelenléti szociális munka folytatása

Projekt	2. Az integráció erősítésére irányuló rendezvények szervezése, lebonyolítása
A projekt indoklása, szükségessége	A szegregátumban élő hátrányos helyzetű emberek életlehetőségeinek javítása szükséges.
A projekt tartalma	A projekt keretében foglalkoztatást, társadalmi integrációt, közösségfejlesztést, családsegítést és szociális munkát biztosító programok valósulhatnak meg rendezvények, kis létszámú tanfolyamok, versenyek, klubestek formájában.
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> A leszakadó városrészben élők életminősége, közösségi élete, összetartozása, identitás tudata növekszik
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> Közösségi programokon résztvevők száma minimum 100 fő
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata

Partnerek, stakeholderok	Polgármesteri Hivatal, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, civil szervezetek, lakosság
Előkészítettség	Meglévő program folytatása szükséges
Költségigény	
Ütemezés	2024-2026
Forrás	Önkormányzat saját forrása TOP+, RRF

64. táblázat: Az integráció erősítésére irányuló rendezvények szervezése, lebonyolítása

Projekt	3. Belterületi úthálózat fejlesztése
A projekt indoklása, szükségessége	Pusztagegresre vezető 6306 sz. útból kiágazó utcák felújítása, szilárd burkolattal való ellátása. Burkolatszélesítés, aszfaltozás szükséges, mert több utca földút.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • útburkolás • útszélesítés • járda építés

16.	
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • A leszakadó városrészben élők életminősége emelkedik a jobb elérhetőséggel Sárbogárd központ felé
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Felújítással, korszerűsítéssel érintett belterületi úthálózat hossza 3 km
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Polgármesteri Hivatal Műszaki Osztály a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, civil szervezetek, lakosság
Előkészítettség	
Költségigény	100 mFt
Ütemezés	2023-2025
Forrás	Önkormányzat saját forrása RRF

65. táblázat: Belterületi úthálózat fejlesztése

Ipari park akcióterület

Ipari parki akcióterület		
Intézkedés	Ipari parki akcióterület fejlesztése	
Stratégiai cél	A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés	
Indoklás	<p>Sárbogárd város számára -az alábbiak alapján - megalapozott célkitűzés a dinamikus gazdaságfejlesztés:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bőven rendelkezik szabad, infrastruktúrával megközelített vagy ellátott területekkel, melyeket nem az élelmiszertermelésből kell kivonni, mint s települések többsége esetén. Árai versenyképesen alakíthatók. • Van egy fejlett ágazata, az agrárium, mely vertikális (feldolgozási) és horizontális irányban (új növénytermesztési és állattenyésztési alágazatok felé) is bővíthető. Ezen felül új ágazatok meghonosításában is érdekelt, alapozva a korábbi termelési kultúrákra (elektronikai ipar, járműipar). • A közlekedési hálózatok fejlődése révén előnyös logisztikai pozícióba kerül, amely még kiaknázatlan. • Képes képzett munkaerőt toborozni a munkába járók felét kitevő ingázói körből, s képes szabad munkaerőt felvonultatni, főként az alacsonyabb képzettséget igénylő munkakörökben. <p>A dinamikus gazdaságfejlesztéshez, mely meglévő szereplőkön túl új, tőkeerős vállalkozások letelepítésével és a jelenleg monokultúras gazdaság kiterjesztésével számol, fejleszteni kell a város vállalkozásbarát szolgáltatási, intézményi jellemzőit, melyek vonzóvá teszik a betelepedést.</p> <p>Az új befektetések egyik kiemelt kritériuma a vonzó telephelyi kínálat kialakítása. A közeli megyeszékhely, Székesfehérvár gazdag tapasztalatokkal és összehasonlítási alappal- egyúttal versenyfeltételekkel- rendelkezik ipari-logisztikai parkok és vonzó üzletpolitika tekintetében is, ugyanakkor mennyiségi vonatkozásban túltelítettnek tekinthető; Sárbogárd versenyképes kínálat kifejlesztésére képes e téren, közeli, s logisztikai tekintetben előnyös pozícióban.</p>	
Kapcsolódás	Sárbogárd ipari területének fejlesztése szinergiában a többi akcióterületen (Sárbogárd központ, Sárszentmiklós, Alsótöbörzsök, Pusztægres,) illetve a hálózatosan megvalósuló beruházásokkal együttesen valósítja meg a jövőképből felvázolt állapot elérését.	
Az intézkedés tartalma	Támogatható tevékenységek, projekt javaslatok	Kedvezményezett köre

	<ul style="list-style-type: none"> • Energiaközösség feltételeinek megteremtése • Területbővítés infrastruktúra fejlesztéssel • Csarnoképítés ipar/logisztikai célra • Inkubátorház és vállalkozás- fejlesztési központ bővítése • Városi és befektetésmenedzsmnt szervezet létrehozása menedzsmnt 	Polgármester, vállalkozásfejlesztéssel foglalkozó szervezetek Helyi vállalkozások, kamarák, vállalkozásfejlesztési szervezetek, megyei önkormányzat
Projekt kiválasztási kritériumok	<ul style="list-style-type: none"> • Közvetlenül szolgálja a környezetszennyezés csökkentését • Mérsékli az üzemeltetési, fenntartási költségeket • Növeli a város megtartókéességét • Javítja az életminőséget • Új szolgáltatást, munkahelyet hoz létre • Szolgálja a város környéki települések minél szélesebb körét • Javítja a mikroklimatikus viszonyokat • Csökkenti az üvegház-hatású gázok kibocsátását és a légszennyezést • Családbarát beruházás • Növeli az általános költséghatékonyságot és energiaköltségeket 	
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Bővített, korszerűsített intézmények száma nő • Energetikai korszerűsítésen átesett intézmények száma nő • Megújuló energia részarányának növekedése • Raktár és logisztikai kapacitások kialakítása • Városi gazdasági helyzetének javulása • Foglalkoztatásbővítés, munkahelyteremtés • Energiaközösség létrejötte • További, minimum 5 ha iparterület kialakítása • 5000 m²-es logisztikai kapacitás kiépítése • 5 új betelepülő vállalkozás • 2 fő befektetésmenedzser 	

66. táblázat Ipari park akcióterület

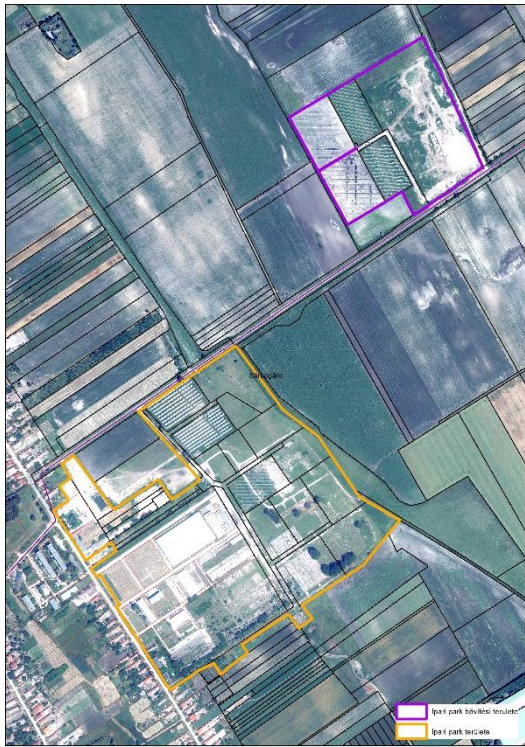
Az ipari parki akcióterületi fejlesztésekhez tartozó projektek

Projekt	1. Energiaközösség feltételeinek megteremtése
---------	---

A projekt indoklása, szükségessége	Sárbogárdon fejleszteni kell a város vállalkozásbarát szolgáltatási, intézményi jellemzőit, melyek vonzóvá teszik a betelepedést. Ennek egyik lépése az energiaközösség feltételeinek megteremtése. Az energiaközösségek különös jelentőséggel bírnak az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaság szempontjából az Európai Unió irányelveknek megfelelően, hiszen előmozdítják a keresletoldali hatékonyság növelését, a megújuló energiaforrások térnyerését, a megosztott villamosenergia-termelést és a közlekedési ágazat villamosítását.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • okos fogyasztásmérők telepítése • helyi energiatermelés és -elosztás, • közösségi energiaszolgáltatás, -tárolás, -ellátás • energiahatékonysági szolgáltatások
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • megújuló energia részarányának növekedése • energiahatékonyság növelése
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • energiaközösség létrejötte
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, vállalkozások, piaci szereplők
Előkészítettség	A városnak az ipari területen van szabad, önkormányzati tulajdonú területe
Költségigény	
Ütemezés	2023-2024

Forrás	egyedi támogatás, közvetlen brüsszeli források, piaci forrás
--------	--

67. táblázat: Energiaközösség feltételeinek megteremtése

Projekt	2. Területbővítés infrastruktúra fejlesztéssel
A projekt indoklása, szükségessége	Az ipari terület kibővítése és a hozzá kapcsolódó infrastruktúra fejlesztése új lehetőségeket nyit meg Sárbogárd számára. A település rendelkezik szabad, infrastruktúrával megközelített vagy ellátott területekkel, melyeket nem az élelmiszertermelésből kell kivonni, mint a települések többsége esetén.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • iparterület kialakítása • iparterületi infrastruktúra kialakítása
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • Komplex terv készítése • Helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése/Iparfejlesztés/Logisztikai kapacitások növelése • Használaton kívüli barnamezős terület hasznosítása • városi gazdasági helyzetének javulása • foglalkoztatásbővítés, munkahelyteremtés
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • további, minimum 5 ha iparterület kialakítása • 5000 m²-es logisztikai kapacitás kiépítése
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata

Partnerek, stakeholderok	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, vállalkozások, piaci szereplők
Előkészítettség	
Költségigény	
Ütemezés	2024-2026
Forrás	GINOP PLUSZ, Egyedi támogatás, közvetlen brüsszeli források, piaci források

68. táblázat: Területbővítés infrastruktúra fejlesztéssel

Projekt	3. Csarnoképítés ipar/logisztikai célra
A projekt indoklása, szükségessége	Az akcióterv fejlesztései nyomán kibővített területtel rendelkező ipari park hasznosításához szükséges új ipari és logisztikai csarnokok építése. A meglévő szereplőkön túl új, tőkeerős vállalkozások letelepítésére is szükség lesz a dinamikus gazdaságfejlesztéshez. A kibővített területen létesített új csarnokok alkalmas színteret biztosítanak új vállalkozások számára.
A projekt tartalma	17. Új csarnokok építése 18.
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • Komplex terv készítése • Helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése/Iparfejlesztés/Logisztikai kapacitások növelése • városi gazdasági helyzetének javulása • foglalkoztatásbővítés, munkahelyteremtés
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • Új csarnok száma (db, m²) javasolt 2 db 6000 m² • Új üzemi egységek száma (db,m²) javasolt 2 db 6000 m²
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata

Partnerek, stakeholderek	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, vállalkozások, piaci szereplők
Előkészítettség	
Költségigény	
Ütemezés	2024-2026
Forrás	GINOP PLUSZ, Egyedi támogatás, közvetlen brüsszeli források, piaci források

69. táblázat: Csarnoképítés ipar/logisztikai célra

Projekt	4. Inkubátorház és vállalkozás- fejlesztési központ bővítése
A projekt indoklása, szükségessége	A fejlesztések nyomán kibővült területtel és új infrastruktúrával rendelkező ipari park megköveteli az inkubátorház bővítését. A vállalkozás- fejlesztési központ fontos szerepet játszik új, tőkeerős vállalkozások letelepítésében, valamint a meglévő ipari szereplők megtartásában. Fontos, hogy a vállalkozások számára vonzó legyen a kialakított iparterület. Ebben segíthet az inkubátorház mint információs és tudásközpont, ami megadja az intézményi kereteket a sárbogárdi ipari park után érdeklődőknek.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> Komplex terv készítése Inkubátorház bővítése 19.
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> Inkubátorház kapacitásának bővítése Új betelepülő vállalkozások támogatása
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> 5 új betelepülő vállalkozás
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderek	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, vállalkozások, piaci szereplők
Előkészítettség	
Költségigény	
Ütemezés	2024-2026
Forrás	GINOP PLUSZ, Egyedi támogatás, közvetlen brüsszeli források

70. táblázat: Inkubátorház és vállalkozás- fejlesztési központ bővítése

Projekt	5. Város és befektetésmenedzsment szervezet létrehozása menedzsment
A projekt indoklása, szükségessége	Az inkubátorház, ipari park hatékony működéséhez elengedhetetlen, hogy Sárbogárd megfelelő befektetésmenedzsment szervezetet állítson fel, amely szervezet ki tudja használni a rendelkezésre álló infrastruktúrát.
A projekt tartalma	<ul style="list-style-type: none"> • Szervezetfejlesztés • Menedzsment szervezet felállítása • Menedzsment iroda létesítése 20.
A projekt célja, elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> • Új betelepülő vállalkozások támogatása • Kommunikációs megjelenések • Marketing tevékenység folytatása
Kimeneti indikátorok	<ul style="list-style-type: none"> • 2 fő befektetésmenedzser • 5 új betelepülő vállalkozás
Projektgazda	Sárbogárd Város Önkormányzata
Partnerek, stakeholderok	Műszaki osztály, a stratégia végrehajtásáért felelős menedzsment, vállalkozások, piaci szereplők
Előkészítettség	
Költségigény	
Ütemezés	2023-2027
Forrás	GINOP PLUSZ, Egyedi támogatás, közvetlen brüsszeli források

71. táblázat: Város és befektetésmenedzsment szervezet létrehozása menedzsment

6.3.3 Stratégiai célkitűzéseket támogató, átfogó szervezeti rendszerként működő stratégiai keretrendszerek (hálózatos, vonalas fejlesztések)

6.3.3.1 Hálózatos, vonalas beruházási fejlesztések

A felszíni **vízvezetések, az útfejlesztések és a zöld infrastruktúra** fejlesztések, melyek hálózatos projektekként lennének azonosíthatóak, a beavatkozások helyszínei és méreteik alapján az **akcióterületi projektek közé** kerültek besorolásra.

6.3.3.2 A város egészségét érintő, nem beruházási jellegű beavatkozások

Lépések a gazdaság további fejlődéséért, a munkahelyteremtésért

Városrész	Beavatkozások	Intézkedés	Részcél
Minden	A körkörös gazdaság feltételrendszerének kidolgozása	Körforgásos gazdaság megteremtése	Helyi gazdaság sokrétegűségének továbbfejlesztése
Minden	Vállalkozásbarát városspolitikai stratégia kezdeményezése, meghonosítása	Vállalkozásbarát szabályozási rendszer kialakítása Partnerség a vállalkozói szférával és a fiatalokkal	A település szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése
Minden	Foglalkoztatásösztönző eszközrendszer kidolgozása és bevezetése, különös tekintettel a befektetések és munkahelyteremtés ösztönzésére, incl. a hátrányos helyzetűek foglalkoztatására	Hatékony befektetésösztönzés, befektetéstámogató város marketing	A települési, szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése
Minden	Marketingstratégia akcióprogramjának intézkedési terve Befektetésösztönzési program kidolgozása és bevezetése	Hatékony befektetésösztönzés, befektetéstámogató településmarketing	A település szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése
Minden	Turizmusfejlesztési program kidolgozása	Turizmusfejlesztés	Helyi gazdaság sokrétegűségének továbbfejlesztése
Külterület, Városközpont (szervezetek)	Munkaigényes, importkiváltó termékek előállítása az Önkormányzat által szervezett, támogatott foglalkoztatások keretében	Helyi termékek előállításának ösztönzése	Helyi gazdaság sokrétegűségének továbbfejlesztése

72. táblázat: Projektek a fenntartható gazdaságért

6.3.3.3 Lépések a fenntartható természeti környezetért

Városrész	Beavatkozások	Intézkedések	Tematikus cél
Minden	A csapadékvíz-gazdálkodási elvek érvényesítése érdekében helyi rendeletalkotás. A szabályozás átvezetése a tervezési eszközökön	Integrált vízgazdálkodás fejlesztése, vízvisszatartás	Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése
Minden	A tájhasználat, a zöldfelületek és a funkciótlan területek területhasználatának rendeleti szabályozása kötelező és ajánlott kategóriákkal, a szabályozás átvezetése a tervezési eszközökön. A zöldfelületi és virágosítási rendező elvek megjelenítése az arculati tervben	Természeti és táji értékek védelmének biztosítása helyi szinten	Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése
Minden	Külterületi zöldinfrastruktúra-fejlesztési terv és levegőtisztaságvédelmi terv készítése	Útfásítások és mezővédő erősávok kialakítása	Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése
Minden	Környezetkímélő gazdálkodás tanácsadási feltételeinek megteremtése	Víz- és zöldfelület gazdálkodással kapcsolatos szemléletformálás	Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése
Minden	Zöldfelületi, virágos és rekreációs-terület- és pihenőpont hálózati terv készítése	Közcélú zöldterületek fejlesztése, növelése, fenntartása	Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése
Alsótöbörzsök, Városközpont, Sárszentmiklós	Zaj-, porvédelmi intézkedési terv kidolgozása, légszennyezettségi mérőpontok kialakítása	CO ₂ kibocsátás csökkentése, légszennyezettségmérő állomás telepítése	A környezetterhelések mérséklése, kibocsátás-csökkentés

Minden	Intelligens jelző- és mérőrendszer bevezetésének szorgalmazása a Vízmű vállalatnál	Víz- és zöldfelület gazdálkodással kapcsolatos szemléletformálás	Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése
Minden	Felszíni vízrendezési és csapadékvízgazdálkodási terv kidolgozása Vízrendezési hálózati terv kidolgozása és megvalósítása Csapadékvíz elvezető rendszer felújításának további ütemei	Integrált vízgazdálkodás fejlesztése, vízvisszatartás	Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése
Minden	Intézményi zöldfelületek megújítása, fejlesztése (Óvodák, Bölcsődék, Iskola kertek megújítása)	Magánkertek és intézménykertek bekapcsolása a zöldfelület-hálózatba	Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése
Minden	Helyi jelentőségű természeti értékek felmérése és helyi védelem alá helyezése	Természeti és táji értékek védelmének biztosítása helyi szinten	Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése
Minden	Temetők – határoló növényzet kialakítása, főbb útvonalakon fasortelepítések, ravatalozó környezetének fejlesztése	Közcélú zöldterületek fejlesztése, növelése, fenntartása	Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése
minden	Vonalas zöldfelületi elemek fejlesztése – főút belterületi szakaszának egységes átgondolása, utcafásítás létrehozása a főbb tengelyek mentén, parkolófásítások megvalósítása	Útfásítások és mezővédő erősávok kialakítása	Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése
minden	Utcafásítások, vizes árkok mentén zöldsávok kialakítása	Integrált vízgazdálkodás fejlesztése, vízvisszatartás	Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése

minden	Üzemeltetési feladatok összehangolása, tervszerű ütemezés	Közcélú zöldterületek fejlesztése, növelése, fenntartása	Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése
Külterület	Véderdők, erdősávok létesítése	Útfásítások és mezővédő erősávok kialakítása	Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése
Külterület	Állattartó telepek, gazdasági/mező gazdasági létesítmények fásítása	Útfásítások és mezővédő erősávok kialakítása	Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése
Külterület	Egymástól különálló belterületek között zf. kapcsolat létesítése	Útfásítások és mezővédő erősávok kialakítása	Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése
minden	Zöldfelületi nyilvántartás létrehozása	Víz- és zöldfelület gazdálkodással kapcsolatos szemléletformálás	Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése

73. táblázat: Projektek a fenntartható természetért

6.3.3.4 Lépések a fenntartható épített környezetért

Városrész	Beavatkozások	Intézkedések	Tematikus cél
Minden	Közlekedésfejlesztési terv kidolgozása a Zöldfelületi, virágos és rekreációs-terület- és pihenőpont hálózat tervével összhangban	Közúti közlekedés fejlesztése Zöldfelületek növelése és zöldhálózat fejlesztése	Gazdasági és logisztikai alközpont szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztése Zöld -és kékinfrastruktúra hálózatos fejlesztése
A helyi közlekedés rendszerének továbbfejlesztése	Fenntartható települési közlekedésfejlesztés	Közúti közlekedés fejlesztése	Gazdasági és logisztikai alközpont szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztése

Városrész	Beavatkozások	Intézkedések	Tematikus cél
Sárhatvan, Nagyhörccsökpuszta	A háztartási gázellátás megoldása az ellátatlan területeken	CO2 kibocsátás csökkentése, légszennyezettség csökkentése	A környezetterhelés mérséklése, kibocsátás csökkentése
Minden	Használton kívüli és leromlott állapotú középületek, önkormányzati tulajdonú ingatlanok rehabilitációja és hasznosítása, hiányzó funkciók betelepítése	Középületek rehabilitációjának folytatása	A városközpont és az alközpontos városias jellegének erősítése, funkcióbővítése
Minden	Közvilágítás kiterjesztése és korszerűsítése	SMART CITY intelligens megoldások alkalmazása	A városi szintű szolgáltatások fejlesztése

74. táblázat: Projektek a fenntartható épített környezetért

6.3.3.5 Lépések a társadalmi megújulásért, az életminőség javításáért

Néhány beavatkozás egyedi jellege miatt az *Akcióterületen kívüli projektek* kategóriájába kerültek. Ezen projektcsoporthoz alapvetően a társadalmi felemelkedéssel és szervezett, nonprofit foglalkoztatással kapcsolatos projekteket tartalmaz, melyek megvalósulása elengedhetetlen a város fejlődőképességének fokozásához.

Városrész	Beavatkozások	Intézkedés	Tematikus cél
	Helyi kulturális közösségi folyamat kezdeményezése és megvalósítása, helyi közösségek támogatása	Kulturális és szociális képességek fejlesztése, kulturális szolgáltatások javítása	Kulturális tőke növelése
	Ifjúságpolitikai és tehetséggondozási program kidolgozása: Ösztöndíj-program folytatása, tehetségek támogatása (ESZA)	A fiatalok elhelyezkedését, városon belüli életlehetőségeit, helyben maradását és letelepedését elősegítő ifjúságpolitikai program kidolgozása és megvalósítása	Lakhatási feltételek fejlesztése

Városrész	Beavatkozások	Intézkedés	Tematikus cél
	Intézményfejlesztési program és projektterv kidolgozása és megvalósítása: humánereőfejlesztés és komplex családi szolgáltatásfejlesztés	Közszolgáltatások intézményi fejlesztése	Városi szintű szolgáltatások bővítése, fejlesztése
	Smart City Intelligens városirányítás és városüzemeltetés (Smart City) koncepció kidolgozása, prioritások meghatározása	SMART CITY -intelligens megoldások a városirányítás, városüzemeltetés, kommunikáció és a városi élet minden területén	Városi szintű szolgáltatások bővítése, fejlesztése
Minden	A közfoglalkoztatásban és a szociális foglalkoztatásban gazdasági hasznosság erősítése, kompetenciafejlődést eredményező foglalkoztatási területek, módszerek alkalmazása, a tranzit-szerep erősítése	A hátrányos helyzetű lakossági rétegek elhelyezkedését is lehetővé tevő vállalkozások ösztönzése, nonprofit vállalkozási formák kialakítása	Társadalmi integráció, befogadás
Minden	Szociális szolgáltatásfejlesztési koncepcióból adódó fejlesztések megvalósítása	Szociális állapot javítása és a szolgáltatások fejlesztése Több intézkedés (szociális bérlakás program, ifjúságpolitikai program, lakóépületállomány fejlesztése) Szociális városrehabilitáció	Városi szintű szolgáltatások bővítése, fejlesztése A lakhatási feltételek fejlesztése
Minden	Átmeneti és rehabilitációs intézmények korszerűsítése	Közszolgáltatások intézményi fejlesztése	Városi szintű szolgáltatások bővítése, fejlesztése

Városrész	Beavatkozások	Intézkedés	Tematikus cél
Minden	A leszakadó rétegek társadalmi felzárkóztatási programja (A vonatkozó tematikus célok és intézkedések integrációja egy szakpolitikai program keretébe ágyazva)	A tematikus célokhoz tartozó intézkedések összessége	Városi szintű szolgáltatások bővítése, fejlesztése Társadalmi integráció, befogadás Kulturális tőke növelése Helyi közösségek erősítése Kommunikáció és partnerség
Minden	SIPKA-Sárbogárdi ifjúsági program a közösségi akciókért	Helyi közösségek, tehetségek pozitív megnyilvánulásának támogatása	Helyi közösségek erősítése
Minden	A tanoda program folytatása	Tanodák, felzárkóztató beavatkozások	Társadalmi integráció, befogadás
Minden	Partnerségi hálózati, infokommunikációs és média program kidolgozása és megvalósítása	Kommunikáció fejlesztése, helyi média lehetőségeinek kiszélesítése	Helyi közösségek erősítése
Városközpont Sárszentmiklós	Partnerségi együttműködés a rendőrkapitánysággal - közlekedésbiztonsági és bűnmegelőzési intézkedési terv kidolgozása és bevezetése	Fenntartható, integrált, komplex városirányítási rendszer kidolgozása és megvalósítása	Horizontális cél: Kommunikáció és partnerség fejlesztése
Minden	A civil szervezetek kezdeményezéseinek felkarolása	Helyi közügyek széles körben történő megtárgyalása, civil szervezetek kezdeményezéseinek felkarolása	Helyi közösségek erősítése

75. táblázat: Projektek a fenntartható társadalomért

Összességüket tekintve nem nagy volumenű, de a tervezési ciklus sikeressége szempontjából meghatározó projekteket takar ez a projektcsoport.

6.3.3.6 Járás, térségi hatókörű beavatkozások

A járás és a térség felzárkóztatásának elindításához, Sárbogárd térségközponti súlyának növeléséhez, a hálózatos fejlődés elindításához szükség van olyan térségi elemzésekre, programkidolgozásokra, amelyek alapján a járás képes megfelelően pozicionálni jövőbeli szerepeit, lehetőségeit a megyébe és a tágabb térségbe ágyazottan.

A város és a járás felzárkóztatásához szükség van olyan térségfejlesztési hatású infrastrukturális, gazdaság- és társadalomfejlesztési beavatkozásokra, amelyek kormányzati szintű döntéseket igényelnek, azonban szükségességüket Sárbogárd településfejlesztési stratégiájában is szükséges szerepeltetni. Erre vonatkozó elemzések és térségi programalkotás híján gondolati szintű javaslatok megfogalmazására van lehetőség, melyek azonban a tények ismeretén, a város stratégiai dokumentumain és az elmúlt évtizedek tapasztalatain alapulva kerülnek megfogalmazásra. A projektjavaslatok fő célja olyan programozási folyamat szorgalmazása, amely egyrészt lehetővé teszi, hogy Sárbogárd fejlődése érdekében a Szabad vállalkozási zóna státusz a lehető legnagyobb mértékben kiaknázható legyen, másrészt olyan fejlődési folyamatot indít el, amely léptékét tekintve lényegesen nagyobb – mintegy 50-100 km sugarú – térség felzárkóztatását, fejlődését megalapozza.

Projektjavaslatok a Mezőföld felzárkózási programjához és a "Mezőföld szíve" szabad vállalkozási zóna programhoz
„Fejér megye járásainak fejlődésvizsgálata és a támogatások alakulása az EU-csatlakozást követő időszakban” tárgyú elemzés kidolgozása, következtetések levonása a Sárbogárdi járásra vonatkozóan
A "Mezőföld felzárkóztatásáért" térségi fejlesztési, kormányzati programkezdeményezéshez kapcsolódó "Mezőföld szíve" szabad vállalkozási zóna program kidolgozása
Közlekedésfejlesztés
A várost érintő vasút- és közúthálózati fejlesztések
M8 Sárbogárd-Dunaújváros közti szakaszának tervezése és megépítése
Sugárirányú közúthálózat megerősítése, felújítása (különösen a Dunaújváros-Rétság-Cece-Szekszárd, valamint a Székesfehérvár-Börgönd-Sárbogárd vonalak)
Vasúti kapcsolati vonalak helyreállítása
Ipari és logisztikai fejlesztések
A "Mezőföld szíve" szabad vállalkozási zóna program, Logisztikai és iparfejlesztési alprogramban: Intermodális központ fejlesztési projekt
A "Mezőföld szíve" szabad vállalkozási zóna program, Logisztikai és iparfejlesztési alprogram, Ipari park fejlesztési projektcsoport
Agrár- és elsődleges agrárfeldolgozási fejlesztések

Projektjavaslatok a Mezőföld felzárkózási programjához és a "Mezőföld szíve" szabad vállalkozási zóna programhoz
„Fejér megye járásainak fejlődésvizsgálata és a támogatások alakulása az EU-csatlakozást követő időszakban” tárgyú elemzés kidolgozása, következtetések levonása a Sárbogárdi járásra vonatkozóan
Ipari és kertészeti növénytermesztés fejlesztése
Agrártermékek elsődleges feldolgozásának fejlesztése
A nagyüzemi állattenyésztés helyi szabályozási és optimális megvalósítási feltételeinek megteremtése
Családi és közösségi alapú, hálózatos termelési, feldolgozási és értékesítési formák feltételeinek előkészítése és megvalósítása
A helyi termék-előállítás ösztönzése
Komplex társadalomfejlesztési, felzárkózási program
Komplex társadalomfejlesztési, felzárkózási program kidolgozása
Oktatási és képzési projektcsoport (részprojektekre bontandó)
Kultúra projektcsoport
Egészségügy projektcsoport
Szociális projektcsoport
Lakhatási feltételek fejlesztése
Sárbogárd járás foglalkoztatási-gazdasági együttműködésének fejlesztése (paktum)

76. táblázat: Projektjavaslatok a Mezőföld felzárkózását szolgáló program megfogalmazásához

A térség elérhetősége szempontjából a leglényegesebb kérdés a közlekedési hálózat fejlesztése, amely a terület átjárhatóságát biztosítja és erősíti Sárbogárd pozícióját logisztikai és ipartelepítési vonzerő szempontjából.

A felzárkózáshoz kiemelten szükséges az üzleti infrastruktúra fejlesztése, mivel a tervezési időszakban várhatóan erősödik a térség iránti befektetői érdeklődés az ipari és logisztikai ágazatokban. A folyamat Sárbogárdon már elkezdődött, s a befektetői érdeklődést a tények igazolják. A várható fejlesztések alapján a befektetési vonzerő további, lényeges javulására lehet számítani.

A mezőgazdasági termékfeldolgozás és az állattenyésztés lehetőségét a szántóföldi növénytermesztés fejlettsége és a megtermelt termékek feldolgozásának hiánya indokolja. Az állattenyésztés Sárbogárd külterületén való elhelyezésének lehetőségét környezetvédelmi-, ingatlan- és közműszempontok alapján szükséges vizsgálni. (A lakóterületektől való kellő távolságra lévő területekben érdemes gondolkodni.) A nagyüzemi mellett foglalkoztatási és hozzáadott érték-termelés szempontjából is lényeges előrelépés lehetőségét kínálja a családi és közösségi alapú, hálózatos termelési, feldolgozási és értékesítési formák feltételeinek előkészítése és megvalósítása és a helyi termék-előállítás ösztönzése.

Egy térségi program sikerességét a beruházások jelentősen segítik, de az alapfeltétel a munkaerőpiaci követelményeknek megfelelni képes munkaerő rendelkezésre állása. A környező városok fejlődése jelentős mértékben hatott a településekre, így Sárbogárd lakosságára is, állandó lakhelyüket sokan áthelyezték a tartósan munkát biztosító városokba. Számosan ingáznak vagy külföldön dolgoznak, de megtartották eredeti állandó lakhelyüket. Elsősorban ők, valamint a közlekedési nehézségek miatt jelenleg munkát nem vállalók, az állás nélküliek, valamint a munkaerőpiacra éppen belépő fiatalok lehetnek az elsőként létesülő munkahelyek betöltői. Közép-és hosszú távon lényegesen javítani szükséges a gazdasági aktivitást a térségben, és a munkát vállalni szándékozók munkaerőpiaci kompetenciáit, általános kulturális állapotukat és szociális feltételrendszerüket is javítani szükséges. A mai kor fejlődési trendjei mindinkább a tudásigényesség felé tolnak el, ami az alacsony kompetenciákkal rendelkező oldalon elhelyezkedési nehézségeket, a magas szakmai igényesség oldalán munkaerőhiányt támaszt. Ebből adódóan dinamikus és átfogó lépéseket szükséges tenni a társadalmi tőke fejlesztése felé, amely már rövid- és középtávon is hoz látható eredményeket, azonban kiteljesedés hosszabb távon várható.

Éppen a hosszú távú fejlesztési igény indokolja, hogy minél előbb elinduljon egy minden munkaképes és később munkaerővé váló generációt érintő **komplex társadalomfejlesztési, felzárkózási program**. A komplex megközelítés hiánya következtében a társadalomfejlesztési akciók a legtöbb esetben kevés eredményt hoznak, a Mezőföld felzárkózási programja eredményességgel biztató mintaprogram lehetne.

6.4 Várostérségi szintű beavatkozási területek részletezése

Nem releváns.

6.5 Stratégia együttműködési menetrendek (zöld és digitális átállást elősegítő célok és intézkedések, opcionálisan innovációs menetrend)

6.5.1 Zöld átállás menetrend

Magyarország versenyképességének további erősödése a digitalizáción múlik, ezért minden eszközt meg kell ragadni annak érdekében, hogy a magyar gazdaság, társadalom minél nagyobb arányban részesedjen a digitalizáció előnyeiből. A digitális transzformáció kérdése a klímavédelemhez hasonlóan vált kiemelt és mostanra önálló területté.

A bennünket körülvevő elektronikus eszközök napjainkban fokozatosan intelligenssé válnak, amennyiben – a digitális technológia és az 1993-tól mindenki számára elérhetővé tett publikus internet segítségével – képessé válnak az egymással való kommunikációra, akár közvetlen emberi beavatkozások nélkül is. Ebben az új, folyamatosan kiterjeszkedő technológiai környezetben a gazdaság elkerülhetetlen módon alakul át tudás- vagy információalapú gazdasággá, míg társadalmunk információs társadalommá.

Az új információs technológia mostanra az élet minden területét áthatotta, a **digitális átalakulás** (digital transformation – DX) **mértéke** 90 százalék feletti a szolgáltató szektorban, de mostanra bőven 50 százalék feletti az olyan ágazatokban is, mint a mezőgazdaság.

A gazdaság legnagyobb tartalékai a hatékonyság növelés területén az automatizációban és a robotizálásban vannak. A foglalkoztatottság növelése önmagában már nem képes versenyképes termelékenységbővülést eredményezni, és könnyen mozgósítható tartalékok híján már egyébként sem jelent valós opciót a gazdaság fejlesztésére. Annál is inkább, mert 2030-ig **az automatizálás Magyarországon 1 millió munkahelyre fog érdemi hatást kifejteni** a mérsékelt ütemezési forgatókönyv alapján, azaz becslések szerint, a jelenleg rendelkezésre álló technológiákkal a [magyar munkaórák 49 százalékát lehetne automatizálni](#).

A **19. századi szemléletű gazdasági modellel nem lehet versenyezni a 21. században**, ez minden átalakulás kiindulópontja. A 21. század fogyasztója játékosságra, hálózati együttműködésre, kreativitásra, környezettudatosságra, gyors adaptációra vágyik. Az ipari társadalom igényeire kialakított városi intézmények, infrastruktúrák, hálózatok további reformjára van szükség ahhoz, hogy a digitalizáció, a fenntartható fejlődés, a körkörös gazdaság, az idősödő társadalmak igényeinek, lehetőségeinek és kihívásainak meg tudjanak felelni.

A digitális transzformáció sikere visszahat az **emberek életminőségére, az ország és a térség gazdasági teljesítőképességére, a versenyképességre**. Ma már nincs egyetlen olyan stratégia, vízió sem, amely ne az egyik legfontosabb kitörési pontként azonosítaná ennek az átmenetnek a sikerességét. Az átfogó digitális megközelítés szükségességét az is jól mutatja, hogy miközben a szűken vett IKT szektor bruttó hozzáadott értéke (GVA) Magyarországon a teljes érték mintegy 7 százalékát adta, addig a kiterjesztett – az IKT szektor által közvetlenül, illetve közvetetten indukált – hatásokat is figyelembe véve mindez már a teljes nemzetgazdasági GVA megközelítőleg 18,7 százalékát jelentette 2017-ben. Nem alaptalan az a hazai becslés, mely szerint a digitális gazdaság egésze a **közeljövőben meghaladhatja a 25 százalékot** (lásd **Digitális Megújulás Operatív Program Plusz (DIMOP)**).

A digitális transzformáció kérdése európai szinten is kiemelt. Ahhoz, hogy hosszú távon és fenntartható módon biztosítani lehessen az ország jólétét és versenyképességét **az átalakulási folyamat során Európa valamennyi polgárának, valamint valamennyi európai vállalkozásnak – méretétől vagy helyétől függetlenül – részesülnie kell a digitalizáció jelentette előnyökből**, és nem megengedhető egyes területek vagy kiszolgáltatott csoportok lemaradása, kimaradása.

A digitális átmenet is **integrált megközelítést követelő célrendszerre vált**, amelynek választ kell adnia a jelenlegi és az újonnan felmerülő globális, technológiai, biztonsági és fenntarthatósági kihívásokra, valamint **össze kell kapcsolnia az összes releváns szakpolitikát, azok dimenzióit, és ezekben érvényesítenie kell azt az előre tekintő digitális szakpolitikát**, amely megfelel a digitális transzformáció korának és az adatgazdaság növekvő szerepének.

Mindebből következően a „digitális átállás” **települési szinten sem olyan kérdés, amelyben az önkormányzati vezetőknek külön döntést kellene hozniuk**. Ez a kérdés ugyanis már eldőlt: a digitális transzformációs folyamatok települési szinten is megindultak. A kérdés, hogy ez mennyire lesz ad hoc vagy tudatosan alakított folyamat a települések életében. Továbbá a legnagyobb kérdés, hogy ennek a folyamatnak a globális versenyben vesztesei vagy nyertesei lesznek-e a magyarországi városok és vállalkozások.

Eddig is látható volt, de mostanra egyértelmű, hogy azok az országok és társadalmak képesek lépést tartani a világ fejlődésével, amelyek az élet minden területén tudatosan alkalmazzák a digitális technológiákat és folyamatosan megújítják azokat.

6.5.1.1 Jó infrastruktúra, gyenge társadalmi, gazdasági hatásokkal

A digitalizáció jelentőségét mutatja az is, hogy a kérdés számos nemzetközi versenyképességi indexben (pl. EU DESI, IMD) kiemelt mérési komponensként szerepel. Mindezekből az ország ragsorokból, illetve indexekből az látszik, hogy Magyarország digitális infrastruktúrája, technológiai felkészültsége versenyképes. Ebből a szempontból az ország ott van a ranglisták középmezőnyében. Kiemelendő, hogy a svájci IMD Gazdaságkutató Intézet adatai szerint Magyarország digitális versenyképességi mutatója évek óta jobb, mint az ország általános versenyképességi mutatója.

Ugyanakkor ezeknek az infrastruktúráknak a társadalmi, gazdasági hatása igen gyenge, azaz Magyarország láthatóan nem képes kihasználni ezeket a lehetőségeket. Más szóval, a jó infrastruktúra önmagában nem képes mélyreható, versenyképességet fokozó transzformatív hatást kiváltani, így az ezekre a modern hálózatokra épülő szolgáltatásokban (e-közigazgatás, e-bankolás, e-kereskedelem stb.), és a tudásiparban (oktatásra fordított kiadások, K+F ráfordítások, digitális kompetencia szintje) Magyarország viszonylag gyenge eredményeket produkál.

6.5.1.2 Digitális kompetencia

Az alacsonyabb munkaerő-igényű gazdaság térhódítása megállíthatatlan, hiszen az élő munkaerőt kiegészítő, esetleg kiváltó digitalizációval, automatizációval 30-50 százalékos hatékonyság növelés érhető el. Az alacsony bérekkel ezzel egyre kevésbé lehet versenyben maradni, ezért azok az országok, amelyek nem biztosítják a lakosság megfelelő **digitális kompetenciáit**, alapkészségeinek fejlesztéseit az új technológiák adaptálásához, szükségszerűen, gyorsuló ütemben lemaradnak a gazdaság bővítésben.

A képzettségi szint, a képességek szintjének növelése az egyetlen út a termelékenység növekedéséhez, hiszen az új munkaerő bevonása, a foglalkoztatottság növelése elérte a határokat. A gazdasági növekedés viszont csak a termelékenység növelésével érhető el. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának növelése a tapasztalatok szerint lényeges előfeltétele a **közepes fejlettség csapdájából való kitörésnek**. A felsőoktatási intézmények nemzetközi rangsorai alapján viszont a magyar egyetemek jelenleg nem tartoznak a világ élvonalába. Viszonylag alacsony a reál területeken végzetek aránya a társadalom egészében.

A DESI⁷ két dimenziója – a **humán tőke** és az internethasználat – méri az európai polgárok digitális készségeit. **Magyarország a humán tőke terén az elmúlt 5 évben csak +5,5 százalékot tudott elérni.** A legalább alapvető digitális készségekkel rendelkező magánszemélyek aránya jelentősen elmarad az EU28 átlagától, és ez mindegyik vizsgált évre igaz volt 2016 óta. A felmérés szerint az érintett magyar lakosság kevesebb, mint fele (49%) rendelkezik alapvető digitális készségekkel, míg ez az arány az uniós országok átlagát figyelembe véve a 60 százalékhoz közelít. A DG CNECT szöveges értékelése külön kiemeli: „*aggodalomra ad okot, hogy a digitális alapkészségek és az emelt szintű készségek esetében az utóbbi években nem sikerült haladást elérni*”.

Szintén aggodalomra ad okot, hogy az **emelt szintű digitális készségekkel rendelkezők aránya** Magyarországon az európai uniós átlaggal (33%) szemben a 25 százalékot éppen csak meghaladja, és az olló az uniós átlag és a magyar adatok között 2020-ban tovább növekedett.

⁷ Európai Bizottság: A digitális gazdaság és társadalom fejlettségét mérő mutató (DESI) 2020, országjelentés, Magyarország, https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=66944

Szintén távolodtak egymástól a magyar és összesített uniós adatok a **legalább alapvető szoftver készségekkel rendelkezők arányát** tekintve: 2020-ban már közel 10 százalékpont a különbség a magyar és EU28 adatok között, előbbi kárára. A különbség még akkor is szembetűnő, ha feltételezzük, hogy a 2020-as magyar adatok csökkenése mögött módszertani problémák állnak.

Az Európa Bizottság Digitális Iránytű célkitűzéseiben rögzítette, hogy 2030-ra a digitálisan képzett lakosság és magasan képzett digitális szakemberek dimenzióban eléri az alábbi mutatókat:

- a) az 16–74 évesek legalább 80 százaléka rendelkezik legalább alapvető digitális készségekkel,
- b) legalább 20 millió IKT-szakember dolgozik az EU-ban, a nők és férfiak arányának konvergenciája mellett.

A digitális kompetenciafejlesztés legfontosabb, átfogó célja a lakosság digitális kompetenciájának és felhasználói tudatosságának, illetve a munkavállalók digitális jártasságának folyamatos fejlesztésével növelni a digitálisan felkészült munkavállalók arányát, illetve az IT szakemberek számát és csökkenteni a digitális értelemben leszakadók körét. A **Kormány specifikus célként határozta meg**, hogy 2030-ra a digitális készséggel nem rendelkezők aránya (16-74 éves korosztály körében az internetet nem használók aránya) 2 százalék alá csökkenjen, a rendszeresen internetet használók aránya a 16-74 éves korosztály körében legyen 98 százalék, valamint az informatikai felsőoktatási szakokon végzettek aránya az alapképzésben duplázódjon meg.

6.5.1.3 KKV-k a digitális gazdaságban

A digitális gazdaságban foglalkoztatottak aránya a multiplikátor-hatásokat is figyelembe véve már eléri az összes foglalkoztatott 17 százalékát és ez az adat nem tartalmazza az egyéb ágazatokban digitális munkakörökben dolgozókat. A szektor növekvő jelentőségét jól mutatja, hogy mostanra a nemzetgazdaság második legnagyobb exportőréként (az autóipar után) a teljes export 7,9 százalékát adta 2018-ban.

Miközben a digitális gazdaság összevetésben is magas arányt képvisel a magyar nemzetgazdaságon belül, a magyar digitális ökoszisztéma nemzetközi összevetésben gyengébben teljesít az átlagnál. Ennek legfőbb oka, hogy a hazai vállalkozások, kiemelten a KKV-k, digitalizáltsága nem megfelelő szintű, jellemzően elmaradottak az infokommunikációs eszközök, megoldások használatában. Az uniós tagállamokhoz képest a hazai KKV-k kisebb mértékben veszik igénybe a működésükhöz szükséges alapvető informatikai eszközöket, és a komplex digitális üzleti megoldások (pl. ERP, CRM) terén a lemaradásuk jelentős.

A **Nemzeti Digitalizációs Stratégia** Digitális Gazdaság pillére, amely átfogó célja a vállalkozások digitális felkészültségének, a digitális technológia integráltságának növelése, az innovatív digitális megoldások fejlesztésének és elterjedésének ösztönzése minden ágazatban, külön figyelmet szentelve az innovatív digitális startup vállalkozások, illetve az IKT ágazatban tevékeny hazai KKV-k, illetve az adatgazdaság támogatására. A stratégia kiemelt célként jelöli meg, hogy 2030-ra az online értékesítő vállalkozások aránya elérte a 30 százalékot, a big data elemzést használóké pedig a 20 százalékot, míg az integrált (digitalizált) vállalati folyamatokkal rendelkező vállalkozások aránya haladja meg a 40 százalékot. A stratégia emellett el kívánja érni, hogy az ágazat K+F ráfordításainak aránya jelentősen növekedjen és legalább 12 százalékát tegye ki az összes ilyen célú hazai ráfordításnak.

A [Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia](#) hozzá kíván járulni, hogy hazánk 2030-ra Európa vezető innovátorai közé kerüljön és ennek érdekében kiemelt céljai közé tartozik a KFI kapacitások erősítése és fejlett technológiák bevezetése és a kkv-k növekedésének és versenyképességének fokozása.

6.5.1.4 Környezetvédelem, fenntartható fejlődés

A természeti erőforrások fenntartható használata és az éghajlatváltozás negatív hatásainak mérséklése jelentik az előttünk álló évtizedek legjelentősebb globális kihívását. Magyarországon a legjelentősebb éghajlatváltozás által indukált problémák közül a szélsőséges hőmérsékelt ingadozás, az árvizes és aszályos időszakok váltakozása sorolható a legmagasabb természeti katasztrófa-kockázatokhoz, amelyek képesek csökkenteni az ökoszisztémák ellenálló képességét.

Az EU célkitűzéseivel összhangban került rögzítésre a második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiájában (NÉS-2) az a cél, hogy meg kell előzni vagy legalább mérsékelni az éghajlatváltozással összefüggő negatív hatásokat, meg kell határozni az ehhez szükséges cselekvési irányokat.

A DIMOP stratégiai célja olyan fejlesztések megvalósítása, amelyek korszerű digitális és informatikai megoldásokkal támogatják a klímaváltozás monitorozását, hatásainak elemzését és a negatív hatások megelőzését, hozzájárulnak az élővizek védelméhez, a katasztrófavédelem területén pedig növelik a mobilitási képességet és javítják a védekezés hatékonyságát.

A zöld és kék infrastruktúra beruházásokat hatékonyan képesek támogatni a 21. században kifejlesztett távérzékelési és automatizált adatfelvételezési, adatbányászati és informatikai technológiák megfelelően megtervezett és kialakított megoldásai, így ezen megoldások alkalmazása az operatív program stratégiai célját képezi.

6.5.1.5 Körkörös gazdaságra való átállás

Magyarországon a települési hulladék hasznosítása jelenleg nem a kellő hatékonysággal működik a folyamat egyik elemében sem. A 2019-es, 40 százalékos körüli települési hulladék újrahasznosítási arány elmarad az EU közel 50 százalékos átlagától.⁸ Magyarország jóval az uniós átlag alatt van az erőforrástermelékenység tekintetében (0,81 EUR/kg szemben a 2018-as 2,04 EUR/kg-os uniós átlaggal). Emellett a körforgásos (másodlagos) anyagfelhasználás aránya növekszik ugyan, de továbbra is az uniós átlag alatt marad (2016-ban 6,4 %, szemben a 11,7 %-os uniós átlaggal)⁹.

A települési hulladék újrahasznosításának magasabb aránya szabályozási és végrehajtási intézkedések felülvizsgálatával, valamint lakossági szemléletformálással, a rossz gyakorlatok megváltoztatásával érhető el.

Olyan fenntartható és környezettudatos szemlélet szükséges a társadalom és benne a gazdaság szereplői számára, amely innovatív megoldások alkalmazásával növeli a termelékenységet, javítja a versenyképességet és a nyersanyagfüggőséget is csökkenti.

⁸ Országos Környezetvédelmi Információs Rendszerben összesített éves hulladékgazdálkodási adatok

⁹ 2020. évi jelentés 61. oldal

Stratégiai célként informatikai, információs technológiai és digitalizációs fejlesztésekkel szükséges elérni a hulladékok keletkezésének csökkentését, a hulladékgazdálkodási rendszerek modernizációját, a hulladékok lehető legnagyobb hozzáadott értékű hasznosítása érdekében.

Stratégiai cél továbbá a társadalmi felelősségvállalás növelése a fenntartható fogyasztás, és a környezettudatos szemléletváltás támogatásával, amely kiemelt tényező az éghajlatváltozás negatív hatásainak csökkentésében.

6.5.1.6 Előregedő társadalommal kapcsolatos kihívások

A demográfiai folyamatok miatt 10 éven belül félmillióval csökken a 15-64 éves kor közöttiek, azaz a munkaképes korúak száma Magyarországon. Eközben az idősödők aránya 40 százalékkal fog nőni a következő 20 évben. Ez visszavezethető egyrészt arra, hogy a lakosság születéskor várható élettartama folyamatosan növekvő tendenciát mutat, másrészt, hogy az európai országokban, köztük Magyarországon is a lakosság egészségi állapota folyamatos javulást mutat, ezáltal jelentősen csökken az idő előtti elhalálozások száma is.

Az előregedés miatt a munkaképes korú népesség aránya tehát folyamatosan csökken, másrészt a tartós ápolásra fordítandó kiadások emelkedése várható, tekintettel az ellátást igénybe vevők számának növekedésére. Az ellátást nagyobb számban az idős korúak igénylik, de számottevő a hosszan tartó gondozásra, ápolásra szoruló fogyatékos személyek, a pszichiátriai és szenvedélybetegek, valamint a hajléktalan személyek száma is az ellátandók között.

Jelentős befolyásoló tényező az idős emberek ápolása kapcsán a mobilitás erősödése is. A munkaerő szabad mozgásának eredményeként 2019-ben 13,3 millió uniós állampolgár élt egy másik uniós országban. Ez erősen kihat az idősgondozásra, hiszen a távollévő családtagok nem tudnak ebben részt venni, ezzel csökken az informális ápolási kapacitás.

A Magyar Kormány átfogó egészségügyi ágazati célja a minél hosszabb és minél egészségesebb élet biztosítása az egész magyar lakosság számára függetlenül attól, hogy ki, hol és milyen társadalmi-gazdasági körülmények között él.

A programok megvalósítása összességében és azok digitális dimenziója különösen hozzájárulnak az időben és egyenlő feltételek mellett hozzáférhető megfizethető, fenntartható és magas színvonalú egészségügyi szolgáltatások biztosításának megteremtéséhez.

A programok specifikus célja a megelőzést szolgáló népegészségügyi intézkedések és az alapellátás rendszerszintű, hálózatos fejlesztése révén a lakóhely közeli, könnyen hozzáférhető ellátás biztosítása, amelyhez ezzel párhuzamosan magas szintű infrastruktúrával és eszközellátottsággal rendelkező, hatékonyan működtethető szakellátás is társul, kiegészülve 21. századi színvonalú digitális támogatással. A digitalizáció segítségével megteremthető az ágazati transzparenciát biztosító feltételrendszer, mely hozzájárul az innovatív, hatékony, fenntartható és rugalmas egészségügyi ellátórendszer kiépüléséhez.

6.5.1.7 Kaputársaság erősítése

Az elmúlt évtizedben az erőteljes beruházásoknak, infrastrukturális fejlesztéseknek köszönhetően Magyarország nagyobb városai hirtelen **a globális erőtér, munkamegosztás szereplőivé váltak**. Az **átalakuló gazdasági térszerkezetben**, az **új transzkontinentális együttműködésekben** a közép- és kelet-európai országok a formálódó eurázsiai kontinens **kaputárságává válhatnak**. Budapest és a nagyobb hazai városok jó eséllyel az új közép-európai gazdasági erőtér központjaivá válhatnak.

6.5.1.8 Reziliencia

További fontos trend, hogy a COVID-19 világosan megmutatta: a társadalmi, gazdasági fejlődést szolgáló **korábbi normáink, szabályaink, így intézményeink, gondolkodási kereteink hibásan működnek**. A piacgazdaság nem működhet megfelelően a jövőben sem, ha nem **gondoljuk újra** azokat a feltételeket és válaszokat, amelyek miatt a társadalmi folyamatok **függetlenné váltak** a gazdasági folyamatoktól (elszegényesedés, digitalizáció és termelékenység, populizmus, éghajlatváltozás, reziliencia, előregedő társadalmak, generációs egyenlőtlenségek, fenntartható életmód stb.). Új együttműködésekre, intézményekre van szükségünk.

Az új, közös célok kitűzése helyi szinten is lehetséges, sőt, a COVID-19 hosszútávú hatásai között talán az látszik legvilágosabban, hogy ezeket **a válaszokat helyi szinten kell meghozni**. Ha a helyi közösség képes a tanult ellenállóképességet, az együttműködést, a helyi fenntarthatóságot, a tradíciók, tapasztalatok átadását fokozni, a merev, rigid intézményeit, eljárásait átalakítani, új, helyi perspektívákat felállítani, akkor képes lesz megújulni és alkalmazkodni a váratlan kihívásokra is. Egyszerre kell megoldani a gazdasági fejlődés **és** a társadalmi és környezeti fenntarthatóság problémáit, ma már ez nem választás kérdése, a hangsúly és a **megoldási javaslatok** az "ÉS" problémájára kerültek.

Az új helyzetre, a váratlan kihívásokra, a technológiai és társadalmi változásokra reflektálni képes új struktúrákra, intézményekre van szükség.

6.5.2 Digitális átállás menetrend

Magyarország versenyképességének további erősödése a digitalizáción múlik, ezért minden eszközt meg kell ragadni annak érdekében, hogy a magyar gazdaság, társadalom minél nagyobb arányban részesedjen a digitalizáció előnyeiből. A digitális transzformáció kérdése a klímavédelemhez hasonlóan vált kiemelt és mostanra önálló területté.

A bennünket körülvevő elektronikus eszközök napjainkban fokozatosan intelligenssé válnak, amennyiben – a digitális technológia és az 1993-tól mindenki számára elérhetővé tett publikus internet segítségével – képessé válnak az egymással való kommunikációra, akár közvetlen emberi beavatkozások nélkül is. Ebben az új, folyamatosan kiterjeszkedő technológiai környezetben a gazdaság elkerülhetetlen módon alakul át tudás- vagy információalapú gazdasággá, míg társadalmunk információs társadalommá.

Az új információs technológia mostanra az élet minden területét áthatotta, **a digitális átalakulás** (digital transformation – DX) **mértéke** 90 százalék feletti a szolgáltató szektorban, de mostanra bőven 50 százalék feletti az olyan ágazatokban is, mint a mezőgazdaság.

A gazdaság legnagyobb tartalékai a hatékonyság növelés területén az automatizációban és a robotizálásban vannak. A foglalkoztatottság növelése önmagában már nem képes versenyképes termelékenységbővülést eredményezni, és könnyen mozgósítható tartalékok híján már egyébként sem jelent valós opciót a gazdaság fejlesztésére. Annál is inkább, mert 2030-ig **az automatizálás Magyarországon 1 millió munkahelyre fog érdemi hatást kifejteni** a mérsékelt ütemezési forgatókönyv alapján, azaz becslések szerint, a jelenleg rendelkezésre álló technológiákkal a [magyar munkaórák 49 százalékát lehetne automatizálni](#).

A **19. századi szemléletű gazdasági modellel nem lehet versenyezni a 21. században**, ez minden átalakulás kiindulópontja. A 21. század fogyasztója játékosságra, hálózati együttműködésre, kreativitásra, környezettudatosságra, gyors adaptációra vágyik. Az ipari társadalom igényeire kialakított városi intézmények, infrastruktúrák, hálózatok további reformjára van szükség ahhoz, hogy a digitalizáció, a fenntartható fejlődés, a körkörös gazdaság, az idősödő társadalmak igényeinek, lehetőségeinek és kihívásainak meg tudjanak felelni.

A digitális transzformáció sikere visszahat az **emberek életminőségére, az ország és a térség gazdasági teljesítőképességére, a versenyképességre**. Ma már nincs egyetlen olyan stratégia, vízió sem, amely ne az egyik legfontosabb kitörési pontként azonosítaná ennek az átmenetnek a sikerességét. Az átfogó digitális megközelítés szükségességét az is jól mutatja, hogy miközben a szűken vett IKT szektor bruttó hozzáadott értéke (GVA) Magyarországon a teljes érték mintegy 7 százalékát adta, addig a kiterjesztett – az IKT szektor által közvetlenül, illetve közvetetten indukált – hatásokat is figyelembe véve mindez már a teljes nemzetgazdasági GVA megközelítőleg 18,7 százalékát jelentette 2017-ben. Nem alaptalan az a hazai becslés, mely szerint a digitális gazdaság egésze a **közeljövőben meghaladhatja a 25 százalékot** (lásd **Digitális Megújulás Operatív Program Plusz (DIMOP)**).

A digitális transzformáció kérdése európai szinten is kiemelt. Ahhoz, hogy hosszú távon és fenntartható módon biztosítani lehessen az ország jólétét és versenyképességét **az átalakulási folyamat során Európa valamennyi polgárának, valamint valamennyi európai vállalkozásnak – méretétől vagy helyétől függetlenül – részesülnie kell a digitalizáció jelentette előnyökből**, és nem megengedhető egyes területek vagy kiszolgáltatott csoportok lemaradása, kimaradása.

A digitális átmenet is **integrált megközelítést követelő célrendszerre vált**, amelynek választ kell adnia a jelenlegi és az újonnan felmerülő globális, technológiai, biztonsági és fenntarthatósági kihívásokra, valamint **össze kell kapcsolnia az összes releváns szakpolitikát, azok dimenzióit, és ezekben érvényesítenie kell azt az előre tekintő digitális szakpolitikát**, amely megfelel a digitális transzformáció korának és az adatgazdaság növekvő szerepének.

Mindebből következően a „digitális átállás” **települési szinten sem olyan kérdés, amelyben az önkormányzati vezetőknek külön döntést kellene hozniuk**. Ez a kérdés ugyanis már eldőlt: a digitális transzformációs folyamatok települési szinten is megindultak. A kérdés, hogy ez mennyire lesz ad hoc vagy tudatosan alakított folyamat a települések életében. Továbbá a legnagyobb kérdés, hogy ennek a folyamatnak a globális versenyben vesztesei vagy nyertesei lesznek-e a magyarországi városok és vállalkozások.

Eddig is látható volt, de mostanra egyértelmű, hogy azok az országok és társadalmak képesek lépést tartani a világ fejlődésével, amelyek az élet minden területén tudatosan alkalmazzák a digitális technológiákat és folyamatosan megújítják azokat.

6.5.2.1 Jó infrastruktúra, gyenge társadalmi, gazdasági hatásokkal

A digitalizáció jelentőségét mutatja az is, hogy a kérdés számos nemzetközi versenyképességi indexben (pl. EU DESI, IMD) kiemelt mérési komponensként szerepel. Mindezekből az ország ragsorokból, illetve indexekből az látszik, hogy Magyarország digitális infrastruktúrája, technológiai felkészültsége versenyképes. Ebből a szempontból az ország ott van a ranglisták középmezőnyében. Kiemelendő, hogy a svájci IMD Gazdaságkutató Intézet adatai szerint Magyarország digitális versenyképességi mutatója évek óta jobb, mint az ország általános versenyképességi mutatója.

Ugyanakkor ezeknek az infrastruktúráknak a társadalmi, gazdasági hatása igen gyenge, azaz Magyarország láthatóan nem képes kihasználni ezeket a lehetőségeket. Más szóval, a jó infrastruktúra önmagában nem képes mélyreható, versenyképességet fokozó transzformatív hatást kiváltani, így az ezekre a modern hálózatokra épülő szolgáltatásokban (e-közigazgatás, e-bankolás, e-kereskedelem stb.), és a tudásiparban (oktatásra fordított kiadások, K+F ráfordítások, digitális kompetencia szintje) Magyarország viszonylag gyenge eredményeket produkál.

6.5.2.2 Digitális kompetencia

Az alacsonyabb munkaerő-igényű gazdaság térhódítása megállíthatatlan, hiszen az élő munkaerőt kiegészítő, esetleg kiváltó digitalizációval, automatizációval 30-50 százalékos hatékonyság növelés érhető el. Az alacsony bérekkel ezzel egyre kevésbé lehet versenyben maradni, ezért azok az országok, amelyek nem biztosítják a lakosság megfelelő **digitális kompetenciáit**, alapkészségeinek fejlesztéseit az új technológiák adaptálásához, szükségszerűen, gyorsuló ütemben lemaradnak a gazdaság bővítésben.

A képzettségi szint, a képességek szintjének növelése az egyetlen út a termelékenység növekedéséhez, hiszen az új munkaerő bevonása, a foglalkoztatottság növelése elérte a határokat. A gazdasági növekedés viszont csak a termelékenység növelésével érhető el. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának növelése a tapasztalatok szerint lényeges előfeltétele a **közepes fejlettség csapdjából való kitörésnek**. A felsőoktatási intézmények nemzetközi rangsorai alapján viszont a magyar egyetemek jelenleg nem tartoznak a világ élvonalába. Viszonylag alacsony a reál területeken végzetek aránya a társadalom egészében.

A DESI¹⁰ két dimenziója – a **humán tőke** és az internethasználat – méri az európai polgárok digitális készségeit. **Magyarország a humán tőke terén az elmúlt 5 évben csak +5,5 százalékot tudott elérni.** A legalább alapvető digitális készségekkel rendelkező magánszemélyek aránya jelentősen elmarad az EU28 átlagától, és ez mindegyik vizsgált évre igaz volt 2016 óta. A felmérés szerint az érintett magyar lakosság kevesebb, mint fele (49%) rendelkezik alapvető digitális készségekkel, míg ez az arány az uniós országok átlagát figyelembe véve a 60 százalékhöz közelít. A DG CNECT szöveges értékelése külön kiemeli: „*aggodalomra ad okot, hogy a digitális alapkészségek és az emelt szintű készségek esetében az utóbbi években nem sikerült haladást elérni*”.

Szintén aggodalomra ad okot, hogy az **emelt szintű digitális készségekkel rendelkezők aránya** Magyarországon az európai uniós átlaggal (33%) szemben a 25 százalékot éppen csak meghaladja, és az olló az uniós átlag és a magyar adatok között 2020-ban tovább növekedett.

¹⁰ Európai Bizottság: A digitális gazdaság és társadalom fejlettségét mérő mutató (DESI) 2020, országjelentés, Magyarország, https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=66944

Szintén távolodtak egymástól a magyar és összesített uniós adatok a **legalább alapvető szoftver készségekkel rendelkezők arányát** tekintve: 2020-ban már közel 10 százalékpont a különbség a magyar és EU28 adatok között, előbbi kárára. A különbség még akkor is szembetűnő, ha feltételezzük, hogy a 2020-as magyar adatok csökkenése mögött módszertani problémák állnak.

Az Európa Bizottság Digitális Iránytű célkitűzéseiben rögzítette, hogy 2030-ra a digitálisan képzett lakosság és magasan képzett digitális szakemberek dimenzióban eléri az alábbi mutatókat:

- c) az 16–74 évesek legalább 80 százaléka rendelkezik legalább alapvető digitális készségekkel,
- d) legalább 20 millió IKT-szakember dolgozik az EU-ban, a nők és férfiak arányának konvergenciája mellett.

A digitális kompetenciafejlesztés legfontosabb, átfogó célja a lakosság digitális kompetenciájának és felhasználói tudatosságának, illetve a munkavállalók digitális jártasságának folyamatos fejlesztésével növelni a digitálisan felkészült munkavállalók arányát, illetve az IT szakemberek számát és csökkenteni a digitális értelemben leszakadók körét. A **Kormány specifikus célként határozta meg**, hogy 2030-ra a digitális készséggel nem rendelkezők aránya (16-74 éves korosztály körében az internetet nem használók aránya) 2 százalék alá csökkenjen, a rendszeresen internetet használók aránya a 16-74 éves korosztály körében legyen 98 százalék, valamint az informatikai felsőoktatási szakokon végzetek aránya az alapképzésben duplázódjon meg.

6.5.2.3 KKV-k a digitális gazdaságban

A digitális gazdaságban foglalkoztatottak aránya a multiplikátor-hatásokat is figyelembe véve már eléri az összes foglalkoztatott 17 százalékát és ez az adat nem tartalmazza az egyéb ágazatokban digitális munkakörökben dolgozókat. A szektor növekvő jelentőségét jól mutatja, hogy mostanra a nemzetgazdaság második legnagyobb exportőréként (az autóipar után) a teljes export 7,9 százalékát adta 2018-ban.

Miközben a digitális gazdaság összevetésben is magas arányt képvisel a magyar nemzetgazdaságon belül, a magyar digitális ökoszisztéma nemzetközi összevetésben gyengébben teljesít az átlagnál. Ennek legfőbb oka, hogy a hazai vállalkozások, kiemelten a KKV-k, digitalizáltsága nem megfelelő szintű, jellemzően elmaradottak az infokommunikációs eszközök, megoldások használatában. Az uniós tagállamokhoz képest a hazai KKV-k kisebb mértékben veszik igénybe a működésükhöz szükséges alapvető informatikai eszközöket, és a komplex digitális üzleti megoldások (pl. ERP, CRM) terén a lemaradásuk jelentős.

A **Nemzeti Digitalizációs Stratégia** Digitális Gazdaság pillére, amely átfogó célja a vállalkozások digitális felkészültségének, a digitális technológia integráltságának növelése, az innovatív digitális megoldások fejlesztésének és elterjedésének ösztönzése minden ágazatban, külön figyelmet szentelve az innovatív digitális startup vállalkozások, illetve az IKT ágazatban tevékeny hazai KKV-k, illetve az adatgazdaság támogatására. A stratégia kiemelt célként jelöli meg, hogy 2030-ra az online értékesítő vállalkozások aránya elérte a 30 százalékot, a big data elemzést használóké pedig a 20 százalékot, míg az integrált (digitalizált) vállalati folyamatokkal rendelkező vállalkozások aránya haladja meg a 40 százalékot. A stratégia emellett el kívánja érni, hogy az ágazat K+F ráfordításainak aránya jelentősen növekedjen és legalább 12 százalékát tegye ki az összes ilyen célú hazai ráfordításnak.

A [Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia](#) hozzá kíván járulni, hogy hazánk 2030-ra Európa vezető innovátorai közé kerüljön és ennek érdekében kiemelt céljai közé tartozik a KFI kapacitások erősítése és fejlett technológiák bevezetése és a kkv-k növekedésének és versenyképességének fokozása.

6.5.2.4 Környezetvédelem, fenntartható fejlődés

A természeti erőforrások fenntartható használata és az éghajlatváltozás negatív hatásainak mérséklése jelentik az előttünk álló évtizedek legjelentősebb globális kihívását. Magyarországon a legjelentősebb éghajlatváltozás által indukált problémák közül a szélsőséges hőmérsékelt ingadozás, az árvizes és aszályos időszakok váltakozása sorolható a legmagasabb természeti katasztrófa-kockázatokhoz, amelyek képesek csökkenteni az ökoszisztémák ellenálló képességét.

Az EU célkitűzéseivel összhangban került rögzítésre a második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiájában (NÉS-2) az a cél, hogy meg kell előzni vagy legalább mérsékelni az éghajlatváltozással összefüggő negatív hatásokat, meg kell határozni az ehhez szükséges cselekvési irányokat.

A DIMOP stratégiai célja olyan fejlesztések megvalósítása, amelyek korszerű digitális és informatikai megoldásokkal támogatják a klímaváltozás monitorozását, hatásainak elemzését és a negatív hatások megelőzését, hozzájárulnak az élővizek védelméhez, a katasztrófavédelem területén pedig növelik a mobilitási képességet és javítják a védekezés hatékonyságát.

A zöld és kék infrastruktúra beruházásokat hatékonyan képesek támogatni a 21. században kifejlesztett távérzékelési és automatizált adatfelvételezési, adatbányászati és informatikai technológiák megfelelően megtervezett és kialakított megoldásai, így ezen megoldások alkalmazása az operatív program stratégiai célját képezi.

6.5.2.5 Körkörös gazdaságra való átállás

Magyarországon a települési hulladék hasznosítása jelenleg nem a kellő hatékonysággal működik a folyamat egyik elemében sem. A 2019-es, 40 százalékos körüli települési hulladék újrahasznosítási arány elmarad az EU közel 50 százalékos átlagától.¹¹ Magyarország jóval az uniós átlag alatt van az erőforrástermelékenység tekintetében (0,81 EUR/kg szemben a 2018-as 2,04 EUR/kg-os uniós átlaggal). Emellett a körforgásos (másodlagos) anyagfelhasználás aránya növekszik ugyan, de továbbra is az uniós átlag alatt marad (2016-ban 6,4 %, szemben a 11,7 %-os uniós átlaggal)¹².

A települési hulladék újrahasznosításának magasabb aránya szabályozási és végrehajtási intézkedések felülvizsgálatával, valamint lakossági szemléletformálással, a rossz gyakorlatok megváltoztatásával érhető el.

Olyan fenntartható és környezettudatos szemlélet szükséges a társadalom és benne a gazdaság szereplői számára, amely innovatív megoldások alkalmazásával növeli a termelékenységet, javítja a versenyképességet és a nyersanyagfüggőséget is csökkenti.

¹¹ Országos Környezetvédelmi Információs Rendszerben összesített éves hulladékgazdálkodási adatok

¹² 2020. évi jelentés 61. oldal

Stratégiai célként informatikai, információs technológiai és digitalizációs fejlesztésekkel szükséges elérni a hulladékok keletkezésének csökkentését, a hulladékgazdálkodási rendszerek modernizációját, a hulladékok lehető legnagyobb hozzáadott értékű hasznosítása érdekében.

Stratégiai cél továbbá a társadalmi felelősségvállalás növelése a fenntartható fogyasztás, és a környezettudatos szemléletváltás támogatásával, amely kiemelt tényező az éghajlatváltozás negatív hatásainak csökkentésében.

6.5.2.6 Előregedő társadalommal kapcsolatos kihívások

A demográfiai folyamatok miatt 10 éven belül félmillióval csökken a 15-64 éves kor közöttiek, azaz a munkaképes korúak száma Magyarországon. Eközben az idősödők aránya 40 százalékkal fog nőni a következő 20 évben. Ez visszavezethető egyrészt arra, hogy a lakosság születéskor várható élettartama folyamatosan növekvő tendenciát mutat, másrészt, hogy az európai országokban, köztük Magyarországon is a lakosság egészségi állapota folyamatos javulást mutat, ezáltal jelentősen csökken az idő előtti elhalálozások száma is.

Az előregedés miatt a munkaképes korú népesség aránya tehát folyamatosan csökken, másrészt a tartós ápolásra fordítandó kiadások emelkedése várható, tekintettel az ellátást igénybe vevők számának növekedésére. Az ellátást nagyobb számban az idős korúak igénylik, de számottevő a hosszan tartó gondozásra, ápolásra szoruló fogyatékos személyek, a pszichiátriai és szenvedélybetegek, valamint a hajléktalan személyek száma is az ellátandók között.

Jelentős befolyásoló tényező az idős emberek ápolása kapcsán a mobilitás erősödése is. A munkaerő szabad mozgásának eredményeként 2019-ben 13,3 millió uniós állampolgár élt egy másik uniós országban. Ez erősen kihat az idősgondozásra, hiszen a távollévő családtagok nem tudnak ebben részt venni, ezzel csökken az informális ápolási kapacitás.

A Magyar Kormány átfogó egészségügyi ágazati célja a minél hosszabb és minél egészségesebb élet biztosítása az egész magyar lakosság számára függetlenül attól, hogy ki, hol és milyen társadalmi-gazdasági körülmények között él.

A programok megvalósítása összességében és azok digitális dimenziója különösen hozzájárulnak az időben és egyenlő feltételek mellett hozzáférhető megfizethető, fenntartható és magas színvonalú egészségügyi szolgáltatások biztosításának megteremtéséhez.

A programok specifikus célja a megelőzést szolgáló népegészségügyi intézkedések és az alapellátás rendszerszintű, hálózatos fejlesztése révén a lakóhely közeli, könnyen hozzáférhető ellátás biztosítása, amelyhez ezzel párhuzamosan magas szintű infrastruktúrával és eszközellátottsággal rendelkező, hatékonyan működtethető szakellátás is társul, kiegészülve 21. századi színvonalú digitális támogatással. A digitalizáció segítségével megteremthető az ágazati transzparenciát biztosító feltételrendszer, mely hozzájárul az innovatív, hatékony, fenntartható és rugalmas egészségügyi ellátórendszer kiépüléséhez.

6.5.2.7 Kaputárség erősítése

Az elmúlt évtizedben az erőteljes beruházásoknak, infrastrukturális fejlesztéseknek köszönhetően Magyarország nagyobb városai hirtelen **a globális erőtér, munkamegosztás szereplőivé váltak**. Az **átalakuló gazdasági térszerkezetben**, az **új transzkontinentális együttműködésekben** a közép- és kelet-európai országok a formálódó eurázsiai kontinens **kaputérségévé válhatnak**. Budapest és a nagyobb hazai városok jó eséllyel az új közép-európai gazdasági erőtér központjaivá válhatnak.

6.5.2.8 Reziliencia

További fontos trend, hogy a COVID-19 világosan megmutatta: a társadalmi, gazdasági fejlődést szolgáló **korábbi normáink, szabályaink, így intézményeink, gondolkodási kereteink hibásan működnek**. A piaczgazdaság nem működhet megfelelően a jövőben sem, ha nem **gondoljuk újra** azokat a feltételeket és válaszokat, amelyek miatt a társadalmi folyamatok **függetlenné váltak** a gazdasági folyamatoktól (elszegényesedés, digitalizáció és termelékenység, populizmus, éghajlatváltozás, reziliencia, előregedő társadalmak, generációs egyenlőtlenségek, fenntartható életmód stb.). Új együttműködésekre, intézményekre van szükségünk.

Az új, közös célok kitűzése helyi szinten is lehetséges, sőt, a COVID-19 hosszútávú hatásai között talán az látszik legvilágosabban, hogy ezeket **a válaszokat helyi szinten kell meghozni**. Ha a helyi közösség képes a tanult ellenállóképességet, az együttműködést, a helyi fenntarthatóságot, a tradíciók, tapasztalatok átadását fokozni, a merev, rigid intézményeit, eljárásait átalakítani, új, helyi perspektívákat felállítani, akkor képes lesz megújulni és alkalmazkodni a váratlan kihívásokra is. Egyszerre kell megoldani a gazdasági fejlődés **és** a társadalmi és környezeti fenntarthatóság problémáit, ma már ez nem választás kérdése, a hangsúly és a **megoldási javaslatok** az "ÉS" problémájára kerültek.

Az új helyzetre, a váratlan kihívásokra, a technológiai és társadalmi változásokra reflektálni képes új struktúrákra, intézményekre van szükség.

I. Előkészítés

II. Célok megfogalmazása és rendszerezése

III. A digitális fejlesztések beavatkozási területeinek meghatározása

7 Finanszírozási terv

Sárbogárd komplex programmal fejleszthető¹³ mivolta, a korábbi ITS megállapításai (és egyéb városi dokumentumok), a térségben a most záruló EU programozási időszak esztendői alatt mért változások, a lakosság vándorlása stb., egyaránt a település szolid gazdasági potenciáljának azóta is meghatározó problémájára mutatnak rá. A megelőző időszakban a jó irányba tett lépések segítették ugyan a város gazdasági teljesítőképességét, de nem hoztak teljeskörű megoldást.

¹³ 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet

Továbbra is érvényes lehet a 2014-20 évre vonatkozó ITS jövőképébe megfogalmazott célrendszer, miszerint: „Sárbogárd jó komfortérzetet biztosító életminőséget, fenntartható, egészséges környezetet nyújt lakosai számára, a javuló foglalkoztatás elérése érdekében pedig a helyi és a betelepülő vállalkozások számára vállalkozóbarát feltételeket teremt. A város a kistérség ipari, agrár- ipari fejlesztési és foglalkoztatási központjává válik.”

Ennél fogva a következő időszakra vonatkozó fejlesztési stratégia pénzügyi-üzleti tervének elsősorban és különösen a gazdaságélénkítést, foglalkoztatás bővítését, egyszerűen fogalmazva: **a helyi gazdaságfejlesztést kell kiemelten szolgálnia.**

Részcélok célok	Intézkedés	Akcióterület	Projekt	Indikatív költség (millió Ft)
Mindegyik	Minden	Sárbogárd	Tervezési dokumentumok előállítás	80
Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztés	Közúti közlekedés fejlesztése	Belváros akcióterület	Városi közlekedésfejlesztés (a 63-as út terhelésének mérséklése az Árpád és Tinódy u. fejlesztésével)	500
A kulturális tőke növelése	Kulturális, sportolási, szórakoztató intézmények, közösségi terek fejlesztése	Belváros, Sárszentmihály, Alsótöbörzsök akcióterületek	Közösségi terek megújítása - Játsszóter és egyéb szabadidőpark fejlesztés	272
A helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése	Iparfejlesztés	Alsótöbörzsök akcióterület	Dózsa laktanya területéből 10 ha barnamezős terület ipari, gazdasági funkcióval való ellátása	25
Zöld és kék infrastruktúra hálózatos fejlesztése	Integrált vízgazdálkodás fejlesztése, vízvisszatartás	Sárbogárd	Belterületi csapadékvíz elvezetés	500
A Városmag és az alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése	Középületek rehabilitációjának folytatása	Belváros akcióterület	Főzőkonyha és étterem energetikai felújítása	152

Részcélok célok	Intézkedés	Akcióterület	Projekt	Indikatív költség (millió Ft)
A Városközpont és az alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése	Középületek rehabilitációjának folytatása	Belváros akcióterület	Régi Községháza műemlék épületének energetikai felújítása	400
Társadalmi integráció, befogadás, kulturális tőke növelése	Közösségépítő, kompetenciafejlesztő képzések	Pusztáegres akcióterület	Folyamatos jelenléti szociális munka és programok Pusztáegresen	40
Helyi közösségek erősítése	Helyi közösségek, tehetségek megnyilvánulásának támogatása	Sárbogárd	Helyi kulturális közösségi folyamat kezdeményezése és megvalósítása, helyi közösségek támogatása, helyi identitás fejlesztése	118
Lakhatási feltételek fejlesztése	A fiatalok elhelyezkedését, városon belüli életlehetőségeit, helyben maradását és letelepedését elősegítő ifjúságpolitikai program kidolgozása és megvalósítása	Sárbogárd	Ifjúságpolitikai és tehetséggondozási program kidolgozása: Ösztöndíj-program folytatása, tehetségek támogatása (ESZA), képzések	60
Városi szintű szolgáltatások bővítése, fejlesztése	Közzolgáltatások intézményi fejlesztése	Sárbogárd	Szociális alapszolgáltatások fejlesztése	237
Összesen				2 384

77. táblázat: Projektek és indikatív költségeik

7.1 Elérhető és bevonható források számbavétele

7.1.1 Közösségi források

Az alábbiakban a város pályázati tevékenységének eredményességét mutatjuk be.

A támogatott jogállása	db	Projekt összköltség, Ft	Megítelt támogatás, Ft	Egy lakosra jutó támogatás, Ft
állam, állami szerv	7	10 001 397 281	8 055 157 298	665 715
önkormányzat	15	3 220 392 496	3 220 392 496	266 148
társas vállalkozás	58	2 036 542 939	2 608 712 399	215 596
NGO	11	414 118 642	414 118 642	34 225
EV/magánszemély	12	74 402 291	66 266 972	5 477
egyéb szervezet	2	63 979 000	63 979 000	5 288
önkormányzati vállalat, intézmény	2	46 000 000	46 000 000	3 802
egyház, egyházi szerv	1	2 325 000	2 325 000	192
Összesen	108	15 859 157 649	14 476 951 807	1 196 442

78. táblázat: Sárbogárdon megvalósuló támogatások a támogatott jogállása szerint

OP	db	Projekt összköltség, Ft	Megítelt támogatás, Ft	Egy lakosra jutó támogatás, Ft
EFOP	10	1 641 786 987	1 584 755 089	130 971
GINOP 1-7	43	2 056 521 619	1 032 882 534	85 362
GINOP 8	24		1 623 485 728	134 172
IKOP	1	8 565 613 062	6 770 000 000	559 504
KEHOP	2	383 950 234	290 355 211	23 996
KÖFOP	1	9 000 000	9 000 000	744
MAHOP	4	129 423 611	93 611 109	7 736
TOP	23	3 072 862 136	3 072 862 136	253 956
Összesen	108	15 859 157 649	14 476 951 807	1 196 442

79. táblázat: Sárbogárdon megvalósuló támogatások

A korábbi, 2013-ig tartó programozási időszakban Sárbogárdon (KDOP keretből) 19 projekt 2,785 milliárd forint támogatáshoz jutott. A 2014-20 közti időszakban Sárbogárd megvalósítási helyszínnel 108 támogatott projektnek 15,9 milliárd forintot ítéltek meg. Ez a dinamikus bővülés illusztrálja azt, hogy akár a közösségi (önkormányzat, egyház, NGO-k), akár a magánszféra (vállalkozások) felfedezték az EU- támogatásokban rejlő potenciált és „megtanultak” pályázni – és nyerni. Erre alapozva okkal feltételezhetjük, hogy a város felkészül(t) az intenzív forrásbevonásra a következő időszakban. Miután a most záruló időszak domináns „helyi fejlesztője” valamilyen állami szerv (NIF Zrt NFP NKft, Fejér Megyei Kormányhivatal, Dunaújvárosi Tankerületi Központ) okkal feltételezhetjük, hogy a következő hét évben is hasonló lesz a helyzet. Fontos hangsúlyozni viszont, hogy az önkormányzat (és intézményei) valamint a helyi vállalkozások szerezték meg az összes pályázati forrás 40%-át. Ezt az arányt tartva, hasonló forrástömeggel ugyanezen pályázói kör az aktív pályázati és megvalósítási szakaszban (2022-től) évi átlagban mintegy egymilliárd forint támogatásra számíthat.

A **Fejér Megyei Integrált Területi Program** Sárbogárdot és kistérségét kiemeli és a fenntartható városfejlesztés forrásfelhasználási módon belül dedikált forrással tervezhetőként jelöli meg. A dokumentum a teljes megyei 23,156 milliárd forint 6,5%-át, **1,484 milliárd forint** felhasználhatóságát jelöli meg.

Ugyanakkor a 2021-27 közti időszak országos jelentőségű programjaiban **szereplő két nagy közútfejlesztése** is érinti a várost: a 13., 81., 63. sz. főutak 2x2 sávós, emelt szintű, gyorsforgalmi úttá fejleszhető kiépítése Komárom – Mór – Székesfehérvár – Sárbogárd között, illetve az M8-as gyorsforgalmi útszakasz megépítése M7/Enying – Sárbogárd – Dunaújváros között, amely összeköti a 8-as főutat Kecskemét felé.¹⁴

7.1.2 Önkormányzati források

Kiemelt előirányzatok	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021 tervek
Bevételi főösszeg	2 018 223	1 931 617 838	3 926 367 871	4 252 197 112	4 587 848 115	4 457 871 169	4 369 309 741
Közhatalmi bevételek	287 612	424 575 032	342 531 486	370 505 387	500 367 058	353 032 095	292 000 000
Működési bevételek	151 891	136 403 440	149 092 931	172 999 717	147 442 632	146 721 760	118 292 004
Ebből HIPA	243 075	378 017 257	299 319 610	328 976 280	456 063 894	348 888 586	285 000 000
Saját bevételek	439 503	560 978 472	491 624 417	543 505 104	647 809 690	499 753 855	298 000 000
Felhalmozási kiadások	300 372	73 257 482	263 845 331	533 328 185	266 105 502	233 568 543	1 844 178 337
Összes adósságszolgálat	1 050	3 852 000	11 130 212	8 668 000	10 335 000	6 668 000	8 079 000
ADSCR	209,3	72,8	22,1	31,4	31,3	37,5	18,4

80. táblázat: Sárbogárdon Város Önkormányzata költségvetésének egyes kiemelt előirányzatai 2015-21

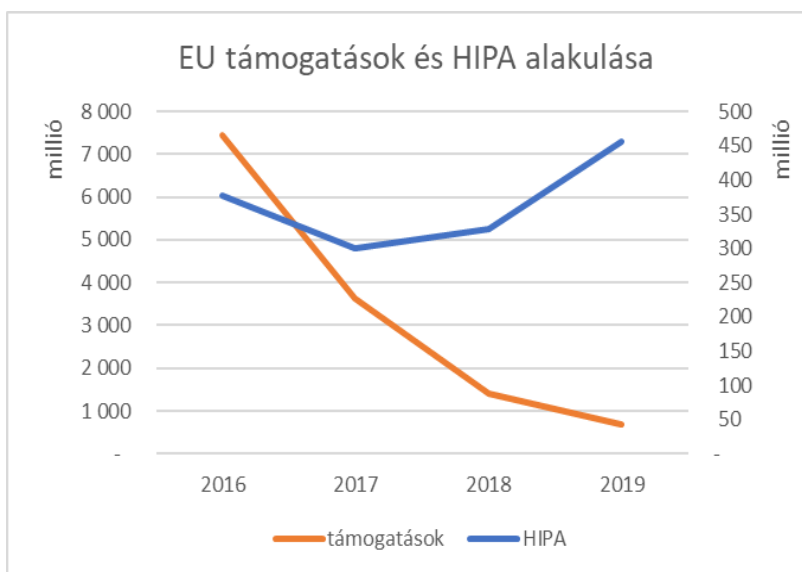
Sárbogárd Város Önkormányzat gazdálkodása stabil és kiszámítható, ide nem értve a COVID-19 világjárvány okozta nehézségeket, amelyek erősen sújtották ugyan a gazdálkodást, de nem növelték érdemben a költségvetés likviditási kockázatait. Az önkormányzat elmúlt hét évének gazdálkodása 2019-ig dinamikusan bővült és különösen biztató a HIPA bevételek (és a saját bevételek) növekedése. Az önkormányzat likvid hitelfelvételre nem kényszerült, beruházási hitelének adósságszolgálat zavartalanul biztosított, magas, minden évben jócskán 1,0-1,1 érték fölötti ADSCR mellett. Nem ideértve azokat az előre nem látható tényezőket, amelyek a világjárvány, vagy más hasonló válsághatások miatt a költségvetést terhelhetik, a jelenleg ismert kondíciók mellett a Gst. szabályaira tekintettel **a város mintegy 2,2-2,5 milliárd forint**

mértékű adósságot keletkeztető ügyletet képes biztonsággal kifizetni. (hitel, kötvény stb.)

¹⁴ Szent István Fejlesztési Program – Fejér Megye Területfejlesztési Program 2021-2027

7.1.3 Magánforrások (és a köz kapcsolata)

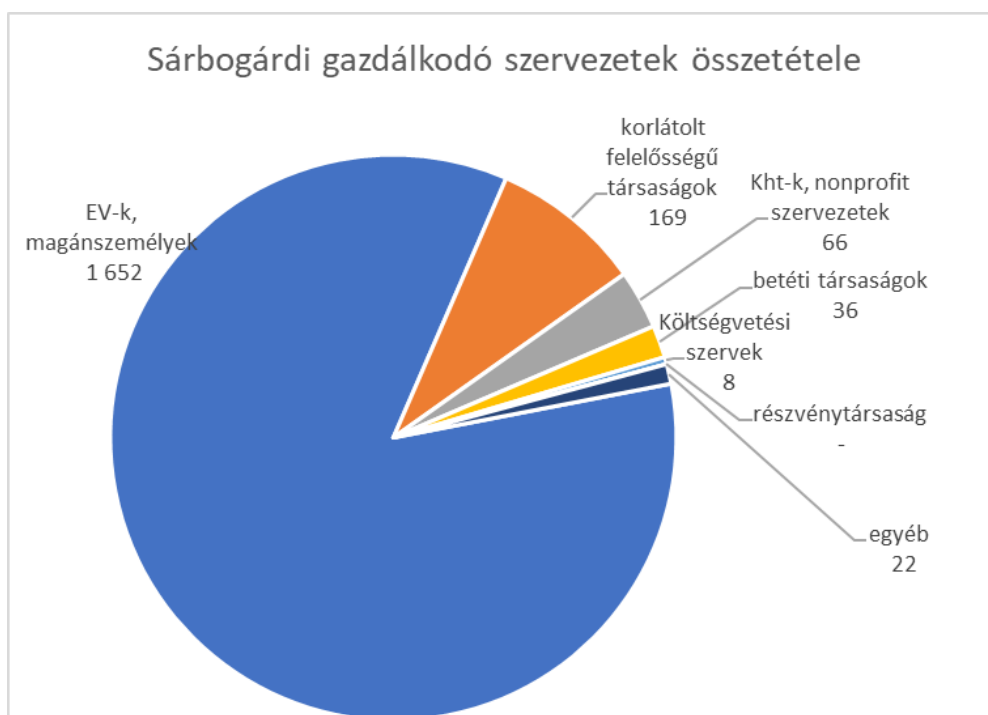
Fontos rámutatni, hogy a városba érkező és különösen a helyi vállalkozásokhoz eljutó támogatástömeget (2015-2019) a HIPA a 378 millió forintos 2016. évi szintről 2019-re 456 millió forintra nőtt. Ezzel párhuzamosan a város minden bevétele növekedett azzal, hogy a változások 1 ½ - 2 éves eltolódással (feltehetően a beruházások aktiválása után) követik egymást: előbb a beruházás, aminek a volumene lecseng a programozási időszak végére, majd utána a HIPA

12. ábra: A fejlesztések és a HIPA-bevétel alakulása, összefüggései

bevétele növekedés. A HIPA és a támogatások (teljes támogatástömeg) közötti korreláció 0,133308, ami (leegyszerűsítve) annyit tesz, hogy **egy egymilliárd forintos, célzott fejlesztési „csomag” mintegy 133 millió forinttal növelheti a helyi iparűzési adót.** A jövőre nézve ez annyit tesz, hogy ha a korábbi időszakban (2014-20) jellemző folyamatok és arányok fennállnak – ide nem értve azokat az előre nem látható tényezőket, amelyek a világjárvány, vagy más hasonló válságthatások miatt a vállalati gazdaságokat terhelhetik – a következő hétéves programozási időszakban egy hasonló, 2,5 milliárdos vállalatfejlesztés a sárbogárdi HIPA-bevételekhez újabb 130-150 millió forintot tehet hozzá. Ez értelem szerűen egyrészt bővíti az önkormányzat mozgásterét és javítja gazdálkodási stabilitását, másrészt növelheti az adósságpotenciált, amivel további fejlesztéseket finanszírozhat.

7.1.4 Aktorok, meghatározó szereplők

13. ábra: A sárbogárdi gazdálkodó szervezetek összetétele

A városban az OPTEN adatbázisa alapján 2022 év elején 1 953 bejegyzett gazdasági szervezet működik. Szerkezetük elaprózott és **döntően agrár profilú**, meghatározóak az önfoglalkoztató egyéni vállalkozások (EV).

Jelezni kell, hogy a sárbogárdi elaprózott, **kis-és mikrovállalkozás-jellegű** vállalati szektorra nézve a fenti finanszírozási stratégia változatlan szerkezetben csak statisztikai szemléletben igaz; rendkívül fontos, hogy a mai csekély számú (hét) 500 millió forint árbevétel feletti vállalkozás számának legalább megduplázására kell törekedni, ha a gyakorlatba is át kívánják ültetni a helyi gazdaságfejlesztés fontos logikai összefüggését.

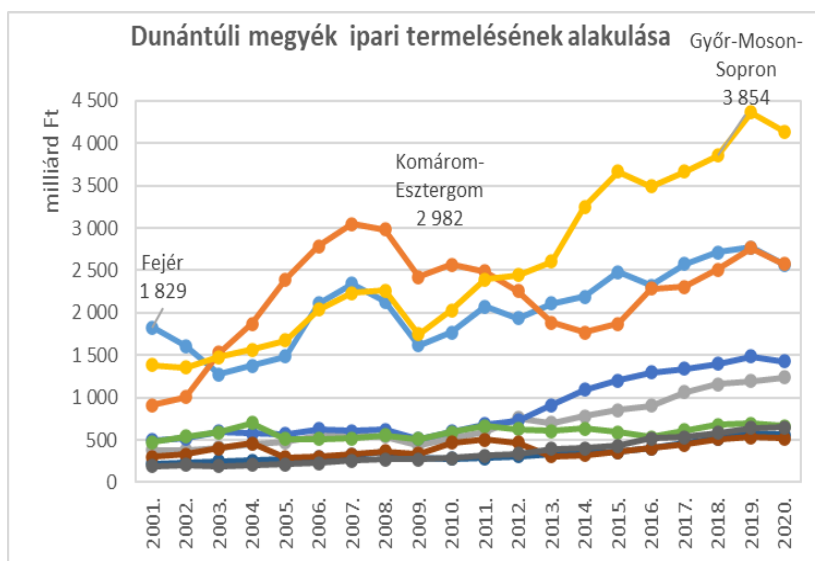
Ehhez – egyebek között – törekedni kell az egykori **ipari park** újjászervezésére, a minősítés megszerzésére és új betelepítésekre is. Aláhúzzuk, hogy a fenti finanszírozási stratégia kiszolgálja a megyei program a helyi gazdaság sokrétűségének kialakítására és a vállalkozásbarát települési, intézményi környezet megvalósítására irányuló átfogó célkitűzéseit.

A jelzett **gyorsforgalmi útfejlesztések** gazdaságserkentő hatása ugyan elvárható, mindemellett figyelni szükséges arra, hogy egy jó úton nemcsak befele lehet jönni egy városba. Azaz, ha nem jár együtt időben az útfejlesztés munkahelyteremtéssel, akkor a mobilizálódó munkaképes korú lakosság Székesfehérváron vagy Dunaújvárosban fog szerencsét próbálni. A tervek kidolgozottabb állapotában szükséges elkészíteni azok forgalmi hatásvizsgálata mellett a gazdasági szereplőkre, munkavállalói mobilitásra vonatkozó becsléseket is.

A fejlesztéstervezés során számolni kell a helyi polgári, **civil** kezdeményezésekkel és az **egyházi** szereplőkkel egyaránt. A fejlesztések úgynevezett szoft elemei esetében fontosságuk a lakosság-és munkaerő megtartó képességre nézve lehet jelentős.

7.1.5 Kitekintés

A finanszírozási stratégia fontos eleme a már említett **Fejér Megyei Integrált Területi Program**, amely Sárbogárdot és kistérségét kiemeli és a fenntartható városfejlesztés forrásfelhasználási módon belül dedikált forrással tervezhetőként jelöli meg. A város egy feltörekvő megye déli kistérségi központjaként, komplex fejlesztéssel tervezhet a következő hét éves időszakban azzal, hogy szerepe a kistérség (a **járás**) kistelepüléseinek gyarapodására nézve megnőhet így érdekében áll határainál „megállítani” a kistérségi falvakból elvándorló lakosságot. Ezt alapvetően megélhetési-élhetőségi célú beavatkozásokkal, a munkahelyteremtés mellett humán szolgáltatásokkal, lakhatási feltételek biztosításával (esetlegesen egy célzott lakásprogrammal) lehet elérni.

14. ábra: Fejér megyeipari termelési dinamizmusa a második legerőteljesebb a dunántúli megyék közt

A **Sárbogárdi járás települései közül** az 1186/2020. (IV.28.) Korm. határozat értelmében Sárkeresztúr résztvevője a Felzárkózó települések programnak, míg Cece ugyanezen kormányhatározat értelmében a Kedvezményezett Települések Gazdaságélénkítő Programjának (GÉP) második ütemébe, Szabadhídvég pedig az 1057/2021. (II. 19.) Korm. határozat szerint a GÉP 3. ütemébe kapott besorolást. Az utóbbi kormányhatározat a GÉP további ütemeibe a Sárbogárdi járásból Igar, Mezőszilas, Sárszentágota és Vajta településeket. (Megyei ITP)

7.1.5.1 Forrás-mix

A korábbi időszak tematikus sikerei, az összes helybe érkező támogatás harminc százalékát jelentő vállalati zöld és energetikai célú fejlesztések folytatása, illetve szükség szerinti bővítése javasolt. Ilyen különösen: a napenergiás projektcsomag, illetve a „vizes” programok, iparterület fejlesztés (ipari park). Ezek az akár jövedelemtermelésre képes projekt típusok biztosíthatják a fejlesztés komplexitását, fenntarthatóságát, és az üzleti-pénzügyi fenntarthatóságot egyaránt.

Tematika	Megítelt támogatás
energetika	561 114 000
helyi gazdaságfejlesztés, KKV-k	2 100 286 930
"zöld" projektek	1 293 054 248
együtt:	3 954 455 178

81. táblázat: Sikeres projekt témákra jutó támogatások

Amennyiben Sárbogárd következő hét évének finanszírozási prognózisát biztonságosan tervezni kívánjuk, olyan optimális forrásösszetételt (és ennek megfelelően a szereplők aktivizálását) kell elérnünk, ahol egy-egy adott projekt több lábon állhat és lehetőség szerint vegyes finanszírozással, a köz-és magánszféra részvételével valósulhatnak meg a projektek.

A fentiek alapján a következő hét évre az alábbi – optimális – forrásösszetétel tervezhető:

Megyei ITP fenntartható városfejlesztés forrásfelhasználási mód	1,484	13%	8%
Önkormányzat saját forrása (kötvény, hitel, önerő)	2,0 -2,5	18%	14%
Vállalati szféra	2,3-3,0	20%	17%
Állami szereplők	5,0-10,0	44%	57%
NGO, egyházak lakosság	0,5	4%	3%
összesen	11,3 – 17,5		

82. táblázat: Forrásösszetétel

7.2 Az üzleti modell bemutatása

7.2.1 Beavatkozások adatainak gyűjtése és ismertetése dimenzióként összegezve

Az FVS finanszírozási tervében jelenleg a TVP-ben szerepeltetett projektek tekintetében áll rendelkezésre pénzügyi információ. Ennélfogva a módszertani kézikönyv teljeskörű beavatkozásokra kért beruházási költségek elemzése későbbi szakaszban történik meg. Most a TVP-ben tervezett projektek tekintetében töltjük ki az előírt táblázatot.

Sárbogárd tekintetében a Fejér Megyei Integrált Területi Program az alábbi forrásszerkezetet határozta meg:

Allokált forrás összege (millió Ft)					
Város	TOP Plusz 1. prioritás (ERFA) Fenntartható városfejlesztés	TOP Plusz 2. prioritás (ERFA) Fenntartható energia-hatékonyság	TOP Plusz 3. prioritás (ESZA) Fenntartható humán fejlesztések	TOP Plusz 3. prioritás (ERFA) Fenntartható humán infrastruktúra	Összesen
Sárbogárd	877	152	218	237	1484

A TVP-ben tervezett projekteket a kézikönyv elvárása alapján dimenziókba soroljuk. A projektek tematikus céljaik alapján több dimenzióba is tartozhatnak. Ezek közül az elsődleges kapcsolatot jelenítjük csak meg, de hangsúlyozni szükséges, hogy a dimenziókhoz való tartozás nem kizárólagos és egyirányú.

Prioritás	Projekt	Forrásigény	Azonosítható dimenzió (elsődleges)
1. prioritás 21. ERFA +	P1.V1 projekt: Városi közlekedésfejlesztés (a 63-as út terhelésének mérséklése az Árpád és Tinódy u. fejlesztésével)	500 millió Ft	Megtartó
	P1.V2 projekt: Községi terek megújítása -Játszótér és egyéb szabadidőpark fejlesztés	272 millió FT	Zöldülő
	P1.V3 projekt: Dózsa laktanya területéből 10 ha barnamezős terület ipari, gazdasági funkcióval való ellátása	25 millió Ft	Prosperáló
	P1.V4 projekt: Tervezési dokumentumok előállítása	80 millió Ft	Kiszolgáló
	<i>Tartalék projekt 1: Belterületi csapadékvíz elvezetés</i>	<i>500 millió</i>	<i>Kiszolgáló</i>
2. prioritás	P2.V1 projekt: Főzőkonyha és étterem energetikai felújítása	152 millió Ft	Kiszolgáló
	<i>Tartalék projekt 1: Régi Községháza műemlék épületének felújítása</i>	<i>400 millió Ft</i>	<i>Kiszolgáló</i>
3. prioritás 22. ESZA+	P3.V1 projekt: Folyamatos jelenléti szociális munka és programok Pusztagegrenen	40 millió Ft	Megtartó
	P3.V2 projekt: Helyi kulturális közösségi folyamat kezdeményezése és megvalósítása, helyi közösségek támogatása, helyi identitás fejlesztése	118 millió Ft	Megtartó
	P3.V3 projekt: Ifjúságpolitikai és tehetséggondozási program kidolgozása: Ösztöndíj-program folytatása, tehetségek támogatása (ESZA), képzések	60 millió Ft	Megtartó
4. prioritás 23. ERFA+	P3.V4 projekt: Szociális alapszolgáltatások fejlesztése	237 millió Ft	Kiszolgáló
	Összesen	1 484 millió Ft	

Megvizsgálandó szempontok	A szempont részletezése
Prosperáló dimenzió összesített tervezett beruházási költsége	25 millió Ft
Megtérülést (bevételt, jövedelmet) biztosító elemek	- 10 ha nagyságú önkormányzati tulajdonú, a volt Dózsa laktanya barnamezős területet alkalmassá tételére ipari és logisztikai funkció számára.
Források	- TOP PLUSZ

Megvizsgálandó szempontok	A szempont részletezése
Finanszírozás elemek aránya	100% VNT
Várható vagy elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> - társadalmi hasznok: a terület elhanyagoltságának megszüntetése - pénzügyi hasznok: vállalkozások betelepülése - externáliák
Kockázatok	<ul style="list-style-type: none"> - megvalósítás kockázatai :elhúzó pályázat, betelepülő vállalkozások késedelme - finanszírozási kockázatok: építőanyag, alapanyagár drágulás - fenntartási kockázatok
Érdekeltek	Sárbogárd Önkormányzat, vállalkozók

Megvizsgálandó szempontok	A szempont részletezése
Megvizsgálandó szempontok	A szempont részletezése
Digitális dimenzió összesített tervezett beruházási költsége	0 millió Ft
Megtérülést (bevétel, jövedelmet) biztosító elemek	- Közvetlen digitalizációt célzó projekt nem tervezett. A prosperáló, kiszolgáló, megtartó és zöldülő dimenzióban tervezett projektek mindegyike tartalmaz digitalizációs elemet. A pályázatoknál horizontális elvként kell érvényesíteni.
Források	lásd a többi dimenziónál
Finanszírozás elemek aránya	lásd a többi dimenziónál
Várható vagy elvárt eredmények	lásd a többi dimenziónál <ul style="list-style-type: none"> - társadalmi hasznok: - pénzügyi hasznok: - externáliák
Kockázatok	lásd a többi dimenziónál
Érdekeltek	lásd a többi dimenziónál

Megvizsgálandó szempontok	A szempont részletezése
Megtartó dimenzió összesített tervezett beruházási költsége	718 millió Ft
Megtérülést (bevétel, jövedelmet) biztosító elemek	<ul style="list-style-type: none"> - 63-út forgalomcsillapítása a város belterületi szakaszán, eltereléssel - Jelenléti szociális munka - Helyi kulturális közösségi folyamat kezdeményezése - Ifjúságpolitika és tehetséggondozás program
Források	- TOP PLUSZ
Finanszírozás elemek aránya	100% VNT
Várható vagy elvárt eredmények	<ul style="list-style-type: none"> - társadalmi hasznok: elvándorlás csökkentése, helyben történő szociális ellátás, tanulás, megélhetés biztosítása, munka világába sikeresen beilleszkedő, képzett fiatalok és felnőttek - pénzügyi hasznok: dolgozó társadalom, segélyek csökkenthető

Megvizsgálandó szempontok	A szempont részletezése
	- <i>externáliák</i>
Kockázatok	- <i>megvalósítás kockázatai: elhúzódo pályázat, az érintettek fogadókészsége csekély,</i> - <i>finanszírozási kockázatok: a rászoruló érintettek száma nő, a ráfordítható forráskeret azonban nem emelkedik</i> - <i>fenntartási kockázatok: a folyamatosság biztosítása pénzügyi és humán erőforrás tekintetben bizonytalanná válik</i>
Érdekeltek	<i>Sárbogárd Önkormányzat, lakosok</i>

Megvizsgálandó szempontok	A szempont részletezése
Kiszolgáló dimenzió összesített tervezett beruházási költsége	469 millió Ft
Megtérülést (bevétel, jövedelmet) biztosító elemek	- <i>Tervezési dokumentumok előállítás</i> - <i>Épületenergetikai felújítás (főzőkonyha, étterem)</i> - <i>Szociális alapszolgáltatások (gyermekjóléti szolgáltatás)</i>
Források	- <i>TOP PLUSZ</i>
Finanszírozás elemek aránya	100% VNT
Várható vagy elvárt eredmények	- <i>társadalmi hasznok: korszerű infrastruktúra és szolgáltatási közeg létrehozása,</i> - <i>pénzügyi hasznok: energiamennyiség csökkentése, energiaár spórolás</i> - <i>externáliák</i>
Kockázatok	- <i>megvalósítás kockázatai: elhúzódo pályázat, engedélyek késedelme</i> - <i>finanszírozási kockázatok: építőanyag, alapanyagár drágulás</i> - <i>fenntartási kockázatok: szakfoglalkoztatottak, szaktudás hiánya</i>
Érdekeltek	<i>Sárbogárd Önkormányzat, lakosok</i>

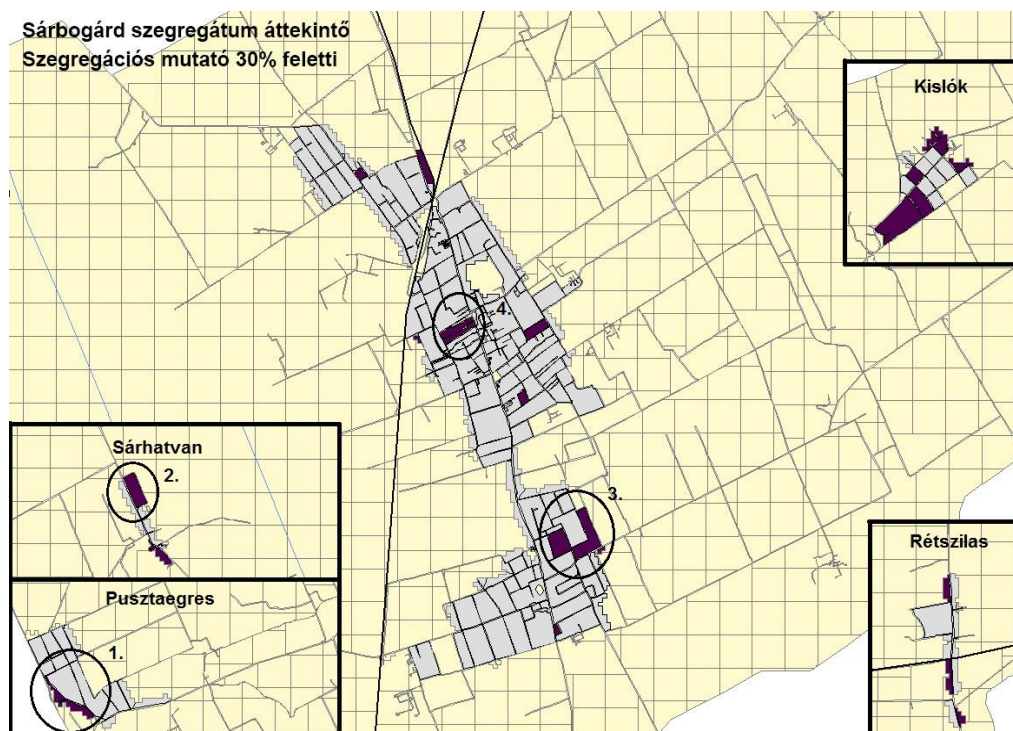
Megvizsgálandó szempontok	Tervezett beruházási költség (Ft)
Prosperáló dimenzió összesített tervezett beruházási költsége	25 000 000
Zöldülő dimenzió összesített tervezett beruházási költsége	272 000 000
Digitális dimenzió összesített tervezett beruházási költsége	0
Megtartó dimenzió összesített tervezett beruházási költsége	718 000 000
Kiszolgáló dimenzió összesített tervezett beruházási költsége	469 000 000
FVS TVP-ben tervezett beruházási költsége	1 484 000 000

8 Mellékletek

8.1 Antiszegregációs Terv

Sárbogárd szegregátumai és szegregálódó területei Sárbogárdon a település sajátos szerkezete miatt jelentős problémaként jelennek meg. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) a 2011. évi népszámlálás alapján két szegregátumot határolt le, amelyek a külső városrészekben találhatóak, valamint a szegregációval veszélyeztetett településrészek többsége is ott van. Mivel a 2021. évi népszámlálás a pandémia miatt elmaradt, a KSH nem tudott adni friss lehatárolást a szegregátumokra vonatkozóan, így a 2011-es népszámlálási adatokon alapuló, a KSH által kiadott szegregációs térképe(ke)t és az ahhoz kapcsolódó adatsort tudjuk használni a jelenlegi dokumentumban is.

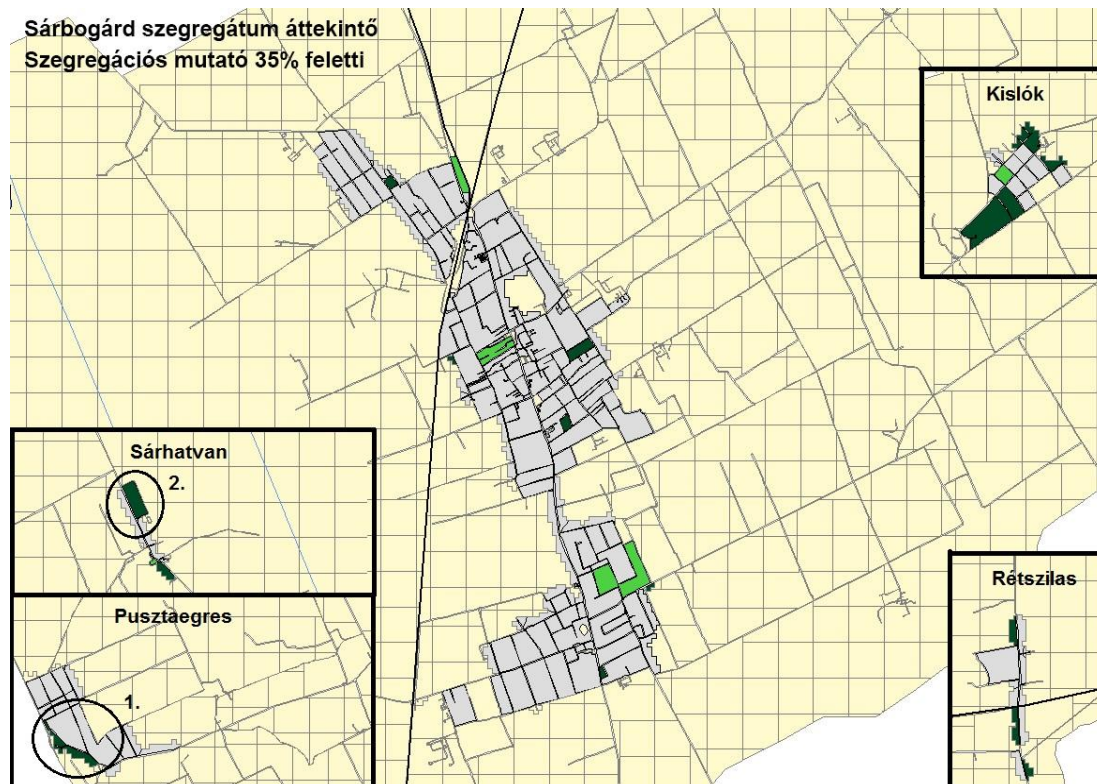
Az önkormányzatnak jelentősebb számú, a szegregátumok létrejöttében szerepet játszó, szociális bérlakása nincsen. A város és a külső városrészek infrastrukturális helyzete javult valamelyest az elmúlt 10 évben, a város jelentősebb részén kiépült a szennyvízcsatorna. Ennek eredményeként elsősorban a város tengelyében lévő városrészekben lévő lakóingatlanok komfortfokozata emelkedett. A városban két szegregátum és több kisebb, szegregálódó, szegregációval veszélyeztetett terület van. Az utóbbi területek azonban a szegregálódás mértéke vagy az érintett lakosság alacsony száma miatt nem érik el a szegregátum kritériumait.

7. ábra: Szegregátum áttekintő térkép (30% feletti)

A településen lévő két, a kritériumoknak megfelelő szegregátum Sárhatvan és Pusztaegres területén található. A település sajátos szerkezetéből fakad, hogy szegregálódó területek egész más beavatkozást igényelnek a központi városrészben, mint a külső településrészekben. A külső

településrészekben lévő szegregátumok esetében a településrész egészének a fejlesztése szükséges, mivel meg van annak a veszélye, hogy az egész településrész – nem csak annak egy része – szegregálódik.

8. ábra: Szegregátum áttekintő térkép (35% felett)

Sárhatvan Sárbogárdtól 13 km-re, nyugatra található, a Cecét Szabadbattyánnal összekötő mellékút halad át rajta. Ez az út csatlakozik a 6153. j. mellékúthoz, ez az út vezet Sárbogárdra, illetve Pusztaegresre, Mezőszilasra. Az alábbi utcák tartoznak a Sárhatvan városrészhez: Arany János utca - Névtelen utca –József Attila utca, a **sárhatvani szegregátumhoz** az Arany János utca - Névtelen utca – József Attila utca keleti, páros oldala tartozik.

Pusztaegres Sárbogárdtól 13 km-re, nyugatra található. A 6153. j. mellékút halad keresztül rajta, ami Sárbogárdot köti össze Mezőszilassal. Délről a Rákóczi utca (6153. j. mellékút), Köztársaság tér, nyugatról a Petőfi utca, Dégi út, északról a Fehérvári utca, keletről a Hatvani utca, Széchenyi utca által lehatárolt területen fekszik. Az alábbi utcák tartoznak a Pusztaegresi városrészhez: Rákóczi út, Széchenyi utca, Deák Ferenc utca, Köztársaság tér, Kossuth Lajos utca, Petőfi utca, Baross János utca, Dégi út, Hatvani utca, Dózsa György utca, Ady Endre utca, Fehérvári utca. A **pusztaegresi szegregátumhoz** az alábbi utcák tartoznak: Petőfi S. utca déli oldala - Kossuth L. utca déli oldala a Petőfi S. utcától a Köztársaság térig.

A két szegregátum KSH szerinti mutatói 2011-ben:

Mutató megnevezése	Sárbogárd összesen	Puszttaegres	Sárhatvan
Lakónépesség száma	12446	61	104
Lakónépességen belül 0-14 évesek aránya	15,3	24,6	14,4
Lakónépességen belül 15-59 évesek aránya	63,5	57,4	58,7
Lakónépességen belül 60-X évesek aránya	21,2	18,0	26,9
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	23,8	71,4	50,8
Felsőfokú végzettségűek a 25 éves és idősebb népesség arányában	10,6	0,0	0,0
Lakásállomány (db)	5042	28	38
Alacsony komfort fokozatú lakások aránya	11,4	53,6	34,2
Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	39,8	85,7	60,7
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül	13,9	71,4	37,7
Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül	55,8	13,5	36,4
Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya	38,4	78,9	51,5
Állandó népesség	12758		
Alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya	47,5	60,0	84,0
A gazdaságilag nem aktív népesség aránya a lakónépességen belül	53,2	68,9	63,5
Munkanélküliek aránya (munkanélküliségi ráta)	16,3	73,7	34,2
Tartós munkanélküliek aránya (legalább 360 napos munkanélküliek aránya)	9,8	57,9	23,7
A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül	8,6	36,8	27,3

Mutató megnevezése	Sárbogárd összesen	Pusztægres	Sárhatvan
Egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül	4,5	5,3	3,0

83. táblázat: A pusztægresi és sárhatvani szegregátumok mutatói¹⁵

8.1.1 Helyzetelemzés és értékelés

8.1.1.1 A Sárhatvani szegregátum bemutatása

Sárhatvan közel 600 éves múltra tekint vissza, már a középkorban is lakott „Hatvan”-nak nevezett település volt. A megtelepedés oka a mezőgazdasági műveléshez kedvező földrajzi adottságok (talaj, víz, éghajlat) volt. A falu a 16-17. században, a 15 éves háború idején pusztult el, benépesedésére közel 100 évet kellett várni, csak a 18. század közepén említik ismét lakott településként. A települést a szomszédos, a Zichy család tulajdonában álló kálozi uradalmi cselédek népesítették be, az uradalmi központ filiája lett. Sárhatvan ennek köszönheti szabályos, szalagtelkes alaprajzát.

A település lélekszáma folyamatosan növekedett, a 20. század elején már 300-an laktak az akkor még Hatvanpusztának nevezett településen. Ebben az időszakban Káloz része volt, majd az 1960-as években csatolják Pusztægreshez, a 80-as években pedig Pusztægressel együtt Sárbogárd része lett. A település nevéhez kapcsolódó érdekesség, hogy Sárhatvan név csak az 1960-as években tűnik fel (posta és a buszmegálló elnevezése), az 1990-es évek közepéig a falut a helységnévtár is Hatvanpusztaként azonosítja, majd csak a 2003. évi helységnévtárba kerül be a Sárhatvan kifejezés.

Sárhatvan sok szempontból az egyik legelzártabb településrésze Sárbogárdnak, ennek oka a központtól való távolságával és a közlekedés nehézségeivel magyarázható.

Sárhatvan településképe, az itt élők életformája is inkább falusias jellegű, ugyanakkor egy város része is, és a közszolgáltatásokat helyben nem, csak a szervesült várostestben, Sárbogárd belvárosában, vagy a külvárosi városrészben (pl. Sárszentmiklós) tudják igénybe.

Demográfiai helyzet

Sárhatvanon, az akcióterületen a város összlakosságának 2%-a él, a szegregátum területén élők száma: 104 fő, ami a településrész népességének közel 50%-a.

Mutató megnevezése	Sárbogárd		Sárhatvan		Sárhatvan szegregátum	
	2001	2011	2001	2011	2001	2011
Lakónépesség száma (fő)	13532	12446	270	229	171	104

¹⁵ Forrás: KSH

Lakónépességen belül 0-14 évesek aránya (%)	19,8	15,3	20,7	13,1	19,3	14,4
Lakónépességen belül 15-59 évesek aránya (%)	62,4	63,5	60,7	64,6	63,2	58,7
Lakónépességen belül 60- x évesek aránya (%)	17,8	21,2	18,5	22,3	17,5	26,9

84. táblázat: Sárbogárd, Sárhatvan és a Sárhatvani szegregátum legfontosabb demográfiai adatai¹⁶

Sárhatvanra vonatkozóan 2001. és 2011. évi demográfiai adatokkal rendelkezünk. A 2000-es évek elejétől a város és Sárhatvan lakosság száma folyamatosan és jelentősen, Sárhatvan esetében közel 15%-kal csökkent. A népességszám csökkenése befolyásolta a településrész népsűrűségét, illetve laksűrűségét is, a laksűrűség (2,51) a települési átlag (2,46) fölött van, a szegregátum laksűrűsége ezzel szemben 2,74. A korcsoportok megoszlását tekintve, hasonlóan Sárbogárd egészéhez, emelkedett az idősek és csökkent a fiatalok aránya, ezzel párhuzamosan a 15-59 évesek aránya is emelkedett. A trendek a városihoz hasonlóan egy előregedő településrészre utalnak. A szegregátumra vonatkozó idősoros adatokból az látható, hogy a szegregátumra még talán még fokozottabban jellemző az előregedés. Ezt egészíti ki az a tény, hogy az aktív korú lakosság száma a szegregátumban jelentősen csökkent 2001 óta. A helyi szakemberek tapasztalatai alapján 2011 óta sok idős ember halt meg Sárhatvanon, a városrészt hosszú távon az elnéptelenedés veszélye fenyegeti. Ennek köszönhetően elképzelhető akár az is, hogy a 2022. évi népszámlálás adatai alapján nem minősítik szegregátumként az érintett területet.

A népesség csökkenés legfontosabb oka, az elvándorlás, illetve a lakosság előregedése. A Sárhatvanra vonatkozóan nem rendelkezünk az el- és odavándorlásra vonatkozó részletes adatokkal, azonban a népesség ilyen mértékű csökkenése mögött, az idősek arányára vonatkozó adatokat is figyelembe véve, feltehetőleg elsősorban az elvándorlás áll. Sárhatvanról, ahogy máshonnan is, elsősorban a fiatalabb, mobilabb, aktív korú, magasabb iskolai végzettségű, kezdeményezőbb réteg elvándorlása jellemző, az aktív munkaképes korosztály többi, idősebb tagja jövedelmi helyzeténél fogva nem tudja megteremteni az újrakezdés lehetőségét más településen. 2000-es évek közepén indult meg, illetve erősödött meg az a negatív folyamat – migráció – amely hosszútávon, beavatkozás nélkül az egész településrész leszakadásához, illetve elnéptelenedéséhez vezet. Ezt alátámasztják a szegregátumra vonatkozó iskolázottsági adatok is.

A szegregátum a 2001. évi népszámlálás időszakában is megfelelt az akkor hatályos kritériumoknak, azóta a településrész, illetve a szegregátum társadalmi, gazdasági helyzete jelentős mértékben nem változott. Az adatok alapján a szegregátum mérete, a lakosságszámot tekintve a településrészhez viszonyított aránya csökkent ugyan, ez a gyakorlatban, azonban a számok mögé tekintve a fent leírtakat támasztják alá.

Gazdasági helyzet

¹⁶Forrás: KSH

Sárhatvanon jelenleg nagyobb, a településrészen élőknek munkát biztosító vállalkozás nem működik. Az önkormányzattól kapott kis és középvállalkozásokat tartalmazó nyilvántartás alapján nagyságrendileg összesen 8-10 család foglalkozik mezőgazdasággal, ők döntően őstermelők vagy családi gazdálkodást folytatnak, egy-két embernek alkalmi vagy rendszeres munkát adó egyéni vállalkozók. Egy-két nagyobb, több embernek is munkát adó mezőgazdasági cég dolgozik is van a településrészen, egyéb termelő, feldolgozóipari tevékenységet folytató cég sajnos nincs. A mezőgazdaság jövedelmezősége alacsony, a munkaerő igénye szezonális.

A mezőgazdaság jelentős feldolgozóipari kapacitások nélkül, a szezonális munkavégzés miatt, az itt lakó munkanélküliek számára nem tud stabil, állandó munkát, ezáltal jövedelmet biztosítani.

A szegregátumban élő családok közül néhánynak van saját tulajdonban megművelhető földterülete, amely révén be tudnának kapcsolódni a mezőgazdasági termelésbe. Sok földet művelő, földdel rendelkező sárhatvani lakos is családi összefogással, saját szükséglet, illetve kisebb mennyiség értékesítésére érdekében termel.

Társadalmi helyzet

A társadalmi helyzettel szorosan összefügg az iskolázottság is, amely akcióterületi szinten rendkívül kedvezőtlen adatokkal jellemezhető. A város esetében az iskolázottsággal kapcsolatosan leírtak fokozottan érvényesek Sárhatvanra is. A legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 37,7% (míg a városi átlag: 23,8%). Az iskolai végzettséget jól szemlélteti az alábbi táblázat:

Mutató	Sárbogárd összesen	Sárhatvan	Sárhatvan szegregátum
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	23,8	47,3	50,8
Felsőfokú végzettségűek a 25 éves és idősebb népesség arányában	10,6	2,5	0,0

85. táblázat: Sárbogárd, Sárhatvan és a Sárhatvani szegregátum legfontosabb demográfiai adatai 2011-ben¹⁷

A végzettség meghatározza a munkalehetőségeket is. A munkanélküliségi mutatók is jelzik, hogy Sárhatvan szegregált területtel rendelkezik. Míg a város munkanélküliségi rátája: 16,3%, addig Sárhatvanban 34,6%, a szegregált területen 34,2% ez az arány. Rendkívül magas a tartós munkanélküliek aránya is, 22,1%, illetve 23,7%, míg a város egészére vonatkozóan ez az arány: 9,8%. A központi városrész és a külvárosi városrészekben a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya 40% alatti, a várostesttől távolabb fekvő városrészekben mindenhol 50% közeli vagy magasabb ez az arány. Sárhatvanban 55,4%, a szegregátum területén 60,7%, a foglalkoztatott nélküli háztartások

¹⁷Forrás: KSH

aránya 48,1, illetve 51,5%. Ezeket a mutatókat tekintve az akcióterületen élők és a szegregátumban élők között nincs jelentős különbség.

Összességében elmondható, hogy valamennyi foglalkoztatással összefüggő mutató kedvezőtlen az akcióterületen.

Mutató megnevezése	Sárbogárd összesen	Sárhatvan	Sárhatvan szegregátum
Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	39,8	55,4	60,7
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül	13,9	32,4	37,7
Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességben belül	55,8	42,4	36,4
Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya	38,4	48,1	51,5
Alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya	47,5	69,1	84,0
A gazdaságilag nem aktív népesség aránya a lakónépességben belül	53,2	54,6	63,5
Munkanélküliek aránya (munkanélküliségi ráta)	16,3	34,6	34,2
Tartós munkanélküliek aránya (legalább 360 napos munkanélküliek aránya)	9,8	22,1	23,7

86. táblázat: Sárbogárd, Sárhatvan és a Sárhatvani szegregátum legfontosabb demográfiai adatai 2011-ben¹⁸

Lakáshelyzet

Az akcióterületen lévő lakások, illetve ingatlanok több mint 90%-a magántulajdon, önkormányzati tulajdonban csak a településrészen korábban, illetve jelenleg is működő közcélú épületek vannak, pl. Önkormányzati tulajdonban van a szegregátum közelében található a településrészt korábbi óvodája. A hatályos ingatlankataszter szerint az önkormányzat a területen több kerttel is rendelkezik.

A lakásállományt tekintve Sárhatvanban összesen 91 lakás található, a szegregátum területén összesen 38 db, ez a lakásállomány közel 40%-a, azaz a település közel fele a szegregátumhoz tartozik. Az épületek 35,2%-a alacsony komfortfokozatú, ezzel párhuzamosan 27,8%-a komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakás. A lakások nagy része több szobával rendelkezik, az egy szobás lakások aránya csak 13,9%. A sárhatvani szegregátum esetében ugyanezek az arányok a következően alakulnak: 34,2%, 27,8%, illetve 3%. Ez alapján elmondható, hogy a településrészt és a szegregátum lakhatási viszonyai között jelentős különbség nem tapasztalható. A településrészen, illetve

¹⁸Forrás: KSH

szegregátum területén nincs önkormányzati tulajdonú lakóingatlan, az ott élők magántulajdonú ingatlanokban élnek.

Az ingatlanok átlagos életkora 50-60 év, ezért néhány épület műszaki állapota kifejezetten rossznak mondható. Felújításukra, korszerűsítésükre a tulajdonosoknak anyagi helyzetük miatt nincs lehetőségük. Az infrastruktúrát tekintve Sárhatvanban a vízhálózat teljeskörűen kiépült, a gáz, illetve szennyvíz-hálózattal azonban Sárhatvan nem rendelkezik.

Közigazgatási és közszolgáltatások, társadalmi élet

A közigazgatási és közösségi szolgáltatásokat a sárhatvaniak Sárbogárd központi részén tudják igénybe venni. A felnőtt háziorvosi ellátást 2016 nyaráig Pusztaegresen, azt követően Sárbogárdon lehet igénybe venni, gyermekorvos szintén a város központi részében elérhető, bölcsőde szintén a városközpontban található. A településrész óvodája néhány éve szűnt meg, családi napközi nem működik.

Nagyon fontos szerepe van a település közösségének életében az egykori óvodának és a mellette fekvő sportpályának, amelyek a településrészi rendezvényeinek, programjainak a helyszíne. Sárhatvanban egy jelentősebb civil szervezet van - a városban közel negyven-, emellett a településrészen élők a városi civil szervezetek munkájába kapcsolódhatnak be. A közösségi életét meghatározó civil szervezet tevékenysége elsősorban a településrész hagyományainak ápolására, közösségi életének fejlesztésére és a közbiztonságra irányul.

A Sárhatvanért Egyesület 2005 végén alakult, célja a településrész kulturális életének fenntartása, programok szervezése mellett, a község hagyományainak ápolása, a lakosság egészségének megőrzése, sporttevékenységek ösztönzése, segítése. Az egyesület égisze alatt működik a településrész nyugdíjas klubja is. Az egyesület önkéntesekre és pártoló tagokra alapozva végzi munkáját, a rendezvényeiken átlagosan, annak jellegétől függően 30-80 ember vesz részt.

Az egyesület célja a hátrányos helyzetű családok segítése is. A legtöbb kulturális, hagyományőrző rendezvény (falunap, szüreti felvonulás, majális, gyereknap stb.) megszervezése és lebonyolítása is a nevükhöz fűződik.

Sárhatvanon is a Pusztaegresi Polgárőr Egyesület segíti a közrend védelmét. Az egyesület 2011-ben kezdte meg tevékenységét Pusztaegres, Sárhatvan, Nagyhörcsök és Örpuszta területén. Az egyesület létrehozásának oka a településrészekben romló közbiztonság, az elégtelen rendőri jelenlét. A Pusztaegrest is kiszolgáló körzeti megbízotti iroda Pusztaegres-Örpuszta-Sárhatvan-Nagyhörcsök lát el szolgálatot, központja Cecén van. Sárhatvanra leginkább a vagyon elleni bűncselekmények a jellemzők, kisebb lopások, betörések, rablások, ezeket döntően a megélhetés motiválja.

Közlekedési helyzet

Sárhatvan a Kálozra vezető József Attila utcából és az Arany János utcából áll. A településrészen mindkét utca rendelkezik szilárd burkolattal. Ezen az út mentén van a településrész központja, itt található a vegyesbolt a kocsmá, a korábbi óvoda, a buszmegálló. A többi, a települést lehatároló külső utak, földes utak, nem pormentesítettek. Járdák rossz állapotúak és szakaszosan kiépítettek. Az akcióterületen található kisebb játszótér, illetve a kiaknázatlan természeti adottságok miatt zöldfelület is.

Sárbogárdon négy helyi járat van, emellett a településen belüli közlekedést a távolsági járatok egészítik ki. Sárhatvant helyi járatú autóbusz közlekedés köti össze belvárosi városrészszel, de a járatok csak hétköznap napi hat alkalommal közlekednek. A helyi közlekedést egészítik ki a távolsági autóbuszjáratok, amelyek szintén napi öt alkalommal közlekednek Sárbogárd felé.

Székesfehérvár irányába hétköznap szintén hat-nyolc busz közlekedik, a menetidő (50 km, 60-120 perc alatt), az átszállás, a járatok sűrűsége korlátozza a munkába való eljutás lehetőségeit. Az autóbusz járatok menetrendje a munka és iskolaidőhöz igazodik. Vasúti kapcsolattal közvetlenül nem

rendelkezik Sárhatvan. A közösségi közlekedésnek egyéb formái jelenleg a településrészen nem elérhetőek.

A településrészen annak jellegéből fakadóan a megfelelő mennyiségű parkolóhely rendelkezésre áll.

A Sárhatvani szegregátum bemutatásának összefoglalása

Sárbogárd, Fejér megye belső perifériájaként a Komplex programmal fejlesztendő járások közé tartozik. Sárbogárd településszerkezete, a csatolt településrészek eltérő múltja, hagyományai miatt az integráció, illetve a központi városrészhez való szervesülés lehetőségei korlátozottak, ez hosszú távon, Sárhatvan esetében a településrész leszakadásának, a már megindult elnéptelenedésnek a komoly veszélyét hordozza magában. A kedvezőbb végzettséggel rendelkezők elköltöznek a településrésztől, helyükre alacsonyabb státuszú lakosság érkezik. Tehát folyamatban van a népesség cserélődése, amely tendencia a leszakadást erősítheti.

Sárhatvan bizonyos szempontból azért mondható speciális helyzetűnek, mert története során a településrész - közigazgatási tekintetben – nem volt önálló, a közszolgáltatásokat többnyire más településen vették igénybe az itt lakók. Ennek ellenére a mezőgazdaságra alapozott megélhetés évszázadokig biztosította a településrész létét, fejlődését. A rendszerváltást követően a mezőgazdaság összeomlásával, illetve a kárpótlásokat követően kialakult gazdálkodási rendszerrel, a gépesítés térnyerésével, a termelés technológiai korszerűsítésével, illetve sok területen a monokultúrához közelítő termelés általánossá válásával, a település léte kérdőjeleződött meg. Sárhatvanban a gazdálkodás alapját a mezőgazdaság jelentette, a mezőgazdasági hagyományokkal, termelési kultúrával rendelkező településrészen szinte nincs mással foglalkozó vállalkozás, stabil, nagy mezőgazdasági vállalkozás azonban nincs. A munkaképes korú lakosság, amennyiben lehetősége van, ingázik, elsősorban Kálozon keresztül Székesfehérvárra.

A megszűnt, így szinte teljesen hiányzó közszolgáltatások Sárhatvan népesség megtartó erejét csökkentették, ez fokozta és fokozza a településrészen már elindult negatív társadalmi folyamatokat, amelyek elsősorban a településrész teljes elnéptelenedéséhez vezethet. Sárbogárdnak ezen településrészén a nemzetiségi hagyományokból is fakadó kulturális különbségek nem játszanak olyan jelentős szerepet, a társadalmi integrációnak a munkalehetőségek hiánya, a közlekedés nehézségei jelentik a legnagyobb akadályát.

Az akcióterületre - kiemelten a szegregátumra - vonatkozó iskolázottsági, foglalkoztatottsági mutatók rendkívül kedvezőtlen képet rajzolnak ki. A lakosság alacsony iskolai végzettséggel rendelkezik, ez korlátozza a munkaerő-piaci esélyeket, ezt tetézi a közlekedés nehézségei, amely gátolja a településrész Sárbogárdhoz való érdemi csatlakozását, a sárbogárdi identitás kialakulását is. A beavatkozások tervezése, az akcióterület kijelölése során a településrész és a szegregátum közel hasonló adatai miatt, arra a következtetésre jutottunk, hogy Sárhatvan esetében a településrész egész helyzetének a javítása, az erős civil életre épülő önszolgálat, a helyi vállalkozói kedv, a mezőgazdasági hagyományok kiaknázása kiemelten fontos. A szegregátum fejlesztése önmagában nem oldja meg a településrész problémáit, azaz hosszú távon nem vezet eredményre.

8.1.1.2 A Pusztaegresi szegregátum összefoglaló bemutatása

Pusztægres uradalmi központból kialakult, szalagtelkes település. Múltja a viszonylag rövid időre kint vissza, bár a terület, ahogy Sárbogárd egész területe a kedvező mezőgazdasági adottságok, fekvés miatt már évezredek óta művelt és lakott volt. A falu területét a 17. század közepétől a Zichy család birtokolta, akik itt uradalommal, uradalmi központtal rendelkeztek.

A falu tényleges kialakulása a 19. század közepére tehető, ebben az időszakban a környező településekről, pusztákról 18-20 család költözött az Őrsi-Szőlőhegyre. A település alapításának éve 1854, ekkor kötöttek a nagybirtokossal a szőlőhegyen letelepedett gazdák földhasználati szerződést. Az 1870-es években már 70 fő élt Pusztægres-pusztán, ezt követően viszonylag gyorsan nőtt a népesség és kialakult a falu mai településszerkezete is. Pusztægres kisközségként Sáregressel együtt alkotott évtizedekig egy közigazgatási egységet, majd az 1960-as években – több kisebb településsel együtt – Sárbogárdhoz csatolták. Pusztægres a Sárbogárdhoz csatolt települések közül máig a legnagyobb.

Pusztægres, nem csak a földrajzi távolság miatt, de máig nem szervesült Sárbogárddal, lakói őrzik a pusztægresi identitást, a településképe, az életforma is inkább falusias jellegű. Ezért jelent külön gondot, a településrészen a közszolgáltatások szinte teljes hiánya.

Demográfiai helyzet

Pusztægresen, az akcióterületen a város összlakosságának 5%-a él, a szegregátum területén élők száma: 61 fő, ami a településrész népességének közel 10%-a.

Mutató megnevezése	Sárbogárd		Pusztægres		Pusztægres szegregátum
	2001	2011	2001	2011	2011
Lakónépesség száma (fő)	13532	12446	743	614	61
Lakónépességen belül 0-14 évesek aránya (%)	19,8	15,3	19,2	16,6	24,6
Lakónépességen belül 15-59 évesek aránya (%)	62,4	63,5	58,1	57,5	57,4
Lakónépességen belül 60- x évesek aránya (%)	17,8	21,2	22,6	25,9	18

87. táblázat: Sárbogárd, Pusztægres és a Pusztægresi szegregátum legfontosabb demográfiai adatai¹⁹

Pusztægresre vonatkozóan 2001. és 2011. évi demográfiai adatokkal rendelkezünk. A 2000-es évek elejétől a városban és Pusztægresen a lakosság száma folyamatosan és jelentősen, közel 20%-kal csökkent. A népességszám csökkenése befolyásolta a településrész népsűrűségét, illetve laksűrűségét is. A jelenlegi laksűrűség (2,16) a települési átlag (2,46) alatt van. A korcsoportok megoszlását tekintve Sárbogárd egészéhez képest emelkedett az idősek, és csökkent a fiatalok aránya. Pusztægresen ezzel párhuzamosan a 15-59 évesek aránya kis mértékben csökkent, a városi értékekre ez nem mondható

¹⁹Forrás: KSH

el. A szegregátumra vonatkozóan nincsenek idősoros adataink, az azonban látható, hogy a településrészi, városi és országos trendeknek ellentmondóan a lakosság „fiatalos”, a fiatalok aránya jelentősen meghaladja az idősekét. A településre és Pusztægresre is jellemző az elöregedés, míg a szegregátumot tekintve ezzel ellentétes folyamat zajlik le.

A népesség csökkenés legfontosabb oka az elvándorlás, illetve a lakosság elöregedése. Pusztægresre vonatkozóan nem rendelkezünk az el- és odavándorlásra vonatkozó részletes adatokkal, azonban a népesség ilyen mértékű csökkenése mögött, az idősök arányára vonatkozó adatokat is figyelembe véve, feltehetőleg elsősorban az elvándorlás áll. Pusztægresről elsősorban a fiatalabb, mobilisabb, kezdeményezőbb réteg elvándorlása jellemző, az aktív munkaképes korosztály többi tagja - jövedelmi helyzeténél fogva - nem tudja megteremteni az újakezdés lehetőségét más településen.

A szegregátum „viszonylag új”, a 2001. évi népszámlálás még csak szegregálódó területként jelenítette meg, azaz a 2000-es évek közepén indult meg, illetve erősödött meg az a folyamat – népességcsere -, amely rövid távon a szegregátum növekedéséhez, hosszútávon, beavatkozás nélkül az egész településrész leszakadásához vezet.

Gazdasági helyzet

Pusztægresen jelenleg nagyobb, a településrészen élőknek munkát biztosító vállalkozás nem működik. A 2011-ben készült IVS szerint - nem tekinthető leszakadó városrésznek Pusztægres a vállalkozások száma alapján. A vállalkozások főként a mezőgazdaság és a fuvarozás területén tevékenykednek. Ezt egészíti ki a lakosság mindennapi igényeire épülő szolgáltatási és kereskedelmi szektor. A mezőgazdaság jövedelmezősége alacsony.

	Sárbogárd központi	Sárszentmiklós	Alsó-töbörzsök	Pusztægres	Rét-szilas	Sárhátvan	Kis-lók
Mezőgazdaság	157	126	27	36	n.a.	n.a.	n.a.
Kereskedelem	107	17	13	2	n.a.	n.a.	n.a.
Üzemanyagtöltő	1	2	0	0	n.a.	n.a.	n.a.
Közszolgáltató	2	0	0	0	n.a.	n.a.	n.a.
Szolgáltatás	291	59	19	4	n.a.	n.a.	n.a.
Fuvarozás	35	14	6	2	n.a.	n.a.	n.a.
Vendéglátás	11	6	2	0	n.a.	n.a.	n.a.
Összesen	604	224	67	44	n.a.	n.a.	n.a.

88. táblázat: Vállalkozások bontása tevékenység és városrészek szerint, 2011

A mezőgazdasággal foglalkozó vállalkozások többsége őstermelő, családi gazdálkodó, esetleg egy-két embernek alkalmi vagy rendszeres munkát adó egyéni vállalkozó. A mezőgazdaság, jelentős

feldolgozóipari kapacitások nélkül, a szezonális munkavégzés miatt, az itt lakó munkanélküliek számára nem tud stabil, állandó munkát, ezáltal jövedelmet biztosítani.

A szegregátumban élőknek nincs saját tulajdonban megművelhető földterületük, amely révén be tudnának kapcsolódni a mezőgazdasági termelésbe. Sok földet művelő, földdel rendelkező egresi is családi összefogással, saját szükségletre, illetve kisebb mennyiség értékesítése érdekében termel.

Társadalmi helyzet

A társadalmi helyzettel szorosan összefügg az iskolázottság is, amely akcióterületi szinten rendkívül kedvezőtlen adatokkal jellemezhető. Pusztáegresen a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 71,4% (míg a városi átlag: 23,8%).

Az iskolai végzettséget jól szemlélteti az alábbi táblázat:

Mutató	Sárbogárd összesen	Pusztáegres	Pusztáegres szegregátum
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	23,8	42,5	71,4
Felsőfokú végzettségűek a 25 éves és idősebb népesség arányában	10,6	2,7	0,0

89. táblázat: Sárbogárd, Pusztáegres és a Pusztáegresi szegregátum legfontosabb demográfiai adatai 2011-ben²⁰

Az iskolai végzettséggel szoros összefüggésben van a munkanélküliség alakulása.

A munkanélküliségi mutatók is jelzik, hogy Pusztáegres szegregált területtel rendelkezhet. Míg a város munkanélküliségi rátája: 16,3%, addig pusztáegresi szegregált területen 73,7% ez az arány. Rendkívül magas a tartós munkanélküliek aránya is, 57,9%, míg a város egészére vonatkozóan ez az arány: 9,8%.

A központi városrész és a külvárosi városrészekben a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya 40% alatti, a várostesttől távolabb fekvő városrészekben mindenhol 50 % közeli vagy magasabb ez az arány. A pusztáegresi szegregátumban 78,9% a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya. Valamennyi foglalkoztatással összefüggő mutató kedvezőtlen.

Mutató megnevezése	Sárbogárd összesen	Pusztáegres	Pusztáegres szegregátum
Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	39,8	46,2	85,7

²⁰Forrás: KSH

Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül	13,9	24,6	71,4
Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül	55,8	48,0	13,5
Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya	38,4	52,0	78,9
Alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya	47,5	69,9	60
A gazdaságilag nem aktív népesség aránya a lakónépességen belül	53,2	56,2	68,9
Munkanélküliek aránya (munkanélküliségi ráta)	16,3	28,3	73,7
Tartós munkanélküliek aránya (legalább 360 napos munkanélküliek aránya)	9,8	20,1	57,9

90. táblázat: Foglalkoztatással összefüggő mutatók 2011-ben

Lakáshelyzet

Pusztægresen lévő lakások, illetve ingatlanok több mint 90%-a magántulajdon, önkormányzati tulajdonban csak a településrészen korábban, illetve jelenleg is működő közintézmények, közcélú épületek vannak. A hatályos ingatlankataszter szerint az önkormányzat Pusztægres területén több kerttel is rendelkezik. Önkormányzati tulajdonban van a szegregátum közelében található orvosi rendelő, a településrészen korábbi községháza, művelődési háza, iskolaépülete és a jelenleg is működő óvoda. Egy jelenleg működő, illetve megszűnt intézményt magába foglaló épület sincs a szegregátumban, hanem a mellett, annak közvetlen közelében helyezkedik el.

A lakásállományt tekintve Pusztægresen 284 lakás található, a szegregátum területén összesen 28 db, ez a lakásállomány közel 10%-a. A szegregátum területén nincs önkormányzati tulajdonú lakóingatlan, az ott élők magántulajdonú ingatlanokban élnek. Az épületek 53,6%-a alacsony komfortfokozatú, ezzel párhuzamosan 36,8%-a komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakás. A lakások nagy része több szobával rendelkezik, az egy szobás lakások aránya csak 5,3%.

Az ingatlanok átlagos életkora 50-60 év, ezért néhány épület műszaki állapota kifejezetten leromlottnak mondható. Felújításukra, korszerűsítésükre a tulajdonosoknak anyagi helyzetük miatt nincs lehetőségük. Pusztægresen a víz és gázhálózat teljeskörűen kiépült, a szennyvíz-hálózattal azonban Sárbogárd többi városrészéhez hasonlóan Pusztægres sem rendelkezik.

Közigazgatási és közszolgáltatások, társadalmi élet

A közigazgatási és közösségi szolgáltatásokat a pusztægresiek döntően Sárbogárd központi részén tudják igénybe venni. Húsz-huszonnégy gyermeket befogadó óvoda működik a településrészen, bölcsőde, illetve gyermekorvosi ellátás nincs. A felnőtt háziorvosi ellátás helyben biztosított, az iskola megszűnt.

A művelődési háznak és a sportpályának, amelyek a pusztægresi rendezvények, programok helyszíne, nagyon fontos szerepe van a település közösségi életében. A művelődési ház üzemeltetésével általában az önkormányzat egy helyi civil szervezettel köt megbízást. A megbízás tartalma szerint a civil szervezetnek biztosítani kell a művelődési ház használatát a pusztægresiek számára.

Pusztægresen három jelentősebb civil szervezet van - a városban közel negyven-, emellett a településrészen élők a városi civil szervezetek munkájába kapcsolódhatnak be. Pusztægres közösségi életét meghatározó civil szervezetek tevékenysége elsősorban a településrészen hagyományainak ápolására, közösségi életének fejlesztésére és a közbiztonságra irányulnak.

A civil szervezetek közül a legsokoldalúbb tevékenységet jelenleg az Összefogás Pusztægres Jövőjéért Egyesület végzi, amely 2008. szeptember 17-én került bejegyzésre. Az egyesület önkéntes és pártoló tagok – összességében közel 30-40 fő - tevékenységére alapozva végzi a tevékenységét, melynek célja a pusztægresi identitás megőrzése, a közösségi és kulturális élet megszervezése (sportrendezvények, filmklub, szakkörök, kézműves programok), színes programok, rendezvények szervezése az itt élők számára. Az egyesület célja a hátrányos helyzetű családok segítése is. A legtöbb kulturális, hagyományőrző rendezvény (falunap, szüreti felvonulás stb.) megszervezése és lebonyolítása is a nevükhöz fűződik. A Pusztægresért Egyesület az Összefogáshoz hasonló tevékenységeket végez.

A Pusztægresi Polgárőr Egyesület 2011-ben kezdte meg tevékenységét Pusztægres, Sárhatvan, Nagyhörccsök és Örspusztá területén. Az egyesület létrehozásának oka a településrészekben romló közbiztonság, az elégtelen rendőri jelenlét. A Pusztægrest is kiszolgáló körzeti megbízotti iroda

Pusztagegres – Őrspusztá – Sárhatvan - Nagyhörcsök lát el szolgálatot. Pusztagegresre leginkább a vagyon elleni bűncselekmények a jellemzők, kisebb lopások, betörések, rablások.

A településrészen lévő katolikus templom miatt erős a településrészen a hitélet is.

Közlekedési helyzet

Pusztagegres településnek különleges alakja van, valamint egyetlen zsáktelepülés, mindössze két hosszabb utcából (Kossuth Lajos és a Petőfi utca) és hat mellékutcából áll. A településrészen csak öt utca és egy tér rendelkezik szilárd burkolattal, a többi vagy földes, vagy murvás. A Rákóczi út, ami a település déli részén egy átvezető út. Ezen az út mentén van a településrész központja, itt található a vegyesbolt, a kocsmá, a művelődési ház, az orvosi rendelő és a buszmegálló. A Köztársaság tér a Rákóczi utat köti össze a Kossuth Lajos utcával, ami a település hálózat gerincét adja. Ebből az utcából ágazik le a Petőfi Sándor utca. Erre a két utcára merőlegesen fekszik a Baross János utca és az Ady Endre utca. A többi utca nem pormentesített, ezek vagy zsákutcák, vagy a település határon találhatók, mint egy körgyűrű határolják le a települést. Alacsony számban található játszótér, park és zöldfelület, de ez minden sárbogárdi városrészre jellemző.

Sárbogárdon négy helyi járat van, emellett a településen belüli közlekedést a távolsági járatok egészítik ki. Pusztagegrest helyi járatú autóbusz közlekedés köti össze belvárosi városrészrel, de a járatok csak hétköznap napi hat alkalommal közlekednek. A helyi közlekedést egészítik ki a távolsági autóbuszjáratok, amelyek szintén napi hat-nyolc alkalommal közlekednek. A közösségi közlekedésnek egyéb formái jelenleg a településrészen nem elérhetőek. Az autóbusz járatok menetrendje a munka és iskolaidőhöz igazodik. Székesfehérvár irányába hétköznap szintén hat-nyolc busz közlekedik, a menetidő (50 km, 60-120 perc alatt), a járatok sűrűsége korlátozza a munkába való eljutás lehetőségeit.

A településrészen annak jellegéből fakadóan a megfelelő mennyiségű parkolóhely rendelkezésre áll. Vasúti kapcsolattal közvetlenül nem rendelkezik Pusztagegres.

Összefoglalás a pusztagegresi szegregátumról:

Sárbogárd Fejér megye belső perifériájaként a Komplex programmal fejlesztendő járások közé tartozik. Sárbogárd településszerkezete, a csatolt településrészek eltérő múltja, hagyományai miatt az integráció, illetve a központi városrészhez való szervesülés lehetőségei korlátozottak, ez hosszú távon, Pusztagegres esetében a településrész leszakadásának, a már megindult szegregálódásnak a komoly veszélyét hordozza magában. A megszűnő közszolgáltatások Pusztagegres népesség megtartó erejét csökkentik, ez fokozza a településrészen már elindult negatív társadalmi folyamatokat. A kedvezőbb végzettséggel rendelkezők elköltöznek a településrésztől, helyükre alacsonyabb státuszú lakosság érkezik. Tehát folyamatban van a népesség kicserélődése, amely tendencia a leszakadást erősítheti.

Pusztagegresen a gazdálkodás alapját a múltban a mezőgazdaság jelentette, és a mezőgazdasági hagyományokkal, termelési kultúrával rendelkező településrészen ma sincs szinte mással foglalkozó vállalkozás. Stabil, nagy mezőgazdasági vállalkozás azonban nincs. A munkaképes korú lakosság, amennyiben lehetősége van, ingázik, elsősorban Sárbogárdra. Székesfehérvár irányába tömegközlekedéssel való ingázásnak korlátozottak a lehetőségei. Az akcióterületre - kiemelten a szegregátumra - vonatkozó iskolázottsági, foglalkoztatottsági mutatók rendkívül kedvezőtlen képet

rajzolni ki. A lakosság alacsony iskolai végzettséggel rendelkezik, ez korlátozza a munkaerő-piaci esélyeket, melyeket tovább rontanak a közlekedés nehézségei.

Az akcióterület kijelölése során fontosnak tartottuk a társadalmi együttműködés erősítését, komplex program megvalósítását, hiszen ennek a városrésznek még mindig a legmagasabb a lakosságszáma a valamikor önálló sárbogárdi településrészek közül, így a társadalmi integrációnak a befogadó oldalról is van kerete.

8.1.2 A szegregáció mérséklését vagy megszüntetését célzó korábbi intézkedések

A 2014-2020 között működő Széchenyi 2020 program keretében Sárbogárdon több társadalmi célú integrációt szolgáló projekt valósult meg. Korábban a településen a tanulási integrációt szolgáló programok az iskolai intézményekben indultak, amelyek eredményeiből részesültek a hátrányos, illetve halmozottan hátrányos tanulók is. Az elmúlt években a szociális ellátás területén az idősek otthonának és a hajléktalan szállónak a fejlesztésére került sor, mindkét intézményben a működést elősegítő, a komfortfokozatot növelő kis értékű eszközök beszerzésére került sor.

2016-ban az önkormányzat a szegregátumban élők helyzetének javítása, társadalmi integrálása érdekében több projekt megvalósítását tervezte, melyek akcióterülete a két településrész teljes területe volt:

TOP-5.2.1-15 A társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű komplex programok

TOP-4.3.1-15 Leromlott városi területek rehabilitációja

A fenti pályázati felhívásokra az önkormányzat benyújtotta pályázati kérelmét, azonban a Támogató csak Pusztagegres vonatkozásában támogatta a pályázatokat. A szociális városrehabilitáció ERFA részében szolgálati lakások kerültek kialakításra, míg az ESZA típusú forrásokból a szegregátumban élő hátrányos helyzetű emberek életlehetőségeinek javítása volt a cél. A projekt keretében foglalkoztatást, társadalmi integrációt, közösségfejlesztést, családsegítést és szociális munkát biztosító programok valósultak meg. A projekt megvalósításának tapasztalatai alapján az alábbi beavatkozási tevékenységek működtek hatékonyan a célterületen:

folyamatos szociális munka: főállású szociális munkás alkalmazása, állapotfelmérés és egyéni fejlesztési tervek készítése, tanácsadás pénzügyi, családszervezési és életvezetési, adósságkezelési témakörben

foglalkoztatási tanácsadás

a kora-gyermekkorai fejlesztés: logopédus, konduktor, pszichológus szakemberek foglalkoztak a célcsoporttal az egyéni fejlesztés sikere érdekében

A fenti projekteken kívül még az alábbi projektek valósultak meg, amelyek a városban élők életminőségének javítását, a szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférését, valamint a helyben elérhető szolgáltatások minőségének fejlesztését szolgálták:

Az EFOP-1.4.4-17-BARI SHEJ-NAGYLÁNY-FÁTÁ MÁRÉ konstrukció keretén belül, a **Támaszfal program a roma lányok iskolai lemorzsolódásának csökkentésére a Mezőföldön** című projekt megvalósult

legfőbb eleme a roma lányok iskolai lemorzsolódásának csökkentése és továbbtanulási esélyeik növelése volt. A projekt a helyi közösség érzékenyítésével, a célcsoport bevonásával és egyéni szükségleteinek feltárásával indult. A bevonás után a projekt kulcseleme egy egyéni és családi mentorrendszer működtetése. Az egyéni fejlesztésbe, mentorálásba, kompetenciafejlesztésbe, hátránykompenzációs programokba, tanácsadásba, tréningbe kerültek bevonásra roma lányok.

Az EFOP-3.2.9-16-Óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység fejlesztése konstrukció keretein belül megvalósult az **Óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység fejlesztése a Sárbogárdi járásban** elnevezésű projekt. Célja volt a Sárbogárdi járás területén Sárbogárd, Sárkeresztúr, Nagylók, Alsószentiván, Vajta és Cece településeken az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység fejlesztése komplex szolgáltatásokkal és humánerőforrás bővítéssel, valamint módszertani kompetenciák és eljárásrendek bővítésével a járási család-és gyermekjóléti központ koordinálásában.

Az EFOP-1.2.9-17-Nők a családban és a munkahelyen konstrukció keretén belül, **Női Információs és Szolgáltató Központ létrehozása és működtetése a Sárbogárdi járásban** című projekt célja volt a Női Információs és Szolgáltató Központ létrehozása és működtetése, hogy javuljon a nők munkaerő-piaci helyzete és a család-munka összeegyeztethetősége. A projekt célja volt továbbá az atipikus foglalkoztatási formák népszerűsítése mind a munkavállalók, mind a munkaadók körében, továbbá a projekt ahhoz is hozzájárult, hogy a nőkkal szembeni társadalmi és gazdasági sztereotípiák lebontásra kerüljenek a helyi szemléletformáló eszközök nyomán.

Az **EFOP-1.2.11-16-Esély Otthon** konstrukció keretén belül az **Esély a fiataloknak Sárbogárdon** című projekt célja volt a Sárbogárdon élő, vagy innen elszármazott, valamint az itt letelepedni szándékozó fiatalok képessé tétele arra, hogy élni tudjanak az itt fellelhető lehetőségekkel és ezen a településen tudjanak családot alapítani és egzisztenciát teremteni. Ennek érdekében a fiatalok életpálya-tervezését segítő helyi szolgáltatások nyújtottunk, munkaszerzési ismeretek bővítése részeként munkaerőpiaci és vállalkozási kompetencia fejlesztést biztosítottunk, elhelyezkedést szolgáló egyéni tanácsadást, életpálya tervezést nyújtottunk. Igényfeltáró csoportos foglalkozást, pályaaorientációs csoportos foglalkozást, valamint álláskeresési technikák oktatását végeztük.

Az EFOP-3.9.2-16-Humán kapacitások fejlesztése térségi szemléletben elnevezésű konstrukció keretén belül, az **Új humanizmus – Humán kapacitás fejlesztése Sárbogárd térségében** című pályázat célja volt a Sárbogárdon és a környékén lévő további öt településen (Alap, Hantos, Nagylók, Cece, Sárkeresztúr) a humán közszolgáltatások integrált fejlesztése, valamint a minőségi közszolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása a térségben. A pályázat hozzájárult Sárbogárdon és környékén az egyes humán közszolgáltatásokban dolgozók képzettségének javításához, ezáltal is fejlesztve az általuk ellátott szolgáltatások minőségét és hatékonyságát. Megvalósult a gyermekek és tanulók személyiség és kompetenciafejlesztése, valamint iskolai és munkaerő-piaci érvényesülését elősegítő iskolán kívüli programokat is szerveztünk. Ösztöndíjprogram segítségével a hátrányos helyzetű gyerekek/tanulók/hallgatók közneveléshez illetve felsőoktatáshoz való hozzáférést tettük lehetővé.

A szegregátumok helyzetelemzése során feltárt folyamatok, illetve a korábbi években megvalósított projektek tapasztalatai alapján a pusztagegri szegregátum esetében kívánunk ESZA típusú beavatkozásokat végrehajtani az alábbi intézkedésekkel:

Tevékenység neve	Folyamatos szociális munka az akcióterületen

Tevékenység célja, célcsoportja	Akcióterületen élő hátrányos helyzetű lakosok
Tevékenység iránti igény bemutatása, indokoltsága	Nagy szükség van a szegregátumban az eseti tanácsadások és fejlesztések mellett állandó szociális munkások jelenlétére is a gyermekjóléti és családsegítő szolgáltatások kiterjesztése, valamint a kapcsolódó támogató, fejlesztő és hatósági szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása érdekében és a társadalmi integráció fenntarthatósága érdekében.

Tevékenység neve	Foglalkoztatási tanácsadás
Tevékenység célja, célcsoportja	Foglalkoztatás elősegítése az akcióterületen élő aktív korú, inaktív személyeknél.
Tevékenység iránti igény bemutatása, indokoltsága	A célterületen többen pályakorrekcióra, pályaeorientációra, illetve életpálya-tervezésre kényszerülnek, hiszen fizikai és mentális állapotuk nem indokolják az inaktív státuszt a munkaerőpiacon. Folyamatos támogatás mellett a készségeknek megfelelő munkahely kiválasztását követően annak megtartása jelen tanácsadás keretében biztosítható.

Tevékenység neve	Korai fejlesztés
Tevékenység célja, célcsoportja	Az akcióterületen élő hátrányos helyzetű gyermekek körében korai fejlesztés.
Tevékenység iránti igény bemutatása, indokoltsága	A telepen élő gyermekek közül soknak van szüksége különböző fejlesztő foglalkozásokra, mely foglalkozások elősegítik a későbbi integrált oktatásban való részvételt akár óvodai vagy iskolai szinten. A korai szakaszban felismert és fejlesztésbe vont készségek kiemelt hatékonysággal működnek, mely elősegíti a gyermekek jobb életminőségét.

Tevékenység neve	Digitális kompetenciafejlesztés
Tevékenység célja, célcsoportja	Az akcióterületen élő hátrányos helyzetű gyermekek és felnőttek körében.
Tevékenység iránti igény bemutatása, indokoltsága	A telepen élő gyermekek és felnőttek körében nagy szükség van digitális kompetenciák fejlesztésére, amely elősegíti a gyermekek esetében az oktatási

	hátrányok leküzdését, a felnőttek esetében pedig a munkaerőpiaci esélyeik növelését.
--	--

Tevékenység neve	Iskolai lemorzsolódás csökkentése
Tevékenység célja, célcsoportja	Az akcióterületen élő hátrányos helyzetű gyermekek és fiatalok körében.
Tevékenység iránti igény bemutatása, indokoltsága	A telepen élő gyermekek és fiatalok körében a korábban megvalósított projekttapasztalatok alapján hangsúlyt kell helyezni a korai iskolai lemorzsolódás megelőzésére. Mentortevékenység végzésével nagymértékben csökkenthető ez a veszély, illetve az ilyen irányú tevékenység a családok életének egyéb területeire is pozitív hatással lehet.

91. táblázat: A pusztaegresi szegregátum ESZA típusú beavatkozásai, intézkedésekkel

A projektek célja Sárbogárd leszakadó városi területein élők közösségi és egyéni szintű társadalmi integrációja.

Specifikus célok:

szegregátumban élő hátrányos helyzetű emberek életlehetőségei javuljanak, elérhetővé váljanak a foglalkoztatást, társadalmi integrációt, közösségfejlesztést, oktatást, iskolai felzárkózást, családsegítést, gyermekjóléti szolgáltatást, életvezetési tanácsadást, egyéni fejlesztést és szociális munkát biztosító programok.

a leszakadó városi területeken bővüljön a szociális munka humán erőforrása, megteremtődjön a hosszú távú integrációt segítő szakmai kompetencia.

Összefoglaló stratégiai terv a szegregátumokra/szigetekre vonatkozóan

Helyzetfelmérés megállapítása	A szigetet érintő célok megfogalmazása	Beavatkozások	Felelősök	Eredményességet jelző indikátor – rövid távon (3 év)	Eredményességet jelző indikátor – hosszú távon (6 év)
Puszaegres, a településrész szövetébe	A helyiek társadalmi mobilitása révén	A társadalmi mobilitásra épülő rehabilitáció	Polgármester	A mobilizációs és rehabilitációs programba bevont családok és civil	Képzettségi és foglalkoztatottsági szint emelkedik

beágyazott szegregátum (Petőfi S. utca déli oldala - Kossuth L. utca déli oldala a Petőfi S. utca-tól a Köztársaság térig)	rehabilitáció folytatása	s program kidolgozása a területen élők a Családsegítő és Gyerekjóléti Szolgálat, valamint civil szervezetek bevonásával		szervezetek/partnerek száma	
--	--------------------------	---	--	-----------------------------	--

92. táblázat: Sárbogárd antiszegregációs terv

8.1.3 Antiszegregációs stratégia jelen tervezési időszakra

A település Városfejlesztési Konceptiójában és az Integrált Városfejlesztési Stratégiájában megjelennek azok a városra jellemző problémák, amelyek a következő időszakban offenzív beavatkozásokat kívánnak, de megoldásukon való munkálkodás tartós, hosszabb távú idődimenziót igényel. Ezek közül a problémák közül a legsúlyosabb a demográfiai tendenciák romlása: az elvándorlás és a természetes fogyás gyors üteme, a 0-14 éves korúak létszámának csökkenése, a fiatalok korai életszakaszban történő elvándorlása, az öregedési tendencia erősödése. A település másik fontos problémája a település sajátos szerkezetéből adódik. A külső városrészek infrastrukturális, társadalmi és gazdasági leszakadása igen jelentős gondot fog okozni a jövőben a településen.

A városra vonatkozó jövőképből ezért egy – a népessége megtartására képes –, fenntartható fejlődésű város víziója jelenik meg.

A fenti jövőképpel összefüggésben **a város távlati alapcélja** jó komfortérzetet biztosító életminőséget, fenntartható, egészséges környezetet nyújtó település kialakítása, a javuló foglalkoztatás elérése érdekében pedig a helyi és a betelepülő vállalkozások számára vállalkozóbarát feltételeket megteremtése.

A jó komfortérzetet biztosító életminőség elérése olyan alapcélja a városnak, amely valamennyi lakossági korcsoportnak a kellemes városias élet lehetőségét nyújtja a szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosításával, a kellemes kisvárosi miliő megteremtésével és a komfortot és rekreációt biztosító lakókörnyezet kialakításával, fejlesztésével. A vállalkozóbarát infrastruktúra olyan környezet kialakulását jelenti, amelyben a város lakossága és a városban működő vállalkozások olyan egyedi szolgáltatásokat működtetnek, amelyekre folyamatosan van igény és fizetőképes kereslet.

A fenti alapcélok 15-20 évre jelölik ki a városvezetés számára követendő irányokat és a fejlesztések mozgásterét.

A településen tehát a következő időszakban a jelenleg stagnáló gazdaság fellendítését, a munkahelyteremtést kell előtérbe helyezni. Ennek fontos elemei a vállalkozóbarát infrastruktúra, az ágazati fejlesztések és a stratégiai alapú városvezetés erősítése.

A fentiek elmaradása esetén a városban működő vállalkozások piaci pozíciói jelentős mértékben romlani fognak. A városvezetés mozgásterét korlátozott ezen a területen, de nem eszköztelen a

folyamat befolyásolásában. Részben a városba vonzható befektetők felkutatásában, a város kizárható, piacosítható vonzerőinek, termékeinek promótálásában, részben a vállalkozások üzleti szolgáltatási hálójának kialakításában tud aktív lépéseket tenni.

A munkahelyteremtés, az infrastrukturális fejlesztések a település szegregátumaira, szegregálódó területeire és az ott élőkre is kedvező hatással lesznek.

Az önkormányzat által tervezett városi fejlesztések az ITS 2. fejezetben szerepelnek.

8.1.3.1 Az antiszegregációs fejlesztési célok és beavatkozási javaslatok

Lakhatás

Az önkormányzatnak nincs lakhatás segítésre vonatkozó koncepciózus programja. Jelenleg forráshiány miatt a helyi fiatalok letelepedését, első ingatlanhoz jutását sem tudja segíteni. Az önkormányzat vállalná a telkek kialakítását, a telkek közművesítésének finanszírozása azonban jelenleg nincs forrása, tehát a közművesítés egyelőre nem megoldott. Ennek megoldása a népességmegtartáshoz járulna hozzá, a település elöregedésének egyik fontos gátja lehet. A település elkötelezett amellett, hogy a szegregáció oldását megkezdje. Az önkormányzat odafigyel arra, hogy a szegregátumok, szigetek lakosság száma ne emelkedjen. Az önkormányzat a szegregátumok/szigetek közelében telekosztást sem tervez.

A Kislók esetében, amely az előző népszámlálás alapján szegregátum volt, a településrész helyzetének emelkedését eredményezte a fiatalok érdeklődése a településrész iránt. Az elmúlt másfél évtizedben a kedvezőtlen folyamatok megfordultak, a szegregálódás mértéke csökkent. A jövőben az elkerülő út megépítése, a település gazdasági területeinek, valamint a közeli lőtér hasznosítása a terület további felértékelődésével járhat, ez a szegregálódó helyzet megoldását jelentős mértékben elősegíti, lassú lakosságcsere eredményeként fel is számolódhat.

Oktatás, képzés

A településen működik bölcsőde, a gyerekek egy részének napközbeni felügyelete megoldott, a kapacitás szűkös. A településen az óvodai férőhelyek száma 450 fölött van, biztosított tehát a település óvodáskorú gyermekeinek ellátása.

A közoktatás területén nincs szegregáló oktatásszervezési gyakorlat, valamennyi hátrányos, halmozottan hátrányos és sajátos nevelési igényű gyermek/tanuló intézményes nevelésben-oktatásban részesül.

A felnőttképzésben rejlik a szegregátumokban élők kitörési lehetősége, hiszen fentebb az elemzésben már láttuk, hogy ezen területeken élők egy jelentős része alacsony státuszú, legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkező ember. Felnőttképzésre, szakma szerzésére jelenleg a településen eseti jelleggel, egy-egy tanfolyam keretében van lehetőség. A városban nem működik szakképző vagy felnőttképző intézmény. Érettségi szerzésére a gimnáziumban van lehetőség. Az önkormányzat a képzésekhez kapcsolódó támogatásban a gyakorlatban nem tudja a helyieket segíteni. A különböző képzéseken való részvételt jelenleg a Kormányhivatal Foglalkoztatási, Munkaügyi és Munkavédelmi Főosztálya szervezi. Ezen a területen civil szervezetek/partnerek megjelenését, munkáját ösztönzi az önkormányzat, partner minden új kezdeményezés előtt.

A Város Sárszentmiklós központjában a volt iskola épület-felújítását tervezi. A Dunavecsei Református Egyház által fenntartott – felnőttképzést bonyolító ún. Mezőföld iskola („népiskola”) elhelyezése érdekében Béke utca és a Gesztenye sor találkozásánál felújítja a volt iskolaépületet.

Foglalkoztatás

A városban jelenleg is működik az önkormányzat, illetve a közfoglalkoztatási program, amelyben a szigeteken élő emberek kiemelt bevonására kerül sor. Ennek keretében havi szinten néhány fő folyamatos foglalkoztatása zajlik.

A település rendelkezik a Járási Hivatalon belül működő Foglalkoztatási Osztállyal. Az elmúlt években működött a járási szintű foglalkoztatási paktum, ez a típusú tevékenység a következő időszakban megyei szinten fog működni.

A város által tervezett beruházások munkahelyteremtő hatása mind a beruházás alatt, mind az elkészült beruházás működtetése során érzékelhető lesz. A településen megvalósuló kisebb beruházások kapcsán is csökkenhet a szegregátumokban élő munkanélküliek száma.

Az akcióterületi fejlesztésekhez kapcsolódóan az önkormányzat a kivitelezés során vizsgálja annak a lehetőségét, hogy a szigeteken élő, munkanélküli, hátrányos helyzetű embereket milyen formába tudja a kivitelezésbe bevonni.

Az önkormányzat továbbá tervezi, hogy megfelelő civil szervezet bevonásával a szegregátumok lakóira irányuló foglalkoztatási-képzési programot indít, amely a közfoglalkoztatási programot egészítheti ki.

Az önkormányzat folyamatosan arra törekszik, hogy a segítséget igénylő embereket képzésekkel, személyes segítségnyújtással megtanítsák arra, hogy ügyeik vitelére önállóan is képesek legyenek. Azonban jelenleg nincs a településen hátrányos helyzetűek foglalkoztatásával/képzésével foglalkozó civil szervezet. Az ezen a területen dolgozó civil szervezet(ek) számára az önkormányzat munkájuk végzéséhez helységet biztosít.

Egészségügyi, szociális ellátás

A város az egészségügyi és szociális ellátások keretében az esélyegyenlőség megvalósulását igyekszik biztosítani

A település rendelkezik szociális szolgáltatástervezési és települési esélyegyenlőségi koncepcióval is. A dokumentumokat az önkormányzat rendszeresen felülvizsgálja. Az önkormányzat vállalja települési szintű Szociális Szolgáltatástervezési koncepció végrehajtását és rendszeres felülvizsgálatát és a koncepció alapján a szociális szféra tervszerű, stratégiai alapú fejlesztését. Ennek érdekében az önkormányzat szorosabbra kívánja fűzni az együttműködést a Szociális Kerekasztal szakembereivel, a Családsegítő Szolgálattal.

Az önkormányzat segítséget nyújt – különösen az alacsony státuszú népesség számára – abban, hogy a számukra lehetőségként nyitva álló ellátási formákat minél nagyobb arányban igénybe tudják venni. A szegregátum lakói között a különböző egészségügyi szűrőprogramokon, valamint az egészségügyi szakellátáson való részvételt az önkormányzat a Családsegítő és Gyerekjóléti Szolgálat bevonásával ösztönözni fogja. Az önkormányzat a szűrőprogramok rendezését is a jövőben aktívan támogatja.

Az önkormányzat tervezi a leromlott állapotú szociális otthon felújítását, mely hozzájárulhat a magasabb színvonalú, kényelmes körülményeket biztosító elhelyezést a szolgáltatást igénybe vevők számára.

8.2 Elvégzett kérdőíves felmérések dokumentálása

A kérdőíves felmérés folyamatban van.

8.3 Finanszírozási terv beavatkozásonként

A finanszírozási terv készítése folyamatban van.

8.4 Működési térkép

A működési térkép készítése folyamatban van.

Sárbogárd Város Önkormányzata
TOP Plusz Városfejlesztési Programterv
2021-2027
(dokumentumsablon)

2. verzió

Cím	<i>Sárbogárd Város TOP Plusz Városfejlesztési Programterve</i>
Verzió	1.0
Közyűlési határozat száma és dátuma	<i>[határozat száma és megnevezése]</i> <i>[határozat megjelenésének dátuma]</i>
Finanszírozó operatív program:	Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz (TOP_Plusz)
Érintett földrajzi terület:	<i>Sárbogárd</i>

FVS felelős szervezet:	<i>Sárbogárd Város Önkormányzata</i>
FVS felelős szervezet kapcsolattartó:	<i>Varga István</i> <i>+36 70 227 6268</i> <i>b.ellenor@sarbogard.hu</i>
FVS felelős szervezet címe:	<i>7000 Sárbogárd, Hősök tere 2.</i>

Sárbogárd, 2022. február 20.

Tartalomjegyzék

Táblázatok jegyzéke	2
0. Verziókövetés	3
1. Stratégiai beágyazottság	4
2. A beruházások, akciók összesítő bemutatása	6
3. Konkrét beruházások.....	10
4. Ütemezés.....	15
5. Indikátor vállalások.....	16
6. Mellékletek.....	18
a. Megyei önkormányzat bevonása	18
b. Kiválasztási kritériumok, döntéshozatal.....	18

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: FVS stratégiai célmátrix	4
2. táblázat: FVS területi célmátrix – városrészi szintű összefüggések.....	5
3. táblázat: FVS-TOP Plusz kapcsolat.....	6
4. táblázat: Projekttábla - 1. prioritási tengely.....	10
5. táblázat: Projekttábla - 2. prioritási tengely.....	12
6. táblázat: Projekttábla - 3. prioritási tengely, ESZA+	13
7. táblázat: Projekttábla - 3. prioritási tengely, ERFA.....	14
8. táblázat: A projektek megvalósításának ütemezése	15
9. táblázat Összesített indikátorvállalások	16

0. Verziókövetés

A TVP 1. a megyei közgyűlésnek benyújtott verziója

1. Stratégiai beágyazottság

1. táblázat: FVS stratégiai célmátrix

1. Stratégiai cél		2. Stratégiai cél		3. Stratégiai cél	
I.	A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés	II.	A város differenciált település jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése	III.	Társadalmi megújulás erősítése
kapcsolódó részcélok		kapcsolódó részcélok		kapcsolódó részcélok	
1. Helyi gazdaság sokrétűségének továbbfejlesztése		5. A Városközpont és a sárszentmiklósi és alsótöbörzsöki alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése		9. A város irányítási, működési, szolgáltatási rendszerének fejlesztése és digitalizációja	
2. A települési szolgáltatási, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése		6. Alkalmazkodó, a táj és a hosszútávú erőforrások megőrzését biztosító, fenntartható agrárgazdaság fejlesztése		10. Társadalmi integráció, befogadás erősítése	
3. Gazdasági és logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztés		7. Zöld- és kékinfrastruktúra hálózatos fejlesztése		11. Kulturális tőke növelése	
4. A kor követelményeinek megfelelő, piacképest tudást és kompetenciákat eredményező oktatási és képzési rendszer kialakítása és fejlesztése		8. A környezetterhelések mérséklése, kibocsátás-csökkentés		12. A lakhatási feltételek fejlesztése	
				13. Helyi közösségek erősítése	

Településrészek	Sárbogárd városrész	Sárszent- miklós	Alsótöbörzsök	Kislók	Rétszilás	Pusztá- egres	Sár-hatvan	Külterületek
Részcélok/tematikus célok								

2. táblázat: FVS területi célmátrix – városrészi szintű összefüggések

Helyi gazdaság sokrétűségének kialakítása	***	**	***	*	**	**	*	**
A települési szolgáltatás, intézményi környezet vállalkozásbarát jellegének erősítése	***	**	*	*	*	*	*	**
Gazdasági-logisztikai alközponti szerepkört erősítő közlekedési infrastruktúra fejlesztése	*	**	**	*	*	*	*	**
A kor követelményeinek megfelelő, piac-képes tudást és kompetenciákat eredményező oktatási, képzési rendszer kialakítása és fejlesztése	***	**	**	*	*	*	*	*
Városközpont és az alközpontok városias jellegének erősítése, funkcióbővítése	***	***	***	*	*	*	*	*
Alkalmazkodó és a tájat és a hosszútávú erőforrások megtartását biztosító fenntartható agrárgazdaság fejlesztése	**	**	**	**	**	**	**	***
Zöld-és kékinfrastruktúra hálózatos fejlesztése	***	**	***	**	**	**	**	**
A környezetterhelések mérséklése, kibocsátáscsökkentés	***	**	**	**	**	**	**	**
A város irányítási, működési, szolgáltatási-rendszerének fejlesztése és digitalizációja	***	**	**	*	*	*	*	*
Társadalmi integráció, befogadás erősítése	***	**	**	**	***	***	***	*
Kulturális tőke növelése	***	**	**	*	*	*	*	*
A lakhatási feltételek fejlesztése	***	**	**	*	*	**	**	*
Helyi közösségek erősítése	***	***	***	***	***	***	***	***

2. A beruházások, akciók összesítő bemutatása

3. táblázat: FVS-TOP Plusz kapcsolat

		Top Prioritás 1									Top Prioritás 2	Top Prioritás 3 ESZA+			Top Prioritás 3 ERFA			
Intézkedés	Beavatkozási terület	gazdaság-fejlesztés	közúti közlekedés	turizmus	vízgazdálkodás	zöldinfra-struktúra	kultúra, sport	fenntartható közlekedés	hulladék-kezelés	szociális célú város-rehabilitáció	belterületi út	energetika	foglalkoztatási erőforrás-kérdések	szociális célú város-rehabilitáció (ESZA)	helyi humán fejlesztések	bölcsődék, óvodai intézmények	köznevelés	egészségügyi és szociális infrastruktúra
Közúti közlekedés fejlesztése											akcióterületi							
Kulturális, sportolási, szórakoztató intézmények, közösségi terek fejlesztése							akcióterületi											
Iparfejlesztés		akcióterületi																
Integrált vízgazdálkodás fejlesztése, vízvisszatartás					akcióterületi (hálózati jellegű)													
Középületek rehabilitációjának folytatása											akcióterületi (hálózati jellegű)							

		Top Prioritás 1									Top Prioritás 2	Top Prioritás 3 ESZA+			Top Prioritás 3 ERFA			
Intézkedés	Beavatkozási terület	gazdaság-fejlesztés	közúti közlekedés	turizmus	vízgazdálkodás	zöldinfra-struktúra	kultúra, sport	fenntartható közlekedés	hulladék-kezelés	szociális célú város-rehabilitáció	belterületi út	energetika	foglalkoztatási erőforrás-kérdések	szociális célú város-rehabilitáció (ESZA)	helyi humán fejlesztések	bölcsődéi, óvodai intézmények	köznevelés	egészségügyi és szociális infrastruktúra
Közösségépítő, kompetenciafejlesztő képzések													akcióterületi komplex					
Helyi közösségek, tehetségek megnyilvánulásának támogatása														akcióterületi komplex				
A fiatalok elhelyezkedését, városon belüli életlehetőségeit, helyben maradását és letelepedését elősegítő ifjúságpolitikai program kidolgozása és megvalósítása														egyedi				

		Top Prioritás 1									Top Prioritás 2	Top Prioritás 3 ESZA+			Top Prioritás 3 ERFA			
Intézkedés	Beavatkozási terület	gazdaság-fejlesztés	közúti közlekedés	turizmus	vízgazdálkodás	zöldinfra-struktúra	kultúra, sport	fenntartható közlekedés	hulladék-kezelés	szociális célú város-rehabilitáció	belterületi út	energetika	foglalkoztatási erőforrások	szociális célú város-rehabilitáció (ESZA)	helyi humán fejlesztések	bölcsődéi, óvodai intézmények	köznevelés	egészségügyi és szociális infrastruktúra
Közszolgáltatások intézményi fejlesztése																	egyedi	

FVS_TOP Plusz
kapcsolat.xlsx

3. Konkrét beruházások

4. táblázat: Projekttábla - 1. prioritási tengely

	Projekt címe	Stratégiai célhoz való illeszkedés (melyik városi stratégiai célhoz illeszkedik)	Helyszín (város / térségi település)	Forrásigény (Ft)	Megvalósító	Együttműködés	Indikátor	Célérték (becsült)
Prioritás 1.	P1.V1 projekt: Városi közlekedésfejlesztés (a 63-as út terhelésének mérséklése az Árpád és Tinódy u. fejlesztésével)	A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés	Sárbogárd, Belváros akcióterület	500 millió	Sárbogárd Város Önkormányzata	egyedi	Átépített vagy korszerűsített közutak hossza – nem TEN-T	3 km
	P1.V2 projekt: Közösségi terek megújítása -Játszótér és egyéb szabadidőpark fejlesztés	Társadalmi megújulás	Sárbogárd, Belváros, Sárszentmiklós, Alsótöbörzsök akcióterületek	272 millió	Sárbogárd Város Önkormányzata	egyedi		
	P1.V3 projekt: Dózsa laktanya területéből 10 ha barnamezős terület ipari, gazdasági funkcióval való ellátása	A gazdaság dinamikus fejlesztése, munkahelyteremtés	Sárbogárd, Alsótöbörzsök akcióterület	25 millió Ft	Sárbogárd Város Önkormányzata	egyedi	Nem pénzügyi támogatásban részesített vállalkozások	2 db
	P1.V4 projekt: Tervezési dokumentumok előállítása	Mindegyik	Sárbogárd	80 millió Ft	Sárbogárd Város Önkormányzata	egyedi	Az integrált területfejlesztési stratégiák keretébe tartozó projektek által érintett lakosság (fő)	11 600 fő
							támogatott integrált területfejlesztési stratégiák	1 db

kereten túli, tartalék projektek	projekt 1: Belterületi csapadékvíz elvezetés	A város differenciált települési jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése	Sárbogárd	500 millió	Sárbogárd Város Önkormányzata	egyedi		
	Prioritás forráskerete <i>(nem módosítható)</i>			877 millió				
	Elsődleges projektek teljes forrásigénye			877 millió				
	A város forrásigénye (részösszeg) – csak várostérségi tervezés esetén							
	Térségi település1 forrásigénye (részösszeg) – csak várostérségi tervezés esetén							
	Térségi település2 forrásigénye (részösszeg) – csak várostérségi tervezés esetén							
	Tartalék projektek összes forrásigénye			500 millió				

5. táblázat: Projekttábla - 2. prioritási tengely

Projekt címe	Stratégiai célhoz való illeszkedés (melyik városi stratégiai célhoz illeszkedik)	Helyszín (város / térségi település)	Forrásigény (Ft)	Megvalósító	Együttműködés	Indikátor	Célérték (becsült)	
Prioritás 2.	P2.V1 projekt: Főzőkonyha és étterem energetikai felújítása	A város differenciált települési jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése	Sárbogárd, Belváros akcióterület	152 millió Ft	Sárbogárd	egyedi	jobb energiahatékony-ságú középület	400 m2
kereten túli, tartalék projektek	projekt 1: Régi Községháza műemlék épületének felújítása	A város differenciált települési jellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló komplex, fenntartható feltételrendszer kialakítása, működtetése	Sárbogárd	400 millió	Sárbogárd Város Önkormányzata	egyedi	jobb energiahatékony-ságú középület	480 m2
	Prioritás forráskerete <i>(nem módosítható)</i>			152 millió				
	Elsődleges projektek teljes forrásigénye			152 millió				
	A város forrásigénye (részösszeg) – csak várostérségi tervezés esetén							
	Térségi település1 forrásigénye (részösszeg) – csak várostérségi tervezés esetén							
	Térségi település2 forrásigénye (részösszeg) – csak várostérségi tervezés esetén							
	Tartalék projektek összes forrásigénye			400 millió				

6. táblázat: Projekttábla - 3. prioritási tengely, ESZA+

Projekt címe	Stratégiai célhoz való illeszkedés (melyik városi stratégiai célhoz illeszkedik)	Helyszín (város / térségi település)	Forrásigény (Ft)	Megvalósító	Együttműködés	Indikátor	Célérték (becsült)	
Prioritás 3. ESZA+	P3.V1 projekt: Folyamatos jelenléti szociális munka és programok Pusztageresen	Társadalmi megújulás erősítése	Sárbogárd-Pusztageres akcióterület	40 millió	Sárbogárd	egyedi	Megvalósított programok száma	9 db
							Társadalmi akciókban résztvevők száma	120 fő
	P3.V2 projekt: Helyi kulturális közösségi folyamat kezdeményezése és megvalósítása, helyi közösségek támogatása, helyi identitás fejlesztése	Társadalmi megújulás erősítése	Sárbogárd	118 millió	Sárbogárd	egyedi	Társadalmi akciókban résztvevők száma	1000 fő
	P3.V3 projekt: Ifjúságpolitikai és tehetséggondozási program kidolgozása: Ösztöndíj-program folytatása, tehetségek támogatása (ESZA), képzések	Társadalmi megújulás erősítése	Sárbogárd	60 millió	Sárbogárd	egyedi	Társadalmi akciókban résztvevők száma	200 fő
kereten túli, tartalék projektek								
Prioritás forráskerete <i>(nem módosítható)</i>			218 millió					
Elsődleges projektek teljes forrásigénye			218 millió					
A város forrásigénye (részösszeg) – csak várostérségi tervezés esetén								
Térségi település1 forrásigénye (részösszeg) – csak várostérségi tervezés esetén								
Térségi település2 forrásigénye (részösszeg) – csak várostérségi tervezés esetén								
Tartalék projektek összes forrásigénye			0 millió					

7. táblázat: Projekttábla - 3. prioritási tengely, ERFA

Projekt címe	Stratégiai célhoz való illeszkedés (melyik városi stratégiai célhoz illeszkedik)	Helyszín (város / térségi település)	Forrásigény (Ft)	Megvalósító	Együttműködés	Indikátor	Célérték (becsült)
P3.V4 projekt: Szociális alapszolgáltatások fejlesztése	Társadalmi megújulás elősegítése	Sárbogárd	237 millió	Sárbogárd Város Önkormányzata	egyedi	A fejlesztés révén létrejövő, megújuló szociális alapszolgáltatások és gyermekjóléti alapellátások száma	1 db
kereten túli, tartalék projektek							
Prioritás forráskerete (<i>nem módosítható</i>)			237 millió				
Elsődleges projektek teljes forrásigénye			237 millió				
A város forrásigénye (részösszeg) – csak várostérségi tervezés esetén							
Térségi település1 forrásigénye (részösszeg) – csak várostérségi tervezés esetén							
Térségi település2 forrásigénye (részösszeg) – csak várostérségi tervezés esetén							
Tartalék projektek összes forrásigénye			0 millió				

4. Ütemezés

8. táblázat: A projektek megvalósításának ütemezése

	2023	2023	2023	2023	2024	2024	2024	2024	2025	2025	2025	2025	2026	2026	2026	2026	2027	2027	2027	2027
	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.
P1.V1 projekt Városi közlekedésfejlesztés (a 63-as út terhelésének mérséklése az Árpád és Tinódy u. fejlesztésével)	■																			
P1.V2 projekt: Közösségi terek megújítása - Játsszótér és egyéb szabadidőpark fejlesztés		■																		
P1.V3 projekt: Dózsa laktanya területéből 10 ha barnamezős terület ipari, gazdasági funkcióval való ellátása			■																	
P1.V4 projekt: Tervezési dokumentumok előállítása	■																			
P2.V1 projekt: Főzőkonyha és étterem energetikai felújítása	■																			
P3.V1 projekt: Folyamatos jelenléti szociális munka és programok Pusztageresen			■																	
P3.V2 projekt: Helyi kulturális közösségi folyamat kezdeményezése és megvalósítása, helyi közösségek támogatása	■																			
P3.V3 projekt: Ifjúságpolitikai és tehetséggondozási program kidolgozása: Ösztöndíj-program folytatása, tehetségek támogatása (ESZA)					■															
P3.V4 projekt: Szociális alapszolgáltatások fejlesztése		■																		

5. Indikátor vállalások

Az alábbi táblázatban kérjük a fenti táblázatokból összesíteni valamennyi, a TOP Plusz szempontjából releváns számszerűsített mutató vonatkozásában a város egyes projektjei által elérni szándékozott eredményeket.

9. táblázat Összesített indikátorvállalások

A mutató neve	Mértékegysége	Összesített értéke	Megjegyzés
Támogatott vállalkozások (ebből: mikro-, kis-, közép-, nagyvállalkozás)	db		
Vissza nem térítendő támogatások által támogatott vállalkozások	db		
Nem pénzügyi támogatásban részesített vállalkozások	db	2	
Átépített vagy korszerűsített közutak hossza – nem TEN-T	km	3	
Támogatott kulturális és turisztikai helyszínek száma	db		
Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás céljából épített vagy felújított zöld infrastruktúra	ha		
Árvízvédelmi intézkedésekkel érintett lakosság	fő		
Támogatott célzott kerékpáros infrastruktúra	km		
Az új vagy korszerűsített szociális lakások kapacitása	fő		
Az integrált területfejlesztési stratégiák keretébe tartozó projektek által érintett lakosság	fő	11 600	
Támogatott integrált területfejlesztési stratégiák	db	1	
Becsült üvegházhatású gázkibocsátások	CO ₂ t/év		
Jobb energiahatékonyságú középületek	m ²	400	
Az új vagy korszerűsített gyermekgondozási létesítmények osztálytermi kapacitása	db		
Az új vagy korszerűsített gyermekgondozási létesítmények éves felhasználói	fő		
Fejlesztéssel érintett egészségügyi alapellátást nyújtó szolgálatok (benne: házi orvos, házi gyermekorvos, fogorvosi, védőnői szolgálat és kapcsolódó ügyeleti ellátás, iskola-egészségügyi ellátás) száma	db		
Az új vagy korszerűsített egészségügyi ellátó létesítmények éves felhasználói	fő		
A fejlesztés révén létrejövő, megújuló szociális alapszolgáltatások és gyermekjóléti alapellátások száma	db	1	
Az új vagy korszerűsített oktatási létesítmények osztálytermi kapacitása	db		
Megvalósított programok száma	db	9	
Programba bevont humán közszolgáltatásokban dolgozók száma	fő		

A mutató neve	Mértékegysége	Összesített értéke	Megjegyzés
Programban résztvevő munkanélküliek száma	fő		
Programban résztvevő inaktív személyek száma	fő		
Társadalmi akciókban résztvevők száma	fő	1320	
Program elhagyásának időpontjában foglalkoztatásban – beleértve az önfoglalkoztatást – álló résztvevők száma	fő		

6. Mellékletek

a. Megyei önkormányzat bevonása

... Melléklet: A megyei önkormányzat álláspontja a benyújtani tervezett FVS-ről és TVP-ről

b. Kiválasztási kritériumok, döntéshozatal

A város esetében nem releváns.